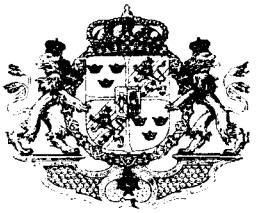
STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XXII.

Arkivexemplar

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1922

HÄFTEN 7—12

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

Efterföljare:

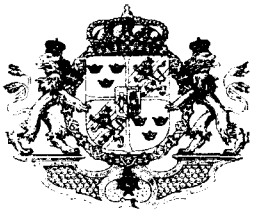
Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1922: 7-12.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19222

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XXII.

Arkivexemplar

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1922

HÄFTEN 7—12

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM 1922
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
213270

INNEHÅLL

Häft. 7.

Arbetsmarknaden under maj månad 1922 529
Löneutvecklingen inom olika näringsgrenar under åren 1913—1921 531
Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok 1920 544
Arbetslöshetsfrågan vid 1922 års riksdag . 548
Jordbrukskolonisation av arbetslösa industriarbetare 556
Olycksfall i arbete år 1918 559
Olycksfall inom sjömansyrket år 1921 . . 564
Arbetsförhållandena inom byggnadsverksamheten 574
Allmänna bostadsräkningen i Stockholm år 1920 578
Meddelanden från socialattachéerna 581
De tyska arbetsgivarnas ställning till åttatimmarsdagen 581
De tyska arbetsgivarnas ställning till driftsråden 582
Lagförslag om arbetstiden i de tyska stenkolsgruvorna 585
Medicinska experter inom yrkesinspektionen i Preussen 586
De tyska tjänstemännens strejkrätt 586
Den sachsiska regeringens ställning till åttatimmarsdagen 587
De tyska driftsrådens representation i bolagens ledning 588
Arbetskonflikten inom tyska metallindustrien . . 589
Dyrtidstilläggen i Frankrike 589
Författningar rörande sociala frågor . . . 592
Kortare meddelanden 592
Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark . . 592
Den offentliga arbetsförmedlingen i Norge . . . 592
Arbetslönerna i Danmark under fjärde kvartalet 1921 593
Metallarbetarnas löner i Danmark år 1921 . . . 593
Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland 1914—1922 . 594
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under april 1922 594
Arbetsmarknaden i England under april 1922 . . 595
Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1922 . 595
Arbetsmarknaden i Nordamerika under april 1922 595
Arbetstidslagstiftningen i Schweiz 595
Arbetstidslagstiftningen i Norge 595
Svenska arbetsgivareföreningen år 1921 596
Internationella fackföreningskongressen i Rom . 596
Fackföreningsrörelsen i Kina 597
En omtvistad invaliditetslag i Kalifornien . . . 597
Sveriges offentliga arbetsförmedling Maj 1922 598
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 30 april 1922 605
Livsmedelspriser och levnadskostnader Maj 1922 605

Häft. 8.

Arbetsmarknaden under juni månad 1922 . 609
Svenska industriarbetares näringstillförsel vid utspisning i egen familj och i mäss . . 611
Kollektivavtalens lönesatser under andra kvartalet 1922 622
Löneförhållanden vid statens järnvägsbyggnadsarbeten år 1921 628
Löneförhållanden vid vattenfallsstyrelsens byggnadsarbeten år 1921 633
Arbets- och löneförhållanden vid Aktiebolaget svenska tobaksmonopolet år 1921 . . . 640
Särskilda skiljedomare i arbetstvister år 1921 643
Den danske sjukkasseinspektörens berättelse för år 1920 645
Arbetsrättsliga prejudikat i Förenta staterna 648
Meddelanden från socialattachéerna 650
Säkerhetskommissionen för bergsbruket i Preussen 650
De tyska fackföreningarnas ställning till de samhällsskadliga strejkerna 651
Den glidande löneskalan i Tyskland 652
Författningar rörande sociala frågor 654
Kortare meddelanden 655
Fängvårdsstyrelsens åtgärder beträffande verksamheten för fångars stödjande efter frigivningen . 655
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under maj 1922 655
Arbetsmarknaden i England under maj 1922 . . 656
Fattigvården i Sverige år 1920 656
Fiskets avkastning i Sverige år 1920 657
Arbetsinställelser i Belgien år 1921 658
Arbetsinställelser i Finland år 1921 658
Arbetsinställelser i Kanada år 1921 659
Arbetsinställelser i Tyskland år 1920 659
Centrala skiljenämndens beslut 660
Sveriges offentliga arbetsförmedling Juni 1922 662
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 maj 1922 668
Levnadskostnader under andra kvartalet 1922 670
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket 678
Livsmedelspriser i Sverige, 1913—juni 1922 . . . 680
Livsmedelspriser å olika orter i riket under andra kvartalet 1922 682
Fiskpriser å vissa orter, april 1921—juni 1922 . . 692
Kreatурspriser samt tillförsel och konsumtion å vissa orter under andra kvartalet 1922 694
Kreatурspriser i Stockholm, Malmö och Göteborg 1913 juni 1922 696

Häft. 9.

Arbetsmarknaden under juli månad 1922 . 697
Arbetstillgången under andra kvartalet 1922 699
Fylleriförseelserna och deras orsaker under andra kvartalet 1922 704
Socialstyrelsens utlåtande över nykterhetskommitténs betänkande 710
Kollektivavtal i Sverige år 1921 754
Statens förlikningsmäns verksamhet år 1921 760
De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster och utgifter år 1921 762
Den engelska trädgårdsstaden 765
Bostadsbyggande i Amerikas förenta stater . 770
Meddelanden från socialattachéerna 774
Den engelska lönenämndsinstitutionen och förslag till dess omläggning 774
Tysk lagstiftning om hembiträden 782
Förslag om utsträckt arbetstid vid de franska järnvägarna 786
Författningar rörande sociala frågor 788
Kortare meddelanden 788
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under juni 1922 788
Arbetsmarknaden i England under juni 1922 . . 789
Arbetsmarknaden i Tyskland under maj och juni 1922 789
Arbetsmarknaden i Nordamerika under maj och juni 1922 789
Kollektivavtal i Tyskland år 1920 789
Arbetsinställelser i Australien år 1921 791
Arbetsinställelser i Danmark 1919—1921 791
Invandringen till Förenta staterna under budgetåret 1921—1922 791
Arbetsrådets beslut 792
Sveriges offentliga arbetsförmedling Juli 1922 798
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 30 juni 1922 805
Livsmedelspriser och levnadskostnader Juli 1922 805

Häft. 10.

Arbetsmarknaden under augusti månad 1922 809
Arbetsinställelser i Sverige under år 1921 . 811
Kooperativa förbundets verksamhet under år 1921 817
Levnadskostnaderna i de nordiska länderna 822
Industrien i Sverige år 1920 828
Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1920 832
Mellanfolkliga domstolens utslag rörande internationella arbetsorganisationen 836
Sociala frågor vid 1922 års riksdag . . . 838
Bostadsbyggande i Amerikas förenta stater . 842
Meddelanden från socialattachéerna 849
Lockouten inom den engelska maskinindustrien . 849
Kritiken mot förslaget om den engelska lönenämndsinstitutionens omläggning 854
Förslag om skärpta villkor för politisk understödsverksamhet i engelska fackföreningar . . 858
Befolkningsfrågan i Frankrike 860
Författningar rörande sociala frågor . . . 864
Kortare meddelanden 865
Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i juli 1922 865
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under juli 1922 865
Arbetsmarknaden i England under juli 1922 . . 866
Arbetsmarknaden i Tyskland under juli 1922 . . 866
Arbetsmarknaden i Nordamerika under juli 1922 866
Ny butikstängningslag i Danmark 867
Arbetstiden för handelsbiträden i England . . . 867
Bostadshyrorna i Danmark år 1921 868
Hyresregleringens avveckling i Schweiz 869
Den nya lagen om ålderdomspensionering i Danmark 870
Nytt förslag om folkpensionering i Norge . . . 870
Utvandringen från Sverige under andra kvartalet 1922 871
Ut- och invandringen år 1921 872
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 872
Yrkesinspektionens verksamhet under andra kvartalet 1922 877
Sveriges offentliga arbetsförmedling Augusti 1922 878
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 juli 1922 885
Livsmedelspriser och levnadskostnader Augusti 1922 885

Häft. 11

Arbetsmarknaden under september månad 1922 889
Socialstyrelsens utredning och förslag rörande lagstiftningen om arbetstidens begränsning 891
Revisionen av hyreslagstiftningen 899
Kollektivavtalens lönesatser under tredje kvartalet 1922 906
Vinmonopolet i Norge 909
Invandringslagstiftningen i Förenta staterna 912
Meddelanden från socialattachéerna 915
Dyrtid, livsmedelspolitik och lönestrider i Frankrike 915
Arbetstiden vid järnvägarna och handelsflottan i Frankrike 919
Frågan om guldlöner i Tyskland 921
Arbetstiden vid järnvägarna i Tyskland 922
Den engelska arbetslöshetsförsäkringens avpassning efter olika industriers behov 924
Författningar rörande sociala frågor 926
Kortare meddelanden 926
Internationella arbetskonferensen i Genève . . . 926
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under augusti 1922 927
Arbetsmarknaden i England under augusti 1922 . 927
Arbetsmarknaden i Tyskland under augusti 1922 928
Arbetsmarknaden i Nordamerika under augusti 1922 928
Bostadsransoneringen i Tyskland 928
De svenska fackförbunden åren 1920—21 928
Arbetsinställelser i Nordamerikas förenta stater år 1921 929
Den amerikanska kolstrejkens efterverkningar . . 930
Centrala skiljenämndens beslut 931
Sveriges offentliga arbetsförmedling September 1922 934
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 augusti 1922 941
Levnadskostnader under tredje kvartalet 1922 941
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket 950
Livsmedelspriser i Sverige, 1913—september 1922 952
Livsmedelspriser å olika orter i riket under tredje kvartalet 1922 954
Fiskpriser å vissa orter, juli 1921—september 1922 961
Kreatursprisər samt tillförsel och konsumtion å vissa orter under tredje kvartalet 1922 966
Kreatursprisər i Stockholm, Malmö och Göteborg, 1913—september 1922. 968

Häft. 12.

Arbetsmarknaden under oktober månad 1922 969
Arbetstillgången under tredje kvartalet 1922 971
Fylleriförseelserna och deras orsaker under tredje kvartalet 1922 976
Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1921 982
Tidlöner inom hantverk, samfärdsel, restaurangrörelse och husligt arbete år 1921 . 997
Bostadsbyggande i Amerika 1003
Meddelanden från socialattachéerna . . . 1019
Arbetsförmedlingens lagliga reglering i Tyskland 1019
Lagen om ungdomsvård i Tyskland 1023
Författningar rörande sociala frågor . . . 1027
Kortare meddelanden 1027
Socialstyrelsens utlåtande över statistiksakkunnigas betänkande 1027
Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i oktober 1922 1027
Arbetslönerna i Danmark under andra kvartalet 1922 1028
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under september 1922 1028
Arbetsmarknaden i England under september 1922 1029
Arbetsmarknaden i Tyskland under september 1922 1029
Arbetsmarknaden i Nordamerika under september 1922 1029
Arbetslöshetskonferensen i U. S. A. under september och oktober 1921 1029
Bostadsräkning i Förenta staterna 1031
Levnadskostnaderna i England 1031
Förbudsomröstningens resultat 1032
Socialstyrelsens utlåtande angående revision av lagstiftningen emot fylleri och dryckenskap 1033
Den nya förbudslagen i Finland 1034
Alkoholstatistikens omläggning i Finland . . . 1035
Utvandringen från Sverige under tredje kvartalet 1922 1035
Yrkesinspektionens verksamhet under tredje kvartalet 1922 1037
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Oktober 1922 1038
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 30 september 1922 1045
Livsmedelspriser och levnadskostnader. Oktober 1922 1045

TABLE DES MATIÈRES.

Livr. 7.

Pages

Le marché du travail pendant le mois de mai 1922 . . . . . 529.
L'évolution des salaires dans les différentes branches d'industrie pendant les années 1913—1921 . . . . . 531.
Annuaire statistique de salaires de l'union suédoise des patrons pour l'année 1920 . 544.
La question du chômage au Riksdag de 1920 548.
Colonisation agricole des ouvriers industriels chômeurs . . . . . 556.
Les accidents du travail en 1918 . . . . . 559.
Les accidents du travail dans le métier de marin en 1921 . . . . . 564.
Les conditions du travail dans l'industrie de la construction . . . . . 574.
Le recensement des habitations à Stockholm en 1920 . . . . . 578.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 581.
L'opinion des patrons allemands sur la journée de huit heures . . . . . 581.
L'attitude des patrons allemands vis à vis des comités du travail . . . . . 582.
Projet de loi sur la durée du travail dans les mines de charbon en Allemagne . . . . . 585.
Médecins-experts dans l'inspection du travail en Prusse . . . . . 586.
Le droit de grève des fonctionnaires allemands 586.
L'attitude du gouvernement de la Saxe vis à vis de la journée de huit heures . . . . . 587.
La représentation des comités du travail allemands dans la direction des sociétés . . . . . 588.

Pages

Le conflit du travail dans l'industrie des métaux en Allemange . . . . . 589.
Les allocations de vie chère en France . . . . . 589.
Lois concernant les questions sociales . . 592.
Courtes notices . . . . . 592.
Les bureaux de placement publics au Danemark 592.
Les bureaux de placements publics en Norvège 592.
Les salaires au Danemark pendant le quatrième trimestre 1921 . . . . . 593.
Les salaires des ouvriers de l'industrie des métaux au Danemark en 1921 . . . . . 593.
Les salaires contractuels en Allemagne pendant les années 1914—1922 . . . . . 594.
La commission de chômage de l'Etat pendant le mois d'avril 1922 . . . . . 594.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois d'avril 1922 . . . . . 595.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois d'avril 1922 . . . . . 595.
Le marché du travail dans l'Amérique du Nord pendant le mois d'avril 1922 . . . . . 595.
La législation sur la durée du travail en Suisse 595.
La législation sur la durée du travail en Norvège 595.
L'union suédoise des patrons pendant l'année 1921 . . . . . 596.
Le congrès international des syndicats ouvriers à Rome . . . . . 596.
Le mouvement des syndicats ouvriers en Chine 597.
Une loi débattue sur l'invalidité en Californie . 597.
Les bureaux de placement publics en Suède. Mai 1922 . . . . . 598.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 30 avril 1922 . . . 604.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Mai 1922 . . . . . 605.

Livr. 8.

Le marché du travail pendant le mois de juin 1922 . . . . . 609.
L'alimentation des ouvriers de l'industrie prenant leurs repas en famille ou dans un «mess» . . . . . 611.
Les taux des salaires d'après les conventions collectives pendant le second trimestre de 1922 . . . . . 622.
Les salaires dans les travaux de construction de chemins de fer de l'Etat en 1921 628.
Les salaires dans les travaux de construction de l'Administration des chutes d'eau en 1921 . . . . . 633.
Les conditions du travail et les salaires dans les manufactures du monopole des tabacs en Suède en 1921 . . . . . 640.
Conciliateurs spéciaux dans les conflits du travail en 1921 . . . . . 643.
Rapport de l'inspecteur danois des caisses de maladie pour l'année 1920 . . . . . 645.
Précédents relatifs à la législation du travail aux Etats Unis . . . . . 648.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 650.
La commission de sûreté pour les travaux des *mines en Prusse* . . . . . 650.
Les syndicats professionnels en Allemagne vis à vis des grèves dangereuses pour la société . . 651.
L'échelle glissante de salaires en Allemagne . . 652.
Lois concernant les questions sociales . . 654.

Courtes notices 655
Mesures prises par l'Administration des prisons en vue de soutenir les prisonniers après leur mise en liberté . . . . . 655.
La commission de chômage de l'Etat pendant le mois de mai 1922 . . . . . 655.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de mai 1922 . . . . . 656.
L'assistance publique en Suède en 1920 . . . . . 656.
Le rendement de la pêche en Suède en 1920 . . 657.
Grèves et lock-outs en Belgique en 1921 . . . . 658.
Grèves et lock-outs en Finlande en 1921 . . . . 658.
Grèves et lock-outs au Canada en 1921 . . . . . 659.
Grèves et lock-outs en Allemagne en 1920 . . . 659.
Résolutions de la Cour centrale d'arbitrage 660.
Les bureaux de placement publics en Suède. Juin 1922 . . . . . 662.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 mai 1922 . . . 668.
Coût de la vie pendant le second trimestre 1922 . . . . . 670.
Variations du prix des denrées alimentaires dans certaines localités du pays . . . . . 678.
Prix des denrées alimentaires en Suède. Tableau pour la période 1913—juin 1922 . . . . . 680.
Prix des denrées alimentaires dans différentes localités du pays. Second trimestre de 1922 . 682.
Prix du poisson dans différentes localités. Avril 1921—juin 1922 . . . . . 692.
Prix du bétail, approvisionnement et consommation dans certaines localités du pays . . . 694.
Prix du bétail à Stockholm, Malmö et Gothembourg. Tableau pour la période 1913—juin 1922 . . . . . 696.

Livr. 9.

Pages

Le marché du travail pendant le mois de juillet 1922 . . . . . 697.
L'offre et la demande du travail pendant le second trimestre 1922 . . . . . 699.
Les délits d'ivresse et leurs causes pendant le second trimestre 1922 . . . . . 704.
Rapport de l'Administration du travail sur le *projet du comité de tempérance* . . . 710.
Contrats collectifs en Suède en 1921 . . . 754.
Les travaux des conciliateurs officiels en 1921 . . . . . 760.
Recettes et dépenses en 1921 des bureaux de placement publics en Suède . . . . 762.
La ville horticole en Angleterre . . . . . 765.
La construction de maisons aux Etats Unis 770.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 774.
La commission de salaires en Angleterre et projet de son remaniement . . . . . 774.
Législation allemande sur les domestiques . . . 782.
Projet de prolongation de la durée du travail dans les chemins de fer en France . . . . . 786.

Pages

Lois concernant les questions sociales . . 788.
Courtes notices . . . . . 788.
La commission de chômage de l'Etat pendant le mois de juin 1922 . . . . . 788.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de juin 1922 . . . . . 789.
Le marché du travail en Allemagne pendant les mois de mai et de juin 1922 . . . . . 789.
Le marché du travail aux Etats Unis pendant les mois de mai et de juin 1922 . . . . . 789.
Contrats collectifs en Allemagne en 1920 . . . . 789.
Grèves et lock-outs en Australie en 1921 . . . . 791.
Grèves et lock-outs au Danemark pendant les années 1919—1921 . . . . . 791.
L'immigration aux Etats Unis pendant l'année de budget 1921—1922 . . . . . 791.
Résolutions du conseil du travail . . . . 792.
Les bureaux de placement publics en Suède Juillet 1922 . . . . . 798.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 30 juin 1922 . . . 805.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Juillet 1922 . . . . . 805.

Livr. 10.

Le marché du travail pendant le mois d'août 1922 . . . . . 809.
Les grèves et lock-outs en Suède 1921 . . 811.
L'Union coopérative pendant l'année 1921 817.
Le coût de la vie dans les pays scandinaves . . . . . 822.
L'industrie en Suède en 1920 . . . . . 828.
Les femmes et les mineurs dans l'industrie de la Suède en 1920 . . . . . 832.
Les résolutions de la Cour de Justice Internationale concernant l'Organisation Internationale du Travail . . . . . 836.
Questions sociales au Riksdag de 1922 . . 838.
La construction de maisons aux Etats Unis 842.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 849.
Le lock-out des industries mécaniques en Angleterre . . . . . 849.
Le critique contre le projet de remaniement des commissions de salaires en Angleterre . . . . 854.
Projet de clauses plus rigoureuses pour les subventions politiques des syndicats ouvriers en Angleterre . . . . . 858.
La question de la population en France . . . . 860.
Lois concernant les questions sociales . . 864.
Courtes notices . . . . . 865.
La réunion du Conseil d'Administration du Bureau International du Travail au mois de juillet 1922 . . . . . 865.
La commission de chômage de l'Etat pendant le mois de juillet 1922 . . . . . 865.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de juillet 1922 . . . . . 866.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois de juillet 1922 . . . . . 866.
Le marché du travail dans l'Amérique du Nord pendant le mois de juillet 1922 . . . . . 866.
Nouvelle loi sur la fermeture des magasins en Danemark . . . . . 867.
La durée du travail des employés dans les magasins en Angleterre . . . . . 867.
Les loyers au Danemark 1921 . . . . . 868.
La législation sur les loyers en Suisse . . . . . 869.
Nouvelle loi sur les pensions de vieillesse au Danemark . . . . . 870.
Nouveau projet de pensions de vieillesse en Norvège . . . . . 870.
L'émigration de Suède pendant le second trimestre 1922 . . . . . 871.
La migration en 1921 . . . . . 872.
Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail . . . . . 872.
L'inspection du travail pendant le second trimestre 1922 . . . . . 877.
Les bureaux de placement publics en Suède. Août 1922 . . . . . 878.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 juillet 1922 . . 885.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Août 1922 . . . . . 885.

Livr. 11.

Pages

Le marché du travail pendant le mois de septembre 1922 . . . . . 889.
Enquête et projets de l'Administration du travail et de la prévoyance sociale concernant la législation sur la limitation du travail . . . . . 891.
Revision de la législation sur les loyers I 899.
Les taux des salaires d'après les conventions collectives pendant le troisième trimestre 1922 . . . . . 906.
Le monopole du vin en Norvège . . . . . 909.
La législation sur l'émigration aux Etats Unis . . . . . 912.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 915.
Cherté, politique des vivres et luttes sur les salaires en France . . . . . 915.
La durée du travail aux chemins de fer et dans la marine marchande en France . . . . . 919.
La question de salaires en or en Allemagne . . 921.
La durée du travail aux chemins de fer en Allemagne . . . . . 922.
L'adaptation de l'assurance contre le chômage en Angleterre d'après les besoins de différentes industries . . . . . 924.
Lois concernant les questions sociales . . 926.
Courtes notices . . . . . 926.
La conférence internationale du travail à Genève 926.
La commission de chômage de l'Etat pendant le mois d'août 1922 . . . . . 927.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois d'août 1922 . . . . . 927.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois d'août 1922 . . . . . 928.
Le marché du travail aux Etats Unis pendant le mois d'août 1922 . . . . . 928.
Le problème des habitations en Allemagne . . 928.
Les syndicats professionnels en Suède pendant les années 1920—21 . . . . . 928.
Grèves et lock-outs aux Etats Unis en 1921 . . 929.
Les suites de la grève de charbon en Amérique 930.
Résolution de la Cour centrale d'arbitrage 931.
Les bureaux de placement publics en Suède. Septembre 1922 . . . . . 934.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 août 1922 . . . 941.
Coût de la vie pendant le troisième trimestre 1922 . . . . . 941.
Variations du prix des denrées alimentaires dans certaines localités du pays . . . . . 950.
Prix des denrées alimentaires en Suède. Tableau pour la période 1913—septembre 1922 . . . . 952.
Prix des denrées alimentaires dans différentes localités du pays. Troisième trimestre de 1922 . . . . . 954.
Prix du poisson dans différentes localités. Juillet 1921—septembre 1922 . . . . . 964.
Prix du bétail, approvisionnement et consommation dans certaines localités du pays . . . . . 966.
Prix du bétail à Stockholm, Malmö et Gothembourg. Tableau pour la période 1913—septembre 1922 . . . . . 968.

Livr. 12.

Le marché du travail pendant le mois d'octobre 1922 . . . . . 969.
L'offre et la demande du travail pendant le troisième trimestre 1922 . . . . . 971.
Les délits d'ivresse et leurs causes pendant le troisième trimestre 1922 . . . . . 976.
La construction dans les villes du royaume en 1921 . . . . . 982.
Salaires au temps dans la profession mécanique, l'industrie des transports, les restaurants et les travaux domestiques en 1921 . . . . . 997.
La construction de maisons en Amérique . 1003.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 1019.
Le règlement légal du placement en Allemagne 1019.
Loi relative aux soins à donner à la jeunesse en Allemagne . . . . . 1023.
Lois concernant les questions sociales . . 1027.
Courtes notices . . . . . 1027.
Rapport de l'Administration Royale du travail et de la prévoyance sociale sur l'avis des experts en statistique . . . . . 1027.
Réunion de l'Administration du Bureau International du Travail au mois d'octobre 1922 . 1027.
Les salaires au Danemark pendant le second trimestre 1922 . . . . . 1028.
La commission de chômage de l'Etat pendant le mois de septembre 1922 . . . . . 1028.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de septembre 1922 . . . . . 1029.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois de septembre 1922 . . . . . 1029.
Le marché du travail aux Etats Unis pendant le mois de septembre 1922 . . . . . 1029.
Le conférence sur le chômage aux Etats Unis pendant les mois de septembre et d'octobre 1921 1029.
Récensement des habitations aux Etats Unis . . 1031.
Le coût de la vie en Angleterre . . . . . 1031.
Le résultat du referendum sur l'interdiction des boissons alcooliques . . . . . 1032.
Rapport de l'Administration du travail sur la revision de la législation contre l'ivrognerie . 1033.
La nouvelle loi sur l'interdiction des boissons alcooliques en Finlande . . . . . 1034.
Le remaniement de la statistique d'alcool en Finlande . . . . . 1035.
L'émigration de Suède pendant le troisième trimestre 1922 . . . . . 1035.
L'inspection du travail pendant le troisième trimestre 1922 . . . . . 1037.
Les bureaux de placement publics en Suède. Octobre 1922 . . . . . 1038.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 30 septembre 1922 1045.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Octobre 1922 . . . . . 1045.

Stockholm 1922. P. A. Norstedt & Söner. 213270

Arbetsmarknaden under maj månad 1922.

Maj månad har, efter arbetsförmedlingsanstalternas rapporter att döma, medfört en ganska genomgående förbättring av arbetsmarknaden över hela landet. Antalet arbetssökande per 100 lediga platser, som från februari till mars visade en stark minskning, från 479 till 381, men sedan under april höll sig tämligen konstant, undergick nu åter en kraftig reduktion, från 368 till 257. Nedgången står i viss mån uppenbarligen i samband med den avstängning av vissa arbetargrupper från erhållande av arbetslöshetsunderstöd, som företogs under månaden, till en del också med de strejker, som å några orter ägde rum vid de offentliga nödhjälpsarbetena. Att förskjutningen emellertid icke helt och hållet är en dylik, av tillfälliga omständigheter föranledd skenföreteelse, utan också är uttryck för en verklig förbättring av arbetstillgången, framgår tydligt av de kommenterande upplysningar, som vid sidan om de rent siffermässiga uppgifterna inkommit från arbetsförmedlingen.

Bland omständigheter, som bidragit till den gynnsamma utvecklingen, må, vad industrien angår, i främsta rummet erinras om de två stora avtalsuppgörelser, som ägde rum vid mitten av månaden för sågverks- och byggnadsarbetarna. Den ökade efterfrågan å arbetskraft inom båda dessa branscher har tydligen medfört ett högst välgörande inflytande på arbetsmarknadens allmänna läge, särskilt i städerna och de norrländska kusttrakterna. Inom byggnadsverksamheten gjorde sig förbättringen mest gällande i fråga om yrkesarbetare av olika slag (murare, timmermän, målare m. fl.). För grovarbetare åter betecknades arbetstillgången mestadels såsom fortfarande otillräcklig. Bland övriga näringsgrenar, som visade ökad efterfrågan å arbetskraft, kunna särskilt nämnas en del till jord- och stenindustrien hörande säsongindustrier, såsom stenhuggerier (Gottland och Blekinge) samt tegelbruk (Uppland och Skåne). Inom malmförädlings- och metallindustrien rådde liksom de föregående månaderna stor arbetslöshet; dock gjorde sig även här en tendens till förbättring gällande, bl. a. i vissa delar av Bergslagen. Inom mekaniska verkstadsindustrien var arbetstillgången i Stockholm mycket knapp vid de större verkstäderna, varemot en del av de mindre sågo sig i tillfälle att något öka arbetsstyrkan. I Göteborg betecknades läget inom denna bransch som ungefär oförändrat; de arbetstillfällen, som förekommo, gällde mestadels blott tillfällig sysselsättning.

För sjöfolk och transportarbetare kunde man i de större hamnstäderna i allmänhet anteckna ökad arbetstillgång, ehuru arbetslösheten åtminstone inom vissa hithörande personalgrupper — icke minst bland fartygsbefälet — alltjämt var omfattande.

Beträffande jordbruket konstaterades å de flesta orter, att efterfrågan å arbetskraft varit osedvanligt liten för årstiden och i många fall mindre än under närmast föregående månad. Tillströmningen av arbetssökande har

emellertid även betydligt minskats, vilket väl tyder på, att åtskilliga av de arbetslösa vetat skaffa sig sysselsättning arbetsförmedlingens hjälp förutan. I Skåne uppgives betodlingens inskränkning ha kommit som en svår missräkning för många arbetssökande. Dock förväntades även på detta område ökad arbetstillgång under juni månad.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under maj samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912 . . .	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	153	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	*482*	*479*	*381*	*368*	*257*	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	*341*	*282*	*216*	*231*	*158*	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	*502*	*514*	*420*	*401*	*375*	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	*34·8*	*32·1*	*30·6*	*28·6*	—	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 604.

Löneutvecklingen inom olika näringsgrenar under åren 1913—1921.

Efterföljande redogörelse utgör fortsättning på de undersökningar angående löneförhållandena inom vissa verksamhetsområden, som utförts för åren 1913—1920, och innehåller en översikt av löneutvecklingen t. o. m. år 1921 för förvaltnings- och arbetarpersonal inom industri, handel och varulager, samfärdsel, banker och försäkringsanstalter. Insamlandet av uppgifterna har skett på samma sätt som förut, genom utsändande av frågeformulär till vederbörande arbetsgivare. Beträffande arbetarpersonalens löneförhållanden ha dessa formulär så tillvida utvidgats, som uppgifter begärts om antalet under året utgjorda arbetstimmar och härför utbetalad arbetslön vid såväl tidlöns- och ackordsarbete på ordinarie tid som vid övertidsarbete. Åtskilliga arbetsgivare ha emellertid meddelat, att deras bokföring icke satt dem i stånd att uppgiva arbetstimmarnas antal vid ackordsarbete, och i sådana fall hava givetvis ifrågavarande företags ackordsarbetare icke medtagits vid beräkningen av arbetarnas genomsnittliga avlöning per timme. I övrigt har samma metod tillämpats som vid föregående löneundersökningar; en utförlig redogörelse härom återfinnes i Sociala Meddelanden, årg. 1919, sid. 871 ff.

I förra häftet av denna tidskrift har publicerats en preliminär redogörelse för 1921 års undersökning, avseende den genomsnittliga lönestegringen t. o. m. nämnda år för de olika industrigrenarna tillsammantagna. De i det följande meddelade tabellerna innehålla därutöver uppgifter om genomsnittslöner inom olika näringsgrenar och större näringsgrupper ävensom indextal för löneutvecklingen dels sedan 1913, dels sedan 1920. Siffrorna för de enskilda näringsgrenarna och särskilt för sådana med liten personal måste bedömas med en viss försiktighet såsom lätt påverkade av olikformigheten i det material, som för de särskilda åren stått till buds. Man har sålunda icke blott att räkna med att ett eller annat företag, vars lönenivå legat något över eller något under den för resp. näringsgren gängse, under kristiden antingen utökat eller inskränkt sin arbetsstyrka i hög grad och härigenom kommit att under senare år och särskilt det senaste väga tyngre eller lättare vid medeltalsberäkningen än år 1913 varit fallet, utan man måste även fästa avseende vid att materialet för de sista åren innehåller uppgifter från åtskilliga företag, som förut icke varit med i undersökningen, samt att å andra sidan uppgifter för senare år, trots alla bemödanden, icke kunnat erhållas från en del företag, som tidigare varit representerade. Vissa kontrollräkningar, som företagits, synas emellertid giva vid handen, att dylika förskjutningar visserligen inom enstaka näringsgrenar kunnat mer eller mindre inverka på genomsnittssiffrorna, men väsentligen neutraliserats i fråga om större grupper och helt kunna lämnas ur räkningen, då fråga blir om riksmedeltal för samtliga näringsgrenar.

Förvaltningspersonal.

Förvaltningspersonalen vid de i undersökningen ingående företagen har fördelats i tre grupper: teknisk personal, kontorspersonal och butikspersonal. Antalet redovisade personer inom var och en av dessa grupper samt den i genomsnitt per anställd utbetalade avlöningens storlek framgår av följande tabell:

	Medelantal anställda		Genomsnittlig löneinkomst per år, kr.			Indextal					
						1913 = 100			1920 = 100		
	Manl.	Kvinnl.	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a
Teknisk personal	**9 278**	**341**	**6 716**	**2 981**	**6 584**	**215**	**248**	**218**	**103**	**106**	**102**
Kontorspersonal	**22 147**	**8 963**	**5 417**	**3 300**	**4 807**	**235**	**263**	**233**	**100**	**104**	**100**
Industri	10 159	4 027	4 966	2 912	4 382	224	259	221	101	105	101
Handel	2 554	1 541	4 756	3 052	4 115	213	266	215	88	99	90
Samfärdsel	2 994	117	5 622	3 604	5 546	259	250	258	99	98	99
Banker	5 276	2 128	6 213	3 895	5 547	247	270	244	97	102	99
Försäkring	1 164	1 150	6 674	3 855	5 273	216	243	220	107	103	106
Butikspersonal	**2 592**	**3 001**	**3 495**	**2 455**	**2 937**	**266**	**279**	**253**	**98**	**101**	**99**
Summa	**34 017**	**12 305**	**5 625**	**3 085**	**4 950**	**240**	**272**	**242**	**101**	**104**	**101**

Den genomsnittliga löneinkomsten per anställd inom ifrågavarande grupper av förvaltningspersonal tillsammantagna har sålunda för år 1921 beräknats till 4 950 kr. per år, vilket, som av motsvarande indextal framgår, betecknar en ökning från år 1913 med 142 %, gentemot 140 % närmast föregående år. Genomsnittsinkomsten har varit störst inom gruppen teknisk personal, varefter komma kontors- och butikspersonal i angiven ordning. I förhållande till 1913 har emellertid sistnämnda grupp kommit i åtnjutande av den relativt största inkomstökningen, under det den tekniska personalen uppvisar den minsta stegringen. Under det senaste året har dock en omkastning i denna utveckling inträtt, i det att lönenivån för butikspersonalen något sjunkit, åtminstone vad männen beträffar, och för kontorspersonalen i stort sett varit oförändrad, medan för den tekniska personalen en om ock obetydlig höjning fortfarande framträtt. Inom samtliga redovisade personalgrupper ha arbetslönerna ökats mera för kvinnor än för män.[1]

De särskilda näringsgrenarna hava inbördes företett åtskilliga skiljaktigheter i fråga om såväl lönenivå som löneutveckling. Med hänsyn till det relativt ringa antal här avsedda löntagare, det inom varje industri merendels kunnat bliva fråga om, lämpa sig dessa siffror dock i allmänhet icke

[1] Att inkomstökningen för män och kvinnor tillsammantagna inom grupperna kontors- och butikspersonal blivit mindre än för män och för kvinnor var för sig, beror på att kvinnorna, vilkas löner ju äro lägre än männens, år 1921 varit relativt talrikare representerade inom dessa grupper än år 1913.

att läggas till grund för några jämförelser i lönehänseende olika näringsgrenar emellan. Endast i fråga om den talrikaste personalgruppen, kontorspersonalen, har i tabellen åtskillnad gjorts mellan industri, handel, samfärdsel, bank- och försäkringsrörelse. Av dessa näringsgrupper företer handeln den lägsta genomsnittliga lönenivån för manliga löntagare och industrien den lägsta för kvinnliga, medan banker och försäkringsanstalter haft den i medeltal högst avlönade såväl manliga som kvinnliga kontorspersonalen. Den genomsnittliga inkomstökningen under perioden 1913—1921 har, beträffande manlig kontorspersonal varit störst inom samfärdsel och bankväsen samt beträffande kvinnlig inom bankväsen och handel, minst däremot inom handeln i fråga om manliga löntagare och vid försäkringsanstalterna i fråga om kvinnliga. Vid en jämförelse åter med 1920 års löneinkomster befinnes, att en sänkning av inkomstnivån ägt rum inom handel och samfärdsel för både manlig och kvinnlig kontorspersonal, ävensom inom bankväsen för manlig, under det att en fortgående inkomstökning konstaterats för kontorspersonalen inom industrien och vid försäkringsanstalterna samt för bankernas kvinnliga personal.

Arbetare.

Antalet redovisade arbetare vid 1921 års löneundersökning utgör 215 764 gentemot 282 576 närmast föregående år. Att föreliggande undersökning omfattar så mycket färre arbetare än fallet var år 1920 beror i stort sett på de under redogörelseåret inträffade driftsnedläggelser och personalinskränkningar, som blivit en följd av den rådande depressionen.

Som av nedanstående tablå framgår, har den genomsnittliga löneinkomsten per arbetare för år 1921 beräknats till nära 3 000 kronor per år och c:a 12 kr. per dag. För de vuxna manliga arbetarna har lönenivån genomgående legat över, för kvinnor och minderåriga däremot avsevärt under den genomsnittliga inkomsten, såsom nedanstående sammanställning utvisar:

	Kronor per år				Indextal (1913 = 100)			Kronor per dag				Indextal (1913 = 100)		
	1913	1919	1920	1921	1919	1920	1921	1913	1919	1920	1921	1919	1920	1921
Män över 18 år .	1 241	3 186	3 607	3 363	257	291	271	4·32	11·48	13·23	13·12	266	306	304
Kvinnor över 18 år	651	1 634	2 136	1 820	251	328	280	2·34	6·11	7·86	7·70	261	336	329
Minderåriga . . .	485	1 186	1 456	1 193	245	300	246	1·76	4·48	5·55	5·30	255	315	301
Tillsammans	**1 093**	**2 859**	**3 247**	**3 008**	**262**	**297**	**275**	**3·83**	**10·38**	**11·95**	**11·97**	**271**	**312**	**313**
Arbetare utan angivet kön . . .	1 079	2 649	2 797	2 440	246	259	226	3·72	9·60	9·96	11·77	258	268	316
Samtliga arbetare	**1 091**	**2 838**	**3 237**	**2 999**	**260**	**297**	**275**	**3·82**	**10·30**	**11·91**	**11·97**	**270**	**312**	**313**

Skiljaktigheter mellan manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare framträda icke blott med avseende på lönenivån utan även med avseende på lönefluktuationerna. Från 1913 till 1921 ha sålunda lönerna för kvinnliga arbetare stigit mer än för manliga och för vuxna mer än för minderåriga.

Vad beträffar sistnämnda förhållande, som särskilt gör sig gällande i fråga om **årsinkomsterna**, har detta säkerligen sin förklaring däruti att de yngre arbetarna i större utsträckning än de äldre drabbats av avsked eller permittering vid inträffande arbetsbrist.

Man finner, vad perioden 1913—1919 beträffar, att den för **samtliga arbetare** beräknade genomsnittliga ökningen var större än lönestegringen för någon av de särskilda grupperna män, kvinnor och minderåriga. Förklaringen till att en dylik skenbar oegentlighet kan uppträda ligger däri, att proportionen mellan män, kvinnor och minderåriga från det ena året till det andra något förskjutits, såsom framgår av följande sammanställning:

	Av 100 arbetare voro				Av 100 dagsverken voro			
	1913	1919	1920	1921	1913	1919	1920	1921
manliga (över 18 år) . . .	77·7	81·5	79·7	80·0	78·3	82·1	80·0	81·8
kvinnliga (över 18 år) . . .	12·3	9·6	11·1	12·4	12·0	9.3	11·1	11·5
minderåriga	10·0	8·9	9·2	7·6	9·7	8·6	8·9	6·7

Relativa antalet minderåriga arbetare har, såsom härav synes, under år 1921 varit avsevärt mindre än de föregående åren, en naturlig följd av de inom många industrier företagna personalinskränkningarna, vilka tydligen i främsta rummet gått ut över de yngsta arbetarna.

Under förutsättning att relativa antalet män, kvinnor och minderåriga under samtliga år förblivit oförändrat, men löneökningen inom varje särskild kategori varit lika stor, som den anförda tablån utvisar, skulle för män, kvinnor och minderåriga tillsammans erhållits följande lönesiffror för de tre senaste undersökningsåren:

	Genomsnittlig löneinkomst i kr.			Indextal (1913 = 100)		
	1919	1920	1921	1919	1920	1921
per år och arbetare	2 795·00	3 211·00	2 956·46	256	294	271
per dag	10·17	11·84	11·70	266	309	305

Såsom förestående siffersammanställningar utvisa, framträda vissa skiljaktigheter med avseende å lönestegringen, allteftersom denna beräknas per dag eller per år och arbetare. Förklaringen till dessa skiljaktigheter ligger däri, att antalet dagsverken per arbetare under de olika åren varit underkastat vissa växlingar. Under år 1913 utgjordes i medeltal för samtliga näringsgrupper 286 dagsverken per arbetare, en siffra, som också uppnåddes år 1916. Under de övriga åren, då arbetstillgången varit mera ojämn, åtminstone inom vissa näringsgrenar, har medeltalet dagsverken per arbetare varit lägre, och har denna nedgång i dagsverkenas antal gjort sig kraftigast gällande under det senaste undersökningsåret, då medelantalet var 253, mot 272 år 1920 och 275 år 1919. En given följd härav är, att arbetarnas årsinkomster icke ökats i fullt samma proportion som deras dagsförtjänster.

Lönefluktuationerna ha varit väsentligt olika inom olika näringsgrenar, såsom framgår av tabellen å sid. 540 ff. **Inkomstökningen per år och arbetare** har från 1913 till 1921 varit högst för flottningsarbetare, för vilka

indextalet är 701, en siffra, som emellertid bör ses i samband med de tillfälliga växlingar i säsongens längd från det ena året till det andra, som karakterisera ifrågavarande yrke. Närmast i ordningen följde bagerier, färg-, olje- och parfymfabriker, kraft-, belysnings- och vattenverk samt råsockerbruk och raffinaderier, inom vilka näringsgrenar indextalen växlade mellan 329 och 320. Lägst per år och arbetare har löneökningen varit inom följande industrigrenar: glasbruk (183), järn-, stål- och kopparverk (197), stenbrott och stenhuggerier (221), torvindustri (223) samt malmgruvor och pappersmassefabriker (225).

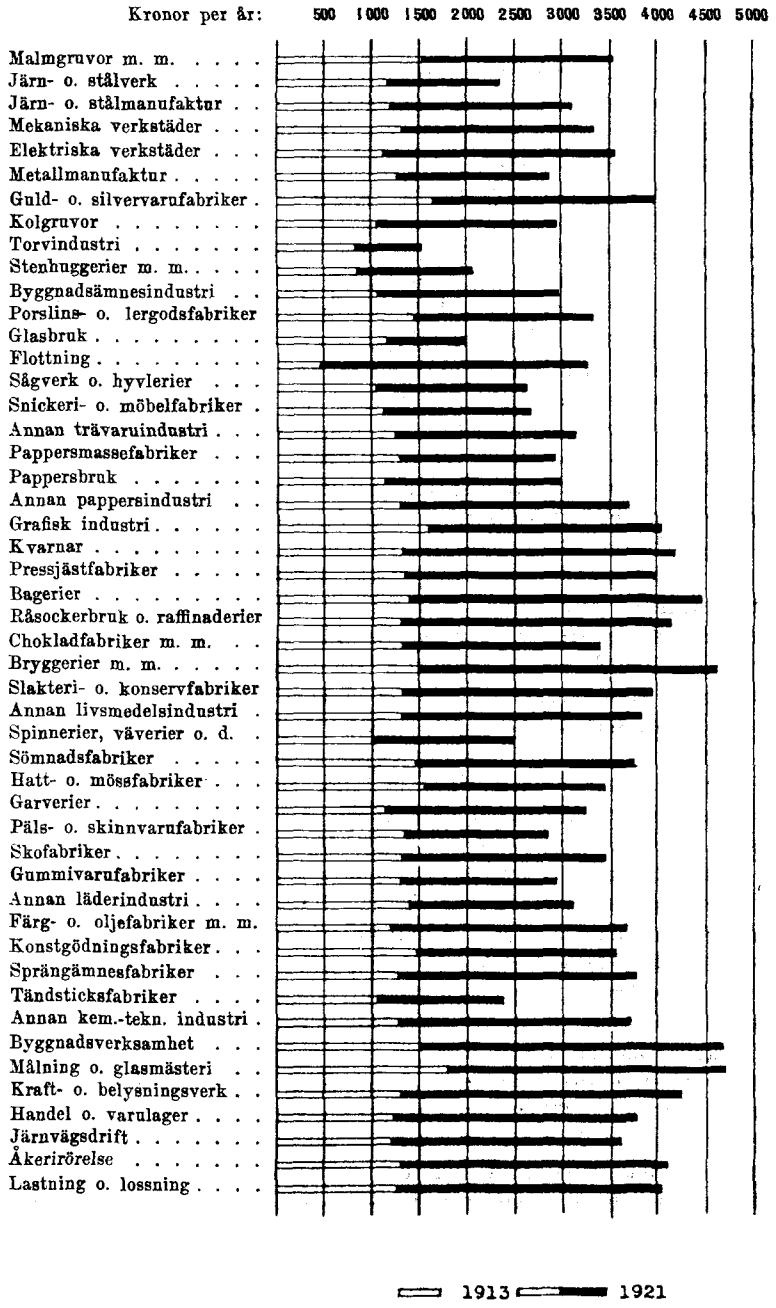
I fråga om dagsinkomstens ökning förete torvindustrien samt järn-, stål- och kopparverk de lägsta indextalen (217 resp. 233). Högst har löneökningen per dag varit för arbetare vid färg-, olje- och parfymfabriker (372), tändsticksfabriker (358) samt kolgruvor (357).

Vid en jämförelse med 1920 års löneinkomster finner man, att årsinkomsterna genomgående ha minskats inom grupperna malmbrytning och metallindustri, jord- och stenindustri, träindustri, textil- och beklädnadsindustri, läder-, hår- och gummivaruindustri samt samfärdsel. Betraktar man minskningen bland nämnda gruppers olika specialgrenar, giva siffrorna vid handen, att arbetarnas årsinkomster minskats mest inom följande näringsgrenar: torvindustri (39 %), glasbruk (36 %), päls- och skinnvarufabriker samt lastning och lossning (29 %), järn-, stål- och kopparverk samt metallmanufaktur (27 %). Den relativt kraftiga minskning i arbetarnas årsinkomster, som ägt rum inom ovannämnda näringsgrenar, har emellertid, med undantag för torvindustrien samt järn-, stål- och kopparverk, sin orsak icke blott i den allmänna depressionen, utan jämväl i de delvis mycket långvariga och omfattande arbetsinställelser, som pågått inom resp. yrkesgrenar under år 1921.

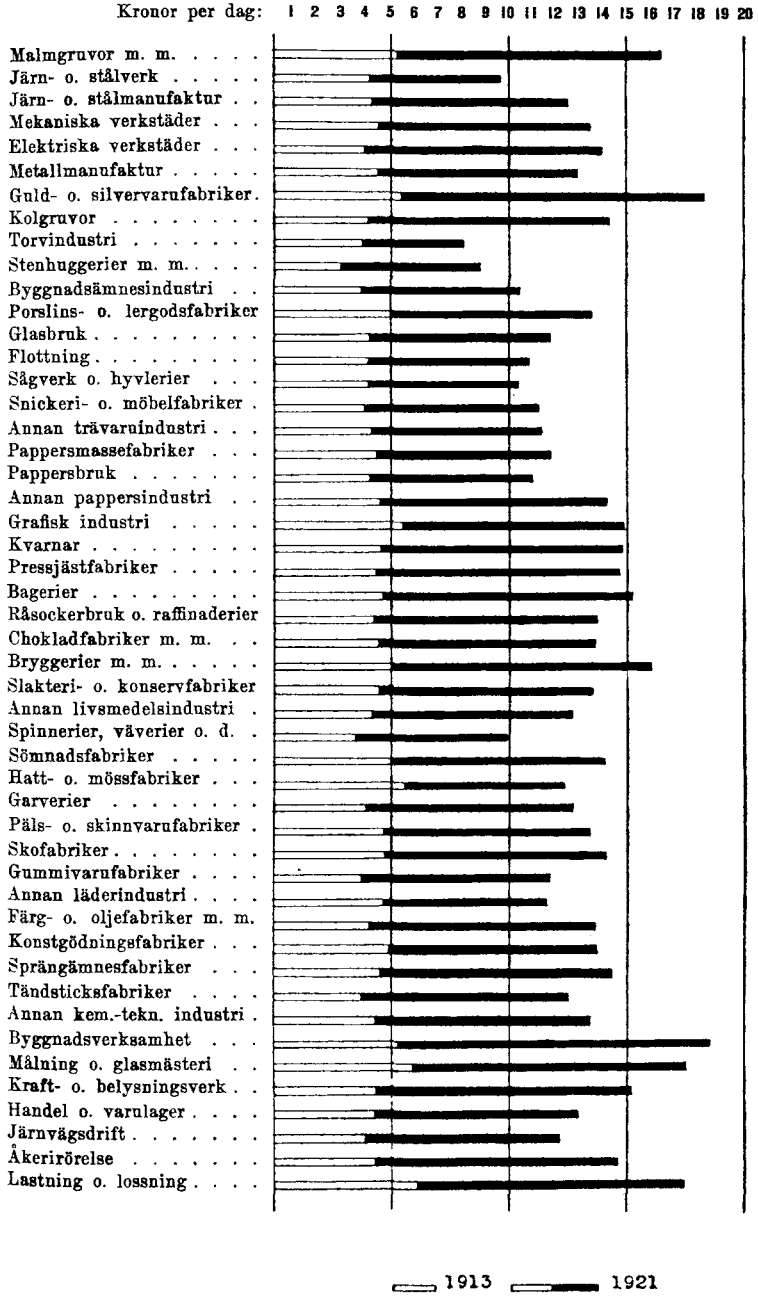
Inom vissa andra näringsgrenar ha däremot årsinkomsterna allt fortfarande ökats. Detta var sålunda nästan alltigenom fallet inom byggnads- och livsmedelsindustrierna samt vid kraft-, belysnings- och vattenverken, vid färgfabrikerna samt delvis inom pappersindustrien. Inom den egentliga byggnadsverksamheten var denna ökning per år högst väsentlig och utgjorde ej mindre än 110 % på 1920 års löneinkomster. Förklaringen till denna avsevärda inkomststegring för byggnadsarbetarna ligger i den långvariga arbetsinställelsen år 1920, varigenom arbetstillfällena detta år i hög grad minskades, medan den därefter träffade uppgörelsen i gengäld gav arbetarna synnerligen kraftiga löneförhöjningar. Inom övriga av ovanberörda näringsgrenar växlade årsinkomsternas stegring mellan 1 och 29 %.

En jämförelse mellan dagsförtjänsterna under åren 1920 och 1921 ger vid handen, att dessa endast delvis följa samma utvecklingslinje som årsinkomsterna. Inom de näringsgrenar, där årsinkomsterna ha minskats, har sålunda inkomstminskningen per dag icke varit lika stor, och inom vissa av berörda näringsgrenar har ökning av dagsinkomsterna i stället ägt rum. Det senare var fallet vid gruvor och anrikningsverk, järn- och stålmanufaktur, kolgruvor, glasbruk, grafisk industri, hatt- och mössfabriker, gummivarufabriker, spräng-

Genomsnittliga årsinkomster för vuxna manliga arbetare.

Genomsnittliga dagsinkomster för vuxna manliga arbetare.

ämnesfabriker, tändsticksfabriker, annan kemisk-teknisk industri samt åkerier.

De i tabellen angivna lönesiffrorna för män, kvinnor och minderåriga tillsammantagna ge en bild av löneutvecklingen inom varje industri, men kunna icke användas för några jämförelser med avseende på lönenivån inom olika industrier, enär för bedömande härav hänsyn måste tagas till arbetarstammens sammansättning i fråga om ålder och kön. Lönestandarden måste sålunda beräknas för manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare var för sig. De härför erforderliga lönesiffrorna återfinnas jämväl i tabellen.

På grundval av nämnda siffror ha utarbetats vidstående diagram (sid. 536—537), utvisande de genomsnittliga löneinkomsterna per år och per dag för *vuxna manliga* arbetare inom olika näringsgrenar. Vad årsinkomsterna beträffar, uppvisade måleri- och byggnadsarbetare de högsta genomsnittssiffrorna, nämligen 4 704 och 4 694 kr.,[1] varefter komma bryggerier, bagerier, kraft-, belysnings- och vattenverk, kvarnar, råsockerbruk och raffinaderier samt åkerirörelse med resp. 4 638, 4 482, 4 257, 4 211, 4 139 och 4 100 kr. De lägsta årssiffrorna förete torvindustri, glasbruk och stenhuggerier, där arbetarna i genomsnitt förtjänat resp. 1 525, 1 996 och 2 065 kr. under år 1921. Den låga lönenivån inom dessa industrier sammanhänger dels med den allmänna depressionen, men dels också med att hithörande företag huvudsakligen äro förlagda till platser å landsbygden, där levnadskostnaderna äro relativt låga. Löneinkomsten per dag utgjorde år 1921 i genomsnitt icke mindre än kr. 18·50 för byggnadsarbetare, kr. 18·17 för guldsmeder och kr. 17·44 för måleriarbetare. Närmast i ordningen kommo lastnings- och lossningsarbetare, gruvarbetare, bryggeriarbetare, bageriarbetare samt arbetare vid kraft-, belysnings- och vattenverk. De lägsta genomsnittliga dagsinkomsterna — i fråga om vuxna manliga arbetare — ha beräknats för torvindustrien och stenhuggerierna, för vilka medellönerna utgjorde kr. 8·10 resp. 8·83.

Bland de *vuxna kvinnorna* uppvisade år 1921 bryggeriarbeterskorna den högsta genomsnittliga årsinkomsten, 2 764 kr., och den kvinnliga arbetarpersonalen vid kraft-, belysnings- och vattenverk den högsta genomsnittliga dagsförtjänsten, kr. 10·48. Därefter kommo med hänsyn till årsinkomsterna arbeterskorna vid bagerier, handel och varulager, råsockerbruk och raffinaderier samt kraft-, belysnings- och vattenverk och med hänsyn till dagsinkomsterna arbeterskorna vid bryggerier, bagerier, mekaniska verkstäder samt skofabriker. Den lägsta medelförtjänsten per år, nämligen 1 302 kr., har beräknats för arbeterskorna vid tändsticksfabriker och den lägsta medelförtjänsten per dag, kr. 6·04, för de kvinnliga arbetarna inom järn- och stålmanufakturbranschen.

De i tabellen meddelade lönesiffrorna för *minderåriga* arbetare kunna icke utan vidare läggas till grund för en jämförelse mellan lönenivån inom olika näringsgrenar, enär åtskilliga skiljaktigheter industrierna emellan torde före-

[1] Med hänsyn till den oregelbundna arbetstillgången inom byggnadsverksamheten måste byggnadsarbetarnas faktiska genomsnittsinkomster per år beräknas ej oväsentligt lägre än ovan anförda belopp, vilka liksom övriga här angivna siffror äro uträknade under förutsättning av jämn sysselsättning under hela året resp. säsongen (jfr. sid. 574 ff.).

ligga med hänsyn till de redovisade arbetarnas medelålder, vilken i detta fall måste tillmätas en väsentlig betydelse för löneinkomstens storlek. De inom mekaniska och elektriska industrierna, ävensom vid kraft-, belysnings- och vattenverk anställda minderåriga, vilka haft de högsta genomsnittliga löneinkomsterna, torde merendels vara ynglingar, som redan nalkas adertonårsåldern och mången gång utföra en vuxen mans arbete. Inom glas- och beklädnadsindustrierna m. fl. näringsgrenar, där lönenivån är avsevärt lägre, sysselsättas i betydande utsträckning arbetare, tillhörande de yngsta åldersklasserna och till stor del kvinnliga.

I tabellen meddelas slutligen uppgifter angående arbetarnas *timförtjänster* under år 1921. Då uppgifter härom icke inhämtats vid de tidigare undersökningarna, har det ej varit möjligt att här följa utvecklingen från föregående år.

Timförtjänsterna ställa sig väsentligt olika allt eftersom avlöningsformen är tid- eller ackordlön. Inom de allra flesta industrigrenar äro av naturliga skäl ackordsförtjänsterna betydligt högre än tidlönerna, men inom en del industrier råder ett motsatt förhållande, t. ex. vid guld- och silvervarufabriker samt inom skrädderibranschen, där tid- och ackordlönen avse olika arbetare och de yrkesskickligaste och högst avlönade arbetarna åtnjuta tidlön.

De högsta timförtjänsterna vid ackordsarbete under året för vuxna *manliga* arbetare förekommo inom bryggeriindustrien och utgjorde i genomsnitt icke mindre än kr. 3·44, varefter kommo målning och glasmästeri, egentlig byggnadsverksamhet samt kvarnar med resp. kr. 3·12, 2·90 och 2·84. Beträffande den höga ackordssiffran för bryggeriindustrien torde bemärkas, att den delvis avser arbetare, vilkas avlöning utgår i provisioner (ölutkörare). De lägsta ackordsförtjänsterna förekommo inom torvindustrien, vid järnvägsdrift, järn-, stål- och kopparverk samt stenhuggerier, där de vuxna manliga arbetarna i genomsnitt förtjänade resp. kr. 1·02, 1·13, 1·15 och 1·16 i timmen på ackordsarbete. Vad tidlönerna beträffar, uppvisade guldsmedsarbetare samt måleri- och byggnadsarbetare de högsta genomsnittssiffrorna, nämligen kr. 2·28, 2·00 och 1·95, varefter kommo skrädderier och bagerier med resp. kr. 1·90 och 1·86. De lägsta genomsnittliga tidlönerna — i fråga om vuxna manliga arbetare — ha beräknats för järn-, stål- och kopparverk samt torvindustri, för vilka desamma utgjorde resp. kr. 0·87 och 0·91.

De *kvinnliga* arbetarnas ackordsförtjänster voro högst vid bryggerier (kr. 1·60), metallmanufaktur (kr. 1·28) samt råsockerbruk och raffinaderier (kr. 1·26), lägst vid porslins- och sömnadsfabriker (kr. 0·83) samt järn- och stålmanufaktur (kr. 0·84). De högsta tidlönerna för kvinnliga arbetare förekommo vid kraft-, belysnings- och vattenverk (kr. 1·30) samt bagerier (kr. 1·12) och de lägsta vid järn- och stålmanufaktur (kr. 0·68).

En jämförelse mellan de *minderåriga* arbetarnas timförtjänster inom olika näringsgrenar är däremot av skäl, som förut blivit anförda i samband med deras års- och dagsinkomster, mera vansklig och torde icke heller ha någon större betydelse för syftet med förevarande undersökning.

Genomsnittliga löneinkomsten för arbetare inom olika näringsgrenar.

Näringsgrenar (siffrorna angiva antalet företag)	Medelantal arbetare	Inkomst per år			Inkomst pr dag			Inkomst pr timme		
		Kr.	Indextal		Kr.	Indextal		Ordinarie tid		Inklusive övertid, naturaförmåner o. d.
			1913 = 100	1920 = 100		1913 = 100	1920 = 100	Tidlön	Ackord	
Malmbrytning o. metallindustri (546)	**52 357**	**2 959**	**242**	**92**	**12·40**	**295**	**100**	—	—	—
män	45 141	3 150	240	91	13·14	293	99	1·34	1·71	1·63
kvinnor	2 105	1 917	296	96	8·15	354	104	0·90	1·11	1·02
minderåriga	3 953	1 353	237	87	6·09	305	99	0·58	0·92	0·76
Gruvor och anrikningsverk (46)	**5 199**	**3 248**	**225**	**89**	**15·29**	**305**	**111**	—	—	—
män	4 183	3 531	231	92	16·54	312	114	1·47	2·20	2·06
minderåriga	239	1 067	167	70	5·55	247	95	0·64	0·75	0·69
Järn-, stål- och kopparverk (49)	**9 480**	**2 259**	**197**	**73**	**9·29**	**233**	**82**	—	—	—
män	8 821	2 359	201	72	9·64	236	81	0·87	1·15	1·20
minderåriga	611	907	161	66	4·41	226	83	0·43	0·69	0·55
Järn- och stålmanufaktur (107)	**4 560**	**2 789**	**259**	**91**	**11·33**	**302**	**101**	—	—	—
män	3 746	3 104	257	91	12·57	300	101	1·38	1·76	1·56
kvinnor	329	1 543	289	94	6·04	332	102	0·68	0·84	0·75
minderåriga	485	1 207	271	87	5·23	333	98	0·57	0·77	0·65
Mekaniska verkstäder (283)	**26 037**	**3 189**	**259**	**99**	**12·93**	**310**	**100**	—	—	—
män	23 104	3 349	252	98	13·51	303	98	1·41	1·73	1·67
kvinnor	584	1 875	280	88	8·93	385	103	0·97	1·24	1·11
minderåriga	1 917	1 587	273	92	6·85	336	98	0·63	1·02	0·85
Elektriska verkstäder (19)	**4 238**	**3 089**	**286**	**96**	**12·42**	**335**	**97**	—	—	—
män	3 133	3 521	311	93	13·97	357	95	1·51	1·84	1·73
kvinnor	695	2 099	267	103	8·50	292	100	0·90	1·13	1·06
minderåriga	410	1 471	257	104	6·58	326	114	0·68	0·89	0·82
Metallmanufaktur (31)	**2 213**	**2 625**	**236**	**73**	**11·85**	**308**	**94**	—	—	—
män	1 790	2 883	226	72	12·91	288	91	1·39	1·81	1·61
kvinnor	229	1 901	312	90	8·30	395	110	0·86	1·28	1·04
Guld- och silvervarufabriker (11)	**630**	**3 154**	**258**	**82**	**13·14**	**320**	**98**	—	—	—
män	364	3 981	242	74	18·17	328	98	2·28	2·21	2·26
Jord- och stenindustri (194)	**17 196**	**2 418**	**244**	**84**	**10·87**	**309**	**101**	—	—	—
män	14 886	2 609	249	84	11·53	313	100	1·19	1·46	1·44
kvinnor	859	1 566	225	89	6·68	262	92	0·66	0·78	0·83
minderåriga	1 431	943	223	71	5·20	347	98	0·55	0·80	0·65
Kolgruvor (7)	**3 742**	**2 847**	**290**	**84**	**13·81**	**357**	**110**	—	—	—
män	3 487	2 937	278	83	14·25	351	109	1·27	1·93	1·77
Torvindustri (28)	**1 214**	**1 314**	**223**	**61**	**7·65**	**217**	**74**	—	—	—
män	950	1 525	182	62	8·10	213	71	0·91	1·02	1·01
Stenbrott och stenhuggerier (23)	**2 144**	**2 049**	**221**	**89**	**8·80**	**282**	**98**	—	—	—
män	2 100	2 065	244	87	8·83	309	97	0·95	1·16	1·10
Byggnadsämnesindustri (94)	**4 980**	**2 846**	**269**	**96**	**10·08**	**270**	**93**	—	—	—
män	4 561	2 987	275	96	10·46	278	94	1·18	1·36	1·30
Porslin-, kakel- o. lergodsfabriker (9)	**2 060**	**2 628**	**241**	**81**	**10·96**	**292**	**95**	—	—	—
män	1 198	3 350	232	78	13·56	266	90	1·30	1·50	1·69
kvinnor	604	1 897	228	83	7·61	255	92	0·82	0·83	0·95
Glasbruk (33)	**3 056**	**1 751**	**183**	**64**	**10·48**	**317**	**104**	—	—	—
män	2 522	1 996	168	64	11·80	284	102	1·22	1·44	1·47
minderåriga	478	593	158	51	3·76	292	86	0·45	0·50	0·47

Näringsgrenar (siffrorna angiva antalet företag)	Medelantal arbetare	Inkomst per år			Inkomst pr dag			Inkomst pr timme		
		Kr.	Indextal 1913 = 100	Indextal 1920 = 100	Kr.	Indextal 1913 = 100	Indextal 1920 = 100	Ordinarie tid: Tidlön	Ackord	Inklusive övertid, naturaförmåner o. d.
Träindustri (250)	**18 463**	**2 546**	**277**	**82**	**10·20**	**271**	**89**	—	—	—
män	15 838	2 734	281	82	10·73	264	88	1·15	1·32	1·34
kvinnor	262	1 718	304	92	6·64	295	93	0·80	0·81	0·83
minderåriga	1 964	1 225	242	82	5·68	278	96	0·59	0·76	0·71
Flottning (7)	**2 035**	**3 253**	**701**	**86**	**10·89**	**272**	**84**	—	—	—
män	1 972	3 276	697	87	10·94	270	85	1·24	1·49	1·37
Sågverk och hyvlerier (110)	**11 975**	**2 431**	**248**	**80**	**9·85**	**260**	**88**	—	—	—
män	10 026	2 630	249	79	10·44	255	86	1·02	1·26	1·30
minderåriga	1 457	1 222	226	78	5·66	260	96	0·57	0·75	0·71
Snickeri- och möbelfabriker (119)	**3 996**	**2 516**	**242**	**84**	**10·70**	**288**	**94**	—	—	—
män	3 549	2 694	239	83	11·30	284	92	1·31	1·47	1·41
minderåriga	381	1 038	236	79	5.01	296	96	0·58	0·69	0·63
Annan trävaruindustri (14)	**457**	**2 694**	**291**	**91**	**10·10**	**313**	**96**	—	—	—
män	291	3 163	252	98	11·41	271	100	1·24	1·61	1·43
Pappers- och grafisk industri (246)	**22 884**	**2 857**	**243**	**82**	**11·29**	**277**	**93**	—	—	—
män	17 532	3 219	248	80	12·58	282	91	1·43	1·51	1·55
kvinnor	2 515	1 836	269	89	7·97	315	109	0·95	0·95	0·99
minderåriga	2 267	1 238	253	85	4·90	280	93	0·57	0·74	0·61
Pappersmassefabriker (49)	**9 598**	**2 802**	**225**	**74**	**11.43**	**269**	**88**	—	—	—
män	8 903	2 922	226	74	11·82	268	87	1·17	1·47	1·45
minderåriga	554	1 247	224	70	5·54	274	88	0·62	0·71	0·69
Pappersbruk och pappfabriker (23)	**5 657**	**2 707**	**253**	**79**	**10·16**	**266**	**84**	—	—	—
män	4 210	3 010	261	80	11·05	272	84	1·27	1·57	1·37
kvinnor	492	1 319	226	72	6·23	262	93	0·71	0·84	0·78
minderåriga	385	1 205	239	70	5·36	290	82	0·60	0·86	0·67
Annan pappersindustri (37)	**1 484**	**2 520**	**307**	**111**	**9·60**	**338**	**116**	—	—	—
män	563	3 724	285	102	14·19	309	111	1·68	2·11	1·77
kvinnor	565	2 037	291	104	7·87	333	113	0·95	1·01	0·98
Grafisk industri (137)	**6 147**	**3 162**	**262**	**96**	**12.08**	**288**	**105**	—	—	—
män	3 856	4 058	255	91	14·96	271	98	1·72	1·92	1·85
kvinnor	1 319	1 993	263	88	8·67	316	109	1·00	1·16	1·08
minderåriga	972	1 193	301	96	4·55	332	103	0·54	0·78	0·57
Livsmedelsindustri (328)	**17 116**	**3 683**	**320**	**111**	**13·00**	**331**	**109**	—	—	—
män	12 565	4 258	311	111	14·61	317	106	1·65	2·56	1·79
kvinnor	3 518	2 348	318	108	8·88	338	113	0·99	1·31	1·10
minderåriga	1 017	1 225	267	95	4·76	285	101	0·56	0·66	0·59
Kvarnar (35)	**1 336**	**4 117**	**315**	**129**	**14·64**	**319**	**110**	—	—	—
män	1 280	4 211	320	131	14·90	322	110	1·78	2·84	1·84
Pressjästfabriker (10)	**371**	**3 909**	**310**	**114**	**14·41**	**348**	**123**	—	—	—
män	350	4 006	299	114	14·77	333	123	1·65	2·25	1·81
Bagerier (109)	**2 506**	**3 711**	**329**	**108**	**12·88**	**336**	**107**	—	—	—
män	1 571	4 482	319	108	15·31	322	106	1·86	—	1·91
kvinnor	795	2 597	316	104	9·27	333	104	1·12	1·08	1·16
Råsockerbruk och raffinaderier (26)	**5 247**	**3 979**	**320**	**109**	**13·40**	**319**	**101**	—	—	—
män	4 835	4 139	317	110	13·78	318	101	1·53	2·07	1·67
kvinnor	310	2 254	367	99	8·67	340	107	0·94	1·26	1·07
Choklad- och karamellfabriker (20)	**1 976**	**1 979**	**292**	**102**	**7·92**	**346**	**110**	—	—	—
män	453	3 413	257	89	13·72	305	99	1·66	1·59	1·69

Näringsgrenar (siffrorna angiva antalet företag)	Medelantal arbetare	Inkomst per år			Inkomst pr dag			Inkomst pr timme		
		Kr.	Indextal 1913 = 100	Indextal 1920 = 100	Kr.	Indextal 1913 = 100	Indextal 1920 = 100	Ordinarie tid: Tidlön	Ordinarie tid: Ackord	Inklusive övertid, naturaförmåner o. d.
kvinnor	923	1 858	287	111	7·31	329	116	0·88	0·96	0·90
minderåriga	584	1 061	270	93	4·21	307	101	0·47	0·64	0·53
Bryggerier o. läskedrycksfabriker (79)	**4 164**	**4 087**	**316**	**109**	**14·43**	**319**	**113**	—	—	—
män	2 985	4 638	309	108	16·09	317	111	1·67	3·44	1·97
kvinnor	1 112	2 764	346	108	10·22	348	116	1·02	1·60	1·26
Slakterier- och konservfabriker . (35)	**926**	**3 246**	**293**	**105**	**11·89**	**310**	**109**	—	—	—
män	657	3 945	303	108	13·56	300	109	1·64	1·80	1·46
kvinnor	220	1 629	249	90	7·29	327	105	0·90	—	0·91
Annan livsmedelsindustri . . . (14)	**590**	**3 352**	**300**	**101**	**11·32**	**311**	**105**	—	—	—
män	434	3 865	290	101	12·89	304	106	1·57	1·96	1·60
Textil- och beklädnadsindustri **(290)**	**21 000**	**1 965**	**266**	**79**	**7·92**	**306**	**89**	—	—	—
män	6 579	2 723	244	78	10·63	274	85	1·25	1·37	1·32
kvinnor	10 924	1 673	261	77	6·92	300	87	0·84	0·85	0·86
minderåriga	2 370	963	227	74	4·31	278	89	0·50	0·59	0·54
Spinnerier, väverier o. d. . . (141)	**16 027**	**1 844**	**262**	**78**	**7·73**	**309**	**89**	—	—	—
män	5 484	2 519	249	78	9·98	283	86	1·18	1·23	1·23
kvinnor	7 506	1 565	241	75	6·74	289	87	0·74	0·85	0·84
minderåriga	1 910	951	222	71	4·38	279	88	0·49	0·68	0·55
Skrädderier och sömnadsfabriker (137)	**4 590**	**2 265**	**273**	**80**	**8·52**	**296**	**85**	—	—	—
män	1 037	3 761	252	77	14·11	279	82	1·90	1·64	1·76
kvinnor	3 147	1 932	311	79	7·27	331	84	0·99	0·83	0·91
minderåriga	406	1 032	258	86	4·08	296	96	0·54	0·47	0·51
Hatt- och mössfabriker . . . . (12)	**383**	**1 815**	**259**	**88**	**7·87**	**286**	**102**	—	—	—
män	58	3 451	222	91	2·42	222	96	1·34	1·62	1·55
kvinnor	271	1 656	271	91	7·60	298	108	0·72	0·98	0·95
Läder-, hår- o. gummivaruind. **(114)**	**7 208**	**2 591**	**281**	**81**	**10·79**	**327**	**96**	—	—	—
män	3 876	3 303	261	82	13·27	302	95	1·52	1·73	1·65
kvinnor	2 074	1 927	261	76	8·46	305	94	0·97	1·04	1·08
minderåriga	1 070	1 282	345	81	5·62	382	99	0·60	0·79	0·70
Garverier . . . . . (35)	**743**	**3 014**	**267**	**83**	**12·15**	**314**	**97**	—	—	—
män	668	3 244	280	85	12·74	322	97	1·46	1·71	1·59
Päls- och skinnvarufabriker . . (12)	**459**	**1 914**	**232**	**71**	**8·85**	**291**	**89**	—	—	—
män	160	2 855	211	74	13·42	287	104	1·83	1·51	1·67
kvinnor	240	1 547	237	71	7·09	287	83	1·01	[1]—	1·05
Skofabriker . . . . . (39)	**4 477**	**2 643**	**303**	**81**	**11·08**	**347**	**96**	—	—	—
män	2 211	3 464	265	81	14·11	298	93	1·65	1·77	1·76
kvinnor	1 303	2 027	254	76	8·92	308	95	0·99	1·13	1·11
minderåriga	780	1 339	364	86	5·83	405	104	0·63	0·80	0·73
Gummivarufabriker . . . . . (5)	**1 077**	**2 340**	**280**	**84**	**9·85**	**329**	**101**	—	—	—
män	540	2 952	226	92	11·73	315	105	1·28	1·78	1·47
kvinnor	417	1 838	326	82	8·24	270	106	0·86	1·01	1·02
Annan hithörande industri . . . (23)	**447**	**2 659**	**230**	**85**	**9·90**	**255**	**92**	—	—	—
män	297	3 114	224	78	11·62	249	85	1·45	1·43	1·45
Kemisk- teknisk industri **. . . (111)**	**10 504**	**2 372**	**266**	**86**	**11·54**	**370**	**115**	—	—	—
män	6 573	2 985	256	87	13·41	330	109	1·42	1·74	1·66
kvinnor	2 721	1 450	238	81	7·76	361	116	0·90	0·96	0·97
minderåriga	1 210	1 114	262	81	5·88	377	113	0·61	0·79	0·73

[1] Då ackordsarbetet huvudsakligen utförts som hemarbete, kan timförtjänsten icke exakt beräknas.

Näringsgrenar (siffrorna angiva antalet företag)	Medelantal arbetare	Inkomst per år			Inkomst pr dag			Inkomst pr timme		
		Kr.	Indextal		Kr.	Indextal		Ordinarie tid		Inklusive övertid, naturaförmåner o. d.
			1913 = 100	1920 = 100		1913 = 100	1920 = 100	Tidlön	Ackord	
Färg-, olje- och parfymfabriker (31)	1 232	3 046	328	101	11·76	372	110	—	—	—
män	800	3 674	306	104	13·64	337	109	1·59	2·01	1·70
kvinnor	359	2 023	343	100	8·50	413	115	0·98	1·18	1·06
Konstgödningsfabriker (12)	1 321	3 444	248	86	13·40	284	98	—	—	—
män	1 249	3 565	243	86	13·75	279	98	1·31	1·88	1·69
Sprängämnesfabriker (8)	393	3 344	275	98	12·74	292	103	—	—	—
män	306	3 775	295	99	14·40	317	106	1·46	1·85	1·78
Tändsticksfabriker (18)	6 321	1 819	239	80	9·64	358	115	—	—	—
män	3 252	2 379	226	79	12·47	336	115	1·35	1·66	1·56
kvinnor	2 112	1 302	219	77	7·44	353	116	0·71	0·93	0·93
minderåriga	957	1 058	250	81	6·11	397	121	0·64	0·78	0·76
Annan kemisk-teknisk industri (42)	1 237	3 072	263	95	12·01	307	103	—	—	—
män	966	3 454	271	98	13·38	301	101	1·41	1·67	1·66
Byggnadsverksamhet (299)	6 999	[1] 4 599	297	178	17·98	338	124	—	—	—
män	6 788	4 696	302	181	18·30	342	124	1·96	2·92	2·28
kvinnor	73	1 709	162	92	9·67	251	103	1·51	0·77	1·20
minderåriga	138	1 349	229	125	5·19	248	127	0·62	0·72	0·65
Egentligt byggnadsarbete (190)	5 755	4 603	303	210	18·19	347	129	—	—	—
män	5 589	4 694	309	214	18·50	352	129	1·95	2·90	2·30
Målning och glasmästeri (109)	1 244	4 581	262	104	17·07	294	111	—	—	—
män	1 199	4 704	263	104	17·44	294	111	2·00	3·12	2·17
Kraft-, belysn.- och vattenverk (151)	14 887	4 199	328	105	15·03	350	104	—	—	—
män	14 498	4 257	327	105	15·15	348	103	1·81	1·99	1·88
kvinnor	288	2 159	339	99	10·48	452	132	1·30	—	1·31
minderåriga	101	1 624	353	102	6·54	404	107	0·77	1·11	0·82
Handel och varulager (434)	4 753	3 295	302	100	11·45	300	98	—	—	—
män	3 454	3 777	309	101	12·96	304	99	1·51	2·09	1·61
kvinnor	996	2 264	366	91	8·21	362	93	0·86	1·16	1·02
minderåriga	303	1 189	285	92	4·15	280	91	0·51	0·97	0·52
Samfärdsel (149)	22 402	3 593	301	90	12·44	310	94	—	—	—
män	22 186	3 615	298	89	12·52	306	94	1·09	1·74	1·56
minderåriga	216	1 270	236	95	4·44	247	102	0·48	0·71	0·55
Järnvägsdrift (enskild) (82)	19 498	3 591	305	93	12·02	319	98	—	—	—
män	19 288	3 616	301	93	12·11	315	97	1·08	1·13	1·51
minderåriga	210	1 282	240	96	4·45	249	103	0·48	0·71	0·56
Åkerirörelse (26)	370	4 047	313	98	14·49	340	105	—	—	—
män	364	4 100	315	99	14·63	340	105	1·76	1·95	1·80
Lastning och lossning (41)	2 534	3 537	280	71	17·39	288	85	—	—	—
män	2 534	3 537	280	71	17·39	287	85	1·59	2·20	2·16
Samtliga grupper (3 112)	215764	2 999	275	93	11·97	313	101	1·32	1·48	1·49
män	169916	3 363	271	93	13·12	304	99	1·42	1·66	1·63
kvinnor	26 335	1 820	280	85	7·70	329	98	0·92	0·94	0·96
minderåriga	16 040	1 193	246	82	5·30	301	96	0·56	0·79	0·66

[1] Se noten å sid. 538.

Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok 1920.

Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok för 1920 är uppställd i överensstämmelse med motsvarande publikation för 1919. Statistiken omfattar sammanlagt 133 479 arbetare vid 939 olika företag, mot resp. 125 397 arbetare och 969 företag föregående år. Vilka industrier, som representeras i statistiken, framgår av tabellen å sid. 546—547. Inom eldfasta lervaruindustrien, cement-, stenkols-, socker- och superfosfatindustrierna äro samtliga inom riket verksamma arbetsföretag redovisade, och lönestatistiken är sålunda för sagda industrier till sin omfattning alldeles fullständig. För vissa av de andra industrierna, såsom för den mekaniska verkstadsindustrien, elektriska installationsföretag, metallverk, rörläggningsföretag, den s. k. eskilstunaindustrien, tegelbruk, porslinsfabriker, kritbruk, glasbruk, kvarnar, skattepliktiga maltdrycksbryggerier, pappersbruk, boktryckerier, litografiska anstalter, tändsticksfabriker, garverier, skofabriker, gummivarufabriker, krut- och sprängämnesfabriker samt elektro-kemiska fabriker är omfattningen visserligen mer eller mindre ofullständig, men dock ganska tillfredsställande, medan åter för några andra, såsom stenhuggerier, sågverk, snickeri- och möbelfabriker, käxfabriker, slakterier, reseffektfabriker, skrädderier samt handsk- och skinntröjfabriker, de uppgifter, som finnas framlagda, måste behandlas med stor varsamhet såsom baserade endast på enstaka stickprov.

Frånräknar man mekaniska verkstadsarbetare och elektriska installationsmontörer, rörande vilka statistik föreligger över timlönerna men någon sammanställning beträffande årslöner ej kunnat verkställas, återstå 91 724 arbetare, vilka med hänsyn till anställningens varaktighet uppdelats sålunda:

årsarbetare (anställda minst $^{11}/_{12}$ av året)	27 364 eller	29·8 %
säsongarbetare (anställda $^{11}/_{12}$—$^{12}/_{12}$ av normalsäsongen)	4 948 »	5·4 %
mera lösa arbetare	59 412 »	64·8 %
Summa	91 724 eller	100·0 %

Års- och säsongarbetarna, som alltså tillsammans utgöra 32 312, kunna uppdelas på följande sätt:

fack- och förrådsarbetare (egentliga industriarbetare)	24 555 eller	76·0 %
arbetare vid kraftmaskiner (maskinister o. d.)	1 281 »	4·0 %
hjälparbetare, kuskar, vakter o. d.	5 816 »	18·0 %
överåriga (i regel över 70 år)	660 »	2·0 %
Summa	32 312 eller	100·0 %

De *årsanställda fackarbetarna*, förmän undantagna, hava fördelats på löneklasser sålunda:

Årsarbetare (fack- och förrådsarbetare) med en arbetsförtjänst av

	under 800 kr.		800—1 199 kr.		1 200—1 799 kr.		1 800—2 999 kr.		minst 3 000 kr.		Summa arbetare
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Vuxna arbetare											
manliga . .	—	—	1	0·01	19	0·13	1 104	7·61	13 382	92·25	**14 506**
kvinnliga .	—	—	10	0·39	223	8·66	1 778	69·05	564	21·90	**2 575**
Minderåriga											
manliga . .	6	0·42	105	7·29	504	35·00	616	42·78	209	14·51	**1 440**
kvinnliga .	4	0·58	123	17·83	336	48·70	214	31·01	13	1·88	**690**

Det erinras med avseende å dessa siffror, att 1914 endast 9·5 % av de vuxna manliga arbetarna och ingen enda av de kvinnliga nådde upp till en årsförtjänst av 1 800 kronor. Arbetare med en årsinkomst av minst 3 000 kronor redovisades år 1919 för första gången som en särskild grupp, vilken då omfattade 69·43 % av de vuxna männen, 1·25 % av kvinnorna samt 5·46 % av de minderåriga manliga årsarbetarna, varemot ingen kvinnlig minderårig kom över denna gräns. Under det senaste redogörelseåret har gruppen som synes avsevärt vuxit.

De allmänna *årsmedellönerna* för fackarbetare ställa sig sålunda:

	År 1917	År 1918	Stegring 1917—18	År 1919	Stegring 1918—19	År 1920	Stegring 1919—20
Manliga:	Kr.	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
18—70 år . .	1 882·03	2 597·36	*38·0*	3 401·15	*30·9*	4 161·65	*22·4*
minderåriga .	922·92	1 387·56	*50·3*	1 784·90	*28·6*	2 116·50	*18·6*
Kvinnliga:							
18—70 år . .	1 053·22	1 515·44	*43·9*	1 967·68	*29·8*	2 564·46	*30·3*
minderåriga .	667·43	1 068·00	*60·0*	1 344·61	*25·9*	1 651·91	*22·9*
Tillsamman . .	—	—	—	3 159·64	—	3 704·12	*17·2*

Det kan vara av intresse att påpeka, att enligt socialstyrelsens lönestatistiska utredning årsmedellönerna för vuxna manliga arbetare för 1919 och 1920 beräknats till resp. 3 186 och 3 607 kr., motsvarande en stegring av 13·2 %. För kvinnliga arbetare voro motsvarande siffror resp. 1 634 och 2 136 kr., vilket gör en stegring med 30·7 %.[1] Att årsmedeltalen enligt socialstyrelsens undersökning genomgående ligga lägre än enligt arbetsgivareföreningens torde ha sin naturliga förklaring särskilt i sistnämnda statistiks begränsning till de s. k. årsarbetarna, vilka i allmänhet måste förutsättas stå på en högre lönenivå än den stora massan mera lösa arbetare.

Förutom ovannämnda statistik över årsmedellönerna inom olika näringsgrenar innefattar årsboken i likhet med föregående år även en undersökning rörande de genomsnittliga *timlönerna* för olika fack. De sålunda beräknade medeltalen avse, i motsats mot de ovan anförda, icke endast års-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 592.

Löneutvecklingen 1914—20 för fack- och förrådsarbetare inom olika industrigrenar.[1]

Industrigrenar	Timpenning (inkl. extra förmåner) på ordinarie tid, oavsett löneformen													
	för vuxna manliga fack- och förrådsarbetare							för vuxna kvinnliga fack- och förrådsarbetare						
	År 1914 öre	År 1916 öre	År 1917 öre	År 1918 öre	År 1919 öre	År 1920 öre	Ökning 1914/20 i %	År 1914 öre	År 1916 öre	År 1917 öre	År 1918 öre	År 1919 öre	År 1920 öre	Ökning 1914/20 i %
Verk f. framställn. av andra metaller än järn o. stål	·	61·0	76·5	96·5	131·7	161·0	·	·	—	—	—	—	—	·
Järn- och stålmanufaktur	56·4	66·5	80·7	104·4	130·7	171·3	*203·7*	23·7	27·7	34·7	45·9	59·8	78·7	*232·1*
Mekaniska verkstäder:														
Yrkesarbetare	55·6	64·9	76·7	109·7	149·9	198·0	*256·1*	—	—	—	—	—	—	·
Icke yrkesarbetare . . .	46·9	54·0	63·0	94·4	127·0	176·0	*275·3*	—	—	—	—	—	—	·
Fabriker f. elektr. apparater	·	·	·	82·0	185·7	241·1	·	·	·	·	50·7	76·5	96·8	·
Metallmanufaktur	·	·	·	112·7	143·4	195·3	·	·	·	·	60·3	79·5	99·0	·
Guld- o. silvervarufabriker	·	·	·	·	·	233·6	·	·	·	·	·	·	122·6	·
Stenkolsgruvor	·	65·1	79·8	121·3	141·4	189·7	·	·	—	—	—	—	—	·
Stenbrott o. stenhuggerier	·	·	·	79·8	126·4	166·5	·	·	·	·	93·1	—	—	·
Kalkbruk	·	·	62·6	95·9	122·2	140·2	·	·	·	—	—	—	—	·
Kritbruk	·	·	53·2	80·7	109·7	155·6	·	·	·	42·1	55·8	56·3	90·3	·
Cementbruk	·	·	57·7	85·9	124·7	150·3	·	·	·	38·5	55·3	79·4	97·4	·
Tegelbruk	·	·	57·1	92·7	124·2	156·4	·	·	·	38·1	58·6	72·4	103·7	·
Porslins- och kakelfabriker	50·4	55·8	70·1	106·3	139·3	188·3	*273·6*	31·0	33·6	40·6	62·4	80·2	107·3	*246·1*
Buteljglasbruk	50·1	59·8	71·2	86·3	127·6	179·1	*257·5*	14·7	17·2	—	31·9	—	—	·
Fönsterglasbruk	65·1	74·8	85·0	100·1	136·9	179·9	*176·3*	—	—	25·0	—	55·3	95·6	·
Småglasbruk	47·6	52·6	58·1	75·9	122·2	150·1	*215·3*	17·3	19·2	22·2	33·2	49·6	60·8	*251·4*
Sågverk	·	·	·	88·9	122·0	170·1	·	·	·	·	50·0	60·2	90·5	·
Snickeri- o. möbelfabriker	46·8	54·6	67·5	97·3	120·9	155·8	*232·9*	28·8	37·6	46·8	60·1	77·2	99·7	*246·2*
Musikinstrumentfabriker .	58·4	64·2	74·4	98·2	126·5	165·7	*183·7*	—	—	—	—	52·8	87·7	·
Korkfabriker	·	67·3	98·8	·	·	·	·	·	33·1	65·2	·	·	·	·
Korgmöbel- o. barnvagnfabr.	·	·	63·2	82·4	111·5	156·8	·	·	·	29·8	39·2	60·7	100·5	·
Pappersbruk och pappers-massefabriker	37·9	44·7	54·1	76·2	104·2	163·8	*332·2*	26·7	32·3	38·8	55·8	66·7	96·0	*259·6*
Bokbinderier	·	56·8	69·0	115·7	147·4	193·6	·	·	32·4	38·5	60·5	78·1	101·0	·
Litografiska anstalter . .	·	·	68·2	106·0	147·6	178·1	·	·	·	43·2	42·0	80·9	90·2	·
Boktryckerier	·	·	81·7	121·2	175·4	201·6	·	·	·	53·0	87·7	130·6	148·7	·
Kvarnar	42·7	50·6	59·7	90·0	123·3	169·5	*297·0*	—	—	—	—	—	—	·
Pressjäst- o. stärkelsefabr.	·	40·4	47·4	74·5	96·8	137·2	·	·	·	—	—	—	—	·
Käxfabriker	·	·	44·2	68·6	118·8	155·6	·	·	·	29·9	40·4	78·3	114·3	·
Självständiga råsockerbruk: Årsarbetare	37·4	44·2	55·0	81·4	111·6	156·3	*317·9*	25·5	28·6	34·1	45·2	65·3	95·8	*275·7*
Kampanjarbetare . . .	38·7	47·8	67·9	104·2	128·7	170·8	*341·5*	26·1	29·2	52·0	64·8	75·0	82·6	*216·5*
Efterkampanjarbetare .	38·7	46·3	59·3	95·2	121·5	163·0	*321·2*	17·7	24·6	38·8	51·7	71·3	80·3	*353·7*
Självst. sockerraffinaderier	40·9	48·0	55·3	82·8	120·6	167·6	*309·8*	28·2	38·4	48·3	61·8	78·6	108·4	*284·4*

[1] De punkter, som stå insatta i kolumnerna, utmärka, att inga uppgifter föreligga för det år och den industrigren, vartill punkterna hänföra sig, medan streck angiva, att inga arbetare redovisats.

Löneutvecklingen 1914—20 för fack- och förrådsarbetare inom olika industrigrenar. (Forts.)

Industrigrenar	Timpenning (inkl. extra förmåner) på ordinarie tid, oavsett löneformen													
	för vuxna manliga fack- och förrådsarbetare							för vuxna kvinnliga fack- och förrådsarbetare						
	År 1914 öre	År 1916 öre	År 1917 öre	År 1918 öre	År 1919 öre	År 1920 öre	Ökning 1914/20 i %	År 1914 öre	År 1916 öre	År 1917 öre	År 1918 öre	År 1919 öre	År 1920 öre	Ökning 1914/20 i %
Kombinerade sockerfabr.: Årsarbetare	40·5	44·5	51·5	73·5	109·7	154·3	*281·0*	36·5	32·4	36·2	45·6	68·5	93·2	*155·3*
Kampanjarbetare	37·0	44·7	54·9	87·1	116·5	162·4	*338·8*	32·7	33·9	35·2	49·3	69·7	100·1	*206·4*
Efterkampanjarbetare	36·5	47·3	54·8	82·2	112·2	149·6	*309·9*	37·0	42·5	51·1	59·9	79·3	106·9	*188·9*
Choklad- och karamellfabr.	·	41·7	50·7	96·0	123·0	167·4	·	·	21·8	28·4	38·4	54·2	81·7	·
Brännvinsbrännerier	·	34·1	·	·	95·8	132·7	·	·	—	·	·	—	—	·
Sulfitbrännerier	·	52·8	64·6	86·3	111·5	154·2	·	·	—	—	—	—	—	·
Brännvinsdestilleringsverk	·	45·0	52·9	·	127·8	183·1	·	·	—	—	·	95·3	142·1	·
Maltdrycksbryggerier: Skattepliktiga	49·7	52·3	61·7	86·0	121·4	168·2	*238·4*	37·3	37·0	45·0	64·1	89·2	127·7	*242·4*
Skattefria	45·3	49·0	59·2	86·3	121·2	171·3	*278·1*	37·2	35·8	47·5	74·5	106·2	133·7	*259·4*
Margarinfabriker	·	46·8	·	·	125·5	159·3	·	·	28·4	·	·	74·1	97·0	·
Slakterier	·	52·5	68·6	102·2	144·0	198·1	·	·	29·0	40·6	66·4	109·8	128·0	·
Skrädderier	·	·	·	·	181·6	283·2	·	·	·	·	·	93·7	138·3	·
Garverier	43·2	55·0	68·7	103·1	140·7	171·0	*295·8*	—	23·0	41·0	58·4	76·9	—	·
Handsk- o. skinntröjfabr.	·	50·9	56·3	80·5	125·3	154·8	·	·	35·4	41·2	54·7	85·2	115·5	·
Skofabriker	49·3	58·0	67·2	100·7	148·2	195·6	*296·8*	30·6	35·1	39·7	61·1	87·0	115·5	*277·5*
Gummivarufabriker	·	57·2	71·3	88·2	126·2	174·2	·	·	31·9	44·2	55·2	77·4	113·8	·
Reseffektfabriker	·	56·8	72·9	104·7	139·5	188·4	·	·	33·1	41·4	59·0	70·7	100·1	·
Oljeslagerier, färg-, såp- och tvålfabriker	·	47·6	56·2	93·1	125·0	162·6	·	·	25·7	33·0	66·5	77·2	97·6	·
Benmjölsfabriker	39·1	45·3	·	·	·	·	·	24·0	27·2	·	·	·	·	·
Superfosfat-, svavelsyre- och salpetersyrefabriker	50·4	54·6	63·9	94·7	131·3	176·4	*250·0*	45·8	36·2	43·9	74·8	70·6	78·7	*71·8*
Krut- o. sprängämnesfabr.	·	65·8	81·4	111·7	131·5	183·0	·	·	40·8	49·1	66·7	87·5	121·9	·
Tändsticksfabriker	39·0	47·7	55·4	78·6	99·7	135·4	*247·2*	23·1	28·8	33·3	51·6	61·1	79·5	*244·2*
Garvämnesfabriker	42·0	60·8	79·1	113·5	158·1	160·8	*282·9*	—	—	—	—	—	—	·
Elektro-kemiska fabriker	·	58·4	79·3	116·7	130·6	161·5	·	·	—	65·8	80·1	—	—	·
Elektriska installationer: Nybörjare o. klass 1 tillsammans	·	·	·	·	114·9	128·0	·	·	·	·	·	—	—	·
Klasserna 3, 4 och 6 tillsammans	·	·	·	·	153·7	175·0	·	·	·	·	·	—	—	·
Rörläggning o. -montering	·	·	·	97·7	151·1	200·5	·	·	·	·	—	—	—	·
Väg- och vattenbyggnader	56·0	66·2	92·6	134·8	183·0	200·4	*257·9*	—	—	—	—	—	—	·
Stuverirörelse	69·1	80·1	98·9	135·5	224·2	269·6	*290·2*	—	47·3	55·0	—	—	—	·
Höganäs- o. Bjuv-verken, utom stenkolsgruvorna	42·1	51·7	58·9	87·1	100·4	142·7	*239·0*	—	—	—	—	—	—	·
Hyllinge- o. Skrombergaverken, utom gruvorna	·	50·2	59·2	89·8	105·6	151·2	·	·	30·8	35·0	47·6	61·1	70·1	·

arbetarna, utan samtliga redovisade fack- och förrådsarbetare, alltså även sådana, som mera tillfälligt arbetat vid ett företag. Ett sammandrag av denna statistik lämnas i tabellen å sid. 546—547, varest inkomsten per timme å ordinarie tid är beräknad i genomsnitt för varje i undersökningen ingående industri, oavsett yrkesspecialitet och löneform, d. v. s. utan hänsyn till huruvida lönen utgått efter tid eller ackord.

Vid samtliga de arbetsföretag, som för året deltagit i lönestatistiken — med undantag dock för den mekaniska verkstadsindustrien och de elektriska installationsföretagen, från vilka inga uppgifter om arbetslönernas sammanlagda belopp föreligga — hava till arbetspersonalen i dess helhet, med inräkning av sådana särskilda förmåner, som direkt sammanhänga med arbetet, utbetalats sammanlagt 201 miljoner kronor, mot 159 miljoner år 1919. Därtill komma arbetsgivarnas utgifter för sjukkasseavgifter och annan sjukhjälp, olycksfallsförsäkring, direkt ersättning vid olycksfall, avsättning till arbetarnas pensionering samt till samlingslokaler, bibliotek, föreläsningar, resestipendier m. m., utgörande sammanlagt omkring 5·4 miljoner kronor.

Arbetslöshetsfrågan vid 1922 riksdag.

III. (Jfr h. 3, sid. 185, och h. 5, sid. 371.)

Den 29 maj 1922 avgavs av statsutskottet slutligt förslag i anledning av den till årets riksdag avlåtna propositionen om anslag för bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner. Efter att hava erinrat om riksdagens föregående beslut den 8 februari och 5 april, genom vilka redan beviljats hälften av det för understödsverksamhet och nödhjälpsarbeten begärda beloppet eller 35 miljoner kronor, förklarade sig utskottet nu förorda beviljandet oavkortat av återstoden av detta anslag, liksom ock av de 5 miljoner kronor, som begärts för förra halvåret 1923, och det belopp å 15 miljoner kronor, som avsetts för vissa fristående statsbeställningar och kristidsarbeten. Utskottets förslag med därtill hörande motivering har sedermera utan votering godkänts av båda kamrarna. Då vad utskottet i sagda motivering anfört sålunda fastslagits att gälla såsom normerande för statens arbetslöshetspolitik under den tid, detta anslag avser, återgives detsamma i det följande i allt väsentligt oavkortat. — I vad angår de för *nödhjälpsarbetenas och understödsverksamhetens uppehållande* avsedda medlen anförde utskottet som följer:

I avseende å grunderna för hjälpverksamhetens bedrivande hava under de gångna åren gällt vissa direktiv, givna av Kungl. Maj:t och riksdagen, eller — i anslutning till dem — av arbetslöshetskommissionen, vilken ock i sin verksamhet haft ansvaret för direktivens tillämpning. Dessa direktiv anknyta sig till tvenne sidor av den nuvarande arbetslöshetspolitiken, nämligen *dels* formerna för själva hjälpverksam-

hetens bedrivande och därmed sammanhängande spörsmål, *dels* frågan om denna hjälpverksamhets begränsande till fall av verkligt oförvållad arbetslöshet samt angelägenheten av att den öppna arbetsmarknadens arbetstillfällen bliva till fullo utnyttjade.

Formerna för hjälpverksamhetens bedrivande. Vad först beträffar sättet för hjälpverksamhetens utövande, så bedrives denna i form av statligt nödhjälpsarbete och statsbidrag till kommunernas understödsverksamhet, och hava därvid tillämpade principer flera gånger varit föremål för riksdagens prövning och vunnit dess gillande. Med den utsträckning det allmännas hjälpverksamhet numera erhållit, är det uppenbarligen av stor betydelse, att arbetslöshetskommissionen intager en verkligt ledande central ställning på detta område. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars 1922 med närmare föreskrifter med avseende å de befogenheter, som skola tillkomma arbetslöshetskommissionen i förhållande till arbetsdirektionerna för södra Sveriges och Norrlands statsarbeten, synes enligt utskottets uppfattning detta önskemål hava blivit tillgodosett i vad angår statsarbetenas bedrivande.[1] Härigenom kan likformighet åvägabringas i fråga om statsarbetenas ingripande i olika landsändar samt deras verksamhet enhetligt inriktas på mera produktiva arbetsuppgifter. I sådant hänseende anser utskottet, att i den mån så lämpligen kan ske, företräde bör lämnas åt jord- och skogsförbättringsarbeten, varjämte hinder icke synas böra möta att jämväl använda statsarbetena som ett led i det arbete för den inre kolonisationens befrämjande, som påkallas av önskvärdheten att till jordbruket återföra övertaliga industriarbetare.

Vidkommande lönerna vid de statliga nödhjälpsarbetena föreslog utskottet i utlåtandet den 3 februari samt beslöt sedermera riksdagen meddela det direktivet, att dessa löner på de särskilda orterna borde mera smidigt anpassas efter den rådande lönenivån, än som på sina håll dittills torde hava varit fallet. Vidare framhölls, att arbetslöshetskommissionen för varje särskilt fall torde böra fastställa, med huru mycket en nödhjälpsarbetares löneförmåner skola understiga de löner, som äro gällande för grovarbetare på den öppna arbetsmarknaden, med skälig hänsyn därvid tagen till vederbörandes möjligheter att bereda sig uppehälle på den sålunda fastställda nödhjälpslönen. I anledning härav har också arbetslöshetskommissionen genom särskild undersökning låtit å respektive orter utröna den öppna arbetsmarknadens gängse grovarbetarlöner samt med ledning av därvid konstaterade lägsta lön, för vilken arbete i avsevärd omfattning kan beredas, bestämt nödhjälpslönens storlek. I de fall, där framställning gjorts om ändring i de sålunda fastställda nödhjälpslönerna, har kommissionen verkställt kontrollundersökning i syfte att, om skäl därtill prövades föreligga, vidtaga erforderlig rättelse. Mot kommissionens angivna förfaringssätt har utskottet ingenting att erinra. Utskottet anser tillika, att riksdagen för sin del bör godkänna det av kommissionen fastställda förhållandet mellan de sålunda konstaterade lönerna och nödhjälpslönerna med de mindre modifikationer, som blivit av Kungl. Maj:t vidtagna, samt vill tillägga, att uppmärksamhet även framdeles, med beaktande av ovan anförda skälighetssynpunkter, måste ägnas åt nödhjälpslönernas anpassning efter de alltjämt pågående löneändringarna på öppna arbetsmarknaden.

Vidare uttalade riksdagen, att på grund av det inre samband, som inom den nu tillämpade arbetslöshetspolitiken förefinnes mellan nödhjälpslöner och gällande understödssatser, de förra böra ställa sig fördelaktigare än de senare, och att ett lämpligt avstånd dem emellan städse bör bibehållas, varjämte riksdagen framhöll, att kommissionen ägde befogenhet att vid fattande av beslut rörande understödsverksamhetens igångsättande eller fortsatta bedrivande uppställa villkor beträffande understödsbeloppens storlek. I samband med nyssnämnda systematiska reglering av nödhjälpslönerna har också kommissionen bestämt, att arbetslöshetsunderstöd per familj efter den 1 maj 1922 får utgå med högst $^2/_3$ av den för vederbörande ort konstaterade lokala grovarbetarförtjänsten. Gentemot denna maximigräns för understödsbeloppen har utskottet heller ingenting att erinra.

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 404.

Hjälpverksamhetens begränsande till oförvållat arbetslösa. Den ovan angivna andra gruppen av direktiv hade två huvudsyften. Det ena att, av naturliga skäl, det allmännas hjälpverksamhet bleve inriktad uteslutande på de oförvållat arbetslösa. Det andra att — både med hänsyn till ovissheten, huruvida verksamheten kunde fullföljas ens i denna omfattning, och med hänsyn till nödvändigheten att icke genom densamma försvåra den allmänna arbetsmarknadens anpassning efter förändringarna inom det ekonomiska livet — alla arbetstillfällen i den öppna marknaden borde utnyttjas, och ytterligare sådana om möjligt måtte beredas. Erfarenheterna från de gångna åren visa enligt utskottets mening, att de givna direktiven varit i och för sig riktiga och att de av kommissionen tillämpats på ett sätt, ägnat att trots många vanskligheter, så långt görligt är, tillgodose syftena med dessa direktiv.

Även med de betydande anslag, som nu lämnas hjälpverksamheten, måste den inskränkas till att omfatta endast en del av de arbetslösa. I detta hänseende är ställningen densamma som förut. Det ligger alltjämt den största vikt därpå, att man begränsar hjälpverksamheten till de oförvållat arbetslösa, att den öppna marknadens arbetstillfällen tillvaratagas samt att tillkomsten av nya arbetstillfällen underlättas. Ur dessa synpunkter finnes således all anledning att fasthålla vid de direktiv, som under de gångna åren gällt.

Emellertid hava som bekant under innevarande år yppats vissa meningsskiljaktigheter, icke om dessa direktiv i och för sig, men väl om sättet för deras tillämpning i vissa fall. Och då de åtgärder, som därav föranletts, äga eller åtminstone kunna komma att äga en ganska stor betydelse för ett lyckligt fullföljande av huvudsyftena med direktiven, anser sig utskottet böra något närmare ingå på denna sak. För att fullt klargöra densamma torde det vara behövligt att i korthet redogöra för de givna direktiven och deras tillämpning i det hela.

Redan vid igångsättandet av statens hjälpverksamhet framhölls, att arbetslöshetsunderstöd borde utgå endast därest och så länge en person vore oförvållat arbetslös, detta av hänsyn dels till statens och kommunernas ekonomi, men dels även till den demoraliserande verkan, som visat sig följa av någon längre tids sysslolöshet under tagande av understöd. För tilldelande av understöd skulle därför fordras, att vederbörande visat sig hava sökt arbete, utan att kunna erhålla sådant; och understödets fortvaro skulle bero av att samma förhållande fortfarande förelåge. Erbjöds arbete, skulle understödstagaren därför i regel vara skyldig att taga sådant, och vägran härav skulle medföra vederbörandes avstängande från hjälpverksamheten.

Emellertid måste denna regel i tillämpningen underkastas närmare förtydliganden.

Var det erbjudna arbetet icke föremål för någon arbetskonflikt, skulle anvisning till sådant arbete av understödstagare eller nödhjälpsarbetare ske utan annan inskränkning än som betingades av att blott lämplig arbetskraft borde anvisas. Om den, som erhöll anvisning, ej åtlydde denna eller, därest arbetsgivaren ville betro honom arbetet, vägrade mottaga detta, skulle han ej vidare anses oförvållat arbetslös utan avstängas. Från denna grundsats gjordes undantag för det fall, att den lön, som erbjödes, vore att anse som oskäligt låg. Förelåg i fråga om arbetsstället kollektivavtal, ansågs varje underbud av avtalets lönesatser innefatta en oskälig låg lön; om åter kollektivavtal ej förelåg, ansågs den bjudna lönen oskäligt låg, om den understeg vad som vid ifrågavarande tidpunkt kunde betecknas som den gängse lönenivån i orten för dylikt arbete. Var enligt dessa regler den erbjudna lönen oskäligt låg, kunde den till arbetet anvisade vägra att antaga detsamma utan att därigenom förverka sin rätt till understöd eller nödhjälpsarbete.

Hjälpverksamheten vid arbetskonflikter. Mera invecklade blevo förhållandena, där arbetskraft rekvireras för arbete, som var föremål för arbetskonflikt. I detta hänseende har man skilt på de fall, där en *allmän* konflikt råder, d. v. s. en konflikt, som omfattar det övervägande antalet arbetare inom visst fack antingen på en särskild ort eller inom landet i dess helhet, och dem, där en *partiell* konflikt föreligger.

Så snart *allmän* konflikt inträdde i ett fack, avstänges omedelbart alla fackets

arbetare på orten respektive i landet från hjälpverksamheten. Såsom berörd av allmän konflikt betraktas därvid varje sådan person, som haft sin sista, mera stadigvarande sysselsättning inom facket i fråga. Om rekvisition av arbetskraft skedde för att besörja de sålunda avstängdas arbete, skulle jämlikt den offentliga arbetsförmedlingens praxis, att arbetsförmedlingen under alla omständigheter fortgår oberoende av inträffade arbetsinställelser, anvisning visserligen ske, men det förelåg ingen skyldighet för arbetare, tillhörande utanför konflikten stående grupper, att taga sådant arbete; en vägran härav inverkade ej på rätten till understöd.

Var åter frågan om en *partiell* konflikt, skedde omedelbart avstängning endast av de arbetare, som direkt berördes av konflikten. Men om arbetskraft rekvirerades för att besörja det av dem lämnade och blockerade arbetet, skulle det på nyss angivna grunder å andra sidan i och för sig icke föreligga hinder att anvisa till arbetet andra arbetslösa — inom eller utom den organisation, vars medlemmar deltogo i konflikten, — i den mån de ur yrkessynpunkt ansågos lämpliga för arbetet. Frågan om påföljden av vägran att hörsamma anvisning eller att antaga arbetet, där det erbjöds, skulle, såvida ej avtalsbrott förelåg från arbetsgivarens sida, bedömas med hänsyn därtill, huruvida den bjudna lönen vore enligt eljest tillämpade grunder att anse som oskäligt låg eller icke.

Medan inom arbetslöshetskommissionen rått full enighet i övrigt rörande de sålunda tillämpade grunderna för hjälpverksamheten, hava meningsskiljaktigheter vid olika tillfällen där yppats i fråga om ställningen till sådana arbetstillfällen, vid vilka konflikt föreligger. Enighet har visserligen rått därom, att understöd icke må utgå till de i konflikt direkt deltagande eller, i händelse av allmän konflikt, till arbetare inom de fack, som befinna sig i konflikt — en princip, till vilken även Kungl. Maj:t uttalat sin anslutning. Men däremot hava rests invändningar mot majoritetens uppfattning, att vid partiell konflikt anvisning av arbetslösa till det blockerade arbetet borde ske och skyldighet föreligga att antaga arbetet, så framt lönen ej vore oskäligt låg. Och dessa invändningar hava föranlett Kungl. Maj:t att genom beslut den 10 mars innevarande år meddela ändrade bestämmelser i sådant hänseende.

Enligt dessa bestämmelser får fråga om arbetslösas avstängande från understöd, emedan de underlåtit efterkomma given anvisning till arbete, som av fackorganisation förklarats i blockad, icke prövas av det lokala understödsorganet utan hänskjutas till arbetslöshetskommissionens arbetsutskott. Uppnås inom detta arbetsutskott icke enighet, skall frågan efter viss ytterligare utredning avgöras av Kungl. Maj:t. Intill dess beslut i frågan meddelats av arbetsutskottet eller av Kungl. Maj:t, bör avstängning från understöd icke äga rum. Rörande motiveringen för de sålunda meddelade bestämmelserna må här hänvisas till det offentliggjorda statsrådsprotokollet.[1]

I fråga om dessa spörsmål vill utskottet för sin del uttala, att den allmänt erkända principen om statens neutralitet gentemot stridande parter å arbetsmarknaden lärer böra vidhållas jämväl i fråga om arbetslöshetspolitiken. Så skulle dock icke vara fallet, därest vid arbetskonflikt understöd utginge till arbetare, vilka till följd av sin intressegemenskap med de i konflikten deltagande kunde anses solidariska med dem. När arbetslöshetskommissionen också enat sig om — och Kungl. Maj:t härutinnan icke gjort ändring — att vid konflikt av allmän karaktär låta avstängningsåtgärder drabba icke blott arbetare vid de direkt berörda arbetsställena utan även andra arbetare inom samma industrigren, innebär detta just en tillämpning av ifrågavarande princip; och skälet härför är uppenbarligen, att konfliktens utgång berör icke blott de förras utan även de senares intressen.

Såvitt utskottet kan finna, föreligger i detta hänseende icke någon principiell skillnad mellan allmänna och partiella konflikter. Många gånger torde strider å arbetsmarknaden, som uppträda under den partiella konfliktens form, i själva verket vara ett led i en genomgående plan, avsedd att förändra löne- och arbetsvillkoren inom

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 275.

hela yrket, respektive industrier. Där detta är förhållandet, synes i nu ifrågavarande hänseende böra tillämpas samma principer som vid allmänna konflikter, nämligen att all hjälpverksamhet från det allmännas sida upphör. Utskottet förbiser dock icke, att undantagsfall kunna inträffa, då en partiell konflikt har annan anledning och innebörd än den nu angivna. Såsom sådana kunna betraktas de partiella konflikter, vilka icke kunna skäligen anses i avsevärd mån inverka på de allmänna löne- och arbetsvillkoren inom facket på orten, respektive landet. Vid dessa bör avstängning endast gälla de i konflikten direkt deltagande.

Med avseende å prövningen av frågan om partiell konflikts inverkan på hjälpverksamheten lärer nu gälla, att om enighet icke vinnes inom arbetslöshetskommissionens arbetsutskott, frågan skall hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande. Under tiden utgår understöd till alla arbetslösa inom facket, vilka ej direkt beröras av konflikten. Understöd kan sålunda komma att utgå under flera veckor, även om det sedermera vid den slutliga prövningen befunnits, att så rätteligen icke bort ske. Utskottet finner icke en sådan ordning tillfredsställande. Till en början må erinras, att det torde vara kommun obetaget att, oberoende av de statliga myndigheternas uppfattning, anse arbetskonflikt vara av beskaffenhet att böra föranleda avstängning. Enligt utskottets uppfattning bör dock prövningen av konflikters karaktär förläggas till arbetslöshetskommissionen, vilken för detta ändamål har att hos de lokala arbetslöshetskommittéerna inskärpa nödvändigheten att till kommissionen omedelbart anmäla inträffade arbetskonflikter inom fack, för vars arbetslösa hjälpverksamhet pågår i orten. Kommissionens arbetsutskott prövar ofördröjligen konfliktens karaktär samt meddelar beslut, vilket genast skall gå i verkställighet. Ha inom utskottet rått olika meningar, hänskjutes ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande. Därest utskottet beslutat hjälpverksamhetens upphörande, skall detta gälla, till dess Kungl. Maj:t tilläventyrs ändrat utskottets beslut, i vilket fall understöd utbetalas även för tid avstängning ägt rum.

Med sammanfattande av vad nu anförts, vill utskottet, på samma gång utskottet fasthåller vid de av riksdagen förut bestämda allmänna grunderna för hjälpverksamhetens bedrivande, såsom riktlinjer för dessa grunders tillämpning i fortsättningen vid fall av arbetskonflikt angiva,

att vid allmän konflikt inom ett fack dithörande arbetare på orten, respektive i landet, avstängas från såväl understöd som nödhjälpsarbeten;

att enahanda åtgärder vidtagas för vederbörande ort vid partiell konflikt, dock icke i de fall, då densamma icke skäligen kan anses i avsevärd mån inverka på de allmänna löne- och arbetsvillkoren inom facket för orten respektive landet;

att vid såväl allmänna som partiella konflikter vederbörande kommunala arbetslöshetskommitté omedelbart skall underställa arbetslöshetskommissionen frågan om konfliktens karaktär, därvid kommissionens arbetsutskott har att, därest konflikten prövas hava karaktären av allmän eller därmed likställd partiell konflikt, ofördröjligen meddela beslut, vilket genast skall verkställas;

samt att, därest enighet inom utskottet ej uppnås i fråga om partiell konflikts karaktär av allmän, ärendet skall hänskjutas till Kungl. Maj:t, varvid dock ovannämnda beslut beträffande hjälpverksamheten skall bestå i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut.

Beträffande den nuvarande hjälpverksamhetens förhållande till andra slag av arbetskonflikter, såsom strejker ooh blockader vid statligt nödhjälpsarbete, s. k. blockad för ny arbetskraft, konflikt som indirekt arbetslöshetsorsak m. fl., har arbetslöshetskommissionen utbildat en praxis, som meddelats vederbörande kommunala hjälporgan genom cirkulär. Gentemot däri angivna direktiv har utskottet ingenting att erinra.

Såsom utskottet redan omförmält, hava genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars 1922 särskilda former fastställts för prövning av partiella konflikter. Oaktat tillämpningen av nyss angivna grundsatser lärer medföra en begränsning av området för denna prövning och ehuru Kungl. Maj:t vid sitt ståndpunktstadgande skulle hava stödet av en särskild nämnds bedömande, ligger det dock enligt utskottets mening stor vikt på,

att vid hithörande frågors behandling inom arbetslöshetskommissionens arbetsutskott representanter för såväl arbetsgivare som arbetare beredas tillfälle att deltaga vid sidan av det allmännas representanter.

Utskottet anser sig till sist i detta sammanhang böra erinra, att den nu pågående hjälpverksamheten icke är någon på lagstiftning grundad samhällelig omvårdnad om de arbetslösa, utan allenast en provisorisk, av fri behovsprövning i varje särskilt fall beroende anordning, som det allmänna vidtagit med hänsyn till rådande nödläge och i mån av för ändamålet tillgängliga medel. Det allmännas vederbörande organ hava följaktligen skyldighet att noga tillse, att denna verksamhet i görligaste mån begränsas, att dess bedrivande sker med all hänsyn till nuvarande tids svåra finansiella förhållanden samt att densamma ingenstädes upprätthålles längre än nödvändigt. Särskilt må ock framhållas angelägenheten av att mindre arbetsdugliga eller arbetsovilliga personer — för vilkas omhändertagande andra former finnas — icke komma att belasta denna verksamhet.

Utskottet övergår nu till behandling av några av arbetslöshetskommissionen och departementschefen framställda förslag till vissa förändringar i gällande grunder för hjälpverksamheten för arbetslösa.

Hyreshjälp till arbetslösa. I likhet med arbetslöshetskommissionen och departementschefen finner utskottet det välbetänkt och rättvist, att på grund av arbetslöshetens långvarighet statsunderstöd till hyresbetalning framdeles må kunna utgå jämväl för arbetslös, åt vilken arbetsgivare upplåtit bostadslägenhet. Nu gällande undantag för dylik lägenhet bör sålunda upphävas. I samband härmed anser sig utskottet böra framhålla det önskemålet, att det vid beviljandet av statligt hyresbidrag till arbetslösa i sådana fall, där kommunen själv är hyresvärd åt de understödssökande, noga tillses, att kommunen icke bereder sig oskälig fördel på statens bekostnad.

Ersättning till länsstyrelsernas revisorer. Redan i sitt utlåtande över arbetslöshetsfrågan vid fjolårets riksdag betonade utskottet lämpligheten därav, att de av länsstyrelserna utsedda revisorerna, vilka i kommunerna hava att i detalj bevaka statens intressen vid understödsverksamhetens utövande, erhölle en ställning, som motsvarade deras viktiga funktion. Erfarenheten från de senast gångna åren synes hava givit vid handen, att nämnda önskemål bäst skulle förverkligas genom att låta dessa kronans ombud få åtnjuta skälig ersättning av statsmedel. Arbetslöshetskommissionen och departementschefen föreslå också åtgärd i sådant syfte. Utskottet vill, i anslutning till sin förut intagna ståndpunkt, icke heller motsätta sig, att bemyndigande lämnas arbetslöshetskommissionen att efter samråd med vederbörande länsstyrelse från och med år 1922 till ifrågavarande revisorer utbetala ersättning, beräknad med hänsyn till deras arbetsbörda och efter de närmare grunder, Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma. Härigenom torde man kunna förvänta större effektivitet av dessa revisorers arbete — något som numera, med hänsyn till understödsverksamhetens starka utveckling, är ännu mera påkallat än förut — utan att därmed deras uppgift förtoges sin karaktär av tillfällig krisanordning.

Understöd till utlänningar. Mot departementschefens förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att genom särskilt beslut förordna om hjälpverksamhetens utsträckande till främmande lands medborgare, under förutsättning av reciprocitet mellan vederbörande land och Sverige i fråga om på sådan utrikes ort bosatt, arbetslös svensk undersåte, har utskottet intet att erinra.

Kommunala nödhjälpsarbeten. I den framställning från arbetslöshetskommissionen av den 23 december 1921, som ligger till grund för förevarande proposition, hava inom kommissionen delade meningar framförts endast beträffande ett spörsmål, nämligen huruvida kommuner skola äga, när de vid särskilda nödhjälpsarbeten i egen regi sysselsätta eljest understödsbehövande arbetslösa, såsom bidrag till dessas avlönande av statsmedel utbekomma de belopp, som eljest skulle utgått som statsbidrag

till understöd åt dem. Liksom departementschefen håller utskottet före, att ett sådant förfarande icke låter sig förena med de av statsmakterna hittills givna direktiven beträffande arbetslöshetshjälpen, utan att en förändring av dessa måste vidtagas, om förslaget skall kunna förverkligas. Arbetslöshetskommissionens majoritet har funnit förslaget i fråga behjärtansvärt och överensstämmande med den hittills förda arbetslöshetspolitikens princip att hellre bereda arbete än understöd, men avstyrker likväl förslaget av statsfinansiella och organisationstekniska skäl. Gentemot denna kommissionsmajoritetens uppfattning hava trenne ledamöter anfört avvikande mening samt med hänsyn till önskvärdheten att i görligaste mån få nyttiga arbeten utförda för de belopp, som eljest skulle utgå till improduktiv understödsverksamhet, tillstyrkt, att statsbidrag på vissa villkor och mot betryggande garantier må utgå till rent kommunala nödhjälpsarbeten. Efter erinran att föreliggande fråga genom särskilda framställningar från några kommuner bragts inför Kungl. Maj:t, ansluter sig departementschefen till den av reservanterna förordade linjen, men förutsätter liksom dessa, att arbetslöshetskommissionen enligt de närmare direktiv, som Kungl. Maj:t skulle komma att utfärda, noggrant prövar från kommunerna inkommande förslag till arbeten, begränsar statsbidraget per anställd arbetslös till vad skäligen kan beräknas eljest utgå i statsbidrag till understöd, reglerar arbetsförhållandena i anslutning till de vid jämförliga statsarbeten gällande grunderna och i allmänhet övervakar, att statsmedel icke användas i vidare mån än det oundgängliga hjälpbehovet kräver.

Utskottet har vid övervägandet av detta förslag funnit, att beaktansvärda skäl kunna anföras såväl för som mot detsamma. Såsom kommissionsmajoriteten framhåller, äro sålunda de flesta kommuner näppeligen så utrustade, att de kunna vara i stånd att självständigt planlägga, utföra och övervaka nödhjälpsarbeten av mera krävande art. En minskning av de statliga och en ökning av de kommunala nödhjälpsarbetena kunde också äventyra den överblick och enhetlighet på detta område, som uppnåtts genom den hittillsvarande organisationen och som är av stor vikt även vid det planmässiga genomförandet av en kommande avveckling. Slutligen kunde befaras, att förslaget i tillämpningen skulle medföra ett stimulerande av det kommunala arbetsintresset i högre grad än som påkallades för arbetslöshetens rationella bekämpande, varigenom såväl statens som kommunernas finanser bleve lidande.

Å andra sidan synes det emellertid utskottet vara i hög grad önskvärt att på den nu anvisade vägen möjliggöra en begränsning av den oberäknat stora statliga organisation, som mäst improviseras för de statliga nödhjälpsarbetena. Även om man vid dessa kunnat i viss mån använda kommunernas egna tekniska organ, så synes dock utnyttjandet av dessa kunna ske i större utsträckning genom accepterande av det nu föreliggande förslaget. Den decentralisering av arbetsledningen, som genom detsamma skulle vinnas, lärer snarast komma att underlätta en blivande fullständig avveckling av nödhjälpsarbetena, då staten för de under kommunal regi bedrivna arbetena icke åtager sig några kontraktsförbindelser och sålunda lättare kan, när helst ställningen på arbetsmarknaden icke längre anses påkalla deras bedrivande, genom understödsverksamhetens inställande upphöra med sitt bidragslämnande. Med hänsyn i övrigt till de av minoriteten av arbetslöshetskommissionen och departementschefen anförda skälen ansluter sig utskottet därför till den av dem intagna ståndpunkten. De ovan berörda risker av organisatorisk och finansiell art, som en förändring på denna punkt kunde medföra, lära i allt väsentligt kunna förebyggas genom arbetslöshetskommissionens allmänna befogenhet att kontrollera kommunernas hjälpverksamhet samt genom de av departementschefen angivna begränsningarna för kommunernas rörelsefrihet. Särskilt anser sig utskottet böra framhålla vikten av,

att medgivande till arbeten av ifrågavarande slag lämnas endast i den mån arbetslöshetens rationella bekämpande det påkallar,

att uttagningen av arbetslösa till desamma sker enligt de för statliga nödhjälpsarbeten gällande principer,

att lönerna icke överstiga de för statliga nödhjälpsarbeten å orten vederbörligen fastställda,

samt att i statsbidrag till dessa löner icke lämnas högre belopp än som skulle hava utgått, därest vid dessa arbeten anställda uppburit understöd.

Det av reservanterna inom kommissionen framhållna otillfredsställande förhållandet, att i kommunerna betydande belopp dagligen betalas utan reell motprestation från de arbetslösas sida, synes emellertid böra förtjäna beaktande. I detta avseende har framhållits lämpligheten därav att kommun, som lämnar arbetslöshetsunderstöd, av de sålunda understödda må äga begära, att de under viss begränsad tid ställa sin arbetskraft till kommunens förfogande. Att i ersättning för understöd kräva skälig arbetsprestation synes också utskottet innebära en riktig och värdefull tanke, genom vars förverkligande vissa av den nuvarande understödsverksamhetens vådor skulle kunna förebyggas. Enligt uppgift lärer också en och annan kommun ute i landet på eget bevåg redan prövat denna utväg genom att av de arbetslösa som villkor för understöds utgående fordra en viss enklare arbetsprestation per vecka för kommunens räkning. Huruvida statsbidrag nu kan utgå till kommun, som sålunda förknippar sin understödsverksamhet med dylik kommunal arbetsplikt, torde ej vara fullt klargjort. Eventuellt hinder härför synes emellertid enligt utskottets uppfattning böra avlägsnas, så att de betydelsefulla försöken på detta område må kunna fullföljas, varvid det torde böra ankomma på arbetslöshetskommissionen att efter närmare anvisningar av Kungl. Maj:t övervaka kommunernas åtgärder härutinnan. Å andra sidan lärer det icke vara skäligt att såsom motprestation för det belopp, vartill understöden måste begränsas, avkräva de arbetslösa mera arbete än som motsvarar två dagars arbetstid i veckan.

Beträffande den del av arbetslöshetsanslaget, som beräknats för *statsbeställningar* och *kristidsarbeten*, gjorde utskottet bl. a. följande uttalande:

Vidkommande de närmare villkoren för de fristående statsbeställningarna utgår utskottet ifrån, att dessa göras hos svenska företag samt endast i den mån sådana priser kunna ernås, som kunna anses skäliga med hänsyn till ifrågavarande anslags karaktär av nödhjälpsanslag, ävensom att beställningarna effektueras genom nytillverkning och icke genom leverans från lager. Den fordran torde jämväl böra uppställas, att tryggad arbetsfred är att emotse hos de företag, hos vilka beställningarna skola göras. Beträffande de synpunkter, som böra vara avgörande för urvalet av statsbeställningarna, har det synts utskottet, som om härvid företräde borde lämnas sådana industriprodukter, varav vederbörande gren av statsförvaltningen under den närmaste framtiden befinnes vara i behov, och med vilkas anskaffande man således icke utan olägenhet kan låta alltför länge anstå. I sådant hänseende synas ifrågavarande beställningar till lotsstyrelsen, sjökarteverket samt flygväsendet vara särskilt lämpliga. Vid varje beställning torde även avgörande hänsyn böra tagas till den lindring av rådande arbetslöshet, som därav kan förväntas följa. Härutinnan torde yttrande av arbetslöshetskommissionen i regel böra inhämtas. I övrigt får utskottet ansluta sig till vad departementschefen anförde till statsrådsprotokollet den 4 november 1921 och därvid framhålla, att det synes särskilt önskvärt att uppmuntra verksamheten inom den hårt trängda mekaniska verkstadsindustrien. Beställningar hos denna torde också vara mest ägnade att indirekt gagna järn- och metallverken, vilka i än högre grad än verkstadsindustrien drabbats av depressionen.

Jordbrukskolonisation av arbetslösa industriarbetare.

Bland de arbetslösa industriarbetarna har under senaste tid en kraftig önskan flerstädes gjort sig gällande att komma i besittning av mindre jordbruk. En yttring härav, som blivit föremål för särskild uppmärksamhet, är den framställning om åtgärder för upplåtande av kolonat i Norrland, som den 22 mars 1922 ingavs till chefen för jordbruksdepartementet från ett fyrtiotal arbetslösa i Eskilstuna. Dessa hade, såsom i framställningen anfördes, bildat en förening för jordkolonisation och hos kolonisationsnämnden anmält sig för erhållande av kolonat i Norrland. Det hade emellertid härvid visat sig, att intet av de hittills för kolonisation avsedda områdena vore tillräckligt för att bereda plats för samtliga de sökande, vilket vore en förutsättning för den uppställda planens realiserande. Denna plan innebure nämligen en inbördes samverkan mellan medlemmarna i den bildade föreningen såväl vid kolonatens bebyggande som första odlande. Sedan kolonisationskommittén i sitt över framställningen avgivna yttrande ytterligare utvecklat svårigheten att bereda samtliga de sökande tillfälle till samlad bosättning, meddelade dessa i ny skrivelse den 30 mars, att de numera fördelat sig i två föreningar med ungefär lika många medlemmar i varje samt att den ena av dessa föreningar planerade kolonisation i mellersta Sverige, medan den andra fortfarande önskade förlägga sin verksamhet till Norrland. Efter verkställd utredning rörande lämpligaste plats för det ifrågasatta kolonisationsförsöket framlade regeringen den 13 april för riksdagen proposition i frågan. Propositionen avsåg, att riksdagen måtte medgiva, att upplåtelse av högst omkring femtio kolonat i lämplig kronopark måtte ske i huvudsaklig överensstämmelse med av kolonisationskommittén framlagt förslag samt att för ändamålet måtte anvisas ett förslagsanslag av 150 000 kronor utöver av riksdagen redan beviljade medel för försökskolonisationen å kronoparker i Norrland. Propositionen tillstyrktes av jordbruksutskottet och har även av riksdagen bifallits.

Då den kolonisation, som härav beröres, begränsar sig till kronoparker inom norra delarna av riket, har regeringen funnit skäligt jämväl låta verkställa en utredning angående de tillfällen till egnahemsbildning, som kunde beredas å kronomark i mellersta och södra Sverige. De resultat, vartill denna utredning kommit, framlades i regeringen den 5 maj av chefen för jordbruksdepartementet, som därvid anförde, att möjligheterna för en omedelbar kolonisation i sagda landsdelar visat sig icke vara stora samt att, då förslag till kolonisationens praktiska organiserande också behövde i förväg utarbetas, något förslag i frågan ej ännu kunde föreläggas riksdagen. De omedelbara ytterligare åtgärder, som kunde ifrågasättas för en vidgad egnahems- och kolonisationsverksamhet, måste därför inskränka sig till

ökning av möjligheterna att erhålla egnahemslån, för vilket ändamål förslag borde föreläggas riksdagen om en kapitalökning för egnahemslånefonden.[1] Departementschefen meddelade emellertid samtidigt, att åtgärder igångsatts för att, efter utväljande av för kolonisation lämpade odlingsbara områden, få erforderliga praktiska förarbeten, såsom dikningar, väganläggningar och dylikt utförda redan innevarande sommar med anlitande av arbetslösa. Härigenom skulle vinnas, att när kolonaten ett följande år utlades, kolonisterna omedelbart kunde påbörja själva uppodlingen.

Närmare bestämmelser rörande nämnda arbeten ha av Kungl. Maj:t meddelats den 21 maj 1922, då åt jordbruksdepartementets egnahemsavdelning uppdragits att leda utredningen för ifrågavarande kolonatupplåtelser i huvudsaklig överensstämmelse med följande av departementschefen angivna riktlinjer:

Från domänstyrelsen lämnas till jordbruksdepartementet uppgift å de områden å kronomark i mellersta och södra Sverige, som anses äga förutsättningar för egnahemsbildning för jordbruksändamål. Särskilt gäller det att skyndsamt få anvisning på sådana större eller medelstora moss- och myrmarker, å vilka mera omfattande torrläggningsarbeten äro nödvändiga för möjliggörande av områdets utnyttjande för nyodling.

På grundval av dessa uppgifter från domänstyrelsen ävensom med ledning av upplysningar, som i annan ordning — exempelvis från den s. k. statsmosseinventeringen — kunna införskaffas, bör av jordbruksdepartementets egnahemsavdelning i samråd och med biträde, där så erfordras, av vederbörande i lantbruksstyrelsen skyndsamt utredas, vilka områden å kronomark i mellersta och södra Sverige, som med hänsyn till läge, areal, odlingsmöjligheter och områdets beskaffenhet i övrigt, avdikningsförhållanden, bebyggelsemöjligheter, lämplighet för styckning m. m. kunna anses hava sådana förutsättningar dels för jordbruksnybildning och dels för bedrivande å desamma av nödhjälpsarbeten av ovan antytt slag, att närmare besiktning och förrättning å ort och ställe böra äga rum.

Berörda besiktningar och förrättningar, vilka böra under ledning av egnahemsavdelningen utföras i samverkan med vederbörande domäntjänstemän och, där egnahemsinspektören så finner erforderligt, med biträde av sakkunniga i avdiknings- och jordbruksförhållanden, skola hava till uppgift att mera i detalj få klarlagt respektive områdes förutsättningar och lämplighet för kolonisation samt, för den händelse området befinnes lämpligt, att utarbeta en ungefärlig översiktsplan för områdets iordningsställande för jordbruksnybildning, ävensom att upprätta vederbörliga planer för avdikning eller vattenavledning samt huvudvägarnas anläggande. Vid upprättande av dessa planer böra förrättningsmännen i regel utgå från, att kolonaten få den storlek, att de kunna bliva självständiga jordbruk. Dock torde även i vissa fall planeras kolonat av mindre typ, såsom i närheten av städer och industrisamhällen samt inom skogskomplex, där icke förut tillräcklig arbetskraft för normalt behov finnes.

Sålunda upprättade planer böra därefter skyndsamt granskas inom egnahemsavdelningen, lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen, varefter egnahemsavdelningen har att upprätta promemoria över de arbeten, som i enlighet med planerna erfordras för områdets iordningställande till kolonisation. Domänstyrelsen bör vid nämnda granskning jämväl utreda, huruvida och i vilken utsträckning andra arbeten å kronomark i omedelbar närhet av de undersökta områdena nu lämpligen böra utföras av arbetslösa. Det torde därefter böra ankomma på Kungl. Maj:t att i varje fall besluta angående ifrågasatt områdes upplåtelse för här berörda förberedande kolonisationsarbeten.

[1] Jfr Kungl. Maj:ts kungörelse den 2 juni 1922 ang. tid för ingivande av ansökningar om ytterligare statslån från egnahemslånefonden för 1922 (Sv. förf. saml. nr 221).

Arbetets utförande i enlighet med egnahemsinspektörens promemoria och de upprättade planerna bör därefter omhändertagas av statens arbetslöshetskommission genom södra Sveriges statsarbeten.

Såsom av det anförda framgår, böra ifrågavarande arbeten planläggas under ledning från jordbruksdepartementets egnahemsavdelning med biträde av vederbörande sakkunniga i domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen. Då arbetets utförande skall ankomma å arbetslöshetskommissionen, bör givetvis planläggningen ske under samråd med denna kommission. Den erfarenhet, som statens kolonisationsnämnd vunnit under sin verksamhet, bör även tillgodogöras genom samråd med nämnden, där så påkallas.

Då det för arbetets enhetliga ledning och handhavande utan onödig omgång är av den största betydelse, att egnahemsavdelningen i sitt förberörda arbete och särskilt beträffande prövningen av grundläggande principfrågor tillföres omedelbar tillgång till erforderlig, extra sakkunskap — såsom beträffande mosskultur- och avdikningsfrågor ävensom skogs- och lantmäterifrågor — torde särskilda sakkunniga i mån av behov böra tillkallas att biträda egnahemsavdelningen vid uppgiftens centrala handhavande. Detta synes mig i förevarande fall vara så mycket mera angeläget, som det här gäller att direkt gripa sig an med ett skyndsamt och, om det skall få någon praktisk betydelse, synnerligen omfattande arbete av på vitt skilda områden genomgripande betydelse, som icke på vanligt sätt föregåtts av någon mera detaljerad utredning, men där säkerligen en serie av ganska komplicerade problem på olika fackområden uppställa sig till omedelbar lösning. Ifrågavarande sakkunniga, som till antalet icke torde böra överstiga fem, böra utses av departementschefen och torde böra tillkallas endast i den mån frågor föreligga, som påfordra biträde av speciell sakkunskap.

Vid förut omförmälda besiktningar å föreslagna kolonisationsområden torde, såsom jag anfört, erfordras biträde av sakkunniga. Jag åsyftar därvid närmast dels en person med lantbruksingenjörsutbildning, dels en person, som är kunnig i ortens lantbruksförhållanden, såsom domänintendent, jordbrukskonsulent eller i vissa fall en i torvkultur förfaren man. Egnahemsinspektören bör erhålla bemyndigande att i varje särskilt fall tillkalla dylika sakkunniga personer att biträda honom.

De nu av mig åsyftade arbeten å kronomarker böra så fort ske kan igångsättas av arbetslöshetskommissionen. Därvid synes det mig icke mer än billigt, att de, som genom framställningar om kolonatupplåtelse ådagalagt sitt intresse för saken, i första hand erhålla arbetstillfälle.

På sätt jag anfört, skulle de arbeten, som jag anser böra utföras av arbetslösa, i första hand avse avdikningar och väganläggningar. Man torde emellertid ej böra stanna härvid. Därest, såsom önskligt är, kolonatbildning redan nästa år skall kunna ske, bör om möjligt något område av kolonatet redan i år uppröjas, så att det kan odlas nästa vår. Vidare torde, där kalk, märgel eller grus finns i närheten av mosse, vars jord för odling har behov därav, dylikt böra utföras å mossen. I vissa fall kan det visa sig lämpligt att, särskilt i samband med väganläggningar, låta framföra sten till grund för blivande hus å kolonaten.

Så snart kolonatutläggning av Kungl. Maj:t bestämts, bör vidare domänstyrelsen vidtaga sådana åtgärder för anskaffande av byggnadsvirke, att kolonaten kunna bebyggas nästa år.

Det synes mig böra övervägas, om ej de av mig sålunda för i år planerade arbeten genom arbetslösa böra nästa år fortsättas med uppförande av hus å kolonaten. Om byggnaderna uppföras efter samma typritningar, kunna givetvis kostnaderna väsentligt nedbringas. Möjligen kan ifrågasättas att för erhållande av lämpliga typritningar för olika delar av landet utlysa tävlan. Därest bebyggandet verkställes av arbetslöshetskommissionen, vinnes, att kolonisten tidigare kan helt ägna sig åt det nya jordbrukets skötsel. Möjligen skulle kolonisten kunna taga byggnaderna i bruk redan vid inhöstandet av sin första skörd.

Jag torde i detta sammanhang böra framhålla, att hur än formen blir för kolonatupplåtelsen — om kolonisten i en framtid skall erhålla ägande- eller besittningsrätt

— upplåtelse dock under en följd av år framåt måste med hänsyn till kolonisternas medellöshet ske i form av arrende. Därest, såsom jag nu antytt, staten med arbetslöshetsanslaget bekostar såväl första odlingen till viss del som ock bebyggandet, skulle kolonisten för sin uppsättning allenast behöva lånehjälp till nödiga inventarier. Vid utväljande av kolonisterna bör noga tillses, att endast de, som hava verkliga kvalifikationer därtill, komma i fråga. Där så erfordras, torde lämpliga vandringsrättare sättas i tillfälle att vägleda kolonisterna vid de första arbetena.

Olycksfall i arbete år 1918.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 21 december 1917 har utarbetandet av den i Sveriges officiella statistik ingående årliga berättelsen om olycksfall i arbete från och med årgången 1918 övertagits av riksförsäkringsanstalten. Genom den obligatoriska olycksfallsförsäkringens införande är det material, varpå riksförsäkringsanstalten kan bygga sin statistik, högst väsentligt utökat och även mera detaljerat än det, som legat till grund för de av socialstyrelsen utarbetade berättelserna för åren 1906—1917. Den nu utkomna berättelsen för år 1918 företer också i jämförelse med föregående årgångar åtskilliga betydelsefulla nyheter.

I första rummet äro härvidlag att nämna de nya beräkningsmetoder, som kommit till användning för bestämmande av *olycksfallsrisken* inom olika yrkesgrupper. Härom anföres i nu föreliggande olycksfallsberättelse i huvudsak följande.

Det riskmått, som förut använts i olycksfallsstatistiken har varit antalet inträffade olycksfall per 1000 årsarbetare (olycksfallsfrekvens). Detta mått lider emellertid av den svagheten, att det icke lämnar någon upplysning om de inträffade olycksfallens svårhetsgrad. Om ett olycksfall endast förorsakat någon tids sjukdom eller om det förorsakat fullständig arbetsoförmåga under den skadades hela återstående livstid kommer sålunda icke till uttryck. Härtill kommer, att anmälningsskyldigheten beträffande mindre svåra olycksfall fullgöres olika av olika arbetsgivare, vilket i sin mån bidrager till att ytterligare förringa värdet av ifrågavarande olycksfallsmått. Otillräckligheten av ifrågavarande mått framträder alldeles särskilt vid undersökningar rörande olycksfallens orsaker. Vissa olycksfallsorsaker föranleda talrika men obetydliga olycksfall, andra färre men svårare olycksfall. Då ett mått av ovan angivet slag användes, komma givetvis olycksfallsorsaker av det förra slaget att framträda med en intensitet, som icke motsvarar den verkliga.

Ett annat olycksfallsmått, som i de fall, där skadeersättningarna äro beroende på storleken av den skadades arbetsförtjänst, torde vara det mest naturliga som grundval för fastställande av den mot olycksfallsrisken svarande försäkringsavgiften, är olycksfallskostnaden per 1000 kronors avlöningssumma. Detta mått är emellertid icke en mätare på den egent-

liga olycksfallsrisken, alldenstund det är beroende på de lagbestämmelser rörande olycksfallsersättningarnas storlek för viss avlöningssumma, som för tillfället gälla. En förändring i dessa bestämmelser kan sålunda medföra en förändring av ifrågavarande olycksfallsmått, utan att detta motsvaras av någon förändring i olycksfallsrisken. Måttet ifråga kan på grund härav icke användas för jämförelse mellan riskförhållandena i olika länder. I detta sammanhang torde även följande synpunkt böra framhållas. Om ett olycksfall, exempelvis föranlett av bristande skyddsåtgärder, förorsakar den skadades död, synes ett dylikt olycksfall ur skyddssynpunkt böra tilldelas samma vikt, oberoende av huruvida den döde efterlämnar efterlevande eller icke. I kostnaden per 1000 kronors avlöningssumma uppträder emellertid ett dylikt olycksfall med ytterst ringa vikt, om endast begravningshjälp utgår, men med ibland nära hundrafaldig vikt, om ersättningsberättigade efterlevande finnas.

Intet av de nu omnämnda olycksfallsmåtten kan sålunda anses fylla de krav, som skäligen böra ställas på ett riskmått. I varje fall lämpa sig ifrågavarande mått icke för undersökningar rörande olycksfallens orsaker. Ett klarläggande åter av de olycksfallsorsaker, vilkas skuldkonto är särskilt framträdande, är givetvis av allra största betydelse för vidtagande av sådana åtgärder, som äro bäst ägnade att minska olycksfallsrisken.

Ett rationellt uttryck för storleken av olycksfallsrisken bör givetvis vara av sådan art, att olycksfallen ingå i detta uttryck i proportion till vederbörande olycksfalls intensitet. Det naturligaste måttet på ett olycksfalls intensitet torde vara längden av den tid, under vilken olycksfallet gjort den skadade oförmögen till arbete, eller den arbetstid, som på grund av olycksfallet gått förlorad. Som mått på olycksfallsrisken har därför införts antalet förlorade arbetsdagar per årsarbetare. Detta riskmått, som torde uppfylla alla de krav, man rimligen kan ställa på ett sådant, har redan kommit till användning vid ett par olycksfallsstatistiska undersökningar, som utförts inom Bureau of Labor Statistics i Washington. Frågan om införande av ett standardmått inom olycksfallsstatistiken har för övrigt under de senare åren varit föremål för särskild uppmärksamhet i Förenta staterna, varest The International Association of Industrial Accident Boards and Commissions givit i uppdrag åt en särskild kommitté, bestående av ett flertal fackmän, att bl. a. utreda frågan om införande av ett lämpligt standardmått för mätande av olycksfallsrisken. Efter att hava undersökt olika mått, stannar kommittén för förlorad arbetstid per årsarbetare såsom det mest lämpliga riskmåttet.

Angivandet av det antal arbetsdagar, som gått förlorade på grund av ett inträffat olycksfall, är ej förknippat med några svårigheter, i den händelse olycksfallet endast föranlett sjukdom. Om olycksfallet åter skulle medföra bestående förlust eller nedsättning av den skadades arbetsförmåga (invaliditet) eller den skadades död, kan ett ungefärligt mått på den förlorade arbetstiden erhållas på följande sätt. Den arbetstid, som gått förlorad på grund av ett olycksfall med dödlig utgång, antages motsvara den ytterligare

tid, under vilken den skadade skulle hava kunnat utföra arbete, om olycksfallet i fråga icke inträffat. Har ett olycksfall medfört för framtiden bestående förlust av den skadades arbetsförmåga (invaliditetsgrad = 100 %), antages olycksfallet vara likvärdigt med ett olycksfall med dödlig utgång. Vid olycksfall föranledande partiell invaliditet antages längden av den förlorade arbetstiden vara proportionell mot invaliditetsgraden.

Den ovannämnda kommittén har med hänsyn till dödlighetsförhållandena i Förenta staterna uppskattat ett olycksfall med dödlig utgång till 20 år eller 6 000 förlorade arbetsdagar och ett olycksfall, förorsakande fullständig invaliditet, till samma tid.

För Sverige har man med hänsyn till den större medellivslängden bland vårt folk funnit sig böra räkna med något högre siffror. Den arbetstid, som går förlorad på grund av ett olycksfall, vilket förorsakar den skadades död eller fullständiga invaliditet, har sålunda med stöd av tillgänglig statistik uppskattats till i genomsnitt 25 år eller 7 500 arbetsdagar.

Det olycksfallsmått, för vilket ovan redogjorts, förlorar givetvis i viss mån en del av den innebörd, som den ursprungliga definitionen (antalet förlorade arbetsdagar per årsarbetare) angiver, då det utsträckes att omfatta även invaliditets- och dödsfall. Detta förhållande har dock ansetts vara av underordnad betydelse i förhållande till de fördelar, som vinnas genom införande av ett riskmått, vilket i sammanträngd form giver ett uttryck för den verkliga olycksfallsrisken, beräknad med hänsyn till de inträffade olycksfallens svårighetsgrad.

Storleksordningen av förevarande olycksfallsmått framgår ur de i nedanstående tabell angivna siffror, vilka representera riskförhållandena bland samtliga de arbetare, som omfattats av i riksförsäkringsanstalten under åren 1903—1917 tecknade försäkringar.

Period	Antal årsarbetare	Antal förlorade arbetsdagar per årsarbetare på grund av sjukdom	invaliditet	död	Summa
1903–1907	192 502	1·73	5·47	4·60	11·80
1908—1912	383 933	1·88	5·47	4·59	11·94
1913—1917	709 222	1·96	5·46	3·92	11·34
1903—1917	**1 285 657**	**1·90**	**5·46**	**4·22**	**11·58**

Vad de under redogörelseåret inträffade olycksfallen beträffar, uppgingo dessa till ett antal av 56 849, varav 26 351 omfattats av försäkringar i ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag. Av olycksfallen inträffade 49 834 hos s. k. större arbetsgivare (med minst 5 arbetare), 1 549 hos mindre arbetsgivare och 5 466 bland statsanställda. För de två senare grupperna saknas exakta uppgifter rörande hela antalet anställda, och hava följaktligen några beräkningar angående olycksfallsfrekvens o. d. ej heller kunnat verkställas. Det är därför endast de hos större arbetsgivare inträffade olycksfallen, som kunnat bli föremål för en mera ingående statistisk bearbetning. Ifrågavarande olycksfalls fördelning på olika yrkesgrenar m. m. framgår av tab. 1.

Beträffande olycksfallens orsaker har en särskild undersökning genomförts,

Tab. 1. Olycksfallen fördelade efter yrkesgrupper.

Yrkesgrupper	Antal arbetsgivare	Antal årsarbetare		Antal anmälda olycksfall						Antal olycksfall per 100 årsarbetare			Antal förlorade arbetsdagar per årsarbetare
						invaliditetsfall		dödsfall					
		Män	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	S:a	
Malmbrytning, anrikning och rostning	181	15 430	97	2 402	6	86	—	42	—	15·6	6·2	15·5	34·60
Malmförädling	116	30 941	132	5 421	11	127	—	29	—	17·5	8·3	17·5	16·73
Metallindustri	1 906	84 998	4 040	10 916	183	292	8	33	—	12·8	4·5	12·5	9·90
Sten-, kol- och torvindustri	1 231	31 561	2 324	2 965	43	122	1	31	—	9·4	1·9	8·9	15·89
Jordbruk, skogsbruk och boskapsskötsel	13 783	135 801	29 801	5 659	197	388	16	73	3	4·2	0·7	3·5	9·22
Träindustri	3 169	57 924	995	5 631	31	333	6	42	—	9·7	3·1	9·6	17·94
Pappers- och grafisk industri	800	37 894	8 394	2 964	182	116	11	19	1	7·8	2·2	6·8	9·85
Närings- och njutningsämnesindustri	2 144	20 954	13 245	997	381	52	16	9	1	4·8	2·9	4·0	6·03
Textil- och beklädnadsindustri	1 267	15 987	25 752	377	183	31	16	7	—	2·4	0·7	1·3	3·64
Läder-, gummi- och hårindustri	494	10 019	3 723	468	47	27	4	3	1	4·7	1·3	3·8	6·74
Kemisk-teknisk industri	388	11 180	4 089	1 099	204	37	4	12	1	9·8	5·0	8·5	12·61
Byggnadsverksamhet	3 510	37 327	359	2 743	3	170	—	30	—	7·3	0·8	7·3	16·54
Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	336	8 374	117	523	—	15	—	11	—	6·2	—	6·2	15·02
Handel och varulager	5 997	67 310	34 397	1 397	120	73	8	10	2	2·1	0·3	1·5	2·75
Sjöfart och fiske	1 732	21 094	1 052	1 620	42	65	1	230	15	7·7	4·0	7·5	89·49
Samfärdsel (utom sjöfart)	596	32 405	926	2 125	21	42	—	23	—	6·6	2·3	6·4	8·65
Ämbetsverk, bank- o. försäkringsrörelse, skolor, föreningar, offentliga föreställningar m. m.	1 372	10 101	11 505	26	19	4	2	—	—	0·3	0·2	0·2	0·74
Kommunala institutioner (ej hänförda till annan grupp)	4 612	41 346	18 549	435	16	41	2	6	—	1·1	0·1	0·8	2·32
Hushåll, hotell- o. restaurangrörelse samt hälsovårdsinrättningar	2 188	7 592	33 408	126	229	10	15	2	3	1·7	0·7	0·9	2·28
Diverse företag och yrken	305	898	310	22	—	2	—	—	—	2·4	—	1·8	6·25
	46 127	**679 136**	**193 215**	**47 916**	**1 918**	**2 033**	**110**	**612**	**27**	**7·1**	**1·0**	**5·7**	**11·17**

varav resultatet sammanställts i tab. 2. För undersökningen ifråga har såsom riskmått använts antalet förlorade arbetsdagar per årsarbetare. Tabellen, som omfattar samtliga olycksfall hos större arbetsgivare, giver i sammanträngd form en bild av de angivna olycksfallsorsakernas andel i olycksfallsrisken. Ur tabellen framgår därjämte, huru stor del av den förlorade arbetstiden som härrör från sjukdom, invaliditet och död. De olycksfall i arbete, som under år 1918 träffat hos större arbetsgivare anställda arbetare, hava under de gjorda förutsättningarna beträffande det tillämpade riskmåttet förorsakat en förlust i arbetstid av 11·171 dagar per årsarbetare eller icke mindre än omkring $9^3/_4$ miljoner arbetsdagar. Av denna förlorade arbetstid har cirka 12 % föranletts av sjukdom, 39 % av invaliditet och 49 % av den skadades död.

Tab. 2. Olycksfallen fördelade efter orsaker.

Olycksfallsorsaker	Antal olycksfall	Antal förlorade arbetsdagar per årsarbetare på grund av				Antal olycksfall per 100 årsarbetare
		sjukdom	invaliditet	död	summa	
Sjöfart	328	0·006	0·026	1·995	2·027	0·038
Arbetsmaskiner	9 683	0·264	1·188	0·188	1·640	1·110
Nedfallande föremål, sammanstörtande av föremål och ställningar samt ras	3 369	0·109	0·324	0·522	0·955	0·386
Handverktyg och enklare redskap	7 834	0·167	0·697	0·060	0·924	0·898
Halkning och fall	3 531	0·117	0·354	0·325	0·796	0·405
Ej specificerade orsaker	4 560	0·100	0·261	0·385	0·746	0·523
Lyftning, bärande och hanterande av föremål	9 866	0·229	0·309	0·188	0·726	1·131
Vagnar, tillhörande spårbanor	2 625	0·073	0·195	0·394	0·662	0·301
Explosion av sprängämnen	241	0·012	0·239	0·257	0·508	0·028
Hissar, kranar och andra lyftverktyg	1 495	0·047	0·194	0·240	0·481	0·171
Transmissioner	567	0·022	0·165	0·197	0·384	0·065
Fordon i trafik, ej tillhörande spårbanor, med animal drivkraft	1 577	0·055	0·162	0·146	0·363	0·181
Elektrisk ström	158	0·005	0·037	0·214	0·256	0·018
Eldfarliga och heta ämnen	2 172	0·047	0·057	0·145	0·249	0·249
Transportledningar	388	0·013	0·048	0·069	0·130	0·044
Slag, stöt eller bett av djur (inkl. olycksfall under ridning)	509	0·018	0·047	0·051	0·116	0·058
Rök, gaser, komprimerad luft	52	0·001	0·002	0·068	0·071	0·006
Giftiga och frätande ämnen	200	0·005	0·026	0·017	0·048	0·023
Motorer	95	0·004	0·015	0·017	0·036	0·011
Ångpannor, ångkokapparater, ångledningar samt andra kärl under tryck	119	0·002	0·004	0·026	0·032	0·014
Föremål, på vilka den skadade trampat	401	0·007	0·002	0·008	0·017	0·046
Fordon i trafik, ej tillhörande spårbanor, med mekanisk eller elektrisk drivkraft	39	0·001	0·003	—	0·004	0·004
Luftfart	2	0·000	—	—	0·000	0·000
Intensivt ljus och strålande värme	8	0·000	—	—	0·000	0·001
Annan person, som avsiktligt förorsakat olycksfallet	15	0·000	—	—	0·000	0·002
	49 834	1·304	4·355	5·512	11·171	5·713

De olika olycksfallsorsakerna ha i tabellen ordnats efter längden av den förlorade arbetstid, som av dem förorsakats. Till jämförelse har även för varje olycksfallsorsak angivits storleken av motsvarande olycksfallsfrekvens.

Såsom framgår av tabellen, skulle en jämförelse mellan de olika olycksfallsorsakerna, grundad enbart på antalet olycksfall, leda till tämligen missvisande resultat. Medan exempelvis den arbetstid, som gått förlorad på grund av olycksfall, förorsakade av arbetsmaskiner, endast är omkring tre gånger så stor som den arbetstidsförlust, som förorsakas av olycksfall på grund av explosion av sprängämnen, äro maskinolycksfallen likväl omkring 40 gånger så talrika som explosionsolycksfallen.

Liknande resultat kunna påvisas vid en jämförelse mellan de olika yrkesgruppernas riskförhållanden. Medan olycksfallsfrekvensen enligt tab. 1 inom exempelvis metallindustrien är icke oväsentligt större än inom träindustrien, är den verkliga olycksfallsrisken det oaktat nära dubbelt så stor inom den senare industrien.

Olycksfall inom sjömansyrket år 1921.[1]

Med ledning av till kommerskollegium inkomna rapporter om sjöolyckor, protokoll över sjöförklaringar och sjöförhör samt direkt till socialstyrelsen från yrkesinspektörerna översända anmälningar om olycksfall har inom styrelsen i likhet med föregående år verkställts en arbetarskyddsstatistisk undersökning beträffande olycksfall inom sjömansyrket under år 1921.

Sammanlagda antalet till socialstyrelsens kännedom komna olycksfall utgör 380, varav 78 med dödlig utgång. Av olycksfallen hava 322 inträffat å maskindrivna fartyg och 58 å segelfartyg, medan dödsfallen uppgått till resp. 54 och 24. Olycksfallen hava varit fördelade på 265 fartyg, av vilka 221 voro maskindrivna och 44 segelfartyg eller pråmar. Genom kommerskollegium hava meddelats uppgifter rörande 96 och från yrkesinspektörerna hava insänts anmälningar om 298 olycksfall, vadan 14 fall rapporterats tvenne gånger. Av dödsfallen hava 16 anmälts från enbart yrkesinspektörerna.

Av de omkomna sjömännen, under redovisningsåret anställda å svenska fartyg, var endast en av främmande nationalitet, nämligen en dansk.

Olycksfallens fördelning på årets olika månader framgår av nedanstående uppställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	S:a
Dödliga olycksfall:													
Maskindrivna fartyg	1	3	1	3	—	1	4	1	4	5	27	4	**54**
Segelfartyg och pråmar . .	1	—	1	—	—	—	—	—	4	13	4	1	**24**
Icke dödliga olycksfall:													
Maskindrivna fartyg	22	21	15	16	25	20	20	22	36	31	25	15	**268**
Segelfartyg och pråmar . .	3	—	1	3	2	6	2	3	1	8	2	3	**34**
Summa	**27**	**24**	**18**	**22**	**27**	**27**	**26**	**26**	**45**	**57**	**58**	**23**	**380**

I tabellen å sid. 572—573 återfinnas detaljer rörande olycksfallens orsaker, de skadade sjömännens befattningar ombord samt fartygens positioner vid olyckstillfällena. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse av tillkomsten och förloppet av sådana olycksfall, som kunna vara ägnade att närmare belysa vissa arbetarskyddssynpunkter för sjömansyrkets vidkommande.

Under rubriken *fartygs förolyckande genom krigsorsak*, vilken olycksfallsanledning under de närmast gångna åren varit förknippad med förlust av så många människoliv till sjöss, har dess bättre under 1921 intet enda olycksfall behövt inregistreras. Denna glädjande omständighet är ägnad

[1] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 788.

att uppväcka en viss förvåning, då många av de farvatten, som trafikeras av svenska fartyg, ännu äro bemängda med minor, varom talrika rapporter från våra kuster bära vittne. Krigsårens erfarenheter hava emellertid ytterligare skärpt den iakttagelseförmåga och vaksamhet, som även under normala sjöfartsförhållanden varit utmärkande för de sjöfarande i allmänhet, varigenom en hel del olyckor av ifrågavarande slag antagligen undgåtts.

I nära anslutning till krigsolyckorna och ofta svåra att skilja från dessa hava varit de olycksfall, som inträffat i samband med *fartygs försvinnande med man och allt*. Jämväl av denna anledning har förlusten av människoliv till sjöss under år 1921 varit anmärkningsvärt liten, i det blott ett enda fartyg, galeasen Try, på resa med kokslast från en nordtysk hamn till Göteborg spårlöst försvann med samtliga ombordvarande, tre man. Närmare upplysningar om denna olycka hava ej kunnat erhållas, men inga särskilda omständigheter tala för att densamma skulle hava föranletts av krigsorsak.

Vid *fartygs förlisning i öppen sjö* hava ej mindre än 25 sjömän fått sätta till livet.

1. Den 2 november 1921 förolyckades ångaren Bellgrove av Landskrona utanför Jyllands västkust på resa från Gävle till Hull med last av järn och trä, varvid av den 19 man starka besättningen 15 personer omkommo. Efter att hava passerat Skagen råkade fartyget ut för en våldsam västlig storm med hög brytande sjö, som förorsakade en del allvarliga ovanbordsskador. Sidventilerna i skansen slogos in, en del å däcket utmynnande luftrör bräcktes och luckorna å fördäcket brötos upp, varvid vatten inströmmade i förskeppet, så småningom nedtyngande detta, så att propellern kom över vattenytan och blev obrukbar. Då fartyget började sjunka, gjordes försök att utsätta livbåtarna, vilka emellertid söderslogos av sjön, varefter besättningen såsom ett sista medel till räddning började att av däckslasten förfärdiga tvenne flottar. Den ena hann aldrig bliva färdig, innan den spolades över bord, och den andra drev omkring på de upprörda vågorna med hela besättningen ombord. En efter en av de ombordvarande antingen frös ihjäl eller spolades i sjön och drunknade, så att då flotten under natten drev iland, voro endast fyra man, de båda maskinisterna, timmermannen och en jungman, ännu vid liv, dock i mycket medtaget tillstånd.

2. Ungefär samtidigt med här ovan beskrivna sjöolycka förliste Göteborgsångaren Hilda utanför inloppet till Karlskrona. Som hela besättningen, 10 man, följde med fartyget i djupet, hava några närmare upplysningar om olyckan och dess orsaker ej stått att vinna, men efter vad som framgått dels av företagen dykarundersökning av vraket, dels vid senare verkställt sjöförhör, synes det sannolikt, att förlisningen föranletts av oskalkade eller illa skalkade luckor, troligen i förening med för stor och otillräckligt surrad däckslast, vilken huvudsakligen bestod av fulla oljefat.

Vid *fartygs strandning eller grundstötning* hava 10 människoliv gått förlorade, samtliga å segelfartyg, under de svåra höststormar, som rådde i oktober och november 1921.

1. Den 5 oktober blev skonaren Vivi av Blidö under svår storm i Bottenhavet segelsliten, drev redlös in mot finska kusten och strandade. Vid försök att utsätta livbåten kantrade denna, varvid en besättningsman omkom genom drunkning. Den övriga besättningen bärgades av en räddningsbåt från land.

2. Då galeasen Liberator av Hamburgsund den 23 oktober befann sig utanför Östergötlands skärgård på resa från Norrland till Danmark med trälast, råkade fartyget ut för en våldsam snöstorm, som gjorde det manöverodugligt och drev det mot kusten, där det strandade och slogs i spillror. Av den till fyra personer uppgående besättningen omkommo härvid tre man.

3. Samma dag som föregående olycka inträffade, strandade under hård snöstorm skonerten Concordia av Lidköping i Vänern utanför Vänersborg. Fatyget drevs först upp på ett under-

vattensgrund, led därvid åtskilliga skador, men slogs av grundet och drev vidare mot land, där det strandade på ett skär. Under natten dukade tvenne besättningsmän under av köld och umbäranden, medan de båda överlevande i medtaget tillstånd bärgades av en från Vänersborg senare tillställdeskommande räddningsbåt.

4. Den 4 november strandade galeasen Ester av Åhus å ett grund utanför Bråviken. På natten uppstod svår snöstorm, varvid fartyget antagligen gått förlorat med man och allt, enär intet av detsamma senare avhörts. Besättningen bestod av fyra man.

Fartygs kantring har varit orsak till förolyckande av trenne sjömän, samtliga anställda å skonerten Nanna från Ven.

Under resa söderöver i Kattegatt överraskades fartyget av en åskby och kantrade. Samtliga de ombordvarande togo sig upp på lovartsidan av det kantrade skrovet, som av vind och sjö drevs mot land, men allt efter som natten fortskred samt storm och sjö tilltogo, förmådde tre av de skeppsbrutna, befälhavaren, en matros och kocken, ej längre hålla sig fast, utan släppte taget och drunknade. Enligt vad som framgått av hållet sjöförhör, synes varken segelföringen eller barlastens mängd och placering hava varit anledning till sjöolyckan.

Genom *fall överbord* hava omkommit 11 personer.

1. En å kuttern Primus av Fårösund anställd besättningsman råkade under segling längs gottländska kusten falla över bord och drunkna. Anledningen till olyckan har ej kunnat utrönas.

2. Under färd i bohuslänska skärgården omkom genom drunkning den tillfälligtvis anställde båtföraren å en för mjölktransport avsedd motorbåt. Mannen, som vid förflyttning ombord råkade halka, föll därvid över bord med ovannämnda påföljd.

3. Å tjalken Germund av Ålabodarne, liggande i hemhamnen under uppriggning, råkade en av besättningsmännen efter att hava deltagit i ett supgille å fartyget, då han från kajutan begav sig på däck, falla över bord och drunkna. Den förolyckade bärgades nästan omedelbart, men livet hade då redan flytt.

4. Polettpojken å en av ångfärjorna, som trafikera Stockholms hamn, föll, under det färjan var i gång, över bord och drunknade. Den omkomne, som vid tillfället var sysselsatt med rengöringsarbete å fartygets akterdäck och härvid använde sig av s. k. mopp, avlyfte, då han skulle doppa densamma i sjön, den mellan räcket och akterstöttan anbringade skyddskättingen, varvid han förlorade balansen och föll överbord. Då han omedelbart gick till botten, kunde intet göras för hans räddning.

5. Då skonaren Sven av Långö med last av sill i tunnor befann sig på resa från Göteborg till Norrköping, gick befälhavaren över bord och drunknade. Ehuru anledningen till olyckan ej kunnat fullt utredas, synes dock av sjöförhöret framgå, att den omkomne av en eller annan anledning i mörkret förlorat jämvikten och gått över bord, medan han över däckslasten, som bestod av på ända ställda silltunnor, skulle begiva sig från fartygets akter till dess för. Då avståndet mellan tunnornas övre botten och relingens överkant endast utgjorde omkring 15 centimeter och något ytterligare skyddsräcke ej synes hava varit uppsatt, torde man kunna antaga, att dessa omständigheter varit åtminstone en bidragande orsak till olyckan.

6. Befälhavaren å en galeas från Kalmar, liggande i hemhamnen, råkade under mörker vid förtöjning av fartyget falla överbord och drunkna. Då inga åsyna vittnen till olyckshändelsen funnos, hava de närmare detaljerna härvid ej kunnat fastställas. Den omkomne var emellertid vid tillfället berusad.

7. En å en större pråm anställd besättningsman, vilken var sysselsatt med förhalning av prämen inom Göteborgs hamnområde, trampade härunder miste å gångbordet samt föll över bord och drunknade.

8. Å skonaren Amalia av Brantevik, på resa mellan Danmark och Ystad, voro bästemannen och en jungman sysselsatta med att hugga ur stoppartaljan å storbommen. Jungmannen, som befann sig å kajuttaket, hade härvid tappat taljan och samtidigt förlorat balansen samt fallit över bord, i fallet slående huvudet mot relingen. Omedelbart anställda bärgningsförsök medförde intet resultat.

9. Då bogserångaren Frode befann sig på resa i isrännan mellan Säffle och Hällebäck, råkade befälhavaren på uppgående från maskinrummet halka å det isbelagda däcket samt härvid falla över bord och drunkna.

10. Restauratrisen å motorfartyget Styrbjörn av Uddevalla, liggande förtöjt i Göteborgs hamn, föll under rusets inflytande av okänd anledning över bord och drunknade.

11. Då skepparen å en gruspråm under bogsering i Mälaren skulle från styrhytten begiva sig ned i kajutan, hade han snubblat över en å däcket uppskjuten tross, fallit baklänges över den 40 centimeter höga relingen och trots omedelbart företagna bärgningsförsök drunknat.

Fall i lastrum har medfört tvenne personers död.

1. Å ångaren Unden av Göteborg, liggande i nämnda hamn, omkom genom fall från mellandäcket ned i underrummet en ombord anställd matros. Denne, som begivit sig ned å mellandäcket för att hämta en tross, hade därvid i mörkret troligen snavat å några intill en luckkarm liggande lösa skalkningsjärn och över luckkarmen störtat ned i det under befintliga, omkring 9 meter djupa lastrummet. Den förolyckade, som i fallet ådrog sig allvarsamma skador, upptogs omedelbart och transporterades till sjukhus, där han samma dag avled.

2. Timmermannen å ångaren Åtland av Göteborg fanns en morgon, sedan fartyget under natten förhalats inom Göteborgs hamn, liggande död å botten av ett av fartygets lastrum. Huru vid olyckan tillgått är ej känt, då inga åsyna vittnen funnos därtill, men av senare företagen undersökning synes framgå, att timmermannen, medan mörker rådde, vid påläggning av en lucka å översta däcket av en eller annan anledning halkat och fallit ned i lastrummet från en höjd av omkring 10 meter.

Genom *brottsjöar* hava fem människoliv gått förlorade.

1. Under resa från Norge till Australien med trälast råkade fullriggade skolskeppet G. D. Kennedy från Göteborg i Indiska oceanen ut för svår storm med hög, brytande sjö. Vid ett tillfälle, då manskapet i och för segelmanöver var på väg akterut, tog fartyget en brottsjö över styrbords brädgång, så att däcket vattenfylldes ända upp till relingarna. Vid det därvid uppkomna sugvattnet i gången mellan överbyggnaden och brädgången spolades en av eleverna över bord och försvann i den upprörda sjön, som omöjliggjorde utsättande av livbåt.

2. Då trälastade motorfartyget Lars av Motala i slutet av oktober befann sig i Kattegatt på resa från Karlstad till Köpenhamn, överfölls det av en svår snöstorm med hög, brytande sjö. Urståndsatt att med tillhjälp av den svaga maskinen och de otillräckliga seglen hålla sjön, drev fartyget vattenfyllt och med delvis förlorad däckslast in mot svenska landet, utanför vilket man lyckades förankra detsamma, varvid livbåten spolades bort. Sjön tilltog, och mot aftonen blev befälhavaren, som uppehöll sig å kajuttaket, slungad över bord av en brottsjö. Under den följande natten dukade bästemannen och kocken under för köld och sjö, medan den enda överlevande, en lättmatros, nästa dag i mycket medtaget tillstånd bärgades av en fiskebåt.

3. I december 1921, då Göteborgsångaren Hermod var stadd på resa från Tyne till Norrköping, råkade den ut för en våldsam storm med svår sjö. Allvarliga ovanbordsskador uppstodo, däckslasten, som utgjordes av 300 ton koks, började spolas över bord, och då samtidigt stenkolslasten i rummen försköt sig, erhöll fartyget svår styrbords slagsida. Sedan fartyget lagts bi, beordrades besättningen att lämpa den å fördäcket kvarblivna däckslasten från styrbord till babord för att dymedelst få ångaren på rät köl. Under detta arbete slog en våldsam brottsjö över förskeppet, spolade all koksen överbord och slungade det med lämpningsarbetet sysselsatta manskapet dels in i gångarna på överbyggnaden, dels upp på båtdäcket. Sex man ledo härvid mer eller mindre allvarliga skador, och en matros skadades så svårt, att han vid passerandet av Öresund måste landsättas och intagas på sjukhus, där han senare avled.

Vid *arbete utombords å ställning* hava två sjömän ljutit döden.

1. Å ångaren Alstern från Göteborg, liggande under lastning i Geraldton i Västaustralien, var en matros sysselsatt med att från en utombordsställning rengöra den av fartygets sidor, som vette mot kajen. Härvid skulle han stående å ställningen hala upp en pyts vatten, varunder ställningen kom i svängning och mannen förlorade jämvikten samt föll ned å kajen och därifrån i sjön

mellan densamma och fartyget. Vid fallet slog han huvudet i hammarbandet och torde därvid skadats så svårt, att han avlidit, innan kroppen föll i vattnet.

2. Då ett antal besättningsmän å Göteborgsångaren Flandria, vilken var intagen i torrdocka i en utländsk hamn, voro sysselsatta med utombordsmålning och därvid skulle flytta en ställningsbock å dockans botten, råkade bocken slinta och falla över en av de i arbetet deltagande matroserna, som erhöll så svåra skador, att han två dagar därefter avled å sjukhuset, dit han omedelbart efter olyckshändelsen blivit transporterad.

Av övriga dödsolyckor äro följande fyra att hänföra till olycksfall under arbete i egentlig bemärkelse:

1. Under *segelmanöver* å ångaren Märta av Säffle på resa från Göteborg till London omkom en man, medan fartyget befann sig i Nordsjön. Vid olyckan tillgick så, att då tre av besättningsmännen voro sysselsatta med sättning av stagfocken och därvid skulle hugga skottaljan, två av dem till följd av seglets våldsamma slag släppte taget i skothornet, medan den tredje, en jungman, höll fast och trots den över en meter höga relingen slungades över bord och drunknade. Räddningsförsök vidtogos omedelbart, i det livboj utkastades och livbåt utsattes inom fyra minuter från det olyckan skedde, men blevo resultatlösa.

2. Å skonaren Emy från Östra Ed på resa i Östergötlands skärgård råkade en besättningsman, då han efter att medelst *skeppsbåten* hava inbärgat en skjuten sjöfågel åter rodde till fartyget, falla över bord och drunkna. Vid tilläggningen, då båten av den skarpa rodden hade hög fart, törnade densamma så hårt med förstäven mot fartygssidan, att mannen, som klivit upp å förtoften, därvid huvudstupa föll i sjön och försvann.

3. I samband med *askhissning* har en sjöman omkommit, nämligen en kollämpare å ångtrålaren Evald av Göteborg. Den omkomne, som, under det fartyget befann sig på resa till fiskevattnen i Nordsjön, var sysselsatt med att från eldrummet medelst en pyts hala upp aska och stjälpa densamma i sjön, råkade härunder av okänd anledning förlora jämvikten, falla över bord och omedelbart drunkna. Anställda räddningsförsök förblevo resultatlösa.

4. En *explosion* med förlust av människoliv inträffade å motorfartyget Hedvig, liggande under lossning i en holländsk hamn. Vid igångsättning av fartygets framdrivningsmotor användes syrgas i stället för komprimerad luft, och vid härav uppkommen explosion blev motorskötaren så svårt skadad, att han senare avled å sjukhus. I detta sammanhang torde böra omnämnas, att ett flertal olycksfall, dock utan dödlig utgång, av enahanda anledning inträffat å fartyg under det gångna året, och synas dessa liksom föreliggande fall i allmänhet hava varit att tillskriva vederbörande maskinisters eller motorskötares obekantskap med risken att vid motors startande använda syrgas i stället för komprimerad luft.

Beträffande övriga olycksfall med dödlig utgång hänvisas till tabellen (rubr. 30—34); så vitt kunnat fastställas, har dödsorsaken i samtliga fall varit drunkning.

De i tabellen upptagna självmorden hava begåtts under sinnesförvirring.

Förutom de härovan beskrivna svårare olycksfallen hava dessutom inträffat 302 fall, vilka icke haft dödlig utgång. De allra flesta av dessa hava varit av lindrig art och tarva ingen närmare beskrivning, medan det fåtal, som varit av svårare beskaffenhet, ifråga om tillkomst och förlopp uppvisade så stor likhet med de ovan beskrivna dödsfallen, att ej heller beträffande dessa någon detaljerad redogörelse synes vara erforderlig.

En stor del, ja kanske flertalet av alla de olycksfall, som under året inträffat inom sjömansyrket, äro betingade av detta yrkes egenart och synas i allmänhet hava varit av den beskaffenhet, att de även genom vidtagande av vissa säkerhetsåtgärder ej kunnat förebyggas. Å andra sidan finnes bland olyckorna ett antal fall, som med iakttagande av erforderliga försiktighets-

mått kunnat undvikas eller som förorsakats på grund av okunnighet eller ouppmärksamhet. Från arbetarskyddssynpunkt torde dessa fall kunna giva anledning till följande erinringar.

Under svårt väder har det visat sig, att såväl i öppen sjö som i samband med strandning eller grundstötning svårartade ovanbordsskador ofta uppstå till följd av brottsjöars inverkan på vissa för fartygskroppens flytförmåga vitala konstruktionsdelar. Sålunda hör det ej till ovanligheten, att glasventilerna i förskeppets sidor, i allmänhet ledande till manskapets bostäder, under hårt väder slås in, varvid — förutom det direkta obehaget för de inneboende — uppstår en viss fara för särskilt mindre fartyg till följd av det inrusande vattnet. Anbringande och användande vid rätt tidpunkt av stormluckor även vid ventiler, som äro belägna över däck, torde kunna anses såsom betryggande säkerhetsåtgärd i förevarande fall.

Luftrör utmynnande å öppet däck äro likaledes ofta utsatta för åverkan av överbrytande sjö, då de löpa fara att avbrytas och därvid bereda tillopp av vatten till last- och andra fartygsrum. Risken härför skulle i väsentlig mån kunna avvärjas, om i överensstämmelse med vedertaget sjömansbruk de å luftrörens övre ända placerade, vridbara hattarna vid inträdande svårt väder avlyftes och ersattes med i de flesta fall befintliga täta plåthuvar med eller utan kapell. Mot detta av sjösäkerheten betingade bruk syndas dock i viss utsträckning, och ej heller synas de möjligheter beträffande närmare föreskrifter angående denna sak, som omnämnas i byggnadsförordningens 10 §, vara på ett tillfredsställande sätt utnyttjade.

Att luckor å öppet däck trots omsorgsfull skalkning under hårt väder ofta slås upp av sjön och därigenom giva anledning till allvarliga sjöolyckor är allmänt bekant. Hittills synes ingen fullt betryggande och alla väder emotstående skalkningsanordning hava uppfunnits, men en mycket väsentlig del av här föreliggande risk kan dock avvärjas genom mera allmänt användande av starka och väl fastgjorda luckbommar.

Att gå till sjöss med ett fartyg, utan att luckorna i enlighet med sjölagens föreskrifter varit behörigen tillslutna och skalkade, måste självfallet anses såsom en särdeles grov försummelse från befälhavarens sida och kan också, såsom under året synes hava varit fallet, giva anledning till svåra sjöolyckor med förlust av människoliv.

Olämpligt placerad däckslast i samband med frånvaro av skyddsräcke utgör nästan varje år återkommande anledning till mera eller mindre svårartade olycksfall. Tydligen hava de under år 1920 ändrade däckslastbestämmelserna, vari förefinnas bl. a. föreskrift om räcke även vid annan däckslast än trälast, ännu ej allmänt kommit till de sjöfarandes kännedom, enär underlåtenhet härutinnan ännu synes förekomma ganska ofta. För lågt räcke eller brädgång kring öppet däck är likaledes alltjämt orsak till drunkningsolyckor, och torde det i detta sammanhang kunna ifrågasättas, huruvida i byggnadsförordningens 24 § intagna eftergiftsstadgande står i full överensstämmelse med skäliga krav på skydd mot olycksfall för de ombordvarande.

Fall genom luckor ned i lastrum tillhöra också de olyckshändelser, som

mer eller mindre regelbundet återkomma år ifrån år. Ett noggrant iakttagande av föreskrivna skyddsåtgärder — belysning och räcke — synes böra inskärpas för fartygsbefälets vidkommande, medan samtidigt en maning till manskapet att vid avtagning och påläggning av luckor iakttaga nödig försiktighet torde vara på sin plats.

Uppkomna skador samt förlust av människoliv vid lämpning eller surrning av däckslast under svårt väder giva anledning till förmodan, att arbetsledningen och befälets omtanke vid dylika tillfällen ej alltid varit fullt tillfredsställande, och samma är förhållandet ifråga om olycksfall, som härleda sig därav, att sjömansmässiga försiktighetsåtgärder ej vidtagits vid arbete å ställning utombords. Härvid är dock att märka, att en del hithörande olycksfall åtminstone som bidragande orsak hava vederbörande sjömäns egen oförsiktighet eller ohörsamhet beträffande av befälet anbefallda försiktighetsmått.

Olyckor vid askhissning förekomma trots fartygsinspektionens i detta samband utfärdade föreskrifter alltjämt och synas vara förorsakade av bristande skyddsanordningar vid tömning av askan över bord. Även i detta fall spelar emellertid den egna oförsiktigheten en viss betydelse, varjämte ifrågavarande arbetes utförande under mörker är av den art, att olycka lätt kan inträffa.

En omständighet, som ehuru ej bevisligen dock med största sannolikhet i många fall varit åtminstone bidragande orsak till förlust av människoliv och till sjöolyckor i allmänhet, är vissa maskindrivna fartygs otillräckliga framdrivningskraft. Som många av dessa fartyg ej heller varit försedda med så fullständig segelutrustning, att den svaga maskinen under hårt väder kunnat hava ens nödtorftig hjälp därav, har följden blivit, att de legat helt redlösa i sjön och mången gång nedbrutits härav. Det inom kommerskollegium slutförda revisionsförslaget av byggnadsförordningen upptager emellertid en föreskrift om visst betryggande minimiförhållande mellan maskinkraft och dräktighet hos vissa maskindrivna fartyg, varför man, då denna förändring hunnit genomföras, bör kunna ernå säkerhet mot upprepande av sjöolyckor av ifrågavarande slag.

I det föregående har omnämnts, hurusom en del olycksfall uppstått därigenom, att man vid startande av framdrivningsmotorer använt syrgas i stället för komprimerad luft. Av vad som synes framgå från rapporter och sjöförklaringar rörande dessa olyckor, torde man äga fullt fog för det antagandet, att desamma såväl som flera andra olycksfall i samband med skötsel eller underhåll av maskineri å motorfartyg äro att tillskriva okunnighet i dessa stycken från maskinisters och motorskötares sida. Detta omdöme gäller emellertid endast de mindre motorfartygen, å vilka omsorgen om motorerna mången gång synes anförtros åt inkompetenta personer, medan ägarna av större fartyg av detta slag i allmänhet torde anställa fullt sakkunnig maskinpersonal. Anledningen till ifrågavarande missförhållande är nog främst att söka i den omständigheten, att de smärre fartygens ägare draga sig för de större utgifter, som bliva en följd av anställande av fullt

utbildat maskinbefäl, men en stor del av skulden måste utan tvivel anses ligga hos den nuvarande svenska lagstiftningen, enligt vilken varje motorfartyg, det må vara än så stort och försett med aldrig så kraftigt och komplicerat maskineri, kan få nyttjas till sjöfart, utan att motorernas vård och skötsel äro anförtrodda åt därför särskilt utbildad personal. I nu gällande befälsförordning stadgas nämligen beträffande motorfartyg allenast, att befälhavaren skall hava med intyg av sakkunnig och opartisk person styrkt sig äga nödig kännedom om maskineriets skötsel och sättet för dess funktionerande eller att å fartyget skall finnas anställd annan person, som är försedd med sådant intyg. Det är tydligt, att en dylik bestämmelse ej tillgodoser ens de enklaste krav på säkerhet, då det rör handhavande av en fartygsmotor annat än av minsta slag och å särdeles små fartyg, varför också de s. k. skeppstjänstkommitterade i sitt den 21 maj 1920 avgivna förslag till bemanningsförordning intagit vissa bestämmelser, som äro avsedda att på ett fullt betryggande sätt ordna maskinbefälsförhållandena även å motorfartyg. Med anledning av ovan anförda missförhållanden torde det vara särdeles önskvärt, att en kungl. förordning i överensstämmelse med ifrågavarande förslag, i vad som rör maskinbefälet å motorfartyg, med det snaraste utfärdades.

En beräkning av den relativa fördelningen av samtliga olycksfall på de olika huvudgrupperna av bemanningen giver vid handen, att medan 22·2 % falla på befälhavare och styrmän samt 14·5 % på maskinister, komma bland manskapskategorierna 40·4 % på däcksmanskapet, 12·4 % på maskinmanskapet och 10·5 % på kökspersonalen. Enligt motsvarande procentuella fördelning av dödsfallen voro av de omkomna 26·9 % befälhavare och styrmän, 6·4 % maskinister, 41·1 % däcksmanskap, 12·8 % maskinmanskap och 12·8 % kökspersonal.

Någon beräkning av olycksfallsfrekvensen inom sjömansyrket under år 1921 låter sig ej göra, då exakta uppgifter rörande de upplagda fartygens numerär samt de arbetslösa sjömännens antal och den tid, de gått utan anställning, ej står att erhålla. Med hänsyn till den alltjämt avtagande minrisken samt det förhållande, att inga av krigsorsak föranledda olycksfall under året inrapporterats, torde det emellertid vara sannolikt, att olycksfallsfrekvensen varit avsevärt lägre än föregående år, då densamma uppgick till 23·7 ‰ och dödsfallsfrekvensen till 5·7 ‰.

Olycksfall inom sjömansyrket år 1921, fördelade efter orsaker, beman-

	Orsaker	Olycksfall å maskindrivna fartyg			Olycksfall å segelfartyg och prámar			Hela antalet olycksfall		
		Dödliga	Icke dödl.	Summa	Dödliga	Icke dödl.	Summa	Dödliga	Icke dödl.	Summa
1	Fartygs förlisning i öppen sjö	25	—	25	—	—	—	25	—	25
2	» strandning eller grundstötning	—	3	3	10	1	11	10	4	14
3	» försvinnande med man och allt	—	—	—	3	—	3	3	—	3
4	» kantring	—	—	—	3	2	5	3	2	5
5	Fall från väders (rigg, skorsten, lastbom etc.)	—	1	1	—	—	—	—	1	1
6	» överbord från däck	5	3	8	6	—	6	11	3	14
7	» å däck	—	25	25	—	2	2	—	27	27
8	» genom luckor ned i lastrum, kolboxar o. d.	2	10	12	—	2	2	2	12	14
9	» under vistelse i lastrum, kolboxar, maskinrum, tankar o. d.	—	3	3	—	—	—	—	3	3
10	Nedfallande föremål	—	4	4	—	1	1	—	5	5
11	Brottsjöar (överspolning m. m.)	4	13	17	1	3	4	5	16	21
12	Arbete (å ställning) på fartygets utsida	2	2	4	—	—	—	2	2	4
13	» under segelmanöver	1	—	1	—	4	4	1	4	5
14	Styranordning (utom styrmaskiner för ånga, elektricitet, motor e. d.)	—	2	2	—	—	—	—	2	2
15	Förtöjnings-, förankrings- och bogseringsredskap (även ankarspel, vinschar o. d.)	—	33	33	—	6	6	—	39	39
16	Bärgningsredskap (livbåtar, dävertar o. d.)	—	2	2	1	—	1	1	2	3
17	Luckor och skärstockar	—	6	6	—	—	—	—	6	6
18	Ställningar, landgångar, lejdare etc.	—	11	11	—	2	2	—	13	13
19	Fartygs framdrivningsmaskineri	—	33	33	—	—	—	—	33	33
20	» hjälpmaskineri, vinschar o. d.	—	5	5	—	—	—	—	5	5
21	Ångpannor, kokare och andra högtryckskärl	—	1	1	—	—	—	—	1	1
22	Eldning och kollämpning	—	7	7	—	—	—	—	7	7
23	Askhissning	1	3	4	—	—	—	1	3	4
24	Handverktyg	—	6	6	—	—	—	—	6	6
25	Rosthackning	—	5	5	—	1	1	—	6	6
26	Eldsvåda (även självantändning i kolförråd, last o. d.)	—	1	1	—	—	—	—	1	1
27	Explosion (utom av ångpannor o. d.)	1	3	4	—	—	—	1	3	4
28	Skållning av ånga, hett vatten o. d.	—	6	6	—	—	—	—	6	6
29	Yrkessjukdomar	—	1	1	—	—	—	—	1	1
30	Badning	2	—	2	—	—	—	2	—	2
31	Försvinnande från fartyg till sjöss	1	—	1	—	—	—	1	—	1
32	» under vistelse i land	3	—	3	—	—	—	3	—	3
33	Olycksfall » » » »	2	1	3	—	1	1	2	2	4
34	Förflyttning till eller från fartyg vid besök i land	2	4	6	—	1	1	2	5	7
35	Självmord och självmordsförsök	3	1	4	—	—	—	3	1	4
36	Andra orsaker	—	32	32	—	3	3	—	35	35
37	Lastning och lossning	—	41	41	—	5	5	—	46	46
38	Summa	54	268	322	24	34	58	78	302	380
39	därav: med dödlig utgång									
40	utan » »									
41	å maskindrivna fartyg									
42	å segelfartyg och prámar									

ningsspecialiteter och fartygens positioner vid olyckstillfällena.

Bemanningsspecialiteter														Fartygens positioner vid olyckstillfällena						
Befälhavare	Styrman, båtsman	Maskinister	Segelmakare, timmerman, båtsman	Matroser	Lättmatroser	Jungmän	Annan ej spec. däckspersonal	Donkeymän o. smörjare	Eldare o. motormän	Kollämpare	Manlig kökspersonal	Kvinnlig kökspersonal	Annan ej spec. personal	Kust- o. inre fart	Östersjöfart	Nordsjöfart	Oceanfart	Svensk hamn	Utländsk hamn	
2	3	1	—	2	5	1	—	1	5	1	3	1	—	—	10	15	—	—	—	1
4	1	1	—	1	—	1	4	—	—	—	2	—	—	2	12	—	—	—	—	2
1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3
1	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	5	—	—	—	—	4
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
5	1	1	—	—	—	1	4	1	—	—	—	1	—	6	2	—	—	6	—	6
4	—	1	1	2	—	2	7	1	3	—	—	5	1	1	2	1	2	19	2	7
2	2	1	1	1	—	2	3	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	11	3	8
—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	9
2	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	10
1	3	—	2	3	3	1	7	—	—	—	1	—	—	—	3	14	4	—	—	11
—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	12
1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	3	1	—	1	—	13
1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	14
6	4	1	—	9	5	1	11	—	1	—	1	—	—	3	3	5	—	24	4	15
1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	16
—	2	—	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	17
4	—	5	—	1	—	—	—	—	2	—	—	1	—	3	1	—	—	6	3	18
1	1	24	—	—	—	—	—	1	6	—	—	—	—	4	2	4	2	18	3	19
—	2	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	2	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	21
—	—	1	—	—	—	—	1	—	5	—	—	—	—	—	1	1	—	5	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	1	—	1	—	23
—	1	—	1	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	3	24
—	1	1	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	25
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	26
—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	27
1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	1	1	—	1	2	1	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	29
—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	30
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	31
—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	32
2	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	33
1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	4	3	34
1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	35
2	—	4	—	3	1	—	5	—	6	1	4	7	2	4	2	2	—	24	3	36
2	13	2	3	9	4	5	7	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	44	1	37
46	**39**	**55**	**12**	**42**	**23**	**16**	**60**	**7**	**34**	**6**	**18**	**19**	**3**	**26**	**55**	**45**	**10**	**199**	**45**	38
14	7	5	2	11	6	4	9	3	5	2	8	2	—	9	30	19	1	7	12	39
32	32	50	10	31	17	12	51	4	29	4	10	17	3	17	25	26	9	192	33	40
28	31	55	12	37	21	12	43	7	34	6	14	19	3	19	34	45	6	173	45	41
18	8	—	—	5	2	4	17	—	—	—	4	—	—	7	21	—	4	26	—	42

Arbetsförhållandena inom byggnadsverksamheten.

På uppdrag av de den 26 april 1920 inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning av arbetsförhållandena inom byggnadsfacket har byråchefen i socialstyrelsen Bertil Nyström verkställt en arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten i Sveriges städer och stadsliknande samhällen, vars resultat offentliggjorts i serien Statens offentliga utredningar. Utredningen sysslar företrädesvis med åren 1919 och 1920, men ger även en återblick på den tidigare utvecklingen, delvis ända upp till skråtiden. På detta område äro ju arbetstraditionerna relativt obrutna, vad yrkesarbetet beträffar, enär industrialiseringen här i huvudsak begränsat sig till grovarbetet.

Undersökningens förra del redogör för byggnadsarbetarnas antal och behovet av bostäder. Då byggnadsverksamheten i vår officiella statistik ej betraktas som »industri» och därför ej ingår i den årliga industristatistiken, och då folkräkningens yrkesstatistik lider av vissa, allmänt kända bristfälligheter, saknas tillförlitliga statistiska uppgifter rörande byggnadsarbetarnas antal i vårt land. På grundval av särskilda beräkningar uppskattas emellertid byggnadsarbetarna omkring år 1910 till c:a 70 000, varav hälften kommo på landsbygden och lika många på städerna. Åtminstone vad dessa senare beträffar, kan emellertid under det senast förflutna decenniet konstateras en bestämd nedgång.

På grundval av från byggnadsarbetarfackföreningar införskaffat material, i görligaste mån sammanställt med motsvarande från arbetsgivarsidan, framläggas ganska ingående beräkningar ej blott rörande byggnadsarbetarnas antal, växlingar och yrkessammansättning, utan även rörande deras fördelning på byggnadsverksamhetens olika grenar, nämligen nybyggnad av bostadshus, nybyggnader för industri och handel, reparationer och ombyggnader samt andra arbeten. Med utgångspunkt från denna uppdelning, som visar, att av byggnadsarbetarna år 1914 c:a 40 % men år 1919 blott c:a 30 % sysslade med bostadsbyggen, hava verkställts vissa kalkyler rörande byggnadsarbetarnas genomsnittliga produktionsförmåga, vilka verifierats och kompletterats medelst från annat håll hämtat material.

Mot bakgrunden av den svenska husbyggnadsindustriens sålunda uppskattningsvis bestämda produktionskapacitet, vad bostadslägenheter angår, har ställts en statistisk utredning av bostadsbehovet vid en viss tidpunkt. I de senaste årens livliga offentliga diskussion angående bostadsbristen och därmed sammanhängande företeelser har gjorts gällande, att man skulle erhålla en relativt tillfredsställande inblick i och uppfattning om dessa förhållanden allenast genom att ställa i inbördes relation å ena sidan folkmängds- och folkökningstalen, å den andra antalet förefintliga och nytill-

komna »eldstäder». En närmare granskning av ifrågavarande spörsmål ger emellertid vid handen, att man här har att göra med ett mycket invecklat demografiskt-bostadssocialt problem, vars huvudfaktorer visserligen någorlunda tydligt kunna urskiljas, men vars siffermässiga lösning man, åtminstone på statistikens nuvarande ståndpunkt, blott kan närma sig medelst ungefärliga uppskattningar av delvis nog så efemär natur.

Av de utredningar, för vilka nu redogjorts, har framgått som ett huvudresultat, att under det senaste årtiondet i vårt land liksom även i åtskilliga andra länder en viss avfolkning ägt rum inom byggnadsyrkena, medförande påfallande knapphet på arbetskraft i förhållande till behovet. I senare delen av framställningen utredas nu orsakerna härtill. Man har sökt en huvudanledning i byggnadsarbetets natur av utearbete och hållit före, att våra dagars arbetare hellre står i en bekväm, torr och varm verkstad än i en lergrop eller på en murarställning, utsatt för väder och vind. Något torde väl ligga i detta resonemang, men säkerligen har det knappast träffat sakens kärna. Otvivelaktigt har byggnadsarbetet sidor, som torde verka avskräckande, men det besitter i stället andra, vilka kunna anses som tilldragande särskilt för den svenske arbetaren. Ej sällan kan man hos denne, liksom hos nationen i allmänhet, spåra en viss ovilja mot det likformiga, mekaniska, ihållande arbetet dag ut och dag in och i stället förkärlek för vad som med ett betecknande norskt uttryck kallas »jobbearbeide», d. v. s. att hugga i, ofta med uppbjudande av alla sina krafter, på en viss kortvarig arbetsuppgift för att efter slutförandet därav kunna taga sig ledigt och i godan ro njuta den intjänta arbetsförtjänsten. För dylikt arbete torde byggnadsindustrien erbjuda ett av huvudområdena, särskilt när, såsom i vårt land, arbetet är av utpräglad säsongnatur och i stor utsträckning utföres på ackord.

Vid sidan av och väl merendels i än högre grad än av arbetets art betingas i våra dagar ett yrkes större eller mindre dragningskraft av den ekonomiska och sociala ställning, det kan beräknas bereda sina utövare. I detta avseende har framhållits det egendomliga i, att byggnadsarbetarnas goda löner, vilka ansetts ligga 50 % över exempelvis metallarbetarnas, icke locka mera folk till yrket eller i varje fall icke hindra en avfolkning. Härvid förbiser man emellertid, att för arbetaren arbetslönens värde företrädesvis ligger i den levnadsstandard, den för honom möjliggör. Men denna standard bestämmes i huvudsak genom årsinkomstens höjd, och utslagsgivande för denna är ej blott timlönens eller timförtjänstens storlek, utan även hur många timmar per år denna förtjänst står till buds.

Att närmare utforska dessa förhållanden har varit ett viktigt spörsmål för utredningen, och huvudkällan härvidlag är en för ändamålet anordnad specialundersökning, verkställd enligt agentmetoden och med användande av ett särskilt frågeformulär, som besvarats av ungefär 10 % av samtliga byggnadsarbetare i städerna.

På de av arbetarna sålunda lämnade uppgifterna har, ej minst från de sakkunniga agenternas sida, nedlagts ett vidlyftigt granskings- och kom-

pletteringsarbete. Då det emellertid detta oaktat kunde befaras, att särskilt uppgifterna om arbetstid och arbetslön i vissa fall ej bleve fullt exakta, planlades med avseende på desamma ett särskilt kontrollsystem. Detta byggde på de å nyssnämnda frågeformulär lämnade nominativa uppgifterna rörande de arbetsgivare, hos vilka en viss arbetare haft sysselsättning inom byggnadsfacket och innebar, att samtliga dessa, med användande av ett särskilt formulär, skriftligen anmodades att lämna möjligast exakta uppgifter rörande antalet arbetstimmar, ifrågavarande person hos dem utgjort, och den arbetslön, han därför uppburit — en begäran, som villfarits av två tredjedelar av de sålunda tillskrivna.

Genom den på detta sätt erhållna kombinationen av arbetar- och arbetsgivaruppgifter har det varit möjligt att, med den grad av exaktheit och tillförlitlighet yrkets egenartade arbetsförhållanden över huvud medgiva, konstatera de faktiska arbetstids- och arbetslöneförhållandena inom husbyggnadsbranschen. Det är ju känt från de senare årens offentliga diskussion i dessa ämnen, hurusom det å ena sidan klagats över de uppdrivna arbetslönerna inom byggnadsbranschen och de därmed sammanhängande höga byggnadskostnaderna, å den andra framhållits, att byggnadsarbetarnas årsinkomst och därav betingade levnadsstandard vore skäligen låg och ej ägnad att locka till sig lärlingar, varigenom månghundraåriga, relativt obrutna yrkestraditioner vore i allvarlig fara att undergrävas. Utredningen har nu givit vid handen, att båda dessa skenbart motstridiga påståenden äro i huvudsak riktiga och att förklaringsgrunden ligger däruti, att den svenske byggnadsarbetaren i genomsnitt har inkomst och arbete c:a två tredjedelar av årets möjliga arbetsdagar, medan en tredjedel av dem går förlorad genom de kombinerade verkningarna av å ena sidan konjunktur- och säsongarbetslösheten, å den andra sökande efter arbete mellan de ofta kortvariga anställningsperioderna samt bristande anpassning av det för färdigställandet av ett större husbygge nödvändiga i-vart-annat-gripandet av ett flertal olika arbetargrupper.

Den oregelmässiga sysselsättningens inverkan på inkomstförhållandena belyses genom följande översikt över genomsnittliga arbetsförtjänsterna år 1919 för arbetare med mer eller mindre varaktig arbetsanställning, vilken översikt grundar sig på uppgifter från arbetsgivare och arbetare, avseende tillhopa 1 902 arbetare:

		Arbetssäsongens längd							
		Under 6 månader		6—8 månader		9—10 månader		11—12 månader	
Enligt arbetsgivarnas uppgifter		Kr. per år	Kr. per timme	Kr. per år	Kr. per timme	Kr. per år	Kr. per timme	Kr. per år	Kr. per timme
Murare	städer	1 664	1·69	2 509	1·63	3 195	1·59	3 543	1·43
	landsbygd	1 297	1·41	2 371	1·53	3 200	1·61	4 335	1·63
Träarb.	städer	1 579	1·45	2 253	1·43	3 240	1·58	3 539	1·43
	landsbygd	1 310	1·39	2 348	1·49	3 047	1·51	3 642	1·46
Grovarb.	städer	1 661	1·69	2 096	1·36	2 827	1·40	3 151	1·25
	landsbygd	1 381	1·48	2 523	1·62	2 874	1·50	—	—
Övriga	städer	1 777	1·72	2 529	1·62	3 385	1·66	3 923	1·57
	landsbygd	2 082	1·86	2 313	1·46	3 005	1·46	3 657	1·53
	Tillsammans	**1 593**	**1·60**	**2 410**	**1·55**	**3 210**	**1·59**	**3 628**	**1·45**

Enligt arbetarnas uppgifter		Arbetssäsongens längd: Under 6 månader Kr. per år	Under 6 månader Kr. per timme	6—8 månader Kr. per år	6—8 månader Kr. per timme	8—10 månader Kr. per år	8—10 månader Kr. per timme	11—12 månader Kr. per år	11—12 månader Kr. per timme
Murare	städer	1 561	1·55	2 532	1·60	3 168	1·57	3 289	1·35
	landsbygd	1 159	1·27	2 179	1·41	3 058	1·50	3 763	1·43
Träarb.	städer	1 219	1·27	2 098	1·33	3 032	1·46	3 297	1·36
	landsbygd	1 251	1·36	2 206	1·41	2 989	1·47	3 431	1·40
Grovarb.	städer	1 154	1·25	1 970	1·28	2 502	1·22	2 711	1·09
	landsbygd	1 510	1·81	2 956	1·95	2 859	1·46	—	—
Övriga	städer	1 639	1·52	2 420	1·53	3 041	1·52	3 817	1·55
	landsbygd	1 539	1·50	2 224	1·44	2 909	1·44	3 567	1·46
	Tillsammans	**1 455**	1·47	**2 375**	1·51	**3 009**	1·48	**3 401**	1·38

Denna tablå ger vid handen, att ehuru vid de kortvariga arbetsanställningarna timförtjänsten merendels varit högre än vid de långvariga, dessa senare likväl medfört så mycket högre årsinkomst, att denna i genomsnitt blivit mer än dubbelt så hög för arbetare med årsanställning som för sådana, vilkas arbetssäsong endast sträckt sig över ett halvår och därunder.

I byggnadsindustriens nuvarande gestaltning och den därav härflytande ständiga konflikten mellan å ena sidan arbetarens naturliga strävan att ernå en årsinkomst, som säkerställer en för hans klass skälig levnadsstandard, å den andra de faktiska arbetsförtjänsternas obeständighet och nyckfullhet, torde ligga huvudförklaringsgrunden till den »industriella oro» och de ständiga lönekonflikter, vilka vårt land som i andra utmärka denna näringsgren och bidraga att ytterligare nedsätta och fördyra dess produktion. I jämförelse med denna missnöjets ständigt flödande huvudkälla synas andra, tillfälligare orosanledningar mera framkalla krusningar på ytan. Detta torde bland annat gälla om den mycket omskrivna »gulaschanda», som, under inverkan av krigstidens uppmjukning och breddning av hävdvunna vinst- och förtjänstmarginaler, tidvis synes hava gripit vissa byggnadsarbetare likhet med åtskilliga andra samhällsgrupper.

Vill man söka varaktigt nedbringa byggnadsindustriens produktionskostnader utan att sänka byggnadsarbetarnas levnadsstandard under med dem jämförliga samhällsgruppers, synes sålunda huvuduppmärksamheten böra inriktas på att inom detta område genom förlängd byggnadssäsong, reformerad arbetsförmedling och förbättrad arbetsorganisation söka minska det nuvarande stora avståndet mellan byggnadsarbetarens möjliga och faktiska arbetsdagar per år. Problemets praktiska lösning är dock ingalunda lätt, såsom bl. a. framgår av det jämväl i denna tidskrift (h. 2, sid. 136) förut påvisade förhållandet, att även i det land, som plägar betecknas som arbetseffektivitetens mönsterland, nämligen Förenta staterna, byggnadsverksamheten synes lida av samma svårigheter i organisationshänseende som i vårt land.

Allmänna bostadsräkningen i Stockholm år 1920.

I enlighet med Stockholms stadsfullmäktiges beslut den 2 oktober 1905, varigenom åt stadens statistiska kontor uppdrogs att vart femte år företaga allmänna bostadsräkningar i huvudstaden, har kontoret verkställt en dylik undersökning, avseende den 31 december 1920, för vilken den slutliga redogörelsen nu föreligger.[1]

Primärmaterialet har varit av samma art som vid föregående bostadsräkningar och sålunda huvudsakligen utgjorts av »huvudförteckningar med lägenhetsuppgifter» till 1921 års mantalsskrivning. Endast några mindre förändringar i formuläret för dessa hade sedan år 1915 vidtagits, såsom en uppdelning av hyresbeloppet för centralvärmelägenheter i grundhyra och värmekostnad. Bearbetningen har även skett efter i stort sett samma plan, ehuru åtskilliga inskränkningar företagits. Bl. a. har i olikhet mot vid närmast föregående räkning ingen undersökning gjorts av hyrans förhållande till inkomsten och ej heller av bostadsstandarden i olika socialgrupper, varjämte den lokala uppdelningen i någon mån inskränkts.

Antalet *byggnader* uppgick i hela staden till 15 175, varav 6 493 för enbart bostadsbehov, 2 302 för enbart annat ändamål och 6 380 för såväl bostads- som affärs- o. d. ändamål. I medeltal kommo på varje byggnad 8 bostadslägenheter och 32 boende, om därvid endast medräknas resp. hus med bostadslägenheter och bebodda hus.

Hela antalet *lägenheter*, vartill även sådana lokaler hänföras, som icke användas eller avsetts till bostäder, utgjorde 122 217 och hade sedan år 1915 ökats med 5 193, motsvarande 4·4 %. För staden exklusive Brännkyrka och Bromma (»gamla Stockholm») var ökningen av lägenhetsantalet under perioderna 1905—1910, 1910—1915, 1915—1920 resp. 11·4, 13·3 och 3·9 %. Medräknas endast de lägenheter, som uteslutande användas till bostad (bostadslägenheter), uppgick deras antal i hela staden till 101 338 och ökning från 1915 till 4 436 eller 4·6 %.

I samtliga lägenheter var antalet boningsrum och kök 325 574, varav 309 613 i bostadslägenheterna. På varje lägenhet av sistnämnda slag kommo således i medeltal i hela staden 3·06 rum och i »gamla Stockholm» 3·11 rum, d. v. s. något mer än 2 rum och kök, medan motsvarande tal för åren 1900, 1905, 1910 och 1915 voro resp. 3·21, 3·18, 3·18 och 3·12, vilket tyder på en fortgående minskning av lägenheternas genomsnittsstorlek.

Huru bostadslägenheterna fördelade sig på några viktigare storleksgrupper framgår av följande sammanställning:

Bostadslägenheter i hela Stockholm	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	Del- köks- läg.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum o. kök	Samtliga
År 1920	564	13 310	2 417	495	33 040	24 303	10 751	5 599	4 544	2 991	3 324	101 338
Ökning (+) el. minskning (−) 1915—1920	+44	+ 503	− 9	−88	+1762	+1180	+ 484	+ 175	+ 206	+ 63	+111	+4 436

[1] De föregående bostadräkningarna i Stockholm ha refererats i Soc. Medd. årg. 1907, sid. 68, årg. 1912, sid. 231, samt årg. 1917, sid. 996.

Av samtliga bostadslägenheter begagnades 6 335 (6·3 %) av ägaren, 6 827 (6·7 %) voro fritt upplåtna, 88 110 (86·9 %) uthyrda och 66 (0·07 %) outhyrda. Tillgången på hyreslediga bostäder var således synnerligen knapp, särskilt i »gamla Stockholm», där blott 18 (0·02 %) bostadslägenheter redovisades såsom outhyrda. Även om sistnämnda tal bl. a. till följd av kristidens säregna förhållanden icke kan godtagas såsom mått på den verkliga bostadstillgången, är det dock betecknande för den rådande bostadskrisen.

Denna bostadsknapphet stimulerade, som bekant, i hög grad strävandena att på kooperativ väg söka frigöra sig från beroende av hyresmarknadens växlingar. Några för första gången införda approximativa uppgifter om de härigenom bildade *kooperativa bostadsföretagen* hava sammanställts i följande tablå:

	Samtliga bostads-lägenheter i koop. bost.-företag	Därav lägenheter om								
		enkelkök, enkelrum, m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum o. kök	av ägaren begag-nade	fritt upp-låtna	ut-hyrda	out-hyrda
Antal lägenheter .	8 733	741	2 939	2 606	1 215	1 232	3 342	96	5 290	5
» boende . .	32 431	1 521	9 856	10 501	4 927	5 626	12 115	289	20 027	—

Antalet boningsrum och kök i dessa lägenheter utgjorde tillhopa 26 889. I fråga om fördelningen på stadens olika delar visa de kooperativa bostadsföretagen en tydlig koncentration till Matteus, Maria och Kungsholms församlingar, från vilka tillsammans över hälften av dylika lägenheter redovisades.

Beträffande *bostädernas beskaffenhet och utrustning* må nämnas, att på 100 bostadslägenheter kommo i hela staden 10·4 bad- och duschrum och i »gamla Stockholm» 11·1, emot 9·9 år 1915 och 6·2 år 1910.

Uppgifterna om *hyresbelopp och medelhyror* visa den ovan antydda förändringen, att lägenheter med centraluppvärmning genomgående redovisas för sig med särskiljande av grundhyra och värmekostnad. För några viktigare lägenhetskategorier voro medelhyrorna i kr. pr år och hyresstegringen under tiden 1914—1920 och 1919—1920 följande:

	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 rum utan kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 rum och kök	8 rum och kök	Per rum (eld-stad)
Hela Stockholm												
läg. utan centralvärme	204	305	706	458	732	1 109	1 524	2 002	2 620	3 235	3 942	**281**
» med cen- /grundhyra	575	442	1 262	544	946	1 553	2 210	2 919	3 706	4 552	5 334	**483**
tralvärme totalhyra	765	593	1 647	728	1 332	2 198	3 130	4 054	5 110	6 264	7 501	**669**
Gamla Stockholm												
läg. utan centralvärme	210	312	714	477	751	1 125	1 536	2 012	2 637	3 254	3 962	**289**
ökning (i %) 1914—1920	31·3	47·2	56·9	47·2	45·8	47·3	52·5	52·4	52·5	49·3	48·7	**47·4**
» » 1919—1920	9·9	15·1	12·6	15·8	15·9	14·6	14·7	14·0	15·3	14·1	15·0	**14·2**
Ordinärvärde för läg. utan centralvärme[1]		*325*	*625*	*525*	*825*	*1 225*	*1 575*	*2 050*	*3 050*	*3 450*	*4 050*	

Grundhyran för centralvärmelägenheter låg således omkring 40 % över medelhyran för lägenheter utan centralvärme, och i ungefär samma förhållande till varandra stodo totalhyra och grundhyra för lägenheter med centralvärme.

[1] Jfr Statistisk månadsskrift 1921, h. 10.

Lägenheternas fördelning efter de konkreta hyresbeloppen omkring de aritmetiska medeltalen belyses i särskild tabell, och med ledning av denna hava de i förestående tablå återgivna, vanligaste värdena, ordinärvärdena[1], beräknats, vilka skulle motsvara hyran för en medelgod lägenhet, således med bortseende från såväl mindrevärdiga som lyxlägenheter. Det får emellertid beaktas, att ordinärvärdena grunda sig på uppskattning och således ej äro matematiskt exakta.

De uthyrda lägenheterna hava vidare uppdelats med hänsyn till, huruvida hyresnämnd fastställt det utgående hyresbeloppet eller icke, samt huruvida lägenheterna tagits i bruk före eller efter den 25 maj 1917. Medelhyrorna för lägenheter av dessa olika slag återfinnas i följande tablå:

Lägenhetskategorier	Medelhyra pr år, i kronor						I % av medelhyran för lägenheter i allmänhet					
	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 rum o. kök	4 rum o. kök	5 rum o. kök	6 rum o. kök	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 rum o. kök	4 rum o. kök	5 rum o. kök	6 rum o. kök
Hyresregl. läg. utan centralvärme (hela St.) .	519	809	1 280	1 762	2 291	2 984	113	111	115	116	114	114
Lägenh. i nya hus (G:la St.) utan centralvärme . .	613	1 001	1 595	—	—	—	129	133	142	—	—	—
med » (grundhyra)	711	1 502	2 430	3 176	4 195	5 149	128	154	154	142	143	138

Medelhyran för de hyresreglerade lägenheterna ligger således något över de allmänna medeltalen, liksom även hyresstegringen för denna lägenhetsgrupp påvisas hava varit större än den genomsnittliga.

Hela antalet i staden boende uppgick till 409 441 personer. *Boendetätheten*, uttryckt i antalet boende per 100 »eldstäder» (rum eller kök) i bostadslägenheter, utgjorde i »gamla Stockholm» 121 emot 122 år 1915. Den nedgång av detta relationstal, som iakttagits sedan sekelskiftet, hade således icke helt avstannat under krisåren.

Om man utgår från att en lägenhet är överbefolkad, när medelfolkmängden per rum uppgår till mer än två personer, finner man emellertid av nedanstående tablå, avseende »gamla Stockholm», att bostadsutrymmet i smålägenheterna ännu är långt ifrån tillfredsställande, ehuru även i detta avseende någon förbättring inträtt:

Lägenhetsgrupp	Överbefolkade lägenheter		Personer boende i de överbefolkade lägenheterna	
	antal	i % av samtliga lägenheter	antal	i % av samtliga boende
Enkelkök	128	31·1	480	52·3
Enkelrum	2 978	24·5	10 723	44·6
2 rum utan kök	158	7·7	938	20·8
1 rum och kök	6 583	23·6	38 536	38·6
2 » » »	2 581	11·9	20 393	22·3
3 » » »	268	2·7	2 679	6·4
Tillhopa 1920	12 696	17·1	73 749	28·1
» 1915	12 827	18·3	76 305	30·1

En sammanställning av boendetätheten i bostadslägenheterna och hyresnivån i de uthyrda lägenheterna inom olika stadsdelar visar, att relativt låg hyra och trångboddhet följas åt, liksom de högsta hyresprisen och den minsta folktätheten.

[1] Jfr Statistisk månadsskrift 1921, h. 10.

Meddelanden från socialattachéerna.

De tyska arbetsgivarnas ställning till åttatimmarsdagen.

Den tyska fackliga landsorganisationen har den 3 april 1922 till internationella fackföreningssekretariatet i Amsterdam avgivit ett yttrande rörande genomförandet av åttatimmarsdagen i Tyskland, vari bl. a. göres gällande, att arbetsgivarnas angrepp mot en kortare arbetstid än 48 timmars arbetsvecka måste anses vara riktade mot åttatimmarsdagen över huvud. Då jag i den ledande arbetsgivarpressen icke kunnat finna några yttranden i liknande riktning, har jag i dagarna under ett sammanträffande med den tyska arbetsgivarföreningens syndikus och generalsekreterare, d:r jur. Tänzler, tillfrågat denne, vilken ställning den tyska arbetsgivarorganisationen officiellt intager till åttatimmarsdagen. D:r Tänzler svarade, att den tyska arbetsgivarföreningen icke vänder sig mot åttatimmarsdagen såsom sådan; den har på sin tid avtalats mellan arbetsgivarnas och arbetstagarnas huvudorganisationer, och arbetsgivarföreningen har varken uppsagt detta avtal eller i övrigt givit tillkänna, att den önskar en ändring på denna punkt. Men man vill ha åttatimmarsdagen genomförd, det vill säga en arbetsvecka på 48 timmar, medan nu för stora delar av tysk industri en kortare arbetstid än 48 timmar i veckan är gällande. Enligt en enquête, som tyska arbetsgivarföreningen gjorde i januari månad 1922 rörande regleringen av arbetstiden för arbetare enligt gällande kollektivavtal, och som omfattade 6 567 000 arbetare, hade 2 351 000 arbetare en arbetstid på mindre än 48 timmar i veckan, medan 4 216 000 arbetade 48 timmar i veckan. Det är i synnerhet inom bergsbruket, metallindustrien, träindustrien, textilindustrien samt glas- och finkeramiska industrien, som arbetstiden enligt denna sammanställning är kortare än 48 timmar i veckan. Och det är denna reglering arbetsgivarna vända sig emot, därför att den fulla arbetstidens utnyttjande är en nödvändighet för industrien.

Med hänsyn till övertidsarbete under goda konjunkturer yttrade d:r Tänzler, att den nuvarande ordningen med dispenser från myndigheternas sida icke är tillfredsställande. Arbetsgivarna fordra, att övertidsarbetet skall, därest det i vissa fall blir nödvändigt, regleras genom kollektivavtal mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationerna direkt utan myndigheternas medverkan.

Med anledning av frågans betydelse bad jag d:r Tänzler vara vänlig att skriftligt fixera en resumé av de upplysningar han givit mig. Denna resumé återfinnes i efterföljande bilaga, till vilken jag härmed får hänvisa.

Den i d:r Tänzlers yttrande gjorda hänvisningen till en förestående rörelse i den tyska textilindustrien har redan haft ett förspel i den bajerska textilindustrien, där arbetstiden för närvarande är 46 timmar i veckan med två timmars kortare arbetstid på lördagarna. Enligt tyska arbetsgivarföreningens statistik arbeta av 357 000 i avtalsstatistiken ingående arbetare endast 42 000 hela 48 timmar i veckan, medan 315 000 ha en kortare arbetstid än 48 timmar i veckan. Enligt d:r Tänzlers meddelanden har emellertid frågan om längre arbetstid i den bajerska textilindustrien bordlagts, tills frågan kommer att tagas upp för hela textilindustrien.

Enligt vad jag i dagarna ävenledes erfarit, förberedes i riksnäringsrådets socialpolitiska utskott ett kompromissförslag av arbetsgivarnas och arbetarnas representanter; denna kompromiss lär gå ut på, att övertidsarbetet skall hänskjutas till reglering genom kollektivavtal mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationerna, så att myndigheterna endast skulle ha att avgöra i sådana fall, där frågan icke vore tillfyllest

ordnad genom kollektivavtal. Det är ännu icke säkert, att ett dylikt förslag vinner riksnäringsrådets bifall, och naturligtvis ännu mindre säkert, om regering och rikslagstiftning sedan biträda detsamma. Men uppnå arbetsgivarnas och arbetarnas representanter i riksnäringsrådet samförstånd, så är det icke tu tal om, att deras förslag kommer att få stor betydelse vid frågans slutliga avgörande.

Berlin den 9 maj 1922.

Wilhelm Jansson.

Bil. D:r Tänzlers svar på socialattachéns förfrågan angående den tyska arbetsgivarorganisationens ställning till åttatimmarsdagen.

Är det från arbetstagarkretsar framförda påståendet sant, att de tyska arbetsgivarna förbereda en aktion mot den lagstadgade åttatimmarsdagen och att de pågående striderna i Sydtyskland utgöra inledningen härtill?

Denna uppfattning är icke riktig. De tyska arbetsgivarna ha icke planerat någon aktion mot åttatimmarsdagen, ej heller betyder den stora rörelsen i Sydtyskland någon aktion mot densamma. De tyska arbetsgivarna ställa sig på den ståndpunkten, att åttatimmarsdagen, d. v. s. en arbetsvecka på 48 timmar, skall erkännas, såsom avtalades redan i novemberuppgörelsen 1918. Men de tyska arbetsgivarna äro av den uppfattningen, att denna åttatimmarsdag resp. dessa 48 timmar skola fullt utnyttjas och att arbetstiden, där den håller sig under 48 timmar i veckan, skall bringas upp till denna tid. Mot detta mål syftar den pågående rörelsen inom den sydtyska metallindustrien, liksom den förestående inom textilindustrien. För så vitt det ekonomiska läget kräver en arbetstid överstigande 48 timmar, skall detta ske i form av övertid, varom överenskommelse bör träffas mellan arbetsgivar- och fackföreningarna i form av kollektivavtal. Därigenom skulle man i synnerhet göra de yrken rättvisa, där det schematiska genomförandet av åttatimmarsdagen icke motsvarar de faktiska behoven och förhållandena.

De tyska arbetsgivarnas ställning till driftsråden.

Under det samtal jag i dagarna hade med tyska arbetsgivarföreningens ledande man, d:r Tänzler, sporde jag honom om arbetsgivarnas nuvarande ställning till driftsrådsfrågan. D:r Tänzler redogjorde utförligt för utvecklingen hittintills, och han har på min anhållan resumerat sitt yttrande skriftligt (se bil.) Vid det skriftliga fixerandet av denna resumé tillkallade han sin medarbetare, justitierådet Brandt, som inom tyska arbetsgivarföreningen bearbetar driftsrådsfrågorna.

På min fråga rörande de tyska arbetsgivarnas erfarenheter av driftsrådslagen och driftsråden påvisade d:r Tänzler den motsättning i uppgifterna, som lagen pålägger driftsråden. Han betonade, att driftsråden dels skola representera arbetstagarna inför arbetsgivaren rörande arbetsförhållandena, och att de samtidigt skola främja företagets och industriens i dess helhet produktion. Dessa båda uppgifter äro i många fall oförenliga och bringa driftsrådet i vissa konflikter. I fråga om driftsrådens uppgift att företräda arbetstagarna yttrade d:r Tänzler, att detta naturligtvis icke försiggått utan vissa friktioner, beroende ofta även på de allmänna politiska stridigheterna inom vidkommande distrikt, men att i allmänhet förhållandet mellan arbetsgivarna och driftsråden på denna punkt har gestaltat sig någorlunda tillfredsställande. Däremot ha driftsråden icke haft förmågan att uppfylla sin andra uppgift, produktionens främjande, och man hade sig inom arbetsgivarorganisationens ledning knappast något fall bekant, där driftsråden uppfyllt lagens krav att sörja för driftsprestationernas

stegring och ekonomisering. Denna uppgift har överstigit driftsrådens förmåga och det synes vara ett fel i lagen, att man över huvud sökt sammanfatta dessa båda uppgifter.

D:r Tänzler betonade emellertid, att arbetsgivarna för sin del icke ännu påyrka några ändringar i själva driftsrådslagen. De ha visserligen bestämda önskemål i den riktningen, men av taktiska skäl anse de, att det icke lönar sig att för närvarande påyrka en revision av lagen enligt dessa önskemål. Man kan icke påräkna någon majoritet i riksdagen för arbetsgivarnas önskemål, och man skulle endast riskera, att kraven på revision av lagen från den andra sidan skulle bli så mycket starkare, än vad de nu äro, och slutligen kanske ha större utsikt att förverkligas av lagstiftningen *än arbetsgivarnas egna krav*.

Jag frågade vidare d:r Tänzler efter arbetsgivarledningens ställning till de båda speciallagarna, som utfärdats i enlighet med driftsrådslagen, nämligen:

1) lagen om bolags balansräkning, som ger driftsråden rättighet att revidera företagens balans-, vinst- och förlusträkning och av arbetsgivaren kräver, att han till driftsrådet lämnar önskade upplysningar i ämnet;

2) lagen om driftsråds representation i bolags ledning.

Med hänsyn till den förstnämnda lagen hade några svårigheter icke yppat sig, vilket enligt arbetsgivarnas uppfattning beror på denna lags mycket klara och tydliga formulering. Den andra lagen åter, beträffande driftsråds representation i bolags styrelse har först nyligen trätt i kraft, och några erfarenheter har man därför icke hunnit samla. Men arbetsgivarna utdöma enhälligt denna lag. D:r Tänzler bekräftade de meddelanden om arbetsgivarnas ställning, som jag anförde i min rapport av den 5 maj detta år.[1] Sålunda fruktar man i arbetsgivarkretsar, att driftsrådsombuden i bolagsstyrelserna varken ha tillräcklig utbildning eller tillräckliga erfarenheter i ekonomiska ting för att kunna fylla sina uppgifter i styrelsen, såvida driftsrepresentanternas rättigheter och skyldigheter skola vara desamma som övriga medlemmars i styrelserna. Man fruktar dessutom, att driftsrådsombuden i styrelserna kunna komma att påverka de inre affärsmässiga frågorna på ett sätt, som icke motsvarar folkhushållningens intressen, och varigenom stridigheter inom företagen kunna komma att uppstå. Även diskretionsplikten nämndes i detta sammanhang, ehuru den icke särskilt anförts i den skriftliga resumén. Men man hänvisade till, att redan nu driftsråden i många fall icke bevara den dem genom lagen ålagda sekretessen, och att driftsrådslagens straffbestämmelser i detta hänseende icke äro tillräckliga. Inom styrelserna skola frågorna om vinstfördelning, avlöning av styrelsen, kapitalökning, fondering av medel, avskrivning o. d. avgöras, och från arbetsgivarnas sida befarar man, att driftsrådens rätt att vara med om att diskutera och besluta i dessa inre ekonomiska frågor eller, som justitierådet Brandt uttryckte sig, i dessa kapitalistiska frågor (i motsättning till de sociala) kommer att leda till oförsonliga meningsskiljaktigheter mellan de båda grupperna av styrelsens medlemmar: de enligt stadgarna av aktionärerna valda medlemmarna och de på grund av driftsrådslagen av arbetstagarna tillsatta medlemmarna.

Det framgår av d:r Tänzlers yttranden, att de tyska arbetsgivarna på det stora hela funnit sig tillrätta med driftsrådslagen, även om den icke motsvarar deras önskningar på ganska viktiga områden. Någon aktion mot själva lagen avse de tyska arbetsgivarna icke för närvarande, men de intaga en bestämd hållning mot tendensen i hittillsvarande lagstiftning att vid sidan av de sociala uppgifterna påbörda driftsråden ekonomiska uppgifter, för vilka de icke äga nödig utbildning och erfarenheter och som sålunda måste gå över deras förmåga.

Berlin den 10 maj 1922.

Wilhelm Jansson.

[1] Soc. Medd. årg. 1922, sid. 495.

Bil. D:r Tänzlers svar på socialattachéns förfrågan rörande de tyska arbetsgivarnas ställning till driftsrådsfrågan.

I. *Vilka erfarenheter ha de tyska arbetsgivarna gjort beträffande driftsrådslagen och inrättandet av driftsråd?*

Driftsrådets uppgifter gå enligt lagen i två riktningar: För det första skall det representera företagets arbetstagare gentemot arbetsgivaren i alla frågor rörande arbetsförhållandena. För det andra skall det främja företagets och industriens produktion. Dessa två uppgifter låta sig ofta icke förenas. De bringa driftsrådet i vissa konflikter. I vad mån driftsråden i stort sett kunnat fylla den första uppgiften beror på båda parternas karaktär och till en viss grad också på det allmänna läget inom distriktet. På grund härav ha helt naturligt olika erfarenheter vunnits. I vissa trakter av särskilt radikal politisk färg (t. ex. Mellantyskland, Thüringen o. s. v.) ha betydligt flera och allvarligare strider förekommit än i lugnare distrikt (t. ex. Niederlausitz). I det stora hela kan man nog som allmänt omdöme uttala, att samarbetet i denna punkt gestaltat sig tämligen tillfredsställande. I den andra uppgiften ha driftsråden däremot brustit. Vi känna knappast något fall, där driftsråden verkligen för sin del hava sörjt »för uppnåendet av det högsta möjliga och mest ekonomiska arbetsresultat». Detta har i allmänhet överstigit driftsrådens förmåga. Det synes vara ett fel i lagen, att man över huvud har sammanfört dessa bägge uppgifter.

Förhållandet mellan driftsråd och arbetsgivare har, såsom redan framgår av det ovanstående, gestaltat sig olika allt efter de inverkande faktorerna och det allmänna politiska läget; inom åtskilliga företag och distrikt har i strid mot lagens mening politiken dock kommit in i företagen.

På det hela taget är arbetsgivarnas ställning till driftsrådslagen den, att någon ändring för närvarande icke påyrkas från arbetsgivarsidan. Om också arbetsgivarna önska vissa, delvis djupgående ändringar i lagen, så komma de dock för närvarande efter allt att döma icke att framställa sådana förslag, emedan då mera vittgående och från arbetsgivarnas synpunkt ogynnsamma ändringar i lagen genast skulle från motsidan påyrkas och emedan majoritet för en ändring av lagen enligt arbetsgivarnas önskan, efter vad man kan förutse, under nuvarande förhållanden icke kan genomföras.

II. *Hur har lagen om bolags balansräkning verkat i praktiken?*

Såvitt man hittills kan se, har framläggandet av bolagens balansräkning med därtill hörande kommentar av arbetsgivaren på det hela taget försiggått utan större slitningar. Här och var ha driftsnämnderna framställt vittgående krav på granskningstillstånd beträffande de till grund för balansräkningen liggande förhållandena (inventarier, kalkyler o. dyl.), men tack vare lagens om bolags balansräkning klara formulering har det lyckats att med framgång bemöta dessa krav.

III. *Vilken ställning intaga de tyska arbetsgivarna till lagen om bolags styrelse, och vilka verkningar väntar man i praktiken?*

Till lagen om driftsrådsmedlemmar i bolagsstyrelse ställa sig de tyska arbetsgivarna enhälligt avvisande och detta av två skäl. För det första fruktar man med rätta, att de i styrelsen insatta driftsrådsmedlemmarna på grund av sin föregående utbildning och sin bristande erfarenhet i rena affärsfrågor icke skola vara i stånd att fylla de uppgifter i styrelsen, som där förestå dem, för så vitt man anser driftsrådsmedlemmarnas rättigheter och skyldigheter i styrelsen vara desamma som

övriga styrelsemedlemmars. För det andra fruktar man, att driftsrådsmedlemmarnas verksamhet i styrelsen skall giva dem ett ur ekonomisk synpunkt olämpligt inflytande på de inre affärsförhållandena och att därigenom skall uppstå stridigheter inom företagen, då t. ex. styrelsens driftsrådsmedlemmar skola deltaga i rådplägningar och beslut även rörande vinstens fördelning, styrelsemedlemmars avlöning, kapitalökning och reservfond, avskrivningar o. dyl., varigenom oöverstigliga meningsskiljaktigheter kunna uppstå mellan de efter bolagsordningen valda och de enligt driftsrådslagen utsedda styrelsemedlemmarna.

Lagförslag om arbetstiden i de tyska stenkolsgruvorna.

Riksarbetsministeriet har den 24 april 1922 i riksdagen framlagt ett förslag till lag om arbetstiden i stenkolsgruvorna. Lagen är avsedd att gälla för de arbetare, som äro sysselsatta med stenkolsbrytning under jord, däremot icke för dem som arbeta uppe i dagsljuset. Arbetstiden under jord skall räknas från den stund, då arbetaren beträder gruvhissen eller själva gruvöppningen för nedstigning i gruvan, samt till och med det ögonblick, då han åter träder ut i öppen dag. Man har sett sig nödsakad att noga precisera detta, därför att bruket tidigare har varit olika i olika gruvor eller olika gruvdistrikt, medan de nu gällande kollektivavtalen ha sökt att på detta sätt noga bestämma, när arbetstiden börjar och när den slutar, för att undvika de stridigheter, som tidigare utbrutit i denna fråga.

Lagförslaget avstår ifrån att direkt bestämma antalet arbetstimmar, utan fastslår, att den arbetstid skall vara laglig, som gällde enligt kollektivavtalen den 1 oktober 1921. Detta betyder, att arbetstiden per skift skall vara 7 timmar i all tysk stenkolsbrytning med undantag av Oberschlesien, där arbetstiden den 1 oktober 1921 var 7 1/2 timmar under jord. För sådana gruvor, som möjligtvis icke hade genom kollektivavtal reglerad arbetstid den 1 oktober 1921, eller som kunna komma att tagas i bruk efter lagens tillkomst, skall den regelbundna dagliga arbetstiden under jord även utgöra 7 timmar. Riksarbetsministern kan i dessa fall emellertid medgiva 1/2 timmes längre arbetstid, såvida särskilt ogynnsamma ekonomiska förhållanden äro rådande för vidkommande drift, och om en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation gör anhållan om förlängd arbetstid.

I lagens § 3 har man dessutom öppnat möjlighet till att även överskrida sjutimmarsdagen i allmänhet. Detta kan ske genom ett kollektivavtal, som förklaras för allmänt bindande på grund av därom gjord anhållan från en eller båda de avtalsslutande parterna. På sådana arbetsplatser nere i gruvan, där värmen överstiger 28° C., kan en förkortning av arbetstiden under 7 respektive 7 1/2 timmar överenskommas mellan parterna genom kollektivavtal eller föreskrivas genom vederbörande bergsbruksmyndighet, efter att denna har inhämtat yttrande av arbetsgivarnas respektive arbetstagarnas organisationer.

Lagförslaget inskränkes sålunda till stenkolsbrytningen, och arbetstidens reglering hänskjutes till avtal parterna emellan, dock så att högsta tillåtna arbetstid över huvud är 8 timmar, vilken arbetstid gäller för alla industriarbetare, och att, så länge arbetsgivare och arbetare genom kollektivavtal icke annorlunda bestämt, den arbetstid blir laglig, som gällde den 1 oktober 1921. I motiveringen säges, att hänsyn till den otillräckliga kolförsörjningen nödvändiggör denna lagliga reglering, därför att gruvarbetarna vägra övertidsarbete, så länge de måste befara att genom dylikt övertidsarbete den genom kollektivavtal fastställda kortare arbetstiden ånyo blir avskaffad. Som jag tidigare meddelat, gjorde gruvarbetarna övertidsarbete till den 15 mars 1921 för att därigenom underlätta Tysklands kolleveranser till ententen och avhjälpa kolbristen i det egna landet. Sedan dess ha de avböjt fortsatt övertidsarbete, så länge icke deras avtalsenliga sjutimmarsskift i Westfalen, respektive 7 1/2 timmar i Oberschlesien, blivit lagstadgade. Regeringen vill med sitt lagförslag tillmötesgå detta

krav för att så möjliggöra för gruvarbetarna att åter förklara sig villiga till övertidsarbete. All annan gruvbrytning, såsom brunkols- och malmgruvor etc., drabbas icke av lagförslaget, och regeringen har uttryckligen avböjt riksnäringsrådets socialpolitiska utskotts önskan om lagens utsträckning till att gälla för hela tyska bergsbruket.

Berlin den 11 maj 1922.

Wilhelm Jansson.

Medicinska experter inom yrkesinspektionen i Preussen.

Den preussiska regeringen har numera gått i författning om anställandet av fem läkare, som skola understödja de tekniska yrkesinspektörerna i fabrikshygieniska frågor och medverka till fördjupande av kunskaperna om yrkessjukdomar, deras förebyggande och bekämpande samt slutligen till utveckling av de fabrikshygieniska uppgifterna och arbetsområdena. Dessa läkare äro statstjänstemän och underställda vederbörande regeringspresident. De ha alla befogenheter, som enligt »Reichsgewerbeordnung» tillkomma polismyndigheterna och de särskilda tjänstemännen hos yrkesinspektionen. De kunna sålunda när som helst kontrollera sådana arbetsplatser och fabriksanläggningar, som äro underställda yrkesinspektionen, och arbetsgivarna måste lämna dem tillträde till arbetsplatserna, om de så kräva, även nattetid. Dessutom äro arbetsgivarna skyldiga att till dem lämna de statistiska meddelanden om arbetarnas förhållanden, som föreskrivits av centralmyndigheterna. Närmare föreskrifter om läkarnas tjänsteställning, befogenheter och skyldigheter utfärdas av socialministern tillsammans med ministern för handel och industri samt finansministern. Föreskrifterna om läkarnas utbildning, examen m. m., utfärdas av socialministern.

Berlin den 11 maj 1922.

Wilhelm Jansson.

De tyska tjänstemännens strejkrätt.

Beträffande de tyska tjänstemännens strejkrätt ha numera domstolarna i två fall avkunnat utslag med anledning av tjänstemannastrejken i februari detta år. Det sista domstolsutslaget fälldes i dagarna av en domstol i Erfurt mot tre av de huvudsakligaste strejkledarna, däribland den strejkande järnvägsmannaorganisationens förste ordförande Menne. I båda fallen ha domstolarna förnekat tjänstemännens strejkrätt och ådömt de anklagade strejkledarna avsked utan pension. Utslagens motivering är hittills endast känd genom korta tidningsreferat, som jag avstår ifrån att närmare rekapitulera. Den genomgående uppfattningen hos domstolarna är emellertid densamma, som jag i en tidigare rapport skildrade såsom regeringens, och som bäst framgår av ett uttalande i ministerialdirektor Meissners just nu utkomna verk: »Das neue Staatsrecht des Reichs und seiner Länder». D:r Meissner är chef för rikspresidentens kansli och en särdeles framstående jurist.

Meissner utgår ifrån att jämställa koalitionsfriheten med föreningsfriheten enligt artikel 159 i riksförfattningen. För att emellertid bevisa, att tjänstemännen enligt gällande lag icke ha strejkrätt utan blott föreningsrätt, uttalar han, att strejkrätten icke är oskiljaktigt förbunden med koalitionsrätten. Denna slutsats torde på grund av hittills gällande rättspraxis i Tyskland nog bli häftigt omstridd. Meissner åberopar »Gewerbeordnung», som redan sedan år 1869 innehåller principen om koalitionsfrihet för industriella arbetsgivare och arbetare, köpmän och handelsbiträden, gruvarbetare och deras arbetsgivare. Men just härutinnan ligger svagheten i hans bevisföring, därför att § 152 i »Reichs-Gewerbeordnung» uttryckligen talar om överenskommelser

och sammanslutningar för uppnående av gynnsamma löne- och arbetsvillkor, i synnerhet genom arbetsinställelse. Just detta har hittills varit det gängse begreppet om koalitionsfriheten, att den jämväl omfattar strejkrätten. Föreningsrätt var något annat och stod även före utfärdandet av den nya riksförfattningen varje tysk medborgare över 18 år tillbuds, såvida han icke just fullgjorde sin värnplikt. Men föreningar för uppnående av gynnsammare löne- och arbetsvillkor, i synnerhet genom strejk eller lockout, voro icke tillåtna för vida kretsar av det tyska folket, däribland även tjänstemännen. Carl Legien hävdade i sitt stora verk om »Das Koalitionsrecht der deutschen Arbeiter» redan på 1890-talet strejkrättens oskiljaktighet från koalitionsrätten, och hans verk var erkänt även i de juridiska fackkretsarna. Denna Meissners utgångspunkt synes mig alltså vara ganska svag, men den torde ej heller vara grundläggande för frågan om tjänstemännens strejkrätt. Avgörande blir här det faktum, som Meissner starkt betonar, att tjänstemännens förhållande till staten icke beror på ett privaträttsligt avtal, utan är ett offentligträttsligt tjänsteförhållande av särskild art, som i synnerhet yttrar sig däruti, att tjänstemannen anställes på livstid och endast kan avskedas genom rättsligt utslag. Med hänsyn till detta hans förhållande till samhället har tjänstemannen icke rättighet att godtyckligt gå ifrån sin tjänst. »Tjänstemans arbetsinställelse är», säger Meissner, »sålunda ett oursäktligt uteblivande från tjänsten, varpå följer förlusten av lönen; den är samtidigt ett tjänstefel, vilket såsom sådant kan straffas med disciplinstraff eller avsked.»

Denna ståndpunkt motsvarar nog den allmänna rättsuppfattningen i landet, och de domstolsutslag, som hittills avkunnats med anledning av järnvägsmannastrejken, grunda sig på samma uppfattning, utan att, så långt åtminstone pressreferaten utvisa, inblanda de gamla koalitionsrättsbegreppen med den nya tyska författningsformuleringen om föreningsfrihet.

Berlin den 13 maj 1922.

Wilhelm Jansson.

Den sachsiska regeringens ställning till åttatimmarsdagen.

Det sachsiska handelsministeriet (»Wirtschaftsministerium») har genom statskansliets pressavdelning offentliggjort en mycket skarp förklaring rörande åttatimmarsdagen. Anledningen därtill gav en uppsats av Max Schippel, direktör för sachsiska »Landesstelle für Gemeinwirtschaft» i Dresden, som offentliggjordes i N:r 9 av »Sozialistische Monatshefte» innevarande år. Schippel uttalar sig i denna artikel mot åttatimmarsdagen såsom otillräcklig för fullgörandet av Tysklands förpliktelser på grund av Versaillestraktaten. Enligt Schippels uppfattning kommer Tyskland icke undan en förlängning av arbetstiden utöver åtta timmar, om alla reparationsförpliktelser skola uppfyllas.

Mot denna uppfattning vänder sig ovannämnda regeringspublikation. Handelsministeriet förklarar artikeln ifråga vara ett rent litterärt privatarbete av Schippel, som icke har något att göra med ministeriets uppfattning i frågan. Ministeriet anser om åttatimmarsdagen detsamma som de stora tyska arbetarorganisationerna, nämligen att den är ett stort framsteg och att den för arbetarna är det heligaste, som den nya tiden har bringat dem. Ingen anledning föreligger för dess avskaffande. Undantag från åttatimmarsdagen tillåter regeringen endast i sådana fall, som äro fastställda i kollektivavtal mellan arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer, t. ex. för arbetarna i lantbruket, trädgårdsfacket o. s. v., där arbetets egenart kräver en avvikelse från åttatimmars-

dagens norm. Slutligen uttalar regeringspublikationen, att Schippels ställning till åttatimmarsdagen knappast kan anses motsvara de plikter och uppgifter, som måste krävas av ledaren för ett »Landesstelle für Gemeinwirtschaft».

Berlin den 18 maj 1922.

Wilhelm Jansson.

De tyska driftsrådens representation i bolagens ledning.[1]

Den i min rapport den 5 maj innevarande år uttalade uppfattningen, att den nya lagen om driftsråds representation i bolags ledning i praktiken skulle bli anledning till nya divergenser mellan arbetsgivare och arbetare, börjar redan att bekräftas. Av handelspressen har under de senaste veckorna framgått, att bolagens årsstämmor befattat sig med de nya rättsliga bestämmelserna rörande driftsrådens ombud i bolagens styrelse, och att vissa stadgeändringar beslutats av stämmorna. Enligt vad jag erfar från initierat håll, gå dessa stadgeändringar ut på en ändring av styrelsernas administrativa uppgifter inom bolagen. En del uppgifter överföras sålunda på ordföranden personligen, och i övrigt hjälper man sig genom att i stadgarna upptaga bestämmelse om att styrelsen för sina olika uppgifter kan bilda särskilda utskott eller att årsstämman till vissa personer av styrelsen ger särskilda fullmakter.

Från arbetarnas sida klagas även över att driftsrådsmedlemmarnas val till bolagsstyrelserna på många håll icke företagits och att ett passivt motstånd från företagens sida gör sig gällande i ganska stor omfattning. Denna fråga synes mig emellertid vara mindre betydelsefull, ty detta motstånd kunde var och en förutse, och det kommer säkerligen att giva sig med tiden. Arbetsgivarna gjorde ett liknande motstånd vid själva driftsrådslagens ikraftträdande och ha sedan dess på ganska kort tid funnit sig tillrätta med lagen åtminstone i princip.

Av en helt annan betydelse är bolagens strävan att, när de icke kunna komma ifrån arbetarrepresentationen i sina styrelser, åtminstone undandraga dessa arbetarrepresentanter allt inflytande därstädes. Det finnes intet tvivel, att ovannämnda av vissa aktiebolag företagna stadgeändringar vila på laglig grund, även om de korsa driftsrådslagens avsikt. I handelslagens § 246 fastställas vissa uppgifter för styrelserna och säges sedan uttryckligen i mom. 3: »Vidare uppgifter för styrelsen fastställas genom bolagsordningen». Rättskipningen har hittills också för länge sedan legaliserat den praxis, att styrelsen själv ger enskilda av sina medlemmar fullmakt att i vissa ting handla i styrelsens namn. Handelslagen kan icke upphävas genom driftsrådslagen, och det synes mig vara fullständigt uteslutet, att en parlamentsmajoritet skulle kunna åvägabringas i detta land, som till driftsrådens förmån ändrar handelslagens välmotiverade och hittills beprövade bestämmelser rörande styrelserna. Men det är klart, att driftsrådens medverkan i styrelserna under sådana omständigheter blir tämligen betydelselös, och detta bekräftar ånyo de kretsars uppfattning, som ansågo och ännu anse driftsrådens representation i styrelserna som icke blott överflödigt utan även skadligt.

Berlin den 1 juni 1922.

Wilhelm Jansson.

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 495.

Arbetskonflikten inom tyska metallindustrien.[1]

Efter att ha pågått i nära tre månader har den stora arbetsinställelsen i den sydtyska metallindustrien numera bilagts, och arbetet synes, när detta skrives, enligt föreliggande meddelanden ha upptagits över hela linjen. Utgången bekräftade vad jag förutspådde i min rapport av den 25 april detta år, nämligen att striden var förlorad för arbetarna, och de ha fört kampen en hel månad längre än nödvändigt var för att fastställa nederlaget.

I början på maj bestämde sig metallindustriens arbetsgivare i Frankfurt am Main för att även för detta distrikt kräva 48 timmars arbetsvecka genomförd och att den kortare arbetstiden på lördagarna skulle läggas på veckans övriga arbetsdagar. Den 17 maj förklarades lockout mot 30 à 40 000 metallarbetare i Frankfurtdistriktet och mellersta Baden. Då en del av dessa arbetare hade anspråk på uppsägning 14 dagar i förväg, hade lockouten i detta distrikt först kunnat bli effektiv den 2 juni. Emellertid blev lockoutbeslutet ett nytt påtryckningsmedel mot de förut stridande arbetarna. Redan den kamp, som fördes i södra Tyskland, kostade metallarbetarförbundet cirka 20 miljoner mark i veckan, och det var klart, att en utvidgning av lockouten till att omfatta även mellersta Baden och Frankfurtdistriktet hade betydligt försvårat understödsmöjligheterna för arbetarna.

Det bajerska socialministeriet beslöt sig i detta läge för en intervention och kallade representanter för båda parterna till ett sammanträde i München den 13 maj. Förhandlingarna blevo både komplicerade och långdragna, men slutade i varje fall med att kampen bilades. Grundvalen för fredsslutet är, att 48 timmars arbetsvecka erkännes av båda parterna och genomföres. För att emellertid mildra kampens utgång ha arbetsgivarna godkänt ministeriets förslag, att den 48:de arbetstimmen skall betalas såsom övertidsarbete. Arbetstiden blir sålunda 47 timmar i veckan till vanlig lön, varefter övertidsprocent utgår för den sista veckoarbetstimmen.

Samtidigt blevo lönerna nyreglerade, och arbetarna ha i själva lönefrågan uppnått ganska betydliga fördelar. Den garanterade timlönen för fackarbetare utgör sålunda efter striden 23 mark i Bajern (mot 10·10 mark i januari), 22·05 mark (8·33) i Württemberg, 26·10 mark (12·00) i Mannheim samt 22 mark (12·30) i Frankfurt am Main. För juni månad skola nya löner fastställas.

Det synes mig vara otvivelaktigt, att denna seger i själva arbetstidsfrågan, som metallindustriens arbetsgivare i södra Tyskland vunnit, kommer att följas av en allmän strävan på arbetsgivarsidan efter ett fullkomligt genomförande av 48 timmars arbetsvecka överallt, där en kortare arbetstid hittills varit gällande i tysk industri.

Berlin den 1 juni 1922.

Wilhelm Jansson.

Dyrtidstilläggen i Frankrike.

Under kriget och de därefter följande åren hava de statligt och kommunalt anställda i Frankrike i allmänhet kommit i åtnjutande av olika löneförbättringar. De hava därutöver erhållit ett särskilt dyrtidstillägg, som utgår med 750 frcs. per år. På senaste tid hava som följd av den sparsamhetsiver, som gör sig gällande, en del parlamentsledamöter uttalat sig för att detta dyrtidstillägg skulle bortfalla från och med den 1 juli, och regeringen hade under sina förberedande arbeten med budgeten följt samma linje. Detta förslag aktualiserade frågan om levnadskostnadernas nuvarande

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 496.

höjd i förhållande till föregående år och väckte stark opposition från ett flertal olika håll. Oppositionen fick sin skarpast utpräglade form i ett upprop, som utfärdades av kartellen för de statligt och kommunalt anställdas föreningar, från vars sida så övertygande skäl för bibehållandet av det extra dyrtidstillägget framställdes, att regeringen avvikit från sin tidigare ståndpunkt och beslutat föreslå, att även efter den 30 juni, då det nuvarande anslaget till extra dyrtidstillägg upphör, dessa dyrtidstillägg skola utgå efter samma grunder som hittintills.

Levnadskostnaderna i Frankrike höllo sig under krigsåren relativt låga och visade icke en stegring, motsvarande t. ex. den i Sverige. Däremot inträffade kort efter vapenstilleståndet 1918 en stark prisstegring, vilken fortgick under hela 1919 och 1920 och vilken först under 1921 avlöstes, först av ett avbrott i höjningen och sedermera i ett prisfall, om ock relativt obetydligt, på en del varor. Efter sommarmånaderna inträdde emellertid åter en höjning i Paris och vissa andra större städer. Att härvidlag följa den officiella statistikens upplysningar ger endast en ofullkomlig bild av det verkliga läget. Dess index omfattar ett begränsat antal nödvändighetsartiklar och tar t. ex. icke i betraktande en så betydelsefull faktor som bostadshyran. Därtill kommer för Paris vidkommande, att detaljhandelspriserna starkt variera inom olika kvarter och att man långt ifrån kan finna parallellism mellan priskurvorna på livsmedel i ett rent arbetarkvarter och i kvarter, som bebos av andra samhällsklasser.

Bostadsnöden har särskilt i Paris starkt drivit upp priset på bostäder, och hyrorna hava under senare tid starkt stegrats. Sedan numera den nya hyreslagen trätt i kraft, kan man emotse en ytterligare betydande höjning.

Det officiella indextalet för detaljhandelspriser å livsmedel, lyse och bränsle i Frankrike[1] utgjorde:

1914	1918	1919	1920				1921				1922
3 kv.	3 kv.	3 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.
100	244	289	319	379	388	450	429	363	350	349	323

Motsvarande indextal för Paris uppgingo till:[1]

1914	1918	1919	1920	1921				1922		
juli	juli	juli	juli	jan.	april	juli	okt.	jan.	febr.	mars
100	206	261	373	410	328	306	331	319	307	294

Vad beträffar den nya hyreslagens inverkan på hyrorna beräknas, att för de smärre inkomsttagarna höjningen av hyran i genomsnitt kommer att uppgå till 300 à 400 frcs.

De senaste årens nya skatter falla tungt även på de smärre inkomsttagarna. Någon utsikt till ändring härutinnan finnes ej. Alla försök från arbetarnas sida att få skatten på arbetslön hävd hava hittills varit fåfänga.

Den höjning av hyror och skatter, som inträffat under de senaste tvenne åren, uppgår till en summa, som ungefärligen motsvarar det extra dyrtidstillägget, och redan denna omständighet torde vara tillräcklig anledning för bibehållandet av detta. Från statstjänarnas sida har uträknats, att deras samtliga levnadskostnader för närvarande äro högre än de voro år 1919 eller 1920. De framhålla, att om regering och parlament redan år 1919, då det officiella indextalet var vida lägre än för närvarande, ansågo ett extra dyrtidstillägg erforderligt, finnes ingenting, som motiverar att i nuvarande stund, efter hyresstegring och ökade skatter, borttaga det.

---

[1] Beträffande beräkningssättet jfr Soc. Medd., årg. 1921, sid. 1071.

Så länge indextalet icke understiger 278, den siffra som gällde, då i maj 1919 beslut om extra dyrtidstillägg fattades, anse de anställda, att ingen berättigad anledning finnes att framställa förslag om ändring i det extra dyrtidstillägget.

Någon varaktig prissänkning under det närmaste året tror man icke på. Man påpekar, att regeringens starkt protektionistiska politik förr är ägnad att förlänga det rådande dyrtidstillståndet. Flera exempel härpå kunna framföras. Nyligen sjönk priset på smör. Konsumenterna hälsade detta med tillfredsställelse, men de normandiska producenterna enades om en hemställan till regeringen, vilken bifölls av denna och ledde till förbud mot import av smör, vilket hade till följd, att priset ånyo steg på det inhemska smöret. Priset på levande djur hade för en tid sedan starkt gått ned. Man hoppades på lägre köttpriser, men motsatsen blev efter en tid fallet, ty boskapshandlarna förmådde regeringen att höja införseltarifferna för levande djur samt att samtidigt medgiva rätt till export av fransk boskap. Resultatet härav uteblev icke. För en tid sedan steg priset på kött i Paris och sprang tillfälligt upp med ända till 100 %. Den mäktiga Union des Intérêts économiques står bakom och pådriver regeringen till denna protektionism. Unionen, vilken omfattar såväl handelsvärlden som jordbrukarna och de storindustriella, vet också att göra sitt inflytande gällande i parlamentet. Så länge denna ekonomiska politik fortfar, vågar man icke räkna med en verklig sänkning av levnadskostnaderna. När skola priserna stabiliseras? Om fem, tio år? Ingen kan förutsäga det.

Under tiden råder ett osäkerhetstillstånd, som givetvis kommer att återverka på alla lönefrågor. De statligt och kommunalt anställda kunna befara att se sina löner gång på gång variera och att för varje gång få dem fastställda för en kort tid framåt. Även om faran för det extra dytidstilläggets bortfallande för denna gång är hävd, kommer säkerligen spörsmålet att ånyo aktualiseras. Kartellen framkastar därför den frågan, om det icke vore lämpligt att en gång för alla lösa lönespörsmålet i dess helhet och giva det en sådan form, att växelförhållandet mellan lön och levnadskostnader så att säga automatiskt regleras.

Kartellen, som omfattar c:a en miljon medlemmar, framställde redan i november 1920 ett förslag i den riktningen. Det är detta förslag, som den nu åter upptagit. Det innehåller i stort sett följande punkter.

Som följd av att levnadskostnaderna under senare år genomgående hållit sig på en nivå, som är minst dubbelt så hög som den före kriget, och eftersom ingen anledning finnes att tro, att levnadskostnaderna under en överskådlig framtid skola sjunka under denna nivå, faställes en grundlön, dubbel mot den i juli 1914. För den lägsta lönegraden skulle den utgöra 3 800 frcs.

Så länge levnadskostnaderna fortfara att hålla sig på en nivå, som överstiger det dubbla mot 1914, skall vid sidan om denna grundlön utgå ett dyrtidstillägg, men detta bör allt efter olika lönekategorier följa en glidande skala och automatiskt ändras efter levnadskostnadsindex.

Fyra löneklasser fastställas: 1) 3 800—7 000 frcs.; 2) 7 000—10 000 frcs.; 3) 10 000—12 000 frcs.; 4) över 12 000 frcs. Familjeförsörjare klassificeras efter samma grunder, som gälla för närvarande.

Inom första klassen utgår dyrtidstillägget med ett belopp, som fullt ut kompenserar stegringen i levnadskostnader. Inom övriga klasser beräknas dyrtidstillägget efter samma grunder, men utgår oavkortat endast för den del av lönen, som icke överstiger 7 000 frcs., varemot avdrag göres för den del av lönen, som överstiger 7 000 frcs. Dessa avdrag beräknas till 33 % av dyrtidstillägget för lönen mellan 7 000 och 10 000 frcs., 50 % för lönen mellan 10 000 och 12 000 frcs., samt med ännu högre procent därutöver.

Slutligen föreslås, att var sjätte månad granskning av den officiella levnadskostnadsindexen företages av en kommission, sammansatt i lika proportion av ledamöter av parlamentet och representanter för de intresserade.

Paris i maj 1922

Gunnar Löwegren.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 21 maj—15 juni 1922 publicerats följande författningar rörande sociala frågor.

N:r		Daterad
214.	Lag om tiden för företagande av rannsakning med häktad	2 juni
221.	K. kung. ang. tid för ingivande av ansökningar om ytterligare statslån från egnahemslånefonden för 1922	2 »
224.	K. kung. med formulär till protokoll vid folkomröstningen ang. rusdrycksförbud	2 »
246.	Lag om ändrad lydelse av 12 § i lagen den 14 juni 1918 (n:r 422) om fattigvården	9 »
250.	K förordn. om ändrad lydelse av 17 § 2, 3 och 5 mom., 18 § samt 45 § 3 mom. i förordn. den 14 juni 1917 (n:r 340) ang. försäljning av rusdrycker	9 »
251.	K. förordn. ang. fortsatt tillämpning av förordn. den 22 juni 1921 (n:r 364) ang. rusdryckers förverkande i vissa fall m. m.	9 »

Kortare meddelanden.

— Arbetsförmedling. —

Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark. Enligt arbetsanvisningsdirektoratets för finansåret 1920/21 avgivna berättelse funnos vid slutet av sagda år 91 kommunala arbetsförmedlingskontor, varav 2 inrättade under året. Verksamhetens omfattning framgår av följande sammanställning, som även innefattar preliminära siffror för det senast tilländagångna redogörelseåret, 1921/22:

	Arbetssökande			Lediga platser			Tillsatta platser		
	1919/20	1920/21	1921/22	1919/20	1920/21	1921/22	1919/20	1920/21	1921/22
Män . .	265 129	233 524		69 864	44 366	37 371	65 638	42 348	36 486
Kvinnor	41 085	49 713		34 576	23 544	19 683	30 684	21 791	18 747
Summa	**306 214**	**283 237**	**380 359**	**104 440**	**67 910**	**57 054**	**96 322**	**64 139**	**55 233**

Av de under året 1920/21 redovisade arbetssökande voro c:a 71 000 anmälda personligen och 212 000 genom arbetslöshetskassorna. För finansåret 1921/22 ha motsvarande siffror preliminärt uppgivits till resp. 96 000 och 284 000. Antalet tillsatta platser per 100 lediga uppgick 1921/22 till 96·7 och 1920/21 till 94·5, mot 92·2 de båda närmast föregående åren.

Antalet arbetssökande per 100 lediga platser har under de senaste åren varit följande:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1920 . . .	588	377	266	216	204	193	209	223	245	286	536	1 154
1921 . . .	910	1 073	676	598	481	573	604	578	583	583	812	1 025
1922 . . .	876	863	560	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Den offentliga arbetsförmedlingen i Norge. Antalet offentliga arbetsförmedlingskontor uppgick vid 1921 års slut till 50 mot 46 vid årets början. Verksamhetens utveckling i övrigt belyses av följande siffror:

	Arbetssökande			Lediga platser			Tillsatta platser		
	1919	1920	1921	1919	1920	1921	1919	1920	1921
Män . . .	100 107	109 013	298 399	63 037	56 188	33 657	47 886	43 966	28 766
Kvinnor .	36 280	40 207	59 877	61 732	58 987	51 915	30 251	32 526	31 917
Summa	**136 387**	**149 220**	**358 276**	**124 769**	**115 175**	**85 572**	**78 137**	**76 492**	**60 683**

Antalet arbetssökande på 100 lediga platser utgjorde under 1921 som följer:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Män	850	935	1 028	610	1 043	1 046	669	757	874	787	1 055	1 481
Kvinnor	122	131	117	101	115	124	109	107	105	111	127	135
Tillsammans	**387**	**440**	**403**	**304**	**403**	**493**	**400**	**375**	**376**	**403**	**537**	**661**

(Statistiske Meddelelser.)

— Arbetslöner. —

Arbetslönerna i Danmark under fjärde kvartalet 1921. Enligt den av statistiska departementet på grundval av arbetsgivarföreningens uppgifter utarbetade statistiken ha arbetarnas genomsnittliga timförtjänster från 1914 till fjärde kvartalet 1921 förskjutit sig, som följande tablå utvisar:

	Köpenhamn			Övriga orter			Hela landet		
Öre per timme	1914	1921 sept.	1921 4 kv	1914	921 ept.	1921 4 kv	1914	1921 sept.	1921 4 kv.
Manliga arbetare									
Yrkesarbetare	67·1	229	229	54·8	180	179	61·3	205	205
Icke yrkesarbetare . .	47·5	185	183	40·8	158	162	45·5	168	169
Tillsammans	61·0	209	208	48·2	167	169	55·0	185	186
Kvinnliga arbetare . .	32·3	111	110	25·7	97	95	29·6	106	104
Samtliga arbetare . . .	**54·4**	**184**	**182**	**44·9**	**157**	**158**	**50·2**	**170**	**169**

Efter den under tredje kvartalet genomförda s. k. augustiregleringen höllo sig arbetslönerna, såsom kunnat förutses, ungefär oförändrade under återstående delen av året. De lönesänkningar, som ägde rum inom enstaka industrier, motvägdes av ökade förtjänster på andra håll, såsom inom sockerindustrien, som nu hade sin höstkampanj, och i byggnadsfacken, där under säsongen utfört ackordsarbete i allmänhet slutlikviderades under detta kvartal. (Statistiske Efterretninger.)

Metallarbetarnas löner i Danmark år 1921.[1] Det av danska smides- och maskinarbetarförbundet insamlade statistiska materialet rörande timförtjänsten inom till förbundet hörande fack har för 1921 liksom föregående år gjorts till föremål för bearbetning i statistiska departementet. Huvudresultatet av denna undersökning föreligger i följande tablå, där för jämförelse anförts motsvarande siffror ur den av järn- och metallindustriens arbetsgivarförening förda lönestatistiken:

Genomsnittlig timförtjänst (öre)

Arbetarnas statistik	1898	1906	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Köpenhamn	41	48	51	52	—	54	—	58	—	66	—	88	123	210	257	223
Landsorten	35	42	46	45	—	48	—	51	—	56	—	70	98	178	220	184
Hela landet	**38**	**45**	**48**	**48**	—	**51**	—	**54**	—	**61**	—	**79**	**110**	**193**	**237**	**203**
Arbetsgivarnas statistik																
Köpenhamn	—	—	—	53	53	56	58	60	62	70	87	98	123	222	268	230
Landsorten	—	—	—	49	51	53	54	56	58	63	74	82	103	195	232	193
Hela landet	—	—	—	**50**	**52**	**54**	**56**	**58**	**60**	**66**	**81**	**90**	**114**	**209**	**251**	**212**

Såväl arbetarnas som arbetsgivarnas statistik utvisar, såsom härav framgår, en genomsnittlig lönereduktion under 1921 med 13—14 % i Köpenhamn och 16—17 % i landsorten eller för landet i medeltal c:a 15 %. Den skillnad, som föreligger i fråga om de absoluta talen och som bl. a. beror på att i fackföreningarnas uppgifter ingå en mängd småverkstäder, som icke äro anslutna till arbetsgivarföreningen, har sålunda tydligen icke något inflytande på jämförelsen mellan de olika åren. (Statistiske Efterretninger.)

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 900.

Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland 1914—1922. Till belysning av den starka höjning, de tyska arbetslönerna under tryck av den ständiga prisstegringen undergått under innevarande år, har av Statistisches Reichsamt publicerats en sammanställning av de enligt kollektivavtal gällande arbetslönerna inom byggnads-, typograf- och metallarbetarfacken i juli 1914 samt i april—maj 1922. Statistiken avser sålunda samma fack, som de i femte häftet av denna tidskrift (sid. 401) återgivna uppgifterna rörande arbetslönerna i Berlin i februari 1922. De nedan angivna siffrorna äro, vad byggnads- och metallarbetarna beträffar, riksmedeltal, grundade på uppgifter från i förra fallet 23 och i senare fallet 10 städer.

	Veckolön i Mark		Indextal
	1914	1922	(1914 = 100)
Murare och timmermän	37·56	975·77	2 598
Byggnadshantlangare	29·11	935·60	3 214
Metallarbetare (gift, m. 2 barn)			
kl. I—II (yrkesutbildad arbetare)	37·57	957·41	2 548
» III—IV (annan yrkesvan arbetare)	33·49	925·94	2 765
» V (grovarbetare)	25·04	903·00	3 606
Typograf (över 24 år, gift)			
billigaste ort	27·50	725·00	2 636
Berlin och Hamburg	34·38	933·00	2 714

Indextalet för levnadskostnaderna beräknades, om 1914 års siffra sättes = 100, i april 1922 till 3 175. För hantlangare och grovarbetare var lönestegringen sålunda något större än levnadskostnadsökningen, för yrkesarbetare däremot ej fullt så stor. (Wirtschaft und Statistik.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under april 1922. Antalet arbetslösa, som åtnjöto kontant understöd, uppgick den 30 april till i runt tal 53 300, vilken siffra angiver, att understödsverksamheten ej oväsentligt minskats i omfattning. Närmast föregående månadssiffra, för mars, var 63 400. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, hade emellertid under månaden något ökats, från 235 till 236.

Hela antalet arbetslösa den 30 april har uppskattats till 124 700, därav c:a 68 200 försörjningspliktiga. Detta innebär i jämförelse med föregående månad en minskning av arbetslösheten med c:a 25 000 personer.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna c:a 2 800 arbetare och landskommunerna 5 300, tillhopa alltså ungefär 8 100 arbetare mot 10 200 vid mars månads slut.

Vid april månads ingång voro 659 statliga nödhjälpsföretag i gång mot 600 vid början av mars månad. Under april månads lopp ha 24 företag igångsatts, därav 14 genom södra Sveriges statsarbeten, 7 genom Norrlands statsarbeten samt 3 genom statens diknings- och torvtäktsarbeten. Då 14 företag under denna tid avslutats, utgjorde följaktligen antalet i gång varande företag vid månadens slut 669. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten den 30 april sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten under månaden utgjorde som följer:

	Arbetare	Kostnader
Vid södra Sveriges statsarbeten	15 138	3 407 519
» Norrlands statsarbeten	8 487	1 860 187
» statens järnvägars automobilvägar	231	55 000
» statens diknings- och torvtäktsarbeten	46	7 720
» arbetena å Malmslätt	119	23 232
Summa	**24 021**	**5 353 658**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten, vilka uppgingo till c:a 1 650 000 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till c:a 7 miljoner kronor, mot 7½ miljoner under mars samt 25½ miljoner under månaderna januari—april tillsammans.

Arbetsmarknaden i England under april 1922. Läget å arbetsmarknaden var under april fortfarande tryckt, men någon ökning av arbetstillgången kunde dock skönjas inom sådana industrier, som icke direkt berördes av verkstads- och varvskonflikterna, såsom kolgruvorna samt textil- och beklädnadsindustrierna.

Arbetslösheten inom fackföreningarna steg från 16·3 till 17·0 %, varemot bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade antalet arbetslösa höll sig oförändrat vid 14·4 % (irländska fristaten härvid ej medräknad.) Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade arbetssökande var också ungefär detsamma som föregående månad, 1·7 miljon, medan antalet s. k. korttidsarbetare minskades från 223 000 till 189 000 och antalet lediga platser ökades från 17 400 till 18 400.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under april, var 38 och antalet från föregående månad pågående 58. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 270 000 mot 280 000 föregående månad och 1·2 miljon i april 1921. Lönesänkningar rapporterades under månaden för 3·2 miljoner arbetare, under det c:a 150 000 erhållit löneförhöjning. (Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1922. Förbättringen å arbetsmarknaden fortgick även under april månad. Dock syntes skilda tecken tyda på, att högkonjunkturen nu nått sin spets och att en tillbakagång vore att räkna med åtminstone inom sådana industrier, som för export eller råämnestillförsel äro beroende av utlandet.

Arbetslösheten inom fackföreningarna företedde en minskning från 1·1 till 0·9 % och antalet av offentliga medel understödda arbetslösa kunde också högst väsentligt reduceras, från 213 000 den 1 mars och 116 000 den 1 april till endast 69 000 den 1 maj. Sjukkassestatistiken antydde likaledes ökad arbetstillgång, i det antalet försäkringspliktiga från 1 april till 1 maj ökades med 2·2 %. Enligt arbetsförmedlingsstatistiken var antalet arbetssökande per 100 lediga platser detsamma som föregående månad, 113. (Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Nordamerika under april 1922. Den ökning av arbetstillgången inom Förenta staternas industri, som framträdde under årets tre första månader, har fortgått även under april. Vid de företag, som ingå i den av U. S. Employment Service förda statistiken, ökades sålunda sammanlagda arbetsstyrkan från 1 604 959 den 31 mars till 1 616 834 den 30 april, alltså en ökning med 0·7 %. Antalet vid dessa företag sysselsatta arbetare låg nu endast 0·7 % under siffran den 31 januari 1921, som utgör utgångspunkt för denna statistik. Av de olika industrierna företedde automobilindustrien den största ökningen med 10·4 %. Därnäst kom jord- och stenindustrien med 7·8 % samt järn- och stålindustrien med 5·7 %. Nedgång i arbetsstyrkan konstaterades å andra sidan bl. a. inom läder, textil- och livsmedelsindustrierna.

(Industrial Employment Survey Bulletin.)

— Arbetstid. —

Arbetstidslagstiftningen i Schweiz. Det i förra häftet av denna tidskrift (sid. 493) omnämnda förslaget till ändrad lydelse av fabrikslagens § 41 har den 10 maj 1922 av förbundsrådet framlagts för förbundsförsamlingen. Den föreslagna lagändringen avser, såsom förut bebådats, att förbundsrådet må äga befogenhet att i tider av allmän, allvarlig ekonomisk kris medgiva en generell utsträckning av arbetstiden till 54 timmar i veckan samt att, då nämnda förutsättning icke föreligger, enahanda utsträckning av arbetstiden må kunna av förbundsrådet medgivas med avseende å särskilda industrigrenar eller särskilda fabriker.

Arbetstidslagstiftningen i Norge. Vid stortingets sammanträde den 27 maj 1922 förekom en interpellationsdebatt rörande åttatimmarsdagens tillämpning i Norge.

En bonderepresentant hade framställt en fråga till regeringen, huruvida den uppmärksammat, att bestämmelserna om åttatimmarsdagen i lagen den 11 juli 1919 hade oförmånligt inverkat på områden, som lågo utom den egentliga fabriksdriften, exempelvis vid mejerier, kvarnar ute å landsbygden, väganläggningar etc. och huruvida regeringen aktade vidtaga några åtgärder för att undanröja dessa olägenheter.

Socialministern, statsrådet Oftedahl, betonade i det svar han avgav, att därest interpellantens fråga utginge från ett erkännande av själva den princip, som låge till grund för åttatimmarsdagen, ett tillmötesgående svar kunde ges, i det att, vad statsrådet anginge, han ville tillse, att det som rimligen kunde göras skulle bli gjort vid den praktiska tillämpningen och utformningen av gällande bestämmelser. Han ställde vidare i utsikt, att åttatimmarsdagen i vissa avseenden skulle komma att revideras. Bland annat vore det önskligt, att ökad möjlighet bereddes de administrativa myndigheterna att medgiva dispenser, särskilt i fråga om säsongarbete, vakttjänstgöring och arbetstidens förläggning på veckans olika dagar. Dylika modifikationer borde kunna ske, utan att åttatimmarsprincipen därmed rubbades. Ty erkännandet av denna princip måste betraktas som ett socialt framsteg, som icke nu finge tagas tillbaka. En kommitté vore nu tillsatt för att verkställa den behövliga revideringen av lagen, och till denna kommitté skulle alla inkommande framställningar i frågan överlämnas. Från kommitténs majoritet förelåge redan ett förslag, i vilket de av interpellanterna framförda synpunkterna i mycket beaktats. Man väntade nu blott på det av kommitténs minoritet utarbetade betänkandet, men även detta vore att emotse i så god tid, att hela frågan borde kunna föreläggas nästa års storting.

— Föreningsväsen. —

Svenska arbetsgivareföreningen år 1921. Enligt den till svenska arbetsgivareföreningens ordinarie stämma i maj 1922 avgivna styrelseberättelsen uppgick antalet delägare vid början av innevarande år till 3 306, mot 3 681 den 1 januari 1921. Minskningen beror huvudsakligen på avgång av en del mindre arbetsgivare, som icke ansett sig kunna gå med på den under året genomförda höjningen av de garantibelopp, varje delägare i föreningen måste åtaga sig. I fråga om arbetarantalet har föreningens omfattning hållit sig i det närmaste oförändrad. De till 1922 kvarstående delägarna redovisade nämligen sammanlagt 292 865 arbetare, mot 293 167 föregående år.

Dessa siffror, som grunda sig på de av delägarna i och för ansvarighetsbeloppens bestämmande avgivna arbetaruppgifterna, återgiva emellertid icke de mera tillfälliga växlingar i arbetarantalet, som äro en följd av konjunkturerna å arbetsmarknaden. Den hos föreningens delägare faktiskt sysselsatta arbetsstyrkan har på grund av den rådande depressionen under hela året hållit sig avsevärt lägre än den bokförda. Växlingarna under årets olika månader framgå av följande tablå:

Sysselsatta arbetare (i tusental)	1/1 217	1/2 235	1/3 227	1/4 218	1/5 213	1/6 209	1/7 202	1/8 200	1/9 202	1/10 203	1/11 209	1/12 208
därav: Järnbruksförbundet . . .	28	28	28	27	28	27	26	25	23	23	24	24
Pappersmasseförbundet . .	17	16	16	15	14	14	13	13	12	13	13	13
Pappersbruksförbundet . .	11	11	11	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Textilindustriförbundet . .	20	22	21	20	20	19	19	20	21	23	24	25
Verkstadsföreningen . . .	40	45	42	38	36	34	31	30	29	29	28	27
Sågverksförbundet	16	20	20	19	18	19	19	18	19	20	19	17

Den starkaste nedgången ägde rum omkring nyåret 1921, då den hos föreningens delägare sysselsatta arbetsstyrkan på två månader (1/12 1920—1/2 1921) minskades med ej mindre än 46 000, den av mer tillfälliga omständigheter föranledda sänkningen den 1 januari härvid oberäknad. Efter denna kris fortgick minskningen, ehuru icke i samma hastiga tempo, intill den 1 augusti, varefter under höstmånaderna åter någon stegring kunde förmärkas. Av de större yrkesförbunden företedde verkstadsföreningen den största nedgången, textilindustriförbundet åter den mest anmärkningsvärda ökningen av antalet sysselsatta arbetare.

Internationella fackföreningskongressen i Rom. Den på kongressen i Amsterdam 1919 rekonstruerade fackföreningsinternationalen har i april 1922 hållit sin andra ordinarie kongress i Rom. I kongressen deltogo 107 delegerade från landsorganisationerna i Tyskland, Storbritannien, Frankrike, Italien, Österrike, Belgien, Tcheckoslovakiet, Polen, Sverige, Danmark, Norge, Holland, Spanien, Schweiz, Ungern, Lettland, Jugoslavien, Luxemburg och Bulgarien samt dessutom repre-

sentanter för följande internationella yrkesfederationer: transportarbetare, gruvarbetare, metallarbetare, fabriksarbetare, lantarbetare, textilarbetare, privatanställda funktionärer och tekniker, post-, telefon- och telegraffunktionärer, livsmedelsarbetare, stenarbetare, tobaksarbetare, målare, litografer, hattmakare, diamantarbetare och musiker. Genom de anslutna landsorganisationerna representerade kongressen inalles cirka 24 miljoner arbetare, fördelade på de olika länderna sålunda (1921):

Tyskland . .	8 000 000	Tcheckoslovakiet	740 000	Spanien	240 113	Sydafrika . . .	60 000
England . . .	6 600 000	Belgien	718 410	Schweiz	223 588	Lettland . . .	30 000
Italien . . .	2 055 700	Polen	403 138	Holland	216 581	Luxemburg . .	27 000
Frankrike . .	1 500 000	Danmark . . .	279 255	Grekland . . .	170 000	Jugoslavien . .	25 000
Österrike . .	1 000 000	Sverige	277 242	Ungern	152 441	Peru	25 000
Argentina . .	749 518	Kanada	260 000	Norge	150 000	Bulgarien . . .	4 000

Förutom en del organisationsfrågor och andra inre angelägenheter upptog kongressens program tre stora huvudfrågor, nämligen angående de fackligt organiserade arbetarnas ställning till återuppbyggnadsarbetet i Europa, till reaktionen mot åttatimmarsdagen och andra efter världskriget genomförda sociala reformer samt till kriget och militarismen. Beträffande de överläggningar och meningsutbyten, som förekommo rörande dessa frågor, må hänvisas till de utförligare referaten i svenska landsorganisationens tidskrift Fackföreningsrörelsen (nr 18—22), där de av kongressen beslutade uttalandena rörande nämnda frågor även äro in extenso återgivna.

Nästa kongress hålles i Wien 1924.

Fackföreningsrörelsen i Kina. Den nu bilagda sjömansstrejken i Hongkong i början av detta år, som utan reservation kan sägas hava krönts med en storartad seger för de strejkande kinesiska sjömännen, har visat, att det i Kina finnes sammanslutningar bland arbetarna, som äro bättre organiserade och mera målmedvetna, än man hittills anat. Som bevis på, hur långt utvecklingen på detta område framskridit, har från svenska generalkonsulatet i Schanghai insänts en förteckning över i sagda stad befintliga fackorganisationer, upptagande ej mindre än 47 olika föreningar. Av dessa synas en del visserligen ha karaktär av ett slags skråföreningar, bildade av arbetsgivare och arbetare i gemenskap, men flertalet torde dock vara verkliga fackföreningar av modern västerländsk typ. En organisation, Chinese Labour Corps, var t. ex. från början en sammanslutning av kinesiska arbetare, som under kriget hade anställning i Frankrike, och vilka efter återkomsten till hemlandet bibehållit de i Europa inhämtade organisationsformerna.

— Olycksfallsförsäkring. —

En omtvistad invaliditetslag i Kalifornien. Lagstiftande församlingen i Kalifornien antog för ett par år sedan en lag om åtgärder för genom olycksfall skadade arbetares återställande till hälsa och arbetsförmåga (den s. k. Rehabilitation Law). För åstadkommande av erforderliga medel för anordningar i det med lagen avsedda syftet föreskrevs bl. a., att vid olycksfall med dödlig utgång, där den omkomne arbetaren icke efterlämnat skadeståndsberättigade arvingar, vederbörande arbetsgivare i stället skulle vara skyldiga att till statskassan erlägga ett belopp av 350 dollars, att tilläggas invaliditetsfonden. Lagen, som uppgives vara tillkommen efter förebild av en liknande författning i New York, har emellertid genom ett av statens högsta domstol den 17 februari 1922 avkunnat utslag förklarats ogiltig såsom stridande mot författningen. Som stöd för utslaget anfördes, dels att den ifrågavarande pålagan vore att betrakta såsom en på vissa grupper av medborgare lagd beskattning, vilken vore olaglig, då lagen icke antagits i den för bevillningar föreskrivna ordningen, dels ock att statens olycksfallskommission (Industrial Accident Commission), som hade att handhava lagens tillämpning, därigenom beklätts med en myndighet, som eljest författningsenligt endast tillkomme statens ordinarie domstolar.

Utslaget kom så mycket mera oväntat, som detsamma går i rakt motsatt riktning mot den dom, New Yorks högsta domstol på sin tid avkunnade, då samma spörsmål där stod på dagordningen. Olycksfallskommissionen ingick också omedelbart med en framställning om frågans upptagande till ny omprövning, vilket emellertid domstolen ej ansåg sig kunn bifalla.

(Monthly Labor Rewiew.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Maj månad år 1922.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under maj månad.

Översikt av verksamheten under *maj* månad 1922.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	11 394	2 080	1 945	3 781	3 830	2 659	**15 175**	**5 910**	**4 604**
Stockholms län	4 524	1 909	1 872	419	681	243	**4 943**	**2 590**	**2 115**
Uppsala stad och län	1 345	615	595	169	170	133	**1 514**	**785**	**728**
Södermanlands län	1 926	255	223	264	268	169	**2 190**	**523**	**392**
Östergötlands län	2 755	750	711	464	481	291	**3 219**	**1 231**	**1 002**
Norrköping	1 707	133	132	170	178	116	**1 877**	**311**	**248**
Jönköpings län	1 336	530	327	144	139	87	**1 480**	**669**	**414**
Kronobergs län	1 024	228	223	63	79	41	**1 087**	**307**	**264**
Norra Kalmar län	509	170	171	31	32	27	**540**	**202**	**198**
Södra Kalmar län	1 254	352	356	157	167	118	**1 411**	**529**	**474**
Gottlands län	57	39	34	50	65	31	**107**	**104**	**65**
Blekinge län	1 554	655	636	322	267	179	**1 876**	**922**	**815**
Kristianstads län	652	438	321	324	457	246	**976**	**895**	**567**
Malmöhus län: Malmö	3 031	432	418	1 000	942	576	**4 031**	**1 374**	**994**
Malmöhus län: Lund	468	103	97	99	67	53	**567**	**170**	**150**
Malmöhus län: Landskrona	1 030	191	190	21	29	10	**1 051**	**220**	**200**
Malmöhus län: Hälsingborg	1 378	464	451	216	179	132	**1 594**	**643**	**583**
Malmöhus län: Ystad	291	68	61	93	66	41	**384**	**134**	**102**
Malmöhus län: Trälleborg	413	169	164	44	39	33	**457**	**208**	**197**
Malmöhus län: Eslöv	153	77	70	61	70	48	**214**	**147**	**118**
Malmöhus län: Skurup	55	39	34	15	30	15	**70**	**69**	**49**
Hallands län	267	127	100	101	167	72	**368**	**294**	**172**
Göteb. o. Bohus län	1 138	153	139	122	177	52	**1 260**	**330**	**191**
Göteborg	7 708	2 281	2 204	1 030	1 331	805	**8 738**	**3 612**	**3 009**
Älvsborgs län	689	315	288	79	152	51	**768**	**467**	**339**
Skaraborgs län	668	449	366	206	433	137	**874**	**882**	**503**
Värmlands län	3 156	704	702	166	230	127	**3 322**	**934**	**829**
Örebro län	2 381	710	699	270	318	209	**2 651**	**1 028**	**908**
Västmanlands län	4 056	890	875	265	253	180	**4 321**	**1 143**	**1 055**
Kopparbergs län	4 236	1 063	1 061	218	195	136	**4 454**	**1 258**	**1 197**
Gävle stad och län	2 889	713	710	207	196	161	**3 096**	**909**	**871**
Västernorrlands län	2 677	992	989	112	112	73	**2 789**	**1 104**	**1 062**
Jämtlands län	969	256	256	151	167	137	**1 120**	**423**	**393**
Västerbottens län	412	147	131	168	154	120	**580**	**301**	**251**
Norrbottens län	375	248	242	112	107	75	**487**	**355**	**317**
Tillsammans maj 1922	**68 477**	**18 755**	**17 793**	**11 114**	**12 228**	**7 583**	**79 591**	**30 983**	**25 376**
» april 1922	*94 941*	*16 892*	*15 631*	*11 891*	*12 161*	*7 400*	*106 832*	*29 053*	*23 031*
» maj 1921	43 489	12 379	11 477	10 843	13 138	6 996	54 332	25 517	18 473
» » 1920	12 644	10 953	8 197	6 922	12 213	5 569	19 566	23 166	13 766
» » 1919	15 586	11 130	9 223	9 236	13 895	6 798	24 822	25 025	16 021

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					maj 1922	april 1922	maj 1921	maj 1922	april 1922	maj 1921
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	6 554	7 032	3 313	2 818	212	311	110	85	86	84
Industri och hantverk	36 476	37 451	4 465	4 328	839	1318	528	97	88	96
Sjöfart och fiske	4 520	4 680	1 557	1 520	301	457	—	98	97	—
Handel och samfärdsel	5 658	5 823	1 186	1 126	491	1012	503	95	94	91
Husligt arbete	9	9	2	—	.	.	.	—	—	.
Annat arbete	12 794	13 482	8 232	8 001	164	268	290	97	98	99
Summa	**66 011**	**68 477**	**18 755**	**17 793**	**365**	**562**	**351**	**95**	**93**	**93**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	594	600	1 531	597	39	46	25	39	36	36
Industri och hantverk	972	1 217	532	328	229	331	692	62	63	59
Sjöfart och fiske	124	133	125	89	106	.	—	71	.	—
Handel och samfärdsel	1 676	1 888	1 593	1 047	119	135	93	66	66	55
Husligt arbete	5 144	7 152	8 441	5 517	85	88	63	65	65	57
Annat arbete	122	124	6	5	.	.	.	.	.	.
Summa	**8 632**	**11 114**	**12 228**	**7 583**	**91**	**98**	**83**	**62**	**61**	**53**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning	7 148	7 632	4 844	3 415	158	231	80	70	71	67
Jordbruk	4 628	5 052	4 390	2 973	115	161	83	68	69	62
Skogshushållning	2 520	2 580	454	442	568	1277	57	97	98	100
Industri och hantverk	37 448	38 668	4 997	4 656	774	1220	541	93	85	93
Gruvdrift och malmförädling	4 631	4 654	614	613	758	1195	739	100	74	100
Jord-, sten- och glasindustri	1 716	1 732	272	265	637	801	226	97	87	98
Metall- och maskinindustri	14 427	14 690	550	518	2671	3720	2651	94	87	87
Trävaruindustri	3 130	3 259	704	684	463	1722	1408	97	97	97
Byggnadsverksamhet	6 168	6 426	1 898	1 847	339	620	115	97	87	97
Läder-, hår- och gummiindustri	332	362	37	28	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	288	296	69	53	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	994	1 128	311	203	363	656	521	65	66	62
Närings- och njutningsmedelsindustri	956	1 153	296	238	390	439	204	80	85	86
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	340	396	46	41	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri	780	791	72	51	.	494	533	.	96	95
Grafisk industri	630	635	30	25	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	3 056	3 146	98	90	.	3342	.	.	93	.
Sjöfart och fiske	4 644	4 813	1 682	1 609	286	445	—	96	95	—
Handel och samfärdsel	7 334	7 711	2 779	2 173	277	425	263	78	75	70
Kontors-, bank- o. d. personal	1 089	1 109	112	100	990	.	482	89	.	57
Butiks- och magasinspersonal	1 689	1 742	247	214	705	1107	465	87	85	80
Hotell- och restaurangpersonal	1 131	1 308	1 209	837	108	122	74	69	67	56
Transportarbetare	3 093	3 206	967	881	332	697	344	91	88	77
Allmän eller litterär verksamhet	232	246	223	120	110	183	73	54	.	45
Ej särskilt specificerade	100	100	21	21	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	5 153	7 161	8 443	5 517	85	89	63	65	65	57
Annat arbete	12 916	13 606	8 238	8 006	165	268	293	97	98	99
Summa	**74 643**	**79 591**	**30 983**	**25 376**	**258**	**368**	**213**	**82**	**79**	**72**

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 610 platser, varav 2 197 manliga och 413 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 761, 2 142 och 619 samt under nästlidna månad resp. 1 619, 1 257 och 362.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**4 452**	**2 859**	**2 376**	**2 580**	**454**	**442**	**4 646**	**614**	**613**	**1729**	**265**	**260**	**14 479**	**539**	**511**
1	Stockholms stad	56	8	6	2	—	—	1	—	—	73	—	—	3 182	60	42
2	Stockholms län	1 067	713	689	55	39	28	324	—	—	96	24	24	953	140	140
3	Uppsala stad och län	218	136	120	—	5	5	30	—	—	53	25	24	343	7	7
4	Södermanlands län	103	121	93	15	15	15	3	—	—	11	1	1	854	12	12
5	Östergötlands län	350	218	189	36	13	13	79	23	23	63	46	46	817	14	13
6	Norrköping	78	27	26	3	—	—	—	—	—	10	—	—	399	—	—
7	Jönköpings län	46	46	32	15	6	6	22	9	9	—	1	1	569	18	18
8	Kronobergs län	62	21	20	13	2	2	1	—	—	131	12	12	49	—	—
9	Kalmar län	212	65	59	29	—	—	—	—	—	35	2	3	248	1	1
10	Gottlands län	33	17	16	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	198	70	56	19	—	—	11	1	1	158	3	3	172	1	1
12	Kristianstads län	271	308	197	18	4	4	3	1	1	83	29	29	44	8	7
13	Malmöhus län: Malmö	51	53	43	—	—	—	—	—	—	14	4	2	837	17	18
14	Hälsingborg	49	18	12	—	—	—	62	—	—	16	—	—	243	11	9
15	Övriga anstalter	299	182	156	1	—	—	—	—	—	8	15	13	690	8	7
16	Hallands län	33	52	27	—	—	—	—	—	—	24	—	—	56	2	2
17	Göteborgs och Bohus län	29	43	32	1	—	—	—	—	—	653	1	—	19	5	5
18	Göteborgs stad	69	104	81	1	—	—	1	—	—	30	2	2	2 608	87	83
19	Älvsborgs län	44	54	34	4	—	—	5	1	1	6	2	2	76	24	23
20	Skaraborgs län	213	199	116	—	—	—	11	—	—	48	63	63	140	4	4
21	Värmlands län	186	53	52	591	30	30	721	348	347	25	—	—	249	3	3
22	Örebro län	213	135	125	238	23	22	661	59	59	47	24	24	292	10	10
23	Västmanlands län	219	140	125	32	32	32	1 444	73	73	12	2	2	903	19	19
24	Kopparbergs län	57	19	18	206	29	29	995	54	54	106	3	3	377	72	72
25	Gävle stad och län	164	29	29	824	201	201	269	44	44	15	4	4	256	13	13
26	Västernorrlands län	86	2	1	243	10	10	—	—	—	—	—	—	84	—	—
27	Jämtlands län	24	10	10	209	29	29	1	—	—	3	—	—	13	—	—
28	Västerbottens län	21	16	12	17	4	4	—	—	—	—	—	—	4	2	1
29	Norrbottens län	1	—	—	8	12	12	2	1	1	3	2	2	2	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**600**	**1 531**	**597**	—	—	—	**8**	—	—	**3**	**7**	**5**	**211**	**11**	**7**
1	Stockholms stad	4	18	15	—	—	—	—	—	—	2	4	3	176	7	5
2	Stockholms län	53	209	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2
3	Uppsala stad och län	30	33	26	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—
4	Södermanlands län	27	42	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	34	72	33	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
6	Norrköping	5	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	8	39	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	6	17	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	53	75	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	4	16	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	50	68	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	66	167	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	20	70	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	2	—
14	Hälsingborg	4	20	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	29	94	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	6	54	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	22	42	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—
19	Älvsborgs län	3	22	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	18	108	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	17	51	17	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	35	87	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	42	72	35	—	—	—	3	—	—	—	—	—	2	—	—
24	Kopparbergs län	17	27	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	9	23	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	6	8	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	5	21	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	22	28	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
3 250	**700**	**681**	**6 426**	**1 898**	**1 847**	**337**	**32**	**25**	**230**	**17**	**16**	**749**	**52**	**39**	**893**	**193**	**188**	**351**	**28**	**27**	
304	34	27	1 443	221	190	43	11	5	8	—	—	185	15	8	316	158	156	32	1	—	1
88	19	19	489	496	495	21	10	10	2	—	—	42	7	7	21	5	5	10	3	3	2
51	11	11	103	60	60	6	—	—	—	—	—	24	2	2	36	—	—	—	—	—	3
137	7	7	132	9	9	5	—	—	4	—	—	9	—	—	8	1	1	3	—	—	4
246	135	135	414	103	101	5	—	—	16	—	—	8	—	—	18	6	5	14	—	—	5
138	2	2	289	6	6	7	—	—	101	3	3	22	—	—	26	1	1	3	—	—	6
160	13	12	78	87	87	22	1	1	4	—	—	16	3	3	17	1	1	53	—	—	7
83	18	18	49	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	20	—	—	8
138	15	15	180	2	2	6	—	—	2	—	—	7	—	—	9	1	1	47	1	1	9
3	4	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	10
20	1	1	249	18	18	13	—	—	1	—	—	4	—	—	21	—	—	10	—	—	11
19	5	3	22	5	4	4	—	—	2	—	—	2	—	—	14	4	3	1	—	—	12
128	2	2	510	89	89	37	2	2	17	—	—	102	4	3	48	1	1	66	—	—	13
17	1	1	137	145	144	34	—	—	3	—	—	30	3	2	29	1	1	17	17	17	14
64	3	3	198	31	31	46	—	—	3	1	1	16	—	—	103	2	2	18	4	4	15
20	1	1	43	13	13	—	—	—	14	4	4	6	—	—	2	—	—	—	—	—	16
13	—	—	20	86	86	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	5	—	—	17
327	7	5	526	70	61	25	—	—	40	2	1	107	4	1	81	1	1	26	1	1	18
10	4	4	71	23	18	2	—	—	11	7	7	8	—	—	2	—	—	1	—	—	19
10	—	—	88	69	69	23	3	3	—	—	—	2	—	—	7	3	3	12	—	—	20
54	22	22	241	47	47	17	—	—	—	—	—	4	—	—	18	1	1	—	—	—	21
37	10	10	91	13	13	2	—	—	—	—	—	95	—	—	13	—	—	—	—	—	22
123	12	12	373	33	33	5	2	2	—	—	—	16	—	—	28	—	—	4	—	—	23
104	62	62	104	73	73	2	—	—	—	—	—	3	—	—	9	2	2	—	—	—	24
91	11	11	141	35	35	9	2	1	1	—	—	26	9	9	31	3	3	2	—	—	25
701	253	252	137	18	18	1	—	—	—	—	—	5	4	4	26	1	1	7	1	1	26
113	24	24	225	104	104	2	1	1	—	—	—	8	—	—	5	—	—	—	—	—	27
48	23	18	60	36	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	28
3	1	1	10	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29
9	**4**	**3**	—	—	—	**25**	**5**	**3**	**66**	**52**	**37**	**379**	**259**	**164**	**260**	**103**	**50**	**45**	**18**	**14**	
9	4	3	—	—	—	8	4	3	20	28	28	238	150	102	136	27	8	28	10	9	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	5	3	8	10	2	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	4	3	3	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	3	7	8	1	5	6	5	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	1	—	—	17	1	1	2	6	4	10	1	—	1	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	1	1	1	4	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	2	2	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	5	5	—	4	3	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	9	—	—	2	2	—	48	47	26	28	13	6	10	—	—	13
—	—	—	—	—	—	3	—	—	7	1	1	1	2	2	1	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	8	3	3	2	1	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	10	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	4	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	1	—	9	7	4	28	16	3	45	21	17	1	5	2	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	3	5	2	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	2	1	9	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	4	3	—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	3	1	1	—	1	1	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**682**	**19**	**19**	**607**	**26**	**23**	**3072**	**82**	**79**	**4680**	**1557**	**1520**	**895**	**67**	**59**
1	Stockholms stad	84	—	—	269	10	9	705	11	9	730	311	292	493	17	11
2	Stockholms län	14	—	—	35	7	7	162	15	15	51	7	7	45	6	6
3	Uppsala stad och län	2	—	—	13	—	—	41	1	1	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	2	—	—	18	—	—	213	6	6	9	2	2	6	—	—
5	Östergötlands län	6	1	1	27	1	1	110	8	8	24	3	3	18	1	1
6	Norrköping	27	1	1	20	—	—	63	2	2	225	67	67	4	2	2
7	Jönköpings län	8	—	—	7	1	1	68	1	1	4	1	1	16	2	2
8	Kronobergs län	6	4	4	2	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	20	—	—	3	—	—	127	1	1	316	111	111	7	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	9	—	—	—	—	—	67	2	2	109	29	29	2	—	—
12	Kristianstads län	1	—	—	1	—	—	6	3	3	2	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	4	—	—	46	—	—	187	5	5	218	106	105	56	1	1
14	Hälsingborg	5	—	—	18	—	—	53	3	3	403	188	188	9	—	—
15	Övriga anstalter	2	—	—	21	—	—	91	1	1	193	38	37	6	—	—
16	Hallands län	7	—	—	1	—	—	3	—	—	8	—	—	2	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	69	—	—	1	—	—	2	—	—	35	3	3	1	2	2
18	Göteborgs stad	49	1	1	78	6	4	148	5	4	1747	516	501	167	13	11
19	Älvsborgs län	6	—	—	—	—	—	29	7	7	10	6	6	3	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	1	1	4	—	—	1	—	—	2	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	4	—	—	298	1	1	3	—	—	2	—	—
22	Örebro län	6	1	1	5	—	—	49	—	—	11	5	5	2	—	—
23	Västmanlands län	8	—	—	22	—	—	292	—	—	18	1	1	15	—	—
24	Kopparbergs län	14	—	—	5	—	—	61	—	—	—	—	—	11	21	21
25	Gävle stad och län	181	1	1	5	—	—	63	9	9	222	53	52	13	2	2
26	Västernorrlands län	87	10	10	2	—	—	211	—	—	331	108	108	2	—	—
27	Jämtlands län	65	—	—	2	—	—	4	—	—	4	—	—	6	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	1	1	2	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	1	—	—	2	1	1	2	1	1	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**109**	**53**	**32**	**28**	**4**	**2**	**74**	**16**	**11**	**133**	**125**	**89**	**214**	**45**	**41**
1	Stockholms stad	91	25	15	24	3	1	6	—	—	26	42	24	111	16	14
2	Stockholms län	1	—	—	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	13	3	1	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	3	1	1
6	Norrköping	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	2
13	Malmöhus län: Malmö	6	9	8	2	1	1	27	9	7	—	4	—	67	20	20
14	Hälsingborg	1	3	3	—	—	—	4	3	1	15	15	15	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	1	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	1	1	1
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	5	11	5	1	—	—	—	—	—	85	52	42	16	1	1
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5	5	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	4	1	1
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän el. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
1426	**157**	**147**	**188**	**53**	**48**	**3 118**	**868**	**832**	**96**	**20**	**19**	**100**	**21**	**21**	**9**	**2**	**—**	**13482**	**8 282**	**8 001**	
746	100	91	86	29	27	833	172	163	55	20	19	13	—	—	7	2	—	1 728	900	890	1
62	14	14	17	—	—	171	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	795	397	397	2
25	2	2	3	1	1	47	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	349	362	359	3
34	3	3	2	1	1	44	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	314	74	71	4
31	8	8	6	3	2	122	32	29	—	—	—	1	—	—	—	—	—	344	135	133	5
25	1	1	5	1	1	87	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175	10	10	6
10	—	—	2	1	1	36	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	183	334	148	7
2	—	—	1	—	—	17	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	575	169	165	8
8	—	—	4	—	—	50	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	315	332	332	9
—	—	—	—	—	—	6	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	14	14	10
14	1	1	2	4	4	25	14	13	—	—	—	—	1	1	—	—	—	450	510	506	11
3	—	—	—	2	1	19	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	137	68	68	12
117	4	4	13	—	—	189	22	21	—	—	—	24	—	—	—	—	—	367	122	122	13
19	—	—	3	—	—	50	9	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	181	68	67	14
18	7	7	1	—	—	42	60	60	—	—	—	4	—	—	—	—	—	586	295	294	15
3	—	—	—	—	—	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	54	52	16
2	—	—	1	1	—	29	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	255	10	10	17
229	12	11	28	6	6	499	122	110	39	—	—	30	20	20	—	—	—	853	1 302	1 300	18
1	—	—	—	—	—	19	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	381	179	179	19
4	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	107	107	20
2	1	1	—	—	—	61	21	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	680	177	177	21
13	—	—	2	—	—	67	9	9	—	—	—	1	—	—	—	—	—	536	421	421	22
15	—	—	1	1	1	84	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	440	574	574	23
10	—	—	8	2	2	43	9	9	—	—	—	27	—	—	—	—	—	2 094	717	716	24
17	3	3	1	1	1	172	21	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	386	272	272	25
9	—	—	—	—	—	358	320	320	—	—	—	—	—	—	—	—	—	387	265	264	26
3	—	—	2	—	—	21	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	259	86	86	27
3	—	—	—	—	—	9	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240	63	57	28
1	1	1	—	—	—	9	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	330	215	210	29
316	**90**	**67**	**1120**	**1156**	**789**	**88**	**99**	**49**	**150**	**203**	**101**	**—**	**—**	**—**	**7152**	**8 441**	**5 517**	**124**	**6**	**5**	
134	35	25	478	374	257	28	25	16	96	108	55	—	—	—	2142	2 944	2 071	24	6	5	1
11	1	1	43	42	32	—	—	—	5	8	5	—	—	—	268	404	147	—	—	—	2
1	—	—	6	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131	120	91	—	—	—	3
5	—	—	6	18	10	—	—	—	2	2	2	—	—	—	205	199	135	—	—	—	4
7	8	6	33	28	20	2	5	4	1	8	6	—	—	—	358	341	211	11	—	—	5
2	3	2	6	24	13	1	3	2	1	2	—	—	—	—	113	133	91	9	—	—	6
1	—	—	18	18	13	—	—	—	1	3	3	—	—	—	103	71	57	3	—	—	7
—	—	—	8	10	8	—	—	—	2	4	2	—	—	—	46	47	25	—	—	—	8
2	—	—	12	16	13	1	—	—	—	—	—	—	—	—	117	102	74	—	—	—	9
—	—	—	13	13	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	35	18	—	—	—	10
3	2	2	44	39	36	2	—	—	—	—	—	—	—	—	216	157	86	—	—	—	11
8	2	2	41	60	44	1	2	2	1	1	1	—	—	—	200	213	129	—	—	—	12
89	18	16	65	67	36	26	44	13	6	9	5	—	—	—	578	628	406	—	—	—	13
2	2	2	21	29	16	1	1	—	1	—	—	—	—	—	139	103	77	16	—	—	14
2	—	—	18	20	20	4	3	3	1	2	2	—	—	—	253	176	128	7	—	—	15
3	—	—	3	11	6	2	3	3	2	7	3	—	—	—	74	80	51	6	—	—	16
2	2	—	16	37	14	—	—	—	2	9	3	—	—	—	72	82	29	5	—	—	17
30	10	5	61	51	20	15	11	5	17	16	3	—	—	—	659	1 089	698	43	—	—	18
2	1	—	5	18	5	—	1	—	—	2	—	—	—	—	68	104	42	—	—	—	19
1	1	1	25	33	20	—	—	—	2	4	2	—	—	—	155	282	100	—	—	—	20
—	—	—	14	22	14	—	—	—	2	2	2	—	—	—	128	155	94	—	—	—	21
1	—	—	20	22	19	4	—	—	2	1	—	—	—	—	184	206	155	—	—	—	22
3	2	2	18	27	23	—	—	—	1	5	2	—	—	—	188	143	115	—	—	—	23
—	—	—	48	31	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	151	137	95	—	—	—	24
—	—	—	9	25	19	1	1	1	1	2	—	—	—	—	175	138	118	—	—	—	25
—	—	—	6	15	4	—	—	—	1	2	—	—	—	—	98	83	64	—	—	—	26
3	2	2	39	51	43	—	—	—	2	5	4	—	—	—	101	87	76	—	—	—	27
2	—	—	23	23	19	—	—	—	1	1	1	—	—	—	111	98	76	—	—	—	29
2	1	1	21	18	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86	84	58	—	—	—	28

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 30 april 1922.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar		
		Män				Män												Antal redovisade		
		Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans Antal	Tillsammans %	arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	avdeln.	medlemmar	Antal dagar under april 1922
Bleck- och plåtslagareförbundet	33	538	40	—	578	225	8	—	233	40·3	230	3	17	—	13	—	30	28	521	5 215
Bokbindareförbundet	13	189	30	488	707	23	2	33	58	8·2	58	—	21	—	1	100	122	9	655	1 864
Bryggeriindustriarbetareförbundet	29	2 572	52	784	3 408	149	4	135	288	8·5	288	—	126	—	28	—	154	1	2 002	5 415
De förenade förbunden	49	2 455	121	303	2 879	372	29	59	460	16·0	460	—	68	15	20	14	117	36	2 272	9 414
Elektriska arbetareförbundet	84	2 297	566	5	2 866	736	128	1	865	30·2	860	5	37	74	78	25	214	74	2 570	20 020
Gjutareförbundet	62	1 694	153	7	1 854	897	82	6	985	53·1	982	3	46	62	24	15	147	49	1 454	18 003
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	153	11 380	892	1 430	13 702	4 035	228	237	4 500	32·8	3 845	655	460	96	111	1 626	2 293	113	9 954	87 955
Gruvindustriarbetareförbundet	16	1 264	76	13	1 353	334	62	2	398	29·4	395	3	59	—	11	1	71	10	936	5 386
Handelsarbetareförbundet	89	4 211	796	1 371	6 378	591	100	75	766	12·0	701	65	143	11	48	3	205	54	5 673	19 754
Hattarbetareförbundet	2	60	1	—	61	4	—	—	4	6·6	4	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Litografiska förbundet	15	718	47	—	765	48	12	—	60	7·8	60	—	13	—	14	—	27	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	42	2 805	772	996	4 573	305	59	130	494	10·8	483	11	41	13	30	1	85	33	2 936	11 076
Kommunalarbetareförbundet	60	5 254	237	110	5 601	200	26	2	228	4·1	228	—	290	67	10	4	371	27	2 200	4 668
Metallindustriarbetareförbundet	120	—	—	—	47 982	—	—	—	18 258	38·1	—	—	—	—	—	—	—	107	44 081	451 075
Därav: Järnbruksarbetare	47	—	—	—	10 687	—	—	—	2 984	27·9	—	—	—	—	—	—	—	42	9 252	74 325
Mek. verkstadsarbetare	78	—	—	—	37 295	—	—	—	15 274	41·0	—	—	—	—	—	—	—	65	34 829	376 750
Murareförbundet	30	1 335	146	—	1 481	786	94	—	880	59·4	880	—	16	2	7	—	25	18	794	9 861
Måleriarbetareförbundet	35	1 444	40	1	1 485	384	10	—	394	26·5	330	64	20	352	38	—	410	26	1 194	9 655
Pappersindustriarbetareförbundet	44	4 771	171	144	5 086	826	32	55	913	18·0	897	16	208	204	85	4	501	28	3 552	14 973
Pälsvaruindustriarbetareförbundet	7	170	34	300	504	66	13	78	157	31·2	157	—	8	—	13	6	27	5	381	3 328
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	41	825	70	61	956	155	2	2	159	16·6	159	—	33	11	30	—	74	23	814	3 485
Sko- och läderindustriarbetareförb.	32	3 688	1 588	1 267	6 543	1 263	119	98	1 480	22·6	1 480	—	120	12	79	—	211	27	6 385	19 500
Skrädderiarbetareförbundet	44	1 064	111	2 034	3 209	67	12	264	343	10·7	238	105	95	27	10	—	132	26	2 601	5 179
Stenindustriarbetareförbundet	33	1 141	225	—	1 366	295	78	—	373	27·3	368	5	35	7	12	10	64	19	928	7 521
Stuckatörförbundet	2	30	1	—	31	29	1	—	30	96·8	30	—	—	—	—	—	—	2	31	756
Sågverksindustriarbetareförbundet	99	6 148	1 052	2	7 202	1 730	470	1	2 201	30·6	2 174	27	210	2570	95	243	3 118	56	4 430	53 705
Textilarbetareförbundet	27	1 421	134	2 135	3 690	110	14	71	195	5·3	195	—	192	15	28	20	255	9	1 025	1 720
Tobaksindustriarbetareförbundet	8	539	41	2 391	2 971	58	8	16	82	2·8	64	18	139	—	6	1	146	6	2 586	1 588
Transportarbetareförbundet	28	2 033	44	—	2 077	682	23	—	705	33·9	659	46	87	5	14	—	106	20	1 662	8 661
Träarbetareförbundet	126	7 488	684	5	8 177	3 728	338	3	4 069	49·8	3 976	93	246	376	80	25	727	115	7 798	102 098
Tunnbinderiarbetareförbundet	15	338	22	—	360	79	1	—	80	22·2	62	18	10	23	2	—	35	9	323	2 035
Typografförbundet	22	672	201	28	901	86	36	4	126	14·0	126	—	13	—	12	8	33	21	890	4 204
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	9	595	5	1	601	104	—	—	104	17·3	104	—	11	1	6	—	18	8	550	2 224
Summa	1 353	[2] —	[2] —	[2] —	139 347	[2] —	[2] —	[2] —	39 888	28·6	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	959	111 198	890 428

[1] Jfr noten å sid. 605. — [2] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 30 april 1922.

April månad medförde åter en sänkning av arbetslöshetssiffran. Av de 139 347 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro 39 888 eller 28·6 % arbetslösa den 30 april mot 30·6 % den 31 mars.[1]

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna april 1921—april 1922.

	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April
Sverige	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2	34·8	32·1	30·6	28·6
Norge	14·7	16·1	18·4	15·9	14·7	14·7	15·1	15·7	18·3	20·1	21·3	21.9	—
Danmark	21·7	18·6	16·8	16·7	17·7	16·6	18·3	20·8	25·2	28·9	33·1	27·9	24·0
England	17·6	22·2	23·1	16·7	16·5	14·8	15·6	15·9	16·5	16·8	16·3	16·3	17·0
Tyskland	3·9	3·7	3·0	2·6	2·2	1·4	1·2	1·4	1·6	3·3	2·7	1·1	0·9
Nederländerna . . .	12·0	9 5	8·1	7·6	7·3	6·9	7·0	10·0	17·0	20·3	21·3	14·2	11·4
Belgien	31·5	32·3	22·9	21·4	21·7	17·7	13·6	13·9	11·4	11·2	10·1	9·2	—
Lettland	7·1	6·7	5·6	5·4	5·4	5·8	7·0	8·3	9·5	11·2	15·0	16·8	—
Kanada	16·3	15·5	13·1	9·1	8·7	8·5	7·4	11·1	15·1	13·9	10·6	9·6	—
Nya Syd-Wales . .	6·5	13·9	7·9	8·4	15·0	12·2	10·5	9·3	17·2	12·3	11·5	15·8	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror hänvisas till vad därom anfördes i andra häftet av Sociala Meddelanden, sid. 148.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under maj månad 1922.[2] De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet.[3] Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Maj månad har, liksom årets föregående månader, medfört en ytterligare sänkning av prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse; för ett eller

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

[2] Preliminära siffror.

[3] För de förändringar i fråga om inhämtandet av det prisstatistiska primärmaterialet, som företagits vid ingången av år 1920, har redogörelse lämnats i häfte n:r 5, årg. 1920.

Medelpris per år (1913—1921) och per månad (maj 1921—maj 1922)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	×310	× 401	× 587	729	657	496
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	287	343	725	681	578	428
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947
12	»	5 l.	28	30	36	53	× 58	× 68	71	60	60
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	×38	× 42	× 50	× 75	91	71
17	råg-, » » »	»	22	23	32	×29	× 36	× 41	× 56	56	46
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	×34	—	—	× 73	73	63
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	58	× 62	× 73	96	111	108
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217
26	mjukt, bil-, bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113
27	ligaste sort, » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321
36	salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	128	167	295	244	219	199
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210
49	Socker, bit-	»	67	65	66	× 68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53
53	Ved: björk-, osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090
54	barr- (»storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659
56	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	401	411	531	717	806	—	—	2069	1286
57	eng. hushålls- (fyrkol) hem-	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] körd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452
59	eng. kamin- »	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris. —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Maj 1921	Juni 1921	Juli 1921	Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr.[2]) 1922	Maj[3]) 1922	Höjning (+) eller sänkning (—) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	maj 1914—maj 1922	maj 1921—maj 1922	
36	35	34	34	33	33	32	30	26	26	25	25	25	+ 78·6	— 30·6	1
21	19	19	19	18	18	18	17	15	14	14	13	13	+ 62·5	— 35·0	2
13	13	13	13	12	12	12	11	10	9	9	9	9	+ 50·0	— 30·8	3
470	461	463	536	500	463	460	411	342	330	352	392	348	+ 54·6	— 26·0	4
472	453	444	510	486	451	449	406	330	322	337	378	335	+ 61·8	— 29·0	5
383	376	371	371	366	360	354	342	327	311	293	279	275	+ 69·8	— 28·2	6
257	257	250	256	252	247	258	227	218	207	184	174	168	+ 41·2	— 34·6	7
281	278	276	275	274	268	262	247	199	192	191	156	129	— 6·5	— 54·1	8
285	306	334	359	370	452	560	591	431	446	340	231	214	+ 74·0	— 24·9	9
—	275	295	283	—	407	445	453	370	386	—	—	—	—	—	10
951	922	939	898	1000	816	763	742	760	756	737	735	755	—	— 20·6	11
63	61	60	51	63	53	51	49	50	50	50	51	51	+ 88·9	— 19·0	12
—	—	164	84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
59	59	58	58	57	53	50	48	47	47	47	47	48	+ 60·0	— 18·6	14
79	77	77	77	77	79	82	88	90	92	95	101	105	+ 133·3	+ 32·9	15
71	76	74	75	70	63	58	57	57	56	56	56	55	+ 77·4	— 22·5	16
49	51	51	48	44	40	35	34	33	33	33	32	32	+ 52·4	— 34·7	17
68	71	70	68	63	56	49	49	48	47	47	47	47	+ 80·8	— 30·9	18
74	74	74	74	71	66	56	53	52	51	52	53	54	+ 50·0	— 27·0	19
79	78	77	75	74	72	69	68	67	67	65	64	62	+ 59·0	— 21·5	20
110	110	111	110	107	103	99	96	94	92	91	90	89	+ 117·1	— 19·1	21
133	134	134	134	131	128	123	120	118	117	116	114	113	—	— 15·0	22
94	95	95	94	93	86	83	82	80	79	78	77	77	+ 102·6	— 18·1	23
67	67	67	66	65	59	57	58	56	55	54	53	53	+ 76·7	— 20·9	24
220	221	220	218	214	199	192	189	188	186	183	178	177	+ 136·0	— 19·5	25
116	116	116	116	112	105	99	98	99	96	95	93	92	+ 109·1	— 20·7	26
130	131	131	130	128	120	117	117	114	113	112	110	110	+ 83·3	— 15·4	27
314	309	308	306	298	271	244	230	223	221	217	214	216	+ 80·0	— 31·2	28
256	251	250	246	238	215	193	181	175	173	169	168	170	+ 71·7	— 33·6	29
395	389	375	366	355	337	314	305	303	295	285	279	272	+ 106·1	— 31·1	30
209	203	201	197	192	182	168	169	166	162	157	150	148	+ 108·5	— 29·2	31
350	342	335	318	294	252	225	221	224	229	232	239	241	+ 74·6	— 31·1	32
283	286	282	276	260	205	192	195	186	187	195	195	203	+ 69·2	— 28·3	33
369	—	—	292	321	322	312	296	280	274	269	266	273	+ 123·8	— 26·0	34
313	308	314	327	330	313	288	266	256	249	243	236	236	+ 82·9	— 24·6	35
331	327	334	343	343	329	303	283	273	265	255	252	252	+ 85·3	— 23·9	36
267	265	260	275	273	251	232	213	203	196	195	193	198	—	— 25·8	37
140	143	161	160	161	169	160	157	163	169	163	152	113	+ 59·2	— 19·3	38
226	238	267	270	263	254	246	220	224	236	241	214	163	+ 63·0	— 27·9	39
87	105	117	113	113	94	92	82	78	70	58	72	72	+ 118·2	— 17·2	40
91	97	91	79	80	86	86	78	84	87	85	68	65	+ 80·6	— 28·6	41
114	115	118	116	116	117	112	107	109	124	111	96	92	+ 70·4	— 19·3	42
176	195	207	201	189	184	195	181	213	220	191	154	148	+ 85·0	— 15·9	43
129	133	139	129	131	128	123	116	121	127	124	113	109	—	— 15·5	44
85	81	81	86	86	83	80	80	82	83	83	83	83	+ 93·0	— 2·4	45
60	63	71	68	68	58	54	53	52	51	51	55	49	+ 58·1	— 18·8	46
116	110	111	102	97	94	95	96	100	103	103	109	106	+ 89·3	— 8·6	47
205	202	202	197	196	191	191	190	189	191	191	191	196	+ 24·8	— 4·4	48
*167	*167	*167	*167	*167	* 166	*166	*165	* 165	* 166	* 165	*165	* 165	+ 157·8	— 1·2	49
26	26	26	25	24	24	23	23	22	22	22	22	22	—	— 15·4	50
17	17	17	17	17	17	16	16	16	16	16	15	15	+ 150·0	— 11·8	51
57	50	47	46	45	43	43	42	42	41	42	41	39	+ 95·0	— 31·6	52
7460	7040	6630	6290	6070	5810	5550	5360	5160	5030	4960	4890	4840	+ 87·6	— 35·1	53
5900	5610	5370	5080	4890	4710	4420	4150	4020	3940	3830	3780	3750	+ 80·3	— 36·4	54
700	678	648	599	548	548	530	502	508	503	492	478	442	+ 115·6	— 36·9	55
1384	1389	1312	1102	999	976	985	1004	1015	1034	1026	1023	997	+ 153·7	— 28·0	56
732	726	727	603	537	499	491	484	480	518	486	490	450	+ 99·1	— 38·5	57
470	441	424	390	353	317	327	322	325	349	349	348	341	+ 120·0	— 27·4	58
526	492	475	396	353	366	360	360	364	400	387	385	375	+ 107·2	— 28·7	59

** Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

annat varuslag har nedgången varit mera markerad men eljest i stort sett föga anmärkningsvärd. Av de 57 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha under redovisningsmånaden 30 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde framför andra böra nämnas smör, margarin och färsk fisk. Fullt *oförändrade* äro medelpriserna å 16 varuslag, däribland mjölk, potatis, fläsk samt socker. *Prisstegring* har ägt rum beträffande 11 varuslag, bland vilka märkas bruna bönor, vissa köttsorter samt kaffe.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—maj 1922. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med maj 1922, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

	År 1914				År 1915				År 1916				År 1917			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.		1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.
A. Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108		114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235
B. »Vägda» medeltal . .	100	103	107		113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201

	År 1918				År 1919				År 1920				År 1921				År 1922		
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	April	Maj[1]
A.	268	305	330	372	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	188	183
B.	227	255	277	320	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	182	178

Enligt vad såväl den »ovägda» som den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under maj månad visat någon nedgång, och den »vägda» indexsiffran är nu 4 enheter lägre än i april; det »ovägda» indextalet har sänkts med 5 enheter.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 5 av Sociala Meddelanden 1922 (sid. 428), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 april 1922 till c:a 95 % mot 116 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 januari 1922.

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under juni månad 1922.

Arbetsförmedlingsanstalternas rapporter för juni månad vittna om en alltjämt fortskridande förbättring av läget på arbetsmarknaden, ehuru man inom vissa landsdelar ännu ej vågar räkna med någon stabilisering av förhållandena på marknaden. Antalet arbetsansökningar per 100 lediga platser föll ytterligare under juni månad till 215, vilket delvis har sin grund i arbetslöshetskommissionens avstängningsåtgärder mot säsongarbetare och ungkarlar, men nog också tyder på ökad företagsamhet inom näringslivet. Anledningen härtill torde emellertid i främsta rummet vara att söka i säsongförhållandena, varigenom en sådan nyckelindustri som byggnadsverksamheten på sista tiden kunnat förete en avsevärd förbättring, som samtidigt öppnat avsättningsmöjligheter för åtskilliga andra industrier.

Med bortseende från vissa lokala konflikter, bland vilka endast den mellansvenska lantarbetarkonflikten tilldragit sig någon större uppmärksamhet, har den öppna arbetsmarknaden sökt i görligaste mån anpassa sig efter den vikande depressionen. Så visar som ovan nämnts byggnadsverksamheten ett glädjande uppsving, redan märkbart under föregående månad men nu till och med utvisande brist på yrkeskunnig arbetskraft (murare, byggnadssnickare och målare) på skilda håll inom mellersta Sverige och flera av de skånska städerna, vilket tyder på en utebliven rekrytering av dessa yrken samt på en arbetskraftens förflyttning till andra fack under de gångna krisåren. Järnbruken och den mekaniska verkstadsindustrien visa sig fortfarande ha ganska svårt att komma ur lågkonjunkturens dödvatten, men hoppas man inom dessa industrigrenar att under den närmaste tiden kunna erbjuda sina arbetare rikligare arbetstillfällen, sedan statens miljonbeställningar ur arbetslöshetsanslaget ingått. Inom de norrländska sågverks-, trämasse- och pappersindustrierna rapporteras allt större livaktighet, sedan avtalsuppgörelserna återställt arbetsfreden samt försäljningar och skeppningar fått ett vida gynnsammare förlopp än under motsvarande tid i fjol.

Den merkantila verksamheten visade en något större livaktighet, medan däremot sjöfarten hade att rapportera nedgång i förhyrningarnas antal, sedan maj månad tillfredsställt det huvudsakliga behovet av sjöfolk för sommarens seglation.

Jordbruket har, trots behovet av hjälp vid denna årstid, i det stora hela anmält tillgång på arbete i tämligen ringa utsträckning. Anledningen härtill synes sannolikt vara att söka i den omständigheten, att städernas och industrisamhällenas arbetslöshetsöverskott i ganska stor utsträckning själv uppsökt tillgängliga arbetstillfällen inom jordbruket. Huruvida någon varaktig avlastning av industriens överskott på arbetskraft skall kunna vinnas på denna väg synes vara svårt att avgöra, i synnerhet som även jordbruket söker

att begränsa sitt beroende av lejd manlig arbetskraft. Däremot synes jordbrukets behov av kvinnlig arbetskraft, speciellt landsjungfrur och mjölkerskor, vara permanent. Denna brist på arbetskraft inom den kvinnliga avdelningen återfinnes även i städerna, där vi möta ett stort antal obesatta platser för tjänarinnor till privattjänst, en lucka som ej kunnat fyllas trots relativt rik tillgång sedan lång tid tillbaka på kvinnlig arbetskraft inom handel och samfärdsel samt industri.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under juni samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912 . . .	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	*482*	*479*	*381*	*368*	*258*	*215*	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	*341*	*282*	*216*	*231*	*158*	*146*	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	*502*	*514*	*420*	*401*	*275*	*227*	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	*34·8*	*32·1*	*30·6*	*28·6*	*23·3*	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 669.

Svenska industriarbetares näringstillförsel vid utspisning i egen familj och i mäss.

Av med. kand. *Ernst Abramson.*

Undersökningens omfattning och utförande.

Undersökningen utfördes den $^{3}/_{6}$—$^{18}/_{6}$ 1921 vid Allmänna svenska elektriska aktiebolaget i Västerås. I densamma deltogo 4 familjer och 5 ogifta arbetare, vilka senare åto i mäss. Försökspersonernas sammanlagda antal var 23. Nedanstående *tab. A* innehåller uppgifter om deras yrke, ålder, längd och vikt samt för familjeförsörjarna avlöningen under juni 1921.

Tab. A. De undersökta personerna.

N:r	Yrke eller ställning i familjen	Ålder år	Längd i cm.	Vikt i kg.
	Utspisning i mäss.			
1.	Filare (verktygsavdeln.)	41	180·5	106
2.	Järnsvarvare	33	176	65
3.	Montör (instrumentavdeln.)	20	170	67
4.	Lindare	31	175	80
5.	Maskinistelev(provrumsarb.)	26	176	70
	Familj A.			
	Inkomst juni 1921: 336 kr.			
6.	Svarvare	38	178	64
7.	Hustrun	38	164	64
8.	Dotter	17	158	46
9.	Son	14	143	36
	Familj B.			
	Inkomst juni 1921: 305 kr.			
10.	Järnhyvlare	45	163	65
11.	Hustrun	42	156	61
12.	Dotter	15	159	45
	Familj C.			
	Inkomst juni 1921: 333 kr.			
13.	Byggnadssnickare	43	165	62
14.	Hustrun	44	167	75
15.	Dotter	21	162	49
16.	Son	14	153	40
17.	Dotter	3	95	13
18.	Son	$^{1}/_{3}$	61	6·3
	Familj D.			
	Inkomst juni 1921: 341 kr.			
19.	Provrumsarbetare	34	169	57
20.	Hustrun	32	156	71
21.	Son	6	112	17
22.	Son	$^{5}/_{6}$	69	8·5
23.	Son	$^{5}/_{6}$	65	7·1

Undersökningen omfattade i respektive familjer en tid av 14 dagar, på mässen däremot endast vardagarna under tvenne veckor. Var och en av försökspersonerna vägde under denna tid upp all den mat, som förtärdes. Som »mat» räknades icke kaffe och té. Av alla rätter togos sedan prov för analys. Det är givet, att såväl vägningarna som provtagningarna äro förenade med stora praktiska svårigheter. Provtagningarna utfördes uteslutande av mig eller tre yngre kamrater, som biträdde vid denna undersökning. Uppvägningen av maten övervakades av oss.

Vid utväljandet av försökspersoner hade, utom hänsyn till att männens arbete skulle vara av samma tyngd och motsvara medelarbete, också stor vikt fästs vid att de voro pålitliga och intelligenta. Alla voro mycket intresserade och tillmötesgående. För att kontrollera att hushållens utgifter för mat under försöksperioden ej avveko från det

---

Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 222.

normala, fördes i varje familj hushållsböcker enligt socialstyrelsens modell såväl under själva försöksperioden som lika lång tid efteråt.

Matproven konserverades och förvarades i lufttäta flaskor. Efter intorkning på vattenbad och finpulvrisering bestämdes kvävet enligt Kjeldahls metod och förbränningsvärdet i kalorimeter. Det härav beräknade näringsvärdet har använts för att bestämma försökspersonalens bruttotillförsel.

Försökspersonernas näringstillförsel.

Männen. Vid utväljandet av försökspersoner hade, som förut framhållits, stor vikt lagts vid att de skulle utföra lika tungt arbete. *Tab. B* visar, att näringstillförseln för dem, som åto i sin familj, utgjorde 43·3 kal. per kg. kroppsvikt mot 51·1 för dem, som åto i mäss. Skillnaden är således högst betydande, i det att näringstillförseln för de senare var 18 % större än för de förra. Denna siffra skulle hava blivit ännu högre, därest i medeltalet från mässen inräknats försöksperson n:r 3. Då emellertid dennes näringstillförsel per kg. kroppsvikt betydligt avviker från kamraternas synnerligen samstämmande värden, har jag ansett honom representera ett undantag och därför uteslutit honom.

För att kunna jämföra dessa resultat med vid andra undersökningar funna torde det vara riktigast att omräkna dem i nettokalorier. Bruttotillförseln är visserligen, vad man snabbast och enklast kan bestämma, men för att få en riktig uppfattning av kostens näringsvärde måste man äga kännedom om tillgodogörandet i tarmkanalen, vilket är i hög grad beroende på födans sammansättning och växlar från den ena undersökningen till den andra. Vissa forskare angiva dessutom bruttokaloritillförseln utan reduktion för skillnaden mellan äggvitans fysikaliska och fysiologiska förbränningsvärde.

Vid förevarande undersökning kunde jag tyvärr icke bestämma födans tillgodogörande i tarmkanalen. Här nedan återgivas emellertid ur litteraturen några försök, som angiva förlusten i tarmkanalen i procent av den intagna födans bruttonäringsvärde.

	Cramer	Meinert	Hultgren o. Landergren I	II	III	Sundström	Rubner	Slosse o. Weyer	Johansson	Atwater
Förlusten i tarmkanalen i % av bruttonäringsvärdet . . .	6·4	7·0	13·2	8·6	13·9	8·4	8·1	4·8	5·4	4·5

I Hultgrens och Landergrens försök I och III innehöll födan grova vegetabilier, vilket i hög grad påverkar resultaten. Övriga äldre undersökningar samt Sundströms visa en påtaglig överensstämmelse. Förlusten uppgår till ungefär 8 %. Kosten i såväl Sundströms som de äldre försöken skiljer sig karakteristiskt från den, som förekommer i förevarande undersökning, särskilt med hänsyn till kolhydraten. De grövre mjölsorterna ha alltmer ersatts av finare. Betydelsen härav med avseende på tillgodogörandet framgår av Johanssons försök. Slosse och Weyers tal, som väl överensstämmer med Atwaters och Johanssons, torde därför kunna anses motsvara verkliga förhållandet vid blandad kost här i landet. I det följande antager jag därför förlusten i tarmkanalen uppgå till 5 %. Denna siffra står för övrigt i god överensstämmelse med de värden man erhåller, om man, med ledning av vad som är känt om olika födoämnens tillgodogörande vid blandad kost, beräknar tillgodogörandet av hela kostater vid offentliga utspisningar i Sverige under de senaste åren.

Som en medelarbetares vikt har jag antagit 70 kg. Andra forskares resultat äro vid efterföljande jämförelser reducerade till denna vikt. Att bestämma sig för en normalvikt för kvinnor är vida svårare. För Sverige finnas inga tillförlitliga uppgifter häröver. Enligt Schall och Heisler är normalvikten för germanska män och kvinnor vid 40 år resp. 68·8 och 63·7 kg. Sättes normalvikten för mannen till 70 kg., skulle kvinnan väga 64·8 kg. I övriga fall har jag hänfört mina resultat till

Tab. B. Försökspersonernas näringstillförsel i medeltal per dag.

Grupp och n:r	Kostens färskvikt Gram	Äggvita Gram	Bruttokalorier Inalles	Bruttokalorier Därav från äggvita (i %)	Genomsnittliga avvikelsen per dag (i %) för födans Färskvikt	Genomsnittliga avvikelsen per dag (i %) för födans Äggvitemängd	Genomsnittliga avvikelsen per dag (i %) för födans Näringsvärde	Antal bruttokalorier per kg. kroppsvikt	Antal gram äggvita per kg. kroppsvikt	Kostens vikt i gram per bruttokalori
Utspisning i mäss.										
1	5 904	245	5 353	18·8	10	13	8	50·5	2·31	1·10
2	2 483	122	3 646	13·7	7	14	11	56·1	1·87	0·68
3	3 662	171	5 054	13·9	13	10	7	75·4	2·56	0·72
4	3 199	140	4 077	14·1	10	11	11	51·0	1·76	0·78
5	2 404	112	3 264	14·0	15	17	15	46·6	1·59	0·74
Medeltal per 70 kg.[1]	—	**132**	**3 577**	**15·1**	**11**	**13**	**10**	**51·1**	**1·88**	—
Utspisning i familj.										
a. Gifta män.										
6	1 859	93	2 806	13·6	18	19	17	43·8	1·46	0·66
10	1 630	92	2 970	12·7	13	13	11	45·7	1·42	0·55
13	1 668	88	2 651	13·7	21	17	13	42·8	1·42	0·63
19	1 179	66	2 324	11·7	10	12	12	40·8	1·17	0·51
Medeltal per 70 kg.	—	**96**	**3 031**	**13·0**	**16**	**15**	**13**	**43·3**	**1·37**	—
b. Gifta kvinnor.										
7	1 430	69	2 088	13·5	14	20	20	32·6	1·07	0·68
11	1 299	72	2 253	13·0	10	15	13	36·9	1·18	0·58
14	1 058	58	1 551	15·4	21	24	12	20·7	0·78	0·68
20	995	57	1 887	12·4	17	20	17	26·6	0·80	0·53
Medeltal per 64·8 kg.[2]	—	**66**	**2 074**	**13·0**	**14**	**18**	**17**	**32·0**	**1·02**	—
c. Gossar 14 år										
9	913	47	1 520	12·6	27	25	24	42·2	1·29	0·60
16	1 790	80	2 331	14·0	22	29	22	58·3	1·99	0·77
Medeltal	—	**63**	**1 926**	**13·4**	**25**	**27**	**23**	**50·3**	**1·64**	—
d. Kvinnor 15—21 år.										
8	1 254	60	1 950	12·5	15	16	17	42·4	1·30	0·64
12	1 372	74	2 298	13·3	15	17	11	51·1	1·65	0·60
15	989	50	1 426	14·4	18	13	9	29·1	1·02	0·69
Medeltal	—	**61**	**1 891**	**13·3**	**16**	**15**	**12**	**40·9**	**1·32**	—
e. Barn 3—6 år.										
17	728	35	974	14·9	19	21	16	74·9	2·72	0·75
21	726	40	1 452	11·3	12	14	12	85·4	2·35	0·50
Medeltal	—	**38**	**1 213**	**13·0**	**16**	**17**	**14**	**80·2**	**2·53**	—
f. Barn under 1 år.										
Medeltal	—	**31**	**727**	**17·5**	—	—	—	**101·1**	**4·32**	—

[1] I detta medeltal ingår ej försöksperson n:r 3.
[2] » » » » » » » 14.

medelvikten av de undersökta personerna inom varje grupp. Med hjälp av här publicerade siffror kan vid behov en reducering till annan vikt lätt utföras.

I efterföljande tablå har jag med ledning av i varje fall antingen direkt bestämt eller som antagligt ansett värde på tillgodogörandet av födan beräknat nettokalorierna i ett antal undersökningar över arbetares näringsbehov.

»Medelarbetare»:	Nettokalorier per 70 kg.
Rubner	2 636
Voit	2 750
Slosse och Weyer	2 933
Sundström	2 995
Tigerstedt	3 043
Hultgren och Landergren	3 081
Atwater	3 114

	Nettokalorier per 70 kg.
Förevarande undersökning:	
arbetare i familj	2 879
» » mäss	3 398
Samtliga undersökta arbetare:	
Tigerstedt	3 276
Sundström	3 632
Hultgren och Landergren	3 824

Man ser här, att det av mig funna värdet vid utspisning i familj nära överensstämmer med det, som Slosse och Weyer 1908 erhållit för belgiska industriarbetare, vilkas arbete till beskaffenheten ungefär kan anses motsvara mina försökspersoners. Överensstämmelsen med Landergrens, Sundströms och Tigerstedts värden är visserligen också god, men säger i själva verket icke så mycket, då de — utan att dessutom taga hänsyn till försökspersonernas kroppsvikt — efter en godtyckligt vald kalorisumma uppdelat sitt material i olika grupper och ej därvid utgått från utförda arbetsprestationer. Medelnäringstillförseln hos samtliga deras försökspersoner överensstämmer med vad jag funnit hos dem, som äta på mäss. Sundströms undersökning refererar sig till den finska lantbefolkningen och Tigerstedts material är ganska blandat, varför även där direkta jämförelser äro svåra att göra.

Av ovanstående jämförelse kan i varje fall anses framgå, att näringstillförseln hos dem av männen, som åto i familj, ungefär motsvarar, vad som anses normalt för en medelarbetare. Deras kroppstillstånd var utan anmärkning. Det finnes intet, som talar för att deras näringstillförsel icke också skulle motsvara deras näringsbehov.

De försökspersoner, som utspisades i mäss, förtärde i medeltal 18 % mera. Då dessa icke för tillfredsställandet av sitt näringsbehov kunna tänkas erfordra större näringstillförsel, synes härav framgå, att den senare ej blott är beroende av utförda prestationer, utan därjämte i hög grad röner inflytande av formen för utspisningen. Ur ekonomisk synpunkt kan man därför tala om en med fri utspisning i mäss förbunden lyxkonsumtion. Om den ökade näringstillförseln också medför en stegrad ämnesomsättning, så att man i fysiologisk mening kan tala om en lyxkonsumtion, eller om den kompenseras av ett sämre tillgodogörande av födan, kan dessvärre ej besvaras av denna undersökning. Det finnes dock ingen anledning antaga denna senare möjlighet. Förklaringen får antagligen sökas i det förhållandet, att varje lyxkonsumtion i hemmet också är förenad med en motsvarande merutgift, under det att för individen kostnaden för maten på en mäss med fri utspisning är oberoende av den förtärda mängden.

Utom det teoretiska intresset har denna iakttagelse också en praktisk sida. Vid tillfällen, då brist på mat förefinnes och offentliga utspisningar anordnas, bör icke fri utspisning äga rum, utan portionerna maximeras. Vid rik tillgång på föda, då man har fri utspisning, måste man för att kunna tillfredsställa matgästernas krav på näringstillförsel beräkna denna betydligt högre (i föreliggande fall 18 %) än det teoretiska näringsbehovet.

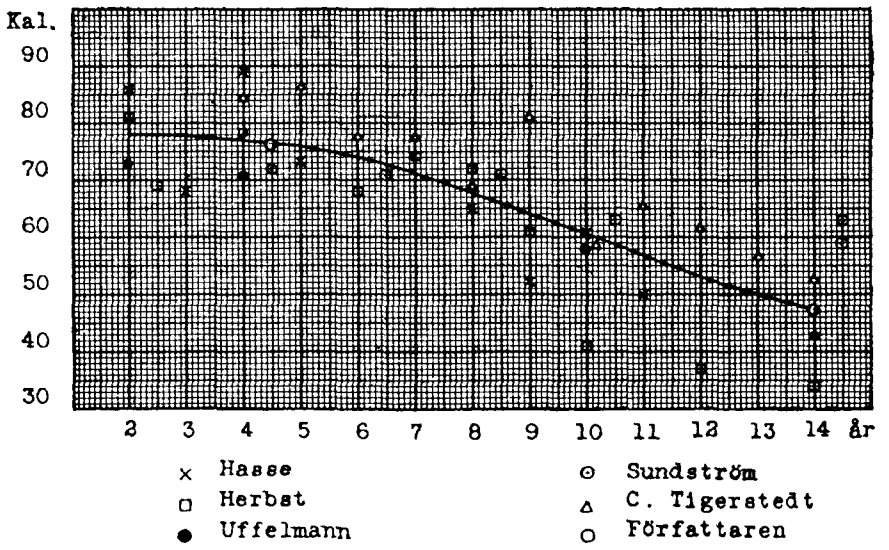
Kvinnorna. Vid beräknandet av de gifta kvinnornas näringstillförsel i medeltal har försöksperson n:r 14 uteslutits. Givetvis är det beklagligt att i en liten undersökning behöva utesluta någon försöksperson, men å andra sidan gäller det just vid en sådan att så kritiskt som möjligt sovra materialet. Den anmärkningsvärt låga kaloritillförseln per kg. kroppsvikt anger utan vidare, att ifrågavarande person ej kan anses re-

presentera normala förhållanden. Om den kan helt förklaras därav, att hon, såsom framgår av tab. A, är i klimakterieåldern och mycket fet, kan jag icke avgöra. — Medeltalet för de övriga blir 32·0 kal. per kg. kroppsvikt, motsvarande 74 % av näringstillförseln per kg. hos männen. Det inses utan vidare, att detta tal är synnerligen lågt. Man kan därför allvarligt diskutera frågan, om det icke föreligger en viss grad av undernäring. Ehuru det är troligt, att näringstillförseln hos de gifta kvinnorna är det känsligaste uttrycket för att näringstillförseln för familjen i dess helhet är tillräcklig, finnes i detta fall ingen anledning befara, att en sådan av yttre omständigheter betingad undernäring av familjerna behövde ifrågakomma. Varken deras ekonomiska ställning eller det intryck, man fick under de dagliga besöken i hemmen, talar därför. Maten var omväxlande och dess kvalitet god.

I detta sammanhang förtjänar framhållas, att Sundström och Tigerstedt hos de gifta kvinnorna bland lantbefolkningen i Finland iakttagit samma förhållande, vilket ej heller där synes betingat av ekonomiska förhållanden. Bland omständigheter, som bidraga härtill, anför Tigerstedt, dels att de gifta kvinnornas inomhusarbete och sysselsättning ej torde framkalla en aptit jämförlig med männens eller barnens, men dels också, att kvinnornas kaffeförbrukning är förhållandevis stor och att kaffet därför i viss mån torde komma att ersätta den verkliga födan. Det finnes anledning förmoda, att dessa förhållanden spela en mycket framträdande roll även här i landet. Vikten av att de gifta kvinnorna icke bliva undernärda behöver ej understrykas. Huruvida det iakttagna förhållandet därvid är mera allmänt förekommande samt orsakerna därtill, bör göras till föremål för närmare undersökning.

Barnen. Det är känt, att näringstillförseln per kg. kroppsvikt hos barn av samma åldrar är underkastad stora individuella variationer. Så är även fallet i föreliggande undersökning. Då emellertid materialet är relativt litet, torde det ej vara tillrådligt att enbart ur det draga några mera vittgående slutsatser. I efterföljande diagram har jag sammanställt mina med några andra på direkta bestämningar grundade uppgifter över näringsbehovet (uttryckt i nettokalorier) per kg. kroppsvikt hos barn i

Antal nettokalorier per kg. kroppsvikt i olika åldrar.

olika åldrar. Den å bilden heldragna kurvan är resultatet av en grafisk utjämning av alla dessa uppgifter. Det individuella näringsbehovet för ett barn i viss ålder tillhörande en viss befolkning erhålles genom att multiplicera det från kurvan uttagna värdet med barnets vikt, varvid emellertid förutsättes ett likartat förlopp av tillväxten. Det individuella näringsbehovet, bestämt på detta sätt, för svenska barn återfinnes i *tab. C.*

Tab. C. Näringsbehovet i olika åldrar.

Ålder (år)	Vikt (kg.)	Nettokalorier per kg. kroppsvikt	Näringsbehov per individ (netto-kalorier)	Näringsbehov i % av en fullvuxen mans
2	12·9	78	1 006	35
3	15·0	78	1 170	41
4	16·8	77	1 294	45
5	18·3	76	1 391	48
6	20·9	75	1 526	53
7	23·5	71	1 669	58
8	25·6	67	1 715	60
9	27·5	64	1 760	61
10	29·9	60	1 794	62
11	33·3	56	1 865	65
12	36·1	53	1 913	66
13	40·1	50	2 005	70
14	43·3	48	2 078	72
Fullvuxen man	70·0	41	2 879	100

Tyvärr saknas fullständigt någon större svensk undersökning över näringsbehovet hos barn i olika åldrar.

Kostens sammansättning.

Tab. D visar de viktigaste maträtternas procentiska bidrag till näringstillförseln. Inom familjerna inrymmas 70 % därav i de fyra huvudgrupperna mjölkprodukter, bröd, kött och fisk. I själva verket är denna siffra ännu högre. I en hel del rätter, som ej falla under dessa rubriker, ingå t. ex. mjölk, smör, kött o. s. v.

Tab. D. Näringstillförselns fördelning (i %) på olika födoämnen.

Varuslag	Män i mäss	Gifta män	Gifta kvinnor	Gossar 14 år	Kvinnor 15–21 år	Barn 3–6 år
Mjölkprodukter	24·1	26·3	19·3	23·2	19·4	27·0
mjölk	15·4	11·2	9·5	15·0	10·9	13·8
smör	7·9	13·8	9·0	7·6	7·7	12·7
ost	0·8	1·3	0·8	0·6	0·8	0·5
Ägg	0·5	1·1	0·7	0·8	0·8	1·1
Potatis (skalad)	5·2	7·1	8·7	6·3	8·8	5·5
Gröt, välling	4·8	2·1	2·7	2·7	2·7	1·4
Bröd	22·3	38·6	37·9	38·7	38·6	44·4
hårt rågbröd	5·6	15·6	4·5	5·4	4·5	7·2
mjukt rågbröd	1·6	8·2	10·5	14·9	10·9	18·3
vetebröd	15·1	13·8	22·1	16·8	21·9	17·8
skorpor	—	1·0	0·8	1·6	1·3	1·2
Kött	13·9	8·2	9·3	5·7	8·8	6·3
kött utom fläsk	7·7	2·6	3·9	2·1	3·9	3·4
charkuterivaror	2·9	1·4	1·5	1·8	1·2	0·8
fläsk	3·3	4·2	3·9	1·8	3·7	2·1
Fisk	3·2	2·0	2·9	1·7	1·9	1·2
färsk fisk	0·1	0·4	0·5	0·4	0·4	0·7
sill	3·1	0·6	1·1	0·4	0·7	0·2
strömming	—	1·0	1·3	0·9	0·8	0·3
Pannkaka m. m.	5·1	3·6	4·1	6·7	5·5	3·7
Socker	8·0	5·1	7·4	5·0	4·9	3·2
Fruktsoppa, kräm, sylt m. m.	5·2	2·7	3·6	4·9	5·2	3·7
Övriga födoämnen	7·7	3·2	3·4	4·3	3·4	2·5
Samtliga födoämnen	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Av särskilt intresse är, att i familjerna de tre huvudrubrikerna bröd, kött och fisk spela lika stor roll procentuellt för alla medlemmarna undantagandes de minsta barnen, för vilka givetvis mjölkprodukter och bröd äro av större betydelse. Kvinnorna hämta en mindre del av sin näringstillförsel från mjölkprodukterna än männen och barnen (jfr även tab. E). De minsta barnens kost avviker helt naturligt från de mera vuxnas. Den består huvudsakligen av smörgås och mjölk, vilket otvetydigt framgår av tabellen.

I övrigt spelar bland mjölkgruppens födoämnen osten en alldeles underordnad roll. Kvinnorna förtära procentuellt något mindre mjölk än männen och barnen. Hos männen består brödet till 1/3 av hårt, 1/3 av mjukt rågbröd och återstoden av vetebröd. Kvinnorna och barnen äta betydligt mindre hårt bröd. Men de gifta kvinnorna förtära ungefär 70 % av brödet i form av vetebröd. Hos de yngre kvinnorna och barnen överväger däremot det mjuka rågbrödet. Detta förhållande återspeglas även i smörkonsumtionen, som hos männen är vida större, procentuellt taget, än hos kvinnorna och barnen. Kvinnornas mindre mjölk- och större vetebrödskonsumtion sammanhänger troligen med deras kända större kaffeförbrukning. En jämförelsevis liten del av näringstillförseln — mindre än 3 % — erhålles ur gröt och välling. Att potatisens roll ej heller är mera framträdande kan måhända synas förvånande. I Västmanland liksom för övrigt i stora delar av det inre Sverige är fiskkonsumtionen mycket obetydlig, vilket är särskilt framträdande för de undersökta familjerna.

Vid bedömandet av denna kost bör också ihågkommas, att undersökningen utfördes på sommaren; det är ej omöjligt, att man i vissa avseenden för en annan årstid skulle få något avvikande resultat.

Tab. E. Förbrukning av olika födoämnen (i gram) i medeltal per dag och person.

Varuslag	Män i mäss	Gifta män	Gifta kvinnor	Gossar 14 år	Kvinnor 15–21 år	Barn 3–6 år
Mjölkprodukter	1 232	570	336	557	370	279
mjölk	1 180	510	308	534	345	256
smör	40	48	23	19	20	21
ost	12	12	5	4	5	2
Ägg	15	22	11	11	11	10
Potatis (skalad)	214	187	161	113	157	68
Gröt, välling	253	67	55	66	53	21
Bröd	275	311	243	245	242	188
hårt rågbröd	55	110	21	28	21	25
mjukt rågbröd	33	78	78	107	81	82
vetebröd	187	117	141	103	136	78
skorpor	—	6	3	7	4	3
Kött	235	99	84	50	72	34
kött utom fläsk	172	44	46	24	42	23
charkuterivaror	43	23	18	16	12	4
fläsk	20	32	20	10	18	7
Fisk	63	43	41	18	24	13
färsk fisk	6	15	11	8	8	8
sill	57	12	13	4	6	2
strömming	—	16	17	6	10	3
Pannkaka m. m.	119	51	41	96	57	26
Socker	81	34	36	23	22	11
Fruktsoppa, kräm, sylt m. m.	219	84	81	96	100	55

Tab. E anger i absoluta tal (gram) mängden av de olika födoämnen, som i medeltal förtärts per dag inom de olika grupperna av försökspersoner. Till jämförelse ha i efterföljande tablå anförts motsvarande värden, som funnits av Hultgren och Landergren i deras undersökning över svenska arbetares kost år 1889.

Förbrukningen per dag och arbetare utgjorde enligt Hultgren och Landergren:

Grovt mjukt rågbröd . 562 gr.	Potatis, skalad . . . . 422 gr.	Fläsk . . . . . 52 gr.
Fint » » . 181 »	Mjölk . . . . . 970 »	Fisk, 116 gr., rå = ca 70 »
Smör . . . . . 32·5 »	Kött . . . . . 74 »	Svagdricka . . . . . 665 »

Även om man fasthåller, att det rör sig om — vad yrke, boningsort m. m. beträffar — vitt skilda försökspersoner, vilket försvårar en direkt jämförelse, måste man dock antaga, att kosten på dessa trettio år i hög grad förändrats. Bröd, potatis och mjölk var för Hultgrens och Landergrens arbetare huvuddelen av näringstillförseln. Det fina rågbrödet utgjorde blott ungefär 1/4 av hela brödmängden. Vetebröd förekom ej alls. Mina försökspersoner förtära däremot ej något grovt mjukt rågbröd, men i stället betydande mängder vetebröd. I sin helhet kan kosten hos mina försöksfamiljer sägas vara betydligt mera omväxlande och av högre standard än hos Hultgrens och Landergrens.

Slutligen skall här anställas en jämförelse mellan kosten på mässen och i familjerna. I medeltalet för mässen har jag här icke medtagit försöksperson n:r 1, vars kost betydligt avviker från alla de andras. Han har i medeltal förtärt per dag bl. a. 3 046 gr. mjölk, 248 gr. potatis, 1 023 gr. gröt eller välling, 272 gr. kött, 362 gr. fruktsoppa, kräm etc. och blott 275 gr. bröd. Som man ser, är denna kost synnerligen skrymmande. Vätsketillförseln är mycket stor. Av tab. B framgår emellertid, att näringstillförseln per kg. kroppsvikt ej alls var anmärkningsvärt hög i jämförelse med kamraternas.

Vad de fyra förutnämnda huvudrubrikerna beträffar faller under dem endast 63·5 % av kosten i mässen. Detta betyder dock ej, att dennas kost är mera omväxlande. Den är en annan, och större vikt än i familjerna har lagts på rätter, som ej inrymmas under dessa huvudrubriker. Mjölkprodukterna spela procentuellt samma roll som i familjerna, brödet däremot en betydligt mera underordnad. 2/3 av brödet förtäres som vetebröd. Smörkonsumtionen är, som man härav kan vänta, betydligt mindre än för de gifta männen, men en avsevärt större del av brödet än hos kvinnorna förtäres som smörgås. Gröt och välling användes mer i mässen än i hemmen. Köttmängden är mer än dubbelt så stor i den förra utspisningen. Köttets förekomst å matsedeln är helt naturligt en ekonomisk fråga. Slutligen ingår sill (kryddsill) i kosten på mässen i större utsträckning än i hemmen. Då på en mäss med fri utspisning icke i samma grad som i hemmen kan talas om en kost vid fritt val av föda, har denna jämförelse ej så stort teoretiskt intresse. Ur praktisk synpunkt är den emellertid av en viss betydelse, varför den i en följande avdelning kommer att behandlas i annat sammanhang.

Äggvitetillförseln.

Den s. k. Voitska koststaten innehåller 118 gr. äggvita, motsvarande 15·8 % av hela näringstillförseln. Numera torde detta senare tal anses väl högt, vilket framgår av alla moderna koststater. Efterföljande tablå ger en sammanställning av ett antal äldre undersökningar på detta område.

	Hultgren o. Landergren	Sundström	Tigerstedt	Slosse o. Weyer	Moquette
Äggvita (gr.) per dag	159	136	128	105	71
I % av hela näringstillförseln . .	16·8	15·2	15·4	14·5	12·2

I min undersökning förtärde de i mäss ätande försökspersonerna i medeltal 132 gr. äggvita dagligen, motsvarande 15·1 % av den tillförda näringen. För männen, som äta i familj, äro siffrorna resp. 96 gr. och 13·0 %. För de olika familjemed-

lemmarna visar sig äggvitans procentuella del av totala näringstillförseln vara mycket konstant (se tab. B). Endast beträffande de minsta barnen kan en deciderad höjning iakttagas, beroende på den större roll mjölken spelar i deras föda. Äggvitemängden per kg. kroppsvikt återfinnes i tab. B. Då äggvitekaloriprocenten, som förut sagts, är lika för de särskilda familjemedlemmarna, förlöpa också dessa äggvitemängder parallellt med näringstillförseln per kg. kroppsvikt. De funna värdena för de fullvuxna männen och kvinnorna understiga visserligen betydligt Sundströms och Tigerstedts medeltal, men överstiga å andra sidan de värden, som Chittenden funnit tillräckliga för soldater i Förenta staternas armé. Även för barnens vidkommande äro de av mig funna värdena lägre än Sundströms och Tigerstedts, men ej heller för dem finnes anledning befara någon äggvitebrist.

Näringstillförselns dagliga variationer. Födans volym.

Variationerna i såväl näringstillförseln som de olika näringsämnesmängderna äro i regel betydande. Tigerstedt anger medelvariationen för såväl äggvita som den totala krafttillförseln till 15 %. Den genomsnittliga avvikelsen utgör i min undersökning (jfr tab. B) för näringsmängden 15 % och för äggvitan 17·5 %. Andra ha fått liknande resultat. Hultgren och Landergren och efter dem många andra hava försökt finna någon regel, efter vilken dessa variationer ske. I stort sett har det icke lyckats. Ej heller jag kan finna någon lagbundenhet i berörda avseende.

Förhållandet mellan födans färskvikt och kalorihalt är däremot konstant inom vardera av de undersökta grupperna (familj och mäss). För ett antal tidigare undersökningar har jag, som nedan synes, beräknat denna koefficient, vilken, så vitt jag kunnat finna, ej förr uppmärksammats.

	Hultgren och Landergren		Sundström		Författaren	
	Medicinare	Arbetare	Finska familjer	Svenska familjer	Arb. i mäss	Arb. i familj
Kostens vikt (i gr.) per bruttokalori .	0·89	1·05	0·80	0·97	0·73	0·62
Genomsnittlig avvikelse	± 0·02	± 0·04	± 0·02	± 0·02	± 0·02	± 0·02

Som framgår av tablån, äro variationerna inom varje grupp av försökspersoner synnerligen små, men skillnaden mellan de olika grupperna betydande. Denna koefficient ger ett uttryck för födans mera eller mindre skrymmande beskaffenhet. En föda, som innehåller mycket fett, är mindre skrymmande än den, som innehåller mycket kolhydrat och litet fett. Födans sammansättning återspeglas sålunda även i densamma. Vid behandlingen av födans sammansättning framhölls, att den var i huvudsak oförändrad i alla åldersgrupper, undantagandes de minsta barnen. Koefficienten är också, som framgår av tab. B, densamma för de olika familjemedlemmarna, undantagandes de små barnen, för vilka den blir större än 1.00. Deras föda utgöres till större delen av mjölk, varför den närmar sig förhållandet mellan gram och kalorier i mjölken (100 : 70).

På mässen förtärde som nämnts försöksperson n:r 1 en synnerligen skrymmande kost. Koefficienten är för honom 1·10. För de övriga, vilka förtärde en sinsemellan likartad kost, visar den mycket samstämmande värden. Det är klart, att denna koefficient bör vara olika i olika folkgrupper. En tydlig skillnad förefinnes också mellan Hultgrens och Landergrens arbetare och medicinare. De senares kost är betydligt mindre skrymmande. I Sundströms undersökning förefinnes i fråga om kosten en bestämd skillnad mellan arbetarfamiljer av svenskt och finskt ursprung i Finland. I föreliggande undersökning är det också en betydande skillnad mellan personer

ätande i mäss och i familj, som förklaras av att de förra hämta 25·4 % av totala näringstillförseln ur mjölk, gröt, välling, fruktsoppa, kräm etc., de senare endast 16·0 %.

Då födans volym har stor betydelse för mättnadskänslan, är det av vikt, att den vid en offentlig utspisning någorlunda överensstämmer med och i varje fall ej understiger, vad matgästerna äro vana vid. Det finnes exempel på att föda, innehållande till och med ett rikligt antal kalorier, av de spisande dock ej ansetts tillräcklig, då den ej varit nog skrymmande. Här kan en beräkning av koefficienten möjligen få praktisk betydelse. Vid en större utspisning kan den dessutom lätt beräknas utan någon som helst kemisk laboration. Under en tid av t. ex. 14 dagar beräknas med ledning av i koststaten ingående ingredienser födans näringsvärde. Under samma tid uppvägas portionerna för ett antal personer. Detta är givetvis synnerligen lätt vid militära och liknande utspisningar. Genom division av de funna värdena på vikt (i gram) och kalorier erhålles omedelbart den sökta koefficienten. Ur praktisk synpunkt borde det därför vara av intresse att bestämma denna koefficient för olika *folkgrupper*.

Kostens dyrhet.

Med ledning av de förda hushållsböckerna har penningutgiften per 1 000 bruttokalorier kunnat beräknas för de fyra familjerna. Den uppgår till resp. 91·5, 87·7, 92·8 och 78·5 öre eller i medeltal 87·6 öre. *Tab. F* visar denna utgiftssummas procentiska fördelning på de särskilda födoämnena.

Tab. F. Fördelning (i %) av kostnaden för 1 000 bruttokalorier på olika födoämnen.

Familj:	A.	B.	C.	D.	Familj:	A.	B.	C.	D.
Mjölk	10·0	10·5	18·3	20·3	Vetebröd	6·0	6·1	4·5	—
Grädde	2·2	5·0	1·7	3·3	Kött	9·6	12·3	9·6	11·1
Smör	16·4	10·5	12·6	10·2	Fläsk	7·2	6·9	7·7	3·6
Margarin	—	—	1·1	—	Charkuterivaror	8·4	—	0·7	1·2
Ost	2·0	3·1	2·8	2·2	Fisk	1·3	4·0	5·3	4·5
Ägg	4·1	5·0	5·5	6·7	Socker	5·4	7·3	5·2	7·5
Potatis	1·4	2·3	2·1	2·6	Ärter, bönor	—	0·8	—	—
Mjöl, gryn	7·1	7·1	7·9	10·4	Kaffe	1·0	3·9	3·0	1·1
Bröd, hårt	2·5	4·6	3·9	3·1	Övriga födoämnen	9·7	4·2	3·0	9·6
Bröd, mjukt	5·7	6·4	5·1	2·6	Samtl. födoämnen	100·0	100·0	100·0	100·0

Mjölkgruppens födoämnen spela, såsom av denna sammanställning framgår, en betydande roll i budgeten. Mjölkens procentiska bidrag växer med antalet små barn. Smöret är en annan mycket stor utgiftspost. Det är förvånande, att icke det vida billigare margarinet får användning som ersättningsmedel. Vid undersökningstillfället var priset på smör 4·70 kr. per kg., på margarin 2·72 kr. Ett utbyte hade minskat utgifterna för livsmedel med omkring 5 %. Köttvarorna upptaga ungefär 20 % av hushållsbokens utgiftssida. Däremot bidraga de enligt tab. D endast med omkring 8 % till näringstillförseln. Direkta jämförelser mellan tab. F och D kunna ej göras utan iakttagande av att rubrikerna i de båda tabellerna ej äro fullt överensstämmande. Så upptager t. ex. tab. F under »mjölk» all inköpt mjölk, medan tab. D med samma rubrik ej anger den del av mjölken, som förtärts i annan form (välling o. s. v.). Dessa båda tabeller giva dock tillsammans en god bild av hushållens födoämnesekonomi. I *tab. G* hava några av de vanligaste födoämnena redovisats med hänsyn till priset per 1 000 bruttokalorier. Som gräns mellan »dyra» och »billiga» har jag tagit 87·6 öre, som utgjorde hushållens medelkostnad för 1 000 kalorier.

Tab. G. Födoämnens pris per 1 000 bruttokalorier.

Dyra födoämnen:	öre	*Billiga födoämnen:*	öre		öre
Gädda	592	Fläsk, färskt	72	Margarin	34
Kolja	397	Smör	62	Bönor, bruna	34
Kalvkött	331	Fläsk, salt	58	Bröd, hårt	30
Abborre	302	Strömming	57	Skummjölk (0·8 % fett)	24
Nötkött	226	Mjölk, oskummad	50	Vetemjöl	21
Ägg	208	Socker	43	Risgryn	21
Fårkött	160	Rågsiktbröd	41	Havregryn	19
Ost, helfet	106	Vetebröd	36	Potatis	19
Ost, halvfet	99	Sill, salt	35	Rågsikt	18
				Ärter	15
				Rågmjöl, grovt	13

Då livsmedelspriserna ännu ej stabiliserats, återspeglar tab. G endast förhållandena vid själva undersökningstillfället.

Konsumtionsenhetsskala för livsmedel.

En konsumtionsenhetsskala för livsmedel anger förhållandet mellan olika individers livsmedelsförbrukning, varvid den fullvuxne mannens vanligen tages till utgångspunkt. Individens livsmedelsförbrukning anses i regel motsvara hans näringsbehov. När det gäller en hel befolkning, kan man låta den s. k. medelarbetarens näringsbehov gälla som genomsnittsvärde för den vuxna manliga befolkningens.[1]

En svensk konsumtionsenhetsskala, uppgjord efter denna princip, har på grundvalen av föreliggande undersökning upprättats i efterföljande tablå.

Barn i åldern				Flickor	Vuxna	Gossar	Vuxna män	
0–3 år	4–6 år	7–10 år	11–13 år	14–18 år	kvinnor	14–18 år	medelarb.	tungt arb.
29	49	60	67	75	75	90	*100*	125

Jämförelsetalet i åldersgruppen 0—3 år har beräknats under antagande av att näringsbehovet för barn vid födelsen skulle vara 350 och för barn vid 1 år 816 bruttokalorier. Jämförelsetalet för gossar 14—18 år är helt naturligt mest beroende på utförda arbetsprestationer; det torde kunna antagas vara omkring 90. Förhållandet mellan männens och kvinnornas näringstillförsel har visserligen befunnits vara 100 : 68, vilket synnerligen väl överensstämmer med Sundströms tal 100 : 69, men då får man dock, som förut nämnts, antaga en viss grad av undernäring hos kvinnorna. Sättes deras verkliga näringsbehov till 35 bruttokalorier per kg. kroppsvikt, motsvarande 33·3 nettokalorier, erhåller man det i tabellen för fullvuxna kvinnor angivna talet 75. För tyngre arbete än medelarbete har för den fullvuxne mannen upptagits jämförelsetalet 125, motsvarande ungefär 51 nettokalorier per kg. kroppsvikt. För män i högsta åldersgrupperna (över 75 år) bör man räkna med en sänkning av kaloribehovet; enligt Magnus-Levy motsvarar det 80 % av den fullvuxne mannens.

Konsumtionsenhetsskalan kan också tänkas uppgjord med hänsyn till individens kostnad för att tillfredsställa sitt näringsbehov. Då kostens sammansättning, som förut nämnts, i huvudsak är densamma i alla åldersgrupper utom för de yngsta barnen, är det endast för de senare, som en skala byggd på denna princip kommer att avvika från den föregående. Skillnaden blir dock icke stor vid för undersökningen gällande matpriser. Ett exakt bestämmande kan knappast utföras. En approximativ beräkning ger jämförelsetalet 23 för åldern 0—3 år och siffran 46 för åldern 4—6 år.

[1] Se Johansson, Krigsberedskapskommissionens betänkande.

Kollektivavtalens lönesatser under andra kvartalet 1922.[1]

Med de under årets andra kvartal tillkomna avtalsuppgörelserna hava kollektivavtal blivit upprättade för samtliga större industrier, med undantag av järnbruk, mekaniska verkstäder samt snickeri- och möbelfabriker. Tillsammans torde sedan början av året ingångna avtal beröra över 200 000 arbetare. Under andra kvartalet ha följande viktigare uppgörelser kommit till stånd.

Inom sågverksindustrien, där förutvarande avtal utlöpte den 1 februari, ernåddes först den 17 maj, efter mer än en månads lockout och strejker vid vissa företag sedan början av februari, överenskommelse om lönegrunder för nya lokalavtal. Denna uppgörelse medförde en sänkning av föregående års löner med omkring 33 %. Den samlade reduktionen från toppunkten (1920) uppgår till c:a 43 %. För den tid arbetet fortgått efter den 1 februari och till uppgörelsens ikraftträdande skall utbetalas ett tillägg av 15 % å under denna tid tillämpade löner (arbetsgivarnas avtalsförslag).

Vid pappersbruken träffades likaså uppgörelse först efter en omfattande arbetskonflikt (strejker vid åtskilliga bruk och tre veckors lockout inom hela industrien). Enligt det nya riksavtalet, som gäller från den 3 april 1922 till den 1 februari 1923, skola lönerna reduceras ytterligare under avtalstiden, den 1 september. I genomsnitt för hela avtalsperioden innebär uppgörelsen en nedsättning av förra årets löner med omkring 32 % och av 1920 års med omkring 49 %.

Kvarnindustriens nya riksavtal, med giltighetstid från den 1 maj 1922 till den 1 maj 1923, föreskriver sänkning av lönerna i flera repriser, nämligen först från den 1 maj och därefter ytterligare den 1 september och den 1 januari 1923. I medeltal för hela avtalsåret uppgår reduktionen till c:a 36 % å förutvarande avtal (topplönerna inom denna industri). På basis av riksavtalet ha upprättats avtal även för de större kvarnföretag, som icke tillhöra Sveriges kvarnyrkesförbund och sålunda icke direkt beröras av riksavtalet.

Inom bageriyrket, där 1920 års avtal ägt giltighet till den 1 juni 1922, har uppgörelse vunnits mellan huvudorganisationerna om reduktion av lönerna med 25 %.

För sockerindustrien träffades uppgörelse den 10 april, med retroaktiv tillämpning från den 1 mars, då förut gällande avtal utlöpte. Fabrikerna i södra Sverige vilka tidigare varit likställda i lönehänseende, ha nu uppdelats i stadsfabriker och landsfabriker med lägre lön för de sistnämnda. Från

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1922, sid. 385.

1920 års topplöner ha lönerna reducerats vid stadsfabrikerna med c:a 44 % till den 1 oktober och med 47 % därefter, vid landsfabrikerna med resp. 47 och 50 %.

Den 16 maj vanns uppgörelse inom byggnadsindustrien, omfattande såväl de egentliga byggnadsfacken (murare, träarbetare och grovarbetare) som målare och bleck- och plåtslagare. Lönesänkningen sker här liksom inom flertalet andra industrier i repriser, nämligen vid avtalens ikraftträdande och den 1 oktober 1922. Nedsättningen är något varierande på olika orter och större för grovarbetare än för yrkesarbetare. I Stockholm uppgår reduktionen å timlöner för murare och träarbetare till 33⅓ % intill den 1 oktober och därefter till 43¾ %, för grovarbetare till resp. 34 och 45½ %. Ackordsprislistorna, vilka gälla oförändrade under hela avtalstiden till den 1 april 1923, ha generellt reducerats med 33 %. Därjämte har det tidigare dyrtidstillägget å 25 öre per timme, som utgick även vid ackordsarbete, nu bortfallit, varför reduktionen å prislistorna blir omkring 40 % eller i stort sett densamma, som i genomsnitt för hela avtalstiden gäller beträffande timlönerna.

I början av april månad träffades nytt riksavtal för elektriska installationsfacket (förutvarande avtal hade utgått den 1 januari). Minimilönerna sänktes med 12·5 % till den 1 juni, 22 % till den 1 oktober och därefter med 31—32 %. Utgående (individuella) timlöner skulle reduceras med 22 % till den 1 juni, 27 % till den 1 oktober och därefter med 33 %. Avtalet gäller till den 1 januari 1923.

Den 20 april upprättades nytt riksavtal inom rörledningsbranschen, gällande till den 1 januari 1923. Nedsättningen av minimilönerna från 1920 års avtal uppgår till c:a 21 % till den 1 juni, 28 % till den 1 oktober och därefter till omkring 36 % eller i medeltal för hela avtalsperioden c:a 29 %. Förutvarande s. k. individuella lönetillägg (utöver minimilön) bibehållas men minskas med en tredjedel.

Inom stuvarefacket ernåddes uppgörelse i början av april månad för hamnarna i mellersta och södra Sverige och sedermera även för norrlandsorterna. Avtalen, vilka gälla till årets slut, innebära en reduktion från 1920 års topplöner med i genomsnitt 33⅓ %.

Här nedan lämnas en översikt över tidlöner (öre per timme, kr. per vecka eller månad) för vissa arbetargrupper enligt mera betydelsefulla nyingångna kollektivavtal, som inkommit till socialstyrelsen under andra kvartalet 1922. Under närmast föregående avtalsperiod gällande löner äro, där de medgiva direkt jämförelse, angivna inom parentes.

Sågverk och hyvlerier. Avtalen gälla från den 17/5 1922 till den 1/2 1923

Sågningsackordet beräknas enligt de nya avtalen ge en timförtjänst av i genomsnitt 89 öre i Sundsvalls- och Söderhamnsdistrikten och 85 öre i Ådalen, vartill kommer förmånen av fri bostad och vedbrand, motsvarande 10 öre i timmen. Timpenningen för grovarbetare är i hela Norrland 58 öre jämte fri bostad och ved.

Pappersbruk. Riksavtal med giltighetstid 3/4 1922—31/1 1923. Timlönerna utgöra:

Ortsgrupp:	Grovarbetare m. fl. I	II	III	IV	V	VI	VII	Maskinförare (högst avlönade) I	II	III	IV	V	VI	VII
(Förutvarande avtal) .	(120)	(114)	(108)	(102)	(96)	(90)	(84)	(153)	(147)	(138)	(130)	(122)	(115)	(107)
April—augusti	87	83	78	74	70	65	61	111	105	100	94	89	83	78
September—januari . .	77	73	69	65	62	58	54	98	93	88	83	78	74	69

Kvarnar. Riksavtal med giltighetstid 1/6 1922—1/5 1923. Veckolönen för fullgod manlig arbetare, som fyllt 19 år, utgör:

Ortsgrupp:	I	II	III a)	III b)	IV
(Förutvarande avtal)	(90)	(85)	(80)	(77)	(75)
Maj—augusti	63	60	56	54	53
September—december	59	56	52	50	49
Januari—april	54	51	48	46	45

Bagerier och konditorier. Stockholm (1/6 1922—1/6 1923). Veckolönerna äro:

	Manlig arbetare	Kvinnlig arbetare
1:e man i konditori	82·50 (110)	—
Kompetent arbetare (5 år i yrket)	75·00 (100)	67·50 (90)
Ugnsarbetare	72·75 (97)	57·00 (76)
Bordsarbetare	66·75 (89)	54·75 (73)
Hjälparbetare	64·50 (86)	52·50 (70)

Sockerfabriker. Avtalen gälla 1/3 1922—1/3 1923. Timlönerna avse manliga arbetare, som fyllt 19 år.

	Stockholm	Göteborg	Skånestäderna	Landsbygden
(Förutvarande avtal)	(160)	(151)	(140)	(140)
Mars—september	106	98	90	85
Oktober—februari	100	93	85	80

Bryggerier. Avtal för Skåne med giltighetstid 1/6 1922—1/6 1923. Timlönerna avse manliga ordinarie bryggeriarbetare.

	Malmö	Hälsingborg m. fl.	Kristianstad m. fl.	Eslöv m. fl.
(Förutvarande avtal)	(160)	(155)	(153)	(149)
Juni—augusti	120	115	113	109
September—november	115	110	108	104
December—februari	110	105	103	99
Mars—maj	105	100	98	94

Byggnadsverksamhet. Avtalen gälla 17/5 1922—1/4 1923. Den för varje fack och ort i övre raden angivna timlönen gäller t. o. m. september månad, den i nedre raden från 1 oktober och till avtalens utgång den 1 april 1923.

	Murare och träarbetare	Grovarbetare	Bleck- och plåtslagare	Målare
Stockholm	160 (240)	145 (220)	160 (240)	165 (240)
	135	120	135	140
Nynäshamn	154 (220)	139 (200)	—	—
	130	115	—	—
Sundsvall	154 (210)	139 (195)	154 (200)	159 (200
	130	115	130	135
Södertälje	154 (230)	139 (210)	154 (230)	159 (230)
	130	115	130	134

	Murare och träarbetare	Grovarbetare	Bleck- och plåtslagare	Målare
Östersund	154 (225) 130	139 (210) 115	— —	— —
Falun	144 (200) 122	— —	144 (200) 122	145 (185) 123
Gävle	— —	— —	144 (200) 122	— —
Göteborg	144 (210) 122	131 (195) 108	144 (210) 122	149 (200) 127
Ludvika	144 (200) 122	131 (185) 108	— —	145 (185) 123
Uppsala	144 (210) 122	131 (195) 108	144 (210) 122	149 (210) 127
Eskilstuna	— —	— —	138 (200) 116	— —
Halmstad	138 (200) 116	125 (185) 103	138 (200) 116	— —
Hudiksvall	— —	— —	138 (195) 116	— —
Hälsingborg	138 (200) 116	— —	138 (190) 138	— —
Karlskrona	138 (195) 116	125 (180) 103	— —	150 (175) 150
Landskrona	138 (200) 116	125 (185) 103	138 138	— —
Lund	138 (200) 116	125 (185) 103	138 (190) 138	140 (175) 140
Malmö	138 (200) 116	125 (185) 103	138 (200) 116	143 (185) 121
Norrköping	138 (200) 116	125 (185) 103	138 (205) 116	143 (175) 121
Sala	— —	— —	— —	143 (180) 121
Trälleborg	138 (200) 116	125 (185) 103	— —	— —
Trollhättan	138 (200) 116	125 (185) 103	138 (195) 116	— —
Västerås	— —	— —	138 (200) 116	143 (185) 121
Ystad	138 (200) 116	125 (185) 103	— —	— —
Örebro	138 (200) 116	125 (185) 103	138 (200) 116	143 (175) 121
Borås	132 111	120 99	— —	— —
Eslöv	132 (200) 111	120 (185) 99	— —	— —
Huskvarna	132 (195) 111	— —	— —	— —
Hässleholm	132 (200) 111	120 (185) 99	— —	— —
Höganäs	132 (200) 111	120 (185) 99	— —	— —
Jönköping	132 (195) 111	120 (180) 99	132 (190) 111	137 (170 116
Kalmar	132 (200) 111	— —	— —	137 (170) 116
Karlshamn	132 (175) 111	120 99	— —	— —

	Murare och träarbetare	Grovarbetare	Bleck- och plåtslagare	Målare
Karlstad	132 (195)	—	—	—
	111	—	—	—
Katrineholm	132 (200)	120 (185)	—	—
	111	99	—	—
Kristianstad	132 (200)	120 (185)	138 (195)	—
	111	99	138	—
Kävlinge	132 (200)	120 (185)	—	—
	111	99	—	—
Linköping	132 (200)	120 (185)	132 (200)	143 (175)
	111	99	111	121
Nyköping	132 (200)	—	132 (200)	—
	111	—	111	—
Oskarshamn	—	—	—	137
	—	—	—	116
Åhus	132	120	—	—
	111	99	—	—
Ängelholm	132 (200)	120 (185)	—	—
	111	99	—	—
Eksjö	126 (195)	—	—	—
	107	—	—	—
Mariefred	—	—	126	—
	—	—	107	—
Motala	126 (195)	—	—	—
	107	—	—	—
Nässjö	126 (195)	—	—	—
	107	—	—	—
Skövde	—	—	126 (190)	—
	—	—	107	—
Strängnäs	—	—	126	—
	—	—	107	—
Tyringe	126	115	—	—
	107	95	—	—
Västervik	126 (195)	115 (180)	—	—
	107	95	—	—
Växjö	—	—	126 (190)	—
	—	—	107	—

Elektriska montörer. Riksavtal med giltighetstid $^{10}/_{4}$ 1922—$^{1}/_{1}$ 1923. Minimitimlönen för fullt utbildad montör, som arbetat 6 år i facket, utgör:

	Stockholm	Malmö m. fl.	Västerås m. fl.	Ystad m. fl.
(Förutvarande avtal)	(160)	(150)	(140)	(135)
10 april—maj	140	131	123	118
Juni—september	125	117	109	105
Oktober—december	110	103	96	93

Rörledningsarbetare. Riksavtal med giltighetstid $^{20}/_{4}$ 1922—$^{1}/_{1}$ 1923. Minimitimlönen för första klass yrkesarbetare utgör:

	Stockholm	Göteborg	Malmö m. fl.	Hälsingborg m. fl.
(Förutvarande avtal)	(195)	(175)	(170)	(160)
20 april—maj	155	140	135	130
Juni—september	140	128	123	118
Oktober—december	125	115	110	105

Kommunala verk och arbeten. Timlönerna avse grovarbetare.

Borås (1/6 1922—1/4 1923)	105	(148)
efter 1 september	90	
efter 1 januari	85	
Göteborg (1/7—31/12 1922)	110	(115)
efter 1 oktober	100	
Jönköping (1/6 1922—1/6 1923)	100	(111)
efter 1 oktober	90	
efter 1 januari	85	
Karlstad (1/7 1922—1/4 1923)	100	(100)
efter 1 oktober	95	
efter 1 januari	90	
Kristianstad (1/4—1/10 1922)	105	(115)
efter 1 juli	100	
Landskrona (1/5—31/12 1922)	105	(145)
efter 1 juli	100	
efter 1 oktober	90	
Lidköping (1/4 1922—1/4 1923)	115	(120)
efter 1 juli	105	
efter 1 oktober	100	
Linköping[1] (1/4—31/12 1922)	110	(120)
Malmö (1/7—31/12 1922)	125	(145)
efter 1 oktober	110	
Nässjö (1/4 1922—1/4 1923)	110	(140)
efter 1 juli	105	
efter 1 oktober	95	
efter 1 januari	90	
Skara (1/5—31/12 1922)	75	(100)
Skövde (1/4—31/12 1922)	80	(112)
Stockholm (1/7—31/12 1922)	125	(130)
efter 1 oktober	115	
Sundsvall (1/5—31/12 1922)	105	(125)
efter 1 september	100	
Trollhättan (1/6 1922—1/6 1923)	105	(135)
efter 1 oktober	100	
Trälleborg (1/4—1/10 1922)	105	(130)
efter 1 juli	100	
Uddevalla (1/5—31/12 1922)	100	(125)
efter 1 juli	95	
efter 1 oktober	85	
Uppsala (1/4—1/10 1922)	110	(136)
efter 1 juli	105	
Visby (8/6 1922—1/4 1923)	85	(125)
Vänersborg[2] (1/4 1922—1/4 1923)	100	(135)
efter 1 oktober	90	
Västerås (1/4—31/12 1922)	110	(150)
efter 1 juli	105	
efter 1 oktober	100	
Örebro (1/4—1/10 1922)	110	(135)

Lastning och lossning. Avtalen gälla från 1 april 1922 till 1 januari 1923. Timlönerna utgöra:

	Stockholm	Göteborg	Malmö m. fl.	Norrköping m. fl.	Visby m. fl.	Norrland
(Förutvarande avtal)	(155)	(150)	(145)	(140)	(135)	(165)
April—juni	130	125	120	115	105	135
Juli—december	120	115	110	105	95	125

[1] Om levnadskostnadsindex den 1 oktober sjunkit till 190, sänkes timlönen till 105 öre; om indextalet nedgått till 180, till 100 öre. — [2] Efter den 1 januari 1923 blir timlönen 80 öre, om levnadskostnadsindex nedgått till 175.

Löneförhållanden vid statens järnvägsbyggnadsarbeten år 1921.

I tidigare årgångar av Sociala Meddelanden hava publicerats vissa uppgifter rörande löneförhållandena vid statens järnvägsbyggnadsarbeten under åren 1915—1920.[1] Till fortsättning härav lämnas på grundval av uppgifter i järnvägsstyrelsens månadsstatistik rörande löneförhållanden m. m. vid statens järnvägsbyggnader[2] en liknande översikt för år 1921.

Enligt de för arbetare vid statens affärsdrivande verk gällande allmänna bestämmelserna[3] utgår viss *normal timpenning* till var och en fullt arbetsför och i sitt yrke fullt hemmastadd arbetare. Vid fastställande av dessa normaltimlöner tages hänsyn såväl till arbetets art och krav som till arbetsplatsens dyrortsförhållanden.

Efter graden av yrkesutbildning samt arbetets mer eller mindre krävande natur indelas sålunda arbetarna vid statens järnvägsbyggnader i följande trenne lönegrupper:

Grupp I: Banvakter och spårjusterare, bergsprängare, betongarbetare (ej särskilt utbildade), bromsare m. fl., brovakter m. fl., jordarbetare, material- och timmerkörare, pålnings- och muddringsarbetare, schaktmästarhantlangare, skogsröjare, stängselsättare samt diverse icke yrkesutbildade arbetare.

Grupp II: Cementgjutare (yrkesutbildade), gropare eller gruslastare, tillhörande verkligt »groparlag», tippare eller spårlyftare, tillhörande verkligt »tipparlag», stenarbetare (trum- och grundläggare m. fl.) och timmermän.

Grupp III: Byggnads- och finsnickare (förråds-), maskinborrare och ortdrivare, maskinskötare å arbetsmaskiner, målare, rälsläggare, smeder (förråds-), stenhuggare (stenarbetare med större yrkesskicklighet), tegelmurare samt diverse yrkesutbildade specialarbetare.

Med hänsyn till levnadskostnaderna indelas byggnadsföretagen i särskilda dyrortsklasser, vilka för de under tiden 1 jan. 1913 till 1 juli 1917 förekommande arbetena voro tre, benämnda a, b och c. Efter nämnda tidpunkt fördelas arbetsplatserna i ifrågavarande avseende i fem klasser, benämnda a, b, c, d och e.

De efter dessa grunder av järnvägsstyrelsen för åren 1913—1921 fastställda *normala timlönernas belopp* framgå av följande översikt:

[1] Soc. Medd., årg. 1918, sid. 31 ff.; årg. 1919, sid. 444 ff.; årg. 1920, sid. 696 ff.; årg. 1921, sid. 774 ff. — [2] Statens järnvägsbyggnader, Lönestatistik m. m. — [3] Soc. Medd., årg. 1909, sid. 398; årg. 1917, sid. 1008.

Lönegrupp:	Grupp I					Grupp II					Grupp III				
Dyrortsklass:	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
Åren 1913—1915 . . . öre	38	42	44	—	—	43	47	49	—	—	46	50	52	—	—
1916 1/1—31/7 . . . . »	40	45	50	—	—	45	50	55	—	—	50	55	60	—	—
1/8—31/10 . . . . »	45	50	55	—	—	50	55	60	—	—	55	60	65	—	—
1/11—30/4 1917 . . »	48	53	58	—	—	53	58	63	—	—	58	63	68	—	—
1917 1/5—30/6 . . . . »	53	58	63	—	—	58	63	68	—	—	63	68	73	—	—
1/7—31/12 . . . . »	63	65	70	72	75	68	70	75	77	80	73	75	80	82	85
1918 1/1—30/4 . . . . »	70	72	77	80	85	75	77	82	85	90	80	82	87	90	95
1/5—30/6 . . . . »	80	82	87	90	95	85	87	92	95	100	90	92	97	100	105
1/7—30/9 . . . . »	90	95	105	110	120	95	100	110	115	125	100	105	115	120	130
1/10—28/2 1919 . . »	100	105	115	120	130	105	110	120	125	135	110	115	125	130	140
1919 1/3—30/6 1920 . . »	110	115	125	130	140	115	120	130	135	145	120	125	135	140	150
1920 1/7—31/7 . . . . »	120	130	140	150	160	130	140	150	160	170	140	150	160	170	180
1/8—31/3 1921 . . »	132	140	148	156	164	142	150	158	166	174	152	160	168	176	184
1921 1/4—31/7 . . . . »	112	121	130	139	148	121	130	139	148	157	130	139	148	157	166
1/8—31/12 . . . . »	106	114	122	130	138	114	122	130	138	146	122	130	138	146	154

Medan under åren 1913—1915 normaltimlönerna voro oförändrade, ökades de, inom den lägsta dyrortsklassen räknat, enligt järnvägsstyrelsens beslut från 1 januari 1916 med 2—4 öre, varefter, under inflytande av den allt mer framträdande ökningen av levnadskostnaderna, tid efter annan nya förhöjningar vidtogos. Den sista höjningen skedde den 1 augusti 1920, och de härvid fastställda timpenningarna, vilka oförändrade gällde till utgången av mars 1921, lågo inom den lägsta dyrortsklassen för grupp I 247 % och för grupperna II och III 230 % över de före kristidens inträde gällande lönesatserna. Med hänsyn till levnadskostnadernas nedgång sänktes däremot under år 1921 normaltimlönerna två gånger (1 april och 1 augusti) med sammanlagt 26 öre inom grupp I, 28 öre inom grupp II och 30 öre inom grupp III. Sänkningen utgör 16—20 % av topplönerna, men vid årets slut låg lönenivån fortfarande omkring 160—180 % över de före kristidens inträde gällande normallönerna.

I tabellen å sid. 630—631 meddelas en översikt av *de faktiska arbetsförtjänsterna* i genomsnitt per arbetstimme och levnadsdag, dels för varje särskild lönegrupp och arbetarkategori vid samtliga arbetsföretag tillsammantagna och dels för samtliga arbetare vid varje särskilt arbetsföretag. Arbetarantalet beräknas hava utgjort 2 342 i genomsnitt per månad mot 2 116 året förut.

Av tabellen framgår, att under år 1921 medelförtjänsten per arbetstimme (av tidlöns- och ackordsarbete tillhopa) utgjorde 1·66 kr., varvid bland de olika arbetarkategorierna med arbete året om den högsta timförtjänsten ernåddes av tegelmurare och rälsläggare inom grupp III med resp. 2·63 och 2·13 kr., medan bromsare m. fl. inom grupp I hade den lägsta genomsnittliga timförtjänsten eller 1·01 kr. Medelförtjänsten per levnadsdag under hela året uppgick till 10·95 kr. för samtliga arbetare. Den högsta genomsnittliga dagsförtjänsten, 17·02 kr., nåddes av tegelmurarna, medan rälsläggarna kommo därnäst med 14·14 kr. Den anmärkningsvärt höga medelförtjänsten för tegelmurare beror på att vid Malmö bangårdsombyggnad timlöner och

Översikt över medelförtjänster under år 1921 för

	Arbetarkategori och byggnadsföretag	Medelförtjänst per								
		jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.
1	*Grupp I*	*172*	*170*	*177*	*171*	*170*	*168*	*165*	*158*	*157*
2	Banvakter och spårjusterare	159	144	140	140	147	134	133	115	118
3	Bergsprängare	175	187	197	206	206	214	204	236	180
4	Betongarbetare	176	197	214	180	187	174	208	165	162
5	Bromsare, smörjare, pumpare, putsare	147	125	148	132	115	112	104	100	92
6	Bro-, signal- och vägvakter	—	—	—	130	94	105	92	79	97
7	Jordarbetare	175	172	181	178	176	177	174	168	168
8	Material- och timmerkörare	147	138	127	116	126	100	104	—	—
9	Pålnings- och muddringsarbetare	176	194	194	168	194	—	—	—	—
10	Schaktmästarhantlangare	146	137	131	111	117	109	111	106	106
11	Skogsröjare	74	181	199	144	140	133	—	—	—
12	Stängselsättare	167	—	—	—	—	148	168	171	163
13	Diverse icke yrkesutbildade arbetare	167	159	153	149	155	141	144	131	135
14	*Grupp II*	*197*	*190*	*197*	*181*	*183*	*185*	*192*	*190*	*181*
15	Cementgjutare	—	—	—	—	171	181	191	165	167
16	Gropare	182	170	164	169	162	185	170	180	170
17	Tippare	207	214	204	186	193	196	204	198	186
18	Stenarbetare (grund- och trumläggare)	209	208	201	175	182	163	201	181	195
19	Timmermän	183	210	229	195	173	174	172	166	173
20	*Grupp III*	*189*	*191*	*121*	*190*	*210*	*204*	*191*	*188*	*191*
21	Byggnads- och finsnickare (förråds-)	182	192	207	198	193	203	205	207	225
22	Maskinborrare och ortdrivare	—	—	165	—	—	—	—	—	—
23	Maskinskötare å arbetsmaskiner	165	154	158	147	144	153	158	150	151
24	Målare	—	—	—	—	—	—	—	182	—
25	Rälsläggare	216	209	261	197	219	228	201	200	205
26	Smeder (förråds-)	189	192	184	171	168	169	172	165	165
27	Stenhuggare	147	169	208	182	253	158	172	185	167
28	Tegelmurare	218	222	295	279	287	302	239	272	262
29	Div. yrkesutbildade specialarbetare	177	173	174	156	157	151	146	124	132
30	**Samtliga arbetare**	**177**	**175**	**186**	**175**	**179**	**175**	**172**	**168**	**166**
	Därav anställda vid:									
31	Dubbelspårsbyggn. Tranås—Sävsjö . . . . kl. a	181	181	185	174	178	164	160	160	156
32	Dubbelspårsbyggn. Örebro—Hallsberg—Laxå [1] »	163	164	173	166	172	170	168	155	154
33	Omläggn. av linjen Kållered—Anneberg . . »	180	189	177	162	162	151	149	146	133
34	Dubbelspårsbyggn. Norrköping—Mjölby . . kl. b	203	184	180	176	161	159	159	152	155
35	Statsbanan Forsmo—Hoting . . . . . »	171	174	177	188	168	174	180	170	174
36	Statsbanan Sveg—Brunflo . . . . . kl. c	167	159	199	160	161	176	161	157	150
37	Statsbanan Sveg—Hede . . . . . »	142	143	178	125	178	162	167	147	154
38	Inlandsbanan, södra distriktet . . . . . »	170	171	171	157	199	174	179	173	167
39	Statsbanan Hällnäs—Stensele . . . . . »	164	182	189	183	186	175	176	172	162
40	Statsbanan Umeå—Holmsund . . . . . »	161	145	179	188	203	185	171	180	178
41	Malmö bangårdsombyggnad m. m. . . . . »	210	213	244	216	213	219	205	207	200
42	Inlandsbanan, norra distriktet . . . . . kl. c	195	194	205	178	176	189	184	179	181

[1] Från och med juni månad klass b.

arbetare, anställda vid statens järnvägsbyggnader.

arbetstimme (öre)				Medelförtjänst per levnadsdag (kr.)													
okt.	nov.	dec.	Årsmedeltal	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	Årsmedeltal	
146	*133*	*130*	*158*	*10·05*	*10·92*	*11·11*	*11·14*	*10·71*	*10·95*	*11·36*	*10·61*	*10·47*	*9·74*	*8·72*	*7·98*	*10·33*	1
116	102	115	126	9·11	9·69	8·76	9·31	9·29	8·99	9·00	8·05	8·08	7·75	6·95	6·83	8·37	2
179	146	142	193	10·33	11·71	11·87	13·37	11·32	12·55	12·94	13·41	10·66	10·78	8·37	7·66	11·55	3
160	141	158	166	10·68	13·61	13·82	11·50	11·76	11·50	13·89	10·85	10·69	10·68	9·21	10·05	10·86	4
88	86	92	101	11·24	11·76	11·39	10·76	9·16	9·59	9·35	9·44	9·02	8·13	8·44	8·31	9·17	5
84	75	109	91	—	—	—	8·88	7·50	7·93	7·83	7·10	7·77	6·24	7·39	6·13	7·44	6
155	141	132	167	10·10	10·87	11·37	11·42	11·07	11·29	11·79	10·98	10·83	10·13	8·93	7·92	10·65	7
—	—	—	128	8·84	10·88	9·18	8·33	9·16	8·68	8·74	—	—	—	—	—	9·16	8
—	—	—	187	9·82	13·29	11·73	10·68	12·34	—	—	—	—	—	—	—	11·72	9
107	102	114	113	8·28	9·34	8·38	8·00	7·99	8·05	7·75	7·48	7·50	7·10	7·04	7·15	7·72	10
—	88	—	131	4·63	11·49	11·84	9·74	8·99	8·24	—	—	—	—	5·76	—	8·57	11
154	133	151	159	9·70	—	—	—	—	10·05	10·63	11·04	10·36	9·71	8·57	11·07	10·25	12
146	126	129	140	10·19	10·77	9·68	9·95	10·00	10·07	10·29	9·50	9·90	9·74	8·84	8·34	9·69	13
174	*154*	*155*	*180*	*11·86*	*13·43*	*12·42*	*11·87*	*11·92*	*12·08*	*12·83*	*12·89*	*11·98*	*11·66*	*10·64*	*10·48*	*12·00*	14
180	130	140	182	—	—	—	—	12·18	11·69	12·76	10·07	10·48	12·34	8·88	7·22	12·03	1
156	153	150	167	12·61	12·13	10·76	11·72	10·73	12·06	11·40	12·39	11·74	10·57	10·84	10·03	11·38	1
188	155	158	189	12·70	14·82	12·90	12·28	12·59	13·05	13·64	13·29	12·33	12·39	10·77	10·40	12·59	17
168	154	144	177	11·34	13·50	13·11	11·16	11·11	10·31	12·96	12·49	11·59	11·43	9·97	9·18	11·11	18
161	151	162	178	10·83	13·70	13·76	12·95	11·16	11·41	10·80	11·44	11·14	10·55	9·14	10·51	11·44	19
187	*160*	*162*	*188*	*11·34*	*13·15*	*14·26*	*12·62*	*13·89*	*13·68*	*13·41*	*13·25*	*13·31*	*13·29*	*11·06*	*10·55*	*12·82*	20
191	178	177	199	11·42	12·75	12·95	13·10	12·46	13·35	14·22	13·93	15·26	13·17	12·03	11·32	13·07	21
—	—	—	165	—	—	10·58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10·58	22
142	126	132	147	10·37	11·81	11·33	11·24	11·56	12·19	13·59	12·91	13·24	11·84	10·72	10·31	11·86	23
—	—	—	182	—	—	—	—	—	—	—	12·62	—	—	—	—	12·62	24
227	177	191	213	12·40	14·30	16·65	12·71	14·02	15·00	14·01	14·27	13·71	16·08	11·94	12·35	14·14	25
162	159	151	170	12·08	13·26	12·10	12·01	11·12	11·38	11·84	11·65	11·53	11·07	10·92	10·34	12·12	26
188	149	163	192	7·67	11·61	13·46	10·50	16·41	10·45	11·21	12·35	11·26	12·63	9·68	10·14	12·53	27
224	244	201	263	12·45	15·43	18·59	17·26	18·29	19·78	15·12	18·66	17·12	15·48	15·48	12·17	17·02	28
125	119	123	138	10·55	12·63	11·18	11·00	10·96	9·93	10·35	8·67	8·96	9·00	8·18	7·27	9·35	29
156	**140**	**139**	**166**	**10·38**	**11·41**	**11·73**	**11·46**	**11·42**	**11·48**	**11·82**	**11·37**	**11·08**	**10·51**	**9·33**	**8·75**	**10·95**	30
148	141	140	164	11·52	12·30	11·29	11·66	11·62	11·14	12·48	10·69	10·97	9·59	9·24	8·95	11·01	31
149	139	132	159	9·87	11·48	11·15	10·58	11·00	11·52	11·23	10·78	10·45	10·52	9·58	7·98	10·55	32
137	159	141	157	10·58	12·27	11·82	10·78	9·58	9·21	9·74	9·63	8·76	8·75	10·39	7·49	10·00	33
150	134	132	163	10·83	12·32	11·09	11·31	9·89	10·13	10·66	10·75	10·93	9·86	8·95	8·09	10·52	34
161	126	137	164	10·30	11·39	12·37	13·00	11·68	11·70	12·40	11·62	12·24	11·02	8·62	9·13	11·20	35
149	134	138	157	9·49	10·14	12·58	10·08	10·84	11·97	11·28	11·25	10·43	10·31	9·17	9·42	10·72	36
168	124	128	152	8·67	11·07	11·53	8·25	11·50	10·17	10·34	9·40	9·49	11·04	7·78	8·37	9·65	37
152	133	116	164	10·04	10·80	10·49	10·41	12·98	11·14	12·32	11·37	11·11	10·21	8·79	6·91	10·77	38
150	135	155	172	9·29	11·28	12·24	12·00	11·38	10·91	11·49	11·28	10·44	9·48	8·86	9·73	10·98	39
157	154	161	173	8·81	8·10	9·32	11·63	11·31	11·50	11·81	12·15	10·92	10·34	10·80	10·49	10·97	40
174	171	163	195	11·88	14·73	15·41	13·63	13·59	14·37	13·67	14·41	13·31	12·04	11·63	9·89	12·89	41
165	151	146	177	11·87	13·57	12·84	12·36	11·68	12·64	12·30	11·74	11·60	10·94	8·77	8·22	11·44	42

ackordspriser för dessa arbetare under hela år 1921 grundade sig på mellan vederbörande fackorganisation och svenska arbetsgivareföreningen hösten 1920 träffat löneavtal.

I tabellavdelningen rörande löneförhållandena vid de olika banbyggnadsföretagen angives, till vilken dyrortsklass varje byggnadsföretag hör. Den högsta genomsnittliga dagsförtjänsten (12·89 kr.) uppnåddes vid Malmö bangårdsombyggnad, den lägsta vid statsbanan Sveg—Hede (9·65 kr.).

De i tabellen angivna lönesiffrorna utgöra medeltalet av arbetsförtjänsterna vid tidlöns- och ackordsarbete. Huru arbetsförtjänsterna ställt sig vid arbete mot tidlön eller ackordlön var för sig, belyses genom följande sammanställning av medelförtjänsten per timme. För åskådliggörande av arbetsförtjänsternas förändring under årets lopp ha uträknats indextal, därvid årsmedeltalen satts = 100 och månadsmedeltalen omräknats i procent härav.

		Årsmedeltal	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
Medelförtj. per arbetstimme år 1921	Tidlön, öre	**126**	156	153	150	134	132	126	124	119	120	117	116	120
	indextal	**100**	*124*	*121*	*119*	*106*	*105*	*100*	*98*	*94*	*95*	*93*	*92*	*95*
	Ackordlön, öre . .	**178**	185	182	200	189	193	187	185	181	178	170	150	146
	indextal	**100**	*104*	*102*	*112*	*106*	*108*	*105*	*104*	*102*	*100*	*96*	*84*	*82*

Medelförtjänsten per timme ligger vid ackordlön omkring 40 % högre än vid tidlön. Årets olika månader karakteriseras av i stort sett oavbrutet sjunkande siffror, vilket givetvis sammanhänger med de under året genomförda reduceringarna av lönesatserna. Löneminskningen åskådliggöres ytterligare genom följande tablå, vari medelförtjänsten per timme och levnadsdag (vid tid- och ackordlönsarbete) återgives för olika månader under åren 1920 och 1921:

			Årsmedeltal	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
Medelförtjänst per arbetstimme	År 1920	öre	**195**	152	153	156	168	181	194	204	210	215	213	213	198
		indextal . .	**100**	*78*	*78*	*80*	*86*	*93*	*99*	*105*	*108*	*110*	*109*	*109*	*102*
	År 1921	öre	**166**	177	175	186	175	179	175	172	168	166	156	140	139
		indextal . .	**100**	*107*	*105*	*112*	*105*	*108*	*105*	*104*	*101*	*100*	*94*	*84*	*84*
Medelförtjänst per levnadsdag	År 1920	kr.	**12·90**	9·28	9·95	10·63	11·51	11·35	12·71	13·80	14·09	14·48	14·40	14·18	12·49
		indextal . .	**100**	*72*	*77*	*82*	*89*	*88*	*99*	*107*	*109*	*112*	*112*	*110*	*97*
	År 1921	kr.	**10·95**	10·38	11·41	11·73	11·46	11·42	11·48	11·82	11·37	11·08	10·51	9·33	8·75
		indextal . .	**100**	*95*	*104*	*107*	*105*	*104*	*105*	*108*	*104*	*101*	*96*	*85*	*80*

Såsom härav framgår, ligga medelförtjänsterna under de första månaderna av år 1921 högre än under motsvarande månader 1920, men i samband med lönereduktionerna under 1921 inträder det motsatta förhållandet. I medeltal för hela året är tim- och dagsförtjänsten under 1921 resp. 0·29 och 1·95 kr. eller resp. 14·9 och 15·1 % lägre än under 1920.

Beträffande *lönestegringen under kristiden* 1915—1921 föreligga fullt jämförbara siffror för samtliga år endast med hänsyn till arbetsförtjänsterna för alla under de olika åren vid banbyggnaderna sysselsatta arbetarna. För

dessa meddelas i efterföljande tablå dels medelförtjänsten per arbetstimme och levnadsdag under vartdera av åren 1915—1921 och dels på grundval av dessa siffror uträknade indextal, utvisande den relativa löneförändringen under perioden.

	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Medelförtjänst per arbetstimme, öre	60	68	87	125	167	195	166
Indextal, om timförtjänsten år 1915 sättes = 100	*100*	*113*	*145*	*208*	*278*	*325*	*277*
Medelförtjänst per levnadsdag, kr.	4·35	5·12	6·36	8·62	11·08	12·90	10·95
Indextal, om dagsförtjänsten år 1915 sättes = 100	*100*	*118*	*146*	*198*	*255*	*297*	*252*

Under tiden 1915—1921 ha alltså tim- och dagsförtjänsterna stegrats med i genomsnitt resp. 177 och 152 %. Att dagsförtjänsten ökats relativt mindre än timförtjänsten sammanhänger givetvis med den under perioden genomförda förkortningen av arbetsdagen.

Löneförhållanden vid vattenfallsstyrelsens byggnadsarbeten år 1921.

I Sociala Meddelanden hava tidigare, på grundval av uppgifter som erhållits från vattenfallsstyrelsens byggnadsbyrå, redogörelser lämnats beträffande löneförhållandena vid statens vattenbyggnadsarbeten under åren 1915—1920.[1] Sedan vattenfallsstyrelsen benäget ställt löneuppgifter jämväl för år 1921 till socialstyrelsens förfogande, skall i det följande meddelas en på grundval härav utarbetad översikt av löneförhållandena vid de under detta år av staten bedrivna byggnadsarbetena av ifrågavarande slag.

Under år 1921 pågingo arbeten vid Trollhätte kraftverksbyggnader i Trollhättan och Lilla Edet, vid Motala kraftverksbyggnad, vid Södertälje kanals ombyggnad samt vid trenne byggnadsföretag i Lule älvs flodsystem, nämligen kraftverksbyggnaderna vid Porjus och Harsprånget samt den stora dammbyggnaden vid Suorvasjöarna (omkring 10 mil nordväst om Porjus).

Arbetena med den provisoriska kraftstationsanläggningen vid Stadsforsen i Indalsälven avslutades under mars månad. Vid de sedan ett par år tillbaka pågående undersökningarna för ifrågasatt reglering av Vänern användes under året ett antal hantlangare, för vilka dock inga medelförtjänstuppgifter föreligga.

Vid anläggningarna i Trollhättan ökades arbetsstyrkan successivt under året, huvudsakligen på grund av forcering av vissa arbeten med profilreglering av Göta älv samt påbörjande av en transformatoranläggning för den s. k.

[1] Soc. Medd., årg. 1918, sid. 687 ff.; årg. 1919, sid. 448 ff.; årg. 1920, sid. 700 ff. samt årg. 1921, sid. 779 ff.

Västra stamlinjen mellan Västerås och Trollhättan. Vid Porjus kraftverksbyggnad nedgick däremot arbetsstyrkan efter hand till mindre än hälften av arbetarantalet vid årets början, till följd av att arbetet med utbyggandet av kraftstationen var under avveckling. Vid Harsprångets kraftverksbyggnad reducerades likaledes arbetsstyrkan i hög grad på grund av successiv avveckling av arbetet i och för dess totala nedläggande under år 1922. Däremot forcerades Suorvadammens byggnad, varest under året arbetsstyrkan i det närmaste fördubblades. Arbetet med Södertälje kanals ombyggnad bedrevs under förra delen av 1921 till stor del på entreprenad, varför den egna arbetsstyrkan var ringa. Under årets senare del upphörde en del entreprenadsarbeten samtidigt med att vissa arbeten under vattenfallsstyrelsens egen ledning av tekniska skäl forcerades, varvid arbetsstyrkan undergick en kraftig ökning.

Antalet arbetare, till vilka uppgifterna hänföra sig, utgjorde under året i genomsnitt per månad 1 554, därav 276 vid kraftverksbyggnaden i Trollhättan och 157 vid Lilla Edet, 365 vid Motala kraftverksbyggnad, 179 vid Södertälje kanals ombyggnad, 154 vid Porjus kraftverksbyggnad, 115 vid Harsprångets kraftverksbyggnad och 289 vid Suorvadammens byggnad.

Enligt de för byggnadsarbetare vid statens affärsdrivande verk gällande allmänna bestämmelserna[1] utgår viss *normal timpenning* till var och en fullt arbetsför och i sitt yrke hemmastadd arbetare. Vid fastställande av dessa normaltimlöner tages hänsyn såväl till arbetets art och krav som till arbetsplatsens dyrortsförhållanden. Efter graden av yrkesutbildning och arbetets mer eller mindre krävande natur indelas arbetarna vid statens vattenbyggnadsarbeten i tre grupper, av vilka grupp I omfattar grovarbetare samt grupp II lägre och grupp III högre kvalificerade yrkesarbetare.

Inom var och en av dessa huvudgrupper förekomma vissa yrkesspecialiteter (eller mindre grupper av sådana) med särskilda lönesatser. Denna gruppindelning, i vilken vid de olika företagen smärre olikheter förekomma, ter sig på följande sätt:

Grupp I: Jordarbetare, betongarbetare, hjälp-, transport- och diversearbetare. Sistnämnda kategori omfattar verkstadsmedhjälpare, elektriska hjälparbetare, makadamslagare, skogs- och sågverksarbetare samt muddringsarbetare.

Grupp II: Bergarbetare, gråstensmurare, timmermän (fullt yrkeskunniga), järn- och metallarbetare (fullt yrkeskunniga). Till sistnämnda yrkeskategori räknas verkstadsarbetare, maskinister, smeder, rörläggare m. fl. samt elektriska montörer.

Grupp III: Stenhuggare, byggnads- och förrådssnickare (fullt yrkeskunniga med egen verktygsutrustning), förråds- och borrsmeder (fullt yrkeskunniga). — Till denna grupp kunna även i stort sett hänföras diverse yrkesutbildade specialarbetare, nämligen dykare, tegelmurare och cementarbetare, för vilka emellertid inga normaltimlöner äro fastställda.

Av efterföljande tablå framgå timlönernas förändringar inom varje lönegrupp vid de olika företagen från början av år 1914 till och med år 1921,

[1] Soc. Medd., årg. 1909, sid. 398; årg. 1917, sid. 1008.

varvid de olika företagen ordnats efter normaltimlönernas av de å arbetsplatserna rådande dyrortsförhållandena betingade höjd.

Företag	Grupp I				Grupp II				Grupp III			
	Lilla Edet	Mo-Troll-hättan	Söder-tälje	Lule älv	Lilla Edet	Mo-Troll-hättan	Söder-tälje	Lule älv	Lilla Edet	Mo-Troll-hättan	Söder-tälje	Lule älv
Före 12/8 1914 . . . öre	[1]38	—	[2]38	—	[2]46	[1]43	—	[2]43	—	[2]51	[1]48	—	[2]48	—	[2]56
12/8 1914—29/2 1916 »	40	—	40	—	46	45	—	45	—	51	50	—	50	—	56
1/3 1916—31/7 » »	42	—	42	—	48	47	—	47	—	53	52	—	52	—	58
1/8 » —30/9 » »	45	—	45	—	51	50	—	50	—	56	55	—	55	—	61
1/10 » —22/4 1917 »	48	—	48	—	54	53	—	53	—	59	58	—	58	—	64
23/4 1917—30/6 » »	53	—	53	—	59	58	—	58	—	64	63	—	63	—	69
1/7 » —31/12 » »	65	—	65	67	72	70	—	70	72	77	75	—	75	77	82
1/1 1918—30/4 1918 »	70	—	72	75	80	75	—	77	80	85	80	—	82	85	90
1/5 » —30/6 » »	78	—	80	85	90	83	—	85	90	95	88	—	90	95	100
1/7 » —30/9 » »	88	—	90	100	110	93	—	95	105	115	98	—	100	110	120
1/10 » —24/5 1919 »	100	100	105	115	[3]120	105	105	110	120	[3]125	110	110	115	125	[3]130
25/5 1919—30/6 1920 »	110	110	115	125	[3]130	115	115	120	130	[3]135	120	120	125	135	[3]140
1/7 1920—31/7 » »	120	125	130	140	[3]150	130	135	140	150	[3]160	140	145	150	160	[3]170
1/8 » —31/3 1921 »	138	144	150	156	[3]164	148	154	160	166	[3]174	158	164	170	176	[3]184
1/4 1921—31/7 » »	119	126	133	140	[3]148	128	135	142	149	[3]157	137	144	151	158	[3]166
1/8 » — »	112	118	124	130	[3]138	120	126	133	138	[3]146	128	134	140	146	[3]154

Av de under år 1921 pågående byggnadsarbetena ha endast två, nämligen kraftverksbyggnaderna vid Trollhättan och Porjus, bedrivits sedan tiden före krigsutbrottet. Kraftverksbyggnaden vid Lilla Edet påbörjades först i januari 1918, men då till och med år 1917 samma lönesatser gällde vid kraftverksanläggningen i Trollhättan samt Trollhätte kanals ombyggnads under år 1918 slutförda arbeten vid Trollhättan och Lilla Edet, ha i förestående översikt jämväl upptagits de före 1918 vid Lilla Edet tillämpade normaltimpenningarna. Sistnämnda byggnadsplats tillhör den lägsta dyrortsklassen, vilken tidigare omfattade även Motala kraftverksbyggnad, men har denna numera uppflyttats till närmast högre dyrortsklass. Anläggningarna i Trollhättan räknas till tredje klassen, Södertälje kanals ombyggnad till den fjärde samt till den femte och högsta Lule älvs kraftverksbyggnader, där ock till samtliga vid Suorvadammens byggnad sysselsatta arbetare utgår ett s. k. ödemarkstillägg med 15 öre per arbetstimme utöver normallönen. Vid Stadsforsens kraftverksbyggnad ha inga normaltimlöner varit fastställda, men voro de därstädes tillämpade lönesatserna i allmänhet lägre än vid de övriga anläggningarna. Vad beträffar timlönernas förändring under de senare åren, vidtogs i de vid början av år 1914 gällande lönesatserna före den 1 mars 1916 ingen annan ändring än att timlönen vid trollhätteanläggningarna ökades med 2 öre under augusti 1914, vilken höjning dock icke föranleddes av den inträdda kristiden. Vid nyssnämnda tillfälle, den 1 mars 1916, före-

[1] Från 1/1 1914. — [2] Från 21/1 1913. — [3] Vid Suorvadammen dessutom ett s. k ödemarkstillägg med 15 öre per arbetstimme.

Medelförtjänster per arbetstimme och levnadsdag under år 1921 för arbetare anställda vid vattenfallsstyrelsens byggnadsföretag.

Byggnadsföretag och arbetarkategori	Medelförtjänst per arbetstimme (öre)					Medelförtjänst per levnadsdag (kr.)				
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Årsmedeltal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Årsmedeltal
Trollhätte kraftverksbyggnader, Trollhättan	**190**	**179**	**178**	**177**	**180**	**12·72**	**11·86**	**12·34**	**12·52**	**12·33**
Grupp I	*170*	*153*	*155*	*151*	*155*	*11·65*	*10·20*	*10·85*	*10·75*	*10·70*
Jordarbetare	—	152	153	—	152	—	9·78	10·59	—	10·06
Betongarbetare	—	—	—	156	156	—	—	—	12·22	12·22
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	170	155	156	150	156	11·63	10·77	10·98	10·59	10·90
Grupp II	*193*	*189*	*185*	*187*	*188*	*12·82*	*12·51*	*12·72*	*13·21*	*12·82*
Bergarbetare	193	194	190	193	193	12·70	12·60	12·95	13·51	12·99
Gråstensmurare	183	170	166	164	172	11·85	11·07	11·32	11·31	11·44
Timmermän	205	194	186	179	190	13·30	12·90	12·67	12·38	12·79
Järn- och metallarbetare	184	167	164	168	170	13·38	12·26	12·68	13·16	12·88
Grupp III	*231*	*213*	*230*	*211*	*228*	*15·04*	*15·93*	*15·60*	*14·58*	*15·25*
Byggnadssnickare	200	175	162	161	170	11·75	12·04	10·57	10·61	11·15
Förråds- och borrsmeder	214	248	237	224	231	14·38	16·37	16·70	15·50	15·77
Div. yrkesutb. specialarb.	247	254	234	204	236	15·85	16·37	15·60	13·76	15·47
Trollhätte kraftverksbyggnader, Lilla Edet	**182**	**157**	**148**	**141**	**157**	**12·29**	**10·71**	**10·50**	**9·61**	**10·79**
Grupp I	*159*	*142*	*134*	*125*	*141*	*10·61*	*9·88*	*9·88*	*8·41*	*9·75*
Jordarbetare	154	135	—	126	138	9·68	10·10	—	8·74	9·77
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	159	144	134	125	141	10·67	9·82	9·88	8·89	9·75
Grupp II	*188*	*162*	*153*	*145*	*161*	*12·80*	*10·92*	*10·71*	*9·90*	*11·05*
Bergarbetare	194	175	164	149	172	12·89	11·26	10·81	9·41	11·12
Gråstensmurare	181	165	164	140	156	11·73	10·96	10·91	9·36	10·44
Timmermän	187	151	141	145	157	12·52	10·22	10·12	9·86	10·75
Järn- och metallarbetare	178	152	141	140	153	13·52	11·61	11·16	11·63	11·96
Grupp III	*235*	*180*	*167*	*172*	*194*	*15·78*	*12·60*	*11·46*	*11·98*	*13·51*
Stenhuggare	—	—	182	188	186	—	—	12·45	13·26	12·97
Byggnadssnickare	184	—	—	—	184	11·99	—	—	—	11·99
Förråds- och borrsmeder	188	169	159	147	166	12·61	11·66	10·78	9·91	11·25
Div. yrkesutb. specialarb.	267	200	173	187	232	17·90	14·34	12·56	13·46	16·10
Motala kraftverksbyggnad	**172**	**164**	**156**	**142**	**158**	**12·02**	**10·60**	**10·67**	**10·27**	**10·88**
Grupp I	*164*	*159*	*150*	*136*	*152*	*11·47*	*10·40*	*10·07*	*9·37*	*10·50*
Jordarbetare	169	171	166	147	164	11·57	10·58	10·71	9·97	10·78
Betongarbetare	170	165	152	138	154	11·55	10·43	10·22	9·77	10·43
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	156	146	140	128	141	11·30	9·57	9·59	9·31	9·84
Grupp II	*186*	*174*	*166*	*153*	*169*	*13·03*	*11·76*	*11·97*	*11·57*	*12·08*
Bergarbetare	184	171	—	—	175	13·30	11·40	—	—	11·86
Gråstensmurare	191	183	172	163	177	12·93	11·56	11·68	12·87	12·23
Timmermän	185	170	159	147	164	12·62	11·18	11·09	10·87	11·39
Järn- och metallarbetare	185	178	174	159	175	13·53	12·64	13·51	12·35	13·06
Grupp III	*231*	*209*	*214*	*142*	*211*	*15·34*	*13·57*	*15·03*	*14·25*	*14·61*
Byggnadssnickare	183	183	173	162	176	12·06	12·31	11·79	11·10	11·82
Förråds- och borrsmeder	197	184	179	171	184	13·18	11·43	12·32	11·83	12·26
Div. yrkesutb. specialarb.	259	231	235	198	226	17·10	15·20	16·75	15·14	16·04
Södertälje kanals ombyggnad	**198**	**173**	**161**	**160**	**162**	**12·07**	**10·78**	**11·35**	**11·12**	**11·16**
Grupp I	*187*	*168*	*154*	*157*	*158*	*11·52*	*10·36*	*10·91*	*10·71*	*10·75*
Jordarbetare	—	—	—	155	155	—	—	—	10·54	10·54
Betongarbetare	—	—	—	170	170	—	—	—	11·55	11·55
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	187	168	154	145	153	11·52	10·36	10·91	10·05	10·42
Grupp II	*223*	*191*	*174*	*167*	*172*	*13·49*	*12·20*	*12·21*	*12·49*	*12·25*
Bergarbetare	—	—	—	160	160	—	—	—	10·96	10·96
Gråstensmurare	—	—	—	192	192	—	—	—	13·02	13·02
Timmermän	223	202	180	168	178	13·19	12·81	12·42	11·73	12·14
Järn- och metallarbetare	—	154	160	159	159	—	10·13	11·66	12·70	12·41

Medelförtjänster per arbetstimme och levnadsdag under år 1921 för arbetare anställda vid vattenfallsstyrelsens byggnadsföretag (forts.).

Byggnadsföretag och arbetarkategori	Medelförtjänst per arbetstimme (öre)					Medelförtjänst per levnadsdag (kr.)				
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Årsmedeltal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Årsmedeltal
Grupp III	*182*	*150*	*143*	*166*	*162*	*11·48*	*9·74*	*9·79*	*11·47*	*10·87*
Byggnadssnickare	179	150	143	146	155	11·24	9·74	9·79	9·95	10·18
Förråds- och borrsmeder	—	—	—	190	190	—	—	—	13·18	13·18
Div. yrkesutb. specialarb.	270	—	—	160	162	18·00	—	—	11·10	11·24
Kraftverksbyggnaden vid Stadsforsen	**156**	—	—	—	—	**10·76**	—	—	—	—
Grupp I	*159*	—	—	—	—	*11·33*	—	—	—	—
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	159	—	—	—	—	11·33	—	—	—	—
Grupp II	*144*	—	—	—	—	*8·92*	—	—	—	—
Timmermän	144	—	—	—	—	8·97	—	—	—	—
Järn- och metallarbetare	135	—	—	—	—	8·23	—	—	—	—
Porjus kraftverksbyggnad	**213**	**198**	**180**	**157**	**191**	**14·79**	**13·84**	**12·47**	**11·12**	**12·97**
Grupp I	*192*	*186*	*173*	*151*	*177*	*12·56*	*13·21*	*11·77*	*10·68*	*12·12*
Jordarbetare	—	193	186	141	173	—	13·42	11·64	9·59	11·54
Betongarbetare	—	189	—	144	161	—	13·67	—	9·76	11·24
Hjälp-, transp.-o.div.-arb.	192	184	168	159	178	12·56	13·13	11·81	11·22	12·28
Grupp II	*229*	*209*	*186*	*161*	*208*	*13·94*	*14·41*	*13·51*	*11·64*	*13·74*
Bergarbetare	233	216	—	—	229	11·97	13·63	—	—	12·33
Gråstensmurare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timmermän	197	199	185	170	192	13·33	14·09	12·30	11·89	13·21
Järn- och metallarbetare	234	211	186	160	204	16·59	14·79	13·63	11·59	14·58
Grupp III	*255*	*225*	*207*	*188*	*223*	*16·93*	*15·58*	*14·52*	*12·91*	*15·15*
Stenhuggare	—	—	182	199	198	—	—	12·50	13·53	13·48
Byggnadssnickare	255	215	180	179	213	17·83	14·40	12·52	12·10	14·70
Förråds- och borrsmeder	234	227	207	177	214	15·43	14·75	15·13	12·68	14·65
Div. yrkesutb. specialarb.	281	245	294	291	274	15·87	18·26	19·24	21·07	17·73
Harsprångets kraftverksbyggnad	**224**	**213**	**203**	**170**	**208**	**15·02**	**14·10**	**13·38**	**11·62**	**13·86**
Grupp I	*208*	*192*	*184*	*154*	*190*	*13·70*	*12·70*	*12·17*	*10·46*	*12·60*
Jordarbetare	164	198	204	—	200	9·63	13·60	12·58	—	12·80
Hjälp-, transp.-o. div.-arb.	207	191	179	154	189	13·73	12·66	12·07	10·46	12·59
Grupp II	*236*	*229*	*213*	*182*	*220*	*15·86*	*15·25*	*14·05*	*12·55*	*14·68*
Bergarbetare	245	244	228	203	235	15·76	14·95	14·57	13·51	14·92
Timmermän	223	219	194	176	205	15·89	15·92	13·07	12·00	14·39
Järn- och metallarbetare	229	216	191	168	206	16·04	15·14	13·31	12·04	14·45
Grupp III	*234*	*300*	—	*152*	*236*	*16·65*	*18·42*	—	*10·00*	*16·30*
Stenhuggare	—	—	—	152	152	—	—	—	10·00	10·00
Byggnadssnickare	216	203	—	—	215	15·66	11·53	—	—	15·24
Förråds- och borrsmeder	231	—	—	—	231	15·63	—	—	—	15·63
Div. yrkesutb. specialarb.	325	345	—	—	334	22·47	22·00	—	—	22·24
Suorvadammens byggnad	**267**	**245**	**241**	**224**	**240**	**18·94**	**17·88**	**18·59**	**16·82**	**17·89**
Grupp I	*212*	*201*	*228*	*205*	*213*	*16·40*	*16·21*	*18·02*	*16·29*	*16·88*
Jordarbetare	—	238	272	213	240	—	19·55	18·21	21·31	18·41
Betongarbetare	—	—	246	231	238	—	—	18·41	17·06	17·70
Hjälp-, transp.-o. div.-arb.	212	199	225	203	211	16·40	16·02	17·99	16·20	16·78
Grupp II	*291*	*264*	*249*	*231*	*256*	*19·72*	*26·39*	*18·79*	*16·47*	*18·46*
Bergarbetare	294	270	255	230	261	19·41	17·98	18·55	15·92	17·83
Gråstensmurare	—	—	241	230	234	—	—	16·40	15·66	15·91
Timmermän	276	238	227	232	240	19·90	19·10	18·39	17·64	18·72
Järn- och metallarbetare	297	246	238	239	248	25·79	24·95	25·70	22·96	24·64
Grupp III	*288*	*265*	*270*	*258*	*268*	*20·44*	*19·21*	*19·88*	*18·84*	*19·46*
Stenhuggare	293	265	278	266	271	20·36	18·50	19·41	18·58	18·91
Byggnadssnickare	281	259	255	239	259	19·63	18·55	19·17	17·42	18·74
Förråds- och borrsmeder	301	266	260	250	268	25·78	22·88	21·45	20·46	22·47
Div. yrkesutb. specialarb.	389	363	363	271	299	32·24	31·90	30·93	21·74	24·49

togs en allmän revision av timlönerna vid samtliga då pågående byggnadsföretag, och under inflytande av den allt mer framträdande levnadskostnadsökningen *företogos sedermera tid efter annan nya förhöjningar* av lönesatserna, varvid de från 1 mars 1916 gällande timlönerna ansetts utgöra grundlöner, som bibehållits i det närmaste orubbade, medan förhöjningarna givits karaktären av dyrtidstillägg. Den sista höjningen skedde den 1 augusti 1920, och de härvid fastställda timpenningarna gällde oförändrade till utgången av mars 1921. Denna höjning medförde en total ökning av timlönerna från kristidens början inom de olika grupperna å 0·98 — 1·08 kr. vid Lilla Edet, 1·10—1·20 kr. vid Trollhättan[1] och 1·18—1·28 kr. vid Porjus, motsvarande 216—275 %, och betecknar löneutvecklingens kulmen. Den 1 april och den 1 augusti 1921 vidtogs nämligen sänkning av normaltimlönerna, belöpande sig till sammanlagt 26 öre inom grupp I, 28 öre inom grupp II och 30 öre inom grupp III. Sänkningen utgör 16—19 % av topplönerna, men vid de företag, som bedrivits under hela kristiden, låg lönenivån vid 1921 års slut ännu 156—210 % över normallönerna före kristidsförhöjningarna.

Då emellertid det mesta arbetet utföres på ackord, avvika *de faktiska arbetsförtjänsterna* ganska avsevärt från normallönerna. I förestående tabell meddelas den genomsnittliga förtjänsten per arbetstimme och per levnadsdag under år 1921 vid de då bedrivna företagen, varvid såsom levnadsdagar räknats summan av antalet arbetsdagar, sön- och helgdagar samt sådana söckendagar, under vilka arbetet utan arbetarnas förvållande varit inställt, såsom ovädersdagar o. d. Sjuk- och permissionsdagar ingå däremot icke i antalet levnadsdagar. Arbetare, som uppfylla vissa fordringar, ha rätt till semester med bibehållen lön under 6 söckendagar för varje kalenderår, och innefattar medelförtjänsten per levnadsdag även inkomst under semester, varemot timförtjänsterna givetvis endast avse medelförtjänsten per utgjord arbetstimme.

Vid Trollhätte kraftverksbyggnader i Lilla Edet, vilken arbetsplats tillhör den lägsta dyrortsklassen, var ock medelförtjänsten under år 1921 lägst, eller 1·57 per arbetstimme och 10·79 per levnadsdag. Endast obetydligt högre förtjänster ernåddes vid Motala kraftverksbyggnad, eller resp. 1·58 och 10·88 kr. Vid Södertälje kanals ombyggnad utgjorde medelförtjänsten resp. 1·62 och 11·16 kr. Ehuru Trollhätte kraftverksbyggnader vid Trollhättan tillhöra lägre dyrortsklass än södertäljeanläggningarna, voro medelförtjänsterna därstädes högre än vid de senare, eller resp. 1·80 och 12·33 kr., vilket huvudsakligen beror på de för profilregleringen av Göta älv pågående tunnelsprängningsarbetena, där arbetsförtjänsterna voro jämförelsevis höga. Vid Lule älvs kraftverksbyggnader stego medelförtjänsterna på grund av traktens avskilda läge och därav betingade dyrortsförhållanden till avsevärt högre belopp, nämligen per arbetstimme till 1·91 kr. vid Porjus, 2·08 kr. vid Har-

[1] Den ovan omnämnda höjningen i augusti 1914 vid trollhätteanläggningarnas arbetsplatser anses härvid ha inträtt före kristiden.

språnget och 2·40 kr. vid Suorvadammen samt per levnadsdag till resp. 12·97, 13·86 och 17·89 kr.

Arbetsförtjänstens förändring under olika årstider framgår av följande kedjeindextal (föregående kvartals lönesiffra satt = 100), vilka för varje kvartal angiva den förändring medelförtjänsten per arbetstimme och levnadsdag i genomsnitt undergått sedan det närmast föregående kvartalet:

	Timförtjänst 1921				Dagsförtjänst 1921			
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Kraftverksbyggnaden vid Trollhättan	95	94	99	99	90	93	104	101
Kraftverksbyggnaden vid Lilla Edet	94	86	94	95	92	87	98	92
Motala kraftverksbyggnad	95	95	95	91	95	88	101	96
Södertälje kanals ombyggnad . . .	93	87	93	99	83	89	105	98
Porjus kraftverksbyggnad	89	93	91	87	85	94	90	89
Harsprångets kraftverksbyggnad . .	95	95	95	84	93	94	95	87
Suorvadammens byggnad	95	92	98	93	86	94	104	90

Timförtjänsten har under årets lopp oavbrutet sjunkit, och med vissa undantag för tredje kvartalet, då inga helgdagar inträffa och de för arbeten av detta slag gynnsammaste väderleksförhållandena torde vara rådande, är detta fallet även med dagsförtjänsten. Huvudorsaken till arbetsförtjänstens nedgång är sänkningen av normaltimlönerna och den minskning av ackordsprisen, som samtidigt i allmänhet ägt rum.

Medelförtjänsten per arbetstimme och levnadsdag vid de olika företagen under åren 1920 och 1921 belyses genom följande jämförelse:

		Trollhättan	Lilla Edet	Motala	Porjus	Harsprånget	Suorva
Medelförtjänst per arbetstimme, öre	år 1920 . .	176	179	180	228	227	272
	år 1921 . .	180	157	158	191	208	240
Indextal: timförtjänsten 1920 = 100		*102*	*88*	*88*	*84*	*92*	*88*
Medelförtjänst per levnadsdag, kr.	år 1920 . .	11·96	12·24	12·71	16·31	15·19	21·83
	år 1921 . .	12·33	10·79	10·88	12·97	13·86	17·89
Indextal: dagsförtjänsten 1920 = 100		*103*	*88*	*86*	*80*	*91*	*82*

Såsom härav framgår, hava arbetarna vid Trollhättan, trots de under år 1921 vidtagna minskningarna av lönesatserna, under detta år haft något högre medelförtjänst än under år 1920, vilket sammanhänger med det forcerade tunnelbyggnadsarbetet å denna plats. Vid alla övriga anläggningar har däremot såväl tim- som dagsförtjänsten minskats med omkring 10—20 %.

Arbets- och löneförhållanden vid Aktiebolaget svenska tobaksmonopolet år 1921.

I det följande lämnas vissa i huvudsak från Aktiebolaget svenska tobaksmonopolets tryckta förvaltningsberättelse för år 1921 hämtade uppgifter beträffande arbets- och löneförhållanden under ifrågavarande år för tobaksmonopolets förvaltningspersonal och arbetare. Liknande uppgifter för 1919 och 1920 hava tidigare meddelats i denna tidskrift.[1]

Tobaksmonopolets tillverkningar omfatta fem specialiteter, nämligen framställandet av cigarrer, cigarretter, röktobak, tuggtobak och snus, med fabriker i Arvika, Charlottenberg, Gävle, Göteborg, Härnösand, Karlskrona, Malmö, Norrköping, Stockholm och Södertälje. Dessutom finnes ett antal s. k. hjälpanläggningar för tillverkning av emballage m. m. samt 18 försäljningsställen, vilka benämnas tobakskontor. Huvudkontoret är förlagt till Stockholm.

Tobaksmonopolets *förvaltningspersonal* utgjorde den 31 december 1921 517 personer, varav 295 män och 222 kvinnor, mot 753 föregående år.

Nedgången av antalet tjänstemän under år 1921 beror huvudsakligen på entlediganden på grund av minskad tillverkning och organisatoriska förenklingar samt i någon mån även därpå, att ett antal under högkonjunkturen till förmän befordrade arbetare i samband med tillverkningens avtagande fått återgå till arbetarställning.

I lönehänseende indelas förvaltningspersonalen i vissa lönegrupper och löneklasser, varvid lönebeloppen för samma slags befattningshavare å olika orter fastställts med hänsyn till levnadskostnaderna å platsen. Lönen utgöres väsentligen av grundlön och dyrtidstillägg, vilket utgår med viss procent å grundlönen efter en glidande skala i enlighet med socialstyrelsens levnadskostnadsindex, varvid tillägget är procentuellt störst för de lägsta grundlönerna. Under januari månad 1921 liksom under sista kvartalet 1920, då levnadskostnadsindex utgjorde 281, beräknades sålunda dyrtidstillägget å en årslön av högst 1 000 kr. till 161 % samt för 7 500 kr. till 142 %, medan för de sista månaderna av år 1921 med en levnadskostnadsindex av 231 motsvarande procenttal utgjorde 121 och 111. Grundlönen å olika orter differentieras enligt följande med hänsyn till dyrortsförhållandena fastställda indextal: 100 (Stockholm, Sundsvall, Luleå), 95 (Göteborg, Södertälje, Gävle, Härnösand), 92·5 (Malmö, Norrköping, Karlstad, Örebro, Uppsala, Hudiksvall, Östersund), 87·5 (Karlskrona, Kalmar, Arvika), 82·5 (Visby, Jönköping, Charlottenberg).

Utom dyrtidstillägg har till familjeförsörjare utgått dyrtidshjälp med 5 % av gällande grundlön, dock lägst 100 och högst 335 kr. för varje familje-

[1] Soc. Medd., årg. 1920, sid. 707 ff.; årg. 1921, sid. 1029 ff.

medlem, för vilken vederbörande tjänsteman ansetts försörjningspliktig, varjämte verkmästare, underverkmästare, förmän och fabriksbiträden, som äro anställda inom fabrikslokaler, som ersättning för förut fria tobaksvaror erhållit s. k. tobakspengar med resp. 6, 5, 4 och 3 kr. per vecka.

Efterföljande tablå innehåller en översikt av den sammanlagda löneinkomstens, grundlönens och lönetilläggens genomsnittliga belopp år 1921 inom olika manliga och kvinnliga tjänstemannagrupper.

	Antal	Totalinkomst i genomsnitt, kr.	Grundlön i genomsnitt, kr.	Lönetillägg i genomsnitt, kr.	Lönetillägg i % av totalinkomsten	Lönetillägg i % av grundlönen
A. Manlig förvaltningspersonal						
Föreståndare	38	**17 703**	8 006	9 697	*54·8*	*121·1*
Resande	15	**10 458**	4 733	5 725	*54·7*	*121·0*
Utlämningsföreståndare	8	**6 791**	2 941	3 850	*56·7*	*130·9*
Lagerföreståndare	14	**6 517**	2 822	3 695	*56·7*	*130·9*
Kontorister	106	**5 183**	2 238	2 945	*56·8*	*131·6*
Verkmästare	25	**8 974**	3 932	5 042	*56·2*	*128·2*
Underverkmästare och ritare	23	**6 738**	2 923	3 815	*56·6*	*130·5*
Förmän	57	**5 745**	2 471	3 274	*57·0*	*132·5*
Tillfälligt anställda	9	**4 074**	1 947	2 127	*52·2*	*109·2*
Summa manlig personal	**295**	**7 688**	**3 388**	**4 300**	*55·9*	*126·9*
B. Kvinnlig förvaltningspersonal						
Korrespondenter	3	**6 030**	2 600	3 430	*56·9*	*131·9*
Kassörskor	35	**4 337**	1 862	2 475	*57·1*	*132·9*
Kontorister	131	**3 594**	1 536	2 058	*57·3*	*134·0*
Telefonister	4	**3 627**	1 550	2 077	*57·3*	*134·0*
Fabriksavdelningsföreståndarskor	6	**5 041**	2 166	2 875	*57·0*	*132·7*
Intressekontorsföreståndarskor	7	**5 373**	2 312	3 061	*57·0*	*132·4*
Förmän och skrivbiträden	20	**3 470**	1 458	2 012	*58·0*	*138·0*
Tillfälligt anställda	16	**3 156**	1 348	1 808	*57·3*	*134·1*
Summa kvinnlig personal	**222**	**3 797**	**1 623**	**2 174**	*57·3*	*133·9*
Manlig och kvinnlig personal, tillhopa	**517**	**6 017**	**2 630**	**3 387**	*56·3*	*128·8*

Antalet *arbetare* utgjorde under december månad 3 837, därav 1 027 män och 2 810 kvinnor, mot 5 135 år 1920. Arbetarantalet har sålunda sedan föregående år nedgått med 1 298 eller 25·3 %. De entledigade utgjordes till övervägande del av unga arbeterskor, som under högkonjunkturen nyanställdes inom cigarrfabrikationen. Arbetarpersonalens ålder framgår av följande översikt:

		Antal arbetare	Därav arbetare i åldern 14—17 år	18—20 år	21—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60 år o. däröver	Medelålder, år
Manliga arbetare	Antal	**1 027**	74	79	97	148	143	150	128	77	55	37	39	35·1
	%	*100·0*	*7·2*	*7·7*	*9·4*	*14·4*	*13·9*	*14·6*	*12·5*	*7·5*	*5·4*	*3·6*	*3·8*	—
Kvinnl. arbetare	Antal	**2 810**	67	364	686	575	392	294	191	141	75	9	16	29·9
	%	*100·0*	*2·4*	*12·9*	*24·4*	*20·5*	*13·9*	*10·5*	*6·8*	*5·0*	*2·7*	*0·3*	*0·6*	—
Samtl. arbetare	Antal	**3 837**	141	443	783	723	535	444	319	218	130	46	55	31·3
	%	*100·0*	*3·7*	*11·6*	*20·4*	*18·8*	*13·9*	*11·6*	*8·3*	*5·7*	*3·4*	*1·2*	*1·4*	—

Av arbetare över 21 år voro 69·5 % av männen och 41·1 % av kvinnorna gifta, varjämte 2 20-åriga kvinnor inträtt i äktenskap. Motsvarande siffror för 1920 voro resp. 64·3 %, 37·6 % och 9.

Det år 1919 ingångna arbets- och löneavtalet mellan tobaksmonopolet och svenska tobaksindustriarbetarförbundet[1] upphörde att gälla den 31 mars 1921. Förhandlingarna om nytt avtal ledde till uppgörelse, som i huvudsak innebar prolongering av 1919 års avtal till utgången av januari månad 1922. Arbetslönen enligt detta avtal utgöres av grundlön och dyrtidstillägg, vilket regleras efter socialstyrelsens levnadskostnadsindex. Arbetsinkomsten under 1921 framgår av efterföljande sammanställning, i vilken meddelas den genomsnittliga timförtjänsten och årsinkomsten för arbetare mellan 21 och 60 år och vari även inlagts vissa relativa tal, utvisande medelförtjänstens förändring vid jämförelse med motsvarande siffror år 1920.

	Medelförtjänst per timme		per år	
	öre	i % av medelförtjänsten 1920	kronor	i % av medelförtjänsten 1920
Manliga arbetare:				
Cigarrarbetare	174	92	3 659	91
Tuggtobaksarbetare	175	95	3 846	94
Snusarbetare	175	101	4 141	[2] 104
Diversearbetare	156	97	3 566	99
Maskinskötare vid cigarrett- och hylsmaskiner	287	103	6 496	103
Kvinnliga arbetare:				
Beredning av cigarrtobak	104	89	2 097	85
Tillverkning av cigarrer	115	85	2 330	84
Cigarrpackning och sortering	121	88	2 599	87
Beredning av cigarrettobak	115	93	2 209	88
Tillverkning av cigarretter	139	97	2 743	94
Beredning av röktobak	95	94	2 070	103
Packning av röktobak	102	94	2 201	100
Beredning av tuggtobak	88	87	1 768	83
Tillverkning av tuggtobak	103	95	2 230	94
Snuspackerskor	106	93	2 158	88
Kartongarbeterskor	111	94	2 347	94
Diversearbeterskor	92	88	1 979	89

För arbetare och arbeterskor över 60 år utgjorde årsförtjänsten under 1921 i genomsnitt resp. 3 692 och 1 973 kr.

Dessa beräkningar omfatta grundlön och dyrtidstillägg. Dessutom har till familjeförsörjare utbetalats dyrtidshjälp, som per kvartal utgått med 35 kr. för hustru och 15 kr. för varje annan enligt tobaksmonopolets särskilda bestämmelser försörjningsberättigad familjemedlem, och ha kostnaderna härför under året uppgått till 190 514 kr. eller till i genomsnitt omkring 50 kr. per manlig eller kvinnlig arbetare.

Ehuru arbetarantalet, såsom av det föregående framgått, mäst avsevärt nedbringas under år 1921 på grund av den minskade konsumtionen av tobaksvaror, har det vid olika tillfällen visat sig nödvändigt att förkorta arbetstiden. Den erbjudna arbetstiden utnyttjades under året till 97 % av manliga och till 92 % av kvinnliga arbetare, mot resp. 95 och 89 % under år 1920.

Sjukdagarna per anställd arbetare under redovisningsåret uppgingo i medeltal till 10·9 (mot 7·1 för förvaltningspersonalen).

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1920, sid. 708.
[2] Årsinkomsten 1920 låg på grund av arbetsinställelse.

Bland av tobaksmonopolet anordnade eller understödda välfärdsanordningar till förmån för personalen må nämnas intressekontor, sjukkasseverksamhet, olika slag av undervisningskurser samt marketenterirörelse. Å marketenterierna serverades år 1921 över 550 000 portioner till ett medelpris av 75 öre för frukost eller kvällsvard och 1 kr. för middag. Vissa permitterade arbetare erhöllo arbetslöshetsbidrag i form av matpolletter till marketenterierna. Alla utgifter för personal, lokaler, uppvärmning och belysning, servis m. m. bestredos av tobaksmonopolet.

Särskilda skiljedomare i arbetstvister år 1921.

I syfte att främja utvecklingen av det frivilliga skiljedomsväsendet i arbetstvister tillkom år 1920, samtidigt med den centrala skiljenämnden, lagen om särskilda skiljedomare i arbetstvister, utfärdad den 28 maj 1920.[1] Enligt denna lag äger Konungen att förordna särskilda personer, vilka skola hava till uppgift att på anmodan av parter var för sig avgöra arbetstvister, som av parterna hänskjutits till skiljedom, eller på anmodan av parter eller av dem valda skiljemän såsom opartiska ordförande i skiljenämnder deltaga i dylika tvisters slitande. I fall, där skiljeavtal innefattar rätt för parterna att klandra skiljedom, bör skiljedomare ej medverka till slitande av arbetstvist. Förordnande att vara skiljedomare meddelas på viss tid, högst två år i sänder.

Under år 1921 hava följande personer varit av Kungl. Maj:t förordnade såsom särskilda skiljedomare i arbetstvister:

rådmannen i Stockholm F. A. Lind,
assessorn i Göta hovrätt Sven Bellinder, Jönköping,
borgmästaren i Kristianstad B. G. Borgström,
advokaten Sam. de Maré, Göteborg,
rådmannen i Örebro Nils Siösteen,
rådmannen i Gävle C. W. F. Höglind och
häradshövdingen i Medelpads västra domsaga H. F. Swedborg, Sundsvall.

Av skiljedomarnas till socialstyrelsen överlämnade dagböcker och handlingar framgår, att under år 1921 av dem handlagts tillsammans 126 arbetstvister.

I ett fall har skiljedomare varit av parterna anmodad att ensam avgöra en arbetstvist, medan i alla övriga skiljedomarna fungerat som ordförande i av parterna utsedda skiljenämnder. De flesta ärenden eller 121 hava behandlats av de permanenta lokala skiljenämnder, som varit upprättade inom byggnadsindustrien för avgörande av uppkommande meningsskiljaktigheter angående tolkning eller tillämpning av gällande avtal, och i vilka nämnder av Kungl. Maj:t förordnade särskilda skiljedomare i första hand skolat anmodas

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1920, sid. 476; årg. 1921, sid. 98 och 242.

att vara ordförande. Skiljedomare hava vidare varit tillkallade som ordförande i skiljenämnder inom mekaniska verkstadsindustrien, elektriska installationsfacket samt vid ett järnverk, avseende ett specialavtal med vissa byggnadsarbetare.

Tvister rörande enskilda arbetsavtals innebörd hava icke i något fall hänskjutits till skiljedomarnas avgörande, utan hava samtliga behandlade ärenden föranletts av skiljaktiga meningar angående tolkning eller tillämpning av mellan parterna gällande kollektiva avtal. Inom byggnadsindustrien hava de flesta ärenden utgjorts av tvister angående tillämpningen av detaljbestämmelser i till kollektivavtalen hörande ackordsprislistor. I några fall ha tvister förekommit om avlönings utbetalande, om s. k. väntetidsersättning samt om avtalens stadganden angående reseersättning m. m. Tvisterna inom mekaniska verkstadsindustrien och elektriska installationsfacket hava gällt arbetares rätt till semesterersättning enligt bestämmelser i riksavtalen för dessa industrier.

Av de under medverkan av skiljedomarna behandlade tvisterna hava 115 avgjorts genom skiljedomsutslag. I 3 frågor har ernåtts förlikning mellan parterna vid förhandling inför skiljenämnd. 4 tvistefrågor hava av skiljenämnd avvisats på den grund, att de icke enligt i skiljeavtalet föreskriven ordning hänskjutits till densamma, och lika många ärenden hava från skiljenämnd hänvisats till annat forum (byggnadsindustriens riksskiljenämnd).

Skiljedomsutslag har i 8 fall avkunnats på grund av enhälligt beslut av ledamöterna i skiljenämnd, medan i alla övriga utslaget fällts av skiljedomaren, antingen genom biträdande av vissa ledamöters ståndpunkt eller genom av honom framställd särskild mening.

Fördelningen av antalet ärenden på de olika skiljedomarna har varit synnerligen ojämn. Sålunda hava under medverkan av skiljedomaren i Stockholm handlagts icke mindre än 93[1] och av skiljedomaren i Kristianstad 22 tvister. Av övriga tvistefrågor hava 6 handlagts av skiljedomaren i Göteborg, 2 utav vardera av skiljedomarna i Jönköping och Sundsvall och 1 av skiljedomaren i Gävle. Till skiljedomarens i Örebro prövning har icke någon arbetstvist under året hänskjutits.

Handläggningen av tvisteärendena har föranlett sammanlagt 80 sammanträden, varjämte i 3 fall förekommit personligt besök av skiljedomare på arbetsplatsen.

[1] Häri ingå 22 ärenden, som behandlats av skiljenämnden i Stockholm, i vilka, på grund av förhinder för skiljedomaren att fullgöra sitt uppdrag, i dennes ställe särskild person under viss tid varit förordnad såsom opartisk ordförande.

Den danske sjukkasseinspektörens berättelse för år 1920.

Den danske sjukkasseinspektörens berättelse för år 1920, som nu offentliggjorts, innehåller förutom uppgifter rörande verksamheten inom de erkända sjukkassorna samt de under tillsyn stående begravningskassorna jämväl tvenne nedan refererade specialutredningar, den ena rörande sjukkassemedlemmarnas fördelning efter yrke, ålder, civilstånd m. m., den andra angående läkares inkomster vid sjukkassepraktik.

Medlemmarnas yrken, ålder, civilstånd m. m. Av utredningen inhämtas, att i de vid 1920 års slut erkända sjukkassorna det manliga medlemsbeståndet, utgörande 592 124 medlemmar, därav 234 925 i stads- och 357 199 i lantsjukkassor, fördelade sig på olika yrken såsom följande tablå åskådliggör:

Städerna	%	Landsbygden	%
Tjänare	2·3	Tjänare	34·8
Hotellbetjäning	0·9	Lantarbetare	9·0
Grovarbetare	35·6	Lägenhetsägare	21·3
Hantverkare	1·1	Personer likställda med lägenhetsägare	4·9
Gesäller och lärlingar	39·4	Hemmansägare	3·2
Självständiga handlande	1·4	Personer på undantag	0·2
Handelsbiträden	3·6	Tjänstemän	1·3
Andra självständiga näringsidkare	3·1	Fabriksarbetare	0·6
Andra biträden	8·8	Hantverkare	15·7
Tjänstemän	3·6	Lärare	0·5
Lärare	0·2	Andra näringsidkare	8·5
	100·0		100·0

Vid en tidigare företagen utredning, avseende år 1915, kunde man för städernas vidkommande konstatera en relativ tillbakagång från år 1910 i antalet sjukförsäkrade gesäller och lärlingar, däremot en stark stegring av det relativa antalet grovarbetare. Denna rörelse i medlemsbeståndet har fortsatt även under perioden 1915—20, såsom följande siffror ådagalägga:

	1910	1915	1920
Grovarbetare	27·8 %	30·1 %	34·9 %
Gesäller och lärlingar	45·1 »	44·7 »	38·7 »
Övriga yrken	27·1 »	25·2 »	26·4 »
	100·0 %	100·0 %	100·0 %

Även vid landsbygdens sjukkassor har under de senaste åren fortgått en väsentlig förskjutning i medlemsbeståndet. Denna har föranletts av en stark tillströmning från tjänare- och lantarbetargrupperna, något som framgår därav, att av samtliga manliga sjukkassemedlemmar på landet 43·8 % hörde till dessa grupper år 1920 mot 41·4 % år 1915 och endast 35·4 % år 1910.

För att erhålla en föreställning om i vad mån sjukkasserörelsen under de senaste åren trängt djupare ner i befolkningen, har undersökts, huru sjukkassemedlemmarna fördelat sig på de två grupperna: 1) sämst ekonomiskt situerade och 2) relativt bättre ekonomiskt situerade. Därvid har till den första gruppen hänförts tjänare, grovarbetare, lantarbetare och fab-

riksarbetare, till den andra alla övriga medlemmar. Följande siffror hava härvid framkommit:

	1910		1915		1920	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Sämst ekonomiskt situerade	108 627	34	166 744	39	245 093	41
Relativt bättre situerade	213 430	66	257 065	61	347 031	59

Tablån ger vid handen, att från 1910 till 1920 antalet sämst ställda sjukkassemedlemmar ökats med 126 %, medan de mera välsituerades antal endast stigit med 63 %. De senaste tio årens starka tillströmning till sjukkassorna har sålunda övervägande ägt rum från de mest obemedlade samhällslagren, tjänare- och arbetarklasserna.

Utredningens resultat rörande sjukkassemedlemmarnas procentuella fördelning å olika åldersklasser åskådliggöres genom följande siffror:

Ålder:	15—18	18—20	20—25	25—30	30—40	40—50	50—60	60—70	Över 70 år
Män	9·8	6·5	14·1	12·5	21·6	16·6	10·9	5·9	2·1 %
Kvinnor	8·7	6·3	14·9	13·1	22·0	16·6	11·1	5·4	1·9 %

Åldersfördelningen bland nyinträdande sjukkassemedlemmar under åren 1918—20 inhämtas av följande tablå:

Inträdesålder:	14—18	18—20	20—25	25—30	30—40	Över 40 år
1918	28·1	6·6	14·1	9·2	11·1	30·9 %
1919	41·3	9·5	20·9	13·2	12·5	2·6 »
1920	47·7	9·0	19·8	11·6	10·4	1·5 »

Det relativt stora antalet nyinträdande personer i högre åldrar under 1918 berodde på vissa under detta år genomförda ändringar i lagstiftningen, varigenom sjukkassorna i större utsträckning än förut öppnades för äldre personer. Under övriga år, då dylika särskilda förhållanden ej spelat in, ha sjukkassorna som synes till övervägande del rekryterats från de yngsta åldersklasserna.

I nedanstående tablå meddelas en procentuell översikt av sjukkassemedlemmarnas fördelning efter civilstånd ävensom för jämförelses skull en motsvarande fördelning av hela befolkningen över 15 år:

	Gifta		Ogifta		Änklingar	Änkor	Frånskilda	
	män	kv.	män	kv.			män	kv.
	%	%	%	%	%	%	%	%
Sjukkassemedlemmar	54·0	52·6	43·8	41·9	2·1	5·1	0·1	0·4
Hela befolkningen över 15 år	55·6	50·6	38·7	37·3	5·2	11·3	0·5	0·8

Att änklingar och änkor bland sjukkassemedlemmarna äro relativt färre än bland befolkningen i dess helhet har naturligtvis sin förklaring i att dessa personer huvudsakligen tillhöra de högre åldersklasserna.

I vilken utsträckning sjukkassemedlemmarna tillförsäkrat sig kontant sjukhjälp av olika storlek åskådliggöres genom följande siffror:

Kontant sjukhjälp per dag	Huvudstaden		Provinsstäderna		Landsbygden	
	män	kvinnor	män	kvinnor	män	kvinnor
	%	%	%	%	%	%
Mindre än 40 öre	0·7	9·5	1·1	30·9	2·8	9·9
40 »	4·8	4·4	9·5	21·6	45·9	48·7
41—99 »	1·2	10·4	16·5	34·4	48·9	40·9
100—199 »	22·1	53·1	45·8	11·4	1·8	0·5
200—299 »	39·5	19·2	20·6	1·2	0·5	0·0
300 »	31·7	3·4	6·5	0·5	0·1	0·0
	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Läkarnas inkomster vid sjukkassepraktik. Enligt vad av utredningen framgått, ha 1 155 läkare år 1919 samt 1 183 år 1920 uppburit honorar från erkända sjukkassor till belopp av sammanlagt resp. 7 391 285 och 10 120 577 kr., d. v. s. haft genomsnittlig inkomst av resp. 6 399 och 8 555 kr. Härtill har givetvis sedan kommit vad läkarna kunnat förtjäna vid privat eller kommunal praktik, i egenskap av ämbetsmän o. s. v.

Huru förhållandena gestaltade sig i städer och på landsbygd framgår av följande gruppering:

	Huvudstaden		Provinsstäderna		Landsbygden		Hela landet	
	Antal läkare	Kr. per läkare	Antal läkare	Kr. per läkare	Antal läkare	Kr. per läkare	Antal läkare	Kr. per läkare
1919 . .	199	6 456	500	5 984	456	6 754	1 155	6 399
1920 . .	212	7 927	508	8 283	463	9 052	1 183	8 555

En klar överblick över läkarnas sjukkasseinkomster fås genom att fördela läkarna i grupper efter inkomsternas storlek. Detta har skett i efterföljande tablå:

	Under 1 000 kr.	1 000–5 000 kr.	5 000–10 000 kr.	10 000–15 000 kr.	15 000–20 000 kr.	20 000–30 000 kr.	30 000–40 000 kr.	40 000–55 000 kr.	Summa
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1919	17·0	27·2	34·5	15·5	4·5	1·1	0·2	—	100·0
1920	15·3	19·4	27·6	22·4	9·5	5·1	0·5	0·2	100·0

En procentuell fördelning efter inkomstgrupper för städer och landsbygd, verkställd för år 1920, ger följande resultat:

	Under 1 000 kr.	1 000—5 000 kr.	5 000—10 000 kr.	10 000—15 000 kr.	15 000—20 000 kr.	20 000 kr. och däröver	Summa
	%	%	%	%	%	%	%
Huvudstaden . .	14·6	28·3	24·5	16·1	9·9	6·6	100·0
Provinsstäderna .	23·2	18·7	20·9	20·3	10·0	6·9	100·0
Landsbygden . .	6·9	16·2	36·3	27·7	8·6	4·3	100·0

Det visar sig således, att det i städerna finnes relativt flera läkare med små sjukkasseinkomster (mindre än 5 000 kr.) än på landsbygden, under det att däremot antal läkare med medelinkomster (5 000—15 000 kr.) är störst på landet. Av läkare med stora inkomster (över 15 000 kr.) återfinnas å andra sidan de flesta i städerna. Detta förhållande synes tyda på, att läkarna på landet i större utsträckning än i städerna äro sjukkasseläkare i egentlig mening, medan läkarna i städerna i högre grad hava annat klientel än sjukkassemedlemmar.

För att klargöra spörsmålet om ålderns inflytande på läkarinkomsternas storlek har verkställts jämväl en gruppering efter födelseår. De härvid beräknade medelinkomsterna för varje åldersgrupp under år 1920 framgå av följande sammanställning:

Ålder:	25–30	30–35	35–40	40–45	45–50	50–55	55–60	60–65	65–70	70–75	75–80 år
Genomsnittlig inkomst:	6 012	9 053	8 769	9 926	10 127	9 373	8 176	7 737	4 915	2 700	2 714 kr.

Det synes alltså vara läkarna i åldern 40—50 år, som i allmänhet hava de största sjukkasseinkomsterna, i det att genomsnittssiffran här är ungefär 10 000 kr. Från detta maximum avtager genomsnittsinkomsten tämligen jämnt mot såväl de högre som de lägre åldrarna.

Arbetsrättsliga prejudikat i Förenta staterna.

Förenta staternas högsta domstol, som enligt grundlagen bl. a. har att pröva, huruvida i de särskilda staterna gällande lagar och förordningar stå i överensstämmelse med unionens författning, har särskilt under de senare åren åtskilliga gånger fått taga ståndpunkt till socialpolitiska stridsfrågor, vilka ur juridisk synpunkt aktualiserats genom lagstiftning eller lagskipning i en eller annan stat. Under de senaste månaderna ha av domstolen fällts tvenne mycket uppmärksammade utslag av denna art, det ena avseende den s. k. Anti-Injunction Law i staten Arizona, det andra 1920 års Industrial Relations Act i Kansas. Vad beträffar det förra målet, i vilket dom avkunnades den 19 december 1921, gällde detta en tvist av likartat slag som domstolens i tredje häftet av denna tidskrift (sid. 259) refererade utslag den 5 december, nämligen om en arbetsgivares rätt att under pågående konflikt påkalla myndigheternas hjälp gentemot av arbetarna anordnad blockad medelst s. k. strejkvakter. Enligt ett av staten Arizonas högsta domstol fällt utslag kunde något lagligt förbud mot utställande av dylika vakter icke utfärdas, enär det i förutnämnda lag — § 1464 i statens allmänna lagbok — vore tillförsäkrat varje medborgare rätt att, utan några av offentlig myndighet i vägen lagda hinder, med upplysning och fredlig övertalning vända sig till andra personer i syfte att påverka dessa att antaga eller avstå från visst arbete. Förbundsdomstolen åter förklarade i sitt ovannämnda utslag, att den lag, som kunnat ge anledning till en dylik tillämpning, vore stridande mot fjortonde amendementet till Förenta staternas författning, d. v. s. den efter slavkriget genomförda tilläggsbestämmelse, som förbjuder de enskilda staterna »att stifta eller tillämpa någon lag, som inskränker de förmåner eller friheter, vilka tillkomma Förenta staternas medborgare». En dylik kränkning av den medborgerliga friheten hade enligt domstolens mening förekommit i förevarande fall, då en medborgare lämnats utan lagens skydd, ehuru han, såsom det anfördes, kunnat påvisa, att hans dagsinkomst — det gällde en värdshusidkare — genom blockaden minskats från 156 till 75 dollars och hans personal bl. a. utsatts för det ur amerikansk synpunkt tydligen synnerligen förolämpande tillmälet »Mexican labor».

En omständighet, som tydligen vållat högsta domstolen en del bryderi, var att den överklagade Anti-Injunction Law är i det närmaste likalydande med en av unionens egna lagar, den s. k. Clayton Act av den 15 oktober 1914. Domstolen gjorde emellertid med avseende härå gällande, att det avgörande i fråga om en lags författningsenlighet vore ej enbart dess ordalydelse, utan också hur densamma tillämpades av vederbörande myndigheter. Vad Arizonalagen angår, hade denna av statens högsta juridiska instans erhållit en tolkning, som ginge i rakt motsatt riktning mot den tillämpning, förbundsdomstolen givit Clayton Act i sitt förutnämnda utslag den 5 december 1921. Giltigheten av sistnämnda lag berördes sålunda icke av det nu avkunnade utslaget.

Högsta domstolens utslag var emellertid ej enhälligt, utan förelågo reservationer från ej mindre än fyra av domstolens nio ledamöter. Reservanterna utgingo delvis från skilda motiveringar, vilka dock voro samstämmiga bl. a. däruti, att det som regel borde överlåtas åt varje enskild stat att efter bästa förmåga avgöra, hur medborgarnas frihet och rätt skulle genom lagstiftningen tillgodoses, och att förbundsmyndigheterna icke borde blanda sig häri, förr än det tydligen ådagalagts, att en stat saknade vilja och förmåga att upprätthålla rättsordningen på detta område. Den omständigheten, att lagstiftningen i en viss stat erkände rätten att vid en arbetskonflikt etablera en blockad eller bojkott, bevisade ingalunda, att myndigheterna i denna stat saknade vilja eller förmåga att beivra olagliga övergrepp. Vad beträffar domstolsutslagets konsekvenser för den socialpolitiska utvecklingen, uttryckte en av reservanterna sin mening i följande uttalande:

»Det är ingenting, som jag mera ogillar, än att man, utöver vad som på grund av ordalydelsen är absolut nödvändigt, använder fjortonde amendementet för att hindra genomförandet av sociala experiment, som ha en stark folkmening bakom sig, även om dessa experiment för mig och andra omdömesgilla personer må synas värdelösa eller till och med skadliga.»

Utslaget i det andra, mot staten Kansas väckta målet gick i annan riktning så till vida, att sagda stats mycket omtvistade Industrial Relations Act förklarades icke stridande mot Förenta staternas författning. Såsom närmare framgår av i denna tidskrift förut lämnade meddelanden om berörda lag (årg. 1920, sid. 490 och 1163), inrymmer densamma åt industridomstolen synnerligen vidsträckta befogenheter med avseende å reglering av arbetsvillkoren och speciellt förhindrande av arbetsinställelser inom s. k. samhällsviktiga näringsgrenar (essential industries). Rörande lagens praktiska verkningar ha meningarna allt ifrån början varit mycket delade. Genom domstolens nu föreliggande första årsberättelse (för 1920) gives tillfälle att få någon inblick i lagens tillämpning åtminstone under dess första giltighetstid. Redogörelsen visar, att domstolen tagits ganska flitigt i anspråk; antalet registrerade mål överstiger tusentalet, av vilka dock det stora flertalet kommer på den s. k. Utilities Division, som icke handlägger egentliga arbetstvister, utan en del frågor om järnvägs- och telefontaxor m. m., som jämväl faller under domstolens prövning. Å avdelningen för tvister mellan arbetsgivare och arbetare (Industrial Division) redovisades endast 28 ärenden, vilka merendels av arbetarparten underställts domstolens prövning och vilka till stor del också erhållit ett för arbetarna gynnsamt resultat. Man synes i officiella uttalanden även vilja göra gällande, att det starkaste missnöjet med lagen kommer icke från fackföreningshåll, utan från arbetsgivarsidan. Sålunda anföres t. ex. i en uti New York Times den 22—26 februari 1922 publicerad artikelserie rörande denna sak, att domstolens utslag i 33 hittills avgjorda mål respekterats av båda parterna i samtliga fall utom ett, där det just varit arbetsgivarna, som vägrat ställa sig domen till efterrättelse. Enligt samma källa skulle också inom ledande arbetsgivarkretsar i Kansas planer varit å bane att få lagen förklarad inkonstitutionell. Hur härmed än må vara fallet, är det dock från arbetarsidan, som frågan först dragits under högsta domstolens prövning. De klagande tillhörde nämligen gruvarbetarförbundet, en organisation, som genom den i början av år 1920 igångsatta kolgruvestrejken först föranledde lagens genomförande och som sedan alltjämt synes ha varit speciellt föremål för domstolens ingripande. De högsta domstolen underställda domarna gällde tvenne olika mål. I ena fallet hade några fackföreningsrepresentanter av industridomstolen blivit inmanade i häkte för vägran att avlägga vittnesmål vid en av domstolen anordnad undersökning rörande arbetsförhållandena vid kolgruvorna; i andra fallet hade 150 arbetare blivit ådömda ett års fängelse vardera för att trots domstolens förbud ha organiserat en strejk vid samma gruvor. Högsta domstolen förklarade i sitt den 13 mars 1922 givna utslag, att den överklagade lagen i intetdera fallet tillämpats på ett sätt, som kunnat anses kränka Förenta staternas författning, vadan de anförda besvären ogillades.

Utslaget anses förutom för den därav närmast berörda staten komma att få betydelse även å andra håll, där fråga om en liknande lagstiftning föreligger, men hittills lämnats oavgjord i avvaktan på högsta domstolens utslag. Bl. a. har New Yorks lagstiftande församling under behandling ett med Kansaslagen i väsentliga delar överensstämmande lagförslag, avseende att bekläda statens högsta domstol med befogenhet att såsom sista instans avgöra arbetstvister vid samhällsviktiga företag. Inom New Yorks handelskammare har utarbetats ett ännu längre gående lagförslag, vilket skulle giva statens industrikommission en synnerligen omfattande maktbefogenhet med avseende å uppkommande arbetskonflikter. Kommissionen skulle, om detta förslag bleve genomfört, sålunda t. ex. ha att övervaka och kontrollera alla omröstningar om företagande av strejker eller lockouter samt att varje månad av fackföreningarna infordra fullständiga uppgifter å deras inkomster och utgifter.

Meddelanden från socialattachéerna.

Säkerhetskommissionen för bergsbruket i Preussen.

På grund av ett beslut av den preussiska lantdagen har ministern för handel och industri numera upprättat en särskild styrelse för säkerheten i gruvdriften. Styrelsen för namnet »Grubensicherheitsamt» och tillhör nämnda ministeriums bergsbruksavdelning.

Den nya institutionen skall handlägga:

a) allmänna frågor angående »bergspolitien», så långt de röra säkerheten i gruvdriften;
b) olycksfall och förebyggande av olycksfall i bergsbruket;
c) förbättring av säkerhetsåtgärderna i gruvdriften;
d) de frågor, som beröra gruvsäkerhetskommissionen och dess fackutskott.

Dessutom skall styrelsen medverka i frågor rörande gruvkontrollen genom statens uppsiktsmyndigheter, rörande driftsrådens medverkan till förebyggande av olycksfall, rörande det allmänna arbetarskyddet i bergsbruket o. s. v.

Samtidigt bildas för det preussiska bergsbruket en gruvsäkerhetskommission (Grubensicherheitskommission), som skall bestå av en centralkommission och fem distriktskommissioner. Centralkommissionen bildas av ledaren för gruvsäkerhetsstyrelsen samt en representant för varje »Oberbergamt», tre medlemmar av preussiska lantdagen samt vardera fem representanter för bergsbrukets arbetsgivare och arbetstagare. De senare föreslås av arbetsgivarnas och arbetstagarnas samarbetsorganisation i bergsbruket och utnämnas sedan av ministern för handel och industri. Två från vardera sidan skola representera stenkolsbrytningen, en brunkolsdriften, en malmbrytningen och en övrigt bergsbruk, inklusive kalidriften.

Centralkommissionen skall vara en rådgivande instans åt ministern för handel och industri samt för gruvsäkerhetsstyrelsen i frågor rörande säkerheten i gruvdriften. För detta ändamål skall kommissionen höras i alla angelägenheter av allmän betydelse på detta område. I synnerhet skall kommissionen ha tillfälle att avgiva yttrande:

1) rörande införande av viktigare tekniska nyheter till förebyggande av olycksfall;
2) före utfärdandet av bestämmelser av allmän betydelse rörande »bergspolitien»;
3) vid organisatoriska ändringar i fråga om den statliga gruvinspektionen.

Kommissionen skall även av eget initiativ inkomma med förslag till ministern för handel och industri.

Distriktskommissionerna få en liknande sammansättning inom sina lokala områden, och även i dem skola två medlemmar av preussiska lantdagen ha säte. Distriktskommissionen skall vara en rådgivande institution för distriktets högsta bergsbruksmyndighet, »Oberbergamt». Den skall medverka vid fastställandet av orsakerna till större olycksfall inom bergsbruket samt vid andra viktigare frågor rörande förebyggande av olycksfall inom vidkommande bergsbruksdistrikt, och den skall slutligen äga avgiva yttrande över förslag rörande »bergspolitien».

Gruvsäkerhetsstyrelsen är berättigad att sända representant till distriktskommissionernas sammanträden.

Berlin den 11 maj 1922.

Wilhelm Jansson.

De tyska fackföreningarnas ställning till de samhällsskadliga strejkerna.

Medan de kristliga och Hirsch-Dunckerska (liberala) fackföreningarna i Tyskland vanligtvis ha avböjt strejk i allmännyttiga företag eller åtminstone fordrat, att vid sådana strejker de s. k. nödhjälpsarbetena skulle utföras av de strejkande, ha de socialistiska fackförbunden i allmänhet icke intagit samma bestämda hållning i denna fråga. Man har från samma sida krävt ovillkorligt erkännande av arbetstagarnas strejkrätt även i allmännyttig drift och endast uppställt den grundsatsen, att strejk först får utbryta, när alla andra möjligheter till fredligt biläggande av en uppstående konflikt ha visat sig resultatlösa. På det stora hela är denna inskränkning i strejkrättskravet för allmännyttiga arbeten ingenting annat än vad fackföreningarna i Tyskland kräva av sina medlemmar även i vanlig industri- eller hantverksdrift, att nämligen alla möjligheter till fredlig avveckling av uppstående differenser skola försökas, innan beslut om och igångsättande av strejk får företagas.

De samhällsskadliga strejker, som under revolutionsåren och senast under detta år förekommit, ha emellertid tvingat samhället att upprätta den s. k. samhällshjälpen (»technische Nothilfe») för att även vid strejker i samhällsnyttiga företag få de viktigaste arbetena utförda. Denna institution är i de stora städerna för närvarande så väl organiserad, att den t. ex. vid februaristrejkerna i Berlin var i stånd att inom ett par dagar få driften i gång och befolkningens försörjning med vatten och elektriskt ljus säkerställd även under strejken. De socialistiska fackföreningarna betrakta denna samfundshjälp såsom strejkbryteri, men vilja å andra sidan icke förneka, att nödhjälpsarbetena måste tillgodoses även under strejker i dylik drift. För att denna princip skall vinna allmänt erkännande bland de fackligt organiserade arbetarmassorna, har den tyska landsorganisationens representantskap beslutat att till konferensen i Leipzig i slutet på juli månad innevarande år förelägga förslag till riktlinjer rörande strejker i allmännyttiga företag. Såsom allmännyttiga betecknas sådana verk, i vilka en arbetsinställelse bringar allmänhetens livsintressen i fara. I synnerhet anföres befolkningens försörjning med vatten, kloakväsendet, den offentliga hälsovården, begravningsväsendet, den offentliga administrationen, socialförsäkringen, järnvägsväsendet samt kolbrytningen. Det slutgiltiga fastställandet av begreppet »allmännyttiga företag» skall ske genom de till landsorganisationen anslutna förbundsstyrelserna tillsammans med landsorganisationens egen styrelse. Stridiga frågor skola avgöras av representantskapet.

Rörande strejk i allmännyttiga företag får beslut först fattas, sedan landsorganisationens styrelse erhållit meddelande om den uppståndna konflikten så tidigt, att den kunnat medla för ett fredligt biläggande av konflikten. Varje fackförbund har för sitt organisationsområde att upprätta en förteckning över de nödhjälpsarbeten, som under en arbetsinställelse ovillkorligen måste utföras; förteckningen skall inlämnas till landsorganisationens styrelse. Därutöver skall varje fackförbund i sina stadgar upptaga en bindande förpliktelse för sina medlemmar att i fall av strejk utföra av förbundsstyrelsen angivna nödhjälpsarbeten. Förbundsstyrelserna själva förpliktas att träffa erforderliga åtgärder för nödhjälpsarbetenas utförande. Medlemmar, som vägra att utföra nödhjälpsarbeten, ha intet anspråk på något som helst understöd ur fackförbundens kassor. Dylik vägran skall gälla såsom grovt brott mot de fackliga intressena. Slutligen förpliktas de anslutna förbunden att bringa sina stadgar i överensstämmelse med dessa gemensamma regler.

Till dessa riktlinjer har också landsorganisationen för privatfunktionärernas olika organisationer anslutit sig. Meningen är, att även privatfunktionärernas förbundsutskott skall acceptera dessa riktlinjer, så att ett fullständigt samarbete mellan arbetarnas landsorganisation och funktionärernas även på denna punkt skall ske i framtiden.

Det är knappast något tvivel om, att den fackliga kongressen i Leipzig kommer att besluta i enlighet med detta förslag, även om några redaktionella ändringar kanske komma att företagas. Att strejker vid allmännyttiga företag icke komma att upphöra även efter antagandet av en dylik reglering är klart. Men man hoppas att kunna inskränka dem till det minsta möjliga. Utan tvivel kommer det att få sin stora betydelse för framtida strejker vid dylika företag, om fackorganisationerna i sina stadgar införa anförda skarpa bestämmelser rörande nödhjälpsarbetena. Likaså torde den bestämmelsen vara av betydelse, att strejk vid allmännyttiga företag överhuvud taget icke får tillgripas, förrän landsorganisationens styrelse själv haft tillfälle till medling.

Berlin den 16 maj 1922.

Wilhelm Jansson.

Den glidande löneskalan i Tyskland.

De ständigt stigande livsmedelsprisen i Tyskland ha sedan ett par år tillbaka nästan omöjliggjort fastställandet av löner för industriarbetare såväl som för andra löntagare för längre tid framåt. De flesta kollektivavtal basera sig numera på en grundlön med dyrtidstillägg, och dessa dyrtidstillägg måste på grund av fortsatta prisstegringar på alla livsförnödenheter höjas ganska ofta. Inom industrien finnas därför en hel mängd avtal, som icke fastställa lönen längre än för en eller två månader i förväg, och revision av dessa löner företages i regeln då på grund av de under tiden höjda levnadskostnaderna. Inom hela landet fungera lokala skiljenämnder, bestående av representanter för arbetsgivare och arbetare under en opartisk ordförandes ledning. Den opartiske ordföranden är i regeln en statlig eller kommunal tjänsteman med juridisk bildning. Därutöver ingripa de olika staternas social- eller arbetsministerier för att medla i sådana konflikter, som beröra större delar av respektive länder, och slutligen fungerar riksarbetsministeriet i Berlin såsom en högsta förlikningsinstans med en hel stab av tjänstemän i huvudsak sysselsatta på det avtalsrättsliga området.

Arbetets omfattning har gjort, att man särskilt från arbetsministeriets sida har börjat propagera för tanken på införandet av en glidande löneskala. Arbetsministern själv, d:r Brauns, som står de kristliga fackföreningarna nära, är en anhängare av ett sådant lönesystem, som under fastställande av en bestämd grundlön automatiskt låter denna stiga med en för ändamålet upprättad index. Skulle mot förmodan priserna sedan börja falla, skulle lönetillägget automatiskt reduceras, tills man hunnit ned till den ursprungliga fasta grundlönen. Arbetsministeriets egna tjänstemän lära propagera för denna tanke i förhandlingarna mellan arbetsgivare och arbetare rörande nya löneavtal, där arbetsministeriet är medlare.

På arbetarsidan äro meningarna i frågan ganska delade. De socialistiska fackorganisationerna ha hittills alltid avböjt varje automatisk lönereglering, en konsekvens av deras absoluta avböjande av obligatorisk skiljedom i arbetstvister. Med problemet glidande löneskala eller icke ha de tidigare ej befattat sig annat än tillfälligtvis någon gång, när frågan varit uppe till diskussion. En officiell, bestämd hållning ha de hittills icke publicerat. Detta utesluter naturligtvis icke, att i ledande kretsar män finnas, som omfatta tanken med sympati, medan andra avböja densamma.

De kristliga fackföreningarna ha tidigare ej heller sympatiserat med tanken, men på sistone synas de, väl under påverkan av riksarbetsministern och de ideliga avtalsförhandlingarna, börja bli vänner av ett dylikt system. De på liberal botten stående Hirsch-Dunckerska fackföreningarna få anses vara på det stora hela anhängare av systemet, som ju också ingenstädes stöter mot deras årtiondelånga uppfattning om harmoni mellan kapital och arbete.

Även på arbetsgivarsidan äro meningarna delade. I två städer, Breslau och Flensburg, ha arbetsgivarna redan sedan ett par år praktiserat den glidande löneskalan

och anse den ha sina stora fördelar, även om de icke äro blinda för nackdelarna. De stora arbetsgivarorganisationerna däremot uttala sig skarpt avvisande. Vereinigung deutscher Arbeitgeberverbände har i en resolution med skärpa vänt sig mot ett dylikt lönesystem. Det uttalas i denna resolution, att lönens storlek icke blott bör rikta sig efter levnadskostnaderna, utan i särskild måtto måste avpassas efter den enskilde arbetarens prestation och arten av hans arbete, företagets förhållanden och hela det ekonomiska läget. Det är därför oriktigt att beräkna lönen enbart efter levnadskostnadernas index, och dessutom medför den automatiska löneregleringen den stora faran, att arbetarens egen ansvarskänsla minskas eller förintas vid strävandet efter högre lön, varigenom arbetsmoralen och arbetsprestationen ogynnsamt påverkas. Ej heller skulle man kunna undgå att med automatiskt inträdande löneförhöjningar ogynnsamt påverka prisgestaltningen för alla levnadskostnader, därför att den automatiska lönestegringen även automatiskt skulle fördyra levnadskostnaderna och så ånyo bli anledning till nya lönestegringar. Vid sidan av dessa sociala och ekonomiska motiv mot den glidande löneskalan står det betänkliga förhållandet, att en fast, av den kommande utvecklingen oberoende utgångspunkt för gestaltandet av de glidande lönerna fattas och att man knappast skall kunna finna på korrekta och praktiskt användbara indexsiffror, likgiltigt på vilken grundval man skulle vilja räkna sig till dem. Därför är genomförandet av den glidande löneskalan under tillräcklig hänsyn till alla ekonomiska, fackliga, lokala och personliga förhållanden omöjligt. Den glidande löneskalan skulle, om man ville genomföra den genom centrala åtgärder eller lagligt tvång, på det allvarligaste störa hela det i naturlig utveckling uppbyggda systemet av fackliga och lokala kollektivavtal och därför icke främja freden på arbetsmarknaden. Om den glidande löneskalan enligt föreliggande erfarenheter någon gång och i starkt begränsade fall har använts utan nackdel och kanske till och med bjudit vissa fördelar, så kan den dock på grund av de åberopade orsakerna icke antagas såsom allmänt avlöningssystem för privatindustrien eller för den del av statsförvaltningen, som i sin lönepolitik är beroende av samma ekonomiska hänsyn som privatindustrien. Den glidande löneskalan måste därför avböjas.

Jag tror mig kunna säga, att en motivering för avslag, som skulle skrivas av de socialistiska fackorganisationernas ledning, knappast torde bli mindre bestämd i sin avböjande uppfattning än denna.

Emellertid ha även från arbetarsidan flera förslag diskuterats, och man har här liksom på arbetsgivarhåll redan stött på svårigheten att finna en lämplig indexsiffra. En av redaktörerna i Korrespondenzblatt föreslog i fjol en glidande löneskala, byggande på brödprisen. Från arbetsgivarsidan hänvisades till att kostnaderna för bröd endast utgöra ungefär 6 % av en arbetarfamiljs samlade levnadskostnader och att man sålunda knappast kan bygga lönen på de fluktuerande brödprisen.

Från arbetsgivarsidan har dr Meissinger och med honom direktör Gok från Blohm & Voss-varven i Hamburg framhållit, att en löneskala, såsom här propageras, endast kan byggas på en index, som i lika omfattning tar hänsyn till arbetarens arbetsprestation, levnadsstandard och det ekonomiska läget. Gok ställer i motsats till Meissinger den senare faktorn i första rummet och benämner den »arbetsgivarens prestationsförmåga, beroende på industrigrenens ekonomiska läge». Meissingers undersökningar gå emellertid långt djupare än Goks, och han hänvisar till att, även om man ville skjuta konjunkturkomponenten såsom källan för lönebildningen i förgrunden, så skulle man för Tysklands vidkommande icke kunna lösa frågan. Han säger, att för de nuvarande tyska ekonomiska förhållandena skulle man icke kunna göra någonting med en sådan konjunkturindex, ja man skulle kanske icke en gång kunna upprätta en dylik. Ty i Tyskland reglerar icke blott tillbud och efterfrågan priset, utan nästan långt mera valuta- och råmaterialfrågan.

Från samma sida anföres också, att även om den glidande löneskalan under perioder av allmän prisstegring skulle kunna tänkas främja freden på arbetsmarknaden, så uppstå vid sjunkande livsmedelspris samma svårigheter att få ned lönen som under

nuvarande system. Ty arbetarna komma knappast att villigt foga sig i sänkningen av lönen, och deras fackliga organisationer torde knappast ha inflytande nog eller av taktiska skäl kunna tvinga arbetarna till eftergifter.

Det synes mig därför vara sannolikt, att den glidande löneskalan icke så snart torde ha några utsikter att förverkligas i större omfattning i Tyskland. Arbetsgivarna äro motståndare till allt, som verkar schematiskt i fråga om löne- och arbetsvillkorens fastställande, och fordra, att nödig hänsyn skall kunna tagas till olika förvärvsgrenars olika förhållande. Den stora massan av de fackligt organiserade arbetarna äro — visserligen med annan utgångspunkt — motståndare till ett dylikt schematiserande system. De måste frukta för att en automatisk lönereglering binder deras levnadsnivå vid ett minimum, över vilket de icke ha någon utsikt att komma, därför att principerna för löneberäkningen en gång ha knutits till en schematisk indexsiffra, som utan stora och allmänna strider icke kan principiellt rubbas.

Berlin den 3 juni 1922.

Wilhelm Jansson.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 16 juni—20 juli 1922 publicerats följande författningar rörande sociala frågor.

N:r		Daterad
266.	Lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 20 juni 1918 (n:r 460) ang. åtgärder mot utbredning av könssjukdomar	15 juni
267.	Lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 30 juni 1913 (n:r 102) om behandling av alkoholister	9 »
268.	Lag om ändrad lydelse av 1 § första stycket i lagen den 26 mars 1920 (n:r 132) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område	15 »
270.	Sjömanslag	15 »
320.	Lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (n:r 235) om försäkring för olycksfall i arbete	15 »
324.	K. kung. om ändrad lydelse av §§ 39 och 40 i stadgan den 23 december 1920 (n:r 945) för statens tvångsarbetsanstalter och i samband med dem anordnade alkoholistanstalter	15 »
355.	K. kung. om fortsatt tillämpning av kung. den 29 augusti 1921 (n:r 535) ang. statsbidrag till driftkostnaderna vid alkoholistanstalter för åren 1921 och 1922	30 »
356.	K. kung. med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst	15 »
357.	K. kung. med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer	15 »
358.	K. kung. med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.	15 »
360.	K. kung. ang. pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer	15 »
361.	K. kung. ang. pensionstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.	15 »
397.	K. kung. ang. tjänstgöringstiden för personalen vid statens järnvägars ångfärjor med hjälpfartyg	30 »
413.	K. kung. ang. lån ur statens bostadslånefond	30 »
414.	K. kung ang. statsbidrag för provisoriska åtgärder beträffande sjukvården inom rikets ödemarksområden	30 »
417.	K. förordn. ang. förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl	30 »
419.	K. kung. ang. statsbidrag till arbetslöshetshjälp	7 juli
421.	K. kung. ang. fastställande av grundtal för dyrtidstillägg att gälla tillsvidare från och med juli månad år 1922	14 »

Kortare meddelanden.

— Arbetsförmedling. —

Fångvårdsstyrelsens åtgärder beträffande verksamheten för fångars stödjande efter frigivningen. En av de väsentligaste uppgifterna, som tillkommer den sociala avdelningen inom fångvårdsstyrelsen, vilken avdelning trätt i funktion från och med ingången av innevarande år, är att leda och främja verksamheten för fångars stödjande efter frigivningen.

I första hand åligger det fängelseförvaltningarna vidtaga åtgärder för att de avgående fångarna vid frigivningen måtte hava sina arbets- och försörjningsförhållanden ordnade på ett tillfredsställande sätt. I och för kontroll av fängelseförvaltningarnas åtgöranden i berörda hänseende hava de ålagts att före den 10 i varje månad till sociala avdelningen insända uppgifter enligt fastställt formulär rörande straff- och fängelsefångar, som under nästföregående månad frigivits, för vilka fängelseförvaltningen vidtagit åtgärder i fråga om arbetsanställning och försörjningsförhållanden m. m., ävensom rörande vidtagna åtgärder beträffande fångar, som under den ifrågavarande månaden villkorligt frigivits eller benådats.

Emellertid kvarstår alltid en rest, vilken icke genom fängelseförvaltningarnas försorg kunnat placeras. För tillgodoseende av dessa fångars försörjningsmöjligheter efter frigivningen har fångvårdsstyrelsen inlett samarbete med föreningen Skyddsvärnet, vilken tack vare sin vitt utgrenade organisation torde vara bäst skickad att omhänderhava ifrågavarande hjälpverksamhet. Uppenbarligen måste åtgärder i god tid vidtagas för de frigivna fångar, vilka icke genom fängelseförvaltningarnas försorg kunnat erhålla arbetsanställning. I anledning härav hava fängelseförvaltningarna ålagts, att sedan vederbörande fångvårdsanstalters församlingsråd hållit sammanträde för behandling bl. a. av frågor angående arbetsanställning och försörjningsmöjligheter i övrigt för de fångar, som under loppet av nästföljande månad skola frigivas, före den 20 i varje månad till Skyddsvärnets byrå i Stockholm insända uppgifter enligt fastställt formulär rörande samtliga ifrågavarande fångar. Sedan Skyddsvärnet vidtagit eventuellt erforderliga åtgärder, har Skyddsvärnet att översända samtliga inkomna uppgifter till sociala avdelningen i och för vederbörlig kännedom.

Därjämte hava fängelseförvaltningarna uppmanats att särskilt i de fall, där arbetsanställning ej kan förmedlas direkt genom fängelseförvaltningarna, arbetsförmedlingar eller fångvårds- och skyddsföreningar, hemställa hos närmaste skyddsvärnsbyrå om bistånd i fråga om beredande av arbetsanställning o. d., därvid särskilt framhållits, att, där så anses av behovet påkallat, representant för fångvårds- och skyddsförening eller skyddsvärnsbyrå må äga tillfälle till personligt sammanträffande i fängelset med fånge, för vilken berörda sammanslutningar skola ordna med arbetsanställning m. m.

Slutligen hava fängelseförvaltningarna tillhållits att låta sig angeläget vara att i de fall, då fånge inför församlingsråd eller eljes lämnar upplysning om arbetsanställning, som han vid frigivningen skall erhålla eller åt honom utlovats, i den mån det är möjligt, undersöka, huruvida uppgifterna i fråga äro med verkliga förhållandet överensstämmande.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under maj 1922. Antalet arbetslösa, som åtnjöto kontant understöd, uppgick den 31 maj till i runt tal 28 000, vilken siffra angiver, att understödsverksamheten ej oväsentligt minskats i omfattning. Närmast föregående månadssiffra, för april, var 53 300. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, hade under månaden även minskats, från 236 till 221.

Hela antalet arbetslösa den 31 maj har uppskattats till 83 000, därav c:a 45 800 försörjningspliktiga. Detta innebär i jämförelse med föregående månad en minskning av arbetslösheten med c:a 41 700 personer.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna c:a 2 000 arbetare och landskommunerna 4 200, tillhopa alltså ungefär 6 200 arbetare mot 8 100 vid april månads slut.

Vid maj månads ingång voro 669 statliga nödhjälpsföretag i gång mot 659 vid början av april månad. Under maj månads lopp ha 51 företag igångsatts, därav 39 genom södra Sveriges statsarbeten samt 12 genom Norrlands statsarbeten. Då 82 företag under denna tid avslutats, utgjorde följaktligen antalet i gång varande företag vid månadens slut 638. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten den 31 maj sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten under månaden utgjorde som följer:

	Arbetare	Kostnader
Vid södra Sveriges statsarbeten	12 425	2 235 136
» Norrlands statsarbeten	4 613	1 068 945
» statens järnvägars automobilvägar	247	45 000
» statens diknings- och torvtäktsarbeten	54	12 414
» arbetena å Malmslätt	111	20 988
Summa	17 450	3 382 483

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten, vilka uppgingo till c:a 2 351 000 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till c:a 5¾ miljoner kronor, mot 7 miljoner under april samt 31 miljoner under månaderna januari—maj tillsammans.

Arbetsmarknaden i England under maj 1922. Arbetstillgången var under maj på det hela taget fortfarande dålig, ehuru något bättre än under föregående månad. Inom textil- och beklädnadsindustrierna fortfor förbättringen och även inom byggnads- och lergodsindustrierna förbättrades läget något. Däremot företedde kolindustrien minskad tillgång på arbete. Vissa metallindustrier, särskilt järn- och stålmanufakturen, berördes av den alltjämt pågående konflikten inom verkstadsindustrien.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 17·0 till 16·4 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 14·4 till 13·5 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande gått ned från 1·7 till 1·6 miljon, varjämte antalet s. k. korttidsarbetare minskades från 189 000 till 134 000 och antalet lediga platser från 18 400 till 18 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under maj, var 38 och antalet från föregående månad pågående 55. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 370 000 mot 270 000 föregående månad och 1·2 miljon i maj 1921. Lönesänkningar rapporterades under månaden för c:a 7 miljoner arbetare, under det c:a 18 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

— Fattigvård. —

Fattigvården i Sverige år 1920. Enligt den av statistiska centralbyrån utgivna berättelsen angående kommunernas fattigvård uppgick antalet personer i hela riket, som under år 1920 åtnjöto fattigunderstöd, till sammanlagt 241 328, vilket i jämförelse med föregående år innebär en minskning med 10 290 personer eller 4·1 %. Nedgången gäller såväl gruppen tillfälligt understödda, vilken minskats med 5 295 personer (10·5 %), som varaktigt understödda, där minskningen varit 4 995 personer (2·5 %).

I likhet med föregående år har värdet av full försörjning starkt ökats under 1920, beroende på krigets fördyrande inverkan och penningvärdets fall. Medelvärdet för hela riket är beräknat till 507 kronor, vilket innebär en stegring med 184·8 % från 1914. Motsvarande siffra för år 1919 var 446 kronor.

— Levnadskostnader. —

Fiskets avkastning i Sverige år 1920. Enligt statistiska centralbyråns under mars månad innevarande år utkomna redogörelse rörande fisket i Sverige under år 1920 uppgick totalfångsten av olika fiskslag (skaldjur ej medräknade) i såväl salt som sött vatten sagda år till c:a 103 655 ton, representerande ett värde av omkring 44 miljoner kronor. I undersökningen behandlas fisket i salt- och sötvatten var för sig, och framgår det härav, att saltsjöfisket är av ojämförligt mycket större betydelse än sötvattensfisket. Under år 1920 omfattade detsamma c:a 93 % av den fångade totalkvantiteten samt ingick i fångstens totalvärde med 73·7 %. Egendomligt för det svenska saltvattensfisket är den stora mängd söt- och bräckvattensfiskar, såsom gädda, abborre, mört, sik, braxen m. fl., som ingår i fångsten.

I nedanstående tablå lämnas uppgift på totalfångsten av vissa viktigare fisksorter år 1920 tillika med genomsnittspriser (de priser, som fiskarna erhållit) för riket under åren 1914—1920.

	Fångad fisk (ton)	Pris i öre per kg.						
	1920	1920	1919	1918	1917	1916	1915	1914
Sill och strömming	65 903	22	25	46	36	42	27	10
Makrill	7 118	33	46	77	49	50	30	24
Torsk	6 324	41	56	113	65	44	32	28
Kolja	4 753	34	55	103	52	39	25	28
Långa[1]	3 319	60	42	153	71	53	42	23
Gädda	1 982	201	206	211	117	96	76	68
Rödspotta (och rödtunga)	1 772	67	96	165	108	76	66	48
Vitling	1 634	16	30	75	41	32	24	32
Abborre	1 524	120	125	143	80	65	48	43
Ål	1 217	239	244	355	180	175	115	95
Mört	1 085	50	54	60	41	29	22	20
Sik	989	179	190	210	115	86	63	57
Flundra	826	59	66	71	52	36	39	30
Braxen	738	101	108	120	61	53	40	38
Skarpsill	582	125	157	93	41	29	46	20
Lax	571	423	473	606	337	245	197	208
Lake	454	152	159	171	98	79	59	53
Gös	317	265	273	298	177	162	121	111
Siklöja	286	89	108	114	74	51	36	36

Som av ovanstående tablå framgår, är sillen (inberäknat strömmingen) den utan jämförelse viktigaste bland våra fiskar. Den ingick 1920 med icke mindre än 64 % i den fångade totalkvantiteten och med 33 % (c:a 14·5 miljoner kronor) i fångstens totalvärde. På betydligt avstånd kommo därefter gädda, ål, torsk, lax och makrill, alla med över 2 miljoner kronors värde.

Vid en jämförelse mellan de i tablån angivna medelnoteringarna visar det sig, att priserna nästan genomgående stigit till år 1918, då de nådde sin kulmen. Prisfall och därav följande minskning i fiskeriintensiteten har däremot präglat fisket under såväl 1919 som 1920. Fångstmängden nedgick sålunda under vartdera av de båda åren med c:a 15 %, och det totala fångstvärdet jämfört med närmast föregående år utvisade en sänkning med 44 % år 1919 samt 20 % 1920.

Minskningen i den totala fångstmängden får nästan helt och hållet tillskrivas en sedan 1918 stark nedgång i sill- och strömmingsfångsten, vilken år 1920 var 38 tusen ton mindre än 1918, under det att för samtliga övriga fiskslag sänkningen endast belöpte sig till 1·5 tusen ton.

Jämföras priserna 1920 och 1914 för de i tablån upptagna fiskslagen, visar det sig, att skarpsill varit underkastad den största prisstegringen (525 %), närmast följd av sik (214 %) samt lake, gädda och abborre med en stegring av 180 à 195 %. Medelpriset å vitling, den enda fisksort som sjunkit i pris sedan 1914, var för 1920 endast hälften av förstnämnda års pris. Den genomsnittliga stegringen för samtliga fiskslag (partiprisstegringen) uppgår under jämförelseåren till 146 %, vilket procenttal ligger betydligt lägre än socialstyrelsens stegringssiffra (169 %), baserad på detaljpriser å vissa viktigare i en normalbudget ingående fisksorter. Någon utjämning har dock ägt rum sedan föregående redogörelseår, då motsvarande siffror voro resp. 177 % och 215 %

[1] För år 1919 ingår även häri gråsej.

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom. —

Arbetsinställelser i Belgien år 1921. Den belgiska statistiken redovisar för år 1921 252 strejker och 6 lockouter, alltså sammanlagt 258 arbetsinställelser, fördelade på följande näringsgrupper:

	Arbetsinställelser	Direkt berörda arbetare		Arbetsinställelser	Direkt berörda arbetare
Metallindustri	46	15 553	Kemisk-teknisk industri	10	2 556
Textilindustri	43	26 636	Livsmedelsindustri	8	338
Träindustri	30	4 073	Handel	7	172
Gruvdrift	25	34 140	Samfärdsel	6	13 130
Jord- och stenindustri	25	10 183	Pappers- o. grafisk industri	5	5 844
Byggnadsverksamhet	23	8 494	Andra näringar	4	81
Beklädnadsindustri	13	4 017	Summa	258	127 293
Läderindustri	13	2 076			

Förutom ovan redovisade konflikter uppgivas under året ha inträffat 2 strejker, rörande vilka inga närmare uppgifter kunnat erhållas.

Den oftast förekommande konfliktorsaken var lönenedsättning (94 arbetsinställelser med c:a 54 000 berörda arbetare). Jämväl åttatimmarslagens tillämpning gav anledning till åtskilliga konflikter (43 strejker med 17 400 arbetare). Begäran om löneförhöjning anföres som orsak till 34 strejker, vilka emellertid tillsammans omfattade blott c:a 4 500 arbetare.

Av konflikterna bilades 82 enligt arbetarnas fordringar, 89 på arbetsgivarnas villkor och 87 genom kompromiss. (Revue du Travail.)

Arbetsinställelser i Finland år 1921. Under år 1921 redovisades i den finska statistiken sammanlagt 76 arbetsinställelser med 468 direkt berörda arbetsgivare och 6 251 berörda arbetare samt 11 868 förlorade arbetsdagar. Av bemälda konflikter voro 64 strejker, 2 lockouter, 3 av blandad och 7 av omtvistad karaktär. Inom olika näringsgrenar fördelade sig dessa arbetsinställelser på följande sätt:

	Arbetsinställelser	Berörda arbetare		Arbetsinställelser	Berörda arbetare
Metallindustri	12	446	Byggnadsindustri	4	222
Elektroteknisk industri	2	98	Måleriarbete	4	273
Kemisk industri	2	436	Livsmedelsindustri	2	13
Läderindustri	6	223	Transport	7	993
Beklädnadsindustri	8	707	Sjöfart	4	565
Sågverksindustri	3	371	Andra näringsgrenar	3	37
Skogs- och flottningsarbete	11	1 644	Summa	76	6 251
Träförädlingsindustri	8	223			

De vanligast förekommande konfliktorsakerna voro lönetvister, som föranledde 75 % av samtliga arbetsinställelser. Arbetsinställelsernas resultat belyses av nedanstående tablå:

	Per 100 arbetsinställelser		Per 100 arbetare	
	1920	1921	1920	1921
Arbetsgivarnas villkor	28·3	32·9	42·8	38·7
Kompromiss	52·4	35·5	47·8	34·3
Arbetarnas fordringar	17·2	27·6	8·7	26·0
Oavgjort	2·1	4·0	0·7	1·0
	100·0	100·0	100·0	100·0

Den genomsnittliga varaktigheten för arbetsinställelserna var ungefär 26 dagar; på varje strejkande eller utestängd arbetare kom i medeltal 19 förlorade arbetsdagar.

(Social Tidskrift.)

Arbetsinställelser i Kanada år 1921. Kanadas officiella statistik för år 1921 upptager 145 arbetsinställelser, varav 7 påbörjade under föregående år. Konflikternas både antal och omfattning var mindre än under något av de fyra närmast föregående åren; antalet förlorade arbetsdagar var däremot något högre än 1920 (936 000 resp. 887 000). Arbetsinställelsernas fördelning på näringsgrupper var följande:

	Arbetsinställelser	Därav berörda arbetare		Arbetsinställelser	Därav berörda arbetare
Skogshantering	5	716	Textil- o. beklädnadsindustri	14	3 059
Gruvdrift	13	2 094	Livsmedelsindustri	7	2 452
Byggnadsverksamhet	37	4 029	Läderindustri	5	487
Metallindustri	19	1 105	Land- och sjötransport	7	854
Träindustri	5	132	Allmänna arbeten	2	300
Pappersindustri	8	4 257	Andra näringar	7	832
Grafisk industri	16	2 613	Summa	145	22 980

Statistiken upptager endast arbetsinställelser med minst 48 timmars varaktighet. Uteslutna äro på grund av denna begränsning 22 under året inrapporterade konflikter, vilka berört 1 486 arbetare och medfört en förlust av ca 2 000 arbetsdagar.

Som oftast förekommande konfliktorsak angives lönesänkning (87 arbetsinställelser med 16 255 arbetare och 517 000 förlorade arbetsdagar). Arbetstidstvisterna voro till antalet icke så många (14 arbetsinställelser med 2 450 arbetare), men i gengäld så mycket långvarigare; antalet genom nämnda arbetsinställelser förlorade arbetsdagar uppgick nämligen under 1921 till ej mindre än 338 000, och i en del av dessa fall var konflikten därtill ännu olöst vid årsskiftet. Flertalet av hithörande arbetare kom på typografyrket, som genomkämpade en långvarig strid om bl. a. genomförande av 44 timmars arbetsvecka.

Av de inalles 126 arbetsinställelser, som under året bragtes till uppgörelse, bilades 69 på arbetsgivarnas villkor, 21 enligt arbetarnas fordringar och 36 genom kompromiss.

(Labour Gazette of Canada.)

Arbetsinställelser i Tyskland år 1920. I den nu utkomna tyska strejk- och lockoutstatistiken för år 1920 har liksom föregående år skilts mellan arbetsinställelser av facklig och politisk natur. Antalet konflikter av båda dessa slag framgår av följande översikt:

	Arbetsinställelser	Därav berörda arbetare		Arbetsinställelser	Därav berörda arbetare
Fackliga konflikter:			Försäkringarörelse	32	39 253
Jordbruk	369	53 707	Samfärdsel	398	175 978
Trädgårdsskötsel	50	8 231	Restaurangrörelse	37	26 824
Fiske m. m.	6	2 608	Teaterverksamhet m. m.	50	4 067
Gruvdrift	299	348 253	Olika yrken	77	165 484
Jord- och stenindustri	290	39 717	Allmän tjänst	44	4 534
Metallindustri	556	250 557	Summa	4 392	1 561 735
Kemisk-teknisk industri	82	25 659	Därav: arbetarkonflikter		
Textilindustri	132	60 138	strejker	4 059	1 392 016
Pappersindustri	67	14 920	lockouter	117	90 807
Läderindustri	41	5 817	tjänstemannakonflikter		
Träindustri	460	55 520	strejker	215	75 312
Livsmedelsindustri	223	33 644	lockouter	1	3 600
Beklädnadsindustri	295	70 073	*Politiska strejker*	4 408	6 762 242
Byggnadsverksamhet	622	112 704	*Tillsammans*	8 800	8 323 977
Grafisk industri	79	19 847	Därav: strejker	8 682	8 229 570
Handel och bankväsen	183	44 200	lockouter	118	94 407

I jämförelse med 1919, då den officiella statistiken redovisade 4 970 arbetsinställelser med 4·7 miljoner därav berörda arbetstagare, uppvisar redogörelseåret som synes en stark ökning i fråga om konflikternas såväl antal som omfattning. Denna ökning kommer emellertid uteslutande på de politiska strejkerna, av vilka flertalet — 4 228 arbetsnedläggelser med 6·1 miljoner berörda arbetare — stodo i samband med den s. k. Kapprevolten i mars och april 1920. Tages hänsyn endast till de rent fackliga konflikterna, befinnes antalet därav berörda arbetare i förhållande till 1919 ha minskats med omkring en fjärdedel, från 2 143 605 till 1 561 735.

Bland de anförda konfliktorsakerna kom arbetarnas begäran om löneförhöjning i avgjort främsta rummet, c:a 80 % av samtliga fackliga konflikter.

Arbetsinställelsernas resultat betecknas i 1 012 fall (23 %) som seger för arbetarna, i 2 552 fall (58 %) som kompromiss och i 828 fall (19 %) som överensstämmande med arbetsgivarnas villkor.

(Reichsarbeitsblatt.)

Centrala skiljenämndens beslut.

5. Skiljedom den 30 maj 1922 i tvist mellan svenska arbetsgivareföreningen, å ena, samt svenska transportarbetareförbundet, å andra sidan, angående nedsättning av dyrtidstillägg.

I målet är utrett följande:

Den 10 mars 1920 träffades ett kollektivavtal mellan å ena sidan till svenska arbetsgivareföreningen anslutna trävaruexportörer i Halmstad, nämligen Alfr. Johansson, Gunnar Persson, Trävaruaktiebolaget, Halmstads trävaruexport och aktiebolaget J. N. Höök, samt å andra sidan svenska transportarbetareförbundets avdelning n:r 52. I nämnda kollektivavtal, som fortfarande är gällande, finnes under § 2 intagen följande bestämmelse:

»*Ordinarie timlön och dyrtidstillägg.* Den ordinarie timlönen är 1 kr., varjämte tills vidare utgår ett dyrtidstillägg av 40 öre per arbetad timme.»

Genom en i juli månad år 1921 mellan parterna träffad överenskommelse sänktes nysnämnda dyrtidstillägg till 30 öre per timme. Därefter upptogo parterna den 28 december 1921 förhandlingar om ytterligare sänkning av förevarande dyrtidstillägg. Vid dessa förhandlingar framställde delegerade för arbetsgivarna förslag om att dyrtidstillägget skulle sänkas till 5 öre per timme samt hemställde, att detta förslag skulle framläggas för vederbörande fackförbundsavdelning. Sedan i enlighet med denna hemställan förslaget framlagts för avdelningen i fråga, blev detsamma av avdelningen avslaget. Från och med den 1 januari 1922 hava emellertid arbetsgivarna enligt av dem fattat beslut utbetalat ett dyrtidstillägg av allenast 5 öre per timme.

På grund av denna arbetsgivarnas åtgärd har tvist uppkommit mellan parterna, därvid från arbetarsidan gjorts gällande, att orden »tills vidare» i avtalet måste tolkas så, att någon förändring i lönevillkoren icke kunde under avtalstiden ensidigt företagas.

Å arbetsgivarsidan har däremot hävdats den uppfattningen, att arbetsgivarna, därest uppgörelse med arbetarna om dyrtidstilläggets nedsättning eller borttagande icke kunde träffas, vore berättigade att ensidigt nedsätta eller till och med helt borttaga dyrtidstillägget i fråga.

Parterna hava nu till centrala skiljenämndens avgörande hänskjutit frågan, huruvida arbetsgivarna enligt avtalet varit berättigade att på sätt som skett från och med den 1 januari 1922 nedsätta det till arbetarna utgående dyrtidstillägget.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

Centrala skiljenämnden förklarar, att de i målet ifrågakomna arbetsgivarna icke enligt avtalet varit berättigade att på sätt som skett från och med den 1 januari 1922 nedsätta ifrågavarande dyrtidstillägg.

Från beslutet voro ledamöterna Cronvall och Carlson skiljaktiga samt anförde:

»Då enligt kollektivavtalet det arbetarna tillförsäkrade dyrtidstillägget skulle utgå allenast tills vidare och, sedan meningsskiljaktighet angående dyrtidstilläggets belopp uppkommit, föreskrivna förhandlingar härom mellan parterna samt deras organisationer ägt rum, utan att enighet därvid uppnåtts, finna vi vederbörande arbetsgivare hava varit av kollektivavtalet oförhindrade att, såsom skett, från och med den 1 januari 1922 sänka dittills utgående dyrtidstillägg.»

6. Skiljedom den 8 juni 1922 i tvist mellan svenska arbetsgivareföreningens allmänna grupp, å ena, samt svenska transportarbetareförbundet, å andra sidan, angående semesterersättning.

I målet är utrett följande:

Den 2 oktober 1920 träffades ett kollektivavtal mellan till svenska arbetsgivareföreningen anslutna vedhandlare i Stockholm, å ena, samt svenska transportarbetareförbundets avdelning n:r 68, å andra sidan. Ifrågavarande kollektivavtal äger giltighet intill den 30 juni 1922. Vid avtalets upprättande enades parterna om att till förhandlingsprotokollet göra bl. a. följande anteckning:

»att då inom detta yrke arbetsgivarna redan tidigare beviljat semester — en del ända till åtta dagar i följd — vore arbetsgivarna villiga medgiva, att varje år från och med år 1920 arbetare som sedan minst sex månader vore fast anställda vid samma arbetsplats, skulle åtnjuta ledighet med bibehållen full avlöning under sex söckendagar i följd under tiden 1 maj—30 september».

En av ovannämnda vedhandlare, Ekström & Larssons aktiebolag, avskedade den 17 april 1922 två hos bolaget anställda kuskar. Avskedandet, som föregicks av avtalsenlig uppsägning, motiverades med arbetsbrist. Vid tidpunkten för avskedandet hade ifrågavarande kuskar innehaft fast anställning hos bolaget under längre tid än sex månader. Kuskarna hava icke av bolaget erhållit semesterersättning för år 1922.

På grund härav har tvist uppkommit mellan parterna, därvid från arbetarsidan gjorts gällande, att förenämnda två kuskar äro berättigade att av Ekström & Larssons aktiebolag för år 1922 erhålla semesterersättning, motsvarande full avlöning under sex söckendagar.

Från arbetsgivarsidan har däremot hävdats den uppfattningen, att då kuskarna i fråga avskedats före semesterperiodens början den 1 maj, bolaget icke vore skyldigt att till dem utgiva någon semesterersättning.

Parterna hava nu till centrala skiljenämndens avgörande hänskjutit frågan, huruvida förevarande två kuskar äro berättigade att av bolaget erhålla semesterersättning för år 1922.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

De i målet ifrågakomna två kuskarna hava blivit av bolaget avskedade före början av den tid, under vilken de enligt gällande överenskommelse ägt att tillgodonjuta semester. Med hänsyn härtill, och då i målet icke förekommit någon omständighet, som kan giva stöd för antagandet, att bolaget verkställt avskedandet i syfte att bliva befriat från skyldigheten att bereda nämnda kuskar semester eller semesterersättning, förklarar centrala skiljenämnden, att kuskarna i fråga icke äro berättigade att av bolaget erhålla semesterersättning för år 1922.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Juni månad år 1922.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under juni månad.

Översikt av verksamheten under *juni* månad 1922.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	6 801	2 135	2 002	2 631	2 575	1 975	**9 432**	**4 710**	**3 977**
Stockholms län	2 330	1 073	1 034	664	721	383	**2 994**	**1 794**	**1 417**
Uppsala stad och län	588	251	224	91	88	65	**679**	**339**	**289**
Södermanlands län	1 593	313	273	172	183	107	**1 765**	**496**	**380**
Östergötlands län	2 079	633	616	325	334	179	**2 404**	**967**	**795**
Norrköping	1 122	231	229	113	114	78	**1 235**	**345**	**307**
Jönköpings län	1 394	349	270	104	112	66	**1 498**	**461**	**336**
Kronobergs län	732	116	112	44	58	24	**776**	**174**	**136**
Norra Kalmar län	309	159	156	33	44	28	**342**	**203**	**184**
Södra Kalmar län	822	297	289	106	107	68	**928**	**404**	**357**
Gottlands län	34	21	12	28	50	19	**62**	**71**	**31**
Blekinge län	1 042	474	449	218	217	131	**1 260**	**691**	**580**
Kristianstads län	584	352	293	263	478	191	**847**	**830**	**484**
Malmöhus län: Malmö	2 126	483	445	975	871	515	**3 101**	**1 354**	**960**
Malmöhus län: Lund	363	94	90	101	43	32	**464**	**137**	**122**
Malmöhus län: Landskrona	625	184	178	26	27	12	**651**	**211**	**190**
Malmöhus län: Hälsingborg	743	297	273	175	159	112	**918**	**456**	**385**
Malmöhus län: Ystad	237	49	41	116	77	51	**353**	**126**	**92**
Malmöhus län: Trälleborg	287	201	198	24	25	17	**311**	**226**	**215**
Malmöhus län: Eslöv	215	139	137	41	45	24	**256**	**184**	**161**
Malmöhus län: Skurup	33	30	27	23	25	18	**56**	**55**	**45**
Hallands län	375	217	188	73	102	47	**448**	**319**	**235**
Göteb. o. Bohus län	705	143	137	103	138	55	**808**	**281**	**192**
Göteborg	5 002	1 645	1 564	843	1 058	548	**5 845**	**2 703**	**2 112**
Älvsborgs län	424	213	196	67	121	41	**491**	**334**	**237**
Skaraborgs län	370	298	221	192	326	149	**562**	**624**	**370**
Värmlands län	2 105	1 110	987	128	172	95	**2 233**	**1 282**	**1 082**
Örebro län	1 828	622	579	201	269	147	**2 029**	**891**	**726**
Västmanlands län	2 455	574	563	187	190	129	**2 642**	**764**	**692**
Kopparbergs län	2 385	417	413	246	230	159	**2 631**	**647**	**572**
Gävle stad och län	1 372	549	549	123	110	88	**1 495**	**659**	**637**
Västernorrlands län	1 156	429	423	49	37	14	**1 205**	**466**	**437**
Jämtlands län	393	159	158	143	159	86	**536**	**318**	**244**
Västerbottens län	254	132	112	103	118	85	**357**	**250**	**197**
Norrbottens län	352	281	267	112	129	90	**464**	**410**	**357**
Tillsammans juni 1922	**43 285**	**14 670**	**13 705**	**8 843**	**9 512**	**5 828**	**52 078**	**24 182**	**19 533**
» maj 1922	*68 477*	*18 755*	*17 793*	*11 114*	*12 228*	*7 583*	*79 591*	*30 983*	*25 376*
» juni 1921	39 288	9 000	7 934	9 262	9 838	5 448	48 550	18 838	13 382
» » 1920	13 122	11 119	8 393	6 724	10 526	5 444	19 846	21 645	13 837
» » 1919	12 183	8 901	7 257	7 099	10 333	5 074	19 282	19 234	12 331

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					juni 1922	maj 1922	juni 1921	juni 1922	maj 1922	juni 1921
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	4 384	4 703	2 288	1 907	206	212	139	83	85	83
Industri och hantverk	21 935	22 853	3 183	2 920	718	839	623	92	97	95
Sjöfart och fiske	3 608	3 690	1 189	1 130	310	301	—	95	98	—
Handel och samfärdsel	3 680	3 803	751	697	506	491	537	93	95	64
Husligt arbete	4	4	1	—	.	.	.	—	—	.
Annat arbete	7 548	8 182	7 258	7 051	113	164	385	97	97	95
Summa	**41 159**	**43 235**	**14 670**	**13 705**	**295**	**365**	**437**	**93**	**95**	**88**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	394	424	1 218	386	35	39	23	32	39	29
Industri och hantverk	614	774	362	221	214	229	629	61	62	59
Sjöfart och fiske	92	98	78	47	126	106	—	.	71	—
Handel och samfärdsel	1 482	1 627	1 457	922	112	119	91	63	66	56
Husligt arbete	4 226	5 635	6 383	4 238	88	85	76	66	65	60
Annat arbete	280	285	14	14	.	.	.	.	.	.
Summa	**7 088**	**8 843**	**9 512**	**5 828**	**93**	**91**	**94**	**60**	**62**	**55**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning	4 778	5 127	3 506	2 293	146	158	98	65	70	64
Jordbruk	3 244	3 550	3 382	2 176	105	115	95	64	68	62
Skogshushållning	1 533	1 576	124	117	1271	568	128	94	97	85
Industri och hantverk	22 549	23 627	3 545	3 141	666	774	623	89	93	92
Gruvdrift och malmförädling	3 508	3 549	128	95	2773	758	696	.	100	100
Jord-, sten- och glasindustri	1 182	1 212	185	176	655	637	480	95	97	94
Metall- och maskinindustri	8 876	9 132	339	296	2694	2671	4288	87	94	79
Trävaruindustri	1 581	1 649	186	154	887	468	839	83	97	92
Byggnadsverksamhet	3 232	3 436	1 850	1 725	186	339	129	93	97	96
Läder-, hår- och gummiindustri	179	200	12	7	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	211	214	34	12	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	671	768	191	125	402	363	707	65	65	67
Närings- och njutningsmedelsindustri	596	848	456	416	186	390	175	91	80	84
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	227	266	28	25	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri	288	292	33	20	.	.	357	.	.	86
Grafisk industri	336	341	23	20	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	1 662	1 720	80	70	.	.	.	.	.	.
Sjöfart och fiske	3 700	3 788	1 267	1 177	299	286	—	93	96	—
Handel och samfärdsel	5 162	5 430	2 208	1 619	246	277	266	73	78	59
Kontors-, bank- o. d. personal	755	765	102	88	750	990	.	.	89	.
Butiks- och magasinspersonal	1 223	1 248	220	172	567	705	462	78	87	76
Hotell- och restaurangpersonal	903	1 030	1 129	736	91	198	65	65	69	57
Transportarbetare	2 002	2 096	536	472	391	332	441	88	91	80
Allmän eller litterär verksamhet	171	182	173	103	105	110	66	60	54	57
Ej särskilt specificerade	108	109	48	48	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	4 230	5 639	6 384	4 238	88	85	76	66	65	60
Annat arbete	7 828	8 467	7 272	7 065	116	165	396	97	97	95
Summa	**48 247**	**52 078**	**24 182**	**19 533**	**215**	**258**	**258**	**81**	**82**	**71**

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 026 platser, varav 1 710 manliga och 316 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 676, 1 183 och 493 samt under nästlidna månad resp. 2 610, 2 197 och 413.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**3 127**	**2 180**	**1 806**	**1 576**	**108**	**101**	**3 541**	**128**	**95**	**1210**	**179**	**170**	**9 043**	**328**	**288**
1	Stockholms stad	29	2	2	2	—	—	1	—	—	33	—	—	1 718	74	55
2	Stockholms län	581	396	367	55	19	14	286	4	3	30	—	—	362	76	76
3	Uppsala stad och län	155	72	59	—	2	—	—	—	—	14	8	4	135	—	—
4	Södermanlands län	109	77	58	10	3	3	1	—	—	3	—	—	690	15	12
5	Östergötlands län	280	199	184	11	3	3	56	16	16	45	5	5	661	18	18
6	Norrköping	67	19	19	—	—	—	—	—	—	8	—	—	270	2	1
7	Jönköpings län	48	27	21	10	4	4	13	—	—	13	27	27	664	15	15
8	Kronobergs län	38	4	2	12	—	—	1	—	—	127	29	27	22	3	3
9	Kalmar län	135	68	57	1	—	—	—	—	—	27	—	—	172	—	—
10	Gottlands län	16	12	8	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	146	73	56	3	—	—	5	—	—	143	19	19	80	4	2
12	Kristianstads län	264	229	182	3	—	—	2	1	1	35	13	13	47	7	5
13	Malmöhus län: Malmö	27	65	41	—	—	—	—	—	—	9	—	—	555	12	12
14	Hälsingborg	40	22	12	—	—	—	20	—	—	10	—	—	76	6	5
15	Övriga anstalter	212	183	172	—	—	—	—	—	—	5	—	—	486	11	9
16	Hallands län	48	56	40	1	—	—	—	—	—	28	—	—	78	5	3
17	Göteborgs och Bohus län	32	48	43	—	—	—	1	—	—	466	—	—	32	4	4
18	Göteborgs stad	48	39	29	—	—	—	1	—	—	19	3	2	1 516	34	29
19	Älvsborgs län	34	37	21	—	—	—	3	—	—	2	—	—	22	3	3
20	Skaraborgs län	164	147	81	6	2	2	—	—	—	55	45	45	30	4	2
21	Värmlands län	99	101	88	329	14	14	702	34	2	9	—	—	187	1	1
22	Örebro län	191	110	98	185	14	14	643	29	29	34	24	24	196	8	8
23	Västmanlands län	155	93	82	19	9	9	885	—	—	6	1	1	547	7	7
24	Kopparbergs län	44	21	17	81	20	20	837	21	21	79	2	2	308	18	18
25	Gävle stad och län	69	6	6	444	4	4	71	14	14	5	—	—	155	—	—
26	Västernorrlands län	28	8	7	258	3	3	—	—	—	2	2	—	21	—	—
27	Jämtlands län	8	4	4	146	9	9	—	—	—	—	—	—	3	—	—
28	Västerbottens län	59	61	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—
29	Norrbottens län	1	1	1	—	2	2	13	9	9	2	1	1	8	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**424**	**1 202**	**370**	—	**16**	**16**	**8**	—	—	**2**	**6**	**6**	**89**	**11**	**8**
1	Stockholms stad	5	5	5	—	—	—	—	—	—	1	5	5	68	9	8
2	Stockholms län	86	162	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	8	17	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	7	22	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	25	49	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	4	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	7	29	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	3	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	8	38	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	1	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	20	59	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	38	203	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	2	—
13	Malmöhus län: Malmö	15	97	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Hälsingborg	6	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	33	74	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	2	26	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	24	36	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	36	2	—	—	—	—	—	—	1	1	1	6	—	—
19	Älvsborgs län	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	16	71	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	9	25	7	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	29	82	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	37	54	28	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—	—
24	Kopparbergs län	20	28	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	2	13	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	12	17	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	5	2	—	16	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, hår- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
1 646	**181**	**153**	**3 486**	**1 850**	**1 725**	**182**	**11**	**6**	**171**	**5**	**5**	**480**	**20**	**11**	**686**	**375**	**378**	**225**	**16**	**16**	
141	33	29	789	446	399	26	5	2	2	—	—	75	7	3	381	345	345	10	—	—	1
65	8	8	187	388	384	1	—	—	2	—	—	4	1	1	6	3	3	1	—	—	2
19	9	9	28	56	54	4	—	—	—	—	—	11	—	—	19	—	—	—	—	—	3
103	16	6	64	15	12	2	—	—	1	—	—	3	—	—	6	—	—	2	—	—	4
157	13	13	256	54	54	3	—	—	15	—	—	7	1	1	15	1	1	9	—	—	5
96	—	—	136	15	15	5	—	—	76	1	1	9	—	—	15	—	—	1	—	—	6
91	9	9	125	49	47	16	—	—	1	—	—	8	—	—	10	—	—	38	—	—	7
58	—	—	27	3	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	7	—	—	8
63	5	5	133	12	12	4	—	—	1	—	—	6	—	—	4	—	—	28	2	2	9
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
18	2	2	137	59	59	4	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	6	3	3	11
16	2	2	22	11	6	3	—	—	1	—	—	1	1	1	20	—	—	—	—	—	12
88	1	1	209	138	126	33	2	2	8	—	—	67	2	1	34	—	—	47	—	—	13
2	—	—	47	57	54	11	—	—	2	—	—	7	—	—	5	1	1	5	6	6	14
54	4	4	80	33	21	30	—	—	1	—	—	8	—	—	66	14	14	13	3	3	15
23	—	—	37	18	18	4	—	—	29	1	1	5	—	—	11	—	—	—	—	—	16
11	7	7	7	1	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	4	—	—	17
180	11	9	228	92	81	14	4	2	20	3	3	65	6	3	39	2	—	17	2	2	18
9	2	2	76	17	16	—	—	—	8	—	—	2	—	—	—	—	—	28	—	—	19
1	—	—	38	37	28	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	9	—	—	20
69	11	11	115	9	7	8	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	2	—	—	—	21
23	8	3	62	16	9	1	—	—	—	—	—	187	—	—	6	—	—	—	—	—	22
98	9	9	199	23	23	3	—	—	1	—	—	4	—	—	15	—	—	—	—	—	23
59	1	1	54	90	90	2	—	—	—	—	—	2	—	—	3	2	2	—	—	—	24
98	2	2	52	5	5	7	—	—	2	—	—	5	1	1	13	4	4	—	—	—	25
62	4	3	102	4	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	—	—	—	—	—	26
11	1	—	130	123	123	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	27
25	13	13	18	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
6	10	5	77	71	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
3	**5**	**1**	—	—	—	**18**	**1**	**1**	**43**	**29**	**7**	**288**	**171**	**114**	**162**	**81**	**43**	**41**	**12**	**9**	
3	2	1	—	—	—	7	1	1	14	2	1	162	87	68	60	34	15	16	8	7	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	10	10	15	9	7	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	6	1	—	1	1	1	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	4	3	1	—	—	7	1	—	1	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	3	1	2	2	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	6	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	2	2	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6	6	—	2	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	7	—	—	6	5	1	58	47	19	22	11	8	11	—	—	13
—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	4	4	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	3	—	—	—	—	—	—	—	5	11	—	11	13	4	43	5	—	3	2	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	3	3	3	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	5	1	1	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**242**	**8**	**6**	**329**	**20**	**18**	**1662**	**62**	**54**	**3690**	**1189**	**1130**	**580**	**71**	**65**
1	Stockholms stad	39	1	1	114	9	8	360	5	4	449	132	118	306	35	33
2	Stockholms län	8	—	—	10	3	3	56	5	5	62	3	3	12	3	3
3	Uppsala stad och län	—	—	—	1	—	—	14	1	1	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	3	—	—	15	1	1	136	9	7	4	3	3	6	—	—
5	Östergötlands län	6	—	—	11	—	—	77	3	3	15	3	3	15	2	2
6	Norrköping	13	—	—	9	—	—	42	—	—	158	17	17	3	—	—
7	Jönköpings län	11	—	—	12	—	—	66	—	—	7	—	—	9	—	—
8	Kronobergs län	3	1	1	—	—	—	13	—	—	—	—	—	1	—	—
9	Kalmar län	30	—	—	—	—	—	122	—	—	110	64	64	4	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	2	1	—	—	—
11	Blekinge län	4	—	—	1	—	—	72	—	—	81	29	27	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	10	2	1	2	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	2	—	—	43	3	3	142	—	—	141	25	24	55	2	2
14	Hälsingborg	—	—	—	2	1	1	12	14	13	325	143	139	1	—	—
15	Övriga anstalter	2	—	—	15	—	—	55	1	—	139	26	26	7	1	1
16	Hallands län	25	—	—	1	—	—	5	—	—	31	25	15	1	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	13	—	—	3	—	—
18	Göteborgs stad	42	5	3	60	3	2	86	5	4	1464	510	486	126	23	19
19	Älvsborgs län	5	—	—	—	—	—	11	1	1	—	—	—	2	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	—	—	3	1	1	—	—	—	1	—	—
21	Värmlands län	6	—	—	2	—	—	15	5	5	2	—	—	—	—	—
22	Örebro län	2	—	—	3	—	—	19	1	—	4	—	—	4	—	—
23	Västmanlands län	4	—	—	15	—	—	213	—	—	11	4	4	10	—	—
24	Kopparbergs län	10	—	—	4	—	—	66	1	1	—	—	—	3	3	3
25	Gävle stad och län	1	—	—	4	—	—	56	7	7	164	49	49	4	—	—
26	Västernorrlands län	26	1	1	2	—	—	2	—	—	416	142	142	1	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	1	—	—	1	1	1	4	—	—	1	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	27	3	2	3	2	2
29	Norrbottens län	—	—	—	3	—	—	2	—	—	55	9	7	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**50**	**25**	**14**	**12**	**3**	**2**	**58**	**18**	**16**	**98**	**78**	**47**	**185**	**31**	**23**
1	Stockholms stad	34	12	8	10	1	—	1	6	6	12	22	11	81	17	14
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	10	1	1	—	—	—	5	2	1
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	1	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	4	3	2
6	Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	4	5	2	2	2	2	29	9	7	—	1	—	65	3	2
14	Hälsingborg	1	—	—	—	—	—	1	—	—	7	5	5	1	1	1
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	2	—	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	8	8	4	—	—	—	—	—	—	66	40	24	8	1	—
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
22	Örebro län	1	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	2	2
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	4	3	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän el. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
1028	**133**	**120**	**102**	**36**	**31**	**1 929**	**457**	**427**	**59**	**6**	**6**	**105**	**48**	**48**	**4**	**1**	**—**	**8 182**	**7 258**	**7 051**	
593	86	73	34	16	15	566	186	176	30	2	2	5	—	—	2	—	—	1 096	751	737	1
20	5	5	13	1	1	78	4	4	—	—	—	56	45	45	1	—	—	434	109	109	2
15	2	2	1	1	1	25	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	147	96	91	3
24	—	—	1	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	380	174	171	4
20	1	1	3	—	—	143	20	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	274	294	292	5
15	—	—	2	—	—	55	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	147	171	171	6
2	—	—	5	—	—	35	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	210	216	145	7
3	—	—	1	—	—	6	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	410	76	76	8
1	1	1	2	—	—	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	254	304	304	9
—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	2	10
5	1	1	—	—	—	34	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	295	271	269	11
2	—	—	1	3	1	16	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139	81	79	12
82	1	1	9	—	—	300	17	17	—	—	—	15	—	—	—	—	—	260	215	215	13
9	—	—	1	3	2	17	15	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	150	29	29	14
19	17	17	1	—	—	65	52	52	—	1	1	4	—	—	—	—	—	498	351	351	15
8	—	—	—	—	—	16	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	24	110	110	16
1	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	82	82	17
150	15	15	20	4	3	293	78	70	25	2	2	24	2	2	—	1	—	560	801	798	18
4	—	—	1	—	—	13	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	204	150	150	19
4	—	—	1	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	60	60	20
2	—	—	—	—	—	18	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	540	930	854	21
12	1	1	1	2	2	40	15	13	—	1	1	1	—	—	1	—	—	213	393	377	22
15	—	—	—	—	—	47	20	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	206	408	408	23
6	2	2	5	3	3	20	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	802	231	231	24
8	1	1	—	—	—	28	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	185	453	453	25
5	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	220	265	265	26
2	—	—	—	2	2	7	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	77	19	19	27
—	—	—	—	—	—	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112	43	38	28
1	—	—	—	—	—	10	9	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	172	169	165	29
220	**87**	**52**	**928**	**1093**	**705**	**167**	**79**	**45**	**123**	**167**	**97**	**4**	**—**	**—**	**5635**	**6 383**	**4 238**	**285**	**14**	**14**	
57	21	21	357	329	240	43	19	15	59	71	45	3	—	—	1591	1 906	1 496	47	8	8	1
6	—	—	56	56	34	—	—	—	17	17	16	—	—	—	454	464	246	—	—	—	2
—	—	—	1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	68	51	—	—	—	3
4	—	—	15	18	10	1	—	—	1	1	—	—	—	—	133	142	95	—	—	—	4
8	2	1	22	21	14	10	2	1	3	9	7	1	—	—	236	243	131	6	—	—	5
1	1	—	4	16	10	1	—	—	1	1	1	—	—	—	70	86	59	12	—	—	6
—	—	—	7	17	15	—	—	—	2	2	2	—	—	—	70	58	37	7	—	—	7
—	—	—	7	8	6	—	—	—	1	—	—	—	—	—	25	42	14	—	—	—	8
—	1	1	12	10	10	2	—	—	2	2	2	—	—	—	109	98	66	2	—	—	9
1	1	1	8	17	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	21	11	—	—	—	10
7	1	1	31	20	19	1	—	—	—	2	—	—	—	—	155	134	88	—	—	—	11
8	2	2	51	73	45	4	—	—	—	—	—	—	—	—	157	192	102	—	—	—	12
85	21	13	49	78	38	71	45	20	3	6	2	—	—	—	534	539	374	2	—	—	13
—	1	1	14	31	18	1	1	1	—	1	—	—	—	—	104	113	82	34	—	—	14
3	1	1	17	14	12	10	2	2	—	1	1	—	—	—	222	144	102	37	—	—	15
1	1	1	5	12	5	2	1	1	1	1	1	—	—	—	58	49	31	4	6	6	16
—	—	—	16	33	18	—	—	—	1	6	2	—	—	—	51	63	30	9	—	—	17
19	15	4	44	70	19	18	5	2	16	25	4	—	—	—	468	823	484	124	—	—	18
3	2	—	7	15	7	—	1	—	1	1	—	—	—	—	53	86	34	1	—	—	19
—	—	—	26	23	19	—	—	—	1	1	1	—	—	—	144	226	111	—	—	—	20
1	—	—	17	20	16	—	—	—	2	2	2	—	—	—	93	125	70	—	—	—	21
2	1	—	21	17	14	—	1	1	—	2	—	—	—	—	129	163	106	—	—	—	22
1	2	2	10	18	17	—	1	1	1	3	2	—	—	—	121	109	76	—	—	—	23
6	1	1	54	55	37	1	1	1	3	2	2	—	—	—	161	141	102	—	—	—	24
—	—	—	5	14	11	2	—	—	4	4	3	—	—	—	106	85	72	—	—	—	25
—	—	—	4	17	6	—	—	—	2	2	1	—	—	—	32	7	3	—	—	—	26
1	1	—	47	63	37	—	—	—	1	4	2	—	—	—	90	76	42	—	—	—	27
4	1	1	6	5	4	—	—	—	1	1	1	—	—	—	79	93	67	—	—	—	28
2	1	1	15	20	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	87	56	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 31 maj 1922.

Maj månad medförde åter en sänkning av arbetslöshetssiffran. Av de 128 248 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro 29 944 eller 23·3 % arbetslösa den 31 maj mot 28·6 % den 30 april.[1]

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna maj 1921—maj 1922.

	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj
Sverige	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2	34·8	32·1	30·6	28·6	23·3
Norge	16·1	18·4	15·9	14·7	14·7	15·1	15·7	18·3	20·4	21·3	21·9	21·3	16·3
Danmark	18·6	16·8	16·7	17·7	16·6	18·3	20·8	25·2	28·9	33·1	27·9	24·0	16·1
England	22·2	23·1	16·7	16·5	14·8	15·6	15·9	16·5	16·8	16·3	16·3	17·0	16·4
Tyskland	3·7	3·0	2·6	2·2	1·4	1·2	1·4	1·6	3·3	2·7	1·1	0·9	—
Nederländerna	9·5	8·1	7·6	7·3	6·9	7·0	10·0	17·0	20·3	21·3	14·2	11·4	10·5
Belgien	32·3	22·9	21·4	21·7	17·7	13·6	13·9	11·4	11·2	10·1	9·2	8·9	7·4
Lettland	6·7	5·6	5·4	5·4	5·8	7·0	8·3	9·5	11·2	15·0	16·8	9·6	—
Kanada	15·5	13·1	9·1	8·7	8·5	7·4	11·1	15·1	13·9	10·6	9·6	10·4	—
Nya Syd-Wales	13·9	7·9	8·4	15·0	12·2	10·5	9·3	17·2	12·3	11·5	15·8	—	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror hänvisas till vad därom anfördes i andra häftet av Sociala Meddelanden, sid. 148.

---

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 31 maj 1922.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar		
		Män		Kvinnor	Tillsammans	Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfällig orsak	strejk	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Antal redovisade		Antal dagar under maj 1922
		Helt betalande	Halvt betalande			Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdeln.	medlemmar	
Bleck- och plåtslagareförbundet	29	484	42	—	526	152	5	—	157	29·8	155	2	12	6	12	—	30	21	443	3 378
Bokbindareförbundet	13	197	41	487	725	19	2	35	56	7·7	56	—	21	—	3	29	53	8	559	1 622
Bryggeriindustriarbetareförbundet	28	2 526	48	786	3 360	124	1	110	235	7·0	225	10	110	—	36	—	146	15	2 703	5 256
De förenade förbunden	49	2 278	172	316	2 766	350	26	49	425	15·4	425	—	78	—	23	—	101	32	2 013	7 776
Elektriska arbetareförbundet	79	1 851	423	—	2 274	513	121	—	634	27·9	612	22	29	83	79	18	209	64	1 987	14 620
Gjutareförbundet	76	2 207	199	7	2 413	1 100	95	6	1 201	49·8	1 187	14	59	85	35	11	190	62	2 018	24 119
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	143	10 817	821	1 250	12 888	3 230	176	301	3 707	28·8	3 257	450	399	165	135	1 058	1 757	98	9 241	66 158
Gruvindustriarbetareförbundet	14	1 010	63	20	1 093	233	40	—	273	25·0	273	—	60	—	15	—	65	9	900	3 577
Handelsarbetareförbundet	85	4 252	747	1 385	6 384	597	125	38	760	11·9	760	—	120	—	57	—	177	54	5 442	19 384
Hattarbetareförbundet	1	11	1	—	12	1	—	—	1	8·3	1	—	—	—	1	—	1	1	12	6
Litografiska förbundet	15	702	52	—	754	35	14	—	49	6·5	49	—	8	—	11	—	19	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	43	2 888	822	1 145	4 855	284	46	92	422	8·7	422	—	41	17	33	—	91	36	3 016	8 782
Kommunalarbetareförbundet	50	4 668	203	65	4 936	104	24	3	131	2·7	115	16	187	70	10	—	267	19	1 449	1 759
Metallindustriarbetareförbundet	111	—	—	—	41 504	—	—	—	18 210	31·8	—	—	—	—	—	—	—	98	38 039	331 289
Därav: Järnbruksarbetare	48	—	—	—	9 787	—	—	—	2 195	22·4	—	—	—	—	—	—	—	88	8 854	58 551
Mek. verkstadsarbetare	68	—	—	—	31 717	—	—	—	11 015	34·7	—	—	—	—	—	—	—	60	29 685	272 738
Murareförbundet	30	1 471	153	—	1 624	288	26	—	314	19·3	314	—	17	51	7	—	75	17	934	6 259
Måleriarbetareförbundet	26	1 162	30	1	1 193	121	2	—	123	10·3	123	—	13	24	8	—	45	18	894	2 445
Pappersindustriarbetareförbundet	40	4 363	168	147	4 678	455	20	25	500	10·7	480	20	175	116	107	10	408	25	3 588	10 501
Pälsvaruindustriarbetareförbundet	7	165	32	297	494	63	14	75	152	30·8	127	25	7	—	11	6	24	5	369	2 858
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	41	934	78	98	1 105	180	4	—	184	16·7	181	3	42	8	15	—	65	23	967	3 955
Sko- och läderindustriarbetareförb.	25	2 557	342	1 564	4 463	1 074	11	180	1 265	28·3	1 264	1	78	18	55	—	151	18	2 285	10 006
Skrädderiarbetareförbundet	31	1 191	136	1 357	2 684	88	4	51	93	3·5	93	—	71	—	7	1	79	11	1 772	2 595
Stenindustriarbetareförbundet	31	1 305	249	—	1 554	267	66	—	333	21·4	330	3	33	2	14	—	49	17	978	6 126
Stuckatörförbundet	3	48	1	—	49	31	—	—	31	63·3	31	—	—	—	—	—	—	3	49	766
Sågverksindustriarbetareförbundet	95	6 020	1 204	3	7 227	1 170	507	1	1 678	23·2	1 606	72	178	1469	116	23	1 786	55	4 456	34 471
Textilarbetareförbundet	30	1 736	134	2 213	4 083	100	12	93	205	5·0	205	—	215	—	38	27	280	11	1 137	2 209
Tobaksindustriarbetareförbundet	10	610	46	2 476	3 132	40	8	29	77	2·5	77	—	124	—	3	2	129	6	2 559	1 875
Transportarbetareförbundet	24	1 927	69	—	1 996	204	13	21	238	11·9	238	—	131	—	12	114	257	14	854	5 831
Träarbetareförbundet	116	7 089	654	5	7 742	2 881	323	2	3 206	41·4	3 175	31	114	303	84	16	517	102	7 094	65 419
Tunnbinderiarbetareförbundet	19	399	22	—	421	82	1	—	83	19·7	83	—	14	13	2	—	29	13	382	1 524
Typografförbundet	18	515	189	28	732	63	30	5	98	13·4	98	—	10	—	18	9	37	17	721	3 380
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	8	531	50	—	581	103	—	—	103	17·7	103	—	12	—	6	—	18	7	530	2 880
Summa	1 290	[2] —	[2] —	[2] —	128 248	[2] —	[2] —	[2] —	29 944	23·3	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	879	97 391	650 276

[1] Jfr noten å sid. 668. — [2] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor icke nedräknats.

Levnadskostnader under andra kvartalet 1922.

På grundval av från 49 ombudsorter inhämtade prisuppgifter har socialstyrelsen numera verkställt beräkningar rörande levnadskostnadernas allmänna förändringar från juli 1914 till 1 juli 1922. I efterföljande sammanställning lämnas redogörelse för de förändringar, som under det senast tilländalupna kvartalet träffat de olika posterna.

I indexberäkningen ingående huvudposter.

Livsmedel, bränsle och lyse. De prisuppgifter, som beträffande posterna livsmedel, bränsle och lyse användas vid indexberäkningen, avse samtliga kvartalets sista månad. För livsmedel insamlas uppgifter varje vecka å färskvaror (smör, ägg, kött, fläsk och fisk), varefter medeltal tages för de fyra veckorna; övriga varor noteras en gång i månaden, omkring den 15. Vid sistnämnda tidpunkt inhämtas jämväl noteringar å bränsle- och lyseartiklar. Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 680—681) och tabellerna över kreaturs- och fiskpriser i vissa större städer (sid. 692—696) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Medelpriset å *mjölk*, som under flera kvartal visat fortsatt nedgång, har under innevarande kvartal ej undergått någon förändring utan kvarstår i resp. 25, 13 och 9 öre per liter för oskummad, handskummad och separerad vara. Å flera orter har visserligen prissänkning ägt rum men ej av tillräcklig omfattning för att åstadkomma ett sänkt medelpris, i all synnerhet som på ett par håll under sista månaden icke obetydliga prishöjningar ägt rum, betingade av tillfälligt minskad mjölktillförsel.

Vad *smör* beträffar, ha under redovisningskvartalet kraftiga prisfluktuationer förekommit. Såsom i föregående kvartalsredogörelse framhölls, kännetecknades mars månad av starkt stegrade smörpriser, och kulminationspunkten nåddes vid månadsskiftet mars/april med ett medelpris för mejerismör av 4·16 kr. per kg., motsvarande en höjning med 42 öre per kg. Vid mitten av april förmärktes emellertid en hastig omkastning, framkallad av riklig tillgång på danskt smör, varigenom prisnedsättning å svensk vara nödvändiggjordes, och i slutet av månaden utgjorde veckomedelpriset 3·70 kr. per kg. Trots den inträffade sänkningen kom medelpriset för april att ligga väsentligt högre än för mars och uppgick till 3·92 kr. per kg. eller 40 öre mera än månaden förut. Under maj visade smörpriserna fallande tendens för att sedan i juni åter våldsamt gå i höjden. Vid midsommartiden kunde sedan månadens början en stegring konstateras med mera än 60 öre per kg., och ytterligare uppgång har sedan förekommit. Medelpriserna för mejerismör under maj och juni månader voro resp. 3·48 och 3·79 kr. per kg. samt för

landssmör 3·35 och 3·55 kr. Priserna å *ost* ha visat fortsatt nedgång, och under kvartalet har en sänkning av medelpriset ägt rum med 27 öre per kg. för helfet och 19 öre för halvfet ost. Inom *margarin*industrien fortforo de under närmast föregående kvartal rådande förhållandena med den påföljd, att prisfallet fortsattes och noteringarna under de båda sista månaderna understego de före kriget gällande. Sålunda voro maj- och junipriserna i år resp. 1·29 och 1·27 kr. per kg. mot 1·38 kr. vid samma tid år 1914.

Priserna å *färska ägg* pläga alltid nå sin lägsta punkt för året under maj månad för att sedan åter stiga. Innevarande år har sänkningen varit mycket kraftig och uppgången intill slutet av andra kvartalet förhållandevis svag. Med hänsyn till de normala säsongfluktuationerna har sålunda äggpriset varit underkastat en markerad nedgång.

I fråga om *mjöl* ha smärre prisförskjutningar i nedåtgående riktning förekommit. Medelpriset å vetemjöl, som i mars var 56 öre per kg., kvarstod under april oförändrat men sjönk i maj med 1 öre och i juni med ytterligare 3 öre till 52 öre per kg. Den senaste nedgången står givetvis i samband med upphörandet i och med utgången av maj månad av de s. k. glidtullarna (jfr Soc. Medd. årg. 1921 sid. 734) och den i samband därmed stående sänkningen av partipriset. Råg- och rågsiktmjöl ha vardera sjunkit med 1 öre per kg. sedan mars. Beträffande *bröd* har utefter hela linjen någon prissänkning förekommit, och har denna särskilt förmärkts under juni. Detta torde delvis bero på sänkta mjölpriser men framför allt därpå, att under våren nya avtal träffats inom bageribranschen, genom vilka arbetslönerna i allmänhet reducerats med c:a 25 %. På en del håll hade ovannämnda omständigheter ännu ej hunnit inverka på brödpriserna, när juniuppgifterna insamlades, vadan ytterligare nedgång av medelpriserna torde vara att förvänta. Den sedan mars timade sänkningen kan beräknas till 6 à 8 %, eller c:a 5 öre per kg. för rågbröd och 8—12 öre för vetebröd.

Jämföras minutpriserna å *kött* under det nu gångna kvartalet med för samma tid beräknade medelpriser för olika slag av kreatur, levande vikt, i enlighet med från slakthusen lämnade uppgifter (sid. 694—696), visar det sig, att såväl beträffande kött som kreatur, dock med undantag för kalvkött, någon prisstegring ägt rum. Sålunda har medelpriset å fårkött gått upp med 15 öre per kg. från mars till juni och nötkött med 4 öre, motsvarande resp. 6 och 2 %. Beträffande levande djur ha nötkreatur stigit med 4 à 5 %, under det att får hållit sig i ungefär samma prisläge som under mars. Kalvkött har gått ned med 8 à 9 öre per kg., men levande kalvar visa en obetydlig prisökning. *Fläsk* gick ned i pris under kvartalets båda första månader, men steg sedan i juni, så att medelpriserna för resp. färsk och salt svensk vara under denna månad lågo 1 och 3 öre högre per kg. än under mars. Svinpriserna ha stigit betydligt mera, c:a 13 %.

I fråga om priserna å *färsk fisk* har en genomgående kraftig sänkning ägt rum med undantag för färsk sill, som vid denna årstid saluföres endast å enstaka orter. Gädda utvisar en nedgång från mars med 66 öre per kg., abborre med 52, rödspotta med 40 öre etc. De med ledning av insända note-

Livsmedelskostnadernas (inkl. bränsle och lyse) förändringar 1914—1922.
Indextal (juli 1914 = 100).

År	Medeltal för						Aritmetiska (»oväg-da») medeltal	»Väg-da» in-dextal	Relativ sedel-cirkula-tion[2]
	Mejeri-prod., ägg o. marga-rin (10 varu-slag)[1]	Bröd, mjöl och gryn (11 varu-slag)	Kött (8 varu-slag)	Fisk (9 varu-slag)	Övriga födoäm-nen (6 varu-slag)	Bränsle och lyse (7 varu-slag)			
1914 Juli	100	100	100	100	100	100	**100**	**100**	105
3:e kv.	101	109	98	102	103	107	**103**	**103**	121
4:e kv.	110	118	95	102	112	108	**108**	**107**	128
1915 1:a kv.	112	124	106	103	128	112	**114**	**113**	133
2:a kv.	114	135	122	102	135	119	**121**	**121**	130
3:e kv.	124	133	137	118	129	135	**129**	**124**	131
4:e kv.	141	124	140	142	130	151	**138**	**128**	136
1916 1:a kv.	143	124	144	150	137	159	**143**	**130**	144
2:a kv.	146	125	157	152	138	167	**148**	**134**	151
3:e kv.	152	126	182	176	150	187	**162**	**142**	156
4:e kv.	170	131	193	196	168	192	**175**	**152**	168
1917 1:a kv.	179	159	192	203	202	207	**190**	**166**	185
2:a kv.	190	161	193	188	225	228	**197**	**175**	201
3:e kv.	203	158	190	202	228	264	**208**	**181**	210
4:e kv.	237	161	212	251	221	330	**235**	**201**	233
1918 1:a kv.	275	173	285	286	241	347	**268**	**227**	260
2:a kv.	283	188	445	323	237	352	**305**	**255**	285
3:e kv.	304	189	506	377	234	372	**330**	**277**	307
4:e kv.	414	244	490	430	266	395	**372**	**320**	339
1919 1:a kv.	400	255	467	354	295	414	**364**	**335**	340
2:a kv.	403	256	474	307	284	389	**352**	**328**	328
3:e kv.	383	264	476	303	259	370	**343**	**311**	313
4:e kv.	383	274	407	294	240	393	**332**	**308**	314
1920 1:a kv.	331	278	360	272	243	410	**316**	**298**	316
2:a kv.	303	296	349	255	243	447	**316**	**296**	320
3:e kv.	308	301	355	277	241	500	**331**	**304**	326
4:e kv.	325	293	329	266	237	488	**328**	**301**	322
1921 1:a kv.	276	257	287	245	225	407	**283**	**266**	312
2:a kv.	228	240	265	218	209	339	**250**	**240**	295
3:e kv.	224	236	254	226	204	276	**237**	**231**	280
4:e kv.	225	203	212	206	194	219	**210**	**210**	265
1922 1:a kv.	179	191	192	205	194	217	**196**	**188**	260
2:a kv.	154	183	188	180	197	210	**185**	**180**	256
April	159	186	187	188	194	215	**188**	**182**	261
Maj	150	185	187	172	197	208	**183**	**178**	265
Juni	152	178	190	179	201	206	**184**	**179**	243

ringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission samt från Göteborgs stads fiskhamnsauktioner framräknade partimedelpriserna utvisa i stort sett en rätt väsentlig sänkning under kvartalet.

Priset å *kaffe* har stigit betydligt med anledning huvudsakligen av den

[1] Från och med 1920 9 varuslag.

[2] För ytterligare belysning av frågan rörande penningens under kristiden minskade köpkraft har i denna kolumn insatts av professor Gustav Cassel beräknade och genom välvilligt tillmötesgående styrelsen tillhandahållna indextal rörande den relativa sedelcirkulationen. (Rörande principerna för cirkulationssiffrornas beräkning hänvisas till professor Cassels bok: Dyrtid och sedelöverflöd.)

utav riksdagen beslutade tullförhöjningen, 38 öre per kg. för obränd vara. Medelpriserna för resp. kvartalsmånader utgjorde 1·91, 1·96 och 2·38 kr. Genomsnittspriset å *socker* har sjunkit 1 öre per kg. under juni.

Vad slutligen *bränsle* och *lyse* beträffar, ha samtliga artiklar varit underkastade smärre prisreduceringar. Medelpriset för björkved har gått ned från 49·60 kr. under mars till 48·40 kr. under maj samt för barrved under samma tid från 38·30 kr. till 37·50 kr., allt per storfamn. Medelpriserna för juni voro desamma som för maj. För kol har sänkningen under kvartalet utgjort c:a 40 à 50 öre per hl. och för koks 10 à 20 öre. Genomsnittspriset å fotogen, som för mars var 42 öre per liter, sjönk under maj till 39 öre, vilken siffra kvarstår oförändrad för juni.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar sedan juli 1914. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna (inberäknat bränsle och lyse) ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med juni 1922, meddelas å föregående sida tvenne indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).[1]

Av dessa indexserier är det den »vägda», som kommer till användning vid beräknandet av de totala levnadskostnadernas förändringar.

Bostad. Med stöd av uppgifter från ett flertal hyresnämnder i riket har för hyresåret 1921—1922 den genomsnittliga stegringen av bostadshyrorna sedan 1914 beräknats till c:a 63 %, vilken siffra nu kvarstår oförändrad. En gång om året, den 1 oktober, beräknas ny stegringsprocent, som därefter bibehålles t. o. m. den 1 juli påföljande år.

Beklädnad. Beklädnadskontots förändring har beräknats med ledning av de prisuppgifter å vissa slag av tyger, garner, kläder och skodon, vilka liksom förut inhämtats genom socialstyrelsens ombud. Uppgifterna avse de priser, som gällde omkring den 20 i kvartalets sista månad. En närmare redogörelse för insamlingsförfarandet och de under åren 1920 och 1921 vidtagna förändringarna härutinnan ävensom för de vanskligheter, som göra sig gällande vid försöken att erhålla ett fullt tillförlitligt prismaterial på detta område, återfinnes i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 549 ff. samt årg. 1922, häfte 2, sid. 155.

Omstående tabell åskådliggör de prisförändringar, som till beklädnadsposten hörande artiklar varit underkastade från juli 1914 fram till juli 1922.

Den nu slutförda undersökningen visar, att det prisfall, som under föregående kvartal konstaterades beträffande samtliga i tabellen intagna varuslag, fortsatt jämväl under det här ifrågavarande. För en del artiklar har prissänkningen nu varit större än förut, för en del åter mindre, men i stort sett likvärdig. Utgifterna för beklädnadsposten synas sålunda ha sjunkit med i runt tal 6 % sedan föregående undersökningstillfälle, den 1 april, och den genomsnittliga

[1] För de varuslag, som till följd av varuknapphet eller annan orsak varit försvunna ur marknaden, ha prisförändringarna beräknats vara underkastade samma procentuella förskjutningar som därmed närmast jämförbara ersättningsvaror.

Beklädnadsartiklar.

Medelpris för socialstyrelsens ombudsorter.

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Dec. 1916	1917	1918	1919	1920	1921	Okt. 1921	Jan. 1922	April 1922	Juli 1922
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tyger och garner:											
Ylletyg (till damklänning) . pr m.	2·50	5·00	7·00	13·50	13·75	12·00	6·75	5·10	4·75	4·50	4·45
Bomullstyg (till dito) . . . pr m.	0·50	0·80	1·15	2·50	1·90	2·15	1·45	1·20	1·15	1·10	1·05
Ullgarn . . » kg.	6·50	20·00	27·00	50·00	45·00	36·40	16·50	13·15	12·50	12·35	11·95
Herrkläder:											
Herrkostym, best. .	65·00	90·00	120·00	205·00	228·00	270·00	222·00	200·00	192·00	174·00	164·00
» konf. .	40·00	60·00	80·00	130·00	135·00	179·00	141·00	122·00	120·00	111·00	106·00
Vinteröverrock, best.	70·00	95·00	118·00	195·00	217·00	260·00	214·00	193·00	186·00	171·00	161·00
» konf.	40·00	60·00	75·00	123·00	130·00	167·00	131·00	117·00	112·00	104·00	100·00
Bomullsskjorta . .	2·00	3·00	4·00	7·25	7·25	7·00	4·75	4·00	3·90	3·75	3·65
Ylletröja (ullbomull)	1·50	2·50	3·75	8·00	7·00	6·00	5·25	4·75	4·65	4·35	4·10
Yllekalsonger »	1·75	2·75	4·00	8·50	7·50	6·50	5·50	5·25	5·10	4·70	4·45
Yllestrumpor . . .	1·25	2·50	3·10	5·50	4·75	5·00	3·25	2·75	2·55	2·40	2·25
Arbetsblus	1·75	—	—	—	7·25	7·90	5·75	4·90	4·65	4·40	4·25
Skodon:											
Kängor, smorläder .	7·50	16·50	21·00	29·00	31·00	33·50	22·50	18·50	17·75	16·50	15·25
Stövlar	16·50	31·50	38·00	63·00	62·50	65·00	41·50	35·00	33·00	30·00	28·00
Kängor av boxkalv:											
mans-	13·00	19·50	26·00	39·25	40·25	44·25	31·75	26·50	25·25	23·75	21·75
dam-	11·50	17·00	23·00	36·75	37·50	41·50	29·75	25·00	24·25	22·75	21·25
barn-	7·00	10·50	13·50	19·50	17·25	19·50	15·50	13·50	13·00	12·75	12·00
Halvsulning och klackning . . .	3·50	5·50	6·75	8·25	9·75	11·15	9·95	9·50	8·85	8·30	7·80

stegringen sedan 1914 belöper sig nu till c:a 110 %. Det torde böra framhållas, att denna procentsiffra i varje fall ej kan betecknas såsom för hög.

Undersöker man den procentiska stegringen för de olika varuslagen sedan 1914 fram till juli 1922, visar det sig, att underkläder av ullbomull stigit mest, resp. 170 och 155 % för tröja och kalsonger. Herrkläder uppvisa en genomsnittlig stegringssiffra av 150 %; för ylletyg är ökningen ungefär hälften så stor. Ullgarn och strumpor förete båda en uppgång med ungefär 80 %. Skodon hava stigit med i runt tal 75 % och halvsulning med 120 % (motsvarande siffror ett kvartal tidigare voro resp. 90 och 135 %).

Skatter. Skatteposten, beträffande vilken omräkning verkställes endast en gång om året, nämligen till 1-aprilindexen, kvarstår vid detta beräkningstillfälle oförändrad och avser de skatter, som förfalla till betalning under kalenderåret 1922.

Övriga utgifter. Beräkningar, företagna på grundval av uppgifter från ledande firmor samt med hänsyn till den betydelse, som hithörande utgiftsposter anses hava i en normalfamiljs budget, verkställas kvartalsvis och avse dels priser omkring den 20 i kvartalets sista månad, dels taxor såvitt möjligt fr. o. m. kvartalsskiftet. Den nu avslutade undersökningen ger vid handen, att posten »övriga utgifter» under innevarande kvartal visat någon sänkning, och uppgår den procentuella stegringen från juli 1914 numera till 95 %. Motsvarande siffra för förra kvartalet var 100 %. Minskningen är huvudsakligen betingad av sänkta priser på möbler och husgeråd.

I efterföljande tablå meddelas indextal för vissa viktigare poster inom gruppen »övriga utgifter», med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. Jämförbara uppgifter föreligga från och med första kvartalet 1919.

	1914 (mitten)	1919	1920	1921	1921				1922		
					jan.	apr.	juli	okt.	jan.	apr.	juli
Inventarier (möbler, kökssaker m. m.)	100	295	306	269	320	275	244	235	231	211	204
Tvätt och renhållning	100	372	293	229	272	221	212	212	203	183	180
Hygien (sjukvård och hälsovård)	100	199	220	230	226	226	237	229	214	207	206
Intellektuella ändamål	100	234	255	293	306	304	284	278	238	226	226
Förenings- och försäkringsavgifter	100	134	175	187	186	186	186	190	189	189	184
Nöjen och förströelser	100	205	233	236	234	236	236	236	227	219	213
Resor (järnvägs- och spårvägsresor)	100	193	241	259	259	259	259	259	219	219	219
Telefon, post- och skrivutensilier	100	165	229	240	249	243	233	233	225	206	206
Arbetshjälp i hemmet	100	200	252	279	334	260	260	260	260	216	206
Samtliga poster	**100**	**216**	**233**	**231**	**245**	**235**	**225**	**220**	**210**	**200**	**195**

Sammanfattning. Levnadskostnadsindex.

Det må observeras, att samtliga å sid. 672 angivna indexsiffror, vilka framräknas månatligen, endast avse de förändringar, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse, och äro sålunda noga att skilja från det av socialstyrelsen vid varje kvartalsskifte meddelade indextalet för de totala levnadskostnadernas förskjutningar sedan juli månad 1914. Sistnämnda tal inbegriper nämligen utom livsmedelskostnaderna jämväl kostnaderna för bostad; beklädnad, skatter och »övriga utgifter», vilka utgiftsposter delvis förete väsentligt andra prisrörelser.

Den nu senast utförda beräkningen rörande levnadskostnadernas förändringar avser prisläget omkring den 1 juli 1922 och hänför sig som förut till en s. k. normalfamiljs (man, hustru och två barn) budget före kriget, slutande på en total utgiftssumma av c:a 2 000 kr. per år. Denna budget har uppdelats på ovan omnämnda huvudposter i enlighet med de definitiva resultaten av 1913—1914 års levnadskostnadsundersökning. Därefter har på samma

sätt som förut (se Soc. Medd., årg. 1918, sid. 188—189) utgiftsstegringen beräknats för varje särskild huvudpost under förutsättning av en i huvudsak oförändrad levnadsstandard, alltså med bortseende från besparingar och omläggningar i hushållningen. Det må påpekas, att beräkningarna äro grundade på uppgifter, inhämtade från styrelsens ombudsorter, varför de sålunda närmast äro belysande för förhållandena i städer och stadsliknande samhällen. Då de äro byggda på medelpris för samtliga dessa orter, kan det givetvis inträffa, att inom några orter prisförskjutningarna för flera eller färre varuslag varit avvikande från de beräknade medeltalen. Emellertid torde det kunna fastslås, att de nedan angivna indextalen få betecknas såsom *minimisiffror*.

Förhållandet mellan utgifterna för *årsbudgetens särskilda huvudposter*, beräknade enligt prisläget dels vid mitten av år 1914 och dels vid tidpunkten för resp. indexberäkningar, belyses genom följande översikt:

	Föda- och njutningsämnen	Bostad	Bränsle och lyse	Beklädnad	Skatter	Övriga utgifter	Summa utgifter	Ökn. l. minskn. i % fr. närmast föreg. beräkn.
1914 juli	100	100	100	100	100	100	**100**	—
1916 dec.	152	108	168	160	109	125	**139**	+ 39·2
1917 maj	174	108	190	170	109	130	**152**	+ 9·1
sept.	180	112	240	210	109	150	**166**	+ 9·3
1918 1 jan.	214	112	275	250	109	175	**192**	+ 15·6
1 april	229	112	280	270	114	185	**203**	+ 5·8
1 juli	258	112	286	285	114	195	**219**	+ 8·2
1 okt.	281	112	305	350	114	220	**242**	+ 10·5
1919 1 jan.	323	120	381	350	114	225	**267**	+ 10·0
1 april	327	120	367	320	160	215	**265**	— 0·5
1 juli	318	120	326	310	160	210	**257**	— 3·0
1 okt.	311	130	294	330	160	215	**257**	—
1920 1 jan.	307	130	307	345	160	220	**259**	+ 0·5
1 april	287	130	333	370	290	230	**265**	+ 2·4
1 juli	287	130	372	390	290	235	**270**	+ 1·8
1 okt.	298	155	400	390	290	245	**281**	+ 4·3
1921 1 jan.	286	155	380	355	290	245	**271**	— 3·6
1 april	247	155	316	295	372	235	**249**	— 8·0
1 juli	231	155	264	270	372	225	**236**	— 5·5
1 okt.	228	163	231	250	372	220	**231**	— 2·0
1922 1 jan.	202	163	207	240	372	210	**216**	— 6·5
1 april	184	163	196	225	264	200	**195**	— 9·6
1 juli	178	163	188	210	264	195	**190**	— 2·8

Som av sammanställningen framgår, utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till det senaste undersökningstillfället, den 1 juli 1922, 90 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 190. Detta innebär, att en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. numera måste giva ut 3 798 kr. för att kunna uppehålla sin tidigare levnadsstandard.

I jämförelse med indexsiffran vid närmast föregående kvartalsskifte visar den nu framräknade en nedgång med 5 enheter eller 2·8 %. Bidragande till sänkningen ha varit förskjutningar i *nedåtgående* riktning av posterna livsmedel, bränsle och lyse, beklädnad samt »övriga utgifter». Livs-

medelspostens sänkning hänför sig till större eller mindre prisfall under kvartalets lopp å flertalet i budgeten ingående varuslag. Bland dessa må särskilt nämnas margarin, ägg, vetemjöl och bröd. Livsmedelsindexens nedgång har emellertid kraftigt motvägts av prishöjningar å i främsta rummet smör, kaffe, kött och fläsk. I detta sammanhang torde böra erinras om att prisuppgifterna på livsmedel samt bränsle och lyse äro de i följande tabell sid. 680—681 angivna och för juni månad insamlade. Nedgången å beklädnadsartiklar har framför allt gjort sig gällande i fråga om beställda kläder samt skodon och halvsulning. Inom de övriga grupperna har prissänkningen varit av mindre betydelse. Hyres- och skatteposterna kvarstå, såsom förut framhållits, vid detta beräkningstillfälle oförändrade.

* * *

I detta sammanhang torde även de uppgifter rörande *inackorderingspriser för arbetare*, som årligen (under månaderna februari, mars och april) införskaffats från socialstyrelsens ombudsorter, förtjäna att anföras till ytterligare belysning av dyrtidens inverkan på levnadskostnaderna. Medelpriset per vecka för privat inackordering för arbetare utgjorde i genomsnitt för samtliga orter:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Absoluta tal:										
Endast måltider . . . . kr.	8·98	9·47	10·06	12·21	14·24	22·61	25·68	26·08	25·07	20·26
Måltider och husrum . . »	12·21	12·55	13·52	15·34	18·28	27·42	31·43	33·04	32·22	26·75
Indextal:										
Endast måltider	*100*	*105*	*112*	*136*	*159*	*252*	*286*	*290*	*279*	*226*
Måltider och husrum	*100*	*103*	*111*	*126*	*150*	*225*	*257*	*271*	*264*	*219*

Från år 1913 till år 1922 ha, som man finner, inackorderingspriserna stigit i genomsnitt med 126 % för endast måltider och med 119 % för måltider och husrum. Jämföras innevarande års priser med de under fjolåret konstaterade, visar det sig, att en nedgång ägt rum med 19 % för endast måltider och med 17 % för helinackordering. Även på detta område har sålunda ett starkt prisfall ägt rum, om ock ej så kraftigt som beträffande detaljhandelspriserna.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.[1]

A. Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1921		1922	
	Juli	2:dra halvåret								3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet
Stockholm	100	106	123	140	179	283	330	307	239	232	210	189	181
Södertälje	100	106	121	138	178	273	319	298	229	223	203	181	173
Uppsala	100	108	125	142	185	281	334	314	249	238	220	196	182
Nyköping	100	104	119	138	180	268	319	293	229	225	202	178	172
Eskilstuna	100	105	120	136	183	267	319	289	228	222	201	178	170
Linköping	100	107	123	143	188	277	330	306	243	233	215	193	187
Norrköping	100	105	121	138	179	267	320	298	230	224	208	184	175
Motala	100	104	125	146	190	280	332	310	240	234	213	187	179
Jönköping	100	104	122	141	179	271	326	304	237	227	211	184	178
Växjö	100	105	123	142	178	267	322	300	233	227	208	186	179
Kalmar	100	104	120	140	182	260	297	277	222	216	198	179	171
Västervik	100	103	119	136	175	261	307	291	223	215	201	181	170
Visby	100	106	122	137	170	249	305	289	229	224	204	186	177
Karlskrona	100	105	127	145	181	253	303	284	229	225	205	186	178
Kristianstad	100	108	130	149	192	283	318	296	236	235	208	185	176
Malmö	100	104	124	142	187	281	318	295	233	229	205	189	180
Lund	100	105	127	145	186	278	312	292	230	222	203	188	175
Landskrona	100	106	130	146	189	275	325	306	244	239	213	193	182
Hälsingborg	100	105	126	145	185	276	313	293	236	233	207	187	179
Ystad	100	105	131	148	188	281	312	297	231	227	203	185	177
Halmstad	100	106	127	146	187	274	310	290	232	234	203	183	176
Göteborg	100	106	127	147	192	299	337	318	254	246	226	200	188
Lysekil	100	105	119	139	180	268	312	297	229	222	206	184	176
Vänersborg	100	104	122	143	186	285	330	303	241	234	214	194	179
Borås	100	106	127	145	187	282	322	306	243	237	219	200	189
Tidaholm	100	103	121	142	177	260	307	285	233	229	211	187	177
Karlstad	100	108	122	143	182	274	327	311	240	229	209	187	180
Örebro	100	107	123	142	182	267	321	300	231	225	203	182	173
Kopparberg	100	107	121	142	183	272	331	312	243	242	209	183	174
Västerås	100	105	123	142	182	276	333	307	233	223	201	180	174
Falun	100	105	119	139	180	275	326	308	245	240	215	186	179
Domnarvet o. Borlänge	100	105	121	142	186	288	334	—	—	—	—	—	—
Ludvika	100	103	116	137	180	268	328	302	238	233	201	180	170
Gävle	100	107	120	142	184	278	325	312	244	231	210	189	178
Söderhamn	100	108	121	140	184	280	334	317	249	241	213	194	185
Sundsvall: staden	100	105	120	144	184	282	337	318	241	231	213	189	181
sågverksdistriktet	100	103	117	143	189	283	333	317	246	234	218	193	183
Nyland	100	103	114	140	184	266	322	—	—	—	—	—	—
Östersund	100	106	118	139	181	270	317	305	252	245	227	198	185
Umeå	100	106	117	141	187	269	324	308	248	241	224	195	185
Luleå	100	104	117	137	182	270	322	310	249	246	219	195	189
Boden	100	107	119	138	183	277	330	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	100	104	115	128	168	257	323	309	251	246	220	196	188
Kiruna	100	104	116	130	169	262	325	316	263	262	237	209	196
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**270**	**320**	**298**	**237**	**231**	**210**	**188**	**180**

[1] Såsom framhållits i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 748, hava dessa tabeller varit föremål för en omräkning, varvid de tidigare publicerade indextalen för åren 1914—1919 undergått smärre förändringar.

Det må observeras, att samtliga ovan meddelade indexsiffror äro medeltal för de angivna tidsperioderna.

B. Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter = 100.

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1921		1922	
										3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet
Stockholm	119	120	121	119	117	124	123	122	120	120	120	121	121
Södertälje	105	108	106	104	103	106	105	105	102	101	102	102	102
Uppsala	102	103	103	101	102	103	104	104	105	103	105	105	102
Nyköping	98	99	98	97	98	98	99	97	95	96	95	95	96
Eskilstuna	101	103	102	100	104	101	103	100	99	99	99	98	98
Linköping	96	97	98	98	100	98	99	98	98	97	99	100	101
Norrköping	100	103	103	102	102	101	103	103	101	100	103	102	102
Motala	93	94	97	97	98	97	97	97	95	95	96	94	95
Jönköping	95	93	93	92	91	92	94	94	92	91	93	91	93
Värnamo	—	—	—	—	—	—	—	89	89	90	89	87	89
Växjö	89	88	90	89	86	86	89	88	86	86	87	87	88
Kalmar	102	101	101	102	102	97	94	94	95	95	96	97	97
Västervik	93	93	92	91	90	90	89	91	88	87	90	91	90
Visby	97	96	96	92	89	87	91	92	91	92	92	95	94
Karlskrona	101	100	105	103	100	93	95	95	97	97	98	100	100
Kristianstad	96	96	102	101	100	99	94	94	95	96	93	93	93
Malmö	101	101	104	103	105	105	101	100	100	101	99	103	103
Lund	99	99	103	102	101	101	96	97	96	95	96	100	98
Landskrona	99	97	105	102	101	99	99	100	100	101	99	101	100
Hälsingborg	99	98	103	102	101	101	97	97	98	99	98	99	99
Ystad	98	96	103	100	99	99	93	94	93	94	93	95	95
Halmstad	101	99	103	102	101	99	95	95	96	99	95	96	97
Varberg	—	—	—	—	—	—	—	92	92	93	93	92	91
Göteborg	102	102	106	106	107	112	107	108	108	108	109	108	107
Lysekil	101	101	100	101	100	100	99	101	99	98	100	101	101
Vänersborg	99	98	99	100	100	103	101	99	100	99	100	102	98
Borås	98	99	102	102	101	102	98	100	100	100	102	105	104
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	94	93	93	95	95	95
Tidaholm	97	97	99	100	96	95	94	94	97	97	99	99	98
Karlstad	99	101	99	100	98	99	100	102	100	98	99	99	100
Arvika	—	—	—	—	—	—	—	101	99	98	100	98	98
Örebro	100	101	101	100	99	98	99	99	97	97	97	97	97
Kopparberg	93	93	93	94	94	93	96	97	95	97	92	91	91
Västerås	100	100	101	101	100	101	104	102	98	96	96	97	98
Falun	99	99	97	98	98	100	101	101	103	103	102	99	100
Avesta	—	—	—	—	—	—	—	98	94	95	91	89	91
Domnarvet o. Borlänge	93	93	93	94	95	96	97	—	—	—	—	—	—
Ludvika	97	97	94	95	97	99	100	98	98	99	94	94	93
Mora	—	—	—	—	—	—	—	103	104	105	102	97	98
Gävle	101	101	99	101	101	102	101	104	102	99	99	101	100
Söderhamn	96	97	95	95	97	98	99	101	101	100	98	100	100
Sundsvall: staden	104	103	101	105	104	106	108	108	104	102	104	103	104
sågverksdistriktet	98	98	93	99	101	101	101	103	101	99	101	101	100
Nyland	100	98	92	97	99	95	98	—	—	—	—	—	—
Kramfors	—	—	—	—	—	—	—	101	105	105	105	105	104
Östersund	102	102	99	101	101	101	101	104	109	108	111	108	106
Umeå	97	95	90	94	96	93	95	96	98	98	100	98	98
Vilhelmina	—	—	—	—	—	—	—	109	117	119	115	109	114
Luleå	103	104	100	101	104	103	105	108	110	111	109	109	111
Boden	101	103	100	100	103	104	105	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	116	115	110	106	107	110	117	119	123	124	122	122	123
Kiruna	118	116	110	107	107	111	117	122	129	131	131	130	128
Samtliga orter	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Medelpris per år (1913—1921) och per månad (juni 1921—juni 1922)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35
2	» handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20
3	» separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	××310	× 401	× 587	729	657	496
5	» mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389
7	» halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428
10	» » konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	×1200	1271	963	947
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60
13	» färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	××38	× 42	× 50	× 75	91	71
17	» råg-, » » »	»	22	23	32	××29	× 36	× 41	× 56	56	46
18	» rågsikt-, » » »	»	27	29	39	××34	—	—	× 73	73	63
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72
20	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108
22	» » knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132
23	» mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217
26	» mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113
27	» ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301
29	» soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377
31	» spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310
33	» salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321
36	» salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338
37	» » amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166
39	» gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260
40	» sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92
41	» strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91
42	» torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119
43	» rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199
44	» kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134
45	» salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87
46	» strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210
49	Socker, bit-	»	67	65	66	× 68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090
54	» barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286
57	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452
59	» eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Juni 1921	Juli 1921	Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Höjning (+) eller sänkning (—) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	juni 1914—juni 1922	juni 1921—juni 1922	
35	34	34	33	33	32	30	26	26	25	25	25	25	+ 78·6	— 28·6	1
19	19	19	18	18	18	17	15	14	14	13	13	13	+ 62·5	— 31·6	2
13	13	13	12	12	12	11	10	9	9	9	9	9	+ 50·0	— 30·8	3
461	463	536	500	463	460	411	342	330	352	392	348	379	+ 67·7	— 17·8	4
453	444	510	486	451	449	406	330	322	337	378	335	355	+ 73·2	— 21·6	5
376	371	371	366	360	354	342	327	311	293	279	275	266	+ 65·2	— 29·3	6
257	250	256	252	247	238	227	218	207	184	174	168	165	+ 38·7	— 35·8	7
278	276	275	274	268	262	247	199	192	191	156	129	127	— 8·0	— 54·3	8
306	334	359	370	452	560	591	431	446	340	231	214	219	+ 67·2	— 28·4	9
275	295	283	—	407	445	453	370	386	—	—	—	—	—	—	10
922	939	898	1000	816	763	742	760	756	737	735	755	725	—	— 21·4	11
61	60	51	63	53	51	49	50	50	50	51	51	50	+ 72·4	— 18·0	12
—	164	84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
59	58	58	57	53	50	48	47	47	47	47	48	48	+ 60·0	— 18·6	14
77	77	77	77	79	82	88	90	92	95	101	105	106	+ 130·4	+ 37·7	15
76	74	75	70	63	58	57	57	56	56	56	55	52	+ 57·7	— 31·6	16
51	51	48	44	40	35	34	33	33	33	32	32	32	+ 52·4	— 37·3	17
71	70	68	63	56	49	49	48	47	47	47	47	46	+ 76·9	— 35·2	18
74	74	74	71	66	56	53	52	51	52	53	54	54	+ 50·0	— 27·0	19
78	77	75	74	72	69	68	67	67	65	64	62	60	+ 53·8	— 23·1	20
110	111	110	107	103	99	96	94	92	91	90	89	86	+ 109·8	— 21·8	21
134	134	134	131	128	123	120	118	117	116	114	113	109	—	— 18·7	22
95	95	94	93	86	83	82	80	79	78	77	77	73	+ 92·1	— 23·2	23
67	67	66	65	59	57	58	56	55	54	53	53	50	+ 61·3	— 25·4	24
221	220	218	214	199	192	189	188	186	183	178	177	171	+ 128·0	— 22·6	25
116	116	116	112	105	99	98	99	96	95	93	92	87	+ 102·3	— 25·0	26
131	131	130	128	120	117	117	114	113	112	110	110	103	+ 71·7	— 21·4	27
309	308	306	298	271	244	230	223	221	217	214	216	221	+ 84·2	— 28·5	28
251	250	246	238	215	193	181	175	173	169	168	170	173	+ 78·4	— 31·1	29
389	375	366	355	337	314	305	303	295	285	279	272	277	+ 109·8	— 28·8	30
203	201	197	192	182	168	169	166	162	157	150	148	148	+ 108·5	— 27·1	31
342	335	318	294	252	225	221	224	229	232	239	241	247	+ 79·0	— 27·8	32
286	282	276	260	205	192	195	186	187	195	195	203	205	+ 70·8	— 28·3	33
—	—	292	321	322	312	296	280	274	269	266	273	291	+ 107·9	—	34
308	314	327	330	313	288	266	256	249	243	236	236	244	+ 90·6	— 20·8	35
327	334	343	343	329	303	283	273	265	255	252	252	258	+ 91·1	— 21·1	36
265	260	275	273	251	232	213	203	196	195	193	198	201	—	— 24·2	37
143	161	160	161	169	160	157	163	169	163	152	113	111	+ 54·2	— 22·4	38
238	267	270	263	254	246	220	224	236	241	214	163	175	+ 62·0	— 26·5	39
105	117	113	113	94	92	82	78	70	58	72	72	90	+ 172·7	— 14·3	40
97	91	79	80	86	86	78	84	87	85	68	65	67	+ 86·1	— 30·9	41
115	118	116	116	117	112	107	109	124	111	96	92	90	+ 63·6	— 21·7	42
195	207	201	189	184	195	181	213	220	191	154	148	151	+ 86·4	— 22·6	43
133	139	129	131	128	123	116	121	127	124	113	109	111	—	— 16·5	44
81	81	86	86	83	80	80	82	83	83	83	83	83	+ 97·6	+ 2·5	45
63	71	68	68	58	54	53	52	51	51	55	49	51	+ 64·5	— 19·0	46
110	111	102	97	94	95	96	100	103	103	109	106	101	+ 80·4	— 8·2	47
202	202	197	196	191	191	190	189	191	191	191	196	238	+ 51·6	+ 17·8	48
*167	*167	*167	*167	*166	*166	*165	*165	*166	*165	*165	*165	*164	+ 156·3	— 1·8	49
26	26	25	24	24	23	23	22	22	22	22	22	22	—	— 15·4	50
17	17	17	17	17	16	16	16	16	16	15	15	15	+ 150·0	— 11·8	51
50	47	46	45	43	43	42	42	41	42	41	39	39	+ 95·0	— 22·0	52
7040	6630	6290	6070	5810	5550	5360	5160	5030	4960	4890	4840	4840	+ 86·9	— 31·3	53
5610	5370	5080	4890	4710	4420	4150	4020	3940	3830	3780	3750	3750	+ 79·4	— 33·2	54
678	648	599	548	548	530	502	508	503	492	478	442	437	+ 112·1	— 35·5	55
1389	1312	1102	999	976	985	1004	1015	1034	1026	1023	997	972	+ 148·0	— 30·0	56
726	727	603	537	499	491	484	480	518	486	490	450	442	+ 95·6	— 39·1	57
441	424	390	353	317	327	322	325	349	349	348	341	337	+ 127·7	— 23·6	58
492	475	396	353	366	360	360	364	400	387	385	375	366	+ 105·6	— 25·6	59

(Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala			Nyköping		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	Mjölk: oskummad	l.	29	29	29	25	25	25	26	26	26	24	24	24
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	12	12	12	—	—	—
3	separerad	»	11	11	11	8	8	8	10	10	10	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	398	343	392	402	348	391	411	345	387	395	340	378
5	mat- (lands-)	»	368	314	363	393	341	374	407	320	350	379	332	365
6	Ost: helfet	»	268	278	281	275	267	263	275	257	266	290	285	290
7	halvfet	»	158	159	165	150	150	158	200	158	160	188	192	188
8	Margarin, växt-	»	154	128	129	150	124	115	150	121	128	153	123	123
9	Ägg: färska	tjog	255	250	247	226	213	221	238	197	201	187	176	188
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	862	870	831	679	686	638	683	700	650	509	509	477
12	»	5 l.	53	52	52	41	39	36	48	49	45	35	34	32
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	41	42	43	38	39	39	36	36	38	39	41	40
15	Bruna bönor	»	100	112	114	95	97	107	100	120	120	100	100	113
16	Mjöl: vete-	»	56	56	50	57	57	53	55	55	52	57	57	53
17	råg-	»	34	34	35	34	34	35	29	29	29	34	34	34
18	rågsikt-	»	44	45	45	48	47	47	46	46	46	46	46	46
19	Gryn: havre-	»	45	47	48	54	53	54	50	50	50	53	55	54
20	ris-	»	57	56	60	63	60	55	66	63	63	65	65	65
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	82	82	76	86	83	77	80	69	69	75	75	65
22	knäckebröd	»	120	120	118	114	113	105	114	100	98	89	89	79
23	limpa, söt	»	101	102	91	80	80	75	93	100	80	78	78	74
24	» sur	»	77	77	72	—	—	—	80	78	69	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	202	197	202	180	180	180	250	213	161	147	147	146
26	mjukt, bakat med vatten	»	106	107	97	92	93	93	120	114	85	79	79	69
27	mjukt, » » mjölk	»	147	147	120	114	107	107	124	120	102	90	91	80
28	Nötkött, färskt: stek	»	237	242	266	244	235	236	201	208	206	223	212	230
29	soppkött	»	182	183	181	169	166	168	170	173	161	164	159	172
30	Kalvkött: gödkalv	»	314	309	338	269	259	276	262	264	284	251	230	250
31	spädkalv	»	165	166	165	171	155	168	141	140	123	150	150	150
32	Fårkött: färskt	»	332	329	344	268	264	274	252	258	286	223	222	237
33	salt	»	238	236	252	—	—	—	208	208	210	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	299	293	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	277	284	306	239	229	259	244	245	237	238	221	238
36	salt, svenskt	»	277	290	312	238	238	258	251	243	244	275	263	263
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175	175	175
38	Fisk, färsk: abborre	»	182	122	136	162	106	105	174	121	104	109	55	72
39	gädda	»	247	155	161	218	154	184	220	165	197	192	145	151
40	sill	»	84	56	—	68	—	—	86	—	—	—	—	—
41	strömming	»	72	70	101	59	49	60	92	77	84	42	54	62
42	torsk	»	137	137	145	168	153	150	150	132	96	134	118	113
43	rödspotta	»	172	160	164	230	196	150	203	142	—	150	140	165
44	kolja	»	143	135	143	146	137	150	150	132	100	126	102	115
45	salt: sill	»	72	75	75	73	72	81	70	69	67	71	70	75
46	strömming	»	50	48	50	—	—	—	50	50	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	108	109	109	100	100	100	100	100	100	98	100	95
48	Kaffe	»	190	213	245	204	196	240	197	200	240	204	204	240
49	Socker[×]	»	160	160	160	164	162	162	165	165	162	165	165	165
50	Salt	»	25	26	25	24	24	24	25	24	25	25	24	24
51	Svagdricka	l.	22	22	22	15	15	15	23	21	20	12	12	12
52	Fotogen	»	35	35	35	40	40	40	40	39	38	35	35	34
53	[1])Ved: björk-	famn	6380	6390	6130	6000	6000	6000	4920	4810	4760	4270	4270	4340
54	barr-	»	4390	4160	4110	3950	3930	3930	3900	3590	3700	3100	3130	3130
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	441	500	500	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	1150	1150	1000	1000	1050	1050	1150	1150	1150	1000	1000	1000
57	eng. hushålls-	»	500	494	443	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	378	378	330	—	—	—	369	369	356	305	305	305
59	eng. kamin-	»	390	390	350	350	350	350	—	—	—	—	—	—

[1]) Uppsala: maj alved 41·80, aspved 24·90 samt ekved 39·20 kr. per famn. Motala: avfalls-

Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			Värnamo			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	22	21	21	21	21	21	21	21	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	10	8	8	8	—	—	—	2
8	8	8	8	8	8	8	8	8	7	7	7	—	—	—	8	8	8	3
380	331	364	403	350	395	403	351	396	402	340	383	412	353	390	362	338	385	4
359	325	349	398	337	364	369	325	367	393	336	368	385	328	342	339	334	343	5
314	295	258	271	280	275	283	283	283	263	272	263	256	249	239	269	269	269	6
201	189	163	187	185	178	175	175	171	158	168	158	175	175	175	163	163	163	7
165	143	129	150	122	118	155	127	123	156	123	123	159	120	122	153	143	140	8
197	186	194	198	197	198	204	202	211	198	196	202	241	209	219	209	203	210	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
656	656	531	667	728	700	675	675	663	526	587	583	887	893	450	620	620	580	11
41	43	38	53	56	55	52	53	52	38	43	40	45	45	26	45	45	45	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
31	36	34	41	41	42	45	45	48	39	39	40	50	55	53	50	50	50	14
93	100	100	99	120	120	117	118	117	98	106	106	119	130	130	113	103	107	15
55	53	51	49	49	48	51	51	50	50	50	50	57	55	52	54	53	50	16
31	33	34	30	31	30	30	30	32	31	31	31	36	34	34	30	30	30	17
45	46	45	38	39	38	43	43	43	43	43	42	50	48	48	46	47	45	18
48	50	54	55	54	54	55	55	54	58	55	55	55	55	55	55	57	55	19
74	—	70	63	63	59	69	69	60	58	60	56	60	60	60	73	70	70	20
70	70	63	86	86	83	82	82	80	86	89	83	120	117	101	115	115	112	21
85	86	80	128	129	124	118	118	117	111	111	108	135	134	132	122	120	117	22
78	85	67	81	81	78	86	86	73	85	84	87	63	63	68	58	58	58	23
—	—	—	50	52	52	60	60	50	61	57	60	—	—	41	52	53	46	24
185	190	163	183	183	182	250	250	200	162	158	154	201	202	193	167	167	167	25
80	83	73	83	83	84	117	117	96	73	75	78	96	93	93	—	—	—	26
90	90	83	99	100	100	108	108	100	125	128	120	113	113	102	66	67	67	27
254	234	233	206	209	212	238	244	246	205	217	217	200	200	207	183	182	196	28
169	163	163	180	181	185	192	194	196	170	181	182	153	150	166	156	155	163	29
305	273	272	295	292	292	297	298	311	224	225	234	256	250	249	249	250	250	30
146	154	163	156	127	112	148	156	157	125	113	119	152	150	150	131	129	134	31
267	263	269	294	295	289	293	299	313	236	240	246	218	250	250	201	206	210	32
—	—	—	233	248	233	193	200	200	167	175	167	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
266	257	262	240	242	246	243	247	250	202	206	212	250	250	243	200	200	214	35
270	255	260	250	250	250	250	250	269	200	204	215	250	250	239	227	227	247	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	—	—	—	—	—	—	—	—	37
118	88	95	172	130	140	148	101	127	179	139	146	150	131	142	100	100	100	38
155	124	147	208	151	193	218	138	170	257	169	191	223	175	188	147	150	150	39
75	—	—	77	—	—	55	—	—	68	—	—	64	—	—	65	56	—	40
45	47	68	50	51	69	38	48	57	55	57	70	74	73	84	62	65	59	41
152	154	157	131	123	136	126	122	104	117	—	—	120	108	100	110	113	88	42
192	163	161	151	148	153	150	140	150	154	—	—	140	119	125	168	157	147	43
127	122	112	127	118	130	119	118	125	135	132	143	107	100	106	118	110	97	44
65	69	76	79	79	79	83	83	83	80	80	79	85	100	100	85	80	80	45
—	—	—	—	—	50	75	60	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
93	113	103	103	110	107	111	88	98	122	125	100	125	125	115	125	150	120	47
200	213	250	183	188	240	195	198	239	175	175	214	175	175	225	200	200	237	48
167	165	165	163	163	163	161	161	161	166	165	166	167	167	167	165	165	163	49
20	24	23	20	20	20	25	25	23	20	20	20	20	20	20	20	20	20	50
17	17	17	—	—	—	15	15	15	18	15	15	14	15	14	15	15	15	51
42	36	36	35	35	35	37	37	35	37	37	37	40	40	40	40	40	40	52
4980	4980	4980	5600	5600	5600	5220	5250	5300	4360	4330	4430	4680	4680	4580	3570	3700	3700	53
3560	3560	3560	4700	4680	4660	4220	4280	4200	3220	3190	3240	3080	3080	3130	2520	2650	2650	54
375	375	375	750	—	—	450	300	300	400	400	—	—	—	—	238	238	238	55
950	950	950	1000	958	950	940	940	940	1000	900	950	1000	1000	—	—	—	—	56
—	—	—	—	—	—	490	440	490	500	—	—	—	—	—	—	—	—	57
310	310	310	256	350	288	365	365	365	—	—	—	300	300	300	—	—	—	58
—	—	—	375	350	300	365	365	365	363	350	350	375	375	325	—	—	—	59

ved april 23·70, maj 22·30 samt juni 22·50 kr. per famn. — ˣ Maximipris.

	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik			Visby		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	*Mjölk: oskummad*	l.	22	22	22	25	25	25	24	24	24	25	25	20
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	10	10	10	8	8	8	8	8	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	386	355	378	373	324	365	395	347	377	383	334	345
5	mat- (lands-)	»	375	346	357	366	307	333	373	320	333	373	332	326
6	Ost: helfet	»	291	284	290	325	329	329	308	275	250	314	310	300
7	halvfet	»	160	150	150	—	—	—	—	—	—	193	—	200
8	Margarin, växt-	»	191	120	133	150	120	133	163	136	138	160	140	120
9	*Ägg: färska*	*tjog*	*176*	*176*	*179*	*187*	*169*	*181*	*193*	*179*	*195*	*186*	*188*	*188*
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	706	750	750	1092	1033	1000	857	857	714	900	960	780
12	»	5 l.	39	43	43	60	65	65	46	48	39	75	75	75
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	53	55	55	48	48	49	50	50	50	50	52	52
15	Bruna bönor	»	90	120	113	114	111	103	100	110	110	113	115	120
16	Mjöl: vete-	»	58	57	54	54	54	50	57	55	52	58	58	53
17	råg-	»	*36*	*36*	*36*	29	29	28	*31*	*30*	—	*36*	*36*	*36*
18	rågsikt-	»	50	50	50	42	42	42	47	45	45	50	50	50
19	Gryn: havre-	»	50	55	55	55	55	55	55	50	50	60	60	60
20	ris-	»	60	56	56	66	60	55	67	60	60	60	60	57
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	90	90	90	115	115	108	115	115	110	70	70	70
22	knäckebröd	»	128	126	110	129	128	120	120	120	115	145	145	130
23	limpa, söt	»	60	59	59	64	64	63	60	60	60	70	70	70
24	» sur	»	46	45	45	43	42	41	46	46	46	40	40	37
25	Vetebröd: skorpor	»	139	138	138	162	163	159	160	160	160	175	175	175
26	mjukt, bakat med vatten	»	68	68	68	83	83	83	75	75	75	69	69	69
27	» » mjölk	»	83	83	83	88	88	88	100	100	100	95	95	95
28	Nötkött, färskt: stek	»	193	199	207	187	187	197	200	206	225	157	173	178
29	soppkött	»	167	175	181	153	156	162	150	153	160	132	146	154
30	Kalvkött: gödkalv	»	281	275	279	263	259	264	266	200	219	205	205	212
31	spädkalv	»	136	130	145	136	130	135	142	110	111	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	211	197	219	194	198	211	183	183	183	198	202	226
33	salt	»	178	184	200	200	225	—	142	142	150	164	160	233
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	208	202	216	192	197	218	226	210	210	201	216	250
36	salt, svenskt	»	200	195	224	221	229	246	250	250	225	203	223	250
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	...	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	121	91	122	175	130	121	83	49	45	150	153	150
39	gädda	»	142	132	147	208	139	175	164	128	130	178	180	180
40	sill	»	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	strömming	»	60	54	57	56	58	70	21	28	40	28	30	38
42	torsk	»	78	74	72	83	72	74	66	52	47	53	62	51
43	rödspotta	»	131	125	139	150	150	167	—	—	—	167	160	—
44	kolja	»	100	80	86	125	117	138	—	—	—	138	140	—
45	salt: sill	»	80	80	93	112	95	101	75	75	90	80	80	80
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	125	—	—	125	125	125	—	—	—	125	124	124
48	Kaffe	»	176	186	233	200	200	240	194	189	235	200	200	240
49	Socker ×	»	164	164	164	163	163	163	163	163	163	165	165	165
50	Salt	»	21	21	21	19	18	19	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	18	18	18	18	18	18	13	13	13	12	12	12
52	Fotogen	»	43	39	40	40	39	36	38	36	35	35	35	35
53	[1]) Ved: björk-	famn	3050	3000	3400	3450	3530	3490	3830	3830	3830	5610	4870	4870
54	barr-	»	1940	1840	2090	2750	2750	2790	2940	2940	2940	4810	3800	3800
55	Bränntorv	100 kg.	400	350	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	*Kol: antracit-*	*hl.*	*1000*	*900*	*1000*	—	—	—	1000	1000	1000	1200	1200	1200
57	eng. hushålls-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	290	290	290	400	325	325	400	400	400
59	eng. kamin-	»	325	325	400	275	288	288	400	325	400	400	400	400

[1]) Visby: alved april 52·50 samt maj och juni 41·80 kr. per famn. — × Maximipris.

Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
25	25	25	20	20	20	23	23	23	22	20	20	18	18	20	22	22	22	1
18	18	18	8	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
10	10	10	6	8	8	9	9	9	7	6	6	7	6	8	8	8	8	3
386	330	373	362	313	356	374	329	372	371	327	371	376	325	351	372	324	363	4
364	312	341	357	307	349	—	312	—	360	319	—	—	—	—	—	—	—	5
320	330	276	380	380	380	370	368	350	271	279	267	316	319	313	353	317	305	6
183	183	175	180	180	180	220	216	218	162	174	158	—	—	180	192	194	200	7
150	130	135	150	140	140	158	134	129	154	124	124	150	131	129	156	129	115	8
222	194	192	199	187	183	211	203	200	200	189	212	196	180	188	192	188	191	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
1000	1017	1000	633	700	700	665	700	728	586	600	583	681	675	681	665	668	682	11
60	63	60	50	50	50	49	50	55	50	50	50	50	50	45	48	48	47	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	50	55	55	52	53	52	49	49	50	50	50	50	50	51	52	14
100	100	100	102	118	120	111	115	113	100	100	116	93	95	96	100	101	102	15
58	58	54	51	51	47	55	55	52	56	56	52	55	55	50	55	54	51	16
34	34	34	28	28	30	32	32	31	36	36	36	32	32	32	34	34	34	17
50	50	50	43	43	43	47	47	46	47	47	47	46	46	46	49	49	49	18
55	55	55	50	55	55	47	48	48	50	50	51	45	46	48	49	50	50	19
75	75	75	63	58	60	60	60	56	50	50	48	69	68	63	62	63	59	20
80	80	75	108	108	108	125	130	131	117	110	110	100	100	100	—	—	—	21
130	130	130	115	115	115	165	165	156	135	130	125	156	153	149	142	138	130	22
57	57	57	50	46	46	53	53	53	52	52	52	55	56	53	60	60	60	23
42	42	42	38	38	38	38	38	38	35	35	36	34	34	33	40	40	40	24
210	210	210	150	153	153	150	150	150	—	—	—	128	128	127	147	147	147	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
96	96	96	92	92	92	104	104	104	88	90	96	97	98	99	86	86	86	27
234	233	249	174	174	175	269	266	275	211	206	246	248	250	250	215	215	212	28
187	193	200	150	152	150	208	205	220	186	178	196	200	200	200	178	182	182	29
296	291	293	267	251	250	282	280	313	310	300	319	348	350	338	310	306	285	30
141	140	146	155	150	150	177	174	175	182	170	190	195	197	196	156	156	156	31
286	289	293	260	255	253	277	258	271	302	300	296	294	291	301	308	300	280	32
220	195	190	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
246	248	256	207	218	229	225	234	250	200	200	248	246	250	249	198	210	239	35
245	250	256	200	225	225	302	300	330	250	250	300	313	300	300	205	231	250	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
135	111	115	150	150	150	148	111	—	138	120	163	—	—	—	—	138	150	38
187	136	156	211	158	198	241	204	231	248	200	246	278	275	286	228	184	200	39
—	—	—	83	75	—	61	66	89	85	71	95	—	—	100	78	76	106	40
51	37	49	62	58	53	60	65	—	—	—	—	—	—	—	82	60	70	41
43	37	35	54	47	—	56	53	51	71	68	71	60	58	63	55	55	58	42
152	144	152	150	150	148	130	139	144	145	133	157	150	142	140	147	155	162	43
—	—	—	100	—	100	100	—	—	146	—	150	—	—	—	—	87	100	44
90	90	90	110	110	110	132	132	128	126	126	121	100	100	100	95	101	97	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
150	150	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
175	175	225	200	220	240	193	206	235	183	183	243	200	200	244	188	200	253	48
163	163	163	161	161	160	160	160	160	161	161	161	160	159	159	160	160	160	49
25	25	25	18	18	18	20	20	20	20	20	20	20	20	20	16	16	16	50
15	15	15	10	10	10	14	13	13	12	12	12	15	15	15	13	13	13	51
40	36	36	40	36	36	35	35	35	36	36	36	36	36	36	40	35	35	52
4070	4030	3950	5360	4980	4980	7200	7060	7080	6380	5990	5990	7000	7000	7000	6240	6240	6240	53
—	—	—	4100	3910	3910	6400	6320	6340	6380	5990	5990	6200	6200	6200	5670	5670	5670	54
—	—	—	450	450	450	660	677	630	667	500	500	—	—	—	399	399	399	55
1100	1050	950	950	950	—	906	834	750	1100	800	800	925	925	925	1000	850	850	56
425	425	—	525	500	475	427	421	389	500	425	425	425	425	425	500	475	475	57
350	350	350	325	320	320	350	305	305	325	300	300	305	305	305	345	345	345	58
367	375	367	350	338	325	353	317	301	325	325	325	375	375	367	430	400	400	59

	Varuslag	Kvantitet	Ystad			Halmstad			Varberg			Göteborg		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	**Mjölk:** oskummad	l.	20	20	20	23	22	22	20	20	20	27	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	10	10	10	15	15	15
3	separerad	»	6	6	6	8	7	7	8	8	8	12	12	12
4	**Smör:** bords- (mejeri-)	kg.	369	321	341	399	349	393	393	338	378	413	361	410
5	mat- (lands-)	»	—	—	—	370	317	358	362	320	347	393	351	373
6	**Ost:** helfet	»	290	275	270	289	272	283	244	239	236	265	275	275
7	halvfet	»	190	183	183	200	186	171	171	170	167	150	150	163
8	**Margarin, växt-**	»	158	128	125	159	130	125	150	124	110	160	120	120
9	**Ägg:** färska	tjog	188	191	200	199	193	205	191	184	194	222	220	207
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	**Potatis:** gammal	hl.	485	500	500	744	771	767	550	567	600	725	860	700
12	»	5 l.	50	50	45	50	48	46	35	40	43	49	53	45
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	**Ärter, gula**	kg.	53	53	53	45	45	45	49	50	53	55	55	60
15	**Bruna bönor**	»	100	104	103	100	110	110	86	90	88	125	125	125
16	**Mjöl:** vete-	»	54	54	50	55	53	49	54	54	50	58	58	54
17	råg-	»	34	35	35	31	30	30	30	30	30	36	36	36
18	rågsikt-	»	46	45	45	46	43	43	46	46	46	51	51	51
19	**Gryn:** havre-	»	50	50	50	55	55	55	54	54	54	55	55	55
20	ris-	»	60	50	50	60	55	55	66	64	53	50	50	50
21	**Rågbröd:** grovt spisbröd	»	115	115	115	120	120	120	138	138	130	81	81	75
22	knäckebröd	»	138	138	138	140	137	137	147	145	138	96	96	90
23	limpa, söt	»	53	53	52	53	56	56	59	58	56	95	95	93
24	» sur	»	36	36	36	43	40	40	44	44	44	50	50	46
25	**Vetebröd:** skorpor	»	190	155	150	147	132	134	135	135	123	188	188	187
26	mjukt, bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108	108	95
27	mjukt, » » mjölk	»	126	125	123	110	101	101	—	—	—	129	129	112
28	**Nötkött,** färskt: stek	»	186	189	189	197	200	206	188	188	188	245	244	248
29	soppkött	»	161	164	163	163	169	175	159	158	158	196	197	193
30	**Kalvkött:** gödkalv	»	241	226	250	260	252	254	—	—	—	293	283	295
31	spädkalv	»	138	139	150	161	161	156	158	153	142	150	141	135
32	**Fårkött:** färskt	»	211	194	226	221	224	218	184	187	186	298	290	276
33	salt	»	—	—	—	192	213	200	—	—	—	—	—	—
34	**Renkött,** färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	283	288	288
35	**Fläsk:** färskt	»	184	201	221	221	233	256	200	200	222	257	280	300
36	salt, svenskt	»	239	261	254	275	274	291	231	231	245	265	287	300
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	200	180	—	—	—	—	—	—
38	**Fisk,** färsk: abborre	»	215	175	175	188	132	—	—	—	—	194	131	133
39	gädda	»	220	219	200	206	183	200	150	150	—	231	163	191
40	sill	»	—	—	—	84	74	86	80	—	—	66	63	—
41	strömming	»	69	63	53	82	—	—	—	—	—	93	97	102
42	torsk	»	55	55	55	42	41	39	25	24	24	54	52	49
43	rödspotta	»	155	150	131	120	128	134	110	94	92	145	123	161
44	kolja	»	125	—	—	72	69	68	57	57	55	73	86	84
45	salt: sill	»	122	113	105	75	75	80	61	64	59	100	95	100
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	**Kabeljo**	»	—	—	—	100	100	100	95	90	88	100	75	75
48	**Kaffe**	»	187	189	231	189	193	225	184	188	234	175	200	231
49	**Socker**[×]	»	161	161	161	164	164	161	161	161	161	160	160	160
50	**Salt**	»	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
51	**Svagdricka**	l.	10	10	10	13	13	13	13	13	13	18	18	18
52	**Fotogen**	»	40	36	36	35	35	35	30	30	30	32	32	32
53	[1]) **Ved:** björk-	famn	5970	5950	6120	4970	5120	5310	4980	4980	4630	6500	6500	6500
54	barr-	»	4950	4770	5140	4030	4160	4230	4380	4150	3740	5500	5500	5500
55	**Bränntorv**	100 kg.	375	375	375	458	483	425	425	417	408	—	—	—
56	**Kol:** antracit-	hl.	950	950	950	1000	1000	1000	950	950	—	875	875	875
57	eng. hushålls-	»	412	450	450	425	450	450	375	375	375	375	375	375
58	**Koks:** gasverks-	»	300	300	300	—	—	400	—	—	—	325	325	325
59	eng. kamin-	»	375	325	325	400	400	400	375	358	358	350	350	350

[1]) Halmstad: bokved april 51·80, maj 54·20 samt juni 54·30; ribbved april 33·00 samt maj mipris.

Lysekil			Vänersborg			Borås			Lidköping			Tidaholm			Karlstad			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
22	22	22	22	22	22	26	26	24	18	18	18	20	18	18	25	25	25	1
15	15	15	13	13	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
5	5	5	10	10	10	13	13	12	7	7	7	5	5	5	8	8	8	3
405	362	388	384	351	374	402	356	402	380	335	373	388	340	364	394	324	375	4
391	349	329	394	340	322	388	340	341	360	312	339	385	335	362	390	306	349	5
280	290	290	229	225	215	222	222	207	292	267	219	318	320	235	254	246	232	6
153	153	153	—	150	—	129	133	125	192	167	142	192	200	150	153	150	144	7
170	130	130	158	123	122	150	125	129	150	120	118	158	140	130	160	120	122	8
184	173	175	195	190	186	217	211	206	194	190	191	198	181	198	222	209	216	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
810	805	790	1000	950	880	531	555	544	633	592	550	600	550	550	635	623	594	11
46	44	44	50	49	49	48	48	47	43	40	33	40	35	35	58	53	51	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
60	60	60	53	54	53	50	60	60	37	37	35	46	46	48	55	55	54	14
120	120	120	114	118	122	110	116	120	113	117	120	100	100	102	127	121	130	15
55	55	50	57	55	52	55	55	51	56	56	52	55	55	52	57	56	50	16
32	32	32	30	29	29	32	32	32	25	28	28	30	30	30	33	33	33	17
48	48	47	47	45	45	48	48	46	40	46	45	46	46	45	47	46	45	18
55	55	55	54	54	54	55	55	55	50	50	50	50	50	51	55	54	55	19
60	60	56	52	53	50	—	70	64	70	70	70	—	—	50	68	69	64	20
90	88	79	60	60	60	113	114	108	90	90	90	104	104	102	94	94	87	21
120	122	118	100	100	100	133	132	129	115	115	115	125	123	124	105	105	100	22
84	84	74	83	83	83	92	92	90	68	68	67	95	95	86	96	96	91	23
65	65	56	50	50	50	50	50	50	—	—	—	79	79	78	77	78	70	24
182	182	160	200	200	200	172	172	172	133	133	114	192	190	190	175	172	169	25
96	96	86	70	70	70	70	70	70	63	63	63	—	—	—	102	102	98	26
95	95	82	95	95	95	106	106	106	71	71	69	145	145	133	144	144	140	27
250	250	250	250	250	250	263	265	266	250	250	250	248	248	250	213	218	224	28
220	220	220	192	192	179	201	203	204	213	213	214	173	169	175	177	175	180	29
—	—	—	217	217	250	278	280	281	275	275	275	249	249	250	283	273	274	30
150	150	150	136	136	128	138	140	141	138	138	139	141	146	145	134	133	117	31
250	250	250	200	200	238	246	252	254	210	226	214	205	205	239	243	246	250	32
—	—	—	—	—	—	—	200	200	283	283	283	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
250	250	250	200	200	238	248	238	238	235	247	275	248	243	245	256	251	255	35
300	300	300	250	250	275	250	250	250	267	267	275	250	250	240	256	255	255	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	197	197	197	—	—	—	—	—	—	37
—	—	—	150	131	125	137	131	139	130	68	83	200	175	150	194	98	108	38
—	—	—	250	175	159	223	201	223	178	140	180	238	200	230	219	149	189	39
52	—	—	72	65	—	80	87	—	65	67	66	81	78	—	83	75	—	40
—	—	—	85	—	—	90	88	87	70	75	80	81	76	75	73	74	96	41
57	49	48	75	75	75	66	71	66	111	105	—	—	—	—	118	109	111	42
104	102	106	150	150	150	161	145	154	123	125	121	225	225	225	159	152	148	43
57	49	48	98	98	95	97	103	94	109	100	96	136	150	150	130	127	125	44
68	66	65	80	86	80	80	90	90	80	80	88	65	65	50	85	85	96	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	90	92	84	96	90	81	97	92	83	100	100	100	108	108	100	47
200	200	250	190	190	228	200	200	244	190	190	237	200	205	250	193	196	243	48
165	165	165	162	162	162	163	163	163	160	160	160	165	165	165	166	163	163	49
25	25	25	20	20	20	20	20	20	24	24	21	25	25	21	20	20	20	50
15	15	15	15	15	15	—	—	—	13	13	13	17	17	17	18	18	18	51
40	35	35	38	37	35	38	35	35	37	36	36	45	45	45	38	35	35	52
7070	6800	6830	5500	5700	5450	5760	5670	5710	5490	5140	5060	3470	3590	3590	5350	5350	5280	53
4870	5230	5230	3500	3400	3400	4100	4080	4000	3400	3120	3120	2520	2650	2650	4100	4100	4270	54
767	767	767	—	—	—	—	—	—	400	400	400	—	—	—	—	—	—	55
875	867	875	1000	1000	1000	950	938	950	992	992	908	900	900	900	900	792	792	56
381	375	375	—	—	—	600	—	—	508	508	408	600	600	600	375	350	325	57
—	—	—	300	300	300	313	317	300	325	325	325	575	375	375	340	340	340	58
350	325	350	400	400	400	369	356	350	350	350	317	—	—	—	350	325	325	59

och juni 35·10 kr. per famn. Varberg: bokved under hela kvartalet 58·70 kr. per famn. — × Maxi-

	Varuslag	Kvantitet	Arvika			Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	Mjölk: oskummad	l.	25	25	25	26	26	26	24	23	23	24	24	24
2	handskummad	»	12	12	12	—	—	—	11	10	10	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	9	8	8	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	405	390	338	384	335	378	409	339	378	382	332	375
5	mat- (lands-)	»	335	328	300	387	333	373	402	339	378	380	333	372
6	Ost: helfet	»	254	254	250	277	283	267	260	234	232	263	267	272
7	halvfet	»	192	188	185	200	183	170	150	143	158	169	169	169
8	Margarin, växt-	»	155	150	140	150	140	135	154	133	130	150	120	117
9	Ägg: färska	tjog	222	203	215	198	197	200	235	203	220	227	223	234
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	750	750	656	533	533	467	566	595	566	600	603	592
12	»	5 l.	55	50	50	32	37	26	—	—	—	35	35	35
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	56	60	60	40	40	40	44	50	52	36	38	38
15	Bruna bönor	»	114	110	120	95	110	110	95	112	120	100	97	103
16	Mjöl: vete-	»	56	56	52	54	54	50	53	54	51	57	57	53
17	råg-	»	28	28	30	28	28	28	30	30	32	33	33	33
18	rågsikt-	»	45	45	45	43	43	43	45	45	46	45	45	45
19	Gryn: havre-	»	58	59	60	45	50	50	53	54	55	51	54	55
20	ris-	»	67	60	55	45	45	48	64	64	55	56	55	57
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	80	75	75	70	69	63	62	62	61	67	67	64
22	knäckebröd	»	105	105	103	89	89	83	91	90	90	94	94	89
23	limpa, söt	»	72	72	60	80	80	70	83	83	83	87	87	83
24	» sur	»	55	55	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	150	150	150	150	150	150	168	168	168	185	185	167
26	mjukt, bakat med vatten	»	93	93	71	93	92	89	83	83	83	102	102	92
27	mjukt, » » mjölk	»	102	102	80	100	100	95	—	—	—	101	101	96
28	Nötkött, färskt: stek	»	221	229	230	208	200	200	240	240	240	211	210	210
29	soppkött	»	173	185	178	150	150	150	174	175	178	162	161	161
30	Kalvkött: gödkalv	»	288	296	300	264	264	264	258	259	253	267	266	270
31	spädkalv	»	150	150	150	140	125	125	150	175	150	160	160	160
32	Fårkött: färskt	»	255	254	277	263	250	246	215	229	228	239	243	243
33	salt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	250	250	250	253	225	225	239	234	228	244	237	239
36	salt, svenskt	»	250	250	250	267	233	233	255	250	250	250	250	250
37	» amerikanskt	»	200	200	200	—	—	—	200	200	200	200	200	200
38	Fisk, färsk: abborre	»	150	138	100	131	73	71	167	124	129	—	94	105
39	gädda	»	200	150	165	205	151	168	233	166	184	194	138	158
40	sill	»	87	80	—	70	65	—	—	—	—	70	—	—
41	strömming	»	85	80	80	56	66	78	56	55	68	55	60	73
42	torsk	»	100	100	100	103	110	130	114	110	103	144	125	140
43	rödspotta	»	157	150	150	141	147	125	170	150	150	160	—	145
44	kolja	»	106	100	98	123	118	127	117	118	113	126	111	105
45	salt: sill	»	90	89	82	70	70	65	66	69	60	66	74	76
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	84	90	90	—	—	—	94	95	94	110	90	91
48	Kaffe	»	190	192	244	180	207	220	192	215	243	186	191	240
49	Socker[×]	»	167	167	163	164	164	164	165	165	165	165	163	163
50	Salt	»	20	20	20	20	20	20	21	21	21	24	25	25
51	Svagdricka	l.	10	10	10	—	—	—	—	—	—	18	14	14
52	Fotogen	»	40	40	37	35	32	32	38	38	37	35	30	30
53	Ved: björk-	famn	5000	5000	5000	5420	5420	5290	3560	3380	3290	5200	5120	5460
54	barr-	»	3560	3500	3500	3780	3780	3780	2490	2400	2400	3810	3760	3860
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	800	800	800	1100	1100	1100	1000	900	750	1088	1088	950
57	eng. hushålls-	»	450	450	450	—	—	500	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	275	278	275	—	—	—	350	350	350
59	eng. kamin-	»	350	350	350	367	375	375	338	325	300	394	394	350

[×] Maximipris.

Falun			Ludvika			Avesta			Mora			Gävle			Söderhamn			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
25	25	25	22	22	22	20	20	20	25	24	24	30	30	29	25	25	25	1
12	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	16	16	—	—	—	2
12	12	12	—	—	—	8	8	8	—	—	—	12	12	12	15	15	15	3
391	335	375	398	350	362	391	343	377	436	378	420	407	355	376	427	372	397	4
383	328	369	405	350	360	388	343	377	414	379	—	404	344	358	421	371	382	5
284	280	264	225	200	200	243	243	263	250	250	250	257	244	244	225	225	232	6
155	150	157	175	150	140	150	—	177	—	—	—	160	150	154	168	165	160	7
157	132	125	150	140	140	150	130	118	153	125	120	162	130	129	152	120	128	8
256	228	236	263	228	233	269	223	232	279	236	251	275	236	243	266	265	279	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
1000	964	964	821	786	786	—	—	—	929	1000	929	633	625	550	831	831	734	11
53	52	51	48	42	46	53	51	49	70	70	70	47	46	46	50	53	55	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
45	45	45	40	40	40	40	40	45	44	48	48	42	42	42	44	44	44	14
106	121	101	80	87	80	100	100	100	90	97	85	96	97	91	92	92	92	15
55	55	51	56	56	53	55	55	51	55	55	54	55	55	50	59	57	53	16
30	30	30	30	30	30	30	29	30	35	35	35	33	32	33	35	32	32	17
45	45	45	48	47	47	46	46	47	50	50	50	46	46	46	50	48	48	18
50	50	50	50	50	50	51	53	54	60	60	60	50	50	50	54	53	53	19
68	63	68	70	67	63	50	50	53	60	60	60	66	54	53	80	73	68	20
69	69	67	60	63	65	65	65	64	75	75	75	71	63	63	75	70	70	21
96	95	96	94	92	94	88	89	83	104	103	103	89	83	83	100	95	94	22
82	83	81	81	80	80	70	70	70	73	73	73	99	93	82	107	107	104	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	57	54	—	—	—	24
173	173	171	190	190	190	180	180	180	200	200	200	181	176	169	204	204	200	25
87	85	85	75	75	75	70	70	70	92	92	77	103	92	73	109	111	111	26
85	86	85	80	80	80	—	—	—	—	—	—	133	134	115	118	117	118	27
260	260	260	208	208	209	216	211	211	220	220	220	187	184	194	243	250	250	28
197	198	199	173	173	174	170	167	165	150	150	150	152	150	155	174	170	175	29
300	299	289	253	265	238	236	237	245	350	325	325	263	247	261	345	325	319	30
156	159	150	150	150	150	145	140	153	175	175	175	143	129	137	185	179	170	31
274	275	275	—	219	219	225	225	239	253	275	271	227	223	232	248	250	250	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	—	—	—	—	—	33
290	282	294	—	—	—	—	—	—	—	—	—	313	—	—	350	—	—	34
273	272	273	248	243	240	243	231	230	275	275	250	232	219	240	250	250	250	35
258	277	276	250	250	247	250	245	265	275	250	250	260	248	247	271	267	255	36
180	180	183	180	195	200	—	—	—	200	200	230	175	—	—	200	200	200	37
195	153	153	185	140	150	200	105	114	157	119	125	111	68	73	125	94	65	38
245	159	173	235	181	188	213	152	186	220	169	188	276	140	193	208	156	150	39
100	99	87	—	—	—	60	—	—	68	—	—	—	—	—	—	—	—	40
100	81	76	65	65	68	56	55	60	76	75	88	78	55	36	66	56	45	41
150	140	150	100	105	113	128	138	135	—	—	—	146	119	100	130	100	—	42
209	198	201	178	175	183	165	150	202	—	—	—	157	150	150	142	138	—	43
131	100	100	106	113	125	125	101	127	102	100	100	148	150	150	120	93	—	44
97	98	97	65	60	60	68	71	75	83	81	77	66	66	66	95	85	90	45
50	50	50	—	—	—	50	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
100	105	100	95	100	100	125	108	108	150	—	—	—	—	—	—	—	—	47
208	213	253	178	178	228	210	205	250	170	170	—	206	214	246	175	188	220	48
166	166	166	170	168	168	166	166	166	168	168	168	165	165	165	175	170	170	49
22	21	20	20	20	20	25	25	25	26	25	24	20	18	18	23	20	20	50
—	—	—	—	—	9	15	15	15	—	—	—	15	11	11	—	—	—	51
44	42	42	40	40	40	40	40	40	50	50	50	56	35	35	43	45	40	52
4450	4570	4450	4220	4220	4220	4060	4060	4060	3530	3280	3280	5220	5040	4980	3560	3560	3560	53
3260	3200	3200	3340	3340	3340	2470	2650	2650	2270	2140	2140	3800	3770	3800	3030	3030	3030	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
1000	—	—	975	975	975	1100	1100	1100	1000	1000	1000	975	975	975	1100	1000	1000	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	533	442	525	425	425	57
367	375	350	375	375	375	400	400	400	—	—	—	340	340	340	425	350	350	58
375	375	350	—	—	—	—	—	—	425	425	425	400	367	350	450	400	400	59

	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: staden			Sundsvall: sågverksdistriktet			Kramfors			Östersund		
			Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni
1	Mjölk: oskummad	l.	30	26	32	29	26	30	30	30	30	30	30	30
2	handskummad	»	—	—	—	—	15	—	—	—	—	18	18	18
3	separerad	»	15	12	17	15	12	16	15	15	15	13	13	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	396	354	388	392	360	382	420	398	404	392	371	381
5	mat- (lands-)	»	384	351	376	382	355	370	379	357	370	383	361	361
6	Ost: helfet	»	239	236	247	239	236	237	270	270	250	248	250	241
7	halvfet	»	153	150	150	166	156	147	140	133	140	192	188	150
8	Margarin, växt-	»	160	130	130	164	134	130	160	143	120	149	120	118
9	Ägg: färska	tjog	287	256	252	299	267	256	281	263	269	275	269	265
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	857	1000	929	809	964	905	667	667	833	847	950	950
12	»	5 l.	48	51	47	46	49	50	49	49	53	67	68	67
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	48	44	45	47	48	48	50	50	50	50	50	53
15	Bruna bönor	»	76	80	79	81	86	84	83	81	90	92	93	93
16	Mjöl: vete-	»	58	57	52	56	56	53	60	58	55	58	58	54
17	råg-	»	32	33	31	32	33	33	35	35	33	35	35	35
18	rågsikt-	»	48	47	46	48	48	47	50	50	48	51	51	51
19	Gryn: havre-	»	51	51	51	49	54	52	52	51	49	55	55	55
20	ris-	»	67	63	63	67	61	61	66	66	66	56	59	56
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	83	82	77	85	81	78	90	92	86	87	85	86
22	knäckebröd	»	93	93	87	95	94	89	107	107	108	98	97	100
23	limpa, söt	»	81	81	67	80	80	67	86	83	80	89	82	78
24	» sur	»	69	69	56	69	69	55	—	—	—	70	63	63
25	Vetebröd: skorpor	»	160	160	150	160	160	150	210	210	210	200	200	195
26	mjukt, bakat med vatten	»	114	114	100	113	113	100	96	96	85	104	90	90
27	mjukt, » » mjölk	»	170	170	170	170	170	170	—	—	—	135	120	113
28	Nötkött, färskt: stek	»	236	235	233	214	213	220	187	185	186	229	224	220
29	soppkött	»	175	175	167	159	159	155	147	145	150	177	175	176
30	Kalvkött: gödkalv	»	289	281	257	259	251	255	—	—	—	375	370	375
31	spädkalv	»	181	167	167	158	148	154	138	138	138	177	167	168
32	Fårkött: färskt	»	235	235	237	213	205	225	177	—	188	229	232	245
33	salt	»	200	200	200	188	190	190	—	—	—	250	233	233
34	Renkött, färskt	»	308	—	—	—	—	—	—	—	—	250	—	—
35	Fläsk: färskt	»	271	269	252	254	251	250	250	250	250	267	265	263
36	salt, svenskt	»	270	285	263	271	251	253	—	270	260	268	260	258
37	» amerikanskt	»	184	186	200	183	196	201	200	200	215	201	206	208
38	Fisk, färsk: abborre	»	150	126	79	—	123	74	—	—	—	199	141	104
39	gädda	»	229	164	139	222	159	131	225	200	—	271	192	178
40	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	strömming	»	75	84	48	73	80	46	77	75	65	97	91	87
42	torsk	»	109	100	—	100	100	—	—	—	—	124	119	104
43	rödspotta	»	177	163	157	—	—	—	—	—	—	150	147	138
44	kolja	»	122	119	—	—	—	—	100	—	—	124	117	110
45	salt: sill	»	88	84	81	83	81	84	78	74	70	83	84	80
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	38	35	45	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	Kaffe	»	184	194	238	184	187	233	223	200	250	180	186	225
49	Socker[×]	»	169	164	164	168	166	165	175	168	168	168	165	165
50	Salt	»	23	22	22	24	23	23	25	25	24	23	23	23
51	Svagdricka	l.	15	15	15	14	12	12	15	15	15	19	19	19
52	Fotogen	»	45	45	39	44	44	41	50	50	45	49	48	49
53	[1])Ved: björk-	famn	4650	4880	4830	3760	3980	4490	4250	4250	3750	4370	4460	4460
54	barr-	»	4030	4470	4120	2980	3240	3780	3250	3250	2750	3510	3580	3580
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	1375	1375	1000
57	eng. hushålls-	»	700	300	325	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	500	500
59	eng. kamin-	»	350	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Sundsvall: staden: bräd-, bak- och ribbved (medelpris) april 29·60, maj 26·20 samt juni bak- och ribbved (medelpris) april och maj 23·90 samt juni 21·40; plankved april 31·50, maj 35·30 till följande priser per famn: i Kiruna under hela kvartalet björkved 49·80 samt barrved 42·70

Umeå			Vilhelmina			Luleå			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	Apr.	Maj	Juni	
25	25	25	33	33	33	30	30	30	37	37	37	38	38	38	**25**	**25**	**25**	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**13**	**13**	**13**	2
10	10	10	—	—	—	10	10	10	—	—	—	—	—	—	**9**	**9**	**9**	3
373	344	358	354	353	370	433	400	425	384	383	396	369	368	380	**392**	**348**	**379**	4
348	342	356	348	350	—	350	350	350	359	349	359	347	344	353	**378**	**335**	**355**	5
300	300	280	275	275	225	304	314	313	269	261	266	282	279	275	**279**	**275**	**266**	6
—	—	—	183	175	163	161	—	—	—	—	—	200	—	—	**174**	**168**	**165**	7
160	126	134	157	120	127	153	130	133	165	127	127	154	146	132	**156**	**129**	**127**	8
290	255	252	344	292	274	281	281	300	317	283	286	313	264	272	**231**	**214**	**219**	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
750	750	800	—	—	1143	758	878	887	1190	1190	1190	—	—	—	**735**	**755**	**725**	11
53	53	60	88	88	88	53	76	75	66	67	65	69	66	69	**51**	**51**	**50**	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	58	59	55	58	57	58	51	51	50	49	48	48	**47**	**48**	**48**	14
100	100	100	103	95	100	83	85	82	101	100	99	90	88	86	**101**	**105**	**106**	15
60	60	55	56	56	54	60	60	55	58	58	56	59	58	55	**56**	**55**	**52**	16
35	35	35	36	35	35	40	39	35	33	35	33	—	—	35	**32**	**32**	**32**	17
50	50	50	47	49	48	51	51	51	51	51	51	50	50	49	**47**	**47**	**46**	18
60	60	60	61	61	58	60	60	60	58	58	58	59	58	60	**53**	**54**	**54**	19
74	68	65	86	80	75	62	60	61	68	68	60	62	65	67	**64**	**62**	**60**	20
90	86	80	98	92	90	88	96	93	92	94	86	91	91	90	**90**	**89**	**86**	21
100	96	90	108	110	103	105	106	104	112	113	110	104	105	103	**114**	**113**	**109**	22
90	90	82	93	95	85	73	69	71	86	86	75	90	90	92	**77**	**77**	**73**	23
—	—	—	—	—	—	52	59	53	—	—	—	—	—	—	**53**	**53**	**50**	24
246	241	240	160	160	160	250	250	250	200	220	170	137	137	153	**178**	**177**	**171**	25
100	100	90	150	150	150	111	110	110	—	—	100	91	91	111	**93**	**92**	**87**	26
—	—	—	—	—	—	123	123	123	173	175	—	—	—	—	**110**	**110**	**108**	27
200	198	195	150	173	180	153	175	182	155	175	191	181	207	216	**214**	**216**	**221**	28
140	140	139	130	143	150	120	136	150	124	141	158	127	147	147	**168**	**170**	**173**	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	304	313	325	283	—	—	**279**	**272**	**277**	30
150	150	150	106	—	—	125	128	140	132	148	140	119	129	118	**150**	**148**	**148**	31
250	250	250	—	—	—	191	211	250	167	196	195	197	190	199	**239**	**241**	**247**	32
—	—	—	—	—	—	185	155	152	150	200	188	—	—	—	**195**	**203**	**205**	33
225	—	—	—	—	—	236	227	—	177	—	—	200	—	—	**266**	**273**	**291**	34
225	225	225	250	250	—	239	243	250	228	237	241	239	243	240	**236**	**236**	**244**	35
225	225	225	—	—	—	250	231	250	265	264	258	253	248	250	**252**	**252**	**258**	36
220	220	220	184	188	200	198	208	210	206	202	210	199	201	195	**193**	**198**	**201**	37
150	52	43	—	100	90	95	68	49	119	88	67	113	88	76	**152**	**113**	**111**	38
278	133	119	—	150	150	145	127	100	185	146	117	194	156	127	**214**	**163**	**175**	39
75	—	—	—	—	—	—	—	—	50	78	—	52	—	—	**72**	**72**	**90**	40
100	88	49	—	—	—	84	73	49	84	—	65	69	75	76	**68**	**65**	**67**	41
121	—	—	—	—	—	63	—	—	67	—	—	72	75	—	**96**	**92**	**90**	42
—	—	—	—	—	—	100	—	—	107	—	—	145	—	—	**154**	**148**	**151**	43
—	—	—	—	—	—	75	—	—	—	—	—	60	—	—	**113**	**109**	**111**	44
76	65	63	72	73	68	92	92	85	80	78	78	80	79	80	**83**	**83**	**83**	45
70	—	—	—	—	—	52	—	53	58	50	50	57	50	—	**55**	**49**	**51**	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**109**	**106**	**101**	47
200	200	248	194	176	243	192	205	235	200	201	243	189	200	245	**191**	**196**	**238**	48
170	175	170	170	170	170	175	175	165	174	175	174	171	171	170	**165**	**165**	**164**	49
25	25	20	33	33	25	22	25	24	30	30	29	25	23	24	**22**	**22**	**22**	50
17	17	17	—	—	—	20	24	20	20	20	20	18	18	18	**15**	**15**	**15**	51
45	40	40	52	50	50	50	50	50	60	60	60	61	61	61	**41**	**39**	**39**	52
3990	3800	3800	2440	2440	2440	4520	4520	4520	4170	4170	4170	5870	5870	5870	**4890**	**4840**	**4840**	53
3040	3040	3040	1830	1830	1830	3460	3460	3460	3570	3570	3570	4980	4980	4630	**3780**	**3750**	**3750**	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**478**	**442**	**437**	55
—	—	—	—	—	—	1200	1200	1200	—	—	—	1500	1500	1400	**1023**	**997**	**972**	56
—	—	—	—	—	—	650	650	650	—	—	—	—	—	—	**490**	**450**	**442**	57
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**348**	**341**	**337**	58
500	500	500	—	—	—	500	500	500	—	—	—	650	650	650	**385**	**375**	**366**	59

31·30; plankved april 43·50, maj 39·90 samt juni 38·40 kr. per famn. Sundsvall: distr.: bräd-, samt juni 32·30 kr. per famn. L. K. A. B. har under kvartalet tillhandahållit sin personal ved kr. — × Maximipris.

Av ombuden meddelade minutpriser (öre pr kg.) å vissa slag av färsk fisk.

	1922				1922				1922		
	Apr.	Maj	Juni		Apr.	Maj	Juni		Apr.	Maj	Juni
Uppsala:				*Kalmar:*				*Avesta:*			
Braxen . . .	115	125	100	Id	105	95	—	Braxen . . .	—	100	115
Gös	290	230	240	*Visby:*				Gös	290	220	—
Hälleflundra .	290	250	250	Flundra . . .	105	100	85	Havslax . . .	130	110	—
Lake	230	115	100	Makrill . . .	—	200	140	Hälleflundra .	300	—	240
Nyköping:				Sjötunga . . .	155	190	180	Lake	175	120	—
Makrill . . .	—	150	100	*Malmö:*				Makrill . . .	—	125	120
Sjötunga . . .	200	120	150	Ål	320	320	300	Sjötunga . .	170	165	160
Eskilstuna:				*Halmstad:*				*Gävle:*			
Gös	220	175	165	Flundra . . .	60	65	65	Sik	—	200	200
Lake	150	95	90	Rödtunga . .	—	100	80	*Söderhamn:*			
Linköping:				Sjötunga . . .	300	250	200	Braxen . . .	100	90	70
Gös	300	215	230	Vitling . . .	35	35	35	Gös	—	235	225
Hälleflundra .	310	300	300	Ål	—	275	265	Hälleflundra .	250	225	—
Id	100	140	—	*Göteborg:*				Sjötunga . .	200	150	—
Röding . . .	380	345	370	Makrill . . .	—	60	50	*Kramfors:*			
Sik	215	170	200	*Arvika:*				Sik	225	200	—
Sjötunga . . .	185	140	175	Braxen . . .	—	90	80	*Luleå:*			
Vitling . . .	80	70	—	Hälleflundra .	350	280	240	Id	—	70	40
Ål	375	355	350	*Västerås:*				Sik	175	155	100
Norrköping:				Braxen . . .	—	90	120	*Malmberget:*			
Vitling . . .	70	75	75	Gös	235	170	180	Sik	205	150	120
Motala:				Makrill . . .	—	140	100	*Kiruna:*			
Sjötunga . . .	150	150	155	*Falun:*				Hälleflundra .	205	—	—
Värnamo:				Vitling . . .	—	100	100	Röding . . .	195	200	—
Rödtunga . .	160	150	145					Sik	180	175	125

Fiskpriser i Göteborg.

Medelpriser i parti i fiskhamnen (öre per kg.) april 1921—juni 1922.

Slag	Apr. 1921	Maj 1921	Juni 1921	Juli 1921	Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922
Sill, stor . . .	34	30	—	89	96	63	45	55	43	73	37	31	29	35	—
» blandad .	13	—	—	—	56	42	29	48	25	30	39	11	—	23	—
» liten . .	4	—	—	32	43	19	—	39	17	26	10	8	—	9	—
Kolja, stor . .	85	62	72	71	50	60	74	62	74	72	136	91	62	59	68
» halvstor	71	53	64	56	40	46	58	51	68	62	132	77	48	51	55
» liten .	26	20	25	22	18	18	34	28	41	34	60	33	17	23	26
Vitling . . .	34	21	21	16	14	13	22	23	27	32	53	36	12	20	18
Torsk, stor . .	33	29	39	54	40	49	50	35	40	46	84	36	18	23	27
» liten .	24	13	19	15	13	18	25	24	25	25	81	32	20	17	16
Långa	92	73	101	91	79	75	79	86	84	92	116	81	56	69	66
Gråsik . . .	30	31	37	43	33	33	27	30	23	25	48	21	20	23	24
Tunga, röd . .	108	74	117	121	105	125	133	182	206	267	337	259	74	76	98
» äkta	307	178	316	565	585	559	440	274	320	571	652	451	309	237	210
Piggvar . . .	176	169	317	298	243	295	241	226	228	347	450	221	163	164	171
Slätvar	165	132	212	236	185	214	195	154	182	300	358	181	147	121	168
Rödspotta . .	107	125	156	117	98	93	101	133	129	182	256	137	65	61	84
Hälleflundra .	223	157	206	161	158	163	176	170	143	220	257	163	153	112	135
Makrill . . .	168	80	64	58	37	56	87	—	—	—	—	—	—	92	24
Tillförsel:															
Antal båtar .	976	1 850	1 772	1 172	941	2 094	1 379	1 059	613	810	118	1 024	1 059	1 601	1 747
» lådor .	18 596	19 261	18 198	19 402	19 850	27 294	17 950	17 698	10 344	26 561	8 926	68 311	19 087	20 294	22 849

Medelpriser i parti (öre) april 1921—juni 1922.[1])

Slag	Kvantitet	Apr. 1921	Maj 1921	Juni 1921	Juli 1921	Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922
Abborre, stor. .	kg.	134	89	111	167	155	165	167	125	109	152	138	160	133	64	88
liten .	»	70	55	58	101	105	98	79	74	71	73	91	123	86	24	31
Braxen	»	100	91	120	117	150	138	73	25	80	—	140	125	98	63	59
Gädda, levande.	»	300	161	140	250	225	225	206	175	164	188	—	—	110	101	100
slaktad .	»	203	134	213	235	189	195	166	163	131	174	181	225	180	80	93
Gös	»	251	217	254	253	244	267	270	251	247	253	265	323	236	126	165
Hälleflundra, stor	»	206	153	174	156	169	143	161	168	135	202	171	166	179	144	150
liten	»	150	100	170	100	133	95	108	120	88	163	144	133	160	145	—
Id	»	90	85	105	75	108	90	65	—	85	—	—	128	80	54	81
Kolja, svensk .	»	108	95	101	104	95	93	99	91	103	86	125	121	82	79	75
Kungsflundra .	»	40	40	—	—	—	70	—	100	100	125	139	75	—	—	—
Lake, stor . .	»	110	—	—	125	—	—	—	138	115	158	150	95	88	—	—
insjö- liten . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	83	113	81	80	—	—	—
Lax, färsk . .	»	594	537	309	405	444	403	461	394	406	275	400	533	535	433	320
Piggvar . . .	»	158	156	125	113	—	—	—	240	125	350	—	242	179	143	—
Röding	»	413	363	250	242	175	225	272	236	225	253	—	325	333	—	—
Rödspotta, stor.	»	128	115	168	127	116	108	126	138	131	164	188	133	103	90	100
liten	»	120	—	175	100	—	85	89	—	90	135	—	90	79	60	—
Sik, stor . . .	»	178	151	208	200	163	156	160	154	139	153	128	—	204	114	120
liten . . .	»	—	—	—	200	—	140	127	125	110	105	—	125	150	80	—
Siklöja	»	—	—	—	170	167	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda[2])	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » . . .	kg.	43	40	—	—	110	76	56	60	55	33	24	37	55	—	—
Sjötunga, stor .	»	171	127	158	162	144	175	176	195	200	210	—	258	128	125	139
liten	»	131	77	109	111	103	103	107	110	135	125	—	160	71	68	90
Slätvar	»	192	133	140	70	138	—	250	167	133	325	280	180	150	158	—
Strömming . .	»	36	49	78	54	46	39	63	43	35	61	63	48	27	26	38
Torsk, m. huvud	»	55	45	—	60	—	48	57	55	51	63	93	66	40	—	—
svensk huvudlös	»	92	74	89	96	88	110	100	89	90	100	143	100	70	74	73
Vitling, stor. .	»	30	—	60	36	46	34	38	47	58	50	75	59	29	25	30
liten .	»	—	—	—	—	—	—	—	33	—	33	—	—	20	—	—
Ål, levande, stor	»	—	517	—	350	—	280	380	350	375	400	—	—	—	290	290
liten	»	—	385	—	190	—	252	263	275	275	260	—	—	—	220	225

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

	Tillgång	Efterfrågan	Tendens		Tillgång	Efterfrågan	Tendens
30/3 — 5/4	god	medelmåttig	svävande	11/5—17/5	riklig	medelmåttig	fallande
6/4 —12/4	»	»	»	18/5—24/5	»	dålig	»
13/4 —19/4	riklig	livlig	fallande	25/5—31/5	»	»	»
20/4 —26/4	»	medelmåttig	»	1/6— 7/6	god	medelmåttig	fast
27/4 — 3/5	»	»	»	8/6—14/6	»	»	svävande
4/5 —10/5	»	»	svävande	15/6—21/6	»	»	»
				22/6—28/6	knapp	»	»

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare i Stockholm. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

De från Göteborg erhållna noteringarna åter avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn, och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni
Kreaturspriser. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	82	85	80	74	75	75	73	77	73
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	72	75	70	64	65	65	65	68	64
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	62	65	60	50	50	50	48	48	46
» 3. Mindre feta	47	50	45	35	35	35	35	35	36
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	87	90	85	80	80	80	81	84	84
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	77	80	75	69	70	70	68	70	66
» 2. Mindre feta	52	56	51	45	45	45	48	50	46
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	90	90	84	85	85	85	90	93	89
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	80	80	74	80	80	80	75	78	74
» 2. Fullt köttiga (500—700 »)	70	71	67	80	80	80	62	65	61
» 3. Mindre köttiga	50	54	59	56	60	60	48	50	46
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	87	90	85	—	—	—	72	74	70
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	72	75	70	—	—	—	58	60	56
» 2. Mindre feta	52	56	51	—	—	—	43	43	39
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	28	28	24
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	134	129	143	100	111	123	133	135	124
» (70—90 »)				96	107	123	103	105	95
Skummjölkskalvar	84	79	93	80	85	96	62	63	58
Får:									
Yngre, feta	105	109	113	90	95	95	85	90	92
Äldre, »	95	99	105	79	85	85	65	65	62
Lamm	—	—	—	105	120	120	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	135	146	153	125	117	129	120	129	132
Rena, större svin (100—170 kg.)	125	136	143	115	107	115	118	126	125
Suggor	100	101	95	90	81	93	93	96	95
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar	233	406	471						
Kor	1 846	2 548	2 062	210	179	154	1 448	1 094	697
Övriga nötkreatur									
Gödkalvar	654	1 314	1 304	339	387	415	257	388	444
Spädkalvar	169	281	290	211	278	265	434	218	256
Får och lamm	457	552	1 035	72	112	113	140	214	222
Svin	1 449	2 373	2 549	378	413	386	649	737	849
Spädgrisar	16	26	7	1	1	7	—	—	—
Hästar och föl	90	111	80	22	40	31	30	43	28
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	5 608	4 572	3 675	220	193	176	—	—	—
Gödkalvar	8 097	7 747	6 753	363	396	440	—	—	—
Spädkalvar	5 544	3 195	2 192	323	329	301	—	—	—
Får och lamm	8 685	4 183	4 533	105	134	126	—	—	—
Svin[4]	13 875	9 115	8 316	399	428	396	—	—	—
Spädgrisar	85	72	34	4	2	8	—	—	—
Hästar och föl	221	186	134	32	45	36	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni
70	70	66	—	—	—	80	81	80	71	80	80	—	—	—
60	60	56	—	—	—	72	75	72	64	67	68	70	70	70
50	50	50	—	—	—	65	65	62	56	57	58	60	60	60
45	45	45	—	—	—	50	53	48	38	42	45	45	45	45
30	30	30	—	—	—	33	33	33	31	33	33	—	—	—
80	80	76	—	—	—	95	96	95	83	90	91	—	—	—
70	70	70	—	—	—	86	86	84	73	75	83	85	85	85
50	50	50	—	—	—	71	76	74	63	63	72	70	70	70
35	35	35	—	—	—	53	55	55	48	45	53	—	—	—
85	85	81	—	—	—	80	81	86	80	81	85	—	—	—
75	75	75	—	—	—	75	76	78	73	73	75	75	75	75
65	65	65	—	—	—	75	76	78	66	65	65	75	75	75
55	55	55	—	—	—	61	67	68	61	56	55	55	55	55
40	40	40	—	—	—	48	48	49	50	40	39	—	—	—
75	75	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60	60	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	65	65
45	45	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	50	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	105	108	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	119	115
105	105	108	—	—	—	120	120	113	—	—	—	98	97	93
80	80	80	—	—	—	75	75	70	75	75	75	73	72	68
70	70	70	—	—	—	80	75	65	75	75	75	80	80	80
60	60	60	—	—	—	65	55	50	—	—	—	65	65	65
75	75	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105	105	105
120	120	128	—	—	—	119	132	137	154	168	181	113	123	136
115	115	123	—	—	—	114	126	133	154	170	182	113	123	136
85	85	85	—	—	—	81	87	86	110	111	120	88	88	89
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
377	430	326	24 95 72	27 116 56	37 110 85	158 1 111 654	25 879 622	18 407 394	505	504	383	2 777	3 782	2 165
[2])605	[2])770	[2])856	21	17	11	701	949	829	341	349	433	744	1 274	1 092
[3])301	[3])243	[3])222	100	134	120	126	186	150	398	330	333	626	764	358
77	115	132	19	20	58	750	1 297	1 535	322	388	839	619	1 056	1 588
308	541	424	367	476	302	4 410	4 431	2 775	1 659	1 721	1 274	2 544	3 497	3 045
—	—	3	1	1	—	5	7	6	17	9	3	998	746	699
34	42	32	11	10	9	59	76	51	22	28	25	295	202	231
395	443	364	273	260	279	728	903	675	400	420	364	—	—	—
[1])737	[2])897	[2])1 007	198	227	269	718	961	904	341	349	422	—	—	—
[3])537	[3])445	[3])354	718	690	537	504	526	461	398	330	333	—	—	—
228	205	276	346	282	646	895	1 496	1 718	322	388	839	—	—	—
479	683	496	544	440	370	2 507	2 893	2 267	934	739	766	—	—	—
4	3	5	8	4	3	6	6	6	17	9	3	—	—	—
46	48	46	17	15	11	64	82	55	22	27	18	—	—	—

kalvar. — [4]) Ej amerikanskt fläsk.

Kreaturspriser för Stockholm, Malmö och Göteborg 1913—juni 1922.

Medelpris (öre) för kg. levande vikt per år (1913—1921) och per månad (april 1921—juni 1922) för alla tre orterna.

Kreatursslag	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	Apr. 1921	Maj 1921	Juni 1921	Juli 1921	Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922
Kor:																								
Extra prima [1] . .	61	61	94	—	119	309	282	167	112	121	121	113	109	112	111	98	86	84	79	77	75	81	83	80
Kl. 1.	55	53	77	100	106	262	236	148	99	112	108	101	97	98	98	84	74	71	69	65	65	71	73	71
» 2.	50	48	71	91	95	233	203	127	86	95	94	87	85	85	82	70	61	58	57	56	56	62	63	61
» 3. [2]	41	86	53	76	76	184	141	96	64	73	73	69	67	65	63	52	45	44	43	43	42	47	49	46
Kvigor (och stutar):																								
Extra prima [3] . .	66	66	93	115	129	339	301	185	125	133	131	126	124	126	125	113	99	97	90	93	80	91	93	90
Kl. 1.	60	58	80	105	117	289	257	163	112	123	121	114	112	111	110	98	86	83	81	79	78	83	84	81
» 2.	50	47	65	87	91	231	198	126	85	97	96	88	86	85	81	69	63	61	60	59	60	64	67	65
Tjurar:																								
Extra prima [4] . .	65	63	90	—	122	315	267	166	121	128	129	124	122	121	117	102	99	93	88	82	84	85	86	85
Kl. 1.	62	58	82	105	112	278	234	152	108	117	118	112	109	107	103	90	86	84	79	74	74	77	77	76
» 2.	58	54	76	100	103	259	215	139	102	108	112	108	106	104	100	87	82	81	75	70	71	73	74	73
» 3. [5]	50	44	60	89	86	218	175	120	81	91	90	84	81	78	73	63	60	58	55	52	52	55	59	61
Oxar:																								
Extra prima [6] . .	63	61	92	—	126	342	295	186	120	134	132	123	124	124	114	97	84	83	80	78	80	87	90	85
Kl. 1. [7]	57	54	78	104	115	298	258	159	105	120	116	111	108	107	102	84	74	72	71	66	65	69	70	68
» 2. [8]	48	45	66	89	92	230	200	123	83	96	94	86	90	85	82	63	55	52	57	54	48	51	53	51
Kalvar:																								
Sötmjölkskalvar:																								
(90—100 kg.) [9] .	73	67	87	105	104	299	285	241	182	204	203	183	155	142	159	152	152	159	159	140	130	127	124	129
(70—90 ») [10]	67	62	79	99	96	281			157	178	175	162	137	127	143	122	123	128	145	129	119	117	115	116
Skummjölkskalvar.	57	49	69	85	83	243	226	173	121	142	139	129	105	95	102	90	88	93	104	92	80	77	75	77
Får:																								
Yngre [11]	58	55	70	92	113	299	257	178	113	151	149	133	109	95	89	74	71	75	82	88	93	88	88	86
Äldre [12]	53	47	62	88	101	278	236	157	96	120	120	112	94	83	77	66	64	68	69	78	82	75	73	73
Svin:																								
Slakterisvin . . .	82	74	129	163	167	220	359	242	172	182	170	166	183	186	171	153	143	142	133	127	120	122	134	142
Rena, större svin .	81	71	131	164	157	172	348	236	164	174	160	156	174	176	161	147	136	133	124	119	113	117	128	137
Suggor	68	58	122	151	160	221	279	165	109	113	102	98	111	113	111	102	95	95	90	89	88	90	92	90

Uppgifterna avse: [1]) 1913 Stockholm och Malmö, 1914 och 1915 endast M., 1917—juni 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [2]) 1913—1917 St. och M. — [3]) 1913 St. och M., 1914—april 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [4]) okt. 1914—dec. 1915 St. och M., april 1917—april 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [5]) 1913—1917 St. och M. — [6]) 1913 St. och M., 1914 M. och Göteborg, 1915 endast M., maj 1918—juli 1919 St. och M. samt därefter endast St. — [7]) okt.—dec. 1920 samt aug. 1921—juni 1922 endast St. och G. — [8]) jan.—mars, okt.—dec. 1921 samt april—juni 1922 St. och G. — [9]) 1913—mars 1919 endast M. samt fr. o. m. okt. 1921 endast St. och G. — [10]) 1913—mars 1919 endast M. — [11]) nov.—dec. 1921 endast St. och G. — [12]) nov. 1921—mars 1922 endast St. och G.

Arbetsmarknaden under juli månad 1922.

Stabiliseringstendenserna på arbetsmarknaden synas under juli månad ha fortskridit i samma mån som den vikande depressionen inom näringslivet erbjudit rikligare arbetstillfällen med ty åtföljande reducering av arbetslösheten. Siffran för antalet arbetsansökningar per 100 lediga platser, som nådde sitt tioårsmaximum under årets första månad, utvisade en nedgång från 215 i juni månad till 203 i rapportmånaden, och kom för första gången under innevarande år i jämnhöjd med fjolårets minimisiffra. Byggnadsverksamheten synes absorbera all yrkesduglig arbetskraft, och lättnader i det ekonomiska trycket ha satt ett flertal industrier i tillfälle att erbjuda sina arbetare rikare sysselsättning. Anmärkningsvärt är särskilt den alltjämt pågående återhämtningen inom textilindustrien, där t. o. m. brist på arbetskraft förekommit, en företeelse fullt analog med förhållandena i England. Denna utveckling är så mycket mera glädjande, som textilindustrien i vårt land förut alltsedan år 1917 i stor utsträckning lagt beslag på det allmännas arbetslöshetshjälp.

Hotande arbetskonflikter ha förekommit inom jordbruket, men ha under månaden lokalt begränsats till några västmanländska gårdar. Då emellertid fara för utsträckning av konfliktområdet förelegat i samband med förestående avtalsuppgörelse, har statsingripande påkallats. Betänkliga orostendenser ha vidare varit synliga inom kommunikationsväsendet, speciellt vid telefonnätet och privatbanorna. Å det förra området gick det under juli månad till öppen konflikt.

Byggnadsfacket har i det stora hela erbjudit sina utövare full sysselsättning, och från en del håll meddelas, att efterfrågan å arbetskraft ej kunnat fullt tillfredsställas. Metallindustrien rapporterade stationära förhållanden, under det trävaruindustrien kunde glädja sig åt synnerligen riklig arbetstillgång. Beträffande textilindustrien rapporterade arbetsförmedlingsanstalterna i Norrköping, Göteborg och Älvsborgs län brist på arbetskraft.

Sjöfarten företedde under månaden ganska stor livlighet med ökning i antalet förhyrningar. Denna förmedlingsverksamhet, som tidigare till stor del bedrivits rent privat, ligger från och med juli månad helt under den offentliga arbetsförmedlingen, vilket bidrager att öka möjligheten till utjämning av tillgång och efterfrågan på arbetskraft inom denna betydelsefulla näringsgren.

I och med skolornas avslutning har arbetsförmedlingsanstalternas klientel av minderårig arbetskraft betydligt ökats, och i viss utsträckning ha lärlings- och springpojksplatser kunnat erbjudas.

Jordbrukets behov av arbetskraft syntes för tillfället vara fyllt, men väntade man, att i samband med den genom väderleken framflyttade skörden

och betskötseln kunna i större utsträckning erbjuda arbete åt den ännu relativt talrika arbetskraft, som står till jordbrukets förfogande. Vid torvmossarna var torven i huvudsak skuren, och inväntade man gynnsammare väderlek för torkning, stapling m. m.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under juli samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	*482*	*479*	*381*	*368*	*258*	*215*	*203*	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	*341*	*282*	*216*	*231*	*158*	*146*	*126*	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	*502*	*514*	*420*	*401*	*275*	*227*	*220*	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	$^{31}/_{1}$	$^{28}/_{2}$	$^{31}/_{3}$	$^{30}/_{4}$	$^{31}/_{5}$	$^{30}/_{6}$	$^{31}/_{7}$	$^{31}/_{8}$	$^{30}/_{9}$	$^{31}/_{10}$	$^{30}/_{11}$	$^{31}/_{12}$
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	*34·8*	*32·1*	*30·6*	*28·6*	*23·5*	*21·5*	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 804.

Arbetstillgången under andra kvartalet 1922

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under andra kvartalet av år 1922 är, liksom föregående redogörelser av samma slag, till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären ha fortfarande till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 21 äro föreståndare för arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen ha emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal ha besvarade formulär återkommit från 2 125 arbetsgivare med 229 573 arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete, vartill kommer ett mindre antal uppgiftslämnare från jordbruk och andra näringsgrenar. En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under andra kvartalet 1922, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs såsom *bättre* av 709 arbetsgivare med 96 805 arbetare (42 %), såsom *oförändrad* av 757 arbetsgivare med 76 182 arbetare (33 %) och såsom *sämre* av 659 arbetsgivare med 56 586 arbetare (25 %).

Följande sammanställning möjliggör ett närmare bedömande av *arbetstillgången inom industri och hantverk under andra kvartalet 1922* i jämförelse med motsvarande förhållande under föregående år:

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
1911 . . .	178 648	51	36	13	58	29	13	57	28	15	58	31	11
1912 . . .	197 904	62	26	12	70	25	5	73	22	5	73	21	6
1913 . . .	252 047	71	23	6	77	20	3	76	19	5	74	21	5
1914 . . .	253 115	71	21	8	75	19	6	39	29	32	52	25	23
1915 . . .	264 540	63	22	15	67	21	12	77	15	8	77	16	7
1916 . . .	281 793	79	15	6	86	9	5	85	9	6	85	10	5
1917 . . .	273 888	74	12	14	69	13	18	66	14	20	61	18	21
1918 . . .	258 230	49	23	28	55	22	23	56	22	22	47	22	31
1919 . . .	256 612	30	22	48	45	19	36	50	22	28	57	25	18
1920 . . .	301 335	71	18	11	73	19	8	53	19	28	21	19	60
1921 . . .	219 683	10	12	78	12	11	77	16	16	68	15	21	64
1922 . . .	217 342	15	18	67	27	27	46	—	—	—	—	—	—

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse efterföljande sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	2:a kvartalet 1922			1:a kvartalet 1922			2:a kvartalet 1921		
	juni	maj	april	mars	febr.	jan.	juni	maj	april
Jordbruk	105	115	161	192	274	333	95	83	90
Skogsbruk	1 271	568	1 277	335	312	366	128	57	32
Övriga näringsgrenar	227	275	401	420	514	502	294	249	249
Samtliga »	215	258	368	381	479	482	258	213	203

Av de anförda siffrorna framgår, att konjunkturläget under andra kvartalet undergått en ej obetydlig förbättring. Antalet i rapporteringen deltagande arbetsgivare, liksom antalet redovisade arbetare, som förut allt sedan 1920 varit i ständig nedgång, har åter företett någon ökning. Av arbetarna voro 27 % anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mer än medelgod, medan 46 % tillhörde företag med arbetstillgång under det normala. Motsvarande siffror för samma kvartal 1921 voro resp. 12 och 77 %.

Med ledning av tabellen å sid. 702—703, som utgör en sammanfattning av de lämnade uppgifterna från arbetsgivare inom industri och hantverk, har utarbetats efterföljande allmänna översikt över *arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:*

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod								
	2:a kvart. 1922			1:a kvart. 1922			2:a kvart. 1921		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri	13	13	74	7	4	89	10	3	87
Jord- och stenindustri	19	28	53	3	17	80	10	14	76
Trävaruindustri	55	31	14	4	29	67	3	10	87
Pappers- och grafisk industri	32	37	31	13	28	59	7	13	80
Livsmedelsindustri	37	34	29	25	32	43	33	39	28
Textil- och beklädnadsindustri	27	41	32	37	23	40	7	7	86
Läder-, hår- och gummivaruindustri	12	40	48	12	33	55	4	10	86
Kemisk-teknisk industri	12	19	69	13	7	80	7	3	90

Metallindustrien är alltjämt den näringsgrupp, som utvisar de ogynnsammaste siffrorna och som synes haft svårast att frigöra sig ur depressionen. Dock var även här en tendens till det bättre skönjbar såväl vid malmbrytningen som inom förädlings- och verkstadsindustrierna. Vad gruvdriften beträffar, hava särskilt Grängesbergs- och Kirunafälten företett ökad arbetstillgång. Bland de mekaniska verkstäderna kommo de under högtryck arbetande lokomotivverkstäderna i Trollhättan och med dem lierade verk fortfarande i en klass för sig. I övrigt synes konjunkturförbättringar inom denna industri företrädesvis vara att anteckna för en del medelstora verkstäder inom velociped-, vagn- och redskapsbranscherna.

Inom *jord- och stenindustrien* synes särskilt byggnadsämnesbranschen hava haft en bättre säsong än man kunnat vänta. Detsamma gäller i stort sett torvindustrien, ehuruväl här avsättningssvårigheter å en del orter befarades på grund av jordbrukarnas nedsatta köpkraft. Möjligt är emellertid å andra sidan, att de icke odelat gynnsamma skördeutsikterna framkallat ökad efterfrågan å torvströ till ladugårdarna. Kolgruvorna arbetade liksom föregående kvartal genomgående med inskränkt drift, så att varje arbetare

som regel permitterades var fjärde vecka. Inom glas- och porslinsindustrierna voro konjunkturerna mer växlande.

Trävaruindustrien är den grupp, där förbättringen från föregående kvartal gjort sig tydligast gällande. Även i förhållande till motsvarande tid förra året är konjunkturförändringen högst påfallande. I främsta rummet gäller detta sågverksindustrien, där efter den i mitten av maj månad åvägabragta avtalsuppgörelsen en kraftig ökning av arbetstillgången omedelbart gav sig tillkänna, särskilt inom de norrländska kustdistrikten. De sågverk, som alltjämt rapporterat mindre god arbetstillgång, äro i huvudsak sådana, som äro belägna längre in i landet och för avsättningen av sina produkter haft att räkna med längre järnvägstransporter. Vid snickeri- och möbelfabrikerna var läget icke fullt lika gynnsamt, men dock betydligt bättre än under årets första månader.

Inom gruppen *pappers- och grafisk industri* rapporterade trämassefabriker och pappersbruk övervägande god arbetstillgång, varemot bokbinderier och boktryckerier alltjämt syntes arbeta under tryckta konjunkturer. Särskilt vid de större civiltryckerierna betecknades arbetstillgången i allmänhet såsom mindre god.

Inom *livsmedelsindustrien* förefanns övervägande god arbetstillgång vid socker-, choklad- och konfektfabrikerna. Bryggerinäringen syntes likaså arbeta under i stort sett drägliga konjunkturer, i varje fall bättre än förra kvartalet, medan bränn erier och övriga spritfabriker genomgående betecknade arbetstillgången såsom mindre god. Tobaksindustrien hörde likaledes till de näringsgrenar, inom vilka depressionen gjorde sig tydligt kännbar.

Textil- och beklädnadsindustrien var föregående kvartal den näringsgrupp, som företedde det avgjort gynnsammaste läget. Utvecklingen under de senaste månaderna kan snarast betecknas såsom en stabilisering, i det att huvudmassan av de redovisade företagen nu betecknat arbetstillgången som medelgod. Inom vissa textilbranscher hade efter det föregående tillfälliga uppsvinget måhända någon avmattning inträtt, medan å andra sidan inom skrädderi- och konfektionsindustrien en tydlig förbättring kunde konstateras.

De till gruppen *läder-, hår- och gummivaruindustri* hänförliga näringsgrenarna visa icke så gynnsamma siffror som de närmast förut nämnda industrierna. Vid såväl garverier som skofabriker kom omkring hälften av de redovisade arbetarna på företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Av de relativt fåtaliga gummifabrikerna synas åtminstone ett par ha sett sig i stånd att vidtaga ökning av driften.

Av de till *kemisk-tekniska* gruppen hörande industrierna hava en del elektrokemiska fabriker rapporterat förbättrad arbetstillgång, varemot tändsticksfabrikerna fortfarande gått med endast halv drift.

Byggnadsverksamheten synes, sedan ordnade avtalsförhållanden här kommit till stånd, i stort sett kunnat bereda hithörande yrkesarbetare full sysselsättning. För hantlangare och grovarbetare var arbetstillgången där-

	Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete							
				Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
		A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
	Malmbrytning och metallindustri:										
1	Malmgruvor	45	7 080	1	69	2	1 559	3	1 573	7	1 788
2	Malmförädlingsverk	72	19 440	—	—	5	133	8	1 881	12	4 094
3	Järn- och stålmanufaktur	79	6 796	3	318	10	728	17	1 921	26	2 747
4	Mekaniska verkstäder	227	19 009	3	2 804	20	1 302	32	2 011	61	5 577
5	Skeppsvarv	21	5 055	—	—	2	1 378	2	393	7	1 900
6	Elektromekanisk industri	20	4 293	—	—	1	25	3	227	6	942
7	Annan metallindustri	45	2 226	—	—	2	166	6	123	13	949
	Jord- och stenindustri:										
8	Kolgruvor	7	2 618	—	—	—	—	—	—	3	586
9	Torvindustri	29	1 718	2	255	6	338	15	1 029	3	51
10	Stenbrott och stenhuggerier	35	3 059	1	50	4	478	7	211	11	597
11	Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	16	2 445	1	35	3	156	7	1 354	3	225
12	Tegelbruk	81	3 541	2	47	19	920	33	1 335	15	475
13	Glasbruk	20	2 603	—	—	3	272	6	529	7	875
14	Cementfabriker, kalkbruk m. m.	38	4 469	2	82	11	1 192	13	1 274	8	1 173
	Trävaruindustri:										
15	Sågverk	226	26 933	7	799	94	16 001	76	8 341	33	1 324
16	Snickeri- och möbelfabriker	129	5 278	2	85	20	815	34	1 871	34	1 162
17	Annan trävarufabrikation	15	450	1	57	1	118	2	64	5	141
	Pappers- och grafisk industri:										
18	Trämassefabriker	70	12 636	1	34	23	5 273	34	5 549	10	1 682
19	Pappersbruk	31	7 364	1	52	8	2 290	12	3 194	6	1 287
20	Bokbinderier och annan pappersind.	39	1 996	—	—	4	175	8	406	14	732
21	Boktryckerier och grafiska anstalter	93	5 229	1	37	21	817	26	1 056	30	2 722
	Livsmedelsindustri:										
22	Kvarnindustri	19	918	—	—	2	70	9	549	6	290
23	Bagerier	42	1 931	1	38	11	750	20	840	7	214
24	Sockerindustri	23	3 854	—	—	12	2 156	8	1 385	3	313
25	Choklad- och konfektfabriker	21	2 399	1	14	7	1 008	7	722	3	349
26	Bryggerier och bränn erier	54	3 940	1	210	17	1 250	21	1 390	12	911
27	Tobaksfabriker	10	3 191	—	—	2	548	4	365	1	427
28	Annan livsmedelsindustri	36	1 490	2	74	15	527	14	688	4	195
	Textil- och beklädnadsindustri:										
29	Bomullsindustri	39	10 548	1	210	6	2 221	20	4 048	8	3 005
30	Jute- och linneindustri	10	2 804	—	—	2	377	4	1 579	4	848
31	Ylleindustri	51	6 659	3	187	12	1 947	16	2 838	15	1 437
32	Trikåfabriker	23	2 758	1	58	4	1 336	9	1 067	5	238
33	Skrädderi- och sömnadsyrket	57	5 347	3	265	12	1 318	26	2 095	15	1 612
34	Annan hithörande industri	60	3 161	2	55	13	579	22	1 135	16	1 149
	Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
35	Garverier och läderfabriker	22	1 344	1	31	4	270	8	413	5	296
36	Skofabriker	42	5 188	4	213	5	357	15	1 850	12	1 438
37	Gummivarufabriker	8	2 368	—	—	—	—	6	1 421	1	938
38	Annan läder-, hår- och gummivaruind.	32	1 160	2	116	4	183	6	379	13	316
	Kemisk-teknisk industri:										
39	Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	22	890	2	37	6	397	7	167	4	177
40	Konstgödningsfabriker	6	619	—	—	1	164	3	253	1	89
41	Tändsticksfabriker	9	5 446	—	—	—	—	—	—	—	—
42	Annan kemisk-teknisk industri	28	2 223	—	—	8	511	10	1 355	5	283
43	**Byggnadsverksamhet**	70	2 963	1	40	14	1 096	28	965	19	757
44	**Kraft-, belysnings- o. vattenverk m. m.**	41	6 019	2	1 193	15	1 800	14	1 267	8	1 700
45	**Handel och varulager**	37	1 556	1	27	13	598	9	316	11	562
46	**Land- och sjötransport**	25	6 559	1	250	4	605	7	835	10	4 620
47	Summa	**2 125**	**229 573**	**57**	**7 742**	**448**	**54 204**	**637**	**62 264**	**502**	**53 196**
48	*Summa* 1:sta kv. 1922	2 079	205 111	23	4 585	214	26 584	370	36 927	589	58 384
49	» 4:de » 1921	2 136	211 740	35	6 878	252	24 328	409	45 373	511	50 735
50	» 3:dje » »	2 191	214 827	35	6 682	288	28 395	412	34 582	575	56 997
51	» 2:dra » »	2 275	219 181	29	4 715	232	20 855	349	24 373	559	60 439

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft						
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd		
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	
32	2 091	8	2 000	10	3 377	27	1 703	—	—	2	15	43	7 065	1
47	13 332	23	8 283	19	3 899	30	7 958	2	56	11	872	59	18 512	2
23	1 082	27	3 661	23	1 614	29	1 521	—	—	24	1 201	55	5 595	3
111	7 315	35	6 272	93	6 401	99	6 336	—	—	58	3 992	169	15 017	4
10	1 384	3	579	5	1 583	13	2 893	—	—	7	3 102	14	1 953	5
10	3 099	3	622	8	1 295	9	2 376	—	—	3	229	17	4 064	6
24	988	9	376	15	887	21	963	1	23	8	470	36	1 733	7
4	2 032	—	—	2	937	5	1 681	—	—	1	392	6	2 226	8
3	45	4	226	18	1 301	7	191	1	40	14	596	14	1 082	9
12	1 723	6	556	12	892	17	1 611	—	—	15	804	20	2 255	10
2	675	9	1 430	5	997	2	18	—	—	10	1 425	6	1 020	11
12	764	30	1 490	30	1 113	21	938	—	—	29	1 074	52	2 467	12
4	927	12	1 334	2	511	6	758	—	—	8	804	12	1 799	13
4	748	12	1 612	19	1 745	7	1 112	—	—	9	1 205	29	3 264	14
16	468	140	22 084	55	3 814	31	1 035	—	—	117	15 167	109	11 766	15
39	1 345	51	2 655	40	1 243	38	1 380	1	43	51	1 591	77	3 644	16
6	70	4	110	3	164	8	176	—	—	6	262	9	188	17
2	98	34	5 729	23	4 167	13	2 740	—	—	27	3 914	43	8 722	18
4	541	22	5 869	7	941	2	554	—	—	8	1 573	23	5 791	19
13	683	6	537	14	822	19	637	—	—	17	1 080	22	916	20
15	597	15	858	35	2 174	43	2 197	—	—	43	2 438	50	2 791	21
2	9	2	143	9	490	8	285	—	—	6	252	13	666	22
3	89	10	592	19	833	13	506	—	—	34	1 361	8	570	23
—	—	4	622	18	2 817	1	415	—	—	5	966	18	2 888	24
3	306	7	873	12	1 249	2	'277	—	—	12	1 787	9	612	25
3	179	4	645	20	1 582	30	1 713	1	210	24	1 243	29	2 487	26
3	1 851	—	—	3	708	7	2 483	—	—	4	778	6	2 413	27
1	6	8	343	22	911	6	236	—	—	21	806	15	684	28
4	1 064	24	5 134	7	2 857	8	2 557	7	2 868	26	6 191	6	1 489	29
—	—	4	1 288	5	1 432	1	84	1	450	7	2 000	2	354	30
5	250	35	5 397	6	649	10	613	3	385	32	5 071	16	1 203	31
4	59	13	2 551	5	62	5	145	2	1 480	17	1 135	4	143	32
1	57	24	1 894	22	2 038	11	1 415	5	408	44	4 590	8	349	33
7	243	21	1 306	29	1 389	10	466	1	54	42	2 106	17	1 001	34
4	334	7	452	9	489	6	403	—	—	9	588	13	756	35
6	1 330	8	775	18	2 596	16	1 817	—	—	26	2 796	16	2 392	36
1	9	3	430	4	1 929	1	9	—	—	2	363	6	2 005	37
7	166	9	461	13	355	10	344	2	156	8	297	22	707	38
3	112	10	444	5	161	7	285	—	—	7	318	15	572	39
1	113	2	318	4	301	—	—	—	—	2	175	4	444	40
9	5 446	—	—	9	5 446	—	—	—	—	1	1 443	8	4 003	41
5	74	9	845	13	1 185	6	193	—	—	8	787	20	1 436	42
8	105	23	838	24	1 258	23	867	3	47	46	1 695	21	1 221	43
2	59	4	554	24	2 987	13	2 478	—	—	8	423	33	5 596	44
3	53	11	379	14	764	12	413	—	—	13	378	24	1 178	45
3	249	14	4 238	5	1 817	6	504	—	—	7	2 406	18	4 153	46
481	**52 170**	**709**	**96 805**	**757**	**76 182**	**659**	**56 586**	**30**	**6 220**	**879**	**82 161**	**1 216**	**141 192**	47
883	78 631	326	47 881	620	56 027	1 133	101 203	13	4 730	480	46 255	1 586	154 126	48
929	84 426	212	30 913	460	41 173	1 464	139 654	9	1 771	522	48 948	1 605	161 021	49
881	88 171	182	24 336	456	43 708	1 553	146 783	13	1 492	631	48 693	1 547	164 642	50
1 106	108 799	99	10 969	389	31 131	1 787	177 081	18	1 092	599	43 407	1 658	174 682	51

emot mindre god, beroende dels därpå, att de igångsatta byggnadsföretagen — såsom huvudsakligen avseende reparationsarbeten — krävde mindre sådan arbetskraft, dels ock på konkurrensen med arbetslösa industriarbetare.

För *transportarbetare* betecknades arbetstillgången i flertalet hamnar såsom förbättrad i jämförelse med såväl närmast föregående kvartal som motsvarande tid förra året.

Inom *jordbruket* konstaterades tillgången på arbetskraft i allmänhet mer än väl täcka behovet, något som i vissa fall — bl. a. i de skånska betodlingsdistrikten — berott på minskad efterfrågan från arbetsgivarna, men som i främsta rummet dock sannolikt får tillskrivas den pågående återströmningen av arbetare från industrien till lantmannanäringarna.

Fylleriförseelserna och deras orsaker under andra kvartalet 1922.[1]

Antal fylleriförseelser. Antalet under andra kvartalet 1922 inträffade fylleriförseelser, om vilka socialstyrelsen före den 1 augusti erhållit uppgifter från åklagare- och polismyndigheterna, utgjorde, som av efterföljande huvudtabell framgår, tillhopa 6 880. Av dessa hade 6 702 begåtts av män och 178 av kvinnor.

Antalet fylleriförseelser per kvartal dels under år 1913, såsom representerande förhållandena före världskriget och det individuella kontrollsystemets mera allmänna tillämpning, dels för tiden fr. o. m. år 1917, då fortlöpande fylleriförseelsestatistik började föras inom socialstyrelsen, har utgjort som följer:

		Medeltal per kvartal					År 1921				År 1922	
		1913	1917	1918	1919	1920	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.
Fylleri-förseelser	Antal . . .	14 727[2]	4 630	4 714	8 798	11 448	7 231	7 601	7 952	7 315	5 455[3]	6 880[4]
	Per 100 000 inv. . . .	263	80	81	151	196	122	129	135	124	92	116

Efter den starka nedgången under första kvartalet innevarande år, vilken synes hava varit av mera tillfällig natur, har fyllerifrekvensen åter närmat sig föregående års nivå, särskilt om man beaktar, att redovisningskvartalets siffra torde komma att något höjas genom senare inkommande rapporter från vissa smärre orter. Kvartalets fyllerital uppgår dock icke ens till hälften av 1913 års, men överstiger genomsnittet för åren 1917 och 1918 med närmare 50 %.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 477.

[2] Avser blott antalet för fylleri **sakfällda** enligt kriminalstatistiken och sålunda ett något mindre antal än socialstyrelsens fylleristatistik, som omfattar samtliga anhållna eller utan anhållande sakfällda.

[3] Den tidigare meddelade siffran för 1 kvartalet 1922 har här liksom på övriga ställen i redogörelsen ökats med 170 senare rapporterade förseelser.

[4] Preliminär siffra.

Fylleriförseelsernas fördelning på månader framgår för åren 1921 och 1922 av nedanstående översikt:

	Antal fylleriförseelser inträffade under											
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
År 1921 . .	2 107	2 482	2 642	2 706	2 419	2 476	2 403	2 596	2 953	2 945	2 258	2 112
År 1922 . .	1 617	1 540	2 293	2 282	2 368	2 230	.	.	.	.	.	.

Medan fyllerifrekvensen under januari och februari 1922 var synnerligen låg, inträder i mars en skarp stegring, men därefter har månadssiffran varit praktiskt taget densamma. I jämförelse med talen för motsvarande månader föregående år har förseelsernas antal dock genomgående varit något lägre.

Hur fylleriförseelserna under redovisningskvartalet fördelade sig på vissa ortsgrupper och olika delar av landet, åskådliggöres av följande tablå:

Antal fylleriförseelser 2 kv. 1922	Stockholms stad	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket 2 kv. 1922	Hela riket 1 kv. 1922	Hela riket 2 kv. 1921
i städer med mer än 10 000 inv.[1]	1 740	418	94	791	2 048	440	**5 531**	4 298	5 717
i övriga städer	—	178	161	162	440	167	**1 108**	947	1 254
å landsbygden	—	38	24	46	50	83	**241**	210	630
tillhopa	**1 740**	**634**	**279**	**999**	**2 538**	**690**	**6 880**	5 455	7 601
1 kv. 1922	1 262	566	253	797	2 202	375	**5 455**	.	.
2 kv. 1921	1 684	936	358	1 156	2 492	975	**7 601**	.	.

En jämförelse med motsvarande siffror för näst föregående kvartal ger vid handen, att stegringen varit störst i de större städerna och därnäst på landsbygden men minst i de mindre städerna. I förhållande till samma tid föregående år föreligger i allmänhet nedgång (dock icke beträffande Stockholm och västra Sverige), vilken i städerna är relativt obetydlig, men däremot anmärkningsvärt stark på landsbygden. Erinras må dock om, att det är särskilt med avseende på sistnämnda ortsgrupp felande uppgifter införväntas.

Beträffande de olika landsdelarna visa de trakter, där nedgången under första kvartalet var störst, nämligen huvudstaden samt norra och södra Sverige, den största ökningen under andra kvartalet.

Av samtliga fylleriförseelser i riket begingos, som ovan nämnts, 178 eller 2·6 % av kvinnor, varav 92 i Stockholm, 50 i Göteborg, 15 i Malmö och 21 i övriga städer.

Fylleriförseelsernas fördelning efter orsaker. I kol. 3 av huvudtabellen angives antalet fylleriförseelser, beträffande vilka berusningsmedlet uppgivits, och i kol. 4—12 dessa förseelsers fördelning efter de olika slag av rusdrycker, som huvudsakligen använts. I tablån å följande sida ha dessa uppgifter omräknats i relativa tal, varjämte meddelas vissa jämförelsesiffror för tidigare kvartal.

Som tablån utvisar, hava de senaste tolv månaderna icke medfört några större förskjutningar i de skilda berusningsmedlens relativa betydelse såsom fylleriorsaker. Gruppen »spritdrycker» (enbart eller i förening med öl), som föregående kvartal uppgavs ha föranlett 87·4 % av fyllerifallen, visar emellertid nu ett något lägre jämförelsetal (85·6). Bland surrogaten företer den

[1] För bevarande av full jämförbarhet med föregående år för denna ortsgrupp hava Mölndal och Skövde, som den 1 jan. 1922 hade resp. 12 796 och 10 175 inv., räknats till »övriga städer».

Fylleriförseelserna under olika kvartal 1921 och 1922, fördelade efter berusningsmedel.

Tidsperiod och område	Samtliga fylleriförseelser		Förseelser med känt berusningsmedel	Förseelser (i %), vid vilka huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits vara										
	antal	per 100 000 inv.		spritdrycker	vin	öl (andra maltdrycker)	spritdrycker och vin	spritdrycker och öl	spritdrycker, vin och öl	vin och öl	rusdrycker, tillhopa	denaturerad sprit	tekniska preparat	surrogat, tillhopa
1921: 2 kvartalet	7 601	129	7 408	51·3	0·5	6·4	1·1	33·2	1·8	0·9	95·2	3·8	1·0	4·8
» 3 »	7 952	135	7 729	50·1	0·3	7·0	1·1	34·2	1·5	1·1	95·3	4·1	0·6	4·7
» 4 »	7 315	124	7 161	53·9	1·0	5·9	1·2	32·2	1·5	0·6	96·3	2·9	0·8	3·7
1922: 1 »	5 455	92	5 340	57·9	0·6	5·3	0·7	29·5	1·1	0·7	95·8	3·4	0·8	4·2
» 2 »	6 880	116	6 688	54·7	0·4	7·4	0·7	30·9	1·0	0·6	95·7	3·6	0·7	4·3
Därav i														
Stockholm . . .	1 740	412	1 582	68·3	1·5	8·9	1·5	16·9	0·6	0·3	98·0	1·8	0·2	2·0
Göteborg . . .	1 581	695	1 577	54·5	—	9·7	0·1	27·6	0·2	0·6	92·7	7·1	0·2	7·3
övriga städer .	3 318	289	3 289	48·5	0·2	5·4	0·6	39·5	1·2	0·7	96·1	3·0	0·9	3·9
landsbygden . .	241	6	240	51·3	—	11·3	0·8	26·2	5·0	0·8	95·4	1·3	3·3	4·6

denaturerade spriten en svag procentuell ökning, delvis till följd av något talrikare berusningsfall därav i Stockholm, varest likväl i stort sett de rusgivande ersättningsmedlen synas spela en mycket obetydlig roll, särskilt i jämförelse med Göteborg.

I fråga om åtkomstsättet för rusdryckerna, varom uppgifter lämnas i huvudtabellens kol. 13—18 samt i nedanstående tablå, ha däremot vissa förskjutningar inträtt i jämförelse med föregående kvartal.

Område och tidsperiod	Antal fylleriförseelser med känt berusningsmedel	Förseelser (i %) genom rusdrycker (rusdrycksurrogat ej medräknade), som huvudsakligen erhållits					
		från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	genom förmedling av andra, vid priv. samkväm o. d.	genom olaglig rusdrycksförsäljning	på flera av nu angivna (eller obekant) sätt
1922: 2 kvartalet: Stockholm .	1 582	3·7	3·9	12·1	70·0	7·8	0·4
Göteborg . .	1 577	7·2	7·5	13·8	61·9	2·0	0·3
övriga städer	3 289	11·3	8·2	15·4	56·4	2·7	2·0
landsbygden	240	15·4	1·7	10·0	60·8	7·1	0·4
Summa	6 688	8·7	6·8	14·0	61·1	3·9	1·2
1922: 1 »	5 340	8·9	8·8	14·2	58·0	4·3	1·7
1921: 4 »	7 161	9·6	11·4	13·3	51·9	4·4	5·7
» 3 »	7 729	9·9	10·8	13·7	38·4	6·7	15·8
» 2 »	7 408	11·0	10·7	13·3	39·4	8·9	11·9

För hela riket antyda sålunda siffrorna en fortsatt tillbakagång i den olagliga rusdryckshanteringen, i den mån denna utgöres av hemtillverkning av spritdrycker. Däremot har någon ökning inträffat i den stora grupp förseelser, vid vilka rusdryckerna uppgivits hava erhållits »genom förmedling av andra etc.». En mycket avsevärd del av dessa senare fyllerifall, särskilt i Stockholm och andra större hamnstäder, torde kunna tillskrivas insmugglade alkoholvaror. Härpå tyder bl. a. den omständigheten, att enbart i Stockholm för c:a 480 personer fylleriorsaken uppgivits vara »exportsprit».[1]

Jämförelse mellan fylleriförseelserna i Sverige och dess grannländer. Liksom i föregående kvartalsredogörelser må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge enligt »Meddelelser fra det Statistiske Centralbyrå»:

	Medeltal per kvartal				År 1921				År 1922
	1913	1917	1918	1919	1920	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.
Sverige . . .	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 231	7 601	7 952	7 315	5 455
Norge	10 564	7 777	5 729	9 353	8 635	8 458	7 910	8 626	10 534	9 285

I olikhet med de svenska fylleritalen företedde de norska under slutet av föregående år en märkbar stegring. Ehuru nedgång åter ägde rum under innevarande års första kvartal, var dock i Norge förseelsernas antal under nämnda period avsevärt högre än under motsvarande tidsperiod föregående år.

Av intresse är jämväl att sammanställa fylleriförseelserna i de fyra nordiska huvudstäderna, såsom skett i nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser i	År 1913	År 1917	År 1918	År 1919	År 1920	År 1921	År 1922 1 kv.
Stockholm (419 788 inv.) . .	17 696	3 705	6 264	11 115	10 120	6 848	1 262
Kristiania (258 341 inv.) . . .	16 736	13 672	12 217	16 938	13 624	13 750	3 644
Köpenhamn[2] (700 610 inv.) . .	8 855	4 865	2 269	4 225	5 047	4 274	·
Helsingfors (162 030 inv.) . .	23 266	5 133	(2 928)	5 488	12 307	13 550	2 091

Enär av gatufylleriet blott en viss, efter ortens praxis växlande del blir föremål för polisingripande och sålunda redovisad i statistiken, kunna dessa siffror knappast göra anspråk på att giva en tillförlitlig bild av nykterhetstillståndet i resp. städer, men de belysa däremot — i den mån ovannämnda praxis kan antagas oförändrad — ganska väl dettas växlingar å samma ort under resp. år.

[1] I de fall, då spritdryckerna uttryckligen angivits vara insmugglade (tillhopa 103), ha förseelserna redovisats under rubriken »olaglig rusdryckshantering».

[2] Med Frederiksberg och Gentofte.

Fylleriförseelserna och deras orsaker under andra kvartalet 1922.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Område	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	Antal fylleriförseelser, där huvudsakliga berusningsmedlet utgjordes av									Antal förseelser genom rusdrycker (kol. 4—10), som erhållits					
			spritdrycker (brännvin, konjak, punsch o. d.)	vin	öl (andra maltdrycker)	spritdrycker och vin	spritdrycker och öl	spritdrycker, vin och öl	vin och öl	rusdrycksurrogat		från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	genom förmedling av andra, vid priv. samkväm o. d.	genom olaglig rusdrycksförsäljning	på flera av nu angivna (eller obekant) sätt
										den. sprit	tekn. prep.						
Stockholms stad	**1 740**	**1 582**	**1 081**	**23**	**141**	**24**	**268**	**9**	**4**	**28**	**4**	**58**	**62**	**191**	**1 108**	**124**	**7**
Östra Sverige	**634**	**629**	**278**	**—**	**22**	**2**	**267**	**21**	**—**	**36**	**3**	**46**	**75**	**91**	**344**	**29**	**5**
Södertälje . .	38	38	9	—	—	—	25	—	—	4	—	1	3	9	16	5	—
Uppsala . . .	82	82	27	—	4	1	47	—	—	3	—	4	8	8	58	1	—
Västerås . . .	48	45	25	—	—	—	17	1	—	2	—	4	1	4	30	4	—
Nyköping . .	21	21	5	—	—	—	16	—	—	—	—	2	1	1	15	—	2
Eskilstuna . .	74	74	68	—	—	—	4	—	—	2	—	6	7	10	49	—	—
Linköping . .	58	58	21	—	3	—	33	—	—	1	—	5	10	3	39	—	—
Norrköping . .	97	97	37	—	5	1	45	—	—	9	—	3	15	17	41	10	2
Övriga städer .	178	177	61	—	8	—	76	15	—	15	2	15	27	37	78	2	1
Landsbygden .	38	37	25	—	2	—	4	5	—	—	1	6	3	2	18	7	—
Småland och öarna . .	**279**	**279**	**143**	**2**	**13**	**—**	**112**	**2**	**—**	**7**	**—**	**52**	**39**	**24**	**151**	**1**	**5**
Jönköping . .	49	49	23	—	2	—	21	—	—	3	—	8	4	5	25	—	4
Kalmar . . .	34	34	10	—	3	—	20	—	—	1	—	8	2	5	17	—	1
Västervik . .	11	11	1	1	3	—	6	—	—	—	—	1	—	3	7	—	—
Övriga städer .	161	161	93	1	1	—	61	2	—	3	—	30	33	9	85	1	—
Landsbygden .	24	24	16	—	4	—	4	—	—	—	—	5	—	2	17	—	—
Södra Sverige	**999**	**990**	**665**	**—**	**11**	**5**	**283**	**7**	**1**	**17**	**1**	**98**	**64**	**151**	**609**	**31**	**19**
Karlskrona . .	50	50	18	—	—	—	31	—	—	1	—	9	9	4	27	—	—
Kristianstad .	66	66	51	—	—	—	15	—	—	—	—	6	2	3	55	—	—
Malmö	384	375	328	—	5	2	24	—	1	14	1	54	17	57	211	16	5
Lund	23	23	19	—	—	—	4	—	—	—	—	3	—	7	13	—	—
Landskrona .	65	65	21	—	—	—	44	—	—	—	—	7	4	22	27	—	5
Hälsingborg .	168	168	131	—	1	1	32	1	—	2	—	6	15	23	114	8	—
Ystad	12	12	11	—	—	—	1	—	—	—	—	4	—	—	8	—	—
Trälleborg . .	23	23	7	—	1	—	15	—	—	—	—	1	—	1	17	2	2
Övriga städer .	162	162	59	—	3	1	97	2	—	—	—	8	17	27	102	2	6
Landsbygden .	46	46	20	—	1	1	20	4	—	—	—	—	—	7	35	3	1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Område	Hela antalet fylleri-förseelser	Därav sådana, rörande vilka berusnings-medlet uppgivits	Antal fylleriförseelser, där huvudsakliga berusningsmedlet utgjordes av									Antal förseelser genom rusdrycker (kol. 4—10), som erhållits					
			sprit-drycker (bränn-vin, konjak, punsch o. d.)	vin	öl (andra malt-drycker)	sprit-drycker och vin	sprit-drycker och öl	sprit-drycker, vin och öl	vin och öl	rusdrycks-surrogat		från utminuteringsställe	från bologenutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	genom förmedling av andra, vid priv. sammankomster o. d.	genom olaglig rusdrycksbantering	på flera av nu angivna (eller obekant) sätt
										den. sprit	tekn. prep.						
Västra Sverige	**2 538**	**2 531**	**1 226**	—	**256**	**10**	**837**	**22**	**24**	**143**	**13**	**255**	**182**	**373**	**1 492**	**47**	**26**
Halmstad . . .	66	66	47	—	2	—	11	—	—	6	—	6	1	1	47	3	2
Göteborg . . .	1 581	1 577	859	—	153	1	436	4	9	112	3	113	119	217	976	32	5
Uddevalla . .	41	41	19	—	7	—	14	—	—	1	—	17	—	3	20	—	—
Trollhättan . .	110	110	15	—	24	1	68	—	1	1	—	22	8	35	42	2	—
Borås	54	53	29	—	—	1	22	—	—	—	1	6	2	9	33	—	2
Karlstad . . .	93	93	43	—	9	2	29	1	—	5	4	9	3	11	59	—	2
Kristinehamn .	14	14	8	—	—	2	—	—	—	3	1	1	—	—	9	—	—
Örebro	89	89	30	—	—	—	54	5	—	—	—	4	18	17	41	1	8
Övriga städer .	440	438	152	—	54	2	192	10	12	14	2	67	30	72	237	9	7
Landsbygden .	50	50	24	—	7	1	11	2	2	1	2	10	1	8	28	—	—
Norra Sverige	**690**	**677**	**264**	**3**	**57**	**5**	**298**	**4**	**11**	**12**	**23**	**70**	**34**	**109**	**382**	**29**	**18**
Falun	20	20	11	—	—	—	4	—	—	5	—	3	1	3	7	1	—
Gävle	156	155	25	—	17	—	107	—	3	1	2	7	19	30	75	9	12
Söderhamn . .	26	26	4	—	6	—	15	—	—	—	1	7	—	10	8	—	—
Härnösand . .	60	50	18	—	6	—	23	1	—	—	2	2	5	12	26	—	3
Sundsvall . .	81	79	32	—	8	—	38	—	—	—	1	2	—	16	55	4	1
Östersund . .	61	61	45	—	1	—	12	—	3	—	—	6	—	10	45	—	—
Luleå	*36*	*36*	25	—	2	—	7	—	—	*1*	*1*	4	5	2	21	2	—
Övriga städer .	167	167	66	3	4	5	68	2	5	3	11	23	4	21	97	6	2
Landsbygden .	83	83	38	—	13	—	24	1	—	2	5	16	—	5	48	7	—
Hela riket städerna	**6 639**	**6 448**	**3 534**	**28**	**473**	**44**	**2 002**	**53**	**38**	**240**	**36**	**542**	**452**	**915**	**3 940**	**244**	**79**
Hela riket landsb.	**241**	**240**	**123**	—	**27**	**2**	**63**	**12**	**2**	**3**	**8**	**37**	**4**	**24**	**146**	**17**	**1**
Summa för 2 kv.	**6 880**	**6 688**	**3 657**	**28**	**500**	**46**	**2 065**	**65**	**40**	**243**	**44**	**579**	**456**	**939**	**4 086**	**261**	**80**
1922: 1 kvart.	5 455	5 340	3 093	34	281	36	1 576	57	40	182	41	475	468	758	3 095	230	91
1921: 4 »	7 315	7 161	3 861	74	421	82	2 308	104	44	211	56	688	818	952	3 714	316	406
» 3 »	7 952	7 729	3 872	26	543	84	2 642	113	88	315	46	767	833	1 062	2 966	519	1 221
» 2 »	7 601	7 408	3 803	40	475	79	2 457	131	68	283	72	811	791	987	2 918	662	884
År 1921 . . .	30 099	29 370	15 539	183	1 768	339	9 467	487	250	1 090	247	3 034	3 108	3 917	12565	2 045	3 364
» *1920* . . .	45 790	44 914	25 694	501	1 610	1 193	12478	1 306	656	1 271	205	5 094	6 046	7 299	12921	5 114	6 964
» *1919* . . .	35 191	34 704	13 788	1557	1 371	2 551	4 812	1 426	1108	7 815	276	3 854	2 068	5 854	7 027	3 593	4 217
» *1918* . . .	18 854	18 638	4 379	2340	218	1 865	1 326	712	948	5 199	1 651	2 510	892	3 503	2 504	582	1 797
» *1917* . . .	18 521	18 310	2 519	960	3 068	490	5 259	1 248	2464	1 238	1 066	4 196	8 650		·	16	3 144

Socialstyrelsens utlåtande över nykterhetskommitténs betänkande,

avgivet den 15 juli 1922.

Genom beslut den 10 december 1920 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva utlåtande över nykterhetskommitténs betänkande, del IX, av den 5 augusti 1920 med förslag till lag om alkoholvaror m. m. Till fullgörande av vad sålunda anbefallts får styrelsen anföra följande:

Inkomna yttranden. Vissa nykterhetsnämnder inom skilda delar av landet ävensom ett antal större och mindre sammanslutningar, vilka i den verksamhet de företräda kunna antagas äga direkta eller indirekta anknytningspunkter med förevarande spörsmål, har styrelsen genom särskilda skrivelser berett tillfälle inkomma med yttrande i ämnet. Från de tjugotre sammanslutningar och nykterhetsnämnder, till vilka sådan skrivelse utgått, hava inkommit fem yttranden, därav två från nykterhetsnämnder. Dessa yttranden bifogas härjämte.

Plan för utlåtandet. Då det föreliggande ämnets vikt och beskaffenhet givit anledning till en mera vidlyftig behandling, har styrelsen ansett sig böra inledningsvis angiva den plan, som i densamma kommer att följas.

Det framlagda lagförslaget bör till en början ses mot bakgrunden av de åtgärder, som i vårt land hittills vidtagits på alkoholfrågans område och som äro av den art, att de fortfarande äga aktuell betydelse. Ehuru styrelsen med avseende härå i huvudsak kan hänvisa till den redogörelse, som nykterhetskommittén lämnat, har styrelsen dock ansett lämpligt att i sitt utlåtande erinra om vissa huvuddata.

Vidare har styrelsen, likaledes i största korthet och under hänvisning till kommitténs redogörelser, velat lämna en översikt över de åtgärder, som på området vidtagits i vissa andra länder, av naturliga skäl med särskilt avseende fästat vid de länder, som vidtagit principiellt längre gående restriktiva åtgärder än Sverige.

Styrelsen övergår sedan till en redogörelse för verkningarna av de åtgärder, som vidtagits i Sverige. Då kommittén avgav sitt betänkande för närmare två år sedan, har det synts angeläget att komplettera dess redogörelse med uppgifter från den i flera hänseenden märkliga tid, som sedan förflutit. De statistiska uppgifter, som föreligga beträffande dels alkoholkonsumtionen och dels antalet fylleriförseelser, hava härvid närmast tjänat till vägledning. I detta sammanhang har styrelsen, likaledes med anförande av en del nyare uppgifter, velat ingå på ett närmare skärskådande av frågan om alkoholens allmänna skadegörelse i vissa hänseenden, för så vitt nämligen densamma låter sig bedöma på grundval av statistiska och andra utredningar i ämnet.

Styrelsen har vidare berört frågan om verkningarna av hithörande åtgärder i andra länder, särskilt i förbudsländerna, varvid det, liksom beträffande Sverige, i synnerhet gällt att söka tillgodogöra sig de nyaste erfarenheter, som vunnits.

På grundval av sålunda redan av kommittén meddelade och nu med nyare statistiskt material kompletterade uppgifter har styrelsen sedan sökt jämföra verkningarna

av vidtagna åtgärder å ena sidan i Sverige och å andra sidan i länder med strängare restriktioner. Bland de senare länderna har av naturliga skäl särskilt avseende fästats vid hithörande förhållanden i våra båda grannländer Norge och Finland.

Ehuru erfarenheterna om verkningarna av våra egna åtgärder, ej minst om dessa jämföras med motsvarande strängare åtgärder i Norge och Finland, hittills icke visat sig ogynnsamma, har det gällt att tillse, om verkningarna av ett totalförbud i vårt land skulle medföra en bättre effekt. Då erfarenheterna från Norge och Finland givit vid handen, att upprätthållande av där gällande bestämmelser vållat betydande svårigheter, har styrelsen velat undersöka, om de allmänna förutsättningarna att effektivt upprätthålla ett förbud i vårt land kunna anses större. Därvid har styrelsen sökt utreda dels frågan om de faktiskt föreliggande möjligheterna till olaga sprithantering och dels frågan, huruvida en förbudslag kunde förväntas tillvinna sig sådan allmän respekt, att eventuellt förefintliga möjligheter till sådan hantering i allmänhet icke utnyttjades. Styrelsen har i samband därmed berört de moraliska vådor, som skulle vara förknippade med lagstiftningsåtgärder, som ej kunde effektivt uppehållas.

En antydan har gjorts om de statsfinansiella spörsmål, som äro förenade med frågan om genomförande och upprätthållande av ett förbud.

Nykterhetskommittén har i åtta sammanfattande punkter angivit de förutsättningar, under vilka ett förbud enligt kommitténs mening skulle kunna genomföras och effektivt upprätthållas. Med ledning av vad som förebragts har styrelsen velat undersöka, om dessa förutsättningar äro förhanden eller ej.

Efter en sammanfattning av vad i utlåtandet anföres gör styrelsen slutligen sin framställning i ämnet.

Statsåtgärder i Sverige.

Alkoholhanteringen. *Husbehovsbränningens avskaffande.* Konsumtionen av spritdrycker, särskilt av brännvin, torde i Sverige nått en höjdpunkt under 1800-talets första årtionden. Det överhandtagande alkoholmissbruket framkallade emellertid en stark rörelse för nykterhetens höjande hos folket. Den framväxande opinionen vände sig till en början mot den s. k. husbehovsbränningen såsom varande den närmaste orsaken till superiet och krävde, att denna skulle på lagstiftningsväg avskaffas. Vid 1853—54 och 1859—60 års riksdagar vidtogos också sådana lagstiftningsåtgärder, varigenom husbehovsbränningen förbjöds och brännvinstillverkningen övergick till en statligt kontrollerad, särskilt beskattad fabriksnäring. Inom loppet av några få år synes husbehovsbränningen praktiskt taget hava försvunnit. Härtill bidrogo säkerligen flera omständigheter, ej minst att bränningen i hemmen var förenad med ett tidsödande arbete och att den därvid framställda varan var kvalitativt underlägsen den lättare tillgängliga fabrikssprit.en.

1873 års försäljningsförordning och göteborgssystemet m. m. Efter husbehovsbränningens avskaffande inriktades lagstiftningsarbetet närmast på ordnandet av detaljhandeln med och utskänkningen av spritdrycker. Flera förordningar härom utfärdades, av vilka särskilt må nämnas den till sina verkningar betydelsefulla förordningen av den 26 augusti 1873 om villkoren för försäljning av brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Sålunda meddelade författningsföreskrifter hava ej blott haft stora omedelbara verkningar på nykterhetstillståndet, utan hava tillika utgjort underlaget för ett praktiskt reformarbete, som tryckt sin prägel på utvecklingen under hela den följande perioden.

Genom nyss berörda lagstiftningsåtgärder lösgjordes till en början utskänkningen och — för landsbygdens vidkommande — jämväl minuthandeln med brännvin från annan handel samt gjordes till en på särskilt sätt övervakad och beskattad hantering, för vars utövande krävdes vissa kvalifikationer. Rättighet att utöva sådan

hantering meddelades på koncessionsväg av Konungens Befallningshavande efter vederbörande kommunala myndigheters hörande. Koncession var förenad med särskilda avgifter. Meddelad rättighet kunde vid missbruk indragas. Brännvin finge ej utminuteras i mindre kvantitet än en viss angiven (1/2 kanna, sedermera 1 liter). Mat skulle finnas att tillgå på varje utskänkningsställe. Försäljning och utskänkning skulle ske inom öppna dörrar, varigenom tillfälle bereddes allmänheten att utöva viss kontroll. Bestämmelser meddelades om tider för försäljnings- och utskänkningsställenas öppethållande. Inköp av spritdrycker genom minderåriga förbjöds. Utskänkning liksom ock minutförsäljning på kredit försvårades därigenom, att sålunda uppkommen fordran, för så vitt det ej rörde sig om viss större kvantitet, förklarades outsökbar. Handelsidkare förbjöds att »bjuda» kund på spritdrycker.

Vid den praktiska tillämpningen av dessa allmänna föreskrifter har det s. k. göteborgssystemet kommit att spela en dominerande roll. Detta »system» utformades i början av 1870-talet i Göteborg — tidigare ansatser hade dock förekommit — och vann så småningom spridning över hela landet. Det torde få betecknas såsom något för vårt land karakteristiskt och har tjänat såsom förebild för åtgärder på alkoholförsäljningens område i andra länder, däribland i vårt västra grannland.

Enligt göteborgssystemet lämnades spriträttigheterna inom en ort till särskilt för ändamålet bildat s. k. systembolag. Ehuru enskilt företag erhöll sådant bolag dock en viss officiell ställning dels därigenom, att de kommunala myndigheterna hade visst inflytande på styrelsens sammansättning och dels genom bestämmelsen, att vinsten å insatt kapital skulle vara begränsad (till 5 %) och att återstoden skulle tillfalla det allmänna. Härigenom åsyftade man att avkoppla det enskilda vinstintresse, som fanns knutet vid sprithanteringen.

Genom dessa bolag fullföljdes det positiva reformarbete, som författningsföreskrifterna åsyftade. Särskilt inriktade man sig på att reformera utskänkningsställena. Dessa begränsades till antalet och gjordes till ljusa och rymliga näringsställen, där gästen kunde intaga måltider för jämförelsevis billigt pris utan att därvid behöva känna sig uppfordrad att förtära spritdrycker. I och med att något enskilt vinstintresse icke längre förelåg varken hos bolagen eller hos utskänkningsställenas avlönade föreståndare, kunde föreskrifterna om att verksamheten skulle bedrivas ur nykterhetsintressets synvinkel (»i sedlighetens intresse») mera effektivt upprätthållas. Ifrågavarande åtgärder hava också haft den för nykterhetens höjande utomordentligt viktiga verkningen, att krogen i sämre bemärkelse såsom en härd för superi, särskilt i form av s. k. disksupning, som ända in i våra dagar kännetecknat barerna och »saloonerna» i de anglosachsiska länderna, praktiskt taget försvunnit i Sverige.

Under utvecklingens gång hava de till antalet alltmera begränsade utskänkningsställena kommit att förläggas huvudsakligen till städerna.

Å systembolagens försäljningsställen, vilka mestadels anlitades blott av den mindre bemedlade kundkretsen och där avsättningen i huvudsak gällde brännvin och andra billigare spritdrycker, inskränkte sig kontrollen i stort därtill, att vissa restriktioner iakttogos beträffande förtäring på stället. Något hinder att till avhämtning inköpa huru stora kvantiteter som helst fanns däremot icke.

Handeln med vin och öl, som till en början var tämligen obeskuren, gjordes efter hand till föremål för liknande restriktiva författningsföreskrifter som handeln med spritdrycker. I sådant hänseende må erinras om förordningen av den 24 oktober 1885 angående försäljning av maltdrycker m. m., däri föreskrevs, att för försäljning jämväl av dylika drycker erfordrades särskilt av Konungens Befallningshavande meddelat tillstånd.

1905 års försäljningsförordningar. Den ordning, som under utvecklingens gång hade tillskapats på alkoholhanteringens område dels genom direkta författningsföreskrifter och dels under den praktiska tillämpningen av sådana, kan sägas hava blivit lagfästad genom »alkoholförordningarna» av den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, angående försäljning av vin och öl ävensom angående försäljning av till-

lagade alkoholfria drycker samt svagdricka. Personliga rättigheter att driva handel med spritdrycker hade efter hand indragits, och de sista från tiden före 1873 kvarstående rättigheterna inlöstes nu. Systembolagen blevo härmed de enda, som ägde rätt att driva dylik handel, ehuru de alltjämt kunde författningsenligt överlåta rättigheter till vinhandlare och restauratörer. Bolagens ställning fixerades. Utskänkning i samband med nöjesföreställning förbjöds. Såsom uttrycket för en strävan att frigöra det allmänna från ekonomiskt beroende av sprithanteringen inrycktes i brännvinsförsäljningsförordningen bestämmelser angående dispositionen av de medel, som, i form av avgifter och vinst, genom alkoholhanteringen tillfördes det allmänna. Meddelad rättighet att försälja vin och öl kunde när som helst återkallas av Konungens Befallningshavande.

Slutligen må erinras om införandet av ett mycket betydelsefullt institut, nämligen s. k. lokalt veto. Redan i 1873 års försäljningsförordning inrymdes, såsom nämnts, visst inflytande åt de kommunala myndigheterna beträffande beviljandet av försäljningsrättigheter, så till vida att dylik fråga skulle avgöras — av Konungens Befallningshavande — efter dessa myndigheters hörande. Enligt 1905 års föreskrifter skola hithörande frågor avgöras på liknande sätt, dock med den ändringen, att de kommunala myndigheternas beslut kan läggas till grund för åtgärder från Konungens Befallningshavandes sida endast för så vitt det innefattar upplåtande av försäljningsrättigheter. Konungens Befallningshavande äger sålunda överhuvud taget endast att på tillstyrkan av de kommunala myndigheterna bevilja försäljningsrättigheter.

»*Stockholmssystemet*» *m. m.* Göteborgssystemet var, såsom nämnts, närmast inriktat på dels att frigöra sprithanteringen från enskilt vinstintresse och dels att reformera krogväsendet. I dessa hänseenden har systemet utan tvivel inlagt synnerlig förtjänst i arbetet på nykterhetens höjande. Tanken på sprithanteringens frigörande från enskilt vinstintresse förfelades emellertid i viss mån därigenom, att systembolagen i ganska stor utsträckning begagnade sig av den medgivna rätten att överlåta sina försäljningsrättigheter till enskilda personer — restauratörer och vinhandlare — vilkas vinstmöjligheter icke voro begränsade.

Om göteborgssystemet vidare ingalunda utan framgång arbetat på att inskränka krogsuperiet, stod dock möjligheten öppen att å utminuteringsställena inköpa obegränsad mängd av spritdrycker. I och med att krogväsendet genom göteborgssystemets verksamhet inskränkts och handeln med spritdrycker till stor del koncentrerats i utminuteringen hade emellertid skapats en fast utgångspunkt för ett fortsatt reformarbete.

År 1909 framlade doktor Ivan Bratt ett program för fortsatta reformåtgärder, däri han anknöt sina reformplaner just till sistberörda förhållanden. Närmast gick det framlagda programmet sålunda ut på att genomföra en systematisk individuell kontroll över inköpsrätten, d. v. s. att göra den enskildes inköpsrätt beroende av särskilt tillstånd samt att begränsa densamma till att avse viss, efter vederbörandes förhållanden lämpad största myckenhet.

Ifrågavarande individuella kontrollsystem blev först prövat i Göteborg (från oktober 1912) och tillämpades i något avvikande form i Stockholm från februari 1914 av det då koncessionerade försäljningsbolaget »Stockholmssystemet», efter vilket hela det individuella kontrollsystemet erhållit sin benämning i dagligt tal. Under loppet av åren 1913—1914 infördes i ett flertal svenska städer mer eller mindre långt gående individuella kontrollbestämmelser med avseende å detaljhandeln med spritdrycker.

För att icke de vidtagna kontrollåtgärderna skulle bliva illusoriska, antogs vid 1914 års senare riksdag ett förslag, enligt vilket Kungl. Maj:t ägde förordna, att spritdrycker finge inom visst s. k. kontrollområde försäljas i detalj allenast av inom området verksamt bolag. Sedan ett stort antal systembolag gjort ansökan om kontrollområde, vidtogos vid 1915 års riksdag vissa förändringar i 1905 års brännvinsförsäljningsförordning, enligt vilka bl. a. generellt föreskrevs, att kontrollstyrelsen skulle indela hela riket i kontrollområden och att den individuella kontrollen skulle göras obligato-

risk. Sin nuvarande lagfästa utformning erhöll det individuella kontrollsystemet genom kungl. förordningen av den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, vilken trädde i kraft den 1 januari 1919.

I det av doktor Bratt framlagda programmet ingick även ett konsekvent genomförande av den gamla tanken hos göteborgssystemet att fullständigt frigöra handeln med alkoholdrycker, såväl egentliga spritdrycker som vin och öl, från enskilt vinstintresse. Genom enskildas åtgärder, närmast ledda av doktor Bratt, inlöstes efter hand alla till enskilda vinhandlare överlåtna rättigheter att försälja spritdrycker och vin. Ungefär samtidigt härmed indrogos de rättigheter att försälja vin, som meddelats specerihandlare m. fl. Genom dessa åtgärder från enskild och från det allmännas sida koncentrerades minuthandeln till systembolagen och partihandeln till det för ändamålet bildade aktiebolaget vin- och spritcentralen, vilket, ehuru alltjämt ett enskilt företag, kan betraktas såsom en under visst statligt inseende stående motsvarighet på partihandelns område till de halvt kommunala systembolagen på minuthandelns.

Systembolagen hava härigenom i viss mån förändrat karaktär. På göteborgssystemets tid hade de, såsom nämnts, huvudsakligen utgjort de ställen, där de mindre bemedlade inköpte billigare spritdrycker. Dyrare spritdrycker inköptes i allmänhet hos vinhandlare, vilka jämte specerihandlare m. fl. även tillhandahöllo vin för försäljning i minut. Numera äro systembolagen de enda företag, som i minut försälja vin och spritdrycker. Uppenbart är, att denna koncentration av handeln med alkoholdrycker icke blott varit ägnad att frigöra denna handel från enskilt vinstintresse utan även åsyftat att möjliggöra den individuella kontrollens effektiva upprätthållande.

Vad angår partihandelns koncentration till a.-b. vin- och spritcentralen, må framhållas, att denna närmast är att anse såsom en faktiskt bestående men ej i författning ovillkorligt föreskriven anordning. Det författningsenliga underlaget för denna anordnings bestånd är att söka i en föreskrift i 1917 års försäljningsförordning, enligt vilken rättighet att driva dylik partihandel i vissa fall är beroende av särskilt tillstånd från kontrollstyrelsen.

Den under krisåren tilltagande varubristen föranledde vidtagandet av generella kristidsrestriktioner jämväl på alkoholhanteringens område, vilka i viss mån, med undanskjutande av det individuella kontrollsystemets grundsatser, så småningom skärptes till gränsen av fullständigt förbud. Redan i februari 1916 infördes vissa sådana restriktioner beträffande utminutering och utskänkning av spritdrycker. I november samma år fastställdes en högsta utminuteringskvantitet av 2 liter i månaden. Efter en kortare tids förbud (24 april—31 maj 1917) nedsattes nämnda kvantitet genom kungörelsen den 25 maj samma år till 2 liter i kvartalet. Jämväl utskänkningen av spritdrycker samt försäljningen av vin och öl inskränktes väsentligt. I juli 1918 förbjöds därjämte (på grund av maltbristen) tillverkningen av alkoholstarka maltdrycker; de inneliggande lagren av sådana torde hava varit tömda mot slutet av året. När 1917 års försäljningsförordning med ingången av år 1919 trädde i kraft, upprätthöllos alltjämt dessa extraordinära restriktioner, om än i modifierad form. Från och med år 1920 hava systembolagen varit oförhindrade att medgiva utminutering intill den i försäljningsförordningen angivna högsta kvantiteten. Under år 1920 belades emellertid uttag utöver en viss mindre kvantitet med hög progressiv accisskatt, ända upp till 20 kronor per liter. Accisen bortföll år 1921, varvid s. k. omsättningsskatt pålades.

I detta sammanhang torde slutligen förtjäna erinras jämväl om förordningen den 30 juni 1922 angående förbud under viss tid (t. o. m. den 30 september 1923) mot införsel till och försäljning inom riket av öl (klass III).

Åtgärder direkt mot spritmissbruk. *Lagen om behandling av alkoholister m. m.* Vid sidan av de restriktiva åtgärderna har staten vidtagit andra betydelsefulla åtgärder, direkt inriktade på ett bekämpande av alkoholmissbruk.

I sådant hänseende må erinras om lagen den 30 juni 1913 om behandling av alkoholister, vilken trädde i kraft den 1 augusti 1916, samtidigt med upprättande av särskild statsanstalt för vård av manliga alkoholister vid Venngarn (under en tid förlagd till Salbohed).

I första paragrafen av denna lag föreskrives, att om någon är hemfallen åt dryckenskap och han i följd därav befinnes vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller utsätta hustru och barn, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård, eller ligga fattigvården eller sin familj till last, så må i särskild ordning förordnas om hans intagande å allmän anstalt för vård av alkoholister. Enligt lag av den 9 juni 1922 må jämväl sådan åt dryckenskap hemfallen person, som under de två senast förflutna åren upprepade gånger dömts till ansvar för fylleri, kunna tvångsvis intagas å dylik anstalt. Sistnämnda lag har ännu ej trätt i kraft.

Vidare medgiver alkoholistlagen, att vård å alkoholistanstalt beredes den, som frivilligt ingår på dylik anstalt och förbinder sig att kvarstanna där under viss längsta tid.

Utmärkande för alkoholistvården i Sverige är, att man — givetvis under noggrant aktgivande på de alkoholister, som befinnas vara psykiskt abnorma — givit densamma mera karaktären av uppfostran än av medicinsk behandling. Den intagne skall i främsta rummet vänjas vid ett regelbundet levnadssätt och vid ett ordnat, nyttigt arbete, självfallet under fullständig avhållsamhet från alkoholdrycker. I enlighet med denna grundsats fixeras vårdtiden allenast till visst maximum, högst två år, och den intagne utskrives, så snart vården kan förväntas hava lett till åsyftat resultat.

För beredande av vård åt tvångsinternerade eller frivilligt ingångna alkoholister hava, vid sidan av den ovan berörda statsanstalten, genom kommunalt eller enskilt initiativ och i vissa fall med understöd av statsmedel upprättats dels allmänna (s. k. erkända) och dels enskilda anstalter, vilka stå under statlig tillsyn och mot vissa skyldigheter åtnjuta statsbidrag för verksamhetens bedrivande.

Sedan det visat sig, att vissa svårdisciplinerbara alkoholister beredde statsanstalten såväl som de övriga allmänna anstalterna allvarliga svårigheter, anordnades (resp. år 1920 och 1921) i samband med tvångsarbetsanstalterna vid Svartsjö och i Landskrona särskilda statliga alkoholistanstalter, avsedda den förra för manliga och den senare för kvinnliga alkoholister. Å dessa anstalter kunna i främsta rummet intagas sådana tvångsinternerade alkoholister, vilka visat sig äventyra eller som kunna befaras äventyra verksamheten vid annan anstalt.

En viktig bestämmelse i alkoholistlagen är den, som föreskriver, att inom varje kommun skall finnas ett särskilt organ, *nykterhetsnämnd*, för handhavande av de lokala uppgifterna ifråga om nykterhetsarbetet. Dessa uppgifter må kunna anförtros åt kommunens fattigvårdsstyrelse. Genom föreskrifter i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning hava nykterhetsnämnderna (eller fattigvårdsstyrelserna) erhållit väsentligt ökade arbetsuppgifter, särskilt med avseende å den individuella kontroll systembolagen hava att utöva vid utminuteringen av spritdrycker. Det må erkännas, att dessa på de flesta håll alldeles nya organ icke ännu hunnit växa sig in i sina mångsidiga och grannlaga uppgifter. Kontrollstyrelsen och socialstyrelsen hava emellertid gemensamt utarbetat och helt nyligen låtit tillställa nämnderna särskilda »Råd och anvisningar» avsedda att bland dem sprida insikter om och därmed väcka intresse och förståelse för dessa deras uppgifter. Vid 1921 och 1922 års riksdagar hava särskilda medel beviljats till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet.

Nu berörda lagstiftningsåtgärder, särskilt vad de angå tvångsinternering av alkoholister, ligga visserligen på ett annat plan än de förut berörda restriktiva åtgärderna och gå ut på att i speciella ytterlighetsfall neutralisera skadeverkningarna av ett mera långt gånget alkoholmissbruk hos vissa individer. Utan tvivel har emellertid denna lagstiftning redan i sin hittillsvarande utformning utövat en allmänt återhållande inverkan på alkoholmissbruket, som gör det berättigat att i viss mån sidoordna den med andra författningsföreskrifter av restriktiv natur. Styrelsen håller på samma gång före, att den allmänna opinionen numera är beredd att acceptera kraftiga repressiva lagstiftningsåtgärder mot fyllerister. — Som bekant åtalas fylleri f. n. enligt 18 kap. 15 § i strafflagen; straffmaximum är böter, högst femtio kronor. Erinras må, att styrelsen denna dag avgivit anbefallt utlåtande över riksdagens skrivelse den 5 maj

1920 (n:r 204), däri riksdagen begärt utredning om revision av gällande lagbestämmelser mot fylleri och dryckenskap. I detta utlåtande förordar styrelsen väsentligt skärpta bestämmelser med avseende å behandlingen av fyllerister. Därest författningsföreskrifter i av styrelsen sålunda förordad riktning utfärdas och i den mån ovan berörda, under innevarande år meddelade tilläggsbestämmelser till alkoholistlagen träda i tillämpning, torde man erhålla underlaget för synnerligen kraftiga åtgärder till motverkande av fylleri.

Upplysningsverksamhetens främjande. Det torde vara överflödigt att närmare utveckla, hurusom upplysningsverksamheten ägt och alltjämt äger en ofantlig betydelse i kampen mot alkoholmissbruk. Att exempelvis alkoholkonsumtionen från tiden närmast före 1800-talets mitt, då den beräknas hava uppgått till inemot 50 liter per invånare och år, under loppet av några få decennier nedbringades till ungefär en fjärdedel härav lärer till mycket stor del få tillskrivas den upplysningsverksamhet, som, med domprosten Per Wieselgren i spetsen, då bedrevs inom landet.

Ur Wieselgrens betydelsefulla livsgärning framväxte hela den mäktiga folkrörelse, som sammanfattas under benämningen nykterhetsrörelsen. Väsentligt ökad kraft fick denna rörelse, i den mån dess anhängare — närmast efter anglosachsiskt mönster — började organisera sig i fasta sammanslutningar (nykterhetsordnar, nykterhetsföreningar m. m.), vilka med tiden vunnit stor anslutning inom landet. Delvis med religiös färg och alltid med medlemmarnas fullständiga avhållsamhet från alkoholdrycker på sitt program hava dessa sammanslutningar bedrivit en storartad enskild verksamhet till nykterhetens främjande hos folket, vilkens betydelse ingalunda blir på ett tillräckligt uttömmande sätt belyst enbart genom angivande av antalet medlemmar de vunnit för sina åsikter. För visso har denna verksamhet i hög grad bidragit att hos folket omvandla hela uppfattningen om alkoholbruket. Stor betydelse har detta fasta organisationsväsen också haft och äger alltjämt så till vida, som det bildat underlaget för en planmässig, av staten omhuldad upplysningsverksamhet, avsedd att tränga fram jämväl till dem, som ej längre kunna nås av skolans undervisande verksamhet.

Alltsedan 1890-talets början har staten varje år berett ekonomiskt stöd för sådan upplysningsverksamhet. Innevarande års riksstat, 8 huvudtiteln, upptager under rubriken »Undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande, att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel» dels ett förslagsanslag, högst, 125 600 kronor och dels ett reservationsanslag, 27 000 kronor.

Sammanfattning. De olika åtgärderna under den period, som den lämnade kortfattade redogörelsen avser, giva en påtaglig bild av en kontinuerlig utveckling, där den ena reformens genomförande möjliggjorts genom resultaten av en annan tidigare. Det faller sålunda genast i ögonen, exempelvis att det skulle hava tett sig såsom något fullständigt meningslöst att genomföra det nu tillämpade individuella kontrollsystemet redan under husbehovsbränningens dagar. Först efter en lång tids successiv utveckling, kännetecknad i främsta rummet av husbehovsbränningens avskaffande, krogväsendets tillbakaträngande och ordnande samt av den åtminstone delvis genomförda koncentrationen av utminuteringen till systembolagen, voro förutsättningarna givna för en tillämpning av detta nya system. Ehuru delvis principiellt nytt kan detta på samma gång betecknas såsom ett organiskt framvuxet sista led i den hittillsvarande utvecklingen.

Karakteristiskt för denna utveckling ända in i våra dagar är vidare, att det praktiska reformarbetet i viss mån föregripit lagstiftningsarbetet. Göteborgssystemet var redan gammalt, när det år 1905 lagfästes, och det individuella kontrollsystemet var omsatt i verklighet och prövat till sina verkningar flera år innan dess tillämpning år 1917 generellt påbjöds i lag. Lagstiftaren har sålunda så att säga konfirmerat faktiska anordningar, i den mån dessa prövats och visat sig ändamålsenliga.

Utvecklingen har uppenbarligen försiggått parallellt med ständiga förskjutningar i det allmänna tänkesättet, som steg för steg synes hava godtagit de vidtagna åtgärderna och med allt större skärpa fördömt alkoholmissbruk. I det senare hänseendet

synes omvandlingen av den allmänna opinionen ske i allt hastigare tempo. Ett bevis härpå kan man finna i lagstiftningen mot alkoholister. Hittills har denna riktat sig endast mot de grövsta utslagen av alkoholmissbruk. Men oaktat lagen är av helt ungt datum — den trädde, såsom nämnts, i kraft år 1916 — har man redan skridit till en betydande skärpning av densamma genom att nu låta den kraftigt rikta sig även mot det i och för sig icke direkt för samhället skadliga men för den moderna uppfattningen i hög grad anstötliga fylleriet.

Statsåtgärder i vissa andra länder.

I åtskilliga länder har man på ett eller annat sätt ingripit reglerande i fråga om handeln med alkoholdrycker, varigenom denna kommit att intaga en viss särställning i förhållande till handeln med andra varor. Även i sådana länder, där friheten på området före världskriget var praktiskt taget oinskränkt, hava under och efter detsamma vidtagits åtgärder, som lett till en inskränkning av alkoholhandeln. Sålunda hava i Danmark och Tyskland alkoholdryckerna gjorts till föremål för utomordentlig beskattning, varigenom de blivit i hög grad svåråtkomliga, och i Frankrike har man genom införande av förbud mot handeln med absint skridit till en restriktiv åtgärd, som efter fransk uppfattning sannolikt tett sig såsom djupt ingripande.

De på området vidtagna åtgärderna i andra länder komma emellertid att i det följande beröras endast i den mån de äro av direkt restriktiv natur och på samma gång äro av den art, att de överhuvud taget kunna äga intresse för svenska förhållanden.

Förenta staterna. Vad först angår Amerikas förenta stater må erinras, att år 1914 allmänt förbud genomförts i åtta stater. Under krigstiden vann förbudstanken emellertid hastigt ytterligare spridning, kraftigt framdriven av det s. k. anti-krogförbundet (Anti-Saloon League). I allt flera av staterna infördes förbud. Ett för hela unionen gällande totalförbud trädde i kraft i provisorisk form fr. o. m. 1 juli 1919 (»War time prohibition») och i permanent fr. o. m. 16 januari 1920, då nödigt antal stater ratificerat det såsom 18:de »tillägget» till Förenta staternas konstitution den 18 dec. 1917 antagna nationalförbudet.

Förbudslagen lämnar den viktiga frågan om alkoholgränsen obesvarad, men genom särskild lag (den s. k. Volstead act, i översättning tryckt i nykterhetskommitténs bet. s. 488 ff.) har såsom spritdryck betecknats varje dryck, som innehåller en halv volymprocent alkohol eller däröver. Emellertid har den amerikanska förbudslagen gjort tvenne principiellt betydelsefulla inskränkningar, vilka båda ytterst torde återgå på de anglosachsiska folkens starkt utvecklade känsla för hemmets okränkbarhet. Det ena är, att innehav av alkoholdrycker ej förbjudes, och det andra att rätten till husvisitation (vid misstanke om hembränning o. d.) är väsentligt inskränkt genom föreskrifter, att härför erfordras särskilt domstolsutslag (warrant) m. m.

Brittiska väldet. Inom det brittiska väldet ha strävandena för alkoholmissbrukets bekämpande i främsta rummet fått sin prägel av det för den anglosachsiska världen karakteristiska lokalvetosystemet (»local option»), vilket utgör en i lag given rätt för väljarna personligen inom en kommun (eller liknande enhet) att genom direkt meningsyttring i vissa lagstadgade former — med vissa bestämda tidsmellanrum — avgöra, huruvida försäljning av alkoholdrycker skall få äga rum inom området eller ej. Det i Sverige år 1905 införda lokala vetot grundar sig, såsom nämnts, icke på en direkt meningsyttring från väljarhåll utan på beslut av den kommunala myndigheten.

Kanada. Under åren efter 1915 genomfördes totalförbud i så gott som samtliga av Kanadas provinser. I den folkrikaste provinsen, Quebec, upphävdes emellertid förbudet redan år 1918, då försäljning av öl och lätta viner åter blev tillåten. Även det kvarstående partiella förbudet föranledde emellertid mycken olaglig spritdrycksförsäljning, och fr. o. m. 1 maj 1921 genomfördes statsmonopol på spritdryckshandeln i syfte att åvägabringa en bättre ordning i sprithanteringen medelst direkt statshandel och statskontroll. I detta syfte utsågs en kommission på fem personer, vilken efter

prövning ägde bevilja rättigheter till engros- och detaljhandel med spritdrycker. Sådana fingo dock icke under några förhållanden försäljas till personer, som voro yngre än 21 år eller dömts för fylleriförseelse, eller som av kommissionen, efter anmälan från make, släktingar, arbetsgivare eller myndighet frånkänts inköpsrätt.

Australien. Även i Australien torde en väsentlig utökning skett av de områden, där lokalt förbud (enligt lokalvetosystemet) genomförts. Allmänt statligt förbud har ej blivit infört.

Nya Zeeland. På nya Zeeland anordnades, i enlighet med en lag av den 10 dec. 1918, under år 1919 en dubbel folkomröstning i alkoholfrågan. Den första omröstningen gällde införande av spritdrycksförbud (i förening med ersättning åt hanteringens utövare) eller bibehållande av rådande koncessionssystem och gav majoritet för det senare alternativet. Den senare omröstningen, som företogs i samband med parlamentsvalen, avsåg tre alternativ, nämligen 1) om det hittills tillämpade koncessionssystemet skulle bibehållas, 2) om gällande rättigheter skulle utan ersättning till innehavarna upphöra att gälla efter utgången av den period, för vilken de beviljats, eller 3) om tillverkning och försäljning av alkoholdrycker skulle efter inlösen göras till statsmonopol. För att ettdera av alternativen 2 eller 3 skulle anses hava segrat förutsattes, att det erhållit minst hälften av samtliga godkända röster. Omröstningen utföll så, att ingen förändring vidtogs i det nu tillämpade systemet. Lagen stadgar, att omröstningen skall förnyas vid varje följande val till parlamentet, intill dess majoritet eventuellt erhålles för förbud.

England. Alkoholkonsumtionen har i England liksom i Skottland och Amerika till stor del ägt rum på utskänkningsställena, och vidtagna åtgärder hava därför varit inriktade på att inskränka antalet utskänkningsrättigheter, att begränsa tiden för utskänkningsställenas öppethållande, att reformera krogarna och att kontrollera beskaffenheten av saluförda spritdrycker. Den nedgång i krogsuperiet, som man kunnat konstatera under de senaste årtiondena, anses emellertid ej hava berott på restriktiva åtgärder från statens sida utan på andra orsaker.

I maj 1915 inrättades en särskild kontrollstyrelse, Central Control Board (Liquor Traffic), med rätt och makt att reglera försäljning och utskänkning av spritdrycker inom en, efter hand nio tiondelar av Storbritannien omfattande, krets av militärt eller industriellt betydelsefulla orter och områden. De nykterhetsfrämjande åtgärder, som vidtogos, voro dels restriktiva och dels av positiv natur. De förra bestodo i inskränkningar av tiden för spritdrycksförsäljningen från 16—19 till c:a 5 1/2 timmar per dag, förlagda vid lunch och middag (jämte partiell söndagsstängning), nedsättning av spritdryckernas alkoholhalt samt förbud mot »traktering», kreditförsäljning, upptagande av order på spritdrycker o. d. De senare inneburo inrättande av goda marketenterier vid industriföretag samt förstatligande av hela alkoholhanteringen — genom rättigheternas inlösen — i några ammunitionsfabriksdistrikt. De sålunda vidtagna restriktionerna hava emellertid huvudsakligen varit av provisorisk kristidskaraktär, vilka efter kriget betydligt lättats.

Skottland. För Skottlands vidkommande utfärdades år 1913 under namn av skottska nykterhetslagen (Temperance Scotland Act 1913) en författning av innehåll, att om 10 proc. av en kommuns valmän därom göra hemställan, skall omröstning inom kommunen äga rum, 1) huruvida alla utskänknings- och vinhandlarrättigheter skola upphöra, 2) om antalet sådana rättigheter skola minskas med 25 proc. eller 3) om ingen förändring skall vidtagas i gällande ordning. Framhållas må, att en seger för det första alternativet i och för sig ej innebär allmänt förbud inom orten, ty enligt lagen skola destilleringsverk och bryggerier alltjämt få utöva sin verksamhet, liksom klubbar, hotell och restauranger allt fortfarande skola få utskänka spritdrycker till spisande gäster.

För lagens ikraftträdande sattes en övergångstid av sju år. Under denna mellantid inföll alltså världskriget. Därunder gällde för Skottland samma kristidsrestriktioner som för England. Omröstning ägde rum i nov. och dec. 1920. Resultatet blev,

att i 41 kommuner alla spriträttigheter indrogos och i 35 kommuner till antalet minskades med en fjärdedel. Antalet sådana indragna rättigheter uppgick till 441 eller 4·7 proc. av hela antalet, 9 339, rättigheter.

Island. På Island infördes år 1915 förbud mot import och försäljning av alkoholdrycker med mera än 2¼ proc. alkoholhalt. Med anledning av de kommersiella förvecklingar med de vinproducerande, katolska länderna, som förbudet framkallat och som försvårat den på Island viktiga exporten av fisk till dessa länder, har förbudet, åtminstone vad angår viner, numera upphävts.

Finland. I Finland antogs redan 1907 en förbudslag och 1909 en annan, vilken dock stadfästes först den 29 maj 1917 och trädde i kraft den 1 juni 1919 samt den 15 augusti s. å. kompletterades medelst skärpta bestämmelser. Den 1 juli innevarande år hava ytterligare skärpta bestämmelser trätt i kraft. Lagen avser förbud mot import och försäljning av drycker med mer än 2 volymprocent alkohol.

Norge. I Norge hade man sedan 1870- och 1880-talet för spritdryckshandeln ett bolagssystem, i mycket erinnrande om det svenska göteborgssystemet, sedan 1894 kombinerat med lokalt veto. Vid krigsutbrottet 1914 infördes förbud mot all brännvinshandel, vilket gällde till den 12 oktober s. å., då först utminutering och sedermera (fr. o. m. 25 november) även utskänkning medgavs fyra dagar i veckan. Den 18 december 1916 genomfördes provisoriskt förbud mot all handel med brännvin och vin. Vinförbudet upphävdes redan i januari 1917 men återinfördes den 25 maj s. å. beträffande starkviner med över 15 proc., fr. o. m. 28 juni 12 proc. alkoholhalt. Sedan väljarna vid folkomröstning den 5 och 6 oktober 1919 med 61·6 proc. majoritet uttalat sig för förbud i nu angiven omfattning, har stortinget i september 1921 givit detta permanent karaktär. Alkoholhalten på tillåtna lättviner har dock höjts till 14 proc., och för närvarande är frågan om årlig import av vissa kvantiteter starkvin aktuell.

Verkningar av åtgärder i Sverige.

Alkoholkonsumtionen. För bedömande av resultaten av de åtgärder i Sverige, som i det föregående vidrörts, har man närmast att hålla sig till för handen varande uppgifter om alkoholkonsumtionens omfattning inom landet. Sådana uppgifter finnas att tillgå för en tillräckligt lång tidsperiod för att tydligt kunna återspegla den utvecklingstendens, som i stora drag varit förhärskande.

Vad först angår egentliga spritdrycker (»brännvin») finnas uppgifter för en lång följd av år, ehuru desamma för tiden före år 1916 grunda sig på icke fullt exakta beräkningar. Vid jämförelse med förhållandena under tidigare år samt med förhållandena i andra länder plägar man som bekant mäta omsättningen i antalet liter spirituosa av normalstyrka (50 %). De sålunda erhållna uppgifterna rörande den årliga förbrukningen av spritdrycker för konsumtionsändamål framgår av följande tablå, däri även meddelas den genomsnittliga spritdrycksförbrukningen per invånare:

	Försålda spritdrycker, utav normalstyrka (50 %)														
År:	1871 –75	1876 –80	1881 –85	1886 –90	1891 –95	1896 –1900	1901 –05	1906 –10	1911 –15	1916	1917	1918	1919	1920	1921
milj. lit. .	50·6	45·5	36·9	33·9	33·0	40·4	39·6	36·8	37·5	29·9	9·5	7·2	13·5	35·2	28·4
lit. pr inv.	11·8	10·1	8·0	7·1	6·9	8·1	7·6	6·8	6·7	5·2	1·7	1·2	2·3	6·0	4·8

Importöverskottet av vin framgår av nedanstående sammanställning, som även anger motsvarande genomsnittskvantitet per invånare:

	Importöverskott av vin											
År:	1871 —75	1876 —80	1881 —85	1886 —90	1891 —95	1896— 1900	1901 —05	1906 —10	1911 —15	1916	1917	1918
milj. lit. . .	3·5	3·3	3·1	2·6	3·0	3·4	3·3	2·9	3·0	4·6	6·1	5·9
lit. pr inv. . .	0·81	0·72	0·68	0·54	0·62	0·68	0·63	0·54	0·54	0·80	1·05	1·01

På grund av utspädning och förskäring inom landet av importerade viner samt en icke alldeles obetydlig inhemsk vintillverkning är emellertid den under ifrågavarande år verkligen konsumerade vinkvantiteten större än vad dessa siffror utvisa. Enligt kontrollstyrelsen torde därför med avseende å tiden närmast före kristiden till importöverskottet böra läggas i runt tal 2 miljoner liter per år för erhållande av den verkliga vinkonsumtionen. Först från och med år 1919 förefinnes statistik över vinförsäljningens verkliga storlek

År:		1919	1920	1921
Försäljning av vin för konsumtionsändamål	milj. lit.	5·2	4·1	2·8
	lit. pr inv.	0·89	0·70	0·48

Ifråga om konsumtionen av maltdrycker, föreligga inga äldre uppgifter än för tiden från tillverkningsåret 1903/04. Dessa återgivas i följande tablå. Även om full jämförbarhet icke är rådande mellan de första och de senaste åren i serien, torde de dock giva en i stort sett riktig bild av utvecklingen under de sista 20-tal åren:

Konsumtionen av maltdrycker.

År[1]	Miljoner liter			Liter per inv.			År[1]	Miljoner liter			Liter per inv.		
	Klass I[2]	Klass II[2]	Klass III[2]	Klass I[2]	Klass II[2]	Klass III[2]		Klass I[2]	Klass II[2]	Klass III[2]	Klass I[2]	Klass II[2]	Klass III[2]
1903/1904	177·1	17·8	122·7	33·9	3·4	23·5	1912/1913	158·9	14·9	100·7	28·3	2·7	18·0
1904/1905	167·6	18·4	134·8	31·9	3·5	25·6	1913/1914	165·7	14·8	102·3	29·5	2·6	18·1
1905/1906	179·8	19·1	130·4	34·0	3·6	24·6	1914/1915	136·0	14·1	111·6	23·9	2·5	19·6
1906/1907	167·3	18·2	129·7	31·4	3·4	24·3	1915/1916	130·0	13·5	118·8	22·8	2·4	20·9
1907/1908	169·0	20·7	122·1	31·4	3·9	22·7	1916/1917	118·0	61·5	67·6	20·6	10·7	11·8
1908/1909	141·5	20·3	111·7	26·1	3·7	20·6	1917/1918	131·6	14·1	4·2	22·8	2·4	0·7
1909/1910	152·7	14·9	90·5	28·0	2·7	16·6	1918/1919	67·6	84·0	0·0	11·7	14·5	0·0
1910/1911	163·6	15·9	97·6	29·6	2·9	17·7	1919/1920	19·8	127·8	0·2	3·4	21·8	0·0
1911/1912	156·5	14·7	94·6	28·1	2·6	17·0	1920/1921	75·4	131·1	0·0	12·7	22·1	0·0

De meddelade siffrorna synas oförtydbart giva vid handen, att alkoholkonsumtionen under de senaste 50 åren nedbringats avsevärt. Beträffande spritdrycker är nedgången från 1871/75 till 1921 nära 60 proc. (från 11·8 liter per inv. till 4·8 liter). Vinkonsumtionen har under samma tid minskats med omkring 38 proc. (från 0·8 liter per inv. till 0·5 liter).

Siffrorna för tiden från världskrigets utbrott till nuvarande tid äga alldeles särskilt intresse, bland annat på den grund, att de i viss mån erbjuda ett underlag för bedömande av det nuvarande individuella restriktionssystemets verkningar. Härvid må emellertid erinras, att denna period omfattar den tid, då, såsom ovan nämnts, kriget föranledde sådana extraordinära restriktioner, att vi inom Sverige nalkades förbudet, en omständighet, som tillfälligtvis verkade i hög grad förryckande på detta system.

Av spritdrycker konsumerades under femårsperioden 1911/15 6·7 lit. per invånare. År 1918, då kristidsrestriktionerna voro som strängast, sjönk denna siffra till 1·2 lit. Sedan de egentliga kristidsrestriktionerna år 1920 upphört, steg siffran åter till 6·0 liter, alltså en siffra, som ej nådde upp till genomsnittssiffran, 6·7 lit. för åren 1911/15,

[1] Avser tillverkningsår, vilket räknas från 1 oktober till 30 september.
[2] Eller därmed jämförliga maltdrycker.

för att sedan under år 1921 nedgå till mer än 28 proc. under sistnämnda siffra eller 4·8 lit. per invånare. Berörda minskning torde i allt väsentligt böra tillskrivas verkningarna av det individuella kontrollsystemet.

Vinkonsumtionen företedde likaledes någon ehuru ringa minskning, från 0·54 lit. per inv. åren 1911/15 till 0·48 lit. år 1921. Den verkliga minskningen är dock större än dessa siffror utvisa. Som nämnts bör nämligen siffran för åren 1911/15, 0·54 lit., ökas med en icke obetydlig inhemsk tillverkning av viner, vilken här ej medräknats på den grund, att den ej kan exakt angivas.

För bedömande av hela den alkoholkonsumtion under perioden, som ur nykterhetssynpunkt är av intresse, har man jämväl att taga hänsyn till förbrukningen av starkare maltdrycker (av den s. k. klass III). Denna konsumtion företer ganska starka växlingar redan under tidigare delen av den period (1903/4—1921), för vilken uppgifter finnas att tillgå. Vid tiden omkring världskrigets utbrott uppgick tillverkningen till ungefär 18 à 20 lit. per inv. och år. På grund av det sedan år 1917 gällande förbudet mot tillverkning av dylika maltdrycker, har denna konsumtion fullständigt upphört.

Starkölets avskaffande och ersättande med andra lättare och ur nykterhetssynpunkt praktiskt taget oskadliga maltdrycker i förening med förut påvisade minskning av sprit- och vinkonsumtionen markera en sammanlagd minskning av alkoholkonsumtionen från åren 1911/15 till år 1921 på ungefär 40 proc.

Frågan, huruvida det gällande temporära starkölsförbudet kommer att bliva bestående, undandrager sig socialstyrelsens bedömande. Men styrelsen vill konstatera, att starkölet såsom alkoholdryck, att döma av nyss återgivna siffror, synbarligen icke ersatts med egentliga spritdrycker. Man har sålunda icke haft en återupprepning av den företeelse, som under 1918 års stränga restriktioner återspeglade sig i en nästan fördubblad vinförbrukning. Den omständigheten, att en dryck, som tidigare faktiskt i stor utsträckning användes som rusdryck, kunnat avskaffas och ersättas med en lätt maltdryck utan att någon ökning utan tvärtom en minskning av spritdrycks- och vinkonsumtionen ägt rum, särskilt år 1921, kan knappast tillskrivas någon annan omständighet, än att den senare konsumtionen varit underkastad den individuella kontrollen och att denna visat sig kunna bestå ett säkerligen ganska hårt prov.

Fylleriförseelser. Det måste erkännas, att alkoholkonsumtionen i sina växlingar endast i stora drag och under tämligen likartade förhållanden återspeglar alkoholmissbrukets växlingar. Det torde sålunda finnas länder, som uppvisa högre siffror än Sverige med avseende å mängden av konsumerad alkohol per individ, men där på samma gång missbruk torde vara mindre vanligt än hos oss. Detta torde exempelvis vara förhållandet med Danmark och Frankrike. Likaledes visar erfarenheten, som nedan skall närmare visas, att alkoholmissbruket i Sverige under år 1918 torde hava varit ej oväsentligt större, än man med anledning av de officiella uppgifterna om de förbrukade alkoholmängderna vore böjd att antaga.

Vill man erhålla en mätare, som i siffror direkt angiver förhandenvaron av alkoholmissbruk, torde man böra gå till de statistiska uppgifter, som föreligga beträffande fylleriförseelserna. Härvid må emellertid framhållas, att ifrågavarande siffror av flera skäl knappast ägna sig att tjäna som grundval för bedömande av alkoholmissbruket i allmänhet inom samhället. Anmärkas må nämligen, att siffrorna så gott som uteslutande hänföra sig till förhållandena inom städerna och att de ej heller belysa det alkoholmissbruk, som äger rum inom hemmets dörrar. Vidare kan fylleri vara en yttring av en enstaka, tillfällig överlastning, ej sällan beroende på vederbörandes ovana vid spritdrycker och personliga oerfarenhet om deras verkningar. Det stora antalet för fylleri straffade personer i förhållande till hela antalet fylleriförseelser ävensom det relativt stora antalet — cirka en fjärdedel — fyllerister i åldern under 25 år, giva en antydan härom. Fylleri, som beror på enstaka tillfällig överlastning, har föga med egentlig alkoholism att skaffa. Där det icke rent av beror på oerfarenhet, är det snarast att anse såsom en yttring av allmän råhet och brist på måttfullhet. De direkta sociala skadeverkningarna därav böra ej överdrivas, ehuru det måste framhållas,

att det just är i denna form, som alkoholmissbruk så ofta giver anledning till de brott, som i vårt land verkligen i stor utsträckning måste tillskrivas alkoholen, nämligen våldsbrotten.

Däremot är fylleristatistiken väl ägnad att läggas till grund för jämförelser av alkoholmissbruket under olika ehuru varandra något så när närliggande tider och även inom olika landsändar och närliggande länder vid samma tidpunkt. Den är sålunda belysande såväl för de spörsmål, vilka här närmast beröras, som för vissa andra frågor, vilka i det följande komma att upptagas till behandling.

I nedanstående tablå lämnas en översikt över antalet sakfällda fylleriförseelser från och med år 1900 och till och med år 1921. Jämte de absoluta siffrorna meddelas i tablån relativa sådana, avseende motsvarande antal per en miljon av den straffmyndiga medelfolkmängden under de olika åren. Det är givetvis de senare siffrorna, som inbördes äro bäst jämförbara.

År	Antal sakfällda fylleriförseelser	Per miljon straffmyndig medelfolkmängd	År	Antal sakfällda fylleriförseelser	Per miljon straffmyndig medelfolkmängd
1900	42 643	12 343	1911	50 972	13 456
1901	41 677	11 953	1912	56 622	14 812
1902	40 893	11 642	1913	58 909	15 275
1903	41 538	11 759	1914	50 860	13 073
1904	42 564	11 965	1915	47 948	12 206
1905	47 491	13 246	1916	43 911	11 051
1906	47 629	13 176	1917	16 385	4 071
1907	49 430	13 562	1918	16 356	4 050[2]
1908	50 456	13 718	1919	30 141	7 400[2]
1909	50 322	13 550	1920	40 545	9 900[2]
1910	54 845	14 624	1921	30 099[1]	7 300[2]

Av tablån framgår, att antalet fylleriförseelser, efter att under periodens tidigare del hava växelvis stigit och fallit, nådde ett maximum av 15 275 (per 1 milj. inv.) år 1913. Från nämnda år sjönk motsvarande siffra till ett minimum av 4 071 år 1917 — de stränga kristidsrestriktionernas första år — steg sedan successivt till 9 900 år 1920 för att sedan år 1921 ånyo sjunka till 7 300. Enligt nu föreliggande uppgifter kan ifrågavarande antal under första halvåret 1922 anslås till ungefär 3 000. Om man för erhållande av en med de föregående jämförlig siffra fördubblar denna *halvårssiffra*, erhåller man en beräknad årssiffra av cirka, kanske drygt, 6 000. Härav synes framgå, att fylleriSiffran alltjämt är stadd i sjunkande.

Vad som i förevarande sammanhang tilldrager sig intresse är till en början, att år 1914, då motbokskontroll infördes i Stockholm, den relativa fylleriSiffran därstädes omedelbart sjönk med drygt en tredjedel, nämligen från 60 100 år 1913 till 39 760 år 1914. Till stor del på grund av denna minskning för huvudstadens vidkommande sjönk motsvarande relativa siffra för hela landet under samma tid från 15 275 till 13 073. År 1920, den individuella kontrollens första så att säga normala år, uppvisar en lägre fylleriSiffra än något annat år under den berörda 22-årsperioden, om man undantager krisåren 1916—1918, och siffran uppgår till mindre än två tredjedelar av siffran för år 1913, det sista fullt »fria» året. Siffran sjunker väsentligt år 1921,

[1] I detta antal innefattas förutom de *sakfällda* även vissa andra kategorier av fylleriförseelser; 1921 års antal är sålunda för högt i jämförelse med övriga tal.

[2] Maximisiffror, beräknade i relation till vissa approximativa uppgifter om den straffmyndiga medelfolkmängden.

och synes den, att döma av första halvårets siffra, komma att sjunka ytterligare under innevarande år.

Man lärer med ledning av dessa uppgifter ej kunna undgå den uppfattningen, att fylleriet efter kriget befinner sig i en fortgående tillbakagång, om det jämföres med de förhållanden, som rådde före kriget.

Orsakerna till denna utvecklingstendens torde, åtminstone vad angår den senare delen av år 1921 och det första kvartalet av år 1922, till någon del vara att söka i den minskade köpkraften under depressionen. Den nedgång i antalet fylleriförseelser, som utmärker år 1920 i jämförelse med förkrigsåren, kan däremot icke ens till någon del tillskrivas samma orsak, eftersom lönerna under nämnda år nådde kristidens högsta toppunkt. Den nu påvisade glädjande utvecklingstendensen måste därför väsentligen vara att anse såsom en åsyftad lycklig verkan av det individuella kontrollsystemet och övriga åtgärder till alkoholmissbrukets bekämpande.

Alkoholsedens allmänna mildrande och kultivering. Styrelsen kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla vissa utvecklingssymptom av glädjande natur, vilka visserligen ej äro åtkomliga för en statistisk bearbetning, men som dock torde vara alltför påtagliga för att kunna undgå iakttagaren. Att alkoholvanorna sedan tidigare delen av förra århundradet undergått en väsentlig förbättring lärer få anses oomtvistligt, och ännu för en mansålder tillbaka synas de hava varit betydligt råare än nu även inom de bildade klasserna. Att männen då inom det familjära sällskapslivet uppträdde mer eller mindre berusade synes hava varit långt ifrån ovanligt och knappast hava väckt nämnvärd anstöt, ja man kan t. o. m. tydligt skönja en egendomlig, tydligen gammal och djupt rotad uppfattning, att förmågan att konsumera större kvantiteter alkohol vore ett prisvärt tecken på manlighet. Förekommer nu inom de bildade klassernas sällskapsliv i hemmen, att en person överlastar sig, torde detta väcka synnerlig anstöt. Gränsen för det tillåtna i fråga om alkoholbruk synes av sällskapstonen uppdragas allt snävare.

Vad angår restauranglivet, där alkoholseden torde hava varit grövre än inom hemmen, synes det påtagligt, att den allmänna opinionen numera reagerar långt kraftigare mot överlastade personer, än som var fallet, om man går tillbaka endast något tiotal år i tiden.

Det lärer icke kunna förnekas, att samma kultivering av uppfattningen om alkoholbruket håller på att bana sig väg jämväl hos samhällets bredare lager. Den på gatan berusade personen väckte förr löje men väcker numera i första hand förargelse och medömkan.

Det är givetvis omöjligt att bedöma, vad som företrädesvis påverkar de psykologiska faktorer, som tillsammans bilda den gängse uppfattningen. Utan tvivel har både en fortgående allmän kultivering och den speciella upplysningsverksamhet, som bedrivits på detta område, varit i hög grad bestämmande för densamma i nu antydd riktning. Men man torde icke taga miste, om man påstår, att det genom olika restriktioner minskade alkoholbruket i sin tur på ett fördelaktigt sätt återverkat på uppfattningen om detsamma.

Alkoholens allmänna skadeverkningar. Såväl för ett mera ingående bedömande av nykterhetseffekten hos de redan vidtagna åtgärderna som för klarläggande av frågan, huruvida ytterligare åtgärder äro av behovet påkallade, har man att, så långt möjligt är, förskaffa sig direkt kännedom om alkoholens skadeverkningar dels i allmänhet och dels under rådande förhållanden i vårt land.

Rörande omfattningen av alkoholens skadeverkningar göra sig som bekant skilda meningar gällande, och det har varit en huvuduppgift för nykterhetskommittén att söka i görligaste mån få denna fråga objektivt belyst. Stödd på verkställda, omfattande undersökningar har kommittén lämnat en synnerligen utförlig skildring av denna fråga.

Kommitténs framställning giver vid handen, att alkoholens skadeverkningar, i den mån de låta sig uttrycka i statistiska siffror eller eljest finna sin belysning genom

de verkställda undersökningarna, i allmänhet icke varit så stora, som man tidigare gemenligen antagit. I denna uppfattning stärkes man ytterligare, om man går direkt till de såsom bilagor tryckta utredningarna. De nyare uppgifter, varmed vissa av ifrågavarande utredningar numera kunna kompletteras, äro jämväl ägnade att än ytterligare befästa ovannämnda uppfattning.

Alkoholen och brottsligheten. För belysning av spörsmålet rörande förhållandet mellan *alkoholbruk och brottslighet* har nykterhetskommittén haft att tillgå dels fångvårdsstyrelsens varje år regelbundet återkommande undersökningar, dels en av socialstyrelsen verkställd specialundersökning, avseende år 1917.

Fångvårdsstyrelsens undersökningar äro av stort intresse, särskilt såtillvida som de erbjuda en, efter i huvudsak oförändrade grunder upptagen sifferserie, omfattande mer än tre decennier. Denna serie kan nu, efter avgivandet av nykterhetskommitténs betänkande, kompletteras med uppgifter för ytterligare tre år, till och med år 1920, och lämnar härigenom en ännu klarare bild av utvecklingens gång. Då det är av speciellt intresse att följa tendensen under det senaste årtiondet, skola här anföras hithörande siffror. Sammanlagda antalet manliga straff- och fängelsefångar ävensom antalet dylika fångar, vilka enligt egna uppgifter begått sitt brott i rusigt tillstånd eller före brottets begående varit begivna på dryckenskap, utgjorde vid slutet av resp. år:

År	Hela antalet manliga fångar	Därav antal »alkoholfall»
1911	1 504	1 059
1912	1 508	959
1913	1 564	1 037
1914	1 641	1 009
1915	1 643	912
1916	1 758	866
1917	2 195	744
1918	3 307	674
1919	1 925	602
1920	1 594	543

Dessa siffror utvisa en oavbruten stegring av brottsligheten i dess helhet till och med år 1918, då kulmen nåddes med ett förbrytarantal mer än dubbelt mot något av åren 1911—1915, varefter en nedgång vidtog, så att år 1920 visserligen har att uppvisa ett något större antal än åren 1911—1913, men mindre än de därpå följande. Betrakta vi åter de s. k. »alkoholfallen», finna vi däremot, att antalet hithörande fångar varit statt i en så gott som oavbruten och därtill högst betydlig tillbakagång. Medan sålunda hela antalet förbrytare från 1911 till 1920 ökats med 6 proc., har samtidigt antalet »alkoholfall» minskats med inemot 50 proc., en minskning som för övrigt blir ännu större, om vederbörlig hänsyn tages till befolkningens tillväxt. Särskilt märkligt är år 1918. Ehuru då rådande restriktions- och ransoneringsbestämmelser närmade sig förbudet, ökades brottsligheten till den grad, att antalet förbrytare var 120 proc. större än år 1911. Överhuvud taget lämnar denna statistik ett bestämt intryck av, i huru mycket mindre grad, än man vore benägen att tro, brottsligheten *i stort sett* sammanhänger med alkoholförtäringen och hurusom det är missförhållanden av helt annan art, vilka här spela den viktigaste rollen och vilkas avlägsnande helt säkert även skulle inverka minskande på alkoholmissbruket.

Så intressanta och givande fångvårdsstyrelsens siffror än äro för studium av *utvecklingstendensen*, äro de dock ej ägnade att giva ett riktigt mått på den av alkoholbruk förorsakade brottslighetsfrekvensen. Ifrågavarande siffror äro nämligen i detta avseende för höga — vilket jämväl framhålles av nykterhetskommittén — särskilt på

grund därav, att de basera sig på uppgifter från fångarna själva, vilka helt naturligt ej haft något emot att ställa sin förbrytelse i mildare dager genom att skylla på en tillfällig berusning. Men oavsett denna och andra med sättet för uppgifternas insamlande förknippade brister i primärmaterialet, som verka förryckande på resultatet, föreligger ännu en anledning — framhållen av professor Fritz H:son Brock i hans utredning (bil. 1 till kommitténs betänkande) — varför alla siffror av detta slag måste anses för höga, för såvitt de skola lämna svar på frågan om orsakssammanhanget mellan alkohol och brott. Hithörande uppgifter begränsa sig nämligen till att efterfråga, i huru många fall förbrytaren befunnit sig i berusat tillstånd eller kunnat anses såsom begiven på starka drycker. Vid sin kritik av fångvårdsstyrelsens siffror framhåller nu Brock, härvid stödjande sig på vissa engelska undersökningar i ämnet, att c:a 63 proc. av alkoholisterna (= de på starka drycker begivna) måste anses som psykiskt defekta, till brott förutbestämda individer, vilkas brottslighet således med all sannolikhet varit oberoende av alkoholen.

Den av socialstyrelsen verkställda specialundersökningen för år 1917 är givetvis, med hänsyn till primärmaterialets omfattning och sättet för undersökningens verkställande, vida mer än fångvårdsstyrelsens statistik ägnad att lämna ett mått på alkoholbrottslighetens intensitet. Även vid ifrågavarande specialundersökning har man emellertid måst åtnöja sig med att söka fastställa antalet fall, då förbrytaren befunnit sig i berusat tillstånd eller kunnat anses som begiven på starka drycker, och även här har man alltså anledning att tillämpa den av Brock använda reduceringsprincipen. Man finner då, att antalet »alkoholförbrytare» i procent av samtliga redovisade förbrytare utgjorde omkring 20 proc., men att denna siffra, reducerad enligt ovannämnda princip för erhållande av ett riktigare uttryck för orsakssammanhanget mellan alkohol och brott, skulle ställa sig ej oväsentligt lägre.

Utgifterna för alkoholkonsumtionen. En av de viktigaste sidorna av alkoholproblemet är *kostnadsfrågan* — begränsat till frågan om de direkta utgifter alkoholförbrukningen föranleder. De förluster för den enskilde och för samhället, som närmast äro en följd av bristande arbetshåg och arbetsförmåga men som indirekt kunna framkallas av alkoholmissbruk, komma i detta sammanhang ej i betraktande.

Vad först angår den *nationalekonomiska* sidan av förevarande spörsmål, har professor Brock verkställt vissa beräkningar, vilka finnas sammanfattade i bil. 1 till nykterhetskommitténs betänkande. Enligt dessa beräkningar, som avse år 1911, uppgick totalkostnaden för den i Sverige konsumerade alkoholen till 127 milj. kr. För att få fram den nationalekonomiska nettoförlusten har emellertid Brock härifrån dragit den summa, som rusdrycksbeskattningen år 1911 ställde till det allmännas förfogande, eller c:a 53 milj. kr., varefter skulle återstå omkring *74 milj. kr.*

Nykterhetskommitténs undersökningar rörande alkoholkonsumtionens totalkostnad kunna emellertid numera fullständigas med tio år yngre uppgifter, nämligen kontrollstyrelsens siffror för år 1921 (preliminärt offentliggjorda i »Tidskrift för systembolagen», årg. 1922, n:r 5). Dessa siffror skilja sig dock i fråga om beräkningssättet särskilt på en punkt från de Brockska uppgifterna. Brock ansåg för sin del lämpligast, då det gällde beräkna, vad befolkningen verkligen ger ut för spirituösa drycker, att reducera priserna för de utskänkta kvantiteterna av resp. varusorter till dem, som erhållits i utminuteringen. De förhöjda priser, som i utskänkningsrörelsen betalas för spirituosan utöver dem, som betalas i utminuteringen, kunna nämligen enligt Brock knappast sägas utgöra betalning för själva spriten, utan snarare för användande av sällskapslokaler, servering, musik o. s. v. Mot den av Brock sålunda använda beräkningsmetoden har ej heller från nykterhetskommitténs sida gjorts någon erinran.

I kontrollstyrelsens ovannämnda siffror ingå däremot de utskänkta kvantiteterna med de priser, som den konsumerande allmänheten betalat å resp. utskänkningsställen. Då den Brockska beräkningsmetoden synes riktig och det för övrigt är av betydelse att kunna jämföra utgifterna för alkohol nu med motsvarande utgifter för tio år sedan, bör man söka få till stånd en så korrekt reduktion som möjligt av kontrollstyrelsens

siffror. Härvid synes man emellertid lämpligen ej kunna komma längre än till borttagandet av den utgiftspost, som betecknats »restauratörernas vinst» och som år 1921 uppgick till 18 milj. kr. Därefter kvarstår ett belopp av 220 milj. kr. Drages härifrån statsverkets inkomst av alkoholhanteringen, 119 milj. kr., skulle svenska folkets verkliga utgifter för alkohol år 1921 belöpa sig till 101 milj. kr. eller i runt tal 100 milj. kr.

En jämförelse mellan förhållandena i nu berörda avseende åren 1911 och 1921 giver vid handen, att den totala nettokostnaden för alkohol skulle hava ökats från 74 milj. kr. eller (om utgifterna för lager- och pilsnerdricka för vinnande av så fullständig likhet som möjligt fråndräknas) c:a 70 milj. kr. år 1911 till c:a 100 milj. kr. år 1921. Denna ökning är emellertid endast att betrakta som skenbar; i själva verket har med hänsyn tagen till penningvärdets fall en minskning ägt rum, så att befolkningens alkoholutgifter numera (år 1921) kunna anses vara minst 30 proc. lägre än för tio år sedan.

För en riktig uppfattning av alkoholutgifternas betydelse är det emellertid nödvändigt att äga kännedom icke blott om det totalbelopp, som utges för denna konsumtion, utan även om den roll dessa utgifter spela för olika samhällsklassers, särskilt de mindre bemedlades, ekonomi.

Uppgifter härom äro att hämta dels från socialstyrelsens levnadskostnadsundersökningar, dels från kontrollstyrelsens motboksundersökning.

För såvitt man avser att erhålla ett genomsnittligt mått på alkoholkonsumtionens betydelse ur ekonomisk synpunkt för *mindre bemedlade hushåll i allmänhet* och ej enbart för alkoholkonsumerande hushåll, synes levnadskostnadsundersökningarna vara mera ägnade härför än motboksundersökningen, enär den förra omfattar såväl alkoholkonsumerande som icke-alkoholkonsumerande hushåll, men den senare endast alkoholkonsumerande. Beträffande levnadskostnadsundersökningarna kan å andra sidan den erinran göras, att de härvid medtagna alkoholkonsumerande familjerna måhända icke kunna anses för *typiska* på alkoholförbrukningens område. I den för nykterhetskommitténs räkning genom socialstyrelsens försorg utarbetade tablån över resultatet i nu berörda avseende av 1913—14 års levnadskostnadsundersökning ha med hänsyn härtill uppgifter meddelats dels för samtliga hushåll, dels enbart för hushåll med alkoholkonsumtion.

Enligt nämnda tablå belöpte sig alkoholutgifterna i genomsnitt för samtliga hushåll till 20 kr. (med nuvarande penningvärde c:a 40 kr.), utgörande 1·1 proc. av totalutgifterna. Motsvarande tal för enbart hushåll med alkoholkonsumtion voro resp. c:a 30 kr. (i nuvarande penningvärde c:a 60 kr.) och 1·6 proc. Även dessa sistnämnda siffror finner nykterhetskommittén vara för låga för att mäta ifrågavarande utgifter inom *alkoholkonsumerande* genomsnittshem. Om detta också må kunna äga sin riktighet, utesluter det ju emellertid icke, att desamma, såsom baserade på uppgifter endast från sådana familjer, vilka mer eller mindre använda alkohol och vilka äro bosatta i större städer, kunna vara tillräckligt höga för att uttrycka alkoholutgifternas betydelse för mindre bemedlade familjer *i allmänhet inom riket*.

Man kan emellertid gå ännu ett steg längre och fråndela jämväl alkoholkonsumerande hushåll med relativt små utgifter för alkohol (högst 10 kr. eller i nuvarande penningvärde c:a 20 kr.). Återstående hushåll komma ändock att representera nära hälften av samtliga, med en genomsnittlig utgiftssumma för alkohol av 41 kr. (nuvarande penningvärde c:a 82 kr.) per år och hushåll. I procent av totalutgiften blir detta 2·1 proc. Tillägges en tredjedel av kostnaderna för förtäring utomhus, stiger procentbeloppet till 2·8 proc. eller, avrundat uppåt, till jämnt 3 proc.

Ovan anförda siffror från 1913—14 års levnadskostnadsundersökning, vilka avse de mindre bemedlade klasserna i våra *större städer*, finna sin motsvarighet i de preliminära uppgifter av ifrågavarande slag, som numera stå till buds från den inom socialstyrelsen pågående undersökningen av levnadskostnaderna å *landsbygden*. Enligt sistnämnda undersökning, som gäller förhållandena under år 1920, uppgick årsutgiften

för spritdrycker i genomsnitt för samtliga av undersökningen berörda hushåll till 32 kr. eller 0·97 proc. av totalutgifterna. Betraktar man enbart de hushåll, som haft alkoholutgifter, stiger nämnda procentsiffra till 1·43 proc. och uppgår för de hushåll, där dessa utgifter utgjorde minst 25 kr., till 1·97 eller, i uppåt avrundat tal, jämnt 2 proc.

Sammanställas de sålunda erhållna genomsnittssiffrorna för stad och land, resp. 3 och 2 proc., har man att därvid taga i betraktande, att endast ungefär tre tiondelar av landets befolkning bo i stad och att vid beräkningen av ett riksmedeltal landsbygdens genomsnittssiffra följaktligen bör väga tyngre än städernas.

Motboksundersökningen, som givetvis är representativ endast för *alkoholkonsumerande* hushåll, kommer till väsentligt högre tal. För samtliga undersökta personer blir den relativa alkoholutgiften visserligen även i detta fall omkring 3 proc., men avser denna procentsiffra enbart utminuterad spirituosa (alltså ej vin och öl och ej heller förtäring utom hemmet).

Ifrågavarande undersökning har utan tvivel sitt stora intresse. Liksom beträffande levnadskostnadsundersökningarna förefinnas jämväl med avseende å denna undersökning vissa omständigheter, som mana till försiktighet, då det gäller att lägga resultaten till grund för allmänna slutsatser och omdömen och detta förnämligast av tvenne skäl. Det första och viktigaste av dessa är, att utgifterna för spirituosa äro beräknade i procent av vederbörandes taxerade inkomst, som särskilt för de mindre bemedlade och i allmänhet för inkomsttagare å landsbygden måste anses allt för låg i förhållande till den verkliga inkomsten. Redan den omständigheten, att av 43 000 undersökta motboksinnehavare, tillhörande alla samhällsklasser, inemot 40 proc. ej kommo upp till en årsinkomst av 1 000 kr., synes anmärkningsvärt, då man erinrar sig, att enligt socialstyrelsens löneundersökningar, avseende samma tid (1916) som motboksundersökningen, genomsnittslönen för c:a 200 000 industriarbetare (i stad och på land) utgjorde nära 1 500 kr. Läggas härtill arbetarens biinkomster, hustruns och barnens inkomster m. m., utgörande sammanlagt enligt levnadskostnadsundersökningen nära 20 proc. av totalinkomsten, kan denna säkerligen uppskattas till inemot 1 800 kr.

Den andra anmärkningen gäller, att motbokssiffrorna i åtskilliga fall torde vara för höga av den anledningen, att vederbörande inköpt spirituosa ej blott för egen del utan även för andras eller för att tillhandahålla andra. Erinras må nämligen, att motbokskontrollen år 1916 på flera håll hade tillämpats helt kort tid och att nu gällande lagbestämmelser om en högsta utminuteringskvantitet av fyra liter i månaden ännu ej hade utfärdats vid nämnda tid. Av yrkesuppgifterna att döma framgår också, att de största inköpen i allmänhet gjorts av sådana personer, som i sitt arbete hava mycken beröring med andra personer och som alltså kunna tänkas tillhandagå dessa med inköp av brännvin. Såsom exempel må nämnas, att en boddräng, som ej taxerats för någon inkomst (och alltså enligt motboksundersökningens princip upptagits till en inkomst av 500 kr.), köpt 105 liter brännvin för 175 kr. (motsvarande 35 % av inkomsten), en mjölnare, taxerad till 500 kr., 153 lit. för 233 kr. (47 % av inkomsten), en bruksbokhållare, taxerad till 1 600 kr., 419 lit. för 1 002 kr. (62 % av inkomsten) o. s. v. En del av de stora inköpen har ock uppenbarligen företagits i lagringssyfte.

Det är under sådana förhållanden ej ägnat att väcka förvåning, om motboksundersökningen i förevarande fall kommit till åtskilliga resultat, inför vilkas tillförlitlighet man har anledning att ställa sig skeptisk, och vilkas riktighet kommittén själv delvis dragit i tvivelsmål. Så t. ex. skulle utgiftsprocenten för spirituosa i städerna utgöra 2·3 proc., men å landsbygden väsentligt mer än det dubbla, nämligen 5·4 proc., ehuruväl den inbördes relationen mellan stad och land i verkligheten snarast torde vara den motsatta. Inom inkomstgruppen 800—999 kr. i städerna skulle enligt nykterhetskommitténs framställning utgifterna enbart för utminuterad spirituosa utgöra i genomsnitt 9 proc. av inkomsten och för 45 proc. av hithörande inkomsttagare stegras

törhända upp till 12 à 15 proc. Läggas härtill kostnaderna för utskänkt brännvin samt för öl och vin, vilka sammantagna beräknats uppgå till ungefär samma belopp som för det utminuteringsvis inköpta brännvinet, skulle man för sistnämnda små inkomsttagare komma till en alkoholutgift av 25 à 30 proc. av inkomsten. Det torde vara uppenbart, att de höga siffror, vartill man sålunda kommer för alkoholutgifterna inom ifrågavarande inkomstlager av befolkningen, ej kunna tillmätas någon giltighet såsom mätare av hithörande förhållanden inom alkoholkonsumerande genomsnittshushåll och naturligtvis ännu mindre inom hushållen i allmänhet, tillhörande berörda inkomstgrupp. Erinras må jämväl, vad särskilt beträffar kommitténs uttalanden om förhållandena i Stockholm, Malmö och Norrköping, att det överhuvud taget torde funnits mycket få industriarbetare därstädes, som år 1916 hade en inkomst av endast 800—999 kr., och att antalet sådana arbetare med alkoholutgifter, motsvarande $^1/_{10}$ (resp. $^1/_5$) av inkomsterna, säkerligen måste varit mycket lätt räknade.

Med avseende å den jordbrukande befolkningen framhålles i motboksundersökningen, att även om inkomsten för de ekonomiskt sämst situerade (under 800 kronors inkomst) angivits till endast hälften av den verkliga, skulle »vår jordbrukande befolknings fattigaste lager» använda i medeltal omkring 6 proc. av totalinkomsten till brännvinsinköp. Härtill må endast erinras, att inemot 60 proc. av de personer, tillhörande den jordbrukande befolkningen, vilka i undersökningen upptagits i lägsta inkomstklassen (under 800 kr.) och som sålunda här skulle representera denna befolknings »fattigaste lager», utgjordes av hemmansägare.

Slutligen torde — i anledning av den generella formulering, som givits ovannämnda liksom även andra liknande uttalanden — böra ännu en gång understrykas, att motboksundersökningens resultat endast avse den alkoholkonsumerande delen av befolkningen och att sålunda de anförda procenttalen, om ock alldeles för höga även med hänsyn härtill, givetvis äro det i ännu större grad i fråga om befolkningen i dess helhet.

Styrelsen anser, att det skulle möta stora, nära nog oöverkomliga svårigheter att på ett fullt tillförlitligt sätt beräkna en siffra, som angåve den direkta alkoholutgiftens genomsnittliga andel i de mindre bemedlade klassernas hushållsbudget. Även om nyss anförda genomsnittssiffror på 2 à 3 proc. icke vila på en oomtvistligt säker grundval och vissa erinringar kunna göras mot sättet för deras uträknande, vilka mana till försiktighet, då det gäller att ur dem draga slutsatser och att på dem grunda allmänna omdömen, så giva de dock en bestämd antydan, att de ej sällan framkommande uppgifterna om ifrågavarande utgiftsposts rent ruinerande inverkan på de mindre bemedlade klassernas ekonomi måste anses väsentligt överdrivna.

Innan styrelsen lämnar nu behandlade spörsmål, kan styrelsen ej undgå att framhäva ytterligare en synpunkt, som ej beröres av kommittén i detta sammanhang, men som just här synes värd övervägande, nämligen *alkoholbeskattningens* väsentliga inflytande på storleken av denna utgift. Kommittén har velat påvisa, att alkoholutgifterna i och för sig, alltså även med bortseende från de ekonomiska skadeverkningar, som spritmissbruk utan tvivel indirekt medför i form av minskad arbetshåg och arbetsförmåga o. s. v., ha sådan betydelse i den enskildes hushållning, att den kan anses utgöra ett av de viktigare motiven för statsåtgärder för alkoholens fullständiga avskaffande.

Den vara, som utgör de mindre bemedlade klassernas ojämförligt vanligaste alkoholdryck, renat brännvin, framställes för en proportionsvis mycket ringa kostnad. Enligt vad som under hand inhämtats, skulle i Stockholm sådant brännvin av normalstyrka f. n. kunna försäljas (utminuteringsvis) för, högt beräknat, 1 kr. à 1·25 kr. per liter, under förutsättning att varan icke belades med särskild skatt. Nämnda pris skall däremot täcka kostnaderna för den speciella kontroll, som är förbunden med varans försäljning, ävensom utgifterna för skatt å handelsvinst o. d. Det nuvarande priset är 4·60 kr. eller i runt tal det fyrdubbla.

I och med kontrollsystemets genomförande har prissättningen beträffande brännvin

i princip förlorat den konsumtionsbegränsande uppgift, som den eljest utövar. I allt fall fyller prissättningen en sådan uppgift allenast inom ramen av medgiven maximikvantitet.

Det synes då förtjäna att undersökas, huru stort belopp en motboksinnehavare *högst* skulle kunna utgiva för renat brännvin, därest den speciella beskattningen av varan bortfölle. Då inköpsrätten är begränsad till 4 liter i månaden, skulle utgiften för denna kvantitet belöpa sig högst till 4 à 5 kronor i månaden eller per år 48 à 60 kronor. Denna utgift, som ändock vore ett maximum, torde snarare understiga än överstiga de belopp, som åtminstone inom de mindre bemedlade stadshushållen utgivas för exempelvis tobak eller biografbesök.

Det måste ovillkorligen framstå såsom en inre motsägelse att överhuvud taget åberopa alkoholutgiftens betydelse för hushållens ekonomi till stöd för en statsåtgärd, förbudet, som ginge ut på att neutralisera ekonomiska skadeverkningar, vilka till tre fjärdedelar äro en följd av en annan statsåtgärd, beskattningen. Om man, såsom kommittén ju uppenbarligen vill hävda, anser, att det allmänna kan göra sig oberoende av alkoholen såsom skattekälla, så är den slutsats, som närmast bör dragas av förevarande undersökning, att det allmänna icke bör beskatta alkohol, för så vitt icke skatten drabbar sådana dyrare alkoholvaror, vilka i likhet med andra lyxvaror huvudsakligen äro förbehållna de förmögnare klasserna.

Alkohol och fattigvård. Alkoholens ekonomiska skadeverkan belyses ytterligare av den omfattande undersökning, som socialstyrelsen för nykterhetskommitténs räkning verkställt rörande *alkoholbruk och fattigvårdsbehov*. De siffror, som härvid framkommit, giva vid handen, att även i detta fall alkoholens konto måste anses väsentligt mindre belastat än man i allmänhet torde vara benägen föreställa sig. Enligt ifrågavarande undersökning har nämligen alkohol befunnits vara medverkande orsak till fattigvård endast i 6·7 proc., därav huvudorsak i ungefär halva antalet fall. Nykterhetskommittén finner emellertid denna siffra för låg och framhåller såsom skäl härför bland annat, att å vissa av de undersökta orterna ej redovisats några »alkoholfall» alls. Som exempel anföras Vilhelmina, Lycksele och Nederkalix. Häremot kan med samma beviskraft framhållas, att man å andra orter kommit till utomordentligt höga tal, 30 proc. och däröver, samt att antalet »alkoholfall» befunnits överstiga 15 proc. i 16 av 72 undersökta städer, däribland Stockholm. Det kan därför anses föreligga minst lika stora förutsättningar för att siffran blivit något för hög som för låg, men med hänsyn till det omfattande primärmaterialet får det med största sannolikhet antagas, att de stora talens lag här förmått skipa rättvisa och åstadkommit utjämning. Härför talar i hög grad även den omständigheten, att den norska undersökningen, som är utförd efter i huvudsak samma metod som den svenska, kommit till nästan samma resultat.

Uppdelar man understödstagarna i *arbetsoförmögna*, till vilka räknas barn, sjuka och vanföra samt åldringar, och *arbetsföra*, finner man, att av hela antalet fall, där alkohol anses ha medverkat till fattigvård, de arbetsföra utgjorde c:a 48 proc. Bland 86 000 direkta understödstagare hava endast påträffats 4 300 arbetsföra, till vilkas fattigvårdsbehov alkohol kan anses ha varit huvudorsak eller bidragande orsak.

I sin skildring av alkoholen och fattigvården framhåller nykterhetskommittén såsom värt alldeles särskild uppmärksamhet, att »icke mindre än 21·9 proc. av de på fattigvårdsanstalter intagna männen hade blivit understödsbehövande till följd av alkoholbruk.» Denna formulering verkar vilseledande, enär man härav får den uppfattningen, att ifrågavarande personer, därest alkoholbruk ej förelegat, icke behövt understöd. I själva verket har emellertid för en stor del av dem (måhända hälften) alkoholbruket ej varit huvudorsak till understödet, utan endast bidragande orsak.

Fylleriförseelser. Om man, såsom nykterhetskommittén gjort, hänför även *fylleriförseelserna* direkt till alkoholens skadeverkningar, får man dock samtidigt erkänna, att fylleriförseelsernas skador ligga på ett annat plan än de nu berörda och såsom sådana böra bedömas snarare ur allmän kulturell än ur social synpunkt. Då styrelsen

redan i det föregående behandlat frågan om fylleriförseelserna och har anledning att i det följande ånyo återkomma till dem, beröras de ej i detta sammanhang.

Rasbiologiska skadeverkningar. Till ifrågavarande skadeverkningar har jämväl hänförts alkoholens förmenta degenererande inflytande på släktet. Man har ganska allmänt hyst farhågor, att alkoholbruk hos en individ, till och med ett ganska måttligt sådant, skulle få biologiskt menliga följder för avkomman. Allt efter som vetenskapen skridit framåt och förmått sprida ljus över denna fråga, synes denna åsikt icke hava bekräftats. Vad som givit upphov till den är givetvis den ej sällan gjorda iakttagelsen, att barn av föräldrar, som varit hemfallna åt dryckenskap, visa dåliga anlag, som komma till uttryck i dryckenskap, brottslighet o. s. v. Härvid synes emellertid föreligga en låt vara lätt förklarlig förväxling. Man har i barnens dåliga anlag sett ett arv av föräldrarnas dryckenskap, under det att de i stället torde vara ett arv av inneboende likartade anlag hos dessa. Dryckenskapen hos föräldrarna är endast att betrakta såsom ett synligt uttryck för dessa anlag.

Sammanfattning. Det torde ej kunna förnekas, att de statistiska data och övriga upplysningar rörande alkoholens skadeverkningar, som stå att hämta ur nykterhetskommitténs undersökningar, kompletterade med de nyare uppgifter, som styrelsen här kunnat meddela, ställa dessa verkningar i en annan och mindre skrämmande belysning än som erhålles genom den tidigare litteraturen i ämnet och som ännu i stor utsträckning synes påverka det allmänna föreställningssättet. Särskilt stärkes detta intryck vid betraktandet av de framsteg i nykterhet, som enligt vad anförda data givit vid handen uppenbarligen gjorts under det senaste årtiondet och alltjämt göras. Därmed är naturligtvis ingalunda sagt, att de resultat, vartill man kommer genom ifrågavarande statistiska undersökningar, icke äro i och för sig nog så betänkliga, och ännu mindre att dessa undersökningar skulle tillräckligt belysa det omfattande och komplicerade alkoholproblemet. På alkoholens område driva många krafter sitt spel, som ej kunna vägas och mätas genom siffror. Och även om förhållandena i stort sett skulle visa sig vara eller på god väg att bliva jämförelsevis tillfredsställande, kunna dock inom mindre begränsade områden och för särskilda individer alkoholens skadeverkningar alltjämt göra sig gällande på ett fullkomligt fördärvbringande sätt. Men rimligt och riktigt synes vara, att dessa alkoholens i och för sig nog så stora skadeverkningar icke, med åberopande av de statistiska undersökningarnas vittnesbörd, generaliseras och att åt dem givas proportioner, som de enligt dessa undersökningar uppenbarligen icke äga.

I allt fall måste man medgiva, att skadeverkningarna av förekommande missbruk alltjämt äro sådana, att varans fullständiga avskaffande såsom njutningsmedel med hänsyn härtill måhända vore att anse såsom ett eftersträvansvärt mål, dock givetvis endast under förutsättning, att en dylik radikal åtgärd verkligen medförde åsyftat resultat i fråga om alkoholmissbrukets hävande och ej föranledde andra olägenheter av vital natur.

Innebörden av förbud och av individuell kontroll.

Förbudet åsyftar ett fullständigt avskaffande av alkoholen såsom njutningsmedel och riktar sig sålunda icke blott mot missbruk utan över huvud taget mot allt bruk av alkohol till förtäring. Även om den uppfattningen, vare sig den nu är riktig eller ej, icke torde vara ovanlig bland anhängare av förbudstanken, att även det måttligaste bruk av alkohol alltid förorsakar viss skada, så utgår i allt fall den åskådning, som väsentligen bär upp förbudskravet, från den uppfattningen, att den radikala åtgärd, som genomförandet av ett totalförbud innebär, betecknar den enda framkomliga vägen för avskaffande av alkoholmissbruk.

Till sitt principiella syfte utgör det i Sverige tillämpade individuella kontrollsystemet en motsvarighet till totalförbudet. Det utgör visserligen, såsom ovan påvisats, den hittillsvarande sista länken i en lång kedja av reformer, vilken undan för undan hopfogats och som kan ledas tillbaka nära ett århundrande i tiden. Men det

innehåller på samma gång något principiellt nytt. Huru betydelsefulla tidigare reformer än varit — man må i sådant hänseende endast erinra om husbehovsbränningens avskaffande — hava de dock endast avsett att begränsa och reglera *vissa sidor av alkoholhanteringen*, där olägenheterna ur nykterhetssynpunkt varit mest framträdande. Det individuella kontrollsystemet har däremot — vare sig med rätt eller orätt — framförts med anspråk på att, låt vara under fortgående utveckling och förbättring, innebära en *principiell lösning av alkoholfrågan i hela dess vidd*, om man nämligen begränsar denna till frågan om alkoholmissbrukets avskaffande.

Detta svenska system bygger på den förutsättningen, att alkoholbruk icke behöver vara förenat med missbruk. Om det måhända skulle kunna påvisas skadeverkningar av ett måttligt alkoholbruk, lära dessa dock ej vara av den art, att de påkalla förebyggande åtgärder från det allmännas sida. I allt fall äger detta bruk så starka rötter i det moderna samhället, att det åtminstone för närvarande ej torde kunna avskaffas genom radikala tvångsåtgärder. Det allmännas ansträngningar böra därför inriktas direkt på att bekämpa *missbruket*.

Detta syfte fullföljes närmast genom att, till en början generellt för alla, begränsa inköpsrätten till spritdrycker och att sedermera, i den mån missbruk ändock konstateras hos enskilda individer, för deras vidkommande ytterligare begränsa eller helt upphäva denna inköpsrätt. Härvid gäller det emellertid på samma gång tillse, att icke restriktionerna pressas över den gräns, där de brista och alkoholbegäret söker sin tillfredsställelse i den olaga sprithanteringen.

Systemet går på samma gång ut på att under ett oavlåtligt bekämpande av alkoholmissbruket så småningom omvandla hela uppfattningen om alkoholbruket i riktning mot större förfining och måttfullhet. Först och sist måste nykterheten inom ett samhälle baseras på en levande känsla hos alla samhällslager, att superi är något för personligheten nedsättande och ovärdigt.

I den mån alkoholmissbruket hos individen icke kan bekämpas, därigenom att man, så långt möjligt är, betager honom möjligheten att tillfredsställa det, måste samhället reagera på annat kraftigare sätt, genom tvångsinternering, effektiva straffbestämmelser mot fylleri o. s. v., allt åtgärder, vilka, såsom förut nämnts, ligga på ett annat plan än den individuella kontrollens restriktioner.

Med hänsyn till sitt syfte äger ifrågavarande system ett stort principiellt intresse, som ytterligare stegras därav, att det kan anses såsom något för vårt land originellt, *vartill motsvarighet åtminstone tidigare icke funnits i något annat land*, måhända beroende på att motsvarande utgångspunkter för dess genomförande icke funnits. Så har förhållandet säkerligen icke varit åtminstone i Amerikas förenta stater, där alkoholkonsumtionen, huvudsakligen förlagd till barer och »salooner», innan förbud genomfördes, synes hava varit friare, än vad den i vårt land varit på nära ett halvt sekel.

För bedömande av det individuella kontrollsystemets inneboende värde ur nykterhetssynpunkt har man givetvis i främsta rummet att hålla sig till de verkningar, det redan haft. Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, har man hittills haft ovedersägligen gynnsamma erfarenheter om dessa. Såväl kvantiteten förbrukad alkohol som antalet fylleriförseelser uppvisa efter kristidsrestriktionernas hävande betydligt lägre siffror än före kriget, och en alltjämt fortgående betydande förbättring kan iakttagas. Man kan även skönja en bestämd tendens till mera kultiverad uppfattning om alkoholseden i allmänhet under senare år.

Emellertid måste man hålla i minnet, att systemet ännu är relativt nytt och att det principiellt åsyftar verkningar, som måste bedömas på längre sikt. Det vore naturligen orimligt att förutsätta, att en lagstiftning skulle förmå att på några få år helt och hållet omvandla levnadsvanor och åskådningar, i all synnerhet om de, såsom här är fallet, äga internationell räckvidd och mångahundraårig hävd.

Vidare erfordras för ett fullföljande av systemets grundsatser, att den inom detsamma anställda personalen besitter alldeles särskilda kvalifikationer, som torde förvärvas

endast under en längre tids praktiskt arbete. Det intima samarbete, som är avsett att äga rum mellan systembolagen och nykterhetsnämnderna, har, såsom nämnts, ännu på många håll knappast påbörjats.

Vidare må erinras, att systemet en kort tid efter sitt framträdande utsattes för de utomordentliga påfrestningar, som kristidens extraordinära restriktioner inneburo. Då lagen vid 1919 års ingång trädde i kraft, hade systemet att kämpa mot två för hela dess effektivitet ytterligt hindersamma verkningar av dessa restriktioner, nämligen hembränningen och spritsmugglingen. Det vill synas, som om det lyckats att i väsentlig mån bemästra åtminstone den ena av dessa lagstridiga företeelser, nämligen hembränningen, men spritsmugglingen torde alltjämt utgöra ett besvärligt hinder för realiserande av systemets grundtankar.

Systemet synes genom sin påtagliga elasticitet erbjuda rika möjligheter till fortsatt utveckling. Att redan nu, helt kort tid efter dess genomförande, angiva några riktlinjer för en sådan utveckling är givetvis vanskligt. Om den får ostört fortgå, har man emellertid anledning antaga, att den, liksom fallet var med göteborgssystemet, närmast kommer att kännetecknas av en successiv fulländning med avseende å den praktiska tillämpningen av de redan fastslagna principerna. En antydan, att det individuella kontrollsystemet verkligen är statt i snabb utveckling i sådant hänseende, har man att söka i det ständigt stigande antalet motböcker med inköpsrätten begränsad till lägre kvantitet än i lag medgivet maximum. Enligt uppgifter, som meddelats från kontrollstyrelsen, utgjorde sålunda antalet motböcker med begränsad inköpsrätt i procent av hela antalet motböcker den 1 april under vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 för män resp. 18·8, 34·9 och 63·0 proc. samt för kvinnor resp. 80·4, 90·7 och 96·8 proc.

På vissa håll synes det framstå såsom ett delvis nytt önskemål, att sådan förändring vidtages i systembolagens organisation, att dessa tillförsäkras såväl större självständighet mot inflytelser, som äro ägnade att verka störande på deras verksamhet, som ock ökad sakkunskap vid handhavandet av deras många och grannlaga uppgifter.

Det återstår då att se, huru hela detta system mottagits av den allmänna opinionen. Styrelsen vill erinra, att vid systemets första framträdande såväl detta som dess närmaste upphovsman möttes med hån och förlöjligande och med ett synnerligen kraftigt både aktivt och passivt motstånd. I den mån emellertid allt bredare lager bibringats en klarare insikt om att systemet ej är att betrakta såsom ett infall av en enskild person utan såsom ett uttryck för en bestämd och målmedveten avsikt hos lagstiftaren att på ett planmässigt sätt fullfölja en lång tids arbete på dryckenskapens bekämpande, och i den mån systemet visat sig bära goda frukter, i samma mån har också den allmänna opinionens reaktion mot de gjorda ingreppen i den enskildes vanor märkbart mildrats. Det torde till och med kunna sägas, att den allmänna opinionen förvånande hastigt funnit sig tillrätta med de ofta nog så snäva band, som systemet lagt på den enskildes göranden och låtanden.

Man är därför enligt styrelsens mening berättigad påstå, att den individuella kontrollen särskilt under de två à tre senaste åren motsvarat de förväntningar, som föranlett lagstiftaren att genomföra densamma.

Om verkningarna av en lagstiftning visa sig påtagligt goda och motsvara rimliga förväntningar, och om denna lagstiftning dessutom i alldeles särskild grad åsyftar successivt framträdande verkningar på lång sikt, lärer det strida mot praxis vid allt positivt lagstiftningsarbete att inom en tid av några få år skrida till lagens radikala upphävande och ersättande med en ny lagstiftning. I allt fall borde det vara synnerliga skäl, som skulle föranleda en dylik åtgärd. Ett sådant skäl vore måhända, att erfarenheterna från andra länder gåve vid handen, att där vidtagna åtgärder oomtvistligen medfört väsentligt bättre verkningar än motsvarande åtgärder i Sverige. Styrelsen går därför att undersöka, huruvida detta kan anses vara fallet.

Verkningarna av förbud i olika länder.

Vid bedömande av verkningarna av olika länders restriktiva åtgärder torde det vara verkningarna av rena förbudsrestriktioner, som för vårt lands vidkommande erbjuda egentligt intresse. Dessa senare restriktioner äro nämligen de enda, som i fråga om sin stränghet och sitt principiellt vittutseende syfte äro jämförliga med våra egna, och likaledes de enda, som ifrågasatts kunna ersätta dessa. Till grund för siffermässiga, objektiva jämförelser mellan de olika länderna kan man av naturliga skäl ej lägga några officiella uppgifter om kvantiteterna konsumerade alkoholdrycker, utan man är huvudsakligen hänvisad till föreliggande uppgifter om antalet fylleriförseelser.

Amerikas förenta stater. Vad först angår förhållandena i Amerikas förenta stater, är det ytterst vanskligt att bilda sig ett sakligt grundat omdöme om förbudets verkningar därstädes. Mera subjektiva, på personliga omdömen grundade iakttagelser lämna, såsom ganska naturligt är, de varandra mest motstridiga vittnesbörd, men även uppgifter, som göra anspråk på att vara sakligt grundade, låta i många fall alls ej förena sig med varandra. Såsom strax skall visas, lämna t. o. m. sådana uppgifter, som angivas vara hämtade ur officiella källor, rum för starka tvivel om deras riktighet. Dessa tvivel hävas ej, även om man tager i betraktande landets stora omfattning, dess indelning i ett flertal unionsstater, de i hög grad varierande klimatiska förhållandena samt befolkningens olikartade sammansättning, allt förhållanden, som medgiva, att verkningarna av förbudet kunna gestalta sig högst olika inom skilda delar av landet.

Helt nyligen har det förut omnämnda nykterhetsförbundet Anti-Saloon League låtit publicera vissa uppgifter (återgivna i dess årsbok för år 1921) beträffande antalet fylleriförseelser, vilka uppgifter angivas grunda sig på polisstatistiska siffror. Uppgifterna, som avse åren 1917—1920, angiva antalet fylleriförseelser i 59 av unionens större städer (med tillhopa cirka 20 milj. inv.). Enligt dessa uppgifter uppgick berörda antal år 1920 till sammanlagt 109 768 motsvarande ungefär en tredjedel av motsvarande antal år 1917. Emellertid torde man för ett riktigt bedömande av skillnaden mellan de båda jämförelsesiffrorna böra framhålla, att förhållandena under år 1917, året för Amerikas inträde i världskriget, torde hava varit allt annat än normala.

I efterföljande tablå återgivas i absoluta och relativa tal ur samma källa hämtade siffrorna för antalet fylleriförseelser i vissa särskilda städer.

Man finner i tablån siffror, som knappast kunna antagas vara riktiga. Riktar man uppmärksamheten på de kolumner, i vilka angivas antalet för fylleri anhållna per 1000 invånare, finner man exempelvis, att 1920 års siffra för Boston är ungefär 20 gånger större än för New York och ej mindre än c:a 100 gånger större än för Kansas City. Så stora differenser låta sig svårligen förklara allenast med hänvisning till möjligheten av växlande alkoholvanor och mildare eller strängare tillämpning av gällande förbudsföreskrifter, utan sannolikt har man att söka en huvudorsak till dessa stora olikheter i sättet att redovisa fylleriförseelserna. Detta bestyrkes i viss grad av andra föreliggande uppgifter. Sålunda framgår av tillgänglig statistik, att polismyndigheterna i Chikago (ej redovisat i tabellen, 2 701 705 inv.) under åren 1917—1920 icke anhållit någon enda person enbart för fylleri men väl resp. 35 608, 35 514, 55 653 och 31 316 personer för förargelseväckande beteende.

Även om man med sådana fakta som nu påvisade för ögonen har anledning att i viss mån draga riktigheten eller åtminstone jämförbarheten av de meddelade statistiska uppgifterna i tvivelsmål, och även om man erkänner, att 1917 får anses som ett mindre lämpligt utgångsår för jämförelser rörande fylleriförseelser, kan man dock av de meddelade uppgifterna ej undgå det intrycket, att förbudet i Förenta staterna verkligen medfört en minskning i fylleriförseelsernas antal. Den nu återgivna fylleristatistiken sträcker sig fram till och med år 1920, och för år 1921 föreligga ännu blott spridda sifferuppgifter. Dessa synas emellertid häntyda på en ökning av fylleritalen.

Ort och invånarantal (1920)	Antal för fylleri anhållna				Antal för fylleri anhållna pr 1 000 inv.			
	1917	1918	1919	1920	1917	1918	1919	1920
Baltimore (733 826)	5 129	7 552	5 096	1 785	7·0	10·3	6·9	2·4
Boston (748 060)	73 393	54 948	35 540	21 800	98·1	73·5	47·5	29·1
Buffalo (506 775)	14 205	13 315	8 853	7 421	28·0	26·3	17·5	14·6
Kansas City (324 410)	329	345	137	106	1·0	1·1	0·4	0·3
Los Angelos (576 673)	16 430	9 250	5 340	3 377	28·5	16·0	9·3	5·9
Minneapolis (380 582)	7 014	5 084	3 715	2 363	18·4	13·4	9·8	6·2
Milwaukee (457 147)	1 007	822	482	516	2·2	1·8	1·1	1·1
New Haven (162 519)	5 105	4 264	2 544	2 221	31·4	26·2	15·7	13·7
New Orleans (387 219)	6 690	9 477	5 338	2 399	17·3	24·5	13·8	6·2
New York (5 621 151)	16 311	8 795	7 028	7 804	2·9	1·6	1·3	1·4
Philadelphia (1 823 158)	43 040	34 655	23 613	20 410	23·6	19·0	13·0	11·2
Pittsburgh (588 193)	28 935	23 556	14 304	9 577	49·2	40·0	24·3	16·3
S:t Louis (772 897)	4 958	3 504	3 941	1 861	6·4	4·5	5·1	2·4
San Francisco (508 410)	14 725	15 437	11 288	2 257	29·0	30·4	22·2	4·4

För bedömande av verkningarna av det amerikanska förbudet har man också att taga hänsyn till den ur nykterhetssynpunkt säkert högst betydelsefulla omständigheten, att man, enligt samstämmiga vittnesbörd, genom detsamma lyckats avskaffa barerna och »saloonerna». Förbudet har härutinnan haft en effekt, som erinrar om verkningarna av de i Sverige redan under förra århundradets senare decennier vidtagna åtgärderna, genom vilka, såsom i det föregående påpekats, krogen i egentlig mening avskaffades.

England. Även om verkningarna av de i England vidtagna restriktionerna, vilka väsentligen framkallades av kriget och som till följd därav erhöllo en ganska utpräglad kristidskaraktär, äga endast ringa intresse i detta sammanhang, må dock några siffror beträffande fylleriförseelsernas antal meddelas. I England (och Wales) hade ifrågavarande antal, som år 1914 utgjorde 183 828 och år 1915 135 811, under åren 1916/18 nedgått till resp. 84 191, 46 410 och 29 075 för att under åren 1919 och 1920 ökas till 57 948 och 95 763. För år 1921 rapporteras nu en nedgång i detta antal till 77 789 eller med c:a 19 procent.

Finland (Helsingfors). För Finlands vidkommande saknas uppgifter om antalet fylleriförseelser för landet i dess helhet, men uppgifterna för landets huvudstad torde kunna tjäna till viss ledning. Antalet fylleriförseelser i Hälsingfors utgjorde sålunda:

År 1917	1918	1919	1920	1921
Antal 5 133	(2 928)	5 488	12 307	13 550

Att antalet fylleriförseelser år 1921 utgjorde 13 550 synes i sig självt anmärkningsvärt. Ser man denna siffra mot bakgrunden av utvecklingen, finner man, att den är 164 procent högre än eller inemot tre gånger så stor som 1917 års siffra, ett förhållande, som ej lärer utvisa, att förbudet, åtminstone i Helsingfors, medfört gynnsamma verkningar i nykterhetsavseende.

Norge. Med avseende å fylleriförseelserna i Norge finnes ett rikligt statistiskt material, vilket gör det möjligt att mera ingående och på säkrare grunder bedöma nykterhetstillståndets växlingar inom landet, enkannerligen efter spritdrycks- och stark-

vinsförbudets genomförande. I nedanstående tablå återgivas vissa sålunda tillgängliga sifferuppgifter:

År	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
Antal anhållna för fylleriförseelser i norska städer	24 228	24 652	25 040	25 672	30 232	33 452	38 591

År	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Antal anhållna för fylleriförseelser i norska städer	40 671	35 675	37 145	46 789	23 785	16 980	26 751	23 185	
Samtliga fylleriförseelser i hela Norge — rel. tal[1]	55 677	49 132	52 057	62 281	31 109	22 914	37 410	34 539	35 528
Samtliga fylleriförseelser i hela Norge — antal	22 718	19 856	20 828	24 676	12 193	8 888	13 985	13 127	13 300[2]

Under den period (1906—1921), för vilken uppgifter meddelas i tablån, nådde fylleriförseelsernas antal sitt maximum år 1916 och sjönk sedan till sitt minimum år 1918. Den relationssiffra, som angiver antalet fylleriförseelser per 1 milj. av medelfolkmängden, utgjorde sistnämnda år 8 888. Motsvarande siffra steg år 1919 — alltså året för totalförbudets genomförande — till 13 985, sjönk år 1920 till 13 127 och steg år 1921 till 13 300. Att döma av tillgängliga uppgifter för första kvartalet innevarande år har en ytterligare stegring då ägt rum. Jämföras 1914 och 1921 års siffror, utgör den senare (13 300) nästan jämnt två tredjedelar av den förra.

Det synes sålunda framgå, att man i Norge genom det partiella förbudets införande ingalunda lyckats bemästra fylleriet, och att under de två senaste åren fylleriförseelsernas antal t. o. m. visat viss tendens till ökning.

Jämförelse mellan Sverige, Norge och Finland (Helsingfors). Avsikten med förevarande undersökning har, såsom nämnts, varit att söka klargöra, huruvida verkningarna av förbud i de länder, där sådant genomförts, varit av den art, att de kunna anses vara bestämt överlägsna verkningarna av den individuella kontroll, som genomförts i vårt land.

Med avseende å Amerikas förenta stater lärer, även om uppgiftsmaterialet icke är fullt tillförlitligt, få anses framgå, att man genom förbudet lyckats inskränka ehuru dock långt ifrån avskaffa fylleriet. Det för detta lands vidkommande tillgängliga siffermaterialet sträcker sig dock endast till år 1920 och, såsom ovan nämnts, finnes anledning antaga, att fylleriet sedan nämnda år åter börjat tilltaga. Vid bedömande av förbudets verkningar i Förenta staterna måste man emellertid, såsom ovan påpekats, hålla i minnet, att barer och »salooner» verkligen synas hava blivit avskaffade genom detsamma.

Det lärer emellertid ej kunna i något hänseende bestridas, att de för vårt eget land mest betydelsefulla erfarenheterna om verkningarna av ett förbud stå att hämta från de båda närliggande förbudsländerna Norge och Finland, och att allenast verkningarna av förbudet i dessa båda länder medgiva några närmare jämförelser med verkningarna av vårt individuella kontrollsystem.

Vill man jämföra förhållandena i Sverige och Norge, där för båda länderna finnas rikssiffror över antalet fylleriförseelser, må genast erinras, att de ovan återgivna relativa siffrorna för Sveriges vidkommande avse antalet sakfällda fylleriförseelser per 1 milj. *straffmyndig* medelfolkmängd men för Norges del samtliga fylleriförseelser per 1 milj. av *hela* medelfolkmängden. De relativa siffrorna för Sverige hava därför för åstadkommande av jämförlighet med de norska siffrorna reducerats till anta-

---

[1] Antal fylleriförseelser per 1 miljon av *hela* medelfolkmängden, icke endast den *straffmyndiga* medelbefolkningen. Dessa relativa tal äro därför för låga, i jämförelse med de ovan återgivna talen för Sverige.

[2] Medelfolkmängden i Norge för år 1921 kan ej fullt exakt angivas, varför fyllerisiffran, satt i relation till medelfolkmängden, är approximativ.

let, räknat per 1 milj. av *hela* medelfolkmängden och återgivas i nedanstående tablå för perioden 1913—21 vid sidan av motsvarande siffror för Norge.

Det torde vara påkallat att lämna några upplysningar angående det sätt, på vilket siffrorna för år 1921 beräknats. Fylleritalen äro, som nämnt, beräknade i relation till medelfolkmängden. Denna kan för Norges vidkommande ej fullt exakt angivas för år 1921. En med avseende å siffrornas innebörd oväsentlig approximering har med anledning härav måst göras.

I fylleritalet för Sverige för år 1921 ingå vissa kategorier av fylleriförseelser, som ej inräknats i talen för år 1920 och tidigare år, vadan sålunda förstnämnda tal är proportionsvis något för högt.

Antal fylleriförseelser i Sverige och Norge per 1 miljon av medelfolkmängden under vissa år.

År	Sverige	Norge	Norge i % av Sverige
1913	10 479	22 718	216·8
1914	8 987	19 856	220·9
1915	8 418	20 828	247·4
1916	7 656	24 676	322·3
1917	2 836	12 193	429·9
1918	2 816	8 888	315·6
1919	5 170	13 985	270·5
1920	6 900	13 127	190·2
1921	5 076	13 300	262·0

Rörande innebörden av de meddelade siffrorna torde några förtydligande anmärkningar icke vara påkallade. Framhållas må endast, att hela antalet fylleriförseelser i Norge år 1914, relativt i förhållande till folkmängden, var 220·9 procent av antalet sakfällda fylleriförseelser i Sverige samt att denna procentsiffra under åren 1919, 1920 och 1921 utgjorde resp. 270·5, 190·2 och 262·0 proc. Meddelas kan även, att för första kvartalet år 1922 ifrågavarande procentsiffra är 387·3. Jämförelsesiffrorna för åren 1920 och 1921 samt för första kvartalet 1922, vilka ju ej förelågo då kommittén avgav sitt betänkande med förslag om förbudets införande i Sverige och som utvisa, att fylleriförseelserna i förbudslandet Norge dessa år voro inemot dubbelt så höga som i Sverige, torde icke undgå uppmärksamhet.

Vill man åter jämföra Sverige och Finland har man, på ovan angivna grunder, allenast att hålla sig till jämförelsesiffror för vederbörande länders huvudstäder. I nedanstående tablå återgivas siffrorna för det årliga antalet fylleriförseelser, *räknat per 1 milj. av medelfolkmängd* i Stockholm och Hälsingfors under åren 1917—1921. Samtidigt återgivas motsvarande siffror för Kristiania.

	1917	1918	1919	1920	1921
Stockholm	9 015	15 248	26 989	24 240	16 276
Hälsingfors	27 682	(15 697)	29 314	64 774 [1]	70 572 [1]
Kristiania	52 925	47 157	65 224	52 240	52 480

Ej heller beträffande denna tablå torde förtydliganden vara påkallade. Men det synes vara förtjänt att uppmärksammas, att det relativa antalet fylleriförseelser år 1921 i förbudsstaden Kristiania var mer än tre gånger så stort som i Stockholm och i förbudsstaden Hälsingfors mera än fyra gånger så stort som i Stockholm.

[1] Fullt exakta uppgifter om medelfolkmängden finnas ej.

Man må åberopa vilka olikheter som helst ifråga om polispraxis m. m., de påvisade siffrorna fälla allt för stora utslag, för att det påståendet skulle kunna vederläggas, att fylleriet i Norge och, att döma av uppgifterna för Helsingfors, i Finland under senaste tid trots där gällande förbud varit avsevärt större än i Sverige. Anmärkningsvärt är även, att de återgivna sifferserierna för de senaste åren utvisa en stigande tendens beträffande Kristiania och framför allt beträffande Hälsingfors, men en tydligt sjunkande tendens med avseende å Stockholm. Av nu föreliggande uppgifter rörande antalet fylleriförseelser för första kvartalet av år 1922 framgår, att siffrorna för Stockholm och Hälsingfors ställa sig något lägre och för Kristianias vidkommande något högre än motsvarande siffror för år 1921.

Med avseende å Norge kunde måhända såsom en förklaringsgrund till där förekommande fylleriförseelser anföras, att förbudet endast är partiellt. I legal handel finnas att tillgå drycker, som uppenbarligen låta sig bruka som rusdrycker. Det förefaller emellertid ligga utanför sannolikhetens gräns, att de tillåtna maltdryckerna eller de likaledes tillåtna lätta men också relativt dyra vinerna skulle vara den väsentliga orsaken till där förekommande fylleri.

Att sålunda, sedan nykterhetskommittén år 1920 avgav sitt betänkande, det visat sig, att under denna tid fylleriet i våra två grannländer Norge och Finland, som genomfört förbud — låt vara i Norge icke i den allra strängaste form — varit avsevärt större än i Sverige samt att det under samma tid i de förra båda länderna visat tendens att stegras men i Sverige betydligt avtagit, synes styrelsen icke lämna erfarenhetens stöd för en uppfattning, att förbud skulle vara att ur nykterhetssynpunkt avgjort föredraga framför det i Sverige tillämpade individuella kontrollsystemet.

Redan på grund av vad sålunda anförts och i enlighet med vad styrelsen ovan framhållit med avseende å de allmänna förutsättningarna för att nu väsentligt rubba nyligen vidtagna vittutseende lagstiftningsåtgärder, är styrelsen i varje fall icke beredd att tillstyrka förbudets genomförande i Sverige, förr än man kunnat påvisa å ena sidan mindre gynnsamma erfarenheter om verkningarna av det nu gällande svenska restriktionssystemet och å andra sidan mera gynnsamma erfarenheter rörande verkningarna av förbudet i Norge och Finland.

Förutsättningarna för totalförbud i Sverige.

Såsom ovan framhållits, går förbudstanken i princip ut på ett fullständigt avskaffande på lagstiftningsväg av alkoholen såsom njutningsmedel. Innebörden av detta syfte torde sålunda i sin radikala klarhet ej behöva närmare utvecklas. Erinras må endast, att nykterhetskommittén i sitt framlagda lagförslag drivit denna tanke till sin yttersta spets. Visserligen har gränsen för den *tillåtna alkoholhalten* satts till högst en 2 1/4 volymprocent, sålunda något högre än i Finland och Förenta staterna. I Norge äro däremot viner med en alkoholstyrka upp till 14 proc. tillåtna. Vidare skulle enligt lagförslaget — i motsats mot vad fallet är i Amerikas förenta stater — förbjudas *innehav* av alkoholdrycker. Självfallet är, att all *tillverkning* av alkoholdrycker för eget bruk enligt förslaget likaledes förbjudes. I detta hänseende bör påpekas, att om den amerikanska förbudslagen givetvis ej heller tillåter tillverkning av alkoholdrycker i hemmen, så är dock vad som i sådant hänseende försiggår inom hemmets dörrar, såsom i det föregående påpekats, i viss mån undandraget det allmännas omedelbara kontroll, åtminstone så länge icke domstol uttryckligen förordnat, att husundersökning skall äga rum. Enligt uppgift lär en icke ringa hemtillverkning av vin och öl äga rum i detta förbudsland, utan att ordningsmakten anser sig böra inskrida däremot.

Det torde kunna påstås, att man i det föreliggande svenska förslaget i fråga om rigorös stränghet gått längre än någonstädes i förbudsländerna och att lagförslaget erhållit en sådan avfattning, att varje möjlighet att *på legal väg* åtkomma drycker, som kunde brukas såsom rusdrycker, skulle vara helt utesluten. Det gäller sålunda

att undersöka, om likväl alkoholkonsumtion *faktiskt* skulle kunna avskaffas, så länge den av breda lager inom samhället betraktas såsom ett eftersträvansvärt njutningsmedel.

Erfarenheterna från andra förbudsländer synas utvisa, att man därstädes vid sina bemödanden att avskaffa alkoholen åtminstone hittills ej lyckats bemästra den olaga sprithanteringen. Den frågan inställer sig då, om man i Sverige har speciella förutsättningar att i sådant hänseende lyckas bättre.

Möjligheterna till olaga sprithantering i Sverige. *Hembränning.* Vad först angår hembränningen ligger i öppen dag, att de naturliga förutsättningarna för dess bedrivande äro lika stora i vårt som i något annat land. Erfarenheterna från kristidens extraordinära restriktioner visa också, att denna olaga hantering — oaktat varuknappheten då lade ett alldeles speciellt hinder i vägen för densamma — hastigt grep omkring sig, allenast kort tid efter det dessa restriktioner börjat verka. Härom vittnar bland annat det under år 1918 kvartal efter kvartal stigande antalet fylleriförseelser (1917:4:de kvartalet 2 811, 1918:1:sta kvartalet 3 006, 2:dra kvartalet 4 740, 3:dje kvartalet 5 343 och 4:de kvartalet 5 765), allt under det att den legala handeln var lika åtstramad. Nämnas må, att den stigande fyllerifrekvensen vid denna tid huvudsakligen hänförde sig till de större städerna. Att man vid mediet av förra århundradet genom lagstiftning lyckades att på kort tid praktiskt taget fullständigt avskaffa husbehovsbränningen lämnar intet som helst stöd för antagandet, att man under ett förbud skulle kunna förekomma hembränning. Genom nämnda lagstiftning avskaffades ju icke alkoholen, utan den tidigare i hemmen brända spriten allenast ersattes med en lättare tillgänglig, relativt billig och i kvalitet överlägsen fabriksvara. Det är t. o. m. antagligt, att, även om lagstiftningsåtgärder icke vidtagits, fabriksvaran på detta liksom på så många andra områden så småningom hade konkurrerat ut »hantverksprodukten». Så t. ex. har det hembryggda ölet — utan lagstiftningsåtgärder — alldeles trängts undan av bryggeriernas fabriksmässigt framställda maltdrycker.

Smuggling. Sveriges synnerligen långsträckta kust, till stor del omgiven av skärgårdar och sträckande sig efter ett innanhav, som lätt kan befaras med smärre farkoster, erbjuder synnerligen stora förutsättningar för smuggling. Enligt samstämmiga uppgifter vållar också smugglingen i Finland och Norge mycket stora svårigheter för förbudets effektiva upprätthållande. Vid bedömande av förevarande spörsmål har man för närvarande och sannolikt för en längre tid framåt att för vårt lands vidkommande jämväl taga hänsyn till vår valutas relativt stora köpkraft, en omständighet, som av naturliga skäl ingiver ytterligare farhågor för att en dylik olaglig trafik kan komma att antaga vådliga dimensioner under ett förbudstillstånd. De vinstmarginaler, med vilka smugglaren hade att räkna, bleve sannolikt så breda, att de täckte nära nog den största praktiskt tänkbara ekonomiska risk att bliva ertappad.

Redan nu synes smuggling i vårt land bedrivas i icke alldeles ringa omfattning, vare sig detta beror på de gällande restriktionerna eller på det höga pris, den legala handelns spritdrycker betinga tillföljd av den kraftiga beskattningen.

Missbruk av sprit för medicinskt och tekniskt bruk. Alkoholen måste i vårt liksom i varje annat land finnas tillgänglig för medicinskt och tekniskt bruk.

Beträffande *apotekssprit*en visa erfarenheterna från Norge och Amerika, att de vanskligheter i fråga om förbudets effektiva upprätthållande, som möta från detta håll, ingalunda äro små. Att missbruk av spritrecept där förekommit i stor utsträckning vitsordas allmänt. Det lärer knappast lyckas att förmå något lands läkarkår vare sig att avstå från alkoholen till medicinskt bruk — om detta nu ens vore möjligt från apotekstekniskt synpunkt, vilket det säkerligen icke är — eller att begränsa sina terapeutiska indikationer så snävt, som för förbudets effektiva upprätthållande vore önskvärt, isynnerhet som kårens medlemmar i stor utsträckning personligen ställa sig avvisande mot förbudet. Erinras må, att även veterinärer och tandläkare i sin verksamhet behöva tillgång till apotekssprit.

Redan nu användes sprit i stora kvantiteter för diverse *tekniska ändamål*, och det

lärer ej få anses uteslutet, att sådana förhållanden uppstå inom överskådlig framtid, som påkalla en ännu mera vidsträckt användning av teknisk sprit, exempelvis såsom motorbränsle. Ehuru handeln med dylik sprit är föremål för den noggrannaste kontroll, synes missbruk icke kunna alldeles förekommas. Under kristidsrestriktionerna visade dylikt missbruk en tendens till synnerligen kraftig stegring. Något fullt effektivt sätt att denaturera den sprit, som är avsedd för tekniska ändamål, har man som bekant hittills ej lyckats uppfinna.

Det synes sålunda icke råda tvivel om att i vårt land förefinnas stora *möjligheter* till olaga sprithantering. Huruvida dessa möjligheter under ett förbudstillstånd *faktiskt* skulle komma att utnyttjas i sådan omfattning, att förbudets syfte äventyrades, beror ytterst på den respekt, som en förbudslag skulle kunna tillvinna sig hos nationen. Det är sålunda den allmänna opinionen, som i sista hand är avgörande för frågan om möjligheterna att upprätthålla ett förbud i åsyftad omfattning.

Förbud och folkopinion. Det som först och sist uppbär modern rättsordning — långt mera än de straff, som hota lagöverträdaren — är dock det allmänna rättsmedvetandet, som skänker sitt erkännande åt lagstiftningens inre berättigande och som reagerar mot överträdelser av densamma.

Med avseende å en förbudslag är det föga antagligt, att de, som själva inköpa vin eller spritdrycker och däri ej se något nedsättande eller förkastligt, skola skänka lagbud, som med ens giva sådana inköp eller innehavet av sådana drycker karaktären av brott, sitt erkännande såsom *inre berättigade*. Även bland dem, som hoppas på gagneliga verkningar av ett förbud, lärer det finnas många, som icke äro beredda att fördöma ett måttligt alkoholbruk såsom något i och för sig moraliskt förkastligt. För att rättsmedvetandet skall kunna acceptera en förbudslag, måste den för den allmänna opinionen framstå såsom det indirekta men ofrånkomliga *medlet* att motverka något som denna opinion allmänt fördömer såsom förkastligt, nämligen alkoholmissbruk.

Förefinnes icke en allmänt utbredd sådan övertygelse, lärer det ej kunna undgås, att en förbudslag kommer att uppfattas icke såsom en av staten vidtagen, mot alla riktad åtgärd, utan såsom en åtgärd, vidtagen av en viss grupp samhällsmedlemmar och riktad gent emot en annan grupp. Att lagen framgått som resultat av två mot varandra kämpande åskådningar måste bidraga till att väsentligt stärka och bevara en dylik känsla, desto kraftigare ju mer anhängarna av de motsatta uppfattningarna känt sig såsom tvenne inbördes jämnstarka parter. Respekten för lagens över den enskilde upphöjda majestät måste ovillkorligen lida väsentligt av en dylik åskådning.

Kommer härtill, att tillfälle beretts den enskilde att i lagfästa former uttala sin uppfattning om lagens direkta eller indirekta berättigande, synes det antagligt, att de, som med sin röst ansett sig böra uttala sitt underkännande av lagens berättigande, i många fall däri komma att se en avgiven reservation, som fritager dem från det moraliska ansvaret av blivande lagöverträdelser.

Det ligger i öppen dag, att en mera utbredd allmän opinion, som betraktar en lag på nu antytt sätt, icke skall reagera mot överträdelser av densamma med den kraft, som erfordras för lagens respekterande.

För upprätthållandet av en lag, som icke uppbäres av det allmänna rättsmedvetandet, måste man helt och hållet lita sig till statens straffande myndighet. Givet är, att man därvid, för att ernå effektivitet, måste tillgripa långt strängare straffsatser, än som eljest skulle vara erforderliga. Men svarar icke straffets hårdhet emot den allmänna åskådningen om det i och för sig förkastliga i lagöverträdelsen, torde detta i sin tur ej kunna undgå att skärpa opinionen mot lagstiftningen.

För åklagarmakten möta stora svårigheter att fungera i strid mot en allmän opinion. Man kan under sådana förhållanden bliva nödsakad tillgripa den utvägen, att genom höga premier åt åklagare, polis och angivare stimulera intresset för uppspårande och beivrande av olaglighet. Men vinstbegäret såsom det förnämsta vapnet mot olaglighet är ett tveeggat svärd, som kan framkalla spioneri, angivarskap, provokations-

och mutsystem och över huvud taget skänka utvecklingsmöjligheter åt många av människonaturens sämre egenskaper.

Slutligen må påpekas, att ingrepp från lagstiftarens sida i mera utbredda och av opinionen icke fördömda vanor och bruk plägar mötas av ett alldeles egenartat, segt motstånd från den enskildes sida. Gångna tiders många förbud både hos oss och i andra länder i fråga om lyx i klädedräkt och i fråga om bruk av tobak, kaffe m. m. lämna åtskilliga exempel på detta egenartade specifika motstånd.

Utfärdandet av en lag, som kan förväntas bliva mottagen på det sätt, som här angivits, måste ingiva synnerliga betänkligheter. Det torde finnas en alldeles särskild anledning att befara, att den allmänna opinionen kan vägra att skänka sitt erkännande just åt en förbudslagstiftning, beroende ytterst på, att den enskilde ej kan bibringas känslan av det berättigade i att med ens stämpla vissa hittills fullt lovliga handlingar såsom brottsliga. Erfarenheten från förbudsländerna skänka ökad styrka åt dylika farhågor. Man lärer i dessa länder ingalunda behöva gå ned till de moraliskt avsigkomna i samhället för att finna personer, som ådagalägga uppenbar ringaktning för lagstiftningen i ämnet.

Det gäller därför att tillse, huru opinionen i vårt land kan ställa sig till förbudet.

Förbudsopinionen i Sverige. Den blivande folkomröstningen i förbudsfrågan kommer att i viss mån erbjuda ett siffermässigt underlag för bedömande av den allmänna opinionen rörande förbud. Dock torde man redan nu äga förutsättningar att med utgångspunkt från vissa antaganden och kända förhållanden underkasta förevarande spörsmål en granskning.

Uppenbarligen skulle ett förbud kunna med framgång upprätthållas, om de, som icke positivt önskade ett förbud, utgjorde en så försvinnande ringa del av nationen, att deras uppfattning icke avsevärt inverkade på eller ägde stöd i en allmän opinion. Man har emellertid knappast anledning antaga, att alkoholvanorna skulle vara så tillbakaträngda, att vid genomförandet av förbud opinionen mot detsamma icke vore en faktor att räkna med.

En antydan om alkoholvanornas utbredning har man att söka i antalet motboksinnehavare, vilket enligt uppgifter från kontrollstyrelsen den 30 juni 1922 uppgick till sammanlagt 1 028 267. Dessa och flera andra, som av skilda orsaker icke innehava motbok, torde under nuvarande förhållanden, det må vara ofta eller sällan, förtära vin eller spritdrycker. Bland dessa finnas utan tvivel flera, som till förmån för förbudets åsyftade samhälleliga vinster torde vara beredda att offra sina personliga vanor, liksom det också finnes sådana, som ej själva använda vin eller spritdrycker, men som dock äro motståndare till förbudstanken. Att med ledning av de återgivna siffrorna för antalet motboksinnehavare bilda sig en exakt uppfattning om opinionens ställning till förbudsfrågan lärer därför ej låta sig göra — man har i sådant hänseende att avvakta folkomröstningens resultat. Men i varje fall giva de anförda motbokssiffrorna vid handen, att den del av nationen, som icke önskar ett förbud, torde vara så stor, att den utgör en opinionsfaktor av betydelse.

Skall ett förbud kunna effektivt upprätthållas i Sverige? Den frågan inställer sig då, huruvida denna del av nationen kan förväntas komma att lojalt böja sig för lagbud i ämnet.

Om man torde få erkänna, att vördnaden för lagen sedan urminnes tider varit djupt rotad hos svenska folket, har man dock ej minst från kristiden beklagliga exempel på, hurusom stora grupper av eljest laglydiga medborgare utan större betänkligheter överträtt lagar och förordningar, vilkas innehåll tett sig nytt och främmande och där den enskilde för den skull icke kunnat bibringas insikt om och en levande känsla för de givna påbudens inre berättigande. Styrelsen håller med bestämdhet före, att en stor del av svenska nationen för närvarande icke är beredd att erkänna en förbudslag såsom berättigad, närmast av det skälet, att denna del av folket ej torde känna sig övertygad om varken att nykterhetsförhållandena påkalla så utomordentliga ingripanden eller att dessa ingripanden, om de göras, skola lända till gagn för samhället.

Man lärer sålunda ej äga grundad anledning att antaga, att en förbudslag inom vårt land skulle mötas med sådan respekt av den allmänna folkmeningen, att de många faktiskt förefintliga möjligheterna till lagens kringgående komme att lämnas outnyttjade. Farhågorna för att ett förbud hos oss icke skulle kunna effektivt upprätthållas synas tvärtom väl grundade.

Under diskussionen av möjligheterna att upprätthålla ett totalförbud har från vissa håll framhållits, att det under en förbudsregim skulle vara lättare att upptäcka och beivra olagligheter än under ett restriktionssystem, enär varje berusad person i ett förbudsland vore ett symptom på olaglighet och följaktligen gåve anledning för beivrande av densamma. Vissa erfarenheter peka emellertid i annan riktning. Å Katarina sjukhus i Stockholm, vilket tjänstgör bland annat såsom stadens centralsjukhus för psykiska alkoholsjukdomar, har sedan flera år gjorts undersökningar rörande ursprunget av den sprit, som nödvändiggjort intagningen å sjukhuset, och dessa ha visat, att sjukdomstillståndet i flertalet fall framkallats genom sprit, åtkommen på olaglig väg. Oaktat man sålunda i ett mycket stort antal fall kunnat konstatera förtärandet av olagligt åtkommen sprit, har det i allmänhet icke varit möjligt att upptäcka och lagföra dem, som tillhandahållit spritdryckerna.

Det ligger i sakens natur, att de som i första hand räcka ut handen efter den olaga handelns spritdrycker under ett förbudstillstånd äro de, som äro starkast begivna på sådana drycker, alltså just de individer, vilkas spritkonsumtion staten ur nykterhetssynpunkt främst vill förekomma. De åter, vilka för egen del icke starkare eftersträva alkoholdrycker, torde icke överträda en förbudslag för att åtkomma sådana. Under sådana förhållanden kan den verkliga effekten av ett förbud väl tänkas bliva, att man därigenom, utan att kunna begränsa missbruket, förekommer allenast det måttliga alkoholbruket. Det individuella kontrollsystemet däremot riktar hela sin kraft direkt mot missbruket och lämnar möjligheter öppna för ett måttligt bruk.

Vad angår ungdomens förhållande till den på olaglig väg tillkomna spriten har man ingen anledning antaga, att den skulle ställa sig så avvisande mot densamma, att i den mån nya generationer växte upp, dessa vore fullkomligt främmande för alkohol såsom njutningsmedel. Erfarenheterna från Finland uppgivas utvisa, att ungdomen deltager i den olagliga spritkonsumtionen fullt ut lika mycket och måhända mera än de äldre generationerna. Det lärer också enligt sakens natur vara att befara, att just för det ungdomliga sinnet olaga förvärv av sprit snarare kommer att framstå såsom ett lockande äventyr än såsom en moraliskt förkastlig lagöverträdelse.

Vådorna av ett ineffektivt förbud. Ur nykterhetssynpunkt vore det för visso högeligen beklagligt, om staten vidtoge nära nog den yttersta tänkbara åtgärd till alkoholmissbrukets bekämpande, men sedermera nödgades konstatera, att superi alltjämt fortfore, ja, kanske rent av tilltoge. Staten har dock under ett nära hundraårigt arbete så att säga fått hela alkoholhanteringen i sin hand och äger däri det förnämsta medlet att reglera konsumtionen i nykterhetens intresse. Skulle denna hantering genom ett förbud glida ur statens hand och övergå till en olaga hantering, bedriven i skumrasket av samhällets minst nogräknade element, kan man befara det djupaste återfall i nykterhetsavseende till förhållanden, som rådde under husbehovsbränningens dagar i början av förra århundradet. Man kunde finna ett sekels framgångsrikt nykterhetsarbete med ens tillspillogivet.

En förbudslagstiftning, som misslyckades, skulle säkerligen få än mera vittutseende olyckliga följder, närmast av samhällsmoralisk natur. Givetvis är det sålunda redan i och för sig en beklaglig företeelse, om en viss lag ringaktas och överträdes av ett stort antal medborgare, särskilt om överträdelserna icke väcka någon kraftigare reaktion hos ett flertal eljest oförvitliga medborgare. Men man har anledning frukta, att en sådan bristande respekt för denna lag skulle verka förslappande på den allmänna vördnaden för lag på ett sätt, som kunde få de mest betänkliga följder.

All olaga handel skulle vid ett förbud främjas genom utsikter till vinster av enorma dimensioner. Att alkoholen i Sverige f. n. — utöver sitt tillverkningsvärde — över-

betalas med ett belopp å betydligt mer än 100 milj. kronor, vilket uttages i form av skatt, ger en föreställning om de vinstmöjligheter, som kunde vara förenade med olaglig sprithantering. För förbudets upprätthållande skulle påkallas en stor, ny och sålunda obeprövad personal för ökad polis och tullbevakning m. m. Om den olaga hanteringens utövare riktade sina stora ekonomiska resurser mot denna personal, komme denna utan tvivel att utsättas för mycket stora frestelser. De förseelser, som personalen härvid kunde låta komma sig till last, vore utomordentligt beklagliga så till vida, som de kunde verka förslappande på den i vårt land levande känslan för att mutor, av vad slag det vara må, höra till de mest förhatliga företeelser, samhällslivet kan uppvisa.

Skulle det visa sig, att ett förbud icke kunde upprätthållas så effektivt, att det åstadkomme en förbättring av nykterhetstillståndet, eller att det rent av skadade nykterheten och andra för samhällslivet vitala intressen, vore det ändock svårt att upphäva det. Varje övergång från ett strängare till ett mildare restriktionssystem torde av naturliga skäl medföra en tillfälligt uppflammande alkoholkonsumtion — så skedde exempelvis vid kristidsrestriktionernas lättande år 1920 — där vådorna under övergångstiden i och för sig måste verka avskräckande.

Stimulerande gifter. Innan styrelsen lämnar hithörande spörsmål, kan styrelsen ej underlåta erinra, att alkoholen, om än nog så fördärvbringande, dock ingalunda är det farligaste av de stimulerande medel, som människosläktet uppfunnit. Man behöver endast erinra om morfin, kokain och opium. Tendenser finnas till att bruket av dessa gifter håller på att intränga i Västerlandet och i den Nya Världen, ehuru vårt land i stort sett varit förskonat därifrån. Låt vara att denna tendens är svag; den är dock till sin innebörd så mycket mera skrämmande. Och det finnas de, som anse sig hava grund för påståendet, att i Amerika bruket av sådana gifter börjat ersätta bruket av alkohol. Om också farhågor i nu antydd riktning dess bättre kanske ej äga aktuell betydelse i Sverige, torde de dock icke böra helt förbises vid bedömandet av en fråga på så utpräglat lång sikt som förbudsfrågan.

Statsfinansiella svårigheter vid genomförande av förbud. De nu antydda moraliska skadeverkningarna av ett förbud, vilket, såsom styrelsen anser f. n. vara fallet, ej skulle kunna effektivt upprätthållas, äro utan tvivel ägnade att ur samhällelig synpunkt ingiva stora betänkligheter mot förbudet. På ett mera påtagligt sätt framträda emellertid de statsfinansiella betänkligheterna.

Genomförandet av ett förbud skulle medföra, att staten icke blott måste frigöra sig från beroendet av en skattekälla, som f. n. giver en årlig inkomst på över 100 milj. kronor, utan även skulle få vidkännas vissa med förbudet förknippade nya utgifter. Att förbudets upprätthållande skulle föranleda vissa kostnader för särskild tull- och polispersonal o. s. v. är uppenbart, men någon utredning om dessa utgifters sannolika storlek har av kommittén ej blivit förebragt och torde vara särdeles vansklig att verkställa. Dock torde man kunna utgå ifrån, att de ingalunda skulle bliva så ringa, att de saknade verklig statsfinansiell betydelse. Nykterhetskommittén synes också haft en känsla av att anordningarna för förbudets upprätthållande skulle kunna bliva både omfattande och kostsamma. Styrelsen tillåter sig i sådant hänseende påpeka, att enligt lagförslaget (VI kap. 1 §) kontrollstyrelsen skulle äga att »förordna tillsyningsmän till det antal, som befunnes erforderligt».

Vidare torde det, såsom också kommittén antyder, vid genomförande av ett förbud, vara ofrånkomligt att, i överensstämmelse med vad som skedde vid tobaksmonopolets inrättande, bereda den inom alkoholhanteringen hittills sysselsatta personalen, som komme att bliva berövad sin utkomst och för vilken icke andra källor till inkomst kunde öppnas, skäligt ekonomiskt vederlag i form av pensioner eller engångsersättningar. Tillika torde ersättning böra beredas för det i alkoholhantering investerade kapital, som genom ett förbud gjordes värdelöst.

Nu berörda ersättningsfråga har under de senaste åren i ett hänseende kommit i ett enklare och för staten gynnsammare läge, såtillvida som all handel med vin- och

spritdrycker koncentrerats, vad angår partihandeln, till aktiebolaget vin- och spritcentralen, och vad angår minuthandeln, till systembolagen. Däremot har frågan i ett annat hänseende kommit i ett ogynnsammare läge. Staten har sålunda varit nödsakad att för andra ändamål taga i anspråk en stor del av tillgångarna i statsverkets fond av rusdrycksmedel, vilka tillgångar ursprungligen avsåge att utgöra det ekonomiska underlaget för ersättningsfrågans lösning vid ett eventuellt genomförande av förbud.

Styrelsen håller för sannolikt, att sistberörda ersättningar komme att uppgå till belopp, som vore högst kännbara för statskassan. Nämnas må i detta sammanhang, att de ersättningar, som utgått i samband med tobaksmonopolets genomförande, blivit vida större än de tidigare beräknade, ehuru man på detta område säkerligen hade långt fastare utgångspunkter för kalkylerna än dem, som äro för handen vid bedömande av de eventuella ersättningskraven vid ett förbud.

I detta sammanhang må nämnas, att i vissa landsändar, särskilt inom Kristianstads län, ett icke ringa antal jordbrukare f. n. finna sin utkomst genom att odla potatis för bränneriernas räkning. Det har uppgivits, att dessa odlare på grund av jordmånens klena beskaffenhet knappast skulle kunna övergå till annan odling. Huruvida jämväl dessa spörsmål vid genomförande av ett förbud skulle kunna föranleda berättigade krav på kostsamma hjälpåtgärder från statens sida undandrager sig emellertid socialstyrelsens bedömande.

Det lärer icke ankomma på styrelsen, att ur statsfinansiell synpunkt bedöma nu berörda spörsmål. Däremot kan styrelsen icke underlåta att framhålla, att den allvarliga påfrestning på statsbudgeten, som ett förbud tvivelsutan skulle medföra, säkerligen i icke ringa mån skulle nödvändiggöra ett eftersättande av åtskilliga andra vittutseende och för staten kostsamma sociala reformåtgärder.

Styrelsen kan ej dela den uppfattningen att den legala alkoholhandelns avskaffande skulle medföra en sådan reduktion av den enskildes utgifter, att han skulle förmå att bära en ökad skattebörda, som svarade mot statskassans deficit. Alldeles bortsett ifrån, att med en till visshet gränsande sannolikhet en stor del av den nuvarande spritskatten vid ett förbud skulle stanna såsom förtjänst hos den olaga handelns utövare, måste man hålla i minnet, att alkoholen eftersträvas såsom ett njutnings- och nöjesmedel, som anses kunna betalas väsentligt högre än varans produktionsvärde. Där icke den legalt försålda varan ersattes med en på illegal väg erhållen sådan, skulle säkerligen i dess ställe träda åtskilliga andra nöjes- och njutningsmedel, vilka med all sannolikhet, nationalekonomiskt sett, ställde sig dyrare att åstadkomma än alkoholen.

Det har tidigare förutsatts, att för det allmänna skulle genom ett förbud ernås avsevärda besparingar i fråga om utgifter för sjuk-, fattig- och fångvård m. m. Det torde numera allmänt anses, att dessa föreställningar varit betydligt överdrivna, och man styrkes ytterligare härutinnan av de resultat, som framgått av de statistiska undersökningarna rörande alkoholens samband med sjukdom, fattigdom och brottslighet.

Av nykterhetskommittén angivna förutsättningar för förbud. Nykterhetskommittén har i åtta korta punkter sammanfattat de förutsättningar, som enligt kommitténs uppfattning måste vara förhanden för ett lyckligt genomförande av ett totalförbud. Då dessa punkter på översiktligt sätt torde giva uttryck åt kommitténs principiella ståndpunkt och granskningen av dem på denna grund synes erbjuda synnerligt intresse, har styrelsen här nedan, med återgivande av varje särskild punkt, velat undersöka, huruvida där angivna förutsättningar kunna anses föreligga.

»1. Samhällsekonomiska förutsättningar. Det allmännas beroende av rusdrycksmedel måste vid förbudets inträdande vara avvecklat.»

Såsom ovan omnämnts, uppgå statens skatteinkomster av alkoholhanteringen till över 100 milj. kronor, varjämte staten under fjolåret nödgades taga i anspråk flera tiotal milj. kronor ur rusdrycksmedelsfonden. För närvarande synes staten kanske mer än någonsin vara beroende av inkomster å sprithantering.

»2. Privatekonomiska förutsättningar. Enskilda näringsidkares förhållande till rusdryckshanteringen måste ordnas så, att icke något större antal personer blir lidande på ett rusdrycksförbud».

Genom a.-b. vin- och spritcentralens åtgöranden har förevarande spörsmål i någon mån förenklats. Men alltjämt erhåller ett stort antal medborgare sin utkomst genom sprithantering. Måhända äga a.-b. vin- och spritcentralen och systembolagen ekonomiska möjligheter att vid ett förbud i mån av behov draga försorg om den egna personal, som komme att berövas sin utkomst. Men man har även att taga i betraktande annan personal, som vinner utkomst genom sprithantering. Någon klarläggande utredning i dessa frågor finnes ej.

»3. Utrikespolitiska förutsättningar. Vårt förhållande till främmande makter måste vara så reglerat, att det ej lägger hinder i vägen för ett förbud.»

Styrelsen vill erinra, att man i Norge, närmast på grund av handelspolitiska komplikationer med vinproducerande länder, ej genomfört förbud annat än beträffande spritdrycker och starkviner och att man dessutom nyligen jämkat på alkoholgränsen för lätta viner från 12 till 14 proc. Frågan om import av vissa kvantiteter starkviner är aktuell, och förhållandena synas komma att föranleda vissa eftergifter i fråga om dylik import. På Island har man av liknande anledning måst upphäva importförbudet mot viner. Med dessa exempel för ögonen lärer man ej hava skäl antaga, att för vårt lands vidkommande de utrikespolitiska förutsättningarna för förbudet äro på tillfredsställande sätt klarlagda.

»4. Sociala förutsättningar. Sådana samhälleliga förhållanden, som gynna uppkomsten av alkoholmissbruk måste avlägsnas.»

Alkoholmissbruk lärer befordras av alla sådana inom samhället rådande förhållanden, vilka väcka vantrevnad och olustkänslor hos människorna och sålunda äro ägnade att framkalla begär efter ett njutningsmedel, som löser olusten och låter tillvaron åtminstone för någon stund te sig i angenämare färger. Till dessa faktorer höra måhända i allra första rummet de alltjämt rådande otillfredsställande bostadsförhållandena, varigenom en stor mängd människor äro berövade förmånen av verkligt hemliv. Hit hör också allt sådant arbete, som är särskilt tungt, smutsigt, enformigt och själsdödande eller eljest motbjudande, och vilket sålunda utövar ett tryckande, olustfyllt inflytande på sina utövare. Hit hör också fattigdomen i alla dess växlande former. De sociala förutsättningarna för förbudet innebära sålunda i själva verket, att hela det komplex av samhällsföreteelser, som man plägar sammanfatta under benämningen den sociala frågan, undergått en betydande förändring i gynnsam riktning. De av kommittérade angivna sociala förutsättningarna för förbudets införande äro sålunda icke för handen.

»5. Kulturella förutsättningar. Möjligheterna måste vara givna åt folkets breda lager att fylla de behov, som hittills tillfredsställts genom alkoholbruket, på ett bättre och varaktigare sätt.»

Denna förutsättning innebär i själva verket ingenting mindre än en betydlig höjning av den allmänna kulturnivån inom hela folket, alltså resultatet av en utvecklingsprocess, som kräver betydande tidrymder.

»6. Tekniska förutsättningar. Lagstiftningen måste skapa de starkaste möjliga garantier mot missbruk av de för legitima ändamål tillhandahållna alkoholvarorna.»

Styrelsen har redan ovan på tal om möjligheterna att upprätthålla förbudet framhållit de betydande faror, som från detta håll hota, och av vad härom anförts framgår, att ej heller detta kommittérades villkor för förbudets införande är för handen.

»7. Folkpsykologiska förutsättningar. Genom upplysning och förberedande lagstiftning måste rusdrycksseder na hava blivit tillbakaträngda i så pass stor utsträckning, att en övergång till ett förbudstillstånd icke innebär en alltför häftig brytning med det föregående tillståndet.»

Den ovan meddelade uppgiften om det nuvarande antalet motböcker, sammanlagt

1 028 267, ger ett siffermässigt stöd för den även eljest tillfullo bekräftade erfarenheten, att alkoholvanorna i Sverige äga sådan utbredning, att ett förbud skulle innebära ett våldsamt brytande av allmänna seder.

»8. Politiska förutsättningar. Folkets majoritet måste vara övertygad om ett förbuds önskvärdhet. Medel måste vara givna, varigenom denna majoritet kan på ett otvetydigt sätt ge sin övertygelse till känna.»

Genom lagen om folkomröstning har tillfälle beretts nationen att i lagfasta former giva uttryck åt den allmänna uppfattningen om förbudet. Det ankommer ej på styrelsen att angiva, huru stor majoritet för förbud bör uppnås, för att röstövervikten skall anses vara för lagstiftaren vägledande vid fattande av ett i ämnet bindande beslut. Däremot vill styrelsen framhålla, att man vid ett framtida bedömande av omröstningsresultatet måste fästa synnerligt avseende icke blott vid relationen mellan antalen avgivna ja- och nejröster utan även vid antalet röstande i förhållande till antalet röstberättigade. Skulle det visa sig, att i omröstningen icke deltagit en högst avsevärd del av nationen, kan omröstningsresultatet ej anses på åsyftat sätt giva ett vägledande uttryck åt nationens önskningar.

Av det anförda finner styrelsen framgå, att förutsättningarna i punkterna 1, 4, 5, 6 och 7 ej äro för handen, att utredning ej förebragts, huruvida förutsättningarna i punkterna 2 och 3 äro för handen, men att skäl finnas för antagandet, att så icke är fallet, samt att innebörden av förutsättningen i punkt 8 kan bedömas allenast i ljuset av den blivande folkomröstningens resultat.

Under sådana förhållanden synes genomförandet av förbud ej kunna förordas med utgångspunkt från nykterhetskommitténs egna förutsättningar.

Sammanfattning.

Under närmare ett sekel ha statsmakterna i Sverige fört en oavlåtlig kamp mot alkoholmissbruk inom landet och en mängd åtgärder emot detsamma hava vidtagits.

Tidigast inriktade man sig på att genom *restriktioner* av olika slag begränsa och reglera alkoholhanteringen för att därigenom minska tillfällena till alkoholmissbruk. Statens reformarbete i detta hänseende har fullföljts ända in i senaste tid, kraftigt understött och utvecklat samt i flera fall föregripet av praktiska åtgärder, som vidtagits på enskilt initiativ.

De stora milstolparna i den långa utvecklingslinjen äro husbehovsbränningens avskaffande på 1850-talet; 1873 års brännvinsförsäljningsförordning med dess föreskrifter om, bland annat, alkoholhandelns frigörande från annan handel och ställande under det allmännas kontroll såsom en speciellt beskattad näring, för vars bedrivande fordrades särskild på koncessionsväg meddelad rättighet; det på grundval av bestämmelser i nämnda förordning utbildade s. k. göteborgssystemet, enligt vilket försäljningsrättigheterna inom en ort anförtroddes åt särskilda s. k. systembolag av allmännyttig karaktär, vilka, så småningom införda överallt i landet, fört en framgångsrik kamp i främsta rummet för krogväsendets reformering; 1905 års försäljningsförordning, vilken så att säga lagfäste den ordning, utvecklingen hade skapat och genom vilken lokalt veto infördes i Sverige. Sedan det allmänna sålunda fått alkoholförsäljningen i sin hand, var grunden lagd till införandet av det nu gällande individuella kontrollsystem, »Stockholmssystemet» med dess för alla väl bekanta motbokskontroll, vilken för närvarande är dominerande inom det svenska restriktionssystemet. Införandet av detta system påbjöds generellt i 1917 års försäljningsförordning. Liksom göteborgssystemet är stockholmssystemet att anse såsom något för Sverige originellt.

I lagen om behandling av *alkoholister*, som trädde i kraft år 1916, har staten riktat sina åtgärder även direkt mot alkoholmissbrukare. Enligt denna lag kunna alkoholister, i vissa fall tvångsvis, omhändertagas å särskilt upprättade alkoholistanstalter för

erhållande av vård. Lagen har innevarande år utsträckts att gälla sådana åt dryckenskap hemfallna personer, som upprepade gånger gjort sig skyldiga till fylleri; detta tillägg har ännu ej trätt i kraft. Frågan om ytterligare skärpta åtgärder mot fylleristen har varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet, och socialstyrelsen har denna dag till följd av remiss avgivit utlåtande över en riksdagsskrivelse i ämnet, i vilket utlåtande styrelsen förordat vissa väsentligt skärpta lagbestämmelser mot fylleristen.

Slutligen har sedan lång tid tillbaka bedrivits en storartad enskild upplysningsverksamhet på alkoholfrågans område, särskilt av fast organiserade nykterhetssammanslutningar, en verksamhet, som livligt omhuldats av staten.

Resultaten av det nykterhetsarbete, som sålunda i vårt land under lång tid och på skilda linjer bedrivits från det allmännas och från enskildas sida, måste anses stora. Vad först angår den totala *alkoholkonsumtionen*, utgör denna f. n. kanske högst en tiondel av, vad den beräknas hava uppgått till under tiden närmast före husbehovsbränningens avskaffande. Sedan 1870-talet, från vilken tid säkrare statistiska uppgifter föreligga, har den nedgått med minst 60 proc. Efter den individuella kontrollens genomförande har nedgången synbarligen försiggått i raskare tempo. Den konsumerade alkoholkvantiteten är sålunda f. n. cirka 40 proc. mindre än vid tiden närmast före världskrigets utbrott. Antalet *fylleriförseelser* visar likaledes tendens till stark nedgång under de senare åren, synbarligen en följd av den individuella kontrollen. Dessa glädjande utvecklingstendenser synas fortfarande göra sig gällande.

Slutligen må nämnas, att den *allmänna uppfattningen om alkoholbruk* synbarligen håller på att omvandlas i riktning mot större förfining och måttfullhet. Den förändring, som i sådant hänseende ägt rum under den senaste mansåldern, är så stor, att den av ingen lärer kunna förnekas; även under den korta tiden av det senaste decenniet synes en påtaglig förändring till det bättre ha ägt rum.

Vänder man blicken mot frågan om alkoholens *skadegörelse* i samhället, finner man, att denna i statistikens ljus numera framstår såsom långt mindre skrämmande än man hittills antagit. Statistiken lämnar ej stöd för den säkerligen allmänt utbredda uppfattningen, att alkoholmissbruk skulle utgöra nära nog huvudorsaken till brottslighet, fattigdom och liknande beklagliga samhällsföreteelser. Man torde sällan om ens någonsin kunnat iakttaga en sådan stegring av brottsligheten i Sverige som under år 1918, det år, då alkoholkonsumtionen genom extraordinära kristidsrestriktioner nedbragtes till ett minimum. Och så vitt det låter sig göra att med stöd av tillgänglig statistik bedöma alkoholutgiftens betydelse för de mindre bemedlades ekonomi, är denna betydelse ingalunda så dominerande som ofta göres gällande. Påståenden om att alkoholmissbruk skulle utgöra en huvudorsak till fattigvård, vinner ej stöd i verkställda undersökningar. Den vanliga uppfattningen, att degeneration delvis skulle bero på alkoholmissbruk, synes allt tydligare vederläggas av vetenskapen.

Om det sålunda är befogat reducera alkoholens skadeverkningar till riktigare, mindre proportioner, än de hittills torde hava ägt i den allmänna föreställningen, äro de dock alltjämt säkerligen tillräckligt stora, för att alkoholens fullständiga avskaffande såsom njutningsmedel måhända bör framstå såsom ett önskemål. Medlet att så småningom realisera ett sådant önskemål ser nykterhetskommittén i genomförandet av totalförbud.

Man har då att undersöka, huru åtgärder i sådan riktning utfallit *i andra länder*. Hittills vunna erfarenheter — låt vara att de äro för kortvariga för ett slutgiltigt bedömande — synas visa, att man i länder, som genomfört förbud, helt eller delvis, hittills ingalunda lyckats helt eller ens väsentligt avskaffa alkoholmissbruk. Beträffande våra grannländer Norge och Finland visar erfarenheten, tydligt klarlagd av officiella siffror, t. o. m. att antalet fylleriförseelser visat tendens till stegring, under den tid i Finland totalförbud och i Norge förbud mot spritdrycker och starkviner varit genomfört.

Styrelsen har då velat undersöka, huruvida utsikterna att med framgång genomföra ett förbud äro större i Sverige än i dessa länder. Man finner, att hos oss förefinnas *stora möjligheter till olaga alkoholhantering* i form av smuggling, hembränning

samt olaga användning av sprit, avsedd för medicinskt och tekniskt bruk. Om dessa möjligheter under ett förbud komme att lämnas outnyttjade eller ej, beror på *den allmänna opinionens* ställning till förbudsfrågan. Stödet för ett bedömande av denna opinion har man att söka företrädesvis i den blivande folkomröstningens resultat. Men den redan nu föreliggande uppgiften, att antalet motböcker f. n. uppgår till över en miljon, ger vid handen, att de, som nu förtära alkoholdrycker, bilda en opinionsfaktor av tillräcklig betydelse för att komma i betraktande vid bedömande av nationens sätt att acceptera en eventuell förbudslag. Styrelsen håller före, att den icke ringa del av folket, som nu konsumerar alkoholdrycker och däri ej ser något i och för sig moraliskt förkastligt, ej skulle finna en lagstiftning äga inre berättigande, som med ens stämplade såväl inköp som innehav av vin eller spritdrycker såsom brott. Man har tvärtom att befara, att en sådan lagstiftning skulle i stor utsträckning överträdas även av eljest laglydiga medborgare. Erfarenheterna såväl från kristidens många extraordinära förordningar, vilkas berättigande ej klart framstod för det allmänna rättsmedvetandet, som från verkningar av förbud i de länder, som genomfört sådant, skänka ökad styrka åt dylika farhågor.

Om en förbudslag komme att överträdas av ett större antal medborgare, nådde man icke den åsyftade effekten att verkligen i huvudsak avskaffa alkoholdryckerna. I stället skulle hela den nu legala handeln med dessa såsom en olaga hantering råka i händerna på samhällets sämre eller av de stora vinstmöjligheterna fördärvade element. Staten skulle därmed förlora det fasta grepp om hela alkoholhanteringen, som den under snart ett sekels arbete lyckats vinna och som hittills utgjort den beprövade och säkra grundvalen för ett effektivt nykterhetsarbete.

De *moraliska vådorna* av ett ineffektivt förbud vore betydande och skulle säkerligen sträcka sig långt över alkoholfrågans råmärken. Bristande respekt för allmän lag, mutsystem, angivarskap o. d. kunde befaras bliva följden av ett dylikt tillstånd.

Vad slutligen angår den *statsfinansiella* sidan av förbudsfrågan finner styrelsen det icke klarlagt, huru staten f. n. skulle kunna å ena sidan avstå från en inkomst på över 100 milj. kronor, som alkoholhanteringen nu lämnar, och å andra sidan ikläda sig de stora nya utgifter, som säkerligen vore förenade med genomförandet och upprätthållandet av ett förbud.

Nykterhetskommittén har i åtta sammanfattande punkter angivit de förutsättningar, som enligt kommitténs uppfattning böra vara för handen vid genomförandet av ett förbud. Enligt styrelsens mening föreligga, i stort sett, inga av dessa förutsättningar.

Om nykterhetstillståndet vore rent förtvivlat och om ett förbud, med alla dess vådor, vore den enda skönjbara utvägen att råda bot för dryckenskapen, vore förbudets genomförande obetingat att förorda. Men läget synes ej förtvivlat. Och vi kunna i vårt land peka på en ny lagstiftning, på samma gång rotfäst i ett nära hundraårigt planmässigt nykterhetsarbete, som under den korta tid den hunnit verka visat påtagligt gynnsamma resultat, till synes väsentligt bättre än dem, som framgått av förbudet i våra grannländer. Under sådana förhållanden anser styrelsen, att genomförandet av förbudet under nuvarande förhållanden skulle te sig såsom ett icke av tillräckliga skäl påkallat äventyrligt experiment, oförenligt med det kloka övervägande, som bör prägla lagstiftarens åtgärder. I allt fall kan ett sådant experiment icke tillrådas, så länge varken den nuvarande svenska försäljningslagstiftningens eller den i vissa andra länder genomförda förbudslagstiftningens verkningar i längden kunna med större säkerhet bedömas.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer styrelsen, att åtgärder tillsvidare icke måtte vidtagas för genomförande av föreliggande förslag till lag om alkoholvaror.

Styrelsen har i enlighet med sin ovan uttalade uppfattning ej funnit sig föranlåten att för närvarande underkasta det framlagda lagförslaget någon detaljgranskning.

Styrelsen vill slutligen framhålla, att frågan om förbudets genomförande i vårt land kommit att intaga en ställning i den offentliga och den enskilda diskussionen, som verkat förryckande för behandlingen av andra betydelsefulla politiska, kulturella, humanitära och allmänt sociala spörsmål. Även för vårt nuvarande nykterhetsarbetes lugna och planmässiga bedrivande har denna diskussion verkat till en viss grad störande, såtillvida som hela alkoholkonsumtionen synes ske under trycket av en egenartad hets, som verkat snarare stimulerande än återhållande på densamma. Om därför avgörandet av frågan om förbudets genomförande, i enlighet med vad styrelsen anser böra ske, får tillsvidare anstå, vore det utan tvivel önskvärt, om lagstiftaren kunde uttala en bestämd avsikt att inom viss fixerad tidrymd, förslagsvis ett decennium, icke upptaga frågan till förnyad behandling. Styrelsen är fullt medveten om svårigheten att finna en form, under vilken en sådan avsikt kunde uttalas, liksom ock att uttalandet av en sådan avsikt icke kunde göras statsrättsligt bindande, men styrelsen har velat ifrågasätta, om icke antagandet av en lag, som bestämde den tidpunkt, då en eventuell ny folkomröstning i frågan skulle äga rum, skulle kunna utgöra formen för ett sådant lagstiftarens uttalande.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit, förutom undertecknade, byråcheferna Bergsten, Fürst, Molin och Järte, tillförordnade byråchefen Nyström samt experten för ärenden rörande alkoholistvården, professorn Kinberg. Herr Nyström har avgivit särskilt yttrande, som bilägges.

Underdånigst

GUNNAR HUSS.

KURT BERGSTRÖM.

Särskilt yttrande av tf. byråchefen Nyström.

I föreliggande utlåtande har socialstyrelsens majoritet framhållit, att alkoholens skadeverkningar ofta pläga överskattas. Men de böra icke heller underskattas, och det vill synas, som om så skett i yttrandet. Närmast torde detta sätt att se saken böra ställas i samband med det ymniga bruk i utlåtandet göres av varjehanda alkoholstatistiska data av skiftande art och värde. Det måste emellertid med styrka framhävas, att undersökningar av detta slag ingalunda uttömma ämnet, utan att de hava sin mycket bestämda begränsning. Arbetsovillighet, sjukdom och nöd finnas sålunda i många hem som följder av alkoholmissbruk, utan att man tar sin tillflykt till fattigvården, och förbrytare bliva blott en mindre del av dem, hos vilka dryckenskapen framalstrat råhet, opålitlighet eller osedlighet. Mellan de hem, som helt gå fria från alkoholmissbrukets följder, och dem, där dessa följder lett till förhållanden, som statistiken kan räkna, såsom förbrytelser, fattigvård o. d., finnes ett brett bälte av hem, som på ett eller annat sätt få lida av detta missbruks konsekvenser, och från vilka man icke får se bort, när frågan gäller alkoholbrukets skadeverkningar. Inför så invecklade problem måste emellertid statistikern ålägga sig nödig självbesinning och erkänna, att massiakttagelsernas och tabellernas metod här icke förslår, med mindre den kombineras med mera djupgående sociologiska forskningar. Härvid är närmast att tänka på familjebeskrivningar och detaljerade redogörelser för i ett eller annat avseende märkliga eller typiska alkoholfall. Granskar man de, ännu visserligen skäligen fåtaliga och begränsade, utredningar, som verkställts efter denna »intensiva»

metod, finner man, att de nästan genomgående givit högre tal för alkoholens skadeverkningar än efter vanliga statistiska metoder utförda »extensivundersökningar».

Den enligt min mening väl optimistiska tro, styrelsens majoritet har på alkoholstatistikens siffror och på förmågan hos »de stora talens lag» att utjämna differenserna och det alltid i rätt riktning, kommer särskilt till synes i den användning utlåtandet gör av fylleriförseelsestatistiken. Visserligen framhålles å ett ställe, att ifrågavarande siffror knappast ägna sig att tjäna som grundval för bedömande av alkoholmissbruket i allmänhet, bl. a. därför att talen så gott som uteslutande hänföra sig till städerna och att de ej heller belysa det alkoholmissbruk, som äger rum inom hemmets dörrar. Men när det gäller att inbördes jämföra verkningarna av skilda länders nykterhetspolitiska system, få uppgifterna om antalet fylleriförseelser i främsta rummet bilda det siffermässiga, objektiva underlaget för bedömande av vidtagna åtgärders nykterhetseffekt.

Enligt min mening synes emellertid riktigheten av detta tillvägagångssätt kunna ifrågasättas. Av den, i och för sig nog så svåravgränsade, alkoholkonsumtion, som åstadkommer skada och sålunda är att anse som missbruk, kan även i länder med sträng uppfattning härvidlag (såsom de nordiska och anglosachsiska i motsats till de tyska) blott beivras den del, som ger sig tillkänna i form av fylleri å offentlig plats. Och i praktiken blir av gatufylleriet blott en viss, efter ortens praxis växlande del föremål för polisingripande, och det är allenast denna del, som blir synlig i statistiken. Även mellan anhållande för fylleri och åtal för sådant ligger ett visst avstånd, i vårt land mindre på grund av det här (i motsats till t. ex. i Norge) föga praktiserade varningssystemet än på grund av det betydliga antal anhållna (i Stockholm c:a 15 %), som på grund av uppgiven oriktig adress e. d. sedermera aldrig kunna inställas för rätta. Fyllerisiffror, hämtade ur polisstatistiken, komma därför alltid att avvika från motsvarande, som härröra från domstolsstatistiken, vilket bidrar att ytterligare öka förvirringen på detta område. Slutligen böra fylleritalen bedömas ej i och för sig, utan mot bakgrunden av hela den demografiska och sociala miljö, ur vilken de sprungit fram. Ett och samma promilletal kan ha mycket skiftande betydelse allt efter alkoholvanorna, bebyggelsetyperna, näringslivets gestaltning och befolkningens åldersuppbyggnad i resp. land. I sistnämnda avseende kan påpekas, att åtminstone i Sverige och Norge, bl. a. på grund av emigrationens avstannande, under det senaste decenniet skett en stark förskjutning i befolkningens ålderssammansättning, vilken medfört, att de årsklasser, som huvudsakligen bidraga till fyllerifrekvensen, nu äro väsentligt talrikare än för tio år sedan.

Med hänsyn till det nu sagda lämpar sig förefintlig fylleriförseelsestatistik ganska väl att belysa nykterhetstillståndet och dess förändringar bland de breda lagren å samma ort och land, men är däremot föga tjänlig för interlokala och än mindre för internationella jämförelser.

Ej sällan måste därför andra alkoholstatistiska data anses som bättre mätare rörande alkoholmissbruket och dess skadeverkningar. Exempelvis torde i fråga om Danmark, med hänsyn till folklynne och alkoholvanor, verkningarna av den där intill kristiden mycket betydande alkoholkonsumtionen knappast avspegla sig i fylleritalen utan fastmer i det faktum, att den officiella fattigvårdsstatistiken i detta land helt eller delvis måst skriva på alkoholens konto relativt sett två à tre gånger så många fattigvårdsfall som i Sverige och Norge.

Vill man, utan att rådfråga alkoholstatistikens vanskliga och svårtydda siffror, få en antydan om, att alkoholen verkligen innebär större och allvarligare faror för vårt folk än för många andra, är det lämpligt att rikta uppmärksamheten på den stora unionsrepubliken i väster, där representanter för snart sagt alla världens folk under i huvudsak lika förhållanden kämpa om »en plats i solen», samt undersöka deras resp. framgångar och utsikter i denna strid. Samvetsgranna iakttagare, så väl svenskar som amerikaner, peka ganska allmänt på benägenheten för alkoholmissbruk som ett huvudhinder för våra landsmän på vägen till högre ekonomisk och kulturell standard. Och

den amerikanska kriminalstatistiken, som i allmänhet ger svenskarna ett mycket gott betyg, ställer dem på en av de allra sämsta platserna, när det är fråga om relativa antalet fylleribestraffade inom olika nationer.

Men å andra sidan är vårt svenska folk varken där ute eller här hemma omedvetet om, att alkoholen för detsamma innebär en alldeles särskild fara. Bland det amerikanska förbudets säkraste ankarfästen räknas vissa åkerbruksstater, vilka tillhöra de förnämsta invandringsdistrikten för våra landsmän. Och hemma i Sverige har den kraft till självläkedom, som innebor hos ett sunt folk, å ena sidan framkallat en nykterhetsrörelse, som vuxit ut till en av de allra största bland de folkliga rörelserna, å den andra framdrivit en nykterhetslagstiftning av sådan art och stränghet, att införande av allmänt rusdrycksförbud som yttersta åtgärd kan och bör betraktas blott och bart som en lämplighetsfråga.

Vid den noggranna och utförliga prövning det föreliggande förbudsförslaget underkastats inom socialstyrelsen har majoriteten stannat vid den rent negativa ståndpunkten, att man bör, åtminstone tills vidare, lägga detta förslag åsido och bibehålla det rådande restriktionssystemet, av vilket, enligt vad av utlåtandet framgår, inga ogynnsamma erfarenheter kunnat påvisas.

För min egen del kan jag icke ansluta mig till denna mening.

Analyserar man, i syfte att vinna en uppfattning om det individuella kontrollsystemets hittills ernådda nykterhetseffekt, fylleristatistikens vittnesbörd för de senare åren, och fäster man sig därvid icke uteslutande vid rikssiffrorna utan uppmärksammar talen för olika landsdelar och ortsgrupper, finner man, att systemets påvisbara nykterhetsfrämjande verkningar i huvudsak varit inskränkta till Stockholm och Göteborg, medan i landsortens städer och orter fyllerifrekvensen skäligen regelmässigt stigit och sjunkit i mån av den legitima spritdryckstilldelningens myckenhet och de ekonomiska konjunkturernas böljegång. Betraktar man det individuella kontrollsystemet icke blott såsom ett smidigt och användbart vapen mot den speciella, kameleontartat skiftande form av alkoholism, som bottnar i storstädernas egenartade förhållanden, utan såsom en tillfredsställande lösning efter enkla och klara linjer av ett helt folks nykterhetsfråga, är det sålunda förklarligt, att med hänsyn till hittills föreliggande erfarenheter mycket delade meningar råda om dess förutsättningar och möjligheter att gå i land med en dylik uppgift. Ett avgjort underkännande har uttalats såväl från nykterhetskommitténs sida som av den sakkunniga uppsiktsmyndigheten, kontrollstyrelsen, vilka båda bestämt hävda, att restriktionssystemet aldrig kan förväntas säkerställa ett tillfredsställande nykterhetstillstånd utan att det fastmer, genom det därav betingade motbokssystemet, bidragit att bevara och popularisera dryckesseden. En reservant inom kommittén (herr Thunberg) har härvid särskilt fäst uppmärksamheten på den stegring av kvinnornas och den uppväxande ungdomens spritförbrukning, som enligt hans förmenande äger rum, och på vad detta betyder i riktning av sedernas och hemmens förråande samt släktets förgiftande.

Vad sålunda anförts är enligt min mening förtjänt av största beaktande, och har jag därför ansett det vara angeläget att, i den mån inom socialstyrelsen tillgängligt material det medger, söka belysa, i vad mån nu berörda antaganden och farhågor kunna anses vara grundade i de faktiska förhållandena.

Av de 15 913 skilda individer, som år 1917 vid ett eller flera tillfällen anhöllos (eller utan föregående anhållande sakfälldes) för fylleri, voro 436 kvinnor, och år 1918 var så förhållandet med 599 av tillhopa 14 797. När fylleristantalet år 1919 ökades till 27 407 eller nära det dubbla, uppgick antalet häri ingående kvinnor ej till mera än 587, och under år 1920, då 35 808 individer anhöllos, voro bland dem blott 599 kvinnor. Det sålunda skäligen konstanta antalet kvinnor bland en efter hand med c:a 150 % ökad fylleristock måste givetvis medföra en stark nedgång av relativa antalet fylleribestraffade kvinnor, nämligen från resp. 2·7 och 4·0 % åren 1917 och 1918 till 2·1 % år 1919 och 1·7 år 1920. I jämförelse med förhållandena exempelvis i England, där under krigsåren var tredje eller fjärde samt åren 1919 och 1920

var femte eller sjätte av för fylleri anhållna personer var kvinna, är ju detta synnerligen låga och gynnsamma tal. En närmare granskning ger emellertid vid handen, att de svenska talen för fylleribestraffade kvinnor säkerligen i vida mindre grad än de engelska kunna anses indicerande för alkoholmissbrukets faktiska utbredning i allmänhet inom deras kön. Medan man i England ej ser något ovanligt i att möta en berusad kvinna på gatan, betraktas och behandlas ju i vårt land en sådan såsom tillhörande dem, vilka knappast ha något rykte att förlora, och en närmare granskning av de kvinnliga fylleristernas yrkessammansättning visar också, att de till alldeles övervägande del tillhöra storstädernas undre värld. Under sådana förhållanden är det naturligt, att det för vårt lands kvinnor föreligger mycket starka skäl för att ej låta ev. alkoholmissbruk taga form av gatufylleri. I betraktande härav torde det få anses som förhastat att enbart av nu berörda fyllerital sluta, att kvinnoalkoholismen i vårt land under de senaste åren varit av ringa betydelse och stadd i avtagande.

Åtskilliga andra fakta tala nämligen i alldeles motsatt riktning. Sålunda förefunnos enligt kontrollstyrelsens statistik över rusdrycksförsäljningen i nov. 1916 29 377 kvinnliga bevisinnehavare, men i slutet av år 1919 hade deras antal ökats till 63 657 eller med 117 % och år 1920 till 77 252 eller med 163 %, medan för männens del de motsvarande siffrorna voro resp. 764 869, 925 586 och 976 298 samt 21, resp. 28 %. I förhållande till hela den kvinnliga befolkningen över 25 år torde visserligen de kvinnliga motboksinnehavarna ännu blott utgöra några få (1920 4·5) procent, men tendensen är icke desto mindre omisskännlig. Anser man, att även det måttliga alkoholbruket medför en, visserligen efter miljöförhållanden och temperament mycket växlande, men dock alltid förefintlig risk att så småningom stegras till missbruk, måste man med djupt beklagande se detta alkoholsedens omkringsiggripande just bland dessa kretsar, vilka omfatta den uppväxande generationens mödrar och vårdarinnor.

Ett ännu allvarligare missförhållande är alkoholmissbruket bland vårt lands ungdom, vilket även manifesteras genom det stora antalet unga män och pojkar bland de berusade. För att erhålla ett exakt mått härpå, har inom socialstyrelsen verkställts en bearbetning av åldersuppgifterna rörande de för fylleri anhållna (resp. utan föregående anhållande sakfällda) under fyraårsperioden 1917—1920. Härav framgår, att av 1917 års fyllerister 3 583 eller 22·6 % voro yngre än 25 år och att så år 1918 var fallet med 3 050 eller 20·8 %. År 1919 sväller med ens antalet fylleribestraffade ynglingar ut till 6 346 eller drygt det dubbla, men på grund av fyllerismens allmänna stegring ökas procentantalet blott till 23·4. Likartad är utvecklingen år 1920, för vilket noterats ej mindre än 8 679 ertappade ungdomliga fyllerister eller 24·4 % av samtliga. De betänkliga missförhållanden, varom dessa siffror bära vittne, ökas därigenom, att det särskilt är landsbygdens eljest mera ofördärvade ungdom, som, åtminstone relativt sett, hårdast får lida under denna form av alkoholmissbruk. År 1920 voro sålunda av de för fylleri anhållna i Stockholm, Göteborg och Malmö 21·2 % under 25 år, i städerna med 10—100 000 invånare 23·4 % och i de mindre städerna 27·2 % men på landsbygden ej mindre än 39·2 %. Inom sistnämnda grupp om tillhopa 1 197 unga män hade 302 ännu ej fyllt 20 år, ett statistiskt uttryck särskilt för de till alkoholexcesser lätt lockande stadsresornas konsekvenser under nuvarande förhållanden för landsbygdens unga hemmasöner och bonddrängar.

Vad nu anförts kan sammanfattas så, att medan i Sverige c:a 22 à 23 % av de offentligen berusade äro under 25 år, var motsvarande tal i Förenta staterna redan 1910 endast c:a 10 %. Det ligger i sakens natur, huru mycket lättare ett förbud måste vara att genomföra och successivt fullkomna i ett land, där alkoholmissbrukarna förnämligast äro att söka i en bortgående generation, än där den uppväxande ungdomen ständigt håller denna sorgliga armé fulltalig. Otvivelaktigt innebär den nu framlagda statistiken en skarp anklagelse mot vårt land för bristande vård om sin ungdom i alkoholavseende och tillika en bestämd fingervisning om, var nykterhets-

rörelsen, nykterhetsundervisningen och nykterhetslagstiftningen hava att insätta sina främsta krafter under den närmaste tiden.

När jag, även med dessa och andra nykterhetsstatistiska fakta för ögonen, icke tvekar att giva min principiella anslutning till tanken på införande av rusdrycksförbud i vårt land, beror detta bl. a. på, att jag hyser en uppfattning rörande dettas innebörd, vilken avviker från den, som synes hävdas i styrelsens utlåtande. Det förefaller mig, som om man häruti utgått ifrån, att varje förbud är misslyckat, som icke, omedelbart eller kort tid efter lagens antagande, låter fylleriförseelserna nedgå till nollpunkten. Måhända är en dylik mirakeltro på förbudet som den, mot vilken styrelsen till väsentlig del riktat sin kritik, gängse inom vissa kretsar, men den delas i varje fall ej av nykterhetskommittén, vilken uttryckligen förklarar, att ett förbudssamhälle icke kan betyda ett samhälle utan varje spår av alkoholkonsumtion. För mig står förbudet som blott och bart sammanfattningen av vissa lagstiftningsåtgärder, vilka synas vara ägnade att på det mest effektiva sätt tränga tillbaka alkoholkonsumtionen till ett minimum och därigenom i görligaste mån avskaffa den sociala skadegörelse, som hittills alltid åtföljt alkoholbruket. För detta betraktelsesätt står förbudet, fattat som ideellt krav, icke såsom ett nutidsprogram utan som ett framtidsprogram, möjligt att förverkliga först efter hand under loppet av en längre tidsperiod, måhända en hel generation.

Såsom den viktigaste förutsättningen för, att ett förbud skall kunna med framgång genomföras och upprätthållas, sätter nykterhetskommittén förefintligheten av en övertygad folkmajoritet, som ställer sig som garant för förbudsbeslutets förverkligande. Och, må det tilläggas, av vilken varje enskild person är beredd att i mån av sina krafter arbeta härför. Ty slappas den aktiva viljan till förbudslagens allt skarpare genomdrivande, kan det lätt bliva denna lags öde att inordnas i de »lagar på papperet», vilka icke saknas i lagböckerna, särskilt de amerikanska staternas.

Huru den allmänna opinionen i förbudsfrågan ställer sig i vårt land, torde, åtminstone i viss mån, bliva tydligt vid den förestående förbudsomröstningen. Huru stor majoritet därvid skall krävas, för att man skall kunna tala om en bestämd förbudsvilja bland folket, är likväl ett spörsmål, som alltid kan och bör diskuteras. Med hänsyn till det ovan sagda vill det dock synas, som om den av nykterhetskommittén förordade majoriteten av 60 % av de röstande vore väl knapp och lämpligen kunde utökas till två tredjedelar, varjämte, såsom bl. a. kontrollstyrelsen föreslagit, minst hälften av de röstberättigade borde uttalat sig för förbud.

Erhålles en dylik majoritet, synes förbudslagförslaget böra bringas till genomförande så snart ske kan. På grund av de svårigheter, särskilt finansiella, som f. n. resa sig mot det omedelbara förverkligandet av ett förbudsbeslut, torde man dock numera alltid få räkna med en vida längre övergångstid än nykterhetskommittén tänkt sig, säkerligen minst ett årtionde.

Men även om erforderlig majoritet icke skulle vinnas för ett omedelbart förbudsbeslut, behöver detta icke utesluta, att folkflertalet kan vara berett att stödja sådana partiella, progressiva reformer inom alkoholfrågans område, som sammantagna kunna innebära ett successivt förverkligande av rusdrycksförbudet. Ett omröstningsresultat i negativ riktning skulle antyda, att jordmånen i vårt land för närvarande ej torde möjliggöra en verklig och varaktig »torrläggning», med mindre där förut gått en så småningom och efter hand genomförd »dränering». Mellan den första förbudslagen i Maine och unionsförbudets lagfästande ligga sjuttio år av oförtrutet och målmedvetet nykterhetsarbete, och även om mycket och uppoffrande arbete av denna art bedrivits jämväl i vårt land, har det här av alla erfarenheter att döma varit väsentligt mindre fruktbringande, när det gällt att framskapa de två viktiga förutsättningar för ett varaktigt och utvecklingsbart rusdrycksförbud, som heta avalkoholisering av ungdomen och rusdrycksfria sällskapsvanor.

Härmed hava angivits tvenne av de huvudsyften, vilka de ovan antydda nykterhetsreformerna böra söka att i görligaste mån förverkliga. Att närmare ingå på arten

av sagda reformer synes ej här erforderligt och knappast heller möjligt, då härför skulle krävas särskild sakkunnig utredning rörande bl. a. nu antydda åtgärders förutsättningar inom och inpassningsmöjligheter uti gällande nykterhetslagstiftning. Det torde därför få anses tillräckligt att hänvisa till de uttalanden, som i detta avseende gjorts av tvenne reservanter inom nykterhetskommittén (hrr Pettersson och Thunberg), vilka synas intaga den ståndpunkten att med uppgivande av linjen »rakt på totalförbudet» från början inrikta sig på nykterhetsarbete på längre sikt. I sagda reservationer förordas, förutom kraftigt främjande av undervisning och upplysning i nykterhetsfrågan, ett parallellt härmed gående lagstiftningsarbete, åsyftande bl. a. avskiljande fullständigare än hittills från rusdryckshanteringen av det privata vinstintresset, vidare åtstramande av den individuella försäljningskontrollen och successiv nedsättning av maximikvantiteten vid utminutering samt förbud mot all utskänkning av spritdrycker. Vidare framhålles, att försäljningsbolagens antal bör inskränkas, nykterhetsnämndernas befogenheter utvidgas samt genom införande av direkt lokalt veto bättre möjligheter skapas för åstadkommande av lokala rusdrycksförbud först inom mindre, därefter inom allt större områden. »Om man på detta sätt», heter det i hr Petterssons reservation, »lyckades effektivt 'torrlägga' kommun efter kommun, län efter län, och om man på sådan väg komme därhän, att större delen av landets befolkning bragts in under lokalt förbud av ena eller andra slaget och funne sig väl därvid, då kunde man utan större risk våga sig på försöket med totalt statsförbud».

För egen del vill jag starkt understryka nu senast anförda uttalande och uppfattning, ty vid mitt sysslande med alkoholstatistiken har jag gång på gång ställts inför det faktum, att nykterhetstillståndet och alkoholvanorna förete mycket stora skiljaktigheter inom olika delar och orter av vårt vidsträckta land. En konsekvens härav torde vara, att verksammare medel än de hittills tillgängliga måste utfinnas för att låta en deciderad opinion i nykterhetsfrågan inom ett visst mindre område komma till sin rätt. Den lämpligaste formen härför synes vara det direkta lokala vetot, sådant detsamma till folknykterhetens gagn sedan lång tid tillbaka kommit till användning och utformning ej blott över nästan hela den anglosachsiska världen utan även i vårt grannland Norge. Som bekant föreligger numera även för vårt lands vidkommande ett utarbetat förslag i ämnet.

Det har sagts i den allmänna diskussionen, att alkoholmissbrukets avskaffande visserligen är ett stort socialt önskemål, men att det i förhållande till andra sociala frågor icke intager en så dominerande och för andra spörsmål avgörande ställning, som ofta plägar hållas före. Detta påpekande är från viss ståndpunkt riktigt. Men å andra sidan bör det icke förbises, att alkoholmissbruket står i närmaste samband och växelverkan med en hel rad samhälleliga missförhållanden, med det överansträngande arbetet, som påkallar stimulerande medel, med de dåliga bostadsförhållandena, som erbjuda ringa möjligheter till vila och ro, med den klena och smaklösa kosten i arbetarhemmen, som i sin tur beror icke blott på den magra hushållskassan utan också på husmödrarnas bristande erfarenhet och kunnighet, o. s. v. Sett från denna synpunkt framträder alkoholmissbruket som ett led i den kedja av sociala missförhållanden och dåliga vanor, som håller nere stora delar av vårt arbetande folk, och det är möjligt, för att ej säga sannolikt, att ett kraftigt hugg mot denna länk skall sträcka sina gynnsamma verkningar till mycket vidsträckta områden. Stockholm den 15 juli 1922.

Bertil Nyström.

Kollektivavtal i Sverige år 1921.[1]

Kollektivavtalens utbredning. Enligt till socialstyrelsen inkomna uppgifter hava år 1921 träffats 800 kollektivavtal, vilka, direkt eller genom vederbörande organisationer, godkänts av 4 546 arbetsgivare och genom vilka 184 739 arbetares arbetsförhållanden kunna anses reglerade.

Nedanstående tab. A utvisar antalet och fördelningen på olika näringsgrupper av de kollektivavtal — med därav berörda arbetsgivare och arbetare — som voro upprättade vid föregående års utgång, de som sedermera träffades under 1921 års lopp samt de som voro gällande vid samma års slut.

Tab. A. Kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrupper.

Näringsgrupper	Antal den 31 dec. 1920			Antal under år 1921			Antal den 31 dec. 1921		
	gällande kollektivavtal	därav berörda		ingångna kollektivavtal	därav berörda		gällande kollektivavtal	därav berörda	
		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	133	853	98 726	13	12	1 606	81	599	63 240
Jord- och stenindustri	206	318	28 554	45	167	15 117	100	294	24 465
Trävaruindustri och skogshantering	279	686	41 487	159	202	26 501	187	283	27 978
Pappers- och grafisk industri	108	608	40 918	85	593	37 823	90	598	38 287
Livsmedelsindustri	258	1 276	28 143	105	378	17 464	271	1 395	29 737
Textil- och beklädnadsindustri	109	1 080	33 382	64	731	31 713	100	831	33 709
Läder-, hår- och gummivaruindustri	77	1 364	15 925	31	323	5 262	72	1 348	15 009
Kemisk-teknisk industri	84	90	10 051	36	48	4 537	71	89	10 226
Byggnadsverksamhet	310	2 118	27 013	64	685	4 831	305	2 503	26 445
Kommunala verk och arbeten m. m.	134	117	14 410	59	57	12 344	105	99	13 993
Handel och varulager	146	539	6 112	30	174	1 821	119	555	5 346
Land- och sjötransport	337	967	46 151	80	449	18 813	311	991	44 348
Jordbruk och fiske	13	1 022	21 690	9	374	5 393	9	374	5 393
Annan yrkesrörelse	62	1 366	11 804	20	353	1 514	55	1 146	10 499
Summa	**2 256**	**12 404**	**424 366**	**800**	**4 546**	**184 739**	**1 878**	**11 105**	**348 675**

Efter vad av tabellen framgår har under året antalet såväl i kraft varande avtal som därav berörda arbetsgivare och arbetare avsevärt nedgått. Antalet

[1] Utgör en sammanfattning av den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik utgivna publikationen med denna titel.

avtal har minskat från 2 256 till 1 876 eller med 380, av vilka de flesta komma på grupperna jord- och stenindustri samt trävaruindustri. Inom den förstnämnda gruppen beror dock minskningen huvudsakligen på att inemot ett 100-tal förut såsom lokalavtal redovisade avtal vid cementfabriker och kalk- och tegelbruk nu sammanförts i ett riksavtal. Vad trävaruindustrien beträffar, utlöpte flertalet avtal (riksavtal och lokala avtal) på eftersommaren och hösten 1921 utan att nya överenskommelser kunde vinnas.

Den starka nedgången av antalet avtalsberörda arbetare — från 424 366 till 348 675 — har självfallet till en del sin grund i att arbetarstammen vid de särskilda företagen minskats till följd av den under året inträdda lågkonjunkturen, men är i främsta rummet en följd av att avtalen för några viktigare näringsgrenar utgått. Inom gruppen malmbrytning och metallindustri, som utvisar en minskning från 98 726 till 63 240, har sålunda järnbrukens riksavtal upphört att gälla med utgången av år 1920. Vidare hava provinsavtalen inom jordbruket utlöpt den 24 oktober 1921 utan att ersättas med nya avtal och, såsom redan är nämnt, avtalen vid snickeri- och möbelfabriker i stor utsträckning upphört att gälla.

Till belysande av kollektivavtalens relativa utbredning inom olika näringsgrupper meddelas nedanstående sammanställning av antalet av kollektivavtal berörda arbetare vid slutet av åren 1920 och 1921 samt antalet inom resp. näringsgrupper sysselsatta arbetare under det senaste år, för vilket dylik statistik föreligger (1920).

Näringsgrupper	Hela antalet sysselsatta arbetare (1920)	Därav berörda av kollektivavtal 31 december 1920		31 december 1921	
		Antal	%	Antal	%
Malmbrytning och metallindustri	141 400	98 726	69·8	63 240	44·7
Jord- och stenindustri	42 572	28 554	67·1	24 465	57·5
Trävaruindustri (utom skogshantering)	69 773	37 410	53·6	24 531	35·2
Pappers- och grafisk industri	50 168	40 918	81·6	38 287	76·3
Livsmedelsindustri	51 668	28 143	54·5	29 737	57·6
Textil- och beklädnadsindustri	52 666	33 382	63·4	33 709	64·0
Läder-, hår- och gummivaruindustri	21 519	15 925	74·0	15 009	69·7
Kemisk-teknisk industri	17 220	10 051	58·4	10 226	59·4

För övriga i tabellen å föregående sida anförda grupper saknas tillförlitliga uppgifter om hela arbetarantalet. Tablån omfattar därför endast de näringsgrenar, som finnas upptagna i den officiella industri- och hantverksstatistiken.

Kollektivavtalens parter. Avtalens fördelning med hänsyn till parternas organisation framgår av följande sammanställning:

Kollektivavtal träffade av:	Organiserade arbetare		Icke organiserade arbetare		Summa	
	Antal avtal	Antal arbetare	Antal avtal	Antal arbetare	Antal avtal	Antal arbetare
Organiserade arbetsgivare	500	155 549	—	—	**500**	**155 549**
Icke organiserade arbetsgivare	299	29 100	1	90	**300**	**29 190**
Summa	**799**	**184 649**	**1**	**90**	**800**	**184 739**

Kollektivavtalens giltighetsområde och giltighetstid. Med hänsyn till *giltighetsområde* fördela sig avtalen sålunda:

	Antal avtal	Antal arbetare
Riksavtal	20	72 530
Distriktsavtal	11	7 858
Ortsavtal	171	13 678
Avtal för enskilda arbetsplatser	598	90 673
Summa	800	184 739

Riksavtal hava under året slutits inom följande näringsgrenar: byggnadsämnesindustrien (cementfabriker, kalk- och tegelbruk m. m.), småglas- och buteljglasindustrierna, pappersbruken, bokbinderier, litografiska och kemigrafiska anstalter, bok- och tidningstryckerier, tobaksindustrien, textilindustrien (textilarbetare och vävlagare), konfektionsindustrien, läderindustrien, pälsvarufabriker samt sjömansyrket. Nya s. k. allmänna bestämmelser för kollektivavtal hava tillkommit inom pappersmasseindustrien.

Distriktsavtal, vilka omfatta ett flertal arbetsställen inom en industri och ett större begränsat område av riket, hava träffats för slakterier, beställningsskrädderier,[1] jordbruket, avseende betskötsel, samt frisöryrket.

Av övriga avtal äro 171 ortsavtal, varmed förstås sådana avtal, som omfatta hela eller större delen av vederbörande näringsgren eller yrke på en ort, och 598 avtal för enskilda arbetsföretag.

Avtalens *giltighetstid* framgår av nedanstående sammanställning:

År	Kollektivavtal med giltighetstid					
	t. o. m. 1 år	1 t. o. m. 2 år	2 t. o. m. 3 år	3 t. o. m. 4 år	över 4 år	obestämd
	i % av hela antalet kollektivavtal					
1921	95·3	3·1	—	—	—	1.6
1920	81·6	16·5	0·2	—	—	1·7
1919	79·5	11·4	7·7	—	—	1·4
1918	64·8	18·1	14·2	—	—	2·9
1917	51·3	23·2	21·0	0·8	0·2	3·5
1916	16·1	29·8	35·4	12·2	5·6	0·9
1915	13·1	25·4	32·3	16·2	9·2	3·8
1914	20·3	13·3	35·0	15·5	13·3	2·6
1913	12·2	13·9	47·7	14·3	11·0	0·8
1912	12·0	9·5	20·3	15·5	41·1	1·6
1911	9·6	12·8	10·5	4·1	60·3	2·7
1910	16·1	15·2	10·2	40·2	16·5	1·8
1909	18·9	43·6	26·3	5·3	4·4	1·5
1908	32·3	37·6	22·3	2·6		5·2

[1] De s. k. gruppavtalen inom beställningsskrädderiet äro icke begränsade till vissa distrikt utan omfatta vart och ett ett antal uppräknade orter i olika delar av landet, vilka ansetts böra jämställas i lönehänseende. Tillsammans utgöra de sålunda närmast ett riksavtal med dyrortsgruppering men hava med hänsyn till formen för deras upprättande räknats till kategorien distriktsavtal.

Kollektivavtalens giltighetstid har, som synes, under de senare åren visat en oavbruten tendens att alltmera förkortas. Av under redogörelseåret ingångna avtal hava icke mindre än 95·3 % en giltighetstid av ett år eller kortare tid.

Arbetets ledning, föreningsrätt m. m. Bestämmelser om rätt för arbetsgivaren att leda och fördela arbetet, att fritt antaga och avskeda arbetare, hämtade ur arbetsgivareföreningens stadgar (»§ 23»), med det tillägg angående dels föreningsrättens helgd, dels undersökning om anledning till arbetares avskedande, som tillkom i december 1906 (»decemberkompromissen»), återfinnas i 614 avtal med 165 581 berörda arbetare. I arbetsgivareföreningens § 23 uttalade principer äro därjämte utan något tillägg inryckta i 9 avtal (1 133 arbetare) och med tillägg av stadgande till skydd för föreningsrätten (men icke med det förtydligande, att organisation kan påkalla undersökning vid avskedande) i 33 avtal med 4 886 arbetare.

Bestämmelser till skydd för föreningsrätten, vare sig i samband med »§ 23» och kompromissen av december 1906 eller utan tillägg, förekomma i tillsammans 660 avtal, omfattande 172 040 arbetare. Av dessa avtal innehålla emellertid 298 ett stadgande om inskränkning i föreningsrätten för innehavare av vissa anställningar, som innebära särskilt uppdrag att bevaka arbetsgivarens intressen (förmän, verkmästare m. fl.).

Bestämmelser om ensamrätt eller företrädesrätt till arbete för fackföreningsmedlemmar finnas i 29 avtal med 1 156 berörda arbetare.

87 avtal, omfattande 15 848 arbetare, innehålla föreskrifter om företrädesrätt till arbete åt arbetare på grund av boningsort, försörjningsplikt, ålder, förutvarande anställningstid m. m.

I 117 avtal med 12 091 berörda arbetare förekomma inga bestämmelser om arbetets ledning, föreningsrätt, företrädesrätt till arbete o. d.

FörlikningS- och skiljenämnder samt regler för förhandling mellan parterna. Bestämmelser angående tvisters behandling finnas i inalles 719 avtal, fördelade såsom nedanstående sammanställning utvisar:

FörlikningS- eller skiljenämnd	Antal avtal	Antal arbetare
för samtliga tvister	5	8 925
endast för tvister om avtalets tolkning	154	33 006
Summa	*159*	*41 931*
Tvister avgöras i sista hand av organisationerna . .	560	139 504
Tillsammans	**719**	**181 435**

Arbetslön. Av de under redogörelseåret träffade avtalen innehålla 177 med 18 703 berörda arbetare stadganden endast om tidlönsarbete, medan övriga avtal föreskriva eller medgiva såväl ackords- som tidlönsarbete.

Av under år 1921 ingångna avtal med ackordslönesystem tillerkänna 90 avtal (15 186 arbetare) arbetaren *garanterad tidlön* vid allt ackordsarbete, under det att 65 avtal med 19 638 arbetare lämna dylik garanti endast för

vissa fall; inskränkningen avser i regel det fall, att priset för arbetet är reglerat genom av parterna upprättad fast prislista, medan garantien gäller med vidkommande arbetare överenskomna tillfälliga ackord. I 468 avtal, omfattande 131 212 arbetare, saknas varje bestämmelse om garanterad tidlön vid ackordsarbete.

De i kollektivavtalen fastställda tidlönerna framgå av den till redogörelsen fogade tabellbilagan. Den allmänna lönesänkning, som under året ägt rum, har i en del fall skett i repriser, varvid i avtalen angivits olika lönesatser under olika tidsperioder. Där så varit förhållandet, har i tabellbilagan upptagits den i slutet av år 1921 gällande lönen. Detsamma är även fallet, då lönen under avtalsåret automatiskt reglerats efter indextalet för levnadskostnadernas stegring. Där, såsom i sistnämnda eller vissa andra fall, lönesatsen ej kunnat direkt utläsas ur avtalet utan måst beräknas, har densamma återgivits med medieval stil.

Arbetstid. Avvikelser från den i lagen om arbetstidens begränsning stadgade arbetstiden förekomma endast i ett mindre antal kollektivavtal. Enligt ett avtal för flottningsarbetare, som föreskriver 48 timmars arbetsvecka vid skiljeställen, skall arbetstiden för övriga arbetare vara 57 timmar i veckan. I ett avtal heter det, att för sjöflottare tillämpas ingen bestämd arbetstid, utan rättas densamma efter det arbete, som de ha att utföra, och i ett avtal stadgas, att arbetstiden vid behov kan utsträckas till 53 timmar. Enligt fyra avtal för mejerifirmor gäller en arbetstid av 54 timmar i veckan, varav 6 timmar å sön- och helgdagar. Bland övriga yrkesgrenar, för vilka arbetstidslagen ej äger tillämpning, märkas lantarbetare med i regel 10 timmar per dag under sommarmånaderna och 8 à 9 timmar under övriga månader samt frisörer med högst 51 timmar i veckan. För restaurangpersonal gäller enligt ett avtal en arbetstid av 180 timmar per 3 arbetsveckor med raster beräknade till 36 timmar i veckan, dock så att antalet timmar per vecka ej överstiger 70 timmar, raster oräknade. Vid en sjukvårdsinrättning är arbetstiden för sköterskor och sköterskebiträden samt städerskor 60 timmar per vecka och för övrig personal 57 timmar. Avtalet vid en badinrättning föreskriver 54 timmars arbetsvecka. För butikspersonal stadgas i några avtal en arbetstid av 48 timmar i veckan, enligt andra att arbetstiden uttages inom den i gällande förordning angående stängning av butiker tillåtna tiden.

Övertidsarbete. Kollektivavtalens bestämmelser om det särskilda tillägg, vartill arbetaren är berättigad vid övertidsarbete, framgår av efterföljande sammanställning. I allmänhet innehålla avtalen en uppdelning av övertidsarbete på vanligt övertidsarbete, nattarbete samt sön- och helgdagsarbete med olika procenttillägg för de olika slagen av övertidsarbete. En del avtal stadga emellertid endast *en* övertidsersättning, gällande för allt övertidsarbete, och enligt några avtal föreskrives övertidsprocent dels för vanligt övertidsarbete och dels för sön- och helgdagsarbete, varvid nattarbete beta-

las som arbete på vanlig övertid. I avtal, där särskild ersättning stadgas för nattarbete, begränsas ofta vanligt övertidsarbete till visst antal timmar. Enligt 7 avtal begränsas vanligt övertidsarbete till 1 timme, enligt 318 avtal till 2 timmar, enligt 31 avtal till 3 timmar och enligt 38 avtal till 4 timmar efter ordinarie arbetstidens slut. 64 avtal, omfattande 15 798 arbetare, innehålla inga bestämmelser om övertidsarbete.

		Stipulerat eller beräknat tillägg i % av tidlönen[1]						
	Antal	25 %	35 %	50 %	70 %	75 %	100 %	Summa
Vanligt övertidsarbete	avtal	30	219	433	1	31	3	**717**
	arbetare	7 188	80 558	72 944	125	4 317	230	**165 362**
Nattarbete	avtal	8	—	146	17	166	287	**624**
	arbetare	505	—	40 615	9 106	31 496	51 469	**153 191**
Sön- och helgdagsarbete	avtal	2	—	18	9	35	624	**688**
	arbetare	329	—	1 405	36 904	5 375	109 756	**153 769**

Semester. Av de under redogörelseåret träffade avtalen innehålla, såsom nedanstående sammanställning utvisar, 621, berörande 146 943 arbetare eller 79·5 % av hela arbetarantalet, bestämmelser om semester.

Semesterns längd	Antal avtal	Antal arbetare
Mindre än en vecka	343	100 450
En vecka (6 arbetsdagar)	177	27 871
7—11 arbetsdagar	77	9 275
Två veckor (12 arbetsdagar och därutöver)	24	9 347
Summa	*621*	*146 943*
Inga bestämmelser om semester	179	37 796
Tillsammans	**800**	**184 739**

Semesterns längd är för flertalet arbetare eller 100 450 kortare än en vecka. Vid större industrier, såsom sågverk, pappersmassefabriker och pappersbruk, textilindustrien och tändsticksindustrien, utgör den 4 dagar, vid sockerfabriker 3 dagar. Bland näringsgrenar, där semestern uppgår till en vecka, märkas tobaksindustrien och skrädderier. Den längsta semestertiden eller 2 veckor förekommer huvudsakligen vid bok- och tidningstryckerier, vid några handelsföretag samt för en del av sjöfolket. Icke ovanligt är, att semestertidens längd varierar alltefter den särskilde arbetarens anställningstid. I sådana fall har i ovanstående sammanställning räknats med lägsta antalet semesterdagar.

I 179 avtal (37 796 arbetare) saknas bestämmelser om semester. De flesta av dessa återfinnas inom jord- och stenindustrien, där endast arbetarna vid porslinsfabriker äro tillförsäkrade semester, byggnadsverksamheten samt stuveribranschen.

[1] De avtal, i vilka det stipulerade tillägget utgjort annan procentsats än de här angivna, hava hänförts till den närmast liggande av de nämnda huvudgrupperna. 19 avtal med 3 579 berörda arbetare, vilka stadga övertidsbetalning uttryckt i kronor och ören, erbjuda på grund av avlöningssystemet icke möjlighet till omräkning av övertidsersättningen till procent.

Försäkring och ersättning vid olycksfall samt sjukhjälp. Bestämmelser om skyldighet för arbetsgivaren att olycksfallsförsäkra sina arbetare för ersättning under den i lagen föreskrivna s. k. karenstiden förekomma i 62 avtal, omfattande 12 133 arbetare. 279 avtal med 42 093 arbetare stadga visst minimibelopp för den under karenstiden (direkt av arbetsgivaren) utgående ersättningen, som i allmänhet torde överstiga enligt olycksfallsförsäkringslagen utgående ersättning. I 55 avtal, berörande 16 397 arbetare föreskrives, att arbetaren skall försäkras för olycksfall utom arbetet på arbetsgivarens bekostnad eller därvid erhålla ersättning direkt av denne. Enligt 3 avtal (392 arbetare) skall arbetsgivaren, därest arbetaren så önskar, ombestyra försäkring för olycksfall utom arbetet, men på arbetarens egen bekostnad. 536 avtal med 139 536 arbetare innehålla inga bestämmelser om olycksfallsersättning eller endast hänvisning till lagens föreskrifter.

Sammanlagt 536 avtal tillerkänna de av dem berörda 123 360 arbetarna vissa förmåner vid sjukdom. Av dessa innehålla 259 avtal (38 198 arbetare) bestämmelser om sjukdagsersättning under viss tid direkt av arbetsgivaren och 16 avtal (2 104 arbetare) om sådan ersättning genom sjukförsäkring. 410 avtal med 113 451 berörda arbetare tillförsäkra arbetarna kostnadsfri läkarvård, 142 avtal (56 158 arbetare) fri medicin och 326 avtal (102 864 arbetare) fri sjukhusvård.

Lärlingsväsen. Bestämmelser rörande lärlingsväsendet förefinnas i 125 avtal med tillsammans 21 827 arbetare. De allmännast förekommande bestämmelserna av hithörande slag avse lärlingslöner och lärotidens längd (124 avtal). S. k. lärlingsregulativ, d. v. s. föreskrift om begränsning av de hos en arbetsgivare sysselsatta lärlingarnas antal, förekomma i 93 avtal, varjämte 45 avtal innehålla bestämmelser om lärlings minimi- eller maximiålder. Föreskrifter om skyldighet för arbetsgivaren att bereda lärling regelbunden sysselsättning året om och allsidig utbildning i verkligt yrkesarbete finnas i 37 avtal samt bestämmelser om lärlings skyldighet att besöka yrkesskola i 24 avtal.

Statens förlikningsmäns verksamhet år 1921.[1]

Enligt förlikningsmännens jämlikt 13 § i lagen angående medling i arbetstvister avgivna berättelser har antalet arbetstvister, vilka varit föremål för någon deras åtgärd, under år 1921 utgjort 233 gentemot 183 i medeltal under åren 1915—1920.

I samtliga dessa fall har förlikningsmannens medling antingen erbjudits eller begärts. I en del fall har emellertid någon förhandling inför förlikningsmannen icke kommit till stånd, antingen av det skäl, att förlikningsmännen icke ansett sig kunna ingripa, eller därför att parterna icke kunnat enas om förhandlingens tid och plats. I 15 fall har förlikningsmannen avböjt medling, därför att han ansett, att förhandling med honom icke skulle leda till någon förlikning.

[1] Utgör en sammanfattning av den av socialstyrelsen utgivna redogörelsen för »*Statens förlikningsmäns för medling i arbetstvister verksamhet år 1921*».

mannens erbjudande om medling avslagits, eller ock av annan anledning, såsom att konflikten redan varit löst, då medlingsanbud framställts, eller strax därefter blivit bilagd, eller ock att medling ej medhunnits under året. Medan sålunda under år 1921 medling av förlikningsmännen försöktes i 233 tvister, ägde medlingsförhandling rum i 163 tvister, eller 70 % av hela antalet. Beträffande de 70 fall, då medling under redogörelseåret icke kom till stånd, var detta i 37 fall, eller 16 % av samtliga i förlikningsmännens berättelser omförmälda arbetstvister, beroende på att arbetsgivarna av olika skäl icke ansett förlikningsmannens ingripande tillrådligt eller av behovet påkallat och på denna grund avböjt erbjudande om medling.

Av ifrågavarande 163 förhandlingsärenden kommo 24 på förlikningsmannen i första distriktet, 24 på andra, 27 på tredje, 25 på fjärde, 27 på femte, 28 på sjätte och 8 på sjunde distriktet. Arbetsinställelse förelåg i 115 fall, eller 70·6 % av samtliga förhandlingsärenden. Antalet av förhandlingsärendena berörda arbetsgivare utgjorde inalles 2 977 och antalet arbetare 115 015, därav 1 301 arbetsgivare och 21 889 arbetare vid förhandlingsärenden med arbetsinställelse. En jämförelse med de inhämtade uppgifterna om arbetsinställelser under redogörelseåret giver vid handen, att förlikningsmännen tagit befattning med 32 % av samtliga sagda år i riket inträffade arbetsinställelser, omfattande 42·4 % av de av dessa berörda arbetarna.[2] I det övervägande flertalet av dessa konflikter hade arbetsinställelsen utbrutit, innan ännu någon förhandling kommit till stånd. Detta var under år 1921 fallet med ej mindre än 97 ärenden, medan blott 18 arbetsinställelser föregingos av förhandlingar inför förlikningsmannen.

Initiativet till medlingen utgick i 138 fall från förlikningsmannen, i 7 fall från arbetsgivarna, i 10 fall från arbetarna och i 8 fall från båda parterna.

Med hänsyn till förhandlingsärendenas fördelning efter näringsgrupper stod byggnadsverksamheten främst med 24 ärenden. Därnäst kom malmbrytningen jämte metallindustrien med 23 samt skogshanteringen och träindustrien med 19 ärenden. Pappersindustrien har att uppvisa det största antalet berörda arbetare, vilket år 1920 var fallet med gruppen malmbrytning och metallindustri och år 1919 med land- och sjötransport.

Av särskilt intresse är att undersöka förhandlingsärendenas fördelning efter konflikternas orsaker, emedan därigenom erhålles en närmare inblick i arten av förlikningsmännens verksamhet. Det befinnes sålunda, att bland de 163 ärenden, vilka varit föremål för förhandlingar inför förlikningsman, ej mindre än 109, eller 66·8 %, hänföra sig till lönesänkningstvister. Tvister angående löneförhöjning representeras av 18 ärenden, eller 11·1 %, tvister angående »andra lönefrågor» — avseende form för avlöningen, dennas utbetalande m. m. — av 14 ärenden, eller 8·6 %, samt tvister rörande arbetares antagande och avskedande av 11 ärenden, eller 6·8 %. I övrigt hava tvister

[2] Medräknas även de medlingsärenden, som handlagts av särskilt förordnade förlikningsmän, uppgår antalet berörda arbetare till över 26 000 eller omkring 53 % av hela antalet av arbetsinställelser berörda arbetare.

angående arbetstiden, tolkning av avtal och begäran om kollektivavtal samt frågor om andra organisationsspörsmål och om arbetets anordning endast i ett fåtal fall föranlett ingripande av förlikningsman. Påfallande är den dominerande omfattning, lönesänkningstvisterna haft under året.

Av de 163 förhandlingsärendena hava under året 111, eller 68 %, lett till resultat, i det att de bragts till avgörande antingen direkt inför förlikningsman eller, såsom i 1 fall, att konflikten på förlikningsmannens hemställan hänskjutits till skiljenämnd eller slutligen, vilket varit fallet med 2 konflikter, att de fått sin lösning vid fortsatt medling av en kommission, i vilken förlikningsmannen varit ledamot. I återstående 52 fall, eller 32 % av samtliga förhandlingsärenden, är förlikningsmannens medling att betrakta såsom väsentligen resultatlös, i det att ärendets slutbehandling övertagits av parterna själva eller har tvisten förblivit olöst.

Vid fördelning med hänsyn till resultatets innebörd av de konflikter, som bilagts omedelbart inför förlikningsmännen, framgår, att 93 konflikter, eller 57 % av hela antalet förhandlingsärenden, avgjorts genom kompromiss, medan 4, eller 2·5 %, utfallit till arbetarnas och 11, eller 6·7 %, till arbetsgivarnas förmån.

De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster och utgifter år 1921.

Inkomster och utgifter under år 1921 för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna, vilka uppgingo till ett antal av 35 med 205 131 tillsatta platser under året, framgå av tabellerna å sid. 763 och 764.

Statsanslaget till den offentliga arbetsförmedlingen utgår enligt bestämmelserna i k. kungörelserna den 30 juni 1916 (n:r 320) och den 16 maj 1918 (n:r 278) och avser i främsta rummet att täcka anstalternas utgifter för postporto, abonnemang å rikstelefon, telegram och interurbana telefonsamtal samt tryckning av formulär och blanketter. Dessutom kan efter prövning i varje särskilt fall understöd erhållas till bestridande av kostnaderna dels för avlöning av sådan personal, som särskilt anställts för förmedling av arbete inom vissa yrkesspecialiteter, dels ock för de särskilda anordningar, som vidtagits för arbetsförmedling för landsbygdens behov, för samarbetet mellan anstalterna samt för anställande i arbete av värnpliktiga och fast anställt manskap i armén och marinen efter avslutad militärtjänstgöring. Av tabellen framgår, huru stor del av det varje anstalt tilldelade statsanslaget, som avsetts för dessa senare ändamål. Statsbidragsbeloppen under detta moment till arbetsförmedlingsanstalterna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg utgingo företrädesvis till bestridande av kostnaderna för den offentliga sjömansförmedlingsverksamheten.

Tab. 1. De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas inkomster under år 1921

Arbetsförmedlingen i	Anslag från staten inalles	Anslag från staten därav för interlokal verksamhet m. m.	Anslag från vederbörande landsting	Anslag från vederbörande hushållningssällskap	Anslag från vederbörande kommuner	Anslag från andra institutioner	Övriga inkomster, upplupen ränta m. m.	Summa inkomster
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	37 715·94	23 200·00	—	—	221 578·45	—	14 135·58	273 423·97
Stockholms län . .	10 564·13	4 200·00	43 470·00	—	800·00	—	107·93	54 942·06
Uppsala stad o. län	4 338·52	1 500·00	11 300·00	1 500·00	6 300·00	—	1 664·78	25 103·30
Södermanlands län	3 900·88	1 500·00	24 970·00	—	—	—	80·82	28 951·70
Östergötlands län .	10 983·87	3 500·00	45 751·27	—	3 100·00	—	58·74	59 893·88
Norrköping	5 409·07	2 500·00	2 000·00	—	25 874·45	—	2 110·02	35 393·54
Jönköpings län . .	3 835·12	800·00	13 246·66	—	3 000·00	—	482·98	20 564·76
Kronobergs län . .	2 403·52	500·00	1 350·00	1 350·00	900·00	—	1 680·08	7 683·60
Norra Kalmar län .	922·55	300·00	1 000·00	1 000·00	1 500·00	—	917·04	5 339·59
Södra Kalmar län .	2 266·94	700·00	4 850·00	—	1 400·00	—	1 740·26	10 257·20
Gottlands län . . .	1 145·26	250·00	2 000·00	900·00	900·00	—	112·17	5 057·43
Blekinge län . . .	4 105·67	1 700·00	10 950·00	—	3 450·00	—	1 925·92	20 431·59
Kristianstads län .	4 896·34	1 400·00	22 210·00	—	—	—	130·06	27 236·40
Malmö	12 757·75	5 000·00	4 000·00	—	78 667·64	—	4 748·45	100 173·84
Lund	2 255·39	700·00	1 500·00	—	7 814·37	—	—	11 569·76
Landskrona	1 052·01	300·00	1 500·00	—	9 738·36	—	11·67	12 302·04
Hälsingborg	25 649·87	23 000·00	1 500·00	—	27 284·25	—	412·60	54 846·72
Ystad	757·07	200·00	1 500·00	—	3 900·00	—	—	6 157·07
Trälleborg	1 124·24	400·00	1 500·00	—	7 759·10	—	—	10 383·34
Eslöv	1 872·69	800·00	1 500·00	—	5 477·18	—	—	8 849·87
Skurup	760·86	200·00	1 500·00	—	1 335·00	—	—	3 595·86
Hallands län . . .	2 946·43	1 000·00	15 010·05	—	1 350·00	—	1 647·27	20 953·75
Göteb. o. Bohus län	4 340·31	1 600·00	11 960·00	—	300·00	—	185·70	16 786·01
Göteborg	33 879·63	25 000·00	—	—	91 050·00	—	43 081·66	168 011·29
Älvsborgs län . .	3 338·56	1 500·00	15 048·64	—	3 500·00	—	4 435·65	26 322·65
Skaraborgs län . .	5 987·46	1 700·00	13 900·00	—	7 945·00	400·00	412·56	28 645·02
Värmlands län . .	1 643·39	600·00	12 635·05	—	3 300·00	—	61·76	17 640·20
Örebro län	4 828·79	1 800·00	33 195·57	500·00	2 905·00	—	1 521·25	42 950·61
Västmanlands län .	3 407·22	1 200·00	16 900·00	—	6 500·00	—	985·84	27 793·06
Kopparbergs län .	3 035·95	800·00	12 800·00	1 000·00	1 200·00	—	3 799·20	21 835·15
Gävle stad och län	3 842·13	1 200·00	5 418·89	—	16 782·59	—	—	26 043·61
Västernorrlands län	1 728·80	300·00	6 751·39	1 510·46	8 317·62	150·00	137·13	18 595·40
Jämtlands län . . .	4 176·14	1 000·00	7 423·00	1 900·00	3 108·00	—	1 098·92	17 706·06
Västerbottens län .	2 490·79	900·00	5 100·00	500·00	2 140·00	—	152·79	10 383·58
Norrbottens län . .	3 141·27	1 500·00	6 400·00	—	3 000·00	—	1 182·68	13 723·95
Tillsammans	**217 504·36**	**112 750·00**	**360 140·52**	**10 160·46**	**562 171·01**	**550·00**	**89 021·51**	**1 239 547·86**

Tab. 2. De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas utgifter under år 1921

Arbetsförmedlingen i	Kostnader för styrelsen och avlöning för personal	Postporto, telegramavgifter, abonnemang å rikstel., avgift för telefonsamtal	Tryckning av formulär och blanketter	Tryckning av årsberättelse, skrivmaterial o. dyl.	Lokalhyra, ved och lyse, städning och renhållning av lokal	Annonser, reklamskyltar o. dyl.	Övriga utgifter (däribl. bidrag till arbetares resekostnader)	Summa utgifter
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm . . .	189 464·31	6 008·40	5 769·98	4 145·70	30 235·13	2 326·03	32 674·42	272 623·97
Stockholms län . .	36 651·40	4 471·92	1 778·25	—	7 358·95	1 905·74	2 907·17	55 073·43
Uppsala stad o. län	13 150·00	2 041·32	1 031·00	544·91	4 861·60	109·10	3 325·05	25 062·98
Södermanlands län	22 903·50	2 913·21	617·40	141·90	2 436·80	416·26	534·32	29 963·39
Östergötlands län .	40 487·61	6 876·01	1 208·85	1 686·50	3 946·14	943·09	3 004·73	58 152·93
Norrköping	27 070·82	1 673·55	461·00	287·33	3 772·30	88·86	3 952·11	37 305·47
Jönköpings län . .	11 942·20	3 227·76	633·00	913·40	2 003·44	464·40	1 380·56	20 564·76
Kronobergs län . .	3 218·00	1 431·97	575·50	143·20	400·00	219·93	1 684·99	7 673·59
Norra Kalmar län .	2 150·00	619·85	—	169·24	650·00	407·70	1 342·80	5 339·59
Södra Kalmar län .	5 188·00	1 249·00	528·25	511·74	1 027·20	288·55	1 464·46	10 257·20
Gottlands län . . .	2 958·90	433·75	256·05	11·25	900·00	291·60	8·10	4 859·65
Blekinge län . . .	13 041·65	2 793·11	775·50	652·81	2 100·00	312·45	252·32	19 927·84
Kristianstads län .	16 645·35	3 061·43	359·50	191·65	2 286·01	754·58	738·73	24 037·25
Malmö	65 320·18	4 026·21	3 552·35	2 988·80	12 986·86	1 036·72	10 593·47	100 504·59
Lund	8 087·55	981·74	433·60	339·90	1 084·00	213·97	429·00	11 569·76
Landskrona	9 843·63	541·55	404·00	216·40	1 146·36	50·20	257·49	12 459·63
Hälsingborg . . .	42 713·28	1 643·03	714·00	944·60	4 127·09	7·72	1 897·16	52 046·88
Ystad	3 975·00	603·47	101·50	141·04	713·25	101·25	97·00	5 732·51
Trälleborg	7 000·63	493·38	232·85	177·02	2 027·70	109·76	341·00	10 383·34
Eslöv	6 135·00	647·00	353·00	140·30	1 380·21	4·50	189·86	8 849·87
Skurup	1 800·00	378·05	—	291·90	884·55	25·00	89·33	3 468·83
Hallands län . . .	14 427·86	2 362·90	584·50	282·40	1 282·14	517·48	1 496·47	20 953·75
Göteb. o. Bohus län	10 779·68	2 828·55	360·85	238·45	1 499·00	252·32	568·42	16 527·27
Göteborg	107 842·89	6 431·74	3 143·75	2 016·86	11 889·05	2 285·06	33 677·16	167 286·51
Älvsborgs län . .	12 850·36	2 064·76	546·75	451·00	4 045·48	176·95	5 004·75	25 140·05
Skaraborgs län . .	16 491·65	4 071·37	251·10	621·87	3 615·05	997·80	367·37	26 416·21
Värmlands län . .	12 790·69	1 364·75	218·50	224·90	2 222·00	583·32	440·09	17 844·25
Örebro län	29 599·77	2 858·38	114·50	360·50	4 811·36	152·53	5 365·74	43 262·78
Västmanlands län .	19 946·92	2 068·54	1 699·50	276·75	2 983·46	144·48	673·41	27 793·06
Kopparbergs län .	12 345·00	2 536·62	887·00	132·00	2 271·60	366·17	3 296·76	21 835·15
Gävle stad och län	19 134·50	2 047·43	840·00	432·88	2 028·03	1 277·95	282·82	26 043·61
Västernorrlands län	11 423·77	1 573·24	510·00	476·56	3 042·42	83·35	400·42	17 509·76
Jämtlands län . .	10 356·00	3 415·66	362·00	182·55	1 503·53	298·50	1 590·45	17 708·69
Västerbottens län .	6 324·70	1 222·14	530·50	335·06	1 303·89	824·40	265·03	10 805·72
Norrbottens län . .	8 431·82	1 755·84	451·00	901·64	943·33	150·00	991·24	13 624·87
Tillsammans	822 492·62	84 717·63	30 286·53	21 573·01	129 767·93	18 187·22	121 584·20	1 228 609·14

Den engelska trädgårdsstaden.

Av arkitekten *Hakon Ahlberg*.[1]

»Garden Suburbs» och »Garden Cities» äro slagord, som väl även i Sverige vunnit ett visst burskap, och de flesta fackmän i vårt land torde väl icke heller vara obekanta med åtminstone de mest representativa anläggningar av detta slag, som på senare tid utförts i England. Däremot torde relativt få hava klart för sig den teoretiska innebörden av dessa begrepp, särskilt av det sistnämnda. »Garden City» innefattar emellertid i själva verket ett helt program, det innebär — åtminstone efter vad dess förkämpar vilja hävda — en till sin helhet såväl som i enskildheter fullkomligt ny typ för en stad, vilken till sin gestaltning och organisation skiljer sig från den gamla stadstypen och vars egenskaper ingalunda kunna utläsas enbart av namnet.

Den mest fullständiga och allsidiga belysningen av begreppet »Garden City» torde erhållas i en liten bok, benämnd Town Theory and Practice, och då jag i det följande skall söka något närmare redogöra för innebörden av detta begrepp, kan jag därför i huvudsak inskränka mig till ett referat av nämnda bok.

Boken är författad av ett antal av Garden-City-tankens förkämpar, män ur olika fack. Var och en av dessa fackmän belyser i ett särskilt kapitel Garden-City-idealet från en viss sida.

Boken inledes av ett kapitel, författat av förre utgivaren av The Garden Cities and Town Planning Magasin, C. B. Purdom.

Inledaren konstaterar först, att inom två år (från år 1921) alla städer och stadssamhällen i Storbritannien genom lag äro förpliktade att låta upprätta en stadsplan. Genom dessa planer kommer utvecklingen inom en mängd samhällen, vilka hittills tillvuxit tämligen godtyckligt, att med ens för en längre framtid bindas. Detta innebär en betydande fara. Ett fastlåsande genom en dålig plan är värre än ingen plan alls. Man måste leda utvecklingen i en god riktning. Det viktigaste är först och främst att förstå meningen med stadsplanerandet, att finna ett schema, efter vilket de olika problemen kunna läggas till rätta.

Detta schematiska ideal innefattas i begreppet »Garden City». Författaren redogör för uppkomsten och innebörden av detta begrepp. Namnet såväl som själva idén lancerades ursprungligen av Ebenezar Howard, 1898, i en skrift benämnd To morrow. Namnet har sedermera kommit till allmän användning, dock utan att man i allmänhet inträngt i själva begreppet. »Garden City» innebär en praktiskt och ekonomiskt genomstuderad typ för en engelsk industristad, i vilken man sökt borteliminera alla de olägenheter för hälsa och trevnad, vilka vanligen äro förknippade med ett sådant samhälle. »Det finnes», säger Howard i sin ovannämnda bok, »i själva verket icke blott de två alternativen stadsliv och lantliv, utan ett tredje alternativ, i vilket alla fördelarna av ett pulserande, verksamt stadsliv kunnat fullständigt kombineras med landets skönhet och behag.» Denna kombination åstadkommes genom att samhället äger den omgivande jorden, genom att samhället självt begränsas till sin utsträckning och omsorgsfullt planeras, med särskiljande av områden för bostäder och trädgårdar, för butiker, för offentliga byggnader och för fabriker, samt slutligen genom ett så glest byggnadssätt, att växtligheten överallt kan spela in.

Purdom redogör vidare för hur Garden-City-tanken blivit utbredd genom Garden

[1] Bilaga till en av förf. avgiven berättelse över en med statsstipendium företagen studieresa i mars 1922.

Cities Association och huru de två första engelska trädgårdsstäderna, Letchworth och Welwyn, tillkommit för att ge en påtaglig illustration av idén. Därefter följer den på teori och praktik byggda slutgiltiga definitionen av »Garden City». Denna definition, sådan den formulerats på Garden Cities and Town Planning Association's kongress 1919, lyder: »En trädgårdsstad är en stad, planerad för industri och sunda levnadsförhållanden, av en storlek tillräcklig för att tillåta en full utveckling av samhällslivet, men icke mera, omgiven av ett permanent bälte av öppen jord; all mark skall vara offentlig egendom eller förvaltas av en trust för kommunens räkning.»

Detta är temat för den följande framställningen; varje kapitel har till underrubrik ett stycke av definitionen, betecknande för den sida, från vilken resp. författare vill belysa ämnet. Det hela får sålunda nästan karaktären av en religiös trosbekännelse. I själva verket är också Garden-City-rörelsen ett äkta utslag av engelsk idealism, som med en betydande portion naivitet ställer upp sitt ideal, som ordar mycket om det, men som också har energi och medel nog att — om än i reducerade mått — omsätta det i verkligheten.

Bokens första kapitel — efter inledningen — är alltså byggt på temat: »Trädgårdsstaden är en stad», och har till författare W. R. Lethaby. Författaren söker visa, att staden icke är eller icke borde vara något avskyvärt, något som man skulle vilja fly bort från. Staden är i själva verket nödvändig för all kultur, ja den är själv kulturens mest betydande skapelse. Vi få icke stirra oss blinda på den vrångbild av en stad, som de moderna stadssamhällena i själva verket utgöra. För att få det rätta begreppet om vad staden är eller borde vara, måste vi gå tillbaka till antiken, till Grekland, där städerna voro vackert byggda och voro föremål för sina medborgares stolthet och kärlek. Det har gjorts åtskilligt för att förbättra våra moderna städer i hygieniskt avseende, även för att försköna dem, men det rätta resultatet i detta avseende nå vi icke, förrän vi angripit själva roten till dessa missförhållanden: den vanföreställningen, att en stad nödvändigt måste vara något ont, något som man endast till nödtorft kan hjälpa upp. Vi ha vant oss att betrakta som lyx alla dessa utslag av stadens kultur, arkitektur, drama, musik, umgänge; men det är icke lyx. Det är i själva verket de naturliga uttryckssätten för en hög kultur. Om kultur över huvud taget är värdefull och nödvändig, så äro dessa ting också nödvändiga och värdefulla. Men staden är förutsättningen för deras liv och blomstring. Författaren utvecklar sedermera i allmänna och något svävande drag, huru trädgårdsstaden genom sin efter hygieniska och estetiska principer omsorgsfullt ordnade planläggning och uppbyggnad skall motsvara det ovan antydda idealet för en stad.

Andra kapitlet av G. L. Pepler, förutvarande president i Town Planning Institute, behandlar stadsplanen med underrubriken: »— planerad för industri och sunda levnadsförhållanden». Författaren framhåller först, att industrien är livsvillkoret för den stadstyp, varom här är fråga. Den skall alltså förläggas och planeras icke blott så, att den lämpar sig för bostadsområde, utan i lika hög grad skall den göras till en attraktiv plats för industrien; då man tidigare planlagt städer, har antingen den ena eller den andra av dessa förutsättningar fått råda; här måste de bägge förefinnas i lika grad. Kommunikationsleder till och inom samhället skola göras lämpliga både för invånarnas och industriens behov. Men å andra sidan skola bostadsområden och fabriker strängt skiljas; den slumpvisa hopgyttring, som mest utmärker nuvarande stadssamhällen, skall ersättas av förtänksam planläggning med tillräckliga reservområden för utvidgning. Då all mark redan från början tillhör samhället, kan ingen tomtspekulation lägga hinder i vägen för ett ändamålsenligt planerande och utbyggande. Denna hygieniska förtänksamhet, trafikledernas omtänksamma dragning och proportionering etc. skall betyda inbesparing av den stora apparat, genom vilken våra nuvarande städer söka skydda sig mot följderna av en bristfällig planering. Ehuru fabrikerna äro skilda från bostadskvarteren icke blott genom gator utan även genom ett öppet bälte, skola dock långa och tidsödande resor för arbetarna undvikas, då staden skall strängt begränsas till sin utsträckning (varom mera nedan).

I slutet av kapitlet anger författaren, huru även befintliga städer småningom kunna omvandlas, så att de närma sig Garden-City-idealet. Till sist bemötes den anmärkningen, som måhända litet var gör, att detta ideal av en stad måhända tar sig bra ut på papperet, men att det är en opraktisk och oekonomisk utopi. »De svåra förhållanden, under vilka vi nu leva, äro den starkaste påminnelse, att om i det förflutna litet mer uppmärksamhet hade ägnats åt samhällets konstruktion, så hade livet i dessa samhällen kunnat vara en god del lyckligare och sundare; mycket mindre ansträngning skulle hava erfordrats till ständigt bekämpande av olägenheterna, många konflikter, innebärande dryga kostnader i förslösad kraft och arbete, skulle hava undvikits.»

Temat: »— av en storlek, tillräcklig för att tillåta en full utveckling av samhällslivet, men icke mera», behandlas av den kände arkitekten och stadsplaneexperten Raymond Unwin i tredje kapitlet.

Begränsningen i omfång både nedåt och uppåt är en av de väsentliga egenskaperna hos trädgårdsstaden. Fördelarna av livet i en stad kunna icke fullt göra sig gällande, då samhället är allt för litet. Över en viss storlek uppstå å andra sidan ekonomiska och hygieniska olägenheter, vilka tilltaga ju längre denna övre gräns överskrides.

Vilken är då den ideala storleken? För att besvara denna fråga, måste man först undersöka de ekonomiska förutsättningarna. Industrien är trädgårdsstadens ekonomiska basis. Det finnes industrier, som utvecklats i sådan skala, att de ensamt kräva 80—100 tusen arbetare. Samhällen, grundade på sådana industrier, äro emellertid ekonomiskt och socialt i ett mycket farligt läge. Beroendet av en enda industri måste undvikas, för att ett samhälle skall kunna vara någorlunda betryggat; dess ekonomi måste förankras i ett flertal produktiva företag, vilka ekonomiskt äro såvitt möjligt oberoende av varandra. Å andra sidan kunna av andra orsaker i allmänhet icke allt för många industrier med fördel dragas till ett samhälle; redan här torde vi alltså kunna finna vissa gränser för storleken.

Andra ekonomiska förutsättningar äro sådana som vattenledning, inre kommunikationer, telefon etc. Det finnes vissa gränser, uppåt och nedåt, för den mest ekonomiska folkmängden i fråga om dessa installationer. Att det finnes en gräns nedåt torde vara självklart; mera överraskande är måhända att, då en viss folkmängd överskridits, kostnaderna ånyo stiga i accelererat tempo. För att tillfredsställa vattenbehovet hos sin alltjämt växande befolkning, betalar t. ex. New York nu fyra à fem gånger så mycket per capita som tidigare, enär ledningarna måste utsträckas till mycket avlägsna källor och ledningsnätet allt mer kompliceras. De kostnader, som slukas av den inre kommunikationen i en storstad, torde vara tämligen påtagliga. Medan New Yorks befolkning vuxit med ungefär 30 %, ha kostnaderna för inre trafikmedel samtidigt ökats med 400 %. Med telefonen förhåller det sig på samma sätt. I en officiell berättelse om telefonväsendet i New York förklaras den relativt mycket höga kostnaden för telefonen i denna stad därav, att varje telefon skall kunna bringas i kontakt med hundra tusentals andra, medan i en mindre stad endast ett fåtal tusen kontakter erfordras. Likväl är i allmänhet den krets, med vilken varje enskild person kommer i kontakt, knappast större än i en mindre stad.

Orsaken, varför storstäderna trots allt detta visa en mycket stark dragningskraft, torde väl vara, att möjligheterna till förtjänst för individen genom den större verkningskretsen givetvis äro mycket vidsträckta. Det är emellertid ingalunda så, att dessa möjligheter komma invånarna i genomsnitt till godo. Tvärt om torde förhållandet vara det, att flertalet invånare få bära kostnaden för denna tillväxt, varå ett relativt fåtal profiterar. Ser man i stort, kan detta givetvis icke vara någon fördel, och en solid ekonomisk bas för hela samhället kan härigenom icke grundas.

En annan synpunkt, från vilken man kan nå en uppskattning av den ideala folkmängden hos ett samhälle, är dess sociala liv. Möjligheterna till god uppfostran, andlig och kroppslig utveckling och trevnad komma här i betraktande. Även här erbjuder givetvis en ökad tillväxt till en viss gräns ökade möjligheter. Måhända kommer man här likväl till snävare gränser, än då man ser saken från ekonomisk synpunkt. Beträf-

fande skoluppfostran kommer författaren till det resultatet, att en stad på 50 à 75 tusen invånare kan erbjuda praktiskt taget alla de möjligheter, som en större stad giver, med undantag för den högre vetenskapliga eller tekniska utbildningen, vilken likväl kan tillfredsställande betjänas genom vissa större centra för ett flertal samhällen.

I stort sett torde sålunda de bästa livsvillkoren erbjudas av en stad med 50—100 tusen invånare eller måhända snarare av en grupp sådana städer, i god kommunikation med varandra och med tyngdpunkten i ett större stadssamhälle, som ger möjlighet till de dyrbara och komplicerade institutioner, vilka skulle överstiga den mindre stadens krafter.

Strävan att begränsa städernas tillväxt är, säger Unwin, ingalunda ny. Under medeltiden hade städerna i sina befästningar en naturlig begränsning, vilken förorsakade stränga restriktioner i fråga om invånarantalet. I moderna städer, har denna begränsning stundom medvetet upprätthållits. Det bästa medlet härtill torde vara att omgiva staden med ett tillräckligt bälte av obebyggd mark.

Härmed tangerar Unwin gränsen till nästa kapitel, staden och det omgivande jordbruket, »ett permanent bälte av öppen jord». Författaren till detta, sir Th. Chambers, framhåller inledningsvis, att den bestämda gräns, som nu förefinnes mellan stad och land, skall upplösas genom trädgårdsstaden. Sammanförandet av industri och jordbruk är en av grundprinciperna för »The Garden City». En av lärdomarna från världskriget var nödvändigheten för ett land att kunna föda sig självt. Om England över huvud taget skall kunna närma sig detta tillstånd, måste en mycket större procent av befolkningen engageras i jordbruket och systemet för livsmedelsproduktionen i många avseenden modifieras. Städernas tillväxt på landsbygdens bekostnad har långt före vår tid varit en källa till bekymmer. Men att möta detta onda med lagliga föreskrifter torde vara gagnlöst. Man måste skapa sådana villkor för den jordbrukande befolkningen, att den med sitt arbete kan förena det, som nu drager den till städerna. Innan industrien tog överhanden, fanns i allmänhet ett naturligt och intimt samband mellan stad och land. Numera utgör stadsbefolkningen i England 79·3 % av hela folkmängden. Denna stadsbefolkningens övervikt utgör en så mycket större fara, som med den numerära överlägsenheten även följer den politiska, varigenom ledningen kommer i händerna på folk, vilka på grund av de omständigheter, under vilka de levat, sakna förståelse för jordbruket och dess vitala betydelse för staden.

Stadsbefolkningen måste alltså engageras i lantbruket, och detta skall ske genom att befolkningen i trädgårdsstaden, direkt eller indirekt, odlar det omgivande bältet. Huru detta arbete skall organiseras får man icke fullt klart för sig av uppsatsen, och onekligen torde här dölja sig en bland de största svårigheterna för realiserandet av Garden-City-idén.

Sammanförandet av land och stad är den ena av fördelarna med det bälte av odlad jord, som skall omge trädgårdsstaden. Den andra är, att detta område, som ej får bebyggas, skall skydda staden för att tillväxa utöver de bestämda gränserna. Om bältet är tillräckligt brett, skall icke heller utanför detsamma kunna bildas förstadssamhällen. Detta lantliga bälte är i själva verket omistligt, för att trädgårdsstaden skall bliva, vad den avses vara; utan detsamma skulle den snart komma att taga samma utveckling som andra städer.

Staden och marken — »all mark skall vara offentlig egendom eller förvaltas av en trust för kommunens räkning» — det sålunda rubricerade kapitlet av R. L. Reiss, en av Garden-City-idéns mest kända förkämpar, avslutar boken. Författaren påvisar, huru nyckfullt markvärdet för närvarande gestaltar sig. Markvärdets stigande eller sjunkande beror ofta av omständigheter, över vilka ägaren icke har något inflytande. I allmänhet kan sägas, att markens värde stigit hastigare än värdet hos det motsvarande kapital, som blivit nedlagt på densamma. Då den enskilde ägaren av marken givetvis i regel låtit sitt eget intresse gå före det allmännas, har markvärdestegringen, där denna över huvud taget kunnat medvetet uppdrivas, gått i en för det allmänna ogynnsam riktning.

Som bekant äro äganderättsförhållandena beträffande marken i England väsentligt

olika våra. Husägaren arrenderar ofta endast den mark, på vilken hans byggnad är belägen. Marken i en hel stad förblir sålunda fortfarande ofta i de ursprungliga jordägarnas besittning. Det finns exempel på städer, sådana som Westbourne, där praktiskt taget all mark äges av en enda person. Det visar sig, att i en sådan stad möjligheterna för genomförande av en god plan äro långt större än i ett samhälle, där marken är fördelad på flera händer.

Om nu redan det förhållandet, att all mark äges av en person, visar sig gynnsamt, ehuru denna person är intresserad i samhällets bästa endast i den mån det sammanhänger med hans egen ekonomi, så måste givetvis ännu gynnsammare förhållanden inträda, ifall samhället självt är ägare till marken. Fördelarna sammanfattas sålunda:

a) Det är då möjligt att i förväg planera hela området.

b) Varje minskning av markvärdet, som åstadkommes genom att reservera vissa områden för odling, kompenseras av motsvarande ökning i markvärdet av de för industri avsedda tomterna.

c) Förlusten i markvärdet hos de områden, som användas för öppna platser etc., uppväges av det ökade värdet hos de tomter, som gränsa mot sådana öppna platser.

Skapandet av markvärde kan sålunda ske regelmässigt, och de värden, som skapas, komma samhället självt till godo.

Det ovan anförda torde i korthet ge ett begrepp om Garden-City-tanken. Man skall måhända tycka, att den icke innehåller så mycket nytt, att detta program i själva verket endast är en sammanställning av de principer, som redan länge hävdats av stadsbyggandets reformatorer. Man skall också säga, att det hela är en vacker konstruktion, som är lätt att sätta på papperet, men svår att utföra. Helt visst äro dessa anmärkningar icke obefogade, men det kan dock förtjäna framhållas, dels att i Garden-City-idén en mängd olika reformsträvanden sammanfogats till en logisk helhet, dels också att England redan kan uppvisa ett par samhällen, vilka helt och hållet tillkommit och utformats på denna idé och som trots sin korta livstid dock synes hava nått en ganska imponerande utveckling. Den ideella sammanslutning, The Garden Cities and Town Planning Association, som verkar för Garden-City-tanken, är också stadd i ständig tillväxt.

En annan fråga, som den svenska läsaren av ovan refererade bok naturligtvis gör sig, är denna: I vad mån kan detta ideal för en stad vara tillämpligt på våra egna förhållanden? Våra förhållanden i detta avseende äro ju i många ytterst väsentliga delar olika Englands. De missförhållanden, som givit första impulsen till detta nya stadsideal, äro hos oss över huvud taget till finnandes endast i ett fåtal städer och även där i tämligen modifierad form. De ekonomiska möjligheterna för planerande och skapande av helt nya stadssamhällen saknas även. Vi befinna oss här ännu på ett helt annat stadium i utvecklingen än England. Men vi få å andra sidan icke blunda för, att i stort sett denna utveckling likväl hos oss löper i samma banor och att vi en gång skola försättas i samma läge, ifall vi icke dessförinnan draga nytta av de större ländernas erfarenheter. Redan nu torde åtminstone en del av elementen i Garden-City-idén kunna med fördel uppställas som riktlinjer även för vår kommunala politik, t. ex. i fråga om tomtpolitiken, om städernas begränsning och planmässiga bebyggande med uppdelning av områden för olika ändamål etc.

Den bästa lärdomen av det engelska Garden-City-idealet torde vi dock få indirekt genom föredömet av den optimistiska syn, den praktiska idealism och den goda medborgaranda, som fått sitt uttryck i detsamma.

Bostadsbyggande i Amerikas förenta stater.

I.

Reseberättelse av byggnadsingenjören *Gustaf Larson*, Äppelviken.[1]

De flesta reseskildringar från Amerikas förenta stater framhålla i regel amerikanska bostadsförhållanden såsom ofantligt överlägsna svenska. Och samtidigt synes man vara på det klara med att orsakerna härtill bland andra äro att söka i enfamiljshusets stora utbredning och i överlägsna konstruktions- och arbetsmetoder.

Det saknas ingalunda ivriga förespråkare för omplanterandet på svensk botten av amerikanska byggnadstyper, väggkonstruktioner, bjälklagstyper, uppvärmnings- och arbetsmetoder m. m., under förespegling att, om så kunde ske, så skulle säkerligen vår bostadsfråga stå betydligt närmare sin lösning, än om vi fortsätta att trampa på i de gamla spåren. Särskilt framhålles härvid, att det för svenska bostadsförhållanden typiska hyreshuset härigenom skulle, om icke helt utrotas, dock betydligt kunna inskränkas.

Sant är, att enfamiljshuset förekommer i stor utsträckning inom de amerikanska stadssamhällena, dock ej — med få undantag — i den omfattning, som man av en del skildringar av amerikanska bostadsförhållanden bringas att tro. Och, märk väl, aldrig uppfört på ett sådant sätt, att det kan uppnå den ålder, som betingas av svenska förhållanden.

I allmänhet synes det amerikanska en- och tvåfamiljshuset utgöra en pioniär, som på städernas ytterområden går före det i tre à fyra våningar uppförda affärs- och bostadshuset av sten, vilket i sin tur efter ett antal av år efterföljes av det större affärs- och hyreshuset, uppfört till sex à åtta våningar, för att slutligen, om stadens utvecklingskraft fordrar, lämna rum för skyskrapan med 18—20 våningar eller mera.

I denna utvecklingsprocess, betingad och möjliggjord av den raskt växande amerikanska staden, där i stort sett samma tomtmark undan för undan får bära allt mera innehållsrika och räntabla byggnader, synes också förklaringen till det billiga amerikanska en- och tvåfamiljshuset vara att söka.

Livslängden av ett amerikanskt enfamiljshus av trä uppskattas av the United States Bureau of Internal Revenue till högst 25 år, och för ett sex à åtta våningars hyreshus av allmänt gängse typ till c:a 60 år.

Den tidrymd, under vilken bankinstituten äro villiga att inneha bottenlån i enfamiljshusen, uppgår till högst 12 à 15 år, vilken tidrymd också av byggnadsexperterna anges som den period, efter vilken reparationsomkostnaderna för huset stegras så avsevärt, att det i allmänhet anses fördelaktigare att uppföra ett nytt hus än underhålla det gamla.

Det borde således icke vara så märkvärdigt, om det amerikanska enfamiljshuset, avsett för en tidrymd av c:a 25 år, är billigare i uppförande än motsvarande svenska, som måste utföras så, att det åtminstone kan stå i 60 à 75 år.

Givet är, att i tider, då stadens utvecklingsförmåga håller jämna steg med husförsämringen, ägarna av uttjänta hus, som äro belägna i utvecklingsstråket, med rätt stor säkerhet återfå sitt i huset en gång nedlagda eller upplånta kapital, på grund av det högre värde tomtmarken erhåller genom grannskapet till de framryckande höga affärs- och bostadshusen. Efter allt att döma har detta i stort sett varit fallet beträffande de amerikanska stadssamhällena, varför man varken haft behov av att bygga solidare, än vad man gjort, eller amortera i huset nedlagt kapital.

Det torde därför vara först under krigsåren med dess stagnation på byggnadsområdet, som man i Amerika med allvar börjat föra fram den tanken, att anskaffnings-

[1] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 630.

kostnaden för ett bostadshus bör amorteras i likhet med övriga förbrukningsartiklar. Här står man således inför ett för det amerikanska bostadsbyggandet nytt spörsmål, som redan givit sig till känna genom allt starkare krav på införandet av bättre och varaktigare byggnadssätt, ty — som en författare i The Architectural Record, ark. Taylor Boyd j:r säger: — »Folket har lärt beträffande automobilerna, att den första kostnaden icke är hela kostnaden, och de börja nu förstå, att detta också är sanning, då det gäller hus. Stegrade byggnadskostnader, kostnader för reparationer med dyrbar arbetskraft och det förhållandet, att även kostnaderna för vårt provisoriska byggnadssätt närma sig dem för permanenta, driver oss gradvis mot eldsäkrare och permanenta byggnadssätt, som fordra få eller inga reparationer.»

Det vill därför synas, som ringa skäl tala för, att här i Sverige med betydligt långsammare utveckling av stadssamhällena övergå från våra stabila och väl prövade byggnadssätt till konstruktioner, som äro på väg att utdömas av amerikanarna själva.

Den kraftigt genomgripande omvandlingen av stadsdelarnas karaktär, som ovan berörts, kan studeras i snart sagt vilken amerikansk stad som helst. Nedanstående bild från egnahemsstaden Filadelfia är ett exempel på första etappen på vägen mot en annan karaktär av den avsedda stadsdelen.

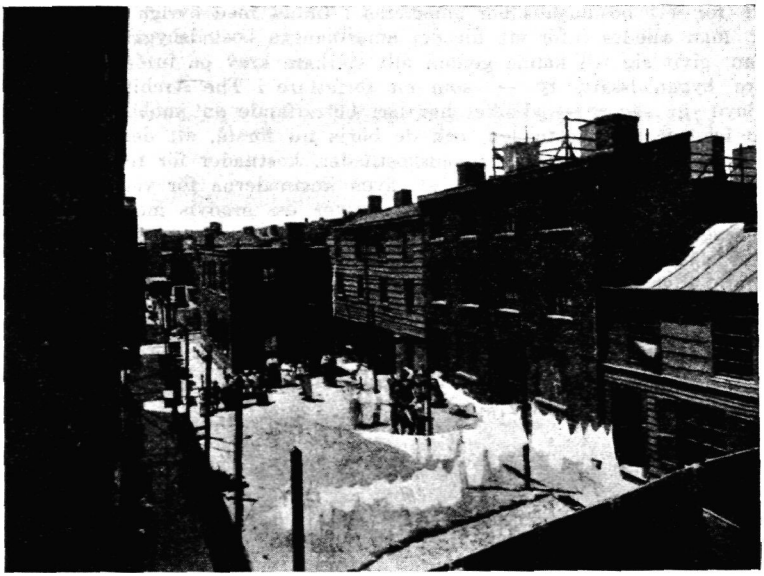

En gång Filadelfias »Lärkstad», nu enklaste hyreshus.

De å densamma synliga husen beboddes en tid av Filadelfias främsta affärsmän och voro då enfamiljshus. Nu är varje hus uppdelat i fem lägenheter om två rum i varje. Om några år äro de säkerligen bortsopade av de anryckande affärs-, kontors- eller verkstadshusen.

Denna utveckling är också den enda möjliga med det amerikanskt byggda småhuset. Ty om så ej äger rum, inträda lätt bostadsförhållanden, som säkerligen icke ens under svåraste tider av bostadsbrist existerat i Sverige.

Av någon orsak synes ofta utvecklingen av det amerikanska stadssamhället ha rusat förbi vissa områden. På dessa områden av staden stå husen kvar i sitt ursprungliga skick, bebodda av f. d. sydeuropeer och av negrer.

Montrose Street, Filadelfia Pa. Typisk bild av f. d. enfamiljshus i italienska kvarteren.

Bilden från Montrose Street i Filadelfia ger en god föreställning om utseendet i ett dylikt område av staden, där de ursprungliga husen fått stå kvar längre än vad deras livslängd berättigar till. De äro nu bebodda av minst lika många familjer per hus som antalet personer i den familj, vilken utgjorde detsammas första invånare. Att riva ned dessa hus fundera ägarna säkerligen icke på, de ramla snart av sig själva.

För att även siffermässigt giva en föreställning om vilka bostadsförhållanden, som kunna uppkomma, och hur husen byta karaktär under den här antydda utvecklingsprocessen, lämnas här några uppgifter, hämtade från det sannolikt första försöket att mera ingående undersöka bostadsförhållandena i New York.

Under vintern 1919—20, då tidningarna i New York började att alltmera rikta uppmärksamheten på situationen på bostadsmarknaden, togs inom Department of Health initiativ till en undersökning av bostadsförhållandena inom vissa delar av storstaden.

Då det givetvis icke kunde komma i fråga att undersöka hela den ofantliga staden, utvaldes vissa delar inom de tre stadsdelarna, Manhattan, Bronx och Brooklyn, vilka antogs skulle giva ett representativt resultat.

Undersökningen, vilken utfördes genom besök i varje hus inom de utsedda sektionerna, påbörjades den 17 mars 1919 och fortgick intill den 29 mars, då det ansågs, att erforderligt antal uppgifter erhållits.

Antalet besökta hus utgjorde inom Manhattan 12 170, Bronx 9 718 och Brooklyn 10 582, eller sammanlagt 32 470.

Genom undersökningen kunde man bland annat konstatera, att talrika hus, avsedda att hysa en familj, nu beboddes av två eller flera familjer.

Sedan denna första, mera summariska undersökning slutförts, tillskrev dr. R. S. Copeland, stadsläkare i New York, sina kolleger i de av landets städer, som hade en folkmängd av mer än 200 000 personer, och föreslog en samtidig undersökning av bostadsförhållandena i dessa städer.

I New York tog denna nya och grundligare undersökning sin början den 28 oktober 1920 och fortsattes intill den 13 november samma år.

De nu undersökta sektionerna voro desamma som tidigare med några ytterligare delar av Manhattan och Brooklyn tillagda för att bemöta den kritik, som höll före, att man vid den första undersökningen varit rädd att taga med de bättre bebyggda delarna av staden. Av särskilt intresse är, att de nu tillagda sektionerna i Brooklyn omfatta de delar av denna stadsdel, som för närvarande hyser större delen av den skandinaviska befolkningen inom Brooklyn.

Antalet vid detta tillfälle undersökta hus utgjorde inom Manhattan 19 209, Bronx 15 895 och Brooklyn 25 385, sammanlagt 60 489.

Av den statistik, som upprättats på grundval av de inhämtade uppgifterna, finner man, att antalet familjer per hus utgjorde inom Manhattan 10·4, Bronx 7·1 och i Brooklyn 3·9.

Av intresse är att jämföra dessa siffror med de, som utvisa, hur hustyperna fördela sig i de olika stadsdelarna. Enligt av Department of Taxes and Assessments år 1920 meddelade siffror angående dessa förhållanden hade de olika hustyperna följande utbredning i procent av hela antalet bostadshus i resp. stadsdelar.

	Manhattan %	Bronx %	Brooklyn %
Enfamiljshus	34	40	39
Tvåfamiljshus	4	25	31
Mindre hyreshus (utan hiss)	59	33	28
Större » (med »)	3	2	2

Av dessa siffror framgår, beträffande Bronx och Brooklyn, att en- och tvåfamiljshusen utgöra resp. 65 och 70 procent av antalet bostadshus. Då det oaktat siffrorna, som utvisa antalet familjer per hus, uppgå till resp. 7·1 och 3·9, visar detta, att ett avsevärt antal en- och tvåfamiljshus bebos av större antal familjer än vad som avsetts vid uppförandet. Särskilt torde detta vara förhållandet i de sektioner av resp. stadsdelar, som för närvarande stå under omvandling från rena enfamiljshusområden till områden, vilka inom kort tid komma att uteslutande bestå av hyreshus.

Bevis för att så är förhållandet framkom även vid undersökningen, vilken visade, att exempelvis i Bronx 7 % av de undersökta enfamiljshusen beboddes av två till tre familjer. I Manhattan påträffades tre enfamiljshus, som beboddes av sju familjer.

Av hus, som ursprungligen byggts som tvåfamiljshus, voro i Manhattan 13 %, i Bronx 88 % och i Brooklyn 2 % bebodda av tre eller flera familjer, och ett av dessa hus i Brooklyn var bebott av icke mindre än sex familjer.

Av trefamiljshusen voro 12 i Manhattan, 150 i Bronx och 62 i Brooklyn bebodda av fyra eller flera familjer, och ett av dessa hus i Brooklyn hyste nio familjer.

18 hus i Manhattan, 38 i Bronx och 36 i Brooklyn, byggda för fyra familjer, voro nu bebodda av fem eller flera familjer, ett i Brooklyn till och med av fjorton familjer.

I Manhattan voro 5 hus, byggda för fem familjer, nu bebodda av nio familjer. I Bronx innehöll ett hus, byggt för sex familjer, nu femton familjer och ett åttafamiljshus sexton familjer jämte tjugufyra inneboende.

»Enfamiljshus» å 52 gatan, Brooklyn, bebott av två familjer. I källarvåningen och bottenvåningen bor ägaren, f. d. stockholmare, förman å automobilreparationsverkstad. Övre våningen bebos av en norsk familj.

Uttryckt i procenttal visa förestående siffror, att i Manhattan 0·3 %, i Bronx 4 % och i Brooklyn 1·5 % av de undersökta mindre flerfamiljshusen voro bebodda av större antal familjer, än vad de avsetts att hysa, då de uppfördes.

En av orsakerna till att enfamiljshuset så lätt omvandlas till två-, eventuellt flerfamiljshus torde vara att söka däri, att mer än hälften av enfamiljshusen i Förenta staterna icke ägas av dem, som bebo dem, utan hyras. Bureau of the Census har beräknat, att år 1890 52·2 %, år 1900 53·9 %, år 1910 54·2 % och år 1920 nära 60 % av enfamiljshusen voro uthyrda, således helt avvikande från svenska förhållanden, där det väl i regel är så, att den, som bebor ett enfamiljshus, också är ägare av detsamma.

Där storstaden byter gestalt (155 gatan i New York). Småhusen försvinna för de anryckande hyreshusen.

Efter ett kritiskt studium av amerikanska bostadsförhållanden, sådana de som helhet te sig, har man svårt att instämma i lovsångerna över det amerikanskt byggda enfamiljshuset och att i dess överflyttande till vårt land se en möjlighet till förbättring av våra bostadsförhållanden. Det amerikanskt byggda husets korta livslängd betingar en omsättning av bostadsbeståndet, som är otänkbar för våra förhållanden.

Oaktat anskaffningskostnaden för det amerikanskt byggda huset kan vara lägre än för ett motsvarande svenskt hus, få vi icke glömma, att, som arkitekt Boyd så sant sade, »den första kostnaden är icke hela kostnaden».

Må vi icke av mer eller mindre tillfälliga och problematiska fördelar allt för lätt låta oss lockas från de välkända och prövade konstruktions- och byggnadsmetoder, som utvecklats ur en träbyggnadskultur, vartill åtminstone U. S. A. icke kan uppvisa någon motsvarighet.

Meddelanden från socialattachéerna.

Den engelska lönenämndsinstitutionen och förslag till dess omläggning.

1. Gällande lagstiftning.

Nämndernas uppgift och sättet för deras bildande. Det huvudsakliga ändamålet med de engelska lönenämnderna (Trade Boards) är att bereda möjlighet för effektiv löneregelering inom sådana yrken, där dylika möjligheter tidigare icke förefunnits. Nämnden bestämmer vissa minimilönesatser, vilka, sedan de fastställts av arbetsministern, måste betalas av samtliga arbetsgivare inom yrket i fråga och som kunna framtvingas på laglig väg.

Om arbetsministern anser, att effektiva anordningar för genomförandet av löneregelering saknas inom ett visst yrke samt att med hänsyn till där rådande löner upprättandet av en lönenämnd skulle vara av gagn, kan han enligt gällande lagstiftning av åren 1909 och 1918 förordna om tillsättandet av lönenämnd. Innan förordnande meddelas, skall arbetsministern emellertid bringa beslutet till de intresserades kännedom samt lämna vederbörande tillfälle att inom viss tid (minst 40 dagar) göra erinringar däremot. Dylik erinran skall framställas skriftligen samt tydligt angiva de särskilda skäl, på vilka invändningen grundas, ävensom de uteslutningar, tillägg eller

modifikationer, som önskas i fråga om de föreslagna bestämmelserna. Framställas anmärkningarna inom föreskriven tid, tillkommer det vederbörande minister att låta anställa en officiell undersökning i frågan genom någon person, som icke är anställd i statstjänst, för så vitt icke skäl anses föreligga att återkalla eller vidtaga ändringar i förordnandet eller ock de framställda invändningarna befinnas vara betydelselösa. Sedan resultatet av undersökningen framlagts, beslutar ministern, huruvida han skall förordna om upprättandet av lönenämnd eller icke.

Att märka är, att enligt den ursprungliga lagen av år 1909 lönenämnder endast kunde upprättas inom yrken, där en exceptionellt låg lönenivå existerade (»utsvettade» yrken), men att genom 1918 års lag verksamhetsområdet utvidgades på sätt nyss angivits.

Nämndernas sammansättning m. m. En lönenämnd består av ett lika antal representanter för arbetsgivare och arbetare inom yrket i fråga jämte opartisk ordförande samt två eller fyra personer utom yrket, vilka benämnas »förordnade» ledamöter. Inom yrken, där arbetarna till viss del redan äro organiserade, anmodas vederbörande fackföreningar att utse representanter, och denna representation förstärkes i samma mån som organisationsväsendet bland arbetarna utvecklas. Liknande är förhållandet vad arbetsgivarna beträffar, så att dessas organisationer, varhelst sådana finnas, även äro representerade i nämnden. Där åter ingen effektiv organisation existerar, finnes ingen annan utväg än att utse ledamöter, som representera de olika specialiteterna inom yrket och de olika orter, där detta bedrives. Ledamotsantalet är växlande, beroende på förhållandena inom olika yrken. Den största av de nu existerande nämnderna räknar 78 medlemmar och den minsta 12, bortsett från de »förordnade» ledamöterna. Kvinnor likaväl som män kunna utses till ledamöter, och i yrken, där hemarbete förekommer, finnas även representanter för detta. Inom yrken, där kvinnoarbete användes i större utsträckning, måste minst en av de »förordnade» ledamöterna vara kvinna.

Intill början av år 1919 hade upprättats 13 lönenämnder, varav 8 i Storbritannien och 5 på Irland. Nämnderna för engrosskrädderier, kartong-, spets- och kättingfabriker tillkommo i enlighet med uttrycklig bestämmelse härom i 1909 års lag, varemot inom linnesömnads-, konditori-, gjutgods- (smärre), bleckkärls- samt broderiyrkena nämnder upprättades på grund av provisorisk förordning, som år 1913 stadfästes av parlamentet.

Sedan 1918 års lag med dess utvidgade verksamhetsområde trätt i kraft, började emellertid lönenämnder upprättas i större antal, nämligen 15 under år 1919, 34 under år 1920 och 3 under år 1921, varigenom hela antalet nämnder vid slutet av sistnämnda år kom att uppgå till 63. Av dessa voro 19 begränsade till Irland, medan 5 omfattade England och Wales, 5 Skottland, 32 Storbritannien samt 2 Storbritannien och Irland.

Antalet arbetare, som omfattas av lönenämnder, uppskattas till omkring 3 miljoner varav 70 % kvinnor.

Nämndernas befogenheter och åligganden. En lönenämnd är pliktig att bestämma minimilönesatser för arbete på tid. Styckarbete skall i brist på stadgad minimilönesats för dylikt arbete betalas efter sådan grund, som lämnar en medelgod (ordinary) arbetare minst lika stor penninginkomst som minimilönen för arbete på tid. Nämnden äger jämväl rätt att bestämma minimilönesatser i följande fall:

1) Allmänna minimilönesatser för styckarbete, d. v. s. minimilönesatser för allt slags styckarbete inom yrket. Nämndens befogenhet härutinnan har visat sig särskilt gagnelig i fråga om hemarbete.

2) Garanterad minimitidlön, d. v. s. en lönesats, som tillförsäkrar styckarbetarna en viss minimilön, i händelse deras inkomst av styckarbetet icke skulle uppnå samma belopp.

3) En tidlön såsom basis för stycklönen, d. v. s. en särskild tidlönesats, på vilken priserna för styckarbetet måste grundas för att under normala förhållanden tillförsäkra en medelgod arbetare större inkomst av styckarbete än av arbete på tid.

4) Lönesatser för övertid, d. v. s. lönesatser för vare sig arbete på tid eller styckarbete, som utföres på annan än ordinarie tid, för vilket ändamål nämnden har rätt att avgöra, vad som skall anses vara normal arbetstid per vecka inom yrket.

I fråga om alla dessa olika lönesatser kan nämnden bestämma skilda dylika för olika grupper av arbetare eller för olika orter. I all synnerhet kan nämnden bestämma särskilda lönesatser för lärlingar och uppställa villkor, som tillförsäkra dem behörig utbildning i yrket. Vidare kan stipuleras, att lönesatserna endast skola gälla för viss tid eller att de skola ökas resp. minskas å fastställda tidpunkter. Av det sagda följer ock, att nämnden, om den så anser lämpligt, kan reglera löner för samtliga arbetarkategorier inom ett yrke, liksom den ock, om den så finner för gott, kan nöja sig med att bestämma en allmän minimilönesats för arbete på tid samt lämna åt vederbörande parter att överenskomma om övriga lönesatser.

Lönesatsernas fastställande och genomförande på laglig väg. Då en nämnd föreslår bestämmandet av viss lönesats eller ändring däri, är den skyldig att härom underrätta varje arbetsgivare inom yrket, vars namn och adress äro kända, och anslag med tillkännagivande av den föreslagna nya lönesatsen skola uppsättas å arbetsplatserna, så att arbetarna kunna taga del därav. Eventuella erinringar mot förslaget från vare sig arbetsgivarnas eller arbetarnas sida måste framställas inom två månader. Om nämnden efter att ha tagit anmärkningarna under övervägande beslutar sig för den nya lönesatsen, har den att göra anmälan härom hos arbetsministern, och därefter tillkommer det denne att inom en månad utfärda förordning om lönesatsens fastställelse med angivande av dagen för ikraftträdandet, för så vitt han icke av något särskilt skäl anser, att nämnden på nytt bör taga frågan under omprövning. Den nya lönesatsen kan följaktligen träda i kraft omkring tre månader efter det lönenämnden fattat sitt beslut i ämnet.

Efter det en lönesats vunnit fastställelse, tillkommer det varje arbetsgivare i yrket att inom sin fabrik eller eljest å plats, där arbete utlämnas, anslå nämndens meddelande om lönesatsen, innehållande fullständiga upplysningar om densamma. Den arbetsgivare, som betalar mindre än fastställd lön åt någon arbetare, å vilken lönesatsen äger tillämpning, är skyldig att böta 20 £ för varje förseelse och ytterligare 5 £ för varje dag förseelsen fortsättes efter det bötfällandet ägt rum. Domstolen kan ock ålägga honom att till arbetaren utbetala resterande lönefordran. Arbetsministeriet har anställda särskilda tjänstemän med uppgift att tillse, att betalning sker efter fastställd lönesats. Varje arbetare, som ej anser sig erhålla honom tillkommande lön, har rätt att framföra klagomål till någon av de nyss omnämnda tjänstemännen eller till vederbörande lönenämnd, men, vare sig klagomål förekommit eller ej, kunna lagliga åtgärder vidtagas, så snart överträdelse ägt rum.

Distriktslönekommittéer. En lönenämnd kan, där den så finner för gott, tillsätta distriktslönekommittéer (District Trade Committees) för att biträda med arbetet inom olika distrikt genom att föreslå viss minimilönesats och avgiva yttrande över förslag från lönenämndens sida. Distriktskommittéerna bestå av lika antal arbetsgivare och arbetare, av vilka några äro ledamöter av lönenämnden och de övriga representera vederbörande parter inom distriktet. Inom varje distriktskommitté måste finnas minst en »förordnad» ledamot. Lönenämnden bestämmer om distriktskommittéers tillsättande och området för deras verksamhet.

Övriga lagbestämmelser. Inom samtliga yrken, där lönenämnder upprättats, gälla följande bestämmelser:

1) Väntetid. En arbetare, som är anställd uti arbete, för vilket minimilönesats fastställts, måste betalas efter denna lönesats för hela den tid, under vilken han väntat på arbete uti arbetsgivarens lokaler, för så vitt han icke uppehållit sig därstädes utan arbetsgivarens uttryckliga eller tysta medgivande. Vad beträffar styckarbetare, beräknas deras ersättning för väntetid på grundval av den allmänna minimilönesats för arbete på tid, som är tillämplig å ifrågavarande arbetare. Att märka är härvid,

att under »väntetid» ej inbegripes vanliga måltidsraster, då arbetaren befinner sig inom lokalen, i ett rum eller å en plats, där intet arbete utföres.

2) Lärlingspengar. Arbetsgivaren får icke, vare sig direkt eller indirekt, mottaga ersättning (premium) från lärling, å vilken minimilönesats kan tillämpas, för så vitt icke ersättningen erlägges inom fyra veckor efter anställningens början på grund av bestämmelse i lärlingskontrakt.

3) Avdrag. Minimilönen måste utbetalas till hela sitt belopp utan något avdrag, med undantag för sådant, som avses i lagen om allmän sjuk- och invaliditetsförsäkring (National Health Insurance Act) eller avdrag för pensions- eller sparkassa, upprättad enligt grunder som godkänts av parlamentet. Avdrag, som eljest skulle vara medgivna enligt trucklagarna, få icke göras från löner, som utbetalas efter fastställd minimisats.

4) Svaga och skadade. Då en arbetare på grund av allmän svaghet (infirmity) eller ådragen fysisk skada är urståndsatt att förtjäna den minimilönesats, som eljest skulle äga tillämpning å honom, kan lönenämnden för honom utfärda ett särskilt tillstånd (permit of exemption) med angivande av de villkor, under vilka han må anställas mot mindre betalning än minimilönen.

2. Institutionens utveckling och kritiken därav.

Skiljaktigheten mellan 1909 och 1918 års lagar. Såsom nyss antytts, bestod mellan den ursprungliga lagen av 1909 och 1918 års lag den principiella skiljaktigheten, att den förra begränsade sig till »utsvettade» yrken, medan den senare avsåg lönereglering i allmänhet inom yrken, där effektiva anordningar för genomförandet av en sådan saknades, d. v. s. där organisationsväsendet å ömse sidor var jämförelsevis svagt utvecklat. Denna betydelsefulla utvidgning av lönenämndernas verksamhetsområde tillkom i enlighet med ett yrkande av den s. k. Whitleykommittén, som avsåg att av lönenämndsinstitutionen skapa någon slags motsvarighet till industriråden. Inom sådana yrken, där organisatoriska förutsättningar saknades för bildandet av industriråd, skulle lönenämnder upprättas för att på tvångets väg genomföra, vad som industriråden förutsattes kunna nå genom bägge parternas frivilliga medverkan.

Enligt den ursprungliga lagen erfordrades parlamentets sanktion för beslut om upprättande av nya lönenämnder, men 1918 års lag lade de facto bestämmanderätten i arbetsministerns hand med den förut omnämnda inskränkningen, att förslag till kungörelse om beslutet skall publiceras och att officiell undersökning skall anställas i frågan, för den händelse förslaget möter allvarliga erinringar.

Vidare hade lönenämnderna ursprungligen endast befogenhet att fastställa minimilönesatser för arbete på tid och för styckarbete, men senare tillades dem, såsom nämnt, även rätt att stipulera garanterad minimilön, viss tidlön såsom basis för stycklön samt lönesatser för övertid.

Nämnas må också, att, medan enligt 1909 års lag en fastställd lönesats icke erhöll straffrättsligt bindande verkan förrän efter sex månaders förlopp, numera arbetsministern äger när som helst förordna därom.

Vissa verkningar av 1918 års lagstiftning. Den ovannämnda utvidgningen av lönenämndernas verksamhetsområde och ökningen i nämndernas antal har medfört vissa betydelsefulla verkningar på den industriella arbetsmarknaden i stort. Från att avse en förbättring av löneförhållandena inom »utsvettade» yrken har institutionen utvecklat sig till att bliva ett medel för genomförandet av obligatorisk lönereglering inom vidsträckta områden av näringslivet. De fastställda minimilönesatserna för arbete på tid ha för mindre yrkesskickliga manliga arbetare växlat mellan 44 s. och 66 s. i veckan, medan för fullt yrkesskickliga arbetare och förmän lönesatser upp till 93 s. à 94 s. i veckan fastställts. För styckarbete ha inom en del yrken uppgjorts mycket omfattande prislistor, vilka i vissa fall kommit att gälla icke såsom minimi- utan som normallöner.

Så länge prisnivån fortsatte att stiga, mötte denna löneregleringinga större svårigheter. Men då omslaget i konjunkturerna inträdde under år 1920 och arbetsgivarna funno sig föranlåtna att kräva lägre löner, yppade sig motstånd från arbetarsidan, varjämte lagbestämmelserna befunnos utgöra ett hinder mot lönenivåns anpassning efter det förändrade ekonomiska läget.

Talrika klagomål framkommo därför med yrkanden på ändring uti lagstiftningen, och regeringen tillsatte i september 1921 för frågans utredning en kommitté, som helt nyligen avgivit sitt betänkande. Kommittén har efter ordföranden plägat benämnas »Lord Cave's Committee».

3. Betänkande med förslag om ändrad lagstiftning.

Klagomål mot lönenämnderna. De förnämsta klagomål, som framförts mot lönenämndsinstitutionen, angivas av kommittén vara:

a) att de höga minimilönesatserna och saknaden i vissa fall av bestämmelser om lönesatsernas anpassning efter lokala förhållanden föranlett driftsinskränkningar och arbetslöshet;

b) att löneregleringen bidragit att skärpa konkurrensen från småmästare utan lejd arbetskraft och givit utländska producenter ett övertag;

c) att inom vissa yrken fastställda lönesatser för minderåriga arbetare varit ägnade att försvåra rekryteringen av yrket;

d) att de stränga gränser, som uppdragits vid lagbestämmelsernas tillämpning, mångfalden av nämnder för närstående yrken ävensom bristande samverkan nämnderna emellan framkallat illojal konkurrens samt i praktiken föranlett slitningar och trassel;

e) att den tid, som enligt lagen erfordrades för revision av en gång fastställda lönesatser, gjort det omöjligt att avpassa lönerna efter förändrade priser och levnadskostnader.

Av inför kommittén hörda representanter för arbetarna hava å andra sidan dessa klagomål bemötts.

Kommitténs ståndpunkt i principfrågan. Kommittén stannar vid det slutomdömet, att klagomålen, om också i en del punkter överdrivna, dock hava ett visst berättigande. Framför allt var det, säger kommittén, olyckligt för lönenämndssystemet, att många av de genomförda löneförhöjningarna trädde i kraft vid en tid av sjunkande konjunkturer, och bevis anses föreligga för att den sålunda ökade kostnaden i en del fall gjort det svårt för vederbörande arbetsgivare att lämpa sig efter de förändrade förhållandena. På marknaden kunde icke ernås ett pris, som täckte de höjda produktionskostnaderna, särskilt icke vid konkurrens med utländska tillverkare, och följden måste bliva *driftsnedläggelser och försämrad arbetstillgång.*

Å andra sidan anser kommittén det vara konstaterat, att lönenämndssystemet i flera hänseenden haft välgörande verkningar. Såsom sådana nämnas den inträdda förbättringen i de minst yrkesskickliga och förut sämst ställda arbetarnas villkor, det skydd, som lagen lämnat arbetsgivarna mot konkurrens med underbetald arbetskraft, de av lagen underhjälpta strävandena att modernisera arbetsmetoderna m. m. Kommittén anser sig ock kunna konstatera, att lönenämnderna medfört en förbättring i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare samt bidragit att främja organisationsväsendet.

Med hänsyn härtill finner sig kommittén icke kunna biträda framkomna yrkanden på att hela lönenämndsinstitutionen skulle avskaffas. Ej heller anser sig kommittén kunna förorda, att institutionen skulle ersättas med en lagstiftning om nationell minimilön, lika inom skilda yrken. En sådan innefattar en mängd omtvistade spörsmål, såsom frågan om förhållandet mellan manliga och kvinnliga arbetares löner, om understöd åt de av familjeförsörjaren beroende, om skillnader betingade av lokala förhållanden o. s. v. Det påpekas också, att minimistycklöner icke kunna undvaras inom hemindustrien, men att möjlighet icke förefinnes att fastställa dessa löner på nationell basis. Det erinras jämväl om att ett förslag i ämnet från 1919 års stora industri-

konferens sedermera fått förfalla och att på sista tiden anställda undersökningar i Australien icke utfallit till förmån för nationell minimilönlagstiftning.

Då kommittén sålunda uttalar sig för ett bibehållande av lönenämnderna, anser den emellertid tiden vara kommen för en närmare *precisering av deras uppgifter i enlighet med den princip, på vilken den ursprungliga lagen av år 1909 var byggd.* Denna kommitténs ståndpunkt innebär, att lönenämndsinstitutionen på nytt skulle begränsas att avse skydd mot »utsvettning» av arbetskraften och att de vidsträcktare uppgifter i löneregleringshänseende, som Whitley-kommittén velat tilldela nämnderna och som anvisas av 1918 års lag, skulle förfalla. I enlighet härmed föreslår kommittén först och främst, att arbetsministerns befogenhet att upprätta lönenämnder skall begränsas till sådana yrken, där en obehörigt låg lönenivå existerar och där på arbetarsidan icke förefinnes tillräckligt stark organisation för genomförandet av en effektiv löneregelering. Ministerns beslut skall i varje fall föregås av en offentlig undersökning i ämnet.

Nämndernas befogenhet att fastställa lönesatser. Från samma utgångspunkt föreslår vidare kommittén, att lönenämndernas befogenhet att fastställa lönesatser med straffrättsligt bindande verkan skall begränsa sig till fastställandet av sådan minimilön, som med hänsyn tagen till förhållandena å orten erfordras för livsuppehället och som kan bäras av yrket i fråga. Däremot skola de högre lönesatser, som av nämnderna kunna fastställas för mera yrkesskickliga arbetare, icke hava annan än civilrättsligt bindande verkan.

Närmare bestämt skulle lönenämnderna kunna fastställa:

I. *Med straffrättsligt bindande verkan:*

a) en allmän minimitidlön för massan av yrkets arbetare med hänsyn tagen till den lägsta graden av yrkesskicklighet inom yrket, åvilande detta nämnden såsom en skyldighet;

b) en speciell lägre minimitidlön för vissa hjälparbetarkategorier;

c) en tidlön såsom basis för stycklönen (se det föregående);

d) en garanterad minimitidlön för styckarbetare (se det föregående);

e) minimistycklöner för ute- eller hemarbetare;

f) lönesatser för övertid, baserade på de ovan nämnda.

Vad beträffar de under b)—f) angivna lönesatserna, skulle dessa kunna av nämnderna fastställas först efter erhållet bemyndigande från arbetsministern.

Vidare skulle nämnderna hava befogenhet att fastställa:

II. *Med civilrättsligt bindande verkan:*

a) speciella minimitidlöner och tidlöner såsom basis för stycklön för alla slags specialarbetare inom yrket;

b) minimistycklöner för verkstadsarbetare;

c) speciella minimistycklöner för verkstadsarbetare å viss arbetsplats efter särskild ansökan från arbetsgivarens sida;

d) lönesatser för övertid, baserade på de här ovan nämnda.

Medan lönesatser inom den först angivna gruppen skola fastställas genom vanligt majoritetsbeslut av nämndens samtliga ledamöter, inkl. de »förordnade», föreslår kommittén i fråga om lönesatser inom den andra gruppen, att dessa skola hava biträtts av minst tre fjärdedelar av vardera sidans representanter, förutsatt att minst halva antalet är närvarande på bägge sidor. För underlättande av uppgörelse förordar kommittén, att i sistnämnda fall bägge parterna på förhand utfästa sig att hänskjuta uppkommen meningsskiljaktighet till utomstående person. Efter föredöme av bestämmelserna i 1921 års spannmålslag föreslår kommittén också, att en lönesats inom andra gruppen, som stadfästs av arbetsministern, skall kunna utkrävas, även om annorlunda avtalats mellan parterna. Dock skall en lönenämnd i särskilda undantagsfall kunna medgiva, att avtal om lägre lönesats blir gällande, och om nämnden vägrar sin

medverkan härtill, skall arbetsgivaren kunna vädja till en särskild nämnd, förslagsvis tillsatt av arbetsministern.

Övriga förslag av kommittén. Dessa äro de viktigaste förändringarna, som föreslås av kommittén. Men dessutom framlägger kommittén en hel del förslag, avseende att göra lönenämndsinstitutionen med de begränsade uppgifter, som tänkts tillkomma densamma, mera smidig och lättare att anpassa efter rådande förhållanden på arbetsplatserna och skiftande konjunkturer.

Av den i gällande lag givna befogenheten att upprätta distriktskommittéer har gjorts ringa bruk och, där så skett, har kommittéernas yttrande i allmänhet inhämtats på ett så sent stadium av ärendets handläggning, att det kommit att sakna praktisk betydelse. Inom de rent industriella yrkena anser också kommittén, att ringa behov föreligger av distriktsreglering, emedan konkurrensen inom dessa yrken skapat tämligen likartade förhållanden över hela landet. Emellertid förordar kommittén, att arbetsministern må tilldelas befogenhet att efter samråd med vederbörande lönenämnd upprätta distriktskommittéer även inom här ifrågavarande yrken och att vid viss frågas behandling deras yttrande redan i förväg skall inhämtas.

Inom sådana yrken som detaljhandel, modesömnad, beställningsskrädderier och tvättinrättningar föreligger enligt kommitténs mening större fog för reglering distriktsvis på grund av olikartade lokala förhållanden. Det föreslås, att för dessa yrkens vidkommande arbetsministern må äga befogenhet att upprätta självständiga distriktslönenämnder, bestående av representanter för bägge sidor med en opartisk ordförande, samt att deras verksamhet yrkesvis samordnas under en gemensam kommitté.

I fråga om lönereglering för lärlingar har kommittén funnit, att i en del fall utbildningen inom yrket tagit skada genom att automatiskt stigande lönesatser fastställts utan hänsyn till ådagalagd flit och skicklighet samt genom att lönen icke vederbörligen avpassats efter lärlingsskapets art. Kommittén förordar, att lönesatserna allmänt avpassas efter såväl yrkesvana som ålder samt att lägre löner fastställas för sådana lärlingar, som ämna kvarbliva i yrket, för att uppmuntra till anställning av dylika.

Medgivande att anställas mot lägre betalning än minimilönen, vilket enligt gällande lag såsom nämnt endast kan lämnas arbetare, lidande av allmän svaghet eller ådragen fysisk skada, anser kommittén böra kunna utsträckas till sådana arbetare, som på grund av kroppsfel, ålder eller annan orsak äro ur stånd att förtjäna minimilön (»slow workers»).

Arbetsministerns rätt att, innan han fastställer en lönesats, återförvisa ärendet till vederbörande lönenämnd för ny omprövning har givit anledning till klander i några fall och t. o. m. föranlett den misstanken, att han vid utövandet av denna sin rätt låtit sig ledas av sidoinflytelser. I stället har föreslagits, att rätten att fastställa nämndernas beslut skulle överlämnas till en central lönenämnd för samtliga yrken, vilken även kunde tilldelas befogenhet att i vissa avseenden sammanjämka de olika nämndernas beslut. Kommittén finner visserligen, att en sådan anordning kunde erbjuda en del fördelar, men anser det å andra sidan omöjligt att förlägga beslutanderätten i sista hand till en korporation, som icke är ansvarig inför parlamentet. Dessutom kunde det befaras, att en central institution skulle undergräva de enskilda nämndernas auktoritet och försvåra samarbetet inom dessa. Kommittén vill därför icke tillstyrka en så genomgripande förändring utan föreslår endast, att arbetsministern må äga rätt att, innan fastställelse meddelas, hänvisa ärendet till omprövning av den enligt 1919 års skiljedomslag upprättade permanenta skiljedomstolen för arbetstvister (Industrial Court) eller också anställa en offentlig undersökning i målet.

Såsom i det föregående nämnts, anses den stränga avgränsningen vid lagbestämmelsernas tillämpning i förening med mångfalden av nämnder för närstående yrken hava förorsakat en hel del slitningar och trassel. För att råda bot härpå föreslår kommittén, att arbetsministern må äga befogenhet att sammanslå nämnder för närbesläktade yrken och att, på ansökan av en arbetsgivare, förordna om tillämpning av enhetliga lönesatser vid arbetsstället i fråga. Likaså föreslås, att

arbetsministern må äga tolkningsvis avgöra, huruvida viss arbetare eller grupp av arbetare omfattas av lönenämnds beslut, dock så att den som anser sig förorättad av ministerns beslut må vädja till domstol (High Court).

Enligt 1918 års lag äger arbetsministern upphäva fastställda lönesatser inom visst yrke, en bestämmelse som anses tillkommen i syfte att förbereda upprättandet inom yrket av ett industriråd enligt Whitleyschemat. Det har befarats, att tillämpningen av denna bestämmelse kunde utnyttjas för illojala lönenedpressningsförsök, och kommittén föreslår med hänsyn härtill, att arbetsministerns befogenhet uti ifrågavarande hänseende må begränsas till rätt att suspendera en lönenämnds verksamhet, sedan han dessförinnan låtit anställa en offentlig undersökning i ämnet.

Såsom i det föregående visats, måste förslag om nya lönesatser av nämnderna delgivas de intresserade, och först efter två månaders förlopp kan ärendet vidarebefordras till arbetsministern, som inom ytterligare en månad har att meddela fastställelse eller återförvisa ärendet. På detta sätt beräknas i genomsnitt en tid av fyra månader förlöpa, innan väckt fråga blivit slutbehandlad. Med hänsyn till fluktuationerna på marknaden och uti levnadskostnaderna har det ansetts önskvärt, att proceduren förkortas. Kommittén föreslår också, att delgivningsperioden i fråga om förslag till ändring eller upphävande av lönesatser med straffrättsligt bindande verkan förkortas till en månad och i fråga om övriga lönesatser till 14 dagar. Likaså föreslås, att fastställelseperioden (utom i särskilda undantagsfall eller då ärendet hänskjutes till den permanenta skiljedomstolen resp. till offentlig undersökning) förkortas till 14 dagar.

Ytterligare uppskov har ibland förorsakats därav, att nämnderna på grund av gjorda erinringar ansett sig böra modifiera sitt förslag och låtit även det nya förslaget undergå delgivningsproceduren. Kommittén förordar, att sålunda modifierat förslag må kunna omedelbart underställas ministern för ratifikation, förutsatt att det nya förslaget biträtts av minst tre fjärdedelar av vardera sidans närvarande representanter i nämnder samt att minst halva antalet varit närvarande på bägge sidor.

Bland smärre förändringar i gällande lagstiftning, som föreslås av kommittén, må till sist följande omnämnas:

att lönenämnderna må tilldelas befogenhet att fastställa lönesatser på grundval av glidande skala;

att lönenämnderna vid fastställande av lönesatser för övertid må kunna göra dessa beroende av att arbete utförts visst antal timmar i veckan, förutsatt att arbetsgivaren berett tillgång därtill;

att den bestämmelse i 1918 års lag, som förhindrar ändring i fastställd lönesats under det första halvåret utan särskilt medgivande av arbetsministern, må upphävas;

att då en arbetsgivare genom dom förpliktas utbetala viss lön, domen skall givas retroaktiv verkan för sex månader med rätt för domaren att ytterligare utsträcka den retroaktiva perioden;

att i åtskilliga hänseenden en mera intim samverkan etableras mellan lönenämnderna och vederbörande avdelning inom arbetsministeriet;

att en årlig redogörelse utarbetas för lönenämndernas verksamhet och framlägges för parlamentet.

Kommitténs betänkande är enhälligt och har i pressen i allmänhet mottagits med gillande. Arbetartidningen »Daily Herald» betecknar det dock som ett nedslående dokument, lidande av de svagheter, som vanligen vidlåda en kompromiss. Vad man på denna sida synes komma att motsätta sig är bl. a. upphävandet av vissa lönesatsers straffrättsligt bindande verkan, uppdelningen av yrken på distriktslönenämnder, förslaget om lägre minimilön för hjälparbetare, om vissa timmars ordinarie arbete i veckan såsom villkor för övertidsbetalning m. m.

London den 30 maj 1922.

Erik Sjöstrand.

Tysk lagstiftning om hembiträden.

Intill revolutionen hade Tyskland liksom många andra stater ordnat hembiträdenas arbetsrättsliga förhållanden i s. k. tjänstehjonsstadgar. De voro sålunda rättsligt jämställda med jordbruksarbetare i fast anställning (»Gesinde»). Men det fanns ingen enhetlig arbetsrätt för dessa arbetare i Tyskland. Icke blott att varje stat hade sin egen lagstiftning på området, utan även inom de enskilda staterna funnos olika »Gesindeordnungen» för olika provinser. Särskilt var detta fallet i Preussen, där man vid den preussiska statens utvidgande hade för de nya provinserna godtagit den tjänstehjonslagstiftning, som förut gällde därstädes. Sålunda hade Schleswig-Holstein en annan tjänstehjonsstadga än Hannover, Schlesien o. s. v. Socialdemokratien såväl som borgerliga socialreformpartiet hade länge före kriget krävt en ändring i dessa olidliga förhållanden. De socialdemokratiska kraven gingo ut på slopandet av allt vad tjänstehjonsstadga heter och infogandet av dessa arbetarkategoriers rättsliga förhållanden i den allmänna arbetsrätten. Vid revolutionens utbrott i november 1918 var en av folkkommissariernas första regeringshandlingar att upphäva alla undantagslagar mot jordbruksarbetare och andra med dem jämställda s. k. tjänstehjon.

Man var emellertid snart klar däröver, att något annat måste sättas i stället för de upphävda lagarna och förordningarna. Visserligen innehåller den tyska borgerliga lagen ingående bestämmelser rörande tjänsteavtal i allmänhet, så att man utan vidare kunde inrangera nämnda arbetstagarekategori under dessa allmänna bestämmelser. Men de beröra endast själva arbetsavtalets rättsliga innebörd och form, medan den moderna uppfattningen i Tyskland kräver skyddsbestämmelser för arbetstagaren och icke blott en juridisk reglering av arbetsavtalets former och följder. Meningen är, att en ny sakernas ordning även för dessa arbetstagarekategorier skall upprättas genom den enhetliga arbetsrätt, för vars genomförande omfångsrika förarbeten nu pågå sedan ett par år. Det visar sig emellertid, att dessa förarbeten bli så ytterst komplicerade på grund av den tyska arbetsrättens stora omfattning och splittringen i många lagar, att man ännu kan få vänta år, innan den förenande lagstiftningen på detta område blir genomförd.

Riksregeringen har därför tagit initiativet till en ny speciallag för s. k. hembiträden. Det har såväl för hembiträdena själva som deras arbetsgivare visat sig vara otillräckligt med den rättsliga ordning av deras arbetsavtal, som den allmänna borgerliga lagen träffar. Å andra sidan vill regeringen icke betrakta den nu påyrkade särskilda lagstiftningen såsom definitiv utan endast såsom en nödfallshjälp, intills den allmänna enhetliga arbetsrättslagen hunnit bli verklighet. Men man vill ändock gestalta denna mer såsom ett provisorium tänkta speciallag för hembiträden på ett sätt, som möjliggör eller underlättar dess senare överförande i den allmänna arbetsrättslagen.

Riksnäringsrådet erhöll regeringens förslag för att yttra sig därom. Under förhandlingarna i riksnäringsrådets utskott visade det sig, att redan denna lilla specialfråga av den allmänna arbetsrätten är ganska komplicerad och att den stöter på mycket stora meningsskiljaktigheter. Redan vid preciserandet av begreppet hembiträde har näringsrådets socialpolitiska utskott skilt sig från regeringens uppfattning. Regeringen betecknade i sitt förslag såsom hembiträde den, som på grund av ett arbetsavtal presterar arbete för sin arbetsgivares hushåll eller för medlemmar av detta hushåll och upptagits i huslig gemensamhet, d. v. s. att arbetstagaren i fråga har fullständigt fritt vivre hos sin arbetsgivare och sålunda är medlem av arbetsgivarens hushåll. Näringsrådet däremot vill kännetecknа var och en som hembiträde, som presterar arbete för en enskild arbetsgivares hushåll och endast under tiden för sin arbetsberedskap är upptagen i den husliga gemensamheten. Därigenom skulle sålunda även den vara hembiträde, som engagerats för husliga göromål mot lön och mat, men som däremot icke bor inom arbetsgivarens bostad. I båda fallen skola sådana personer undantagas, som måste vara pensionsförsäkrade enligt lagen om pensionsförsäkring för privat-

funktionärer. Det är visserligen litet svårt att föreställa sig, huru detta urskiljande skall försiggå i praktiken, ty så absolut säkert klarställt synes mig begreppet »anställda» enligt § 1 i nämnda försäkringslag icke vara i fråga om huslig tjänst.

Dessutom är icke att räkna såsom hembiträde den, som utom ovannämnda arbetsprestation också sysselsättes med jordbruksarbete, såvida detta senare icke endast är en till hushållet hörande bisyssla; ej heller den, som är underställd kap. 7 i »Gewerbeordnung», och slutligen den, som utom arbeten i hushållet har till övervägande del annat arbete. Om dessa undantag äro regering och riksnäringsråd i huvudsak eniga.

Barn under 14 år få enligt regeringsförslaget icke sysselsättas som hembiträden. Vidare få hembiträden överhuvud icke sysselsättas av prostituerade eller sådana, som upplåta sin bostad åt prostituerade. Riksnäringsrådet vill dessutom även förbjuda sysselsättning av minderåriga hembiträden hos den, som på grund av sedlighetsbrott blivit frånkänd medborgerligt förtroende.

Ett arbetsavtal behöver icke ingås skriftligt, såvida icke en enskild statsregering för sitt lands område så bestämmer. I § 7 regleras hembiträdenas plikter. Sålunda är hembiträdet skyldigt att själv prestera det arbete, för vilket det engagerats. Arbetsgivarens anvisningar skola följas, och biträdet skall behandla i sin vård anförtrodda personer och saker omsorgsfullt samt iakttaga sin arbetsgivares intressen. Uppförandet skall vara utan klander och motsvara hushållets förhållanden. Däremot är hembiträdet icke skyldigt att varaktigt vårda sjuka personer, såvida detta icke uttryckligen överenskommits. Hembiträdet kan även avböja tillfällig vård av sjuka personer och till och med rengörandet av deras kläder och servis, såvida hembiträdets egen hälsa skulle hotas. Riksnäringsrådet vill därutöver förbjuda dylikt arbete för hembiträden under 18 år.

Arbetsgivaren kan icke överföra sitt anspråk på hembiträdets arbetskraft på andra personer, vilka icke höra till hans hushåll. Arbetsgivaren är även skyldig att så långt som möjligt underlätta hembiträdenas arbete. Sysselsätter han hembiträden under 18 år, så skall han vaka över att de föra en sedlig vandel samt främja deras utbildning i hushållsväsendets olika grenar och i övrigt hänvisa dem till förefintliga möjligheter för deras vidare utbildning.

Den kontanta lönen skall utbetalas efter regelmässiga tidsperioder, som icke få vara längre än en månad.

Hembiträdet har anspråk på ett skäligt sovrum, som är klanderfritt i sedligt och hälsovårdshänseende, kan låsas och måste innehålla nödvändiga möbler, i synnerhet en säng. Såvida icke betänkligheter i sedligt eller hälsohänseende förefinnas, kan arbetsgivaren fordra, att hembiträdet skall dela sovrummet med en annan medlem av hushållet, men skall i detta fall varje hembiträde ha sin egen säng. Statsregeringarna kunna för sina resp. länders område utfärda närmare bestämmelser om sovrummets beskaffenhet. Varje hembiträde har anspråk på ett skåp eller dylikt, där hembiträdet kan låsa in sina saker, såvida det icke enligt ortens sed är bruk, att hembiträdet själv skall hålla sig med dylik möbel. Under vintern skall hembiträdet ha möjlighet till att uppehålla sig i ett tillräckligt uppvärmt rum, som eventuellt kan vara köket, såvida arbetsgivaren i sin bostad icke har ett annat uppvärmt rum.

Dessa bestämmelser har näringsrådet kompletterat med en massa detaljkrav, så till exempel att sovrummet skall kunna låsas såväl inifrån som utifrån, att det skall innehålla utom säng också tvättfat etc. och särskild handduk för varje person, ett bord samt erforderliga stolar. Sovrummet skall ha ett kubikinnehåll av minst 15 kbm. per person och får utan hembiträdets medgivande icke användas för andra ändamål.

Arbetstiden bestämmes till sammanhängande 13 timmars arbetsberedskap per dag. De olika statsregeringarna kunna dessutom fastställa tiden för arbetsberedskapens början och slut. Hembiträdet har anspråk på en fri eftermiddag varje vecka samt å två sön- och helgdagar inom 4 veckor. Den fria eftermiddagen skall börja kl. 3 e. m. Inalles har hembiträdet icke anspråk på mer än två fria eftermiddagar under en sju dagars arbetsvecka. Genom särskild överenskommelse kan stadgas, att i stället

för två lediga eftermiddagar en fullständig fridag skall träda. Hembiträdet kan icke i förväg avstå från denna s. k. förkortade arbetsberedskap, d. v. s. lagstiftaren vill, att bestämmelsen skall vara bindande och icke skall kunna suspenderas genom arbetsavtal. På sön- och helgdagar får hembiträdet endast sysselsättas med löpande arbeten. Riksnäringsrådet har bl. a. kompletterat dessa bestämmelser med att arbetsberedskapen skall vara 13 timmar och den oavbrutna vilotiden 11 timmar.

Under arbetsberedskapen har hembiträdet anspråk på minst 2 timmars rast, hembiträden under 18 år minst 3 timmar. Under dagar med förkortad arbetsberedskap skola rasterna vara tillsammans minst 1 timme.

Hembiträdet behöver endast i undantagsfall göra övertidsarbete, som icke är alldeles betydelselöst, och dess vilotid får för detta ändamål endast i trängande oförutsedda fall eller på grund av särskild överenskommelse för det enskilda fallet avbrytas. För dylikt övertidsarbete skall en motsvarande förkortning av arbetsberedskapen göras helst redan följande dag. Dessutom skall övertidsarbetet betalas särskilt.

Hembiträdet kan fritt förfoga över den fritid, som ligger utom arbetsberedskapen. Å dagar med förkortad arbetsberedskap kan biträdet gå ut efter önskan, å andra dagar endast med arbetsgivarens medgivande. I varje fall måste hembiträdet före utgåendet meddela arbetsgivaren detsamma. Regeringsförslaget vill överlåta åt statsregeringarna att träffa närmare bestämmelser i denna fråga, medan riksnäringsrådet har förkastat denna bestämmelse.

Hembiträdet måste lämnas skälig tid till uppfyllande av sina medborgerliga och kyrkliga plikter och för utövande av sina medborgerliga och kyrkliga rättigheter, särskilt tid till att bevista gudstjänsten samt, såvida en obligatorisk yrkesskola finnes, tid till att bevista undervisningen. Om så erfordras, måste arbetsberedskapen förkortas med motsvarande tid.

Hembiträdet har efter 9 månaders sysselsättning i samma hushåll anspråk på minst en veckas semester om året. Anspråk på semester kan ej göras, om biträdet har uppsagt sin plats. Statsregeringarna kunna bestämma intill 3 veckors semester efter 2 års anställning. Med arbetsgivarens medgivande kan semestertiden tillbringas i arbetsgivarens hushåll. Under semestern skall biträdet erhålla utom sin kontanta lön även ersättning för den mat, det icke förtär i arbetsgivarens hushåll. Har överenskommelse om ersättningens storlek icke träffats, gäller den på orten övliga eller skäliga kostnaden för hembiträdets kost.

Vid sjukdomsfall har arbetsgivaren att sörja för nödvändig vård, tills den lagliga sjukförsäkringen hunnit ingripa. Denna förpliktelse upphäves samtidigt med arbetsavtalet och senast 6 veckor efter sjukdomens början. Däremot beröres icke arbetsgivarens skyldighet till sjukvård därav, att han omedelbart avskedar den sjuka tjänaren, såvida icke denna vid arbetsavtalets ingående förteg en redan befintlig sjukdom, eller om tjänaren har med avsikt framkallat sjukdomen eller slutligen, om sjukdomen hotar arbetsgivarens eller hans familjs eget liv och hälsa. De genom sjukvården uppstående kostnaderna kan arbetsgivaren till $^2/_3$ avdraga från arbetslönen.

För den skada hembiträdet eventuellt kan göra i arbetsgivarens hushåll har det endast att ansvara, såvida skadan framkallats med vilja eller genom grovt slarv.

Uppsägningsfristen måste vara lika för båda parterna. Statsregeringarna kunna för sina resp. länders områden fastställa bestämda uppsägningstider. Utan uppsägning är hembiträdet berättigat lämna sin tjänst endast när viktiga orsaker föreligga, såvida tjänsten lämnats inom högst tre dagar från den dag den viktiga orsaken blev känd. Såsom viktiga orsaker nämner § 24 följande:

1) om hembiträdet mot sin vilja ständigt erhåller annat arbete, än som överenskommits;

2) om lönen icke betalas eller icke betalas punktligt, fastän upprepade maningar skett;

3) om betydlig fara uppstår för hembiträdets liv, hälsa eller sedlighet;

4) om arbetsgivaren eller andra personer i hans hushåll begå våld mot eller grovt förolämpa hembiträdet, såvida arbetsgivaren vägrar hembiträdet sitt skydd;

5) om hembiträdet anmodas att begå handlingar, som strida mot lag eller god sed.

Arbetsgivaren å sin sida är berättigad att omedelbart avskeda hembiträde:

1) om hembiträdet vägrar att uppfylla avtalade skyldigheter eller annars grovt försummar sina plikter;

2) om hembiträdet använt sig av förfalskade betyg, legitimationspapper etc. eller förhemligat, att det har plikter på en annan plats eller förhemligat en sjukdom, som betydligt nedsätter arbetsberedskapen eller utgör en betydlig fara för arbetsgivarens och hans familjs liv och hälsa;

3) om hembiträdet begår våld mot eller grovt förolämpar arbetsgivaren eller andra personer, som dela den husliga gemensamheten med arbetsgivaren;

4) vid stöld, underslev, bedrägeri eller trots varning fortsatt osedlig vandel samt om hembiträdet förleder eller försöker förleda andra personer, som dela den husliga gemensamheten, till handlingar som strida mot lag eller god sed;

5) om hembiträdet med vilja skadar arbetsgivarens bohag.

Den, som ger anledning till omedelbart upphävande av arbetsavtalet, är skyldig att ersätta den skada, som därigenom uppstår.

Uppsägningen skall ske skriftligt, såvida arbetsavtalet uppgjorts skriftligt. Efter uppsägningen har hembiträdet rättighet att få skälig tid beviljad för uppsökande av en annan plats.

Rörande bestämmelserna om uppsägning har näringsrådet gjort flera ändringar i regeringens förslag. Sålunda skall hembiträdet ha rättighet att utan uppsägning sluta sin plats, om arbetsgivaren vid städjandet lämnat lögnaktiga uppgifter, som äro ägnade att väsentligt påverka arbetsförhållandet; vidare skall enligt näringsrådets beslut uppsägningen alltid ske i skriftlig form.

Vid arbetsavtalets slut har hembiträdet anspråk på ett arbetsbetyg, som, om biträdet så begär, skall innehålla sanningsenliga uppgifter om arbetsprestationen och uppförandet. Betyget skall lämnas så tidigt, att hembiträdet kan använda sig av detsamma vid uppsökandet av en ny plats. Riksnäringsrådet vill i motsats till regeringen uppdela arbetsbetyget i två olika beståndsdelar, den ena med namnet arbetsattest skall utställas tillsammans med uppsägningen, medan arbetsbetyget först lämnas, när hembiträdet avgår från sin plats. Arbetsattesten skulle sålunda endast innehålla uppgift om tiden för och arten av hembiträdets sysselsättning hos arbetsgivaren, men däremot icke uttala sig om kvalifikation och uppförande.

Stora meningsskiljaktigheter har § 30 i regeringsförslaget framkallat, som fordrar, att hembiträdet måste ha ett särskilt legitimationspapper, försett med fotografi och egenhändig underskrift. För orter med mindre än 5 000 invånare kan statsregeringen bestämma, att dylik »Hausgehilfenausweis» icke behöver finnas. Legitimationen skall innehålla hembiträdets fullständiga namn, födelsedatum och -ort samt till vilken stat det hör. Vidare måste på legitimationen vara antecknat dagen, när den utfärdades, och den måste vara försedd med den utfärdande myndighetens stämpel och tjänstgörande tjänstemans underskrift. Hembiträdet kan begära, att i legitimationen upptagas uppgifter om hembiträdets fackliga utbildning samt konfession. Riksnäringsrådets socialpolitiska utskott har förkastat dessa bestämmelser i regeringsförslaget och i en resolution motiverat sin hållning därmed, att bestämmelserna ha framkallat djupa meningsskiljaktigheter bland parterna. De organiserade hembiträdena ha bestämt avböjt en dylik legitimation, i vilken de se en social nedsättning av sitt yrke.

Regeringsförslaget innehåller vidare särskilda bestämmelser om s. k. hushållsarbetare, d. v. s. sådana arbetare, som på grund av ett arbetsavtal äro tidvis sysselsatta i arbetsgivarens hushåll mot lön utan att vara upptagna i den husliga gemensamheten. För sådana arbetare skulle arbetstiden utgöra högst 56 timmar i veckan och skall kunna fördelas enligt fri överenskommelse; arbetaren måste ha minst 10 timmars oavbruten vilotid, minderåriga under 18 år 11 timmars, såvida ifrågavarande arbetare är sysselsatt hos samma arbetsgivare flera dagar å rad. Varar sysselsättningen längre än 2

veckor, så skall varannan söndagseftermiddag efter kl. 2 vara fri. Barn under 14 år få icke sysselsättas mer än 3 timmar om dagen; äro de skolpliktiga, får deras sysselsättning icke äga rum på morgnarna före skoltid. Barn under 12 år få överhuvud taget icke sysselsättas. Riksnäringsrådets socialpolitiska utskott föreslår strykandet av dessa bestämmelser såsom olämpliga. Utskottet är av den uppfattningen, att dessa arbetskrafter visserligen på det stora hela utföra samma arbeten som de egentliga hembiträdena, men att det för hembiträdeskaraktären väsentliga, upptagandet i arbetsgivarens husliga gemenskap, saknas. Deras arbetsrättsliga förhållanden böra därför icke regleras genom denna speciallag utan i den allmänna arbetsrättslagen.

Lagens efterlevnad skall kontrolleras av utskott, bestående av representanter för hembiträdena och deras arbetsgivare. En opartisk ordförande kan tillkallas. Utskottet tillsättes enligt statsregeringens bestämmelser endera för ett helt land eller delar därutav; i regeln skola de upprättas i samband med den allmänna arbetsförmedlingen. Utskotten få endast träda i verksamhet efter hänvändelse av en intressent eller av en av denne befullmäktigad organisation av arbetsgivare eller hembiträden. Riksnäringsrådet går i denna fråga längre än regeringen, ty regeringen vill endast göra en fakultativ bestämmelse, så att dylika utskott kunna upprättas, medan riksnäringsrådets socialpolitiska utskott gör dem obligatoriska. Riksnäringsrådet överlämnar också åt arbetsgivarnas och hembiträdenas fackliga organisationer att uppgöra förslagslistor för utskottens tillsättande. Dessutom vill näringsrådet uttryckligen bestämma den centrala statsmyndighet, som skall uppfylla de särskilda uppgifter, som i denna lag anförtrotts åt de enskilda staternas regeringar. Denna centrala myndighet skall enligt näringsrådets förslag vara den myndighet, som är högsta instans för socialförsäkringen inom vidkommande stat, alltså i regeln social- eller arbetsministerierna.

En arbetsgivare, som med vilja eller av slarv åsidosätter en skriftlig anordning, som hemtjänsteutskottet (»Hausdienstausschuss») tillställt honom för genomförande av de för hembiträdena utfärdade skyddsföreskrifterna, kan inför arbetsdomstolen dömas till 1 000 Marks böter i varje särskilt fall.

Dessa äro de väsentliga bestämmelserna i lagförslaget jämte de huvudsakligaste ändringar, som riksnäringsrådets socialpolitiska utskott föreslår. Det synes mig vara ganska tvivelaktigt, om en lag med så vittgående bestämmelser har utsikt att vinna erforderlig majoritet i riksdagen.

Berlin den 17 juni 1922. *Wilhelm Jansson.*

Förslag om utsträckt arbetstid vid de franska järnvägarna.

Franska järnvägsrådet har på möte den 14 juni beslutat att ingå till ministern för de offentliga arbetena med förslag om ökad arbetstid vid samtliga franska järnvägar. Tills vidare föreligger endast en kort kommuniké till pressen samt några privata uttalanden från medlemmar i järnvägsrådet. Med stöd därav torde emellertid följande kunna meddelas:

Arbetstiden vid de olika franska järnvägsnäten har hittills icke varit fastställd genom sådant i lagen av den 23 april 1919 avsett dekret, vilket utfärdas efter förslag av Conseil d'Etat och efter hörande av de olika av frågan intresserade parterna. Den har i stället varit reglerad genom av myndigheterna godkända särskilda överenskommelser mellan de olika bolagen och deras personal. Efter anmodan av M. Le Troquer, minister för de offentliga arbetena, upptog under höstens lopp Conseil d'Etat till förberedande prövning frågan om utfärdande av dekret angående åttatimmarsdagens tillämpning vid de olika järnvägsnäten och ställdes därvid till dess förfogande en inom ministeriet uppgjord P. M. Denna lär ha upptagit en följd av förslag till ändringar i de genom de frivilliga överenskommelserna träffade bestämmelserna och skulle arbets-

tiden genom dessa ändringsförslag komma att avsevärt utökas. I slutet av november månad förra året voro representanter för bolagen och för järnvägsmännen inkallade till överläggning och yttrande angående dessa förslag. Järnvägsmännen anhöllo vid detta tillfälle om frågans bordläggning, enär de icke haft tid att ingående granska promemorian. Dylikt uppskov medgavs. Vid sammanträdet motsatte sig järnvägsmännen de föreslagna förändringarna ur rent formell synpunkt, i det de hävdade, att de stodo i strid mot § 7 i lagen av den 23 april 1919, vari bestämmes, att de administrativa offentliga reglementena böra hänföra sig till överenskommelser, som träffats mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationerna.

Genom en deputation ha järnvägsmännen sedermera inför deputeradekammarens utskott för sociala ärenden framfört sina synpunkter, dels ovan omnämnda formella, dels de materiella angående orsakerna till utgiftsökningen vid de olika järnvägsnäten. Järnvägsmännen bestrida i sistnämnda punkt påståendet, att ökningen i främsta rummet skulle vara beroende av den minskade arbetstiden. De hava för sin del gjort en jämförande sammanställning av utgifterna år 1913 och år 1920 vid Sydnätet (Midi) och kommit till det resultatet, att, medan utgiftsposten löner stegrats från 40 miljoner frcs till 220 miljoner frcs, utgiftsposten för bränsle höjts relativt vida mer, nämligen från 11 miljoner frcs till 130 miljoner frcs, under det den för övriga driftsomkostnader stegrats från 40 miljoner frcs till 298 miljoner frcs. Järnvägsmännen påvisa en rad av brister i de olika nätens tekniska och maskinella utrustning; att inga sådana förbättringar vidtagits, som man avsett under diskussionen i parlamentet om lagförslaget angående åttatimmarsdagen; att organisationen inom samtliga nät lämnar synnerligen mycket övrigt att önska; att avskedandena efter järnvägsstrejkerna och sättet varpå ny och oerfaren personal intagits är en avgörande faktor vid bedömandet av järnvägsmannakårens arbetskapacitet m. m. De ha slutligen yrkat, att inget beslut om uppsägning av hittillsvarande avtal eller utfärdande av ministeriell förordning måtte vidtagas, innan en allsidig ekonomisk och teknisk undersökning ägt rum.

För några dagar sedan meddelades emellertid, i samband med kallelse till sammanträde den 14 juni med järnvägsrådet, att M. Le Troquer låtit genom M. Mussat, generalinspektör vid väg- och vattenbyggnadskåren, utarbeta en omfattande undersökning av åttatimmarsdagen vid järnvägarna. Denna rapport låg till grund för gårdagens debatter inom järnvägsrådet. Den utmynnar i påståendet, att åttatimmarsdagen, som den nu tillämpas, åsamkat järnvägsnäten en årlig merutgift av 1 miljard frcs, samt uti en rad av förslag, hur denna merutgift skulle kunna nedbringas. M. Mussat föreslår bl. a. dels en minskning i personalen av 55 000 anställda, vilket skulle medföra en besparing av c:a 250 miljoner frcs, dels att efter frivillig överenskommelse med personalen nuvarande arbetstiden för denna genom ministeriell förordning utvidgas med 300 timmar per år och anställd. Genom den senare åtgärden beräknar M. Mussat, att 426 miljoner frcs årligen skulle kunna inbesparas.

Järnvägsmännens representanter i järnvägsstyrelsen ansågo sig på grund av den korta tid, som stått till deras förfogande för studium av rapporten, icke kunna för närvarande ingå på en detaljkritik av dessa beräkningar. De anmärkte dessutom, att dessa senare icke stödde sig på en sådan omfattande statistisk undersökning, som från deras sida tidigare förutsatts. De begärde frågans bordläggning tills en dylik ingående utredning förelåg.

Järnvägsrådet avslog emellertid detta yrkande med 36 röster mot 13 samt upptog därefter M. Mussats förslag till detaljbehandling. Efter några smärre ändringar antogs det med 41 röster mot 14.

Järnvägsrådets uttalande skall nu underställas ministerns prövning. På grund av den form, varunder det tillkommit, är det att antaga, att denne gör det till sitt. I så fall torde han i första hand föreslå de olika järnvägsnäten att med snaraste uppsäga hittillsvarande avtal med personalen, därefter att anmoda Conseil d'Etat att upptaga järnvägsrådets uttalande till prövning.

Paris den 15 juni 1922. *Gunnar Löwegren.*

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 21 juli—20 augusti 1922 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
429.	K. kung. ang. höjning för första halvåret 1923 av ersättning, som utgår jämlikt förordn. den 18 juni 1909 (n:r 89) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring	7 juli
432.	K. kung. ang. förande av förteckning över å fartyg sysselsatta minderåriga . . .	30 juni

Kortare meddelanden.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under juni 1922. Antalet arbetslösa, som åtnjöto kontant understöd, uppgick den 30 juni till i runt tal 8 400, vilken siffra angiver, att understödsverksamheten ej oväsentligt minskats i omfattning. Närmast föregående månadssiffra, för maj, var 28 100. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, hade under månaden även minskats, från 221 till 91.

Hela antalet arbetslösa den 30 juni har uppskattats till 49 300, därav c:a 31 300 försörjningspliktiga. Detta innebär i jämförelse med föregående månad en minskning av arbetslösheten med c:a 35 200 personer.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna c:a 1 900 arbetare och landskommunerna 3 400, tillhopa alltså ungefär 5 300 arbetare mot 6 200 vid maj månads slut.

Vid juni månads ingång voro 638 statliga nödhjälpsföretag igång mot 669 vid början av maj månad. Under juni månads lopp ha 42 företag igångsatts, därav 35 genom södra Sveriges statsarbeten samt 7 genom Norrlands statsarbeten. Då 141 företag under denna tid avslutats, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid månadens slut 539. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten den 30 juni sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten under månaden utgjorde som följer:

	Arbetare	Kostnader
Vid södra Sveriges statsarbeten	12 551	1 816 365
» Norrlands statsarbeten	4 520	755 198
» statens järnvägars automobilvägar	154	37 000
» statens diknings- och torvtäktsarbeten . .	84	12 875
» arbetena å Malmslätt	114	26 024
Summa	**17 423**	**2 647 462**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten, vilka uppgingo till 1 812 127 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till c:a 4½ miljoner kronor, mot 5¾ miljoner under maj samt 36 miljoner under månaderna januari—juni tillsammans.

Arbetslöshetskommissionen har beslutat att från och med den 1 augusti och tillsvidare indraga statsbidraget till understödsverksamheten beträffande samtliga de kommuner, inom vilka sådan understödsverksamhet för närvarande bedrives. Dispens härifrån kan under vissa förutsättningar beviljas dylika kommuner, som före den 1 augusti hos kommissionen göra framställning i ämnet. I samband med vidtagandet av dessa åtgärder har kommissionen beslutat att medgiva arbetslösa icke-familjeförsörjare rätt att, så snart de arbetstekniska förhållandena det tillåta, ånyo

erhålla placering vid statens nödhjälpsarbeten. Arbetslösa byggnadsarbetare, evad dessa äro familjeförsörjare eller icke, skola likväl omedelbart avstängas från erhållande av anställning vid statligt nödhjälpsarbete. Vid uttagning av icke-familjeförsörjare till dessa arbeten skall tillses, att företrädesrätt lämnas åt dem, som tillhöra grupperna järn- och metallarbetare, gruv- och bruksarbetare, skogsarbetare samt affärsanställda i nu nämnd ordning. Först därefter må arbetslösa icke-familjeförsörjare, tillhörande andra yrkeskategorier, komma i fråga.

Arbetsmarknaden i England under juni 1922. Det allmänna läget på arbetsmarknaden visade även under juni någon förbättring, men var fortfarande otillfredsställande. Inom textilindustrien, vissa grenar av träindustrien samt järn- och stålindustrien efter verkstadskonfliktens beläggande ökades arbetstillgången, medan kolindustrien företedde en fortgående försämring.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 16·4 till 15·7 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 13·5 till 12·7 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande gått ned från 1·6 till 1·5 miljon, varjämte antalet lediga platser minskades från 18 000 till 16 500.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under juni, var 32 och antalet från föregående månad pågående 50. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 310 000 mot 370 000 föregående månad och 1·6 miljon i juni 1921. Lönesänkningar rapporterades under månaden för c:a 2 miljoner arbetare, under det att c:a 5 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under maj och juni 1922.[1] Förbättringen på arbetsmarknaden fortgick även under maj och juni månader, trots de ökade svårigheter som bränsle- och råvarubristen, kreditnöden och produktionskostnadernas stegring förorsakat.

Arbetslösheten inom fackföreningarna företedde en fortgående minskning från 0·9 under april till 0·7 % under maj och 0·6 under juni, och antalet av offentliga medel understödda arbetslösa kunde också högst väsentligt reduceras, från 69 000 den 1 maj till 30 000 den 1 juni och 20 000 den 1 juli. Sjukkassestatistiken antydde likaledes ökad arbetstillgång, i det antalet försäkringspliktiga från 1 maj till 1 juni ökades med 2·3 % och från 1 juni till 1 juli med 0·2 %. Enligt arbetsförmedlingsstatistiken utgjorde antalet arbetssökande per 100 lediga platser under maj 107 och under juni 103. (Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Nordamerika under maj och juni 1922. Den ökning av arbetstillgången inom Förenta staternas industri, som framträdde under årets föregående månader, har fortgått även under maj. Vid de företag, som ingå i den av U. S. Employment Service förda statistiken, ökades sålunda sammanlagda arbetsstyrkan från 1 616 834 den 30 april till 1 668 988 den 31 maj, alltså en ökning med 3·2 %. Antalet vid dessa företag sysselsatta arbetare låg nu 2·5 % över siffran den 31 januari 1921, som utgör utgångspunkt för denna statistik. Av de olika industrierna företedde automobilindustrien den största ökningen med 11·2 %. Därnäst kommo järnvägarnas reparationsverkstäder med 4·6 % samt järn- och stålindustrien ävensom jord- och stenindustrien med 4·5 %. Nedgång i arbetsstyrkan konstaterades å andra sidan endast inom läder- och tobaksindustrierna.

För Kanada visar den senaste månadsrapporten en fortsatt ökning av arbetstillgången. Vid de i den officiella statistiken ingående företagen betecknas antalet sysselsatta arbetare den 30 juni 1922 med indextalet 91·1 mot 89·2 den 31 maj, 83·3 den 30 april och 80·8 den 31 mars (januari 1920 = 100).

(Industrial Employment Survey Bulletin: Bulletin of the Employment Service of Canada.)

— Kollektivavtal. —

Kollektivavtal i Tyskland år 1920.[2] Antalet enligt den officiella statistiken ingångna kollektivavtal i Tyskland minskades från 9 331 under år 1919 till 8 771 år 1920, medan samtidigt antalet berörda arbetsgivare och arbetare avsevärt ökades. Orsaken härtill är att söka i den starka koncentrationstendensen inom avtalsväsendet, i det att de lokala avtalen i allt större utsträckning

[1] Rapporten för maj försenad på grund av typografstrejk i Tyskland.
[2] Jfr Soc. Medd., årg. 1921, sid. 648.

ersatts med avtal för större områden. Denna utveckling framträder även i den relativt ringa ökningen av avtalsbeståndet samtidigt med en avsevärd stegring i antalet av avtalen berörda arbetsgivare och arbetare, såsom framgår av nedanstående tablå, vilken utvisar antalet och omfattningen av de i kraft varande kollektivavtalen vid utgången av vart och ett av åren 1913—1920.

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Kollektivavtal . .	10 885	10 840	10 171	9 435	8 854	7 819	11 009	11 624
Arbetsgivare . . .	143 088	143 650	121 697	104 179	91 313	107 503	272 251	434 504
Arbetare	1·4 milj.	1·4 milj.	0·9 milj.	0·7 milj.	0·9 milj.	1·1 milj.	6·0 milj.	9·6 milj.

Kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrupper framgår av följande sammanställning, vari för åskådliggörande av krigsårens förändringar insatts även 1914 års siffror:

	Antal avtal		Antal arbetare	
	1914	1920	1914	1920
Jordbruk . . .	77	695	3 490	49 128
Gruvdrift . . .	2	176	92	1 299 407
Jord- och stenindustri . .	601	515	60 166	325 391
Metallindustri .	1 285	1 485	147 503	2 003 219
Kemisk-teknisk industri . . .	129	274	11 087	324 570
Textilindustri .	185	387	10 847	735 788
Pappersindustri	176	111	38 844	239 813
Läderindustri .	262	249	32 254	89 740
Träindustri . .	1 287	549	163 597	332 365
Livsmedelsindustri . . .	2 270	1 648	108 237	419 875
Beklädnadsindustri . . .	879	999	148 857	406 870
Byggnadsverksamhet . .	1 997	1 064	474 824	506 379
Grafisk industri	93	53	88 448	96 371
Handel . . .	849	1 266	45 165	353 266
Land- och sjötransport .	370	780	53 919	1 180 235
Hotell-o. restaurangrörelse .	339	106	7 600	121 438
Övriga yrken	39	1 267	793	1 077 468
Summa	**10 840**	**11 624**	**1 395 723**	**9 561 323**

Särskilt anmärkningsvärt är avtalens utbredning inom transportväsendet, där riksavtal tillkommit såväl vid riksjärnvägarna, omfattande 757 000 löntagare, som inom post- och telegrafväsendet med 111 000 avtalsberörda personer. En påfallande stark utveckling har avtalsrörelsen nått bland tjänstemännen, vilka till ett antal av 931 000 voro berörda av tillsammans 1 272 avtal. Bland dessa voro 135 000 anställda vid riksförvaltningen och den preussiska statsförvaltningen.

Av samtliga arbetare, för vilka vid 1919 års slut avtal funnos gällande, kommo endast 12 % på avtal för enskilda arbetsplatser och 10 % på ortsavtal, däremot 56 % på distriktsavtal och 22 % på riksavtal. I verkligheten har utvecklingen mot koncentration av avtalsväsendet varit ännu starkare än som framgår av dessa siffror, i det att ett stort antal s. k. grundavtal upprättats, på grundval varav träffas lokala avtal efter enhetligt formulär. För undvikande av dubbelräkning ha dessa avtal ej medräknats bland distrikts- och riksavtalen.

Vad avtalens innehåll beträffar har någon statistisk bearbetning av lönesatserna ej varit möjlig att företaga med hänsyn till de ouphörliga omregleringar, som även under avtalstiden företagits på detta område. Däremot lämnas översikter rörande dels arbetstiden, dels semestern. En sammanställning av de under 1920 ingångna avtal, som innehålla bestämmelser om veckoarbetstidens längd, giver vid handen, att bland därav berörda arbetare 65·8 % hade en arbetstid av 48 timmar, medan kortare arbetstid — i regel 45 à 46 timmar — var fastställd för 33·9 % och längre för 0·3 % av arbetarna. Medan avtalen före kriget endast undantagsvis innehöllo bestämmelser angående semester, var detta nu fallet med 98 % av samtliga avtal. Bland de härav berörda arbetarna hade 51·4 % en semester av upp till 3 dagar, 40·2 % 3—6 dagar och 8·4 % över 6 dagar.

Av de vid 1920 års slut gällande avtalen voro 1 464 jämlikt förordningen den 23 december 1918 förklarade allmänt förbindande även för utomstående arbetsgivare och arbetstagare inom den yrkesgren och det lokala område, avtalet avsåg.[1] Vid utgången av 1921 hade antalet dylika avtal ökats till 1 818. Det är särskilt inom handel och byggnadsverksamhet, man använt denna utväg att på laglig väg göra kollektivavtalen normerande för arbetsförhållandena. Av de under 1921 sålunda sanktionerade avtalen avsågo 40 % kontorspersonal o. dyl. (Reichsarbeitsblatt.)

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1919, sid. 694.

— Strejker, lockouter, medlings- och skiljedomsförfarande. —

Arbetsinställelser i Australien år 1921. Commonwealth Bureau of Census and Statistics i Melbourne har publicerat följande statistik över arbetsinställelserna under år 1921 jämte jämförelsetal för föregående år:

	Arbetsinställelser	Berörda arbetsgivare	Berörda arbetare Direkt	Berörda arbetare Indirekt	Förlorade arbetsdagar	Förlorad arbetslön £
Nya Sydwales	535	567	108 573	29 921	679 959	575 024
Victoria	20	118	4 119	2 161	212 728	138 204
Queensland	33	97	3 367	1 512	128 330	89 960
Sydaustralien	19	45	2 158	1 002	95 983	66 650
Västaustralien	12	56	1 906	10 157	145 103	86 038
Tasmanien	5	5	75	150	24 082	14 599
Summa 1921	**624**	**888**	**120 198**	**44 903**	**1 286 185**	**970 475**
» 1920	554	2 104	102 519	53 047	1 872 065	1 223 716

Uppgifter om arbetsinställelsernas fördelning på olika industrigrupper ha ännu ej publicerats. (Quarterly Summary of Australian Statistics.)

Arbetsinställelser i Danmark 1919—1921.[1] Enligt den officiella danska statistiken inträffade 504 arbetsinställelser under år 1919, 225 under 1920 och 66 under 1921. Förstnämnda siffra är den högsta, som för något år redovisats. Antalet berörda arbetsgivare uppgavs för åren 1919—1921 till resp. 1 647, 1 861 och 4 255, antalet arbetare till resp. 25 887, 13 856 och 45 290 samt antalet förlorade arbetsdagar till resp. 824 000, 491 000 och 1 317 000. I verkligheten har arbetsinställelsernas omfattning varit vida större, enär uppgifter saknas för resp. 102, 78 och 4 konflikter under ifrågavarande år.

Rörande arbetsinställelsernas fördelning å olika näringsgrenar föreligga i den danska statistiken icke fullt uttömmande uppgifter, enär visserligen inom en del industrigrupper, särskilt metall- och byggnadsindustrierna, olika fack äro utförligt specificerade, men å andra sidan ett avsevärt antal arbetsinställelser sammanförts under rubriken diverse arbeten. Av de specificerade branscherna företeddе under 1919 skrädderierna högsta antalet av arbetsinställelser berörda arbetare, 5 000, under 1920 bageri- och konditoriindustrien, 3 900, samt under 1921 smides- och maskinarbetarfacket, 9 600. Med avseende på förlorad arbetstid kommo under 1919 murarna främst, under 1920 porslins- och lergodsarbetarna samt under 1921 smides- och maskinarbetarna med resp. 262 000, 147 000 och 320 000 förlorade arbetsdagar. (Statistisk Aarbog.)

— Ut- och invandring. —

Invandringen till Förenta staterna under budgetsåret 1921—1922. Enligt Förenta staternas officiella invandringsstatistik hade från de länder, som beröras av 1921 års invandringslag, under tiden 1 april—30 juni 1922 inkommit 39 765 invandrare. Hela invandringssiffran för budgetsåret 1921—22 uppgick till 243 953, vilket motsvarar c:a 68 % av det från dessa länder för hela året medgivna sammanlagda antalet, 356 995 (sistnämnda reviderade siffra är något högre än den tidigare publicerade). Antalet från varje land under budgetsåret inkomna invandrare, dels i absoluta tal, dels i procent av högsta medgivna antal invandrare från respektive länder framgår av efterföljande tablå:

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1906, s. 216; 1912, s. 251; 1917, s. 1 351; 1918, s. 73; 1920, s. 656.

	Invandrare Antal	%		Invandrare Antal	%		Invandrare Antal	%
Albanien	280	97	Norge	5 941	49	Österrike	4 797	64
Belgien	1 581	101	Polen	26 129	101	Övriga Europa	144	167
Bulgarien	301	100	Portugal	2 486	99	Armenien	1 574	99
Danmark	3 284	58	Rumänien	7 429	100	Palestina	214	382
Danzig	85	28	Ryssland	28 908	84	Syrien	1 008	111
Finland	3 038	78	Schweiz	3 723	99	Övriga Turkiet	1 096	167
Fiume	18	25	Spanien	888	97	Övriga Asien	528	652
Frankrike	4 343	76	Storbritannien	42 670	55	Afrika	195	160
Grekland	3 447	105	*Sverige*	8 766	44	Australien	279	100
Italien	42 149	100	Tcheckoslovakiet	14 248	100	Nya Zeeland	75	139
Jugoslavien	6 644	104	Tyskland	19 053	28	Söderhavsöarna	13	50
Luxemburg	93	101	Ungern	6 035	107	Atlantens öar	83	128
Nederländerna	2 408	67						

Härav framgår, såsom väntat var, att emigrationsbestämmelserna varit utan inflytande på invandringen från de nord- och västeuropeiska länderna, vilka ännu vid budgetsårets slut hade en synnerligen vid marginal. Sålunda återstod för Tyskland nära $^3/_4$ samt för Sverige och Norge över $^1/_2$ av det medgivna antalet emigranter. Däremot synes lagen ha verkat restriktivt på invandringen från Ost- och Sydeuropa. I de fall, där emigrationen överskridit det lagstadgade maximum, har detta skett genom undantagsbestämmelser och dispenser (jfr Soc. Medd., årg. 1921, s. 938).

Arbetsrådets beslut.

141. Arbetsrådets beslut den 20 februari 1922 i anledning av en av A. W. Petterssons sterbhus, Smålands Anneberg, gjord ansökning dels om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 äger tillämpning, dels ock om undantag från bestämmelserna i nämnda lag.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Å den sökanden tillhöriga jordbruksfastigheten Uljeberg i Viby socken, Östergötlands län, nedbrunno den 29 september 1921 ladugårdsbyggnaden och fem andra åbyggnader. Nya ladugårdar och magasin måste så fort ske kan uppbyggas. Detta arbete bör vara färdigt till den tid, då skörden skall inbärgas och kreaturen intagas. Vid bygget kunna högst 30 arbetare samtidigt sysselsättas. På grund härav måste arbetstiden utsträckas utöver 8 timmar om dagen, därest byggnaderna skola bliva färdiga i rätt tid.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, har sökanden anhållit om avgörande, huruvida ifrågavarande byggnadsarbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Därest arbetsrådet skulle förklara, att lagen äger tillämpning å ifrågavarande arbete, har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte jämlikt 7 § av lagen medgiva sökanden rätt att intill den 1 oktober 1922 för uppförande av ovan omförmälda byggnader använda arbetare till arbete under högst 10 timmar om dygnet.

Arbetsrådet förklarar, att lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 äger tillämpning å det i ansökningen avsedda byggnadsarbetet.

Emellertid finner arbetsrådet med stöd av 7 § 3 mom. av nämnda lag skäligt medgiva sökanden rätt att intill den 1 oktober 1922 för uppförande av i ansökningen omförmälda byggnader använda arbetare, som fyllt aderton år, till arbete under högst 20 timmar under varje kalendermånad, dock sammanlagt högst 120 timmar, utöver eljest medgiven arbetstid.

145. Arbetsrådets beslut den 6 mars 1922 i anledning av en av Porla brunns aktiebolag gjord ansökning om anstånd med tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921.

Genom särskilda beslut den 22 april 1920 och den 7 mars 1921 har arbetsrådet medgivit sökanden anstånd intill den 1 januari 1922 med tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 beträffande den för restaurangrörelsen vid Porla brunn anställda personalen.

Sedermera har sökanden i skrivelse till arbetsrådet den 1 mars 1922 anhållit, att arbetsrådet måtte beträffande ifrågavarande personal medgiva sökanden anstånd intill nästkommande år med tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921.

Arbetsrådet finner, att den verksamhet, som bedrives av Porla brunns aktiebolag, har till ändamål att bereda sjukvård. På grund härav förklarar arbetsrådet, att det arbete, som utföres av den i ansökningen angivna personalen, jämlikt bestämmelserna i 1 § e) av lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921, är undantaget från tillämpningen av nämnda lag.

Vid denna prövning föranleder sökandens hemställan om anstånd med lagens tillämpning beträffande ifrågavarande personal icke något arbetsrådets uttalande.

151. Arbetsrådets beslut den 6 mars 1922 i anledning av en av Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag gjord ansökning om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Vid sökandens lancashireräckverk vid Korså bruk utföres arbetet med ett skiftlag under 48 timmar i veckan. Arbetstiden utgör 8½ timmar måndag—fredag och 5½ timmar å lördagen. Vällugnen, som användes för värmning av smältstyckena, måste emellertid eldas dygnet runt, för att nämnda arbetstid skall kunna utnyttjas, varigenom bränsleåtgången givetvis blir stor. Bränsleåtgången för vällugnen utgör för vecka 115—125 kubikmeter ribbved och 25 à 30 kubikmeter sågspån. Genom att driva verket allenast fem dagar i veckan skulle natteldningen mellan fredag och lördag kunna inställas. Härigenom skulle för varje vecka kunna inbesparas 13 kubikmeter ribbvedd och 3 kubikmeter spån, som, omräknat till stenkol, utgör omkring 1·6 ton.

Sökanden har på grund härav anhållit, att arbetsrådet måtte medgiva sökanden rätt att fördela arbetstiden för vecka för nämnda arbetare på sådant sätt, att arbete utföres 10 timmar om dagen under fyra dagar i veckan och 8 timmar under en dag i veckan.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare erhållit tillfälle att yttra sig. Något yttrande från arbetarna har emellertid icke inkommit till arbetsrådet.

Arbetsrådet finner med stöd av 5 § 4 mom. första stycket av lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 skäligt medgiva sökanden rätt att använda i ansökningen angivna arbetare till arbete under högst 10 timmar för dag, såvitt därigenom icke sammanlagda arbetstiden för vecka överstiger 48 timmar, sökanden obetaget att därutöver utnyttja den utsträckta arbetstid, som omförmäles i 7 § 1 och 2 mom. nämnda lag.

Detta beslut är utfärdat i enlighet med den mening, som omfattades av arbetsrådets flesta ledamöter (herrar *Ribbing*, *Bosæus*, *Fürst* och *Larson*). Herr *Holmström* var av skiljaktig mening och anförde:

»Den ringa kostnad för bränsle, som uppkommer genom att arbetet jämväl bedrives under lördagar, anser jag icke kunna betecknas som något 'allvarligt missförhållande'. Därtill kommer, att arbetet i fråga är synnerligen ansträngande, varför även med hänsyn härtill det måste anses olämpligt medgiva längre ordinarie arbetstid per dag än i 4 § stadgas.

På grund av det ovan anförda får jag reservera mig mot arbetsrådets beslut.»

152. Arbetsrådets beslut den 6 mars 1922 i anledning av en av aktiebolaget Göteborg-Dals pappersbruk gjord ansökning om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Driften vid sökandens pappersbruk har varit nedlagd under femton månader. Under denna tid hava sökandens arbetare skingrats. Då driften nu återupptagits, har sökanden därför icke kunnat anskaffa tillräckligt antal maskinförare. Vid igångsättningen lyckades sökanden tillfälligtvis erhålla två maskinförare från ett närbeläget pappersbruk, där driften var nedlagd. Sedan sistnämnda pappersbruk nu återupptagit driften, hava dessa maskinförare emellertid blivit återkallade till sina ordinarie platser. Under sådana omständigheter måste sökanden, för att kunna hålla pappersbruket i gång, låta de fem återstående maskinförarna arbeta på 12-timmarsskift. Sökanden har emellertid annonserat efter maskinförare och hoppas inom kort kunna erhålla sådana.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte medgiva sökanden rätt att under en månad eller den kortare tid, som återstår, intill dess sökanden lyckas erhålla tillräckligt antal maskinförare, använda de hos sökanden anställda maskinförarna till arbete under 12 timmar om dygnet.

Ett antal ledamöter av arbetsrådet har i anledning av ansökningen besökt ifrågavarande pappersbruk, därvid framgått, att vid den ena av sökandens pappersmaskiner arbetet utföres med tre skift under 48 timmar i veckan, under det att vid den andra pappersmaskinen endast finnas två maskinförare, som för närvarande utföra arbete på 12-timmarsskift under 72 timmar i veckan.

Arbetsrådet finner, att en tillämpning av bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 skulle med avseende på det arbete, som utföres av maskinförarna vid sökandens pappersbruk, vara ägnad att medföra allvarligt missförhållande. På grund härav finner arbetsrådet med stöd av 5 § 4 mom. första stycket av nämnda lag skäligt medgiva sökanden rätt att, intill dess sökanden erhållit tillräckligt antal maskinförare, dock högst till den 1 april 1922, använda två av maskinförarna vid pappersbruket till skiftarbete under 72 timmar i veckan med högst 12 timmar om dygnet.

162. Arbetsrådets beslut den 13 mars 1922 i anledning av en av maskinisten Erik Eriksson i Fiskeby gjord ansökning om avgörande, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 äger tillämpning.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Sökanden är anställd som andre maskinist vid Norrköpings stads pumpverk i Fiskeby. Sökandens arbetstid utgör 48 timmar i veckan. Enär en av maskinisterna alltid måste vara närvarande vid verket, hava emellertid sökanden och förste maskinisten att utöver sin ordinarie arbetstid fullgöra s. k. passningstjänst. Genom denna passningstjänst tages hälften av sökandens fritid i anspråk.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit om avgörande, huruvida ifrågavarande passningstjänst är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning äger tillämpning.

Den i ärendet föredragande ledamoten av arbetsrådet har i anledning av ansökningen besökt pumpverket i fråga. Därvid är utrett, *att* vid pumpverket finnas anställda en förste maskinist, en andre maskinist samt två maskinistbiträden, *att* den tid, under vilken sökanden har att fullgöra beredskapstjänst, kan växla mellan 32 och 52 timmar i veckan och i medeltal utgör 38 timmar i veckan samt *att* sökanden under denna tjänstgöring är skyldig att uppehålla sig inom verkets område eller i sin bostad, men icke behöver vara närvarande på arbetsplatsen.

Arbetsrådet förklarar, att i ansökningen angivna beredskapstjänst icke är att hänföra till sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 äger tillämpning.

184. Arbetsrådets beslut den 8 maj 1922 i anledning av en av Adolf Ungers industriaktiebolag, Lottefors, gjord ansökning om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921.

Sökanden har anhållit, att arbetsrådet måtte medgiva sökanden rätt att, för möjliggörande av driftens fortgång under 19 åttatimmarsskift i veckan, använda arbetarna vid sökandens träsliperi i Lottefors till arbete med tre skift under 50²/₃ timmar i veckan i medeltal för tre veckor.

Till utredning i ärendet har sökanden till arbetsrådet ingivit utdrag av gällande kontrakt mellan sökanden och Barnängens kemiska fabrikers aktiebolag angående leverans av elektrisk kraft från Arbrå kraftstation till träsliperiet i Lottefors ävensom avskrift av i anslutning till nämnda kontrakt utarbetade närmare bestämmelser rörande ifrågavarande kraftleverans. Av dessa handlingar framgår, *att* elektrisk kraft för träsliperiet i Lottefors skall tillhandahållas sökanden dag och natt året om, samt *att* sökanden är skyldig att, med vissa i nämnda handlingar angivna inskränkningar, erlägga betalning för den kraft, som sålunda tillhandahålles, med en viss summa per år, oavsett om kraften till fullo utnyttjas eller ej.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare avgivit yttrande.

Därjämte har den i ärendet föredragande ledamoten av arbetsrådet i anledning av ansökningen besökt träsliperiet i fråga.

Arbetsrådet finner, att en tillämpning av bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 skulle med avseende på det arbete, som utföres av arbetarna vid sökandens träsliperi i Lottefors, vara ägnad att medföra allvarligt missförhållande. På grund härav finner arbetsrådet med stöd av 5 § 4 mom. första stycket av nämnda lag skäligt medgiva sökanden rätt att använda ifrågavarande arbetare till dem åliggande arbete med tre skift under annan arbetstid än i 4 § av lagen stadgas, såvitt därigenom icke sammanlagda arbetstiden för någon arbetare under en tidrymd av tre veckor blir längre, än att den motsvarar 50 ²/₃ timmar i veckan.

Detta beslut är utfärdat i enlighet med den mening, som omfattades av arbetsrådets flesta ledamöter (herrar *Ribbing*, *Bosaeus*, föredragande, *Fürst* och *von Sydow*). Herr *Holmström* var av skiljaktig mening och anförde:

»Då jag ej kan finna, att sådant 'allvarligt missförhållande' föreligger, som i 5 § 4 mom. angives som villkor för rätt till undantag från i 4 § fastställd arbetstid, och icke heller i sökandens framställning sådana missförhållanden kunnat påvisas, får jag reservera mig mot arbetsrådets beslut».

187. Arbetsrådets beslut den 8 maj 1922 i anledning av en av aktiebolaget Götaverken, Göteborg, gjord ansökning om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

Ombord på Svenska Amerikalinjens passagerarfartyg »Drottningholm» utföras för närvarande synnerligen omfattande ändringsarbeten. Nytt turbinmaskineri insättes, oljeeldning införes och en stor del av inredningen förnyas. Med dessa arbeten äro över 700 av sökandens arbetare dagligen sysselsatta. Det har visat sig, att en del av arbetena mot all beräkning äro så omfattande och svåra att utföra, att de icke hinna fullbordas till den 20 maj 1922, då fartyget enligt annons skall avgå. Dessa arbeten utgöras huvudsakligen av kopparslageriarbeten, rörarbeten och en del maskinarbeten samt äro av den art, att deras försenande vållar avbrott och hinder i de övriga arbetenas utförande. Nya, i dessa specialfack yrkeskunniga arbetare hava, så långt det varit möjligt, anskaffats såväl från Göteborg som från övriga delar av landet. Denna utväg står emellertid ej längre till buds för den korta tid, som ännu återstår. Det är därför nödvändigt för sökanden att använda en del av de med ifrågavarande arbeten sysselsatta arbetarna till arbete under väsentligt utsträckt arbetstid.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte jämlikt 6 § lagen om arbetstidens begränsning medgiva sökanden rätt att under tiden från och med den 26 april till och med den 19 maj 1922 använda 200 arbetare till utförande av ifrågavarande ändringsarbeten utan iakttagande av de begränsningar i arbetstiden, som angivas i 4 § av lagen.

Genom beslut den 29 april 1922 har arbetsrådet med stöd av 7 § 3 mom. lagen om arbetstidens begränsning medgivit sökanden tillstånd att för utrustning av fartyget »Drottningholm»

under april och maj månader 1922 använda 200 arbetare, som fyllt 18 år, till arbete under högst 20 timmar under varje kalendermånad utöver eljest medgiven arbetstid.

Ett antal ledamöter av arbetsrådet har vid besök på platsen verkställt utredning i ärendet.

Arbetsrådet finner, att i ansökningen avsedda ändringsarbeten å Svenska Amerikalinjens passagerarfartyg »Drottningholm» tillgodose ändamål av synnerligen stort allmänt intresse. På grund härav finner arbetsrådet med stöd av 5 § 3 mom. lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 skäligt med återkallande av det genom rådets ovannämnda beslut den 29 april 1922 lämnade tillstånd medgiva sökanden rätt att för utförande av ifrågavarande arbeten under tiden från och med den 26 april 1922 intill dess arbetena avslutats använda erforderligt antal arbetare till arbete utan iakttagande av de i 4 § av lagen angivna begränsningar i arbetstiden.

193. Arbetsrådets beslut den 16 maj 1922 i anledning av en av Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag (Kvarnsvedens pappersbruk) gjord ansökning om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921.

Sökanden har anfört i huvudsak följande:

En av kokarna i sökandens sulfitfabrik i Borlänge har genom olyckshändelse blivit obrukbar och måste på grund härav undergå en omfattande reparation. Denna reparation beräknas komma att kräva en tid av omkring tre månader. För att driften vid sökandens å samma plats belägna pappersbruk må kunna uppehållas utan alltför stora inskränkningar, är det nödvändigt, att de två andra kokarna i sulfitfabriken drivas kontinuerligt under den tid reparationen pågår.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har sökanden anhållit, att arbetsrådet måtte medgiva sökanden rätt att under en tid av tre månader använda 3 kokare och 3 hjälpkokare vid sökandens ifrågavarande sulfitfabrik till arbete med tre skift under 56 timmar i veckan i medeltal för tre veckor ävensom att under de dygn, då skiftväxling äger rum, utsträcka arbetstiden till 12 timmar.

Genom beslut den 13 maj 1922 har arbetsrådet medgivit sökanden rätt att tills vidare och intill dess rådets slutliga beslut i ärendet meddelas använda de i ansökningen angivna arbetarna till arbete under den arbetstid, som i ansökningen avses.

Arbetsrådet finner med stöd av 5 § 2 mom. lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 skäligt medgiva sökanden rätt att intill den 13 augusti 1922 använda 3 kokare och 3 hjälpkokare vid sökandens sulfitfabrik i Borlänge till dem åliggande arbete med tre skift dygnet runt under veckans alla dagar, dock med villkor dels att sammanlagda arbetstiden under en tidrymd av tre veckor icke för någon arbetare må bliva längre, än att den motsvarar 56 timmar i veckan, dels ock att den i första stycket av 4 § av lagen stadgade begränsning av arbetstiden för dygn icke må överskridas i vidare mån, än att arbetstiden under de dygn, då skiftväxling äger rum, må utsträckas till 12 timmar.

209. Arbetsrådets beslut den 12 juni 1922 i anledning av en av Graningeverkens aktiebolag, Forsse fabrik och kraftstation, genom Pappersmasseförbundet gjord ansökning om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921.

Sökanden har anhållit, att arbetsrådet måtte medgiva sökanden rätt att, för möjliggörande av driftens fortgång under 19 åttatimmarsskift i veckan, använda arbetarna vid sökandens träsliperi i Österforssa till arbete med tre skift under 50 ⅔ timmar i veckan i medeltal för tre veckor.

I ärendet är utrett, *att* vid träsliperiet i fråga i regel förefinnes överskott på vattenkraft under omkring 9 månader av året samt *att* några anordningar för vattnets magasinering under söndagsdygnet icke äro för handen.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare avgivit yttrande.

Arbetsrådet finner, att en tillämpning av bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 skulle med avseende på det arbete, som utföres av arbetarna vid sökandens träsliperi i Österforssa, vara ägnad att medföra allvarligt missförhållande. På grund härav finner arbetsrådet med stöd av 5 § 4 mom. första stycket av nämnda lag skäligt medgiva sökanden rätt att använda ifrågavarande arbetare till dem åliggande arbete med tre skift under annan arbetstid än i 4 § av lagen stadgas, såvitt därigenom icke sammanlagda arbetstiden för någon arbetare under en tidrymd av tre veckor blir längre, än att den motsvarar 50 $^2/_3$ timmar i veckan.

Detta beslut är utfärdat i enlighet med den mening, som omfattades av arbetsrådets flesta ledamöter (herrar *Ribbing*, *Bosaeus*, föredragande, *Nordin*, *Wijkander* och *von Sydow*). Herrar *Holmström* och *Tholin* voro av skiljaktig mening och anförde:

»Då vi ej kunna finna, att sådant 'allvarligt missförhållande' föreligger, som i 5 § 4 mom. angives som villkor för rätt till undantag från i 4 § fastställd arbetstid, och icke heller i sökandens framställning sådana missförhållanden kunnat påvisas, få vi reservera oss mot arbetsrådets beslut».

212. Arbetsrådets beslut den 12 juni 1922 i anledning av en av aktiebolaget Ytterstfors-Munksund genom Pappersmasseförbundet gjord ansökning om undantag från bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921.

Sökanden har anhållit, att arbetsrådet måtte medgiva sökanden rätt att, för möjliggörande av driftens fortgång under 19 åttatimmarsskift i veckan, använda arbetarna vid sökandens träsliperier i Ytterstfors och Karlshäll till arbete med tre skift under 50 $^2/_3$ timmar i veckan i medeltal för tre veckor.

Över ansökningen hava vederbörande arbetare avgivit yttrande.

Ett antal ledamöter av arbetsrådet har för verkställande av utredning i ärendet besökt ifrågavarande träsliperier. Därvid har framgått följande: Den elektriska kraften för driften av träsliperiet i Ytterstfors erhålles dels från Finnforsens kraftstation, dels från en sökanden tillhörig kraftstation vid Ytterstfors. Träsliperiet i Karlshäll drives med elektrisk kraft från Sikfors kraftstation. Enligt kontrakt av åren 1910 och 1911 är sökanden skyldig att för den kraft, som tillhandahålles från Finnforsens och Sikfors kraftstationer, erlägga betalning med visst minimibelopp per år, oavsett om kraften utnyttjas eller icke. Vid sökandens egen kraftstation i Ytterstfors finnas icke några anordningar för driftvattnets innehållande under söndagsdygnet.

Arbetsrådet finner, att en tillämpning av bestämmelserna i 4 § lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921 skulle med avseende på det arbete, som utföres av arbetarna vid sökandens träsliperier i Ytterstfors och Karlshäll, vara ägnad att medföra allvarligt missförhållande. På grund härav finner arbetsrådet med stöd av 5 § 4 mom. första stycket av nämnda lag skäligt medgiva sökanden rätt att använda ifrågavarande arbetare till dem åliggande arbete med tre skift under annan arbetstid än i 4 § av lagen stadgas, såvitt därigenom icke sammanlagda arbetstiden för någon arbetare under en tidrymd av tre veckor blir längre, än att den motsvarar 50 $^2/_3$ timmar i veckan.

Detta beslut är utfärdat i enlighet med den mening, som omfattades av arbetsrådets flesta ledamöter (herrar *Ribbing*, *Bosaeus*, föredragande, *Nordin*, *Wijkander* och *von Sydow*). Herrar *Holmström* och *Tholin* voro av skiljaktig mening och anförde:

»Då vi ej kunna finna, att sådant 'allvarligt missförhållande' föreligger, som i 5 § 4 mom. angives som villkor för rätt till undantag från i 4 § fastställd arbetstid, och icke heller i sökandens framställning sådana missförhållanden kunnat påvisas, få vi reservera oss mot arbetsrådets beslut».

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Juli månad år 1922.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under juli månad.

Översikt av verksamheten under *juli* månad 1922.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	5 320	1 944	1 753	2 648	1 971	1 463	**7 968**	**3 915**	**3 216**
Stockholms län	3 063	1 237	1 160	626	627	405	**3 689**	**1 864**	**1 565**
Uppsala stad och län	636	426	364	78	104	51	**714**	**530**	**415**
Södermanlands län	1 118	397	364	201	230	108	**1 319**	**627**	**472**
Östergötlands län	1 716	570	546	323	306	151	**2 039**	**876**	**697**
Norrköping	613	179	163	112	101	74	**725**	**280**	**237**
Jönköpings län	1 169	303	291	141	106	62	**1 310**	**409**	**353**
Kronobergs län	483	71	62	51	60	26	**534**	**131**	**88**
Norra Kalmar län	163	65	59	31	39	25	**194**	**104**	**84**
Södra Kalmar län	366	166	159	101	86	52	**467**	**252**	**211**
Gottlands län	90	44	31	22	45	13	**112**	**89**	**44**
Blekinge län	564	278	243	212	186	80	**776**	**464**	**323**
Kristianstads län	690	280	256	237	283	130	**927**	**563**	**386**
Malmöhus län: Malmö	1 620	298	280	958	526	333	**2 578**	**824**	**613**
Malmöhus län: Lund	244	48	46	88	46	30	**332**	**94**	**76**
Malmöhus län: Landskrona	411	108	102	16	20	9	**427**	**128**	**111**
Malmöhus län: Hälsingborg	681	267	256	185	122	97	**866**	**389**	**353**
Malmöhus län: Ystad	209	58	48	105	74	47	**314**	**132**	**95**
Malmöhus län: Trälleborg	240	189	186	23	24	19	**263**	**213**	**205**
Malmöhus län: Eslöv	167	94	88	26	37	18	**193**	**131**	**106**
Malmöhus län: Skurup	37	22	19	21	18	15	**58**	**40**	**34**
Hallands län	362	141	113	68	82	36	**430**	**223**	**149**
Göteb. o. Bohus län	703	250	241	104	127	54	**807**	**377**	**295**
Göteborg	4 005	1 529	1 471	822	788	499	**4 827**	**2 317**	**1 970**
Älvsborgs län	370	240	209	69	148	39	**439**	**388**	**248**
Skaraborgs län	461	298	201	195	348	124	**656**	**646**	**325**
Värmlands län	1 576	787	771	143	209	119	**1 719**	**996**	**890**
Örebro län	1 446	583	569	207	310	155	**1 653**	**893**	**724**
Västmanlands län	1 902	500	475	247	245	164	**2 149**	**745**	**639**
Kopparbergs län	761	213	211	194	179	119	**955**	**392**	**330**
Gävle stad och län	297	182	181	99	100	70	**396**	**282**	**251**
Västernorrlands län	391	126	113	61	78	35	**452**	**204**	**148**
Jämtlands län	378	243	240	141	158	128	**519**	**401**	**368**
Västerbottens län	187	114	98	108	110	87	**295**	**224**	**185**
Norrbottens län	181	151	116	93	105	73	**274**	**256**	**189**
Tillsammans juli 1922	**32 620**	**12 401**	**11 485**	**8 756**	**7 998**	**4 910**	**41 376**	**20 399**	**16 395**
» juni 1922	*43 235*	*14 670*	*13 705*	*8 843*	*9 512*	*5 828*	*52 078*	*24 182*	*19 533*
» juli 1921	40 822	10 560	9 474	9 515	8 736	4 842	50 337	19 296	14 316
» » 1920	13 599	11 840	9 394	6 379	9 469	4 566	19 978	21 309	13 960
» » 1919	14 587	11 363	8 992	7 442	10 490	4 998	22 029	21 853	13 990

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					juli 1922	juni 1922	juli 1921	juli 1922	juni 1922	juli 1921
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	3 758	4 180	2 706	2 242	154	206	141	83	83	85
Industri och hantverk	14 774	15 755	2 433	2 180	648	718	607	90	92	96
Sjöfart och fiske	3 484	3 590	1 308	1 245	274	310	—	95	95	—
Handel och samfärdsel	2 832	2 956	655	592	451	506	414	90	93	60
Husligt arbete	3	10	—	—	—	.	—	—	—	—
Annat arbete	5 650	6 129	5 299	5 226	116	113	314	99	97	99
Summa	**30 501**	**32 620**	**12 401**	**11 485**	**263**	**295**	**387**	**93**	**93**	**90**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	399	414	946	344	44	35	29	36	32	40
Industri och hantverk	630	720	351	188	205	214	757	54	61	65
Sjöfart och fiske	100	106	101	74	105	126	—	73	.	—
Handel och samfärdsel	1 575	1 674	1 296	894	129	112	102	69	63	62
Husligt arbete	4 386	5 571	5 293	3 399	105	88	86	64	66	57
Annat arbete	264	271	11	11	.	.	.	.	.	.
Summa	**7 354**	**8 756**	**7 998**	**4 910**	**109**	**93**	**109**	**61**	**60**	**55**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning	4 157	4 594	3 652	2 586	126	146	108	71	65	72
Jordbruk	3 601	4 014	3 510	2 444	114	105	119	70	64	66
Skogshushållning	556	580	142	142	408	1271	56	100	94	100
Industri och hantverk	15 404	16 475	2 784	2 368	592	666	619	85	89	94
Gruvdrift och malmförädling	2 106	2 124	63	62	.	2773	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri	639	663	103	97	644	655	809	94	95	100
Metall- och maskinindustri	6 444	6 790	350	258	2058	2694	3761	78	87	81
Trävaruindustri	928	996	119	103	837	887	868	87	83	99
Byggnadsverksamhet	2 164	2 348	1 393	1 266	169	186	122	91	93	97
Läder-, hår- och gummiindustri	132	154	18	15	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	170	175	116	23	151	.	.	20	.	.
Beklädnadsindustri	463	513	111	76	462	402	849	68	65	72
Närings- och njutningsmedelsindustri	493	768	387	347	198	186	180	90	91	83
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	199	218	28	26	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri	243	249	36	29	.	.	456	.	.	93
Grafisk industri	228	235	20	13	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	1 195	1 242	60	53	.	.	.	.	.	.
Sjöfart och fiske	3 584	3 696	1 409	1 319	262	299	—	94	93	—
Handel och samfärdsel	4 407	4 630	1 951	1 486	237	246	239	76	73	61
Kontors-, bank- o. d. personal	631	646	112	82	577	750	484	73	86	73
Butiks- och magasinspersonal	903	930	171	129	544	567	477	75	78	76
Hotell- och restaurangpersonal	879	969	1 028	718	94	91	77	70	65	61
Transportarbetare	1 805	1 891	457	416	414	391	458	91	88	86
Allmän eller litterär verksamhet	156	159	133	92	120	105	76	69	60	57
Ej särskilt specificerade	33	35	50	49	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	4 389	5 581	5 293	3 399	105	88	86	64	66	57
Annat arbete	5 914	6 400	5 310	5 237	121	116	321	99	97	989
Summa	**37 855**	**41 376**	**20 399**	**16 395**	**203**	**215**	**261**	**80**	**81**	**74**

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 490 platser, varav 2 156 manliga och 334 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 331, 1 842 och 489 samt under nästlidna månad resp. 2 026, 1 710 och 316.

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**3 600**	**2 564**	**2 100**	**580**	**142**	**142**	**2 121**	**63**	**62**	**656**	**99**	**93**	**6 711**	**324**	**253**
1	Stockholms stad	27	2	1	—	—	—	—	—	—	25	—	—	1 288	97	60
2	Stockholms län	1 048	615	563	36	10	10	248	—	—	47	16	12	482	73	73
3	Uppsala stad och län	159	206	158	—	2	2	—	—	—	—	4	4	123	2	1
4	Södermanlands län	103	100	74	4	—	—	3	—	—	4	—	—	408	10	10
5	Östergötlands län	270	129	109	9	—	—	63	5	4	13	3	3	581	5	5
6	Norrköping	72	32	25	—	—	—	—	—	—	3	—	—	106	2	2
7	Jönköpings län	68	38	27	5	1	1	14	—	—	3	1	1	534	4	3
8	Kronobergs län	35	10	1	12	—	—	2	—	—	67	8	8	8	—	—
9	Kalmar län	68	46	36	—	—	—	1	—	—	7	—	—	114	2	1
10	Gottlands län	47	27	16	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	91	36	20	—	—	—	7	—	—	45	—	—	69	12	5
12	Kristianstads län	315	179	158	3	1	1	21	—	—	32	9	9	46	6	5
13	Malmöhus län: Malmö	48	27	25	—	—	—	—	—	—	8	—	—	315	9	11
14	Hälsingborg	58	42	40	—	—	—	17	—	—	5	—	—	52	7	4
15	Övriga anstalter	240	164	142	—	—	—	—	—	—	4	1	1	295	20	18
16	Hallands län	50	44	31	1	—	—	1	—	—	13	8	8	59	7	3
17	Göteborgs och Bohus län	42	43	34	—	—	—	—	—	—	318	30	30	57	—	—
18	Göteborgs stad	84	118	107	—	—	—	1	—	—	15	5	4	1 046	38	29
19	Älvsborgs län	36	48	22	—	—	—	2	1	1	1	—	—	36	11	7
20	Skaraborgs län	201	170	89	—	—	—	—	—	—	11	7	6	69	2	2
21	Värmlands län	53	60	47	199	—	—	526	—	—	9	—	—	200	3	—
22	Örebro län	184	122	112	139	9	9	568	57	57	9	5	5	140	4	4
23	Västmanlands län	183	159	138	9	—	—	620	—	—	1	—	—	447	3	3
24	Kopparbergs län	35	29	27	1	—	—	27	—	—	3	—	—	167	4	4
25	Gävle stad och län	8	19	18	32	2	2	—	—	—	2	—	—	43	1	1
26	Västernorrlands län	8	16	6	—	—	—	—	—	—	5	—	—	10	—	—
27	Jämtlands län	25	36	35	126	116	116	—	—	—	—	—	—	7	—	—
28	Västerbottens län	40	39	33	4	1	1	—	—	—	—	—	—	4	1	1
29	Norrbottens län	2	8	6	—	—	—	—	—	—	2	2	2	5	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**414**	**946**	**344**	—	—	—	**3**	—	—	**7**	**4**	**4**	**79**	**6**	**5**
1	Stockholms stad	6	8	8	—	—	—	—	—	—	5	2	2	56	3	3
2	Stockholms län	67	121	61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
3	Uppsala stad och län	19	9	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	22	44	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	14	56	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	5	18	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	1	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	9	22	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	1	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	20	47	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	29	83	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	1	1
13	Malmöhus län: Malmö	7	35	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Hälsingborg	4	9	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	15	54	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	6	20	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	18	32	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	37	13	—	—	—	—	—	—	1	2	2	8	2	1
19	Älvsborgs län	2	17	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	18	79	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	14	22	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	36	72	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	59	67	47	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—	—
24	Kopparbergs län	5	18	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	4	7	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	8	22	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	14	18	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	4	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
993	**119**	**103**	**2 348**	**1 393**	**1 266**	**140**	**11**	**10**	**132**	**19**	**12**	**271**	**17**	**12**	**600**	**291**	**287**	**181**	**22**	**21**	
101	26	20	626	465	384	19	1	1	—	—	—	46	4	1	363	266	266	7	2	1	1
45	2	2	212	365	358	7	2	2	3	—	—	11	—	—	26	—	—	3	—	—	2
35	8	8	33	10	7	2	—	—	—	—	—	7	4	3	2	—	—	—	—	—	3
48	3	3	30	15	11	1	—	—	3	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	—	4
144	5	5	194	50	49	3	1	1	10	—	—	9	—	—	19	2	2	7	—	—	5
38	2	1	81	5	5	1	—	—	42	7	1	5	—	—	10	—	—	1	—	—	6
76	3	3	74	58	58	8	1	1	4	1	1	5	—	—	10	—	—	45	2	2	7
45	10	10	16	3	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	8
27	2	2	43	4	4	5	—	—	—	—	—	3	—	—	2	—	—	23	2	2	9
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	10
2	—	—	27	8	8	1	—	—	—	—	—	3	2	2	12	1	—	1	—	—	11
20	1	1	15	3	1	4	—	—	1	—	—	2	—	—	9	—	—	—	—	—	12
45	1	1	130	23	19	27	2	2	9	—	—	39	4	4	19	—	—	28	—	—	13
2	—	—	43	16	16	9	1	1	1	1	1	3	—	—	4	1	1	3	9	9	14
28	7	7	46	12	6	24	1	1	2	—	—	9	1	1	43	12	12	1	6	6	15
21	—	—	31	10	8	5	—	—	20	—	—	4	—	—	11	—	—	—	—	—	16
10	—	—	20	2	2	—	—	—	9	—	—	—	—	—	1	—	—	14	—	—	17
130	19	18	138	52	49	8	—	—	15	10	9	37	2	1	24	1	—	12	1	1	18
2	1	1	50	17	17	—	—	—	12	—	—	1	—	—	—	—	—	25	—	—	19
1	—	—	45	44	36	2	1	1	1	—	—	—	—	—	17	1	1	9	—	—	20
62	—	—	91	1	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	21
12	8	5	37	6	6	1	—	—	—	—	—	76	—	—	3	4	3	—	—	—	22
43	1	1	132	9	9	3	—	—	—	—	—	3	—	—	15	1	1	—	—	—	23
18	—	—	38	56	56	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
7	4	4	5	26	26	3	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	25
3	—	—	8	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	26
8	—	—	120	82	80	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	27
16	8	8	22	18	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
4	8	3	40	33	32	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	29
3	—	—	—	—	—	**14**	**7**	**5**	**43**	**97**	**11**	**242**	**94**	**64**	**168**	**96**	**60**	**37**	**6**	**5**	
2	—	—	—	—	—	4	7	5	13	—	—	130	54	40	65	35	26	20	2	2	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	5	4	5	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	3	2	2	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	7	—	—	4	2	2	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1	1	3	1	3	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	2	—	—	4	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	3	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	6	—	—	6	1	1	52	21	13	22	5	—	6	—	—	13
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	1	1	1	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4	1	1	—	6	6	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	17
1	—	—	—	—	—	1	—	—	12	9	4	14	5	2	47	28	18	3	1	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	6	2	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	50	—	11	—	—	5	2	1	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	3	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	3	3	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**193**	**4**	**3**	**221**	**19**	**12**	**1188**	**52**	**46**	**3590**	**1308**	**1245**	**448**	**75**	**60**
1	Stockholms stad	34	—	—	70	10	5	287	7	4	476	185	165	235	32	27
2	Stockholms län	2	—	—	11	1	1	75	1	1	66	4	4	28	7	5
3	Uppsala stad och län	—	—	—	1	—	—	20	5	5	3	1	1	—	—	—
4	Södermanlands län	2	—	—	7	—	—	101	3	3	105	73	73	5	2	2
5	Östergötlands län	4	—	—	12	—	—	63	1	1	13	2	1	11	2	2
6	Norrköping	5	4	3	6	—	—	20	—	—	63	6	6	—	3	3
7	Jönköpings län	13	—	—	6	—	—	38	—	—	9	—	—	7	1	1
8	Kronobergs län	3	—	—	—	—	—	29	1	1	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	1	—	—	15	—	—	95	66	65	2	1	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	1	1	—	—	—
11	Blekinge län	1	—	—	1	—	—	24	—	—	65	26	26	2	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	22	2	2	45	7	7	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	27	—	—	113	2	2	153	79	65	52	1	1
14	Hälsingborg	—	—	—	3	1	—	6	3	2	351	155	152	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	10	—	—	23	—	—	162	63	63	2	1	1
16	Hallands län	24	—	—	2	—	—	7	—	—	53	36	28	1	2	1
17	Göteborgs och Bohus län	30	—	—	2	—	—	6	1	1	13	3	3	4	—	—
18	Göteborgs stad	29	—	—	39	4	4	58	7	5	1415	388	378	72	21	15
19	Älvsborgs län	10	—	—	2	—	—	40	12	12	2	—	—	1	1	1
20	Skaraborgs län	—	—	—	2	2	1	4	—	—	1	—	—	3	—	—
21	Värmlands län	20	—	—	1	—	—	11	3	3	2	—	—	—	—	—
22	Örebro län	3	—	—	2	—	—	20	1	1	2	—	—	4	1	1
23	Västmanlands län	4	—	—	9	1	1	189	—	—	3	—	—	8	—	—
24	Kopparbergs län	2	—	—	2	—	—	1	1	1	—	—	—	3	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	2	—	—	10	—	—	137	93	93	4	—	—
26	Västernorrlands län	6	—	—	—	—	—	—	—	—	268	81	81	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	5	1	1	6	3	2	2	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	1	—	—	1	1	1	60	36	31	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**56**	**32**	**26**	**14**	**1**	**1**	**54**	**8**	**7**	**106**	**101**	**74**	**198**	**37**	**22**
1	Stockholms stad	40	13	9	12	—	—	4	2	2	16	30	20	103	27	17
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	1	1	—	—	—	7	—	—	2	2	2	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	1	1
6	Norrköping	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	1	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	1	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	5	2	2	2	1	1	25	1	1	8	4	2	67	6	2
14	Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	3	—	—	6	6	6	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	6	1	1	3	4	4	1	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	8	13	13	—	—	—	—	—	—	56	41	27	9	1	1
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
22	Örebro län	2	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	6	6	—	1	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän el. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
658	**101**	**92**	**85**	**36**	**32**	**1 684**	**403**	**369**	**46**	**12**	**12**	**35**	**28**	**27**	**10**	—	—	**6 129**	**5 299**	**5 226**	
316	44	39	31	18	17	501	159	140	21	7	7	2	—	—	—	—	—	845	619	615	1
23	5	5	12	1	—	83	10	9	—	—	—	1	—	—	10	—	—	584	125	115	2
7	—	—	—	—	—	20	5	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	223	179	170	3
31	1	1	—	—	—	18	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	239	189	187	4
20	1	1	2	—	—	75	18	17	—	2	2	—	—	—	—	—	—	194	344	344	5
8	2	1	3	1	1	44	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	105	105	6
1	—	—	3	—	—	36	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	210	190	190	7
2	1	1	1	—	—	3	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	258	35	35	8
4	—	—	1	—	—	39	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	79	107	107	9
1	—	—	2	2	—	6	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	12	12	10
8	—	—	—	—	—	30	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175	185	176	11
4	1	1	—	—	—	14	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	137	68	68	12
75	2	2	3	1	1	296	10	10	—	—	—	11	9	9	—	—	—	221	128	128	13
8	—	—	—	—	—	19	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	23	23	14
10	17	17	—	—	—	58	61	61	—	1	1	2	—	—	—	—	—	349	152	152	15
4	—	—	—	—	—	19	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	33	33	16
1	—	—	2	—	—	10	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	164	170	170	17
83	24	21	10	3	3	244	68	61	20	1	1	18	19	18	—	—	—	507	748	747	18
2	—	—	1	—	—	11	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136	148	147	19
9	1	1	1	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	69	63	20
4	1	1	1	1	1	9	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	383	716	716	21
12	1	1	1	—	—	30	6	6	—	—	—	1	—	—	—	—	—	202	359	359	22
11	—	—	—	2	2	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	178	324	320	23
1	—	—	4	3	3	25	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	433	115	115	24
3	—	—	—	—	—	14	6	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	22	31	31	25
4	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	27	26	26
1	—	—	3	1	1	12	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	67	7	7	27
4	—	—	4	2	2	5	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	39	33	28
1	—	—	—	—	—	9	10	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	52	52	29
272	**70**	**37**	**884**	**992**	**686**	**207**	**54**	**47**	**113**	**121**	**80**	—	**22**	**22**	**5571**	**5 293**	**3 399**	**271**	**11**	**11**	
103	25	14	348	339	256	48	15	10	59	48	35	—	20	20	1534	1 330	983	80	11	11	1
13	2	1	53	64	57	—	—	—	13	8	7	—	—	—	454	427	275	1	—	—	2
1	—	—	3	2	2	—	—	—	—	3	3	—	—	—	51	86	38	—	—	—	3
1	—	—	8	13	8	2	—	—	2	1	1	—	—	—	156	169	84	—	—	—	4
3	2	2	21	14	9	11	1	1	6	5	2	—	—	—	242	225	116	8	—	—	5
1	1	1	4	9	7	1	1	1	—	2	1	—	—	—	88	80	58	6	—	—	6
1	1	—	20	24	17	—	—	—	1	2	1	—	—	—	97	58	37	6	—	—	7
—	—	—	4	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	44	22	—	—	—	8
—	—	—	14	16	13	1	—	—	1	1	1	—	—	—	100	83	56	1	—	—	9
—	—	—	6	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	31	7	—	—	—	10
10	—	—	15	18	8	3	1	1	—	1	—	—	1	1	161	115	60	—	—	—	11
6	1	1	32	44	32	3	—	—	1	2	1	—	1	1	166	146	76	—	—	—	12
88	15	5	47	48	14	90	21	19	5	10	5	—	—	—	511	355	258	—	—	—	13
1	—	—	26	29	18	2	1	1	1	—	—	—	—	—	117	76	64	20	—	—	14
—	—	—	9	6	6	13	6	6	—	1	1	—	—	—	212	138	95	16	—	—	15
—	—	—	5	10	8	—	—	—	2	3	1	—	—	—	51	47	21	3	—	—	16
1	—	—	14	31	18	1	—	—	—	2	1	—	—	—	65	59	25	3	—	—	17
24	13	6	39	53	16	21	4	4	10	11	4	—	—	—	440	568	388	125	—	—	18
3	3	1	4	20	10	—	1	1	2	1	1	—	—	—	55	76	24	1	—	—	19
3	2	2	36	37	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131	224	83	—	—	—	20
1	—	—	3	9	4	—	—	—	2	2	2	—	—	—	122	176	103	—	—	—	21
1	—	—	15	14	10	8	2	2	—	2	2	—	—	—	125	167	108	1	—	—	22
2	1	—	15	27	21	—	—	—	2	5	3	—	—	—	156	141	89	—	—	—	23
2	—	—	45	37	29	—	—	—	5	3	3	—	—	—	137	121	81	—	—	—	24
1	1	1	12	17	13	3	1	1	—	1	—	—	—	—	76	71	51	—	—	—	25
—	—	—	8	18	6	—	—	—	—	2	—	—	—	—	40	49	21	—	—	—	26
3	2	2	44	50	45	—	—	—	1	5	5	—	—	—	83	76	62	—	—	—	27
3	1	1	16	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	77	61	—	—	—	28
	—	—	18	18	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	78	53	—	—	—	29

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 30 juni 1922.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar		
		Män		Kvinnor	Tillsammans	Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Antal redovisade		Antal dagar under juni 1922
		Helt betalande	Halvt betalande			Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdeln.	medlemmar	
Bleck- och plåtslagareförbundet	34	1 042	144	—	1 186	175	7	—	182	15·3	182	—	46	2	24	3	75	19	989	5 584
Bokbindareförbundet	13	197	42	478	717	17	2	47	66	9·2	66	—	19	—	5	33	57	8	613	1 682
Bryggeriindustriarbetareförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De förenade förbunden	43	1 986	96	262	2 344	355	14	41	410	17·5	385	25	57	8	30	—	95	30	1 816	5 948
Elektriska arbetareförbundet	83	1 987	522	—	2 509	526	116	—	642	25·6	584	58	34	113	99	11	257	65	2 068	16 398
Gjutareförbundet	88	2 733	268	7	3 008	1 138	94	6	1 238	41·2	1 238	—	80	33	71	16	200	67	2 032	20 106
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	141	11 280	835	1 386	13 471	3 386	236	312	3 934	29·2	2 639	1295	487	143	173	1 555	2 358	115	9 272	61 234
Gruvindustriarbetareförbundet	14	994	54	20	1 068	278	31	2	311	29·1	255	56	46	—	15	3	64	10	895	3 110
Handelsarbetareförbundet	84	4 155	716	1 399	6 270	491	143	56	690	11·0	690	—	128	—	57	—	185	56	5 593	20 177
Hatt- o. pälsindustriarbetareförbundet	7	203	20	150	373	53	11	23	87	23·3	69	18	4	—	14	—	18	5	313	2 000
Litografiska förbundet	15	699	49	—	748	35	10	—	45	6·0	45	—	16	—	7	—	23	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	41	2 227	292	927	3 446	162	20	113	295	8·6	286	9	36	42	39	1	118	32	2 845	7 312
Kommunalarbetareförbundet	57	4 184	255	59	4 498	94	18	1	113	2·5	103	10	128	1	12	1	142	17	1 348	1 678
Metallindustriarbetareförbundet	110	—	—	—	40 263	—	—	—	11 927	29·6	—	—	—	—	—	—	—	97	36 585	290 776
Därav: Järnbruksarbetare	45	—	—	—	10 138	—	—	—	2 094	20·7	—	—	—	—	—	—	—	38	8 418	47 688
Mek. verkstadsarbetare	65	—	—	—	30 125	—	—	—	9 833	32·6	—	—	—	—	—	—	—	59	28 167	243 088
Murareförbundet	29	1 434	157	—	1 591	92	8	—	100	6·3	100	—	16	—	5	8	29	13	757	2 039
Måleriarbetareförbundet	30	1 361	42	1	1 404	63	2	—	65	4·6	50	15	18	—	4	1	23	12	732	1 266
Pappersindustriarbetareförbundet	61	6 994	252	210	7 456	606	28	1	635	8·5	516	119	331	206	181	12	730	37	4 522	10 425
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	39	893	64	92	1 049	142	3	—	145	13·8	145	—	26	8	15	—	49	20	921	3 462
Sko- och läderindustriarbetareförb.	29	3 159	499	1 644	5 302	1 243	49	202	1 494	28·2	1 386	108	113	—	111	—	224	19	2 879	15 885
Skrädderiarbetareförbundet	42	1 569	215	2 622	4 406	53	5	212	270	6·1	250	20	71	—	13	2	86	18	3 408	4 313
Stenindustriarbetareförbundet	29	1 019	232	—	1 251	194	75	—	269	21·5	262	7	40	—	17	10	67	12	613	4 562
Stuckatörförbundet	3	49	1	—	50	28	—	—	28	56·0	28	—	—	—	—	—	—	3	50	582
Sågverksindustriarbetareförbundet	100	6 748	1 100	3	7 851	807	467	1	1 275	16·2	1 103	172	261	614	147	153	1 175	52	4 243	21 050
Textilarbetareförbundet	33	1 836	141	2 086	4 063	109	6	61	176	4·3	166	10	215	19	60	30	324	9	912	1 457
Tobaksindustriarbetareförbundet	10	605	47	2 421	3 073	47	8	30	85	2·8	85	—	162	—	5	2	169	6	2 527	1 891
Transportarbetareförbundet	22	1 237	113	—	1 350	254	60	—	314	23·3	310	4	47	—	15	15	77	15	1 028	7 399
Träarbetareförbundet	115	6 838	626	6	7 470	2 230	276	3	2 509	33·6	2 497	12	207	84	78	8	377	72	6 322	43 081
Tunnbinderiarbetareförbundet	14	355	24	—	379	41	2	—	43	11·3	39	4	11	—	2	—	13	10	363	992
Typografförbundet	24	608	196	27	831	61	35	3	99	11·9	99	—	13	—	19	7	39	21	802	3 466
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	9	571	47	—	618	100	—	—	100	16·2	81	19	14	5	7	—	26	7	522	2 640
Summa	1 319	[2] —	[2] —	[2] —	128 045	[2] —	[2] —	[2] —	27 547	21·5	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	847	94 970	560 510

[1] Jfr noten å sid. 805. — [2] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 30 juni 1922.

Juni månad medförde åter en sänkning av arbetslöshetssiffran. Av de 128 045 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro 27 547 eller 21·5 % arbetslösa den 30 juni mot 23·3 % den 31 maj.[1]

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna juni 1921—juni 1922.

	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni
Sverige	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·3	33·2	34·8	32·1	30·6	28·6	23·3	21·5
Norge	18·4	15·9	14·7	14·7	15·1	15·7	18·3	20·4	21·3	21·9	21·3	16·3	15·2
Danmark	16·8	16·7	17·7	16·6	18·3	20·8	25·2	28·9	33·1	27·9	24·0	16·1	13·2
England	23·1	16·7	16·5	14·8	15·6	15·9	16·5	16·8	16·3	16·3	17·0	16·4	15·7
Tyskland	3·0	2·6	2·2	1·4	1·2	1·4	1·6	3·3	2·7	1·1	0·9	0·7	0·6
Nederländerna	8·1	7·6	7·3	6·9	7·0	10·0	17·0	20·3	27·2	14·2	11·4	10·5	9·5
Belgien	22·9	21·4	21·7	17·7	13·6	13·9	11·4	11·2	10·1	9·2	8·9	7·4	—
Lettland	5·6	5·4	5·4	5·8	7·0	8·3	9·5	11·2	15·0	16·8	9·6	—	—
Kanada	13·1	9·1	8·7	8·5	7·4	11·1	15·1	13·9	10·6	9·6	10·4	7·4	—
Nya Syd-Wales	7·9	8·4	15·0	12·2	10·5	9·3	17·2	12·3	11·5	12·5	11·4	13·9	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror hänvisas till vad därom anfördes i andra häftet av Sociala Meddelanden, sid. 148.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under juli månad 1922.[2] De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet.[3] Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Under juli månad har den under de närmast föregående månaderna iakttagna tendensen till stabilisering av prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

[2] Preliminära siffror.

[3] För de förändringar i fråga om inhämtandet av det prisstatistiska primärmaterialet, som företagits vid ingången av år 1920, har redogörelse lämnats i häfte n:r 5, årg. 1920.

Medelpris per år (1913—1921) och per månad (juli 1921—juli 1922)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	××310	× 401	× 587	729	657	496
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	×1200	1271	963	947
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	××38	× 42	× 50	× 75	91	71
17	råg-, » » »	»	22	23	32	××29	× 36	× 41	× 56	56	46
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	××34	—	—	× 73	73	63
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321
36	salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210
49	Socker, bit-	»	67	65	66	× 68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	18	19	31	32	31	26
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659
56	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452
59	eng. kamin- »	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — × Maximipris. — ×× Ejest fastställda pris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Juli 1921	Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	juli 1914—juli 1922	juli 1921—juli 1922	
34	34	33	33	32	30	26	26	25	25	25	25	24	+ 60·0	— 29·4	1
19	19	18	18	18	17	15	14	14	13	13	13	13	+ 62·5	— 31·6	2
13	13	12	12	12	11	10	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	— 30·8	3
463	536	500	463	460	411	342	330	352	392	348	379	387	+ 66·1	— 16·4	4
444	510	486	451	449	406	330	322	337	378	335	355	361	+ 71·9	— 18·7	5
371	371	366	360	354	342	327	311	293	279	275	266	260	+ 61·5	— 29·9	6
250	256	252	247	238	227	218	207	184	174	168	165	164	+ 37·8	— 34·4	7
276	275	274	268	262	247	199	192	191	156	129	127	181	+ 31·2	— 34·4	8
334	359	370	452	560	591	431	446	340	231	214	219	227	+ 65·7	— 32·0	9
295	283	—	407	445	453	370	386	—	—	—	—	—	—	—	10
939	898	1000	816	763	742	760	756	737	735	755	725	702	—	— 25·2	11
60	51	63	53	51	49	50	50	50	51	51	50	47	+ 46·9	— 21·7	12
164	84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	+ 74·8	+ 9·8	13
58	58	57	53	50	48	47	47	47	47	48	48	49	+ 63·3	— 15·5	14
77	77	77	79	82	88	90	92	95	101	105	106	106	+ 130·4	+ 37·7	15
74	75	70	63	58	57	57	56	56	56	55	52	51	+ 64·5	— 31·1	16
51	48	44	40	35	34	33	33	33	32	32	32	32	+ 52·4	— 37·3	17
70	68	63	56	49	49	48	47	47	47	47	46	46	+ 70·4	— 34·3	18
74	74	71	66	56	53	52	51	52	53	54	54	54	+ 50·0	— 27·0	19
77	75	74	72	69	68	67	67	65	64	62	60	60	+ 53·8	— 22·1	20
111	110	107	103	99	96	94	92	91	90	89	86	85	+ 107·3	— 23·4	21
134	134	131	128	123	120	118	117	116	114	113	109	108	—	— 19·4	22
95	94	93	86	83	82	80	79	78	77	77	73	72	+ 89·5	— 24·2	23
67	66	65	59	57	58	56	55	54	53	53	50	50	+ 61·3	— 25·4	24
220	218	214	199	192	189	188	186	183	178	177	171	169	+ 125·3	— 23·2	25
116	116	112	105	99	98	99	96	95	93	92	87	84	+ 90·9	— 27·6	26
131	130	128	120	117	117	114	113	112	110	110	103	101	+ 71·2	— 22·9	27
308	306	298	271	244	230	223	221	217	214	216	221	232	+ 96·6	— 24·7	28
250	246	238	215	193	181	175	173	169	168	170	173	182	+ 87·6	— 27·2	29
375	366	355	337	314	305	303	295	285	279	272	277	279	+ 113·0	— 25·6	30
201	197	192	182	168	169	166	162	157	150	148	148	154	+ 123·2	— 23·4	31
335	318	294	252	225	221	224	229	232	239	241	247	249	+ 83·1	— 25·7	32
282	276	260	205	192	195	186	187	195	195	203	205	203	+ 67·8	— 28·0	33
—	292	321	322	312	296	280	274	269	266	273	291	287	—	—	34
314	327	330	313	288	266	256	249	243	236	236	244	253	+ 97·7	— 19·4	35
334	343	343	329	303	283	273	265	255	252	252	258	264	+ 95·6	— 21·0	36
260	275	273	251	232	213	203	196	195	193	198	201	212	—	— 18·5	37
161	160	161	169	160	157	163	169	163	152	113	111	123	+ 64·0	— 23·6	38
267	270	263	254	246	220	224	236	241	214	163	175	203	+ 79·6	— 24·0	39
117	113	113	94	92	82	78	70	58	72	72	90	88	+ 131·6	— 24·8	40
91	79	80	86	86	78	84	87	85	68	65	67	63	+ 70·3	— 30·8	41
118	116	116	117	112	107	109	124	111	96	92	90	95	+ 72·7	— 19·5	42
207	201	189	184	195	181	213	220	191	154	148	151	168	+ 110·0	— 18·8	43
139	129	131	128	123	116	121	127	124	113	109	111	115	—	— 17·3	44
81	86	86	83	80	80	82	83	83	83	83	83	84	+ 95·3	+ 3·7	45
71	68	68	58	54	53	52	51	51	55	49	51	57	+ 83·9	— 19·7	46
111	102	97	94	95	96	100	103	103	109	106	101	100	+ 75·4	— 9·9	47
202	197	196	191	191	190	189	191	191	191	196	238	240	+ 52·9	+ 18·8	48
*167	*167	*167	*166	*166	*165	*165	*166	*165	*165	*165	*164	*164	+ 56·3	— 1·8	49
26	25	24	24	23	23	22	22	22	22	22	22	22	—	— 15·4	50
17	17	17	17	16	16	16	16	16	15	15	15	15	+ 150·0	— 11·8	51
47	46	45	43	43	42	42	41	42	41	39	39	38	+ 90·0	— 19·1	52
6630	6290	6070	5810	5550	5360	5160	5030	4960	4890	4840	4840	4830	+ 85·8	— 27·1	53
5370	5080	4890	4710	4420	4150	4020	3940	3830	3780	3750	3750	3730	+ 78·5	— 30·5	54
648	599	548	548	530	502	508	503	492	478	442	437	440	+ 114·6	— 32·1	55
1312	1102	999	976	985	1004	1015	1034	1026	1023	997	972	916	+ 133·7	— 30·2	56
727	603	537	499	491	484	480	518	486	490	450	442	426	+ 86·0	— 41·4	57
424	390	353	317	327	322	325	349	349	348	341	337	332	+ 129·0	— 21·7	58
475	396	353	366	360	360	364	400	387	385	375	366	344	+ 94·4	— 27·6	59

Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

och lyse blivit alltmera utpräglad så till vida, att prishöjningar och prissänkningar å de särskilda varuslagen motvägt varandra. Av de 58 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha under redovisningsmånaden 24 varit föremål för prissänkningar. Bland dessa torde särskilt böra nämnas oskummad mjölk, ost, potatis, vetemjöl, bröd och bränsle. Fullt oförändrade äro medelpriserna å 11 varuslag, däribland såväl handskummad som separerad mjölk, rågmjöl, rågsiktmjöl och socker. Prisstegring har ägt rum beträffande 23 varuslag, bland vilka särskilt märkas ett flertal köttsorter, smör och margarin. Med avseende å sistnämnda varuslag torde böra framhållas, att den av margarinfabrikerna vid mitten av månaden företagna prishöjningen ej hunnit genomföras i minuthandeln å samtliga ombudsorter vid tiden för inhämtandet av omstående noteringar, varför riksmedelpriset för nästa månad torde komma att visa ytterligare stegring.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—juli 1922. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med juli 1922, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.
A. Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235
B. »Vägda» medeltal . .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201

År 1918				År 1919				År 1920				År 1921				År 1922		
1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	Juli[1]
A. 268	305	330	372	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186
B. 227	255	277	320	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	179

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under juli månad varit oförändrad; det »ovägda» indextalet har däremot höjts med 2 enheter.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 8 av Sociala Meddelanden 1922 (sid. 670), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 juli 1922 till c:a 90 % mot 95 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 april 1922.

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under augusti månad 1922.

Under augusti månad har läget på arbetsmarknaden ytterligare något förbättrats. Antalet ansökningar på 100 lediga platser har nedgått från 203 till 172, vartill dock bör bemärkas, att antalet vid statens arbetsförmedlingsanstalter anmälda sökande kan antagas hava blivit mindre, än det eljest skulle hava blivit, till följd av arbetslöshetskommissionens åtgärd att avstänga ungkarlar och säsongarbetare från kontant understöd. Den ökning av antalet lediga platser, som kan konstateras för rapportmånaden, synes huvudsakligen hava avsett mera tillfälliga arbeten inom jordbruket samt husligt arbete. Det procentuella antalet arbetslösa inom fackföreningarna var ännu vid augusti månads början så högt som 19·8, och någon avsevärd nedgång torde icke hava ägt rum under månadens lopp. En jämförelse med motsvarande siffra för samma tid i fjol visar dock, att sedan dess en avgjord utveckling i gynnsam riktning ägt rum. Den ovan omnämnda restriktiva åtgärden från arbetslöshetskommissionens sida har kunnat vidtagas tack vare den förbättring av läget, som verkligen kunnat konstateras. I Norrland kunna i stort sett normala förhållanden anses hava återinträtt på arbetsmarknaden.

Vad de särskilda näringsgrenarna beträffar, har emellertid depressionen inom järnindustrien alltjämt fortfarit. Särskilt vid masugnsverken och för deras behov avsedda gruvor förmäles situationen alltjämt vara mycket bekymmersam. Från västkusten rapporteras, att ett stort antal stenhuggeriarbetare fått tillfällig sysselsättning inom sitt fack. Sågverksindustriens konjunkturer kunna nu sägas vara tillfredsställande, likaså trämasse- och pappersindustriens. I textilindustriens viktigaste branscher fortgår arbetet numera tämligen normalt; arbetslöshetsprocenten har, om man räknar med textilindustrien i dess helhet, nedgått till ett minimum. Inom byggnadsindustrien synes läget i det hela kunna betecknas som gott, vad beträffar yrkesutbildade arbetare. För grovarbetare har däremot tillgången på arbetstillfällen alltjämt varit otillräcklig i förhållande till de arbetssökandes antal.

Stuveriarbetarna hade i Göteborg god arbetstillgång under större delen av månaden, men mindre god den sista veckan. Vad sjöfarten beträffar, rapporteras från såväl Norrland som Skåne, Stockholm och Göteborg, att antalet disponibla platser varit otillräckligt i förhållande till antalet sökande.

Under månaden utbröt järnvägsstrejk vid Roslagsbanan och sedermera även vid Bergslagernas järnvägar och Göteborg—Borås järnväg.

För kontors- och butikspersonal har arbetstillgången varit relativt knapp i såväl Stockholm som Göteborg.

Jordbruket har haft relativt liten arbetstillgång i förhållande till den växande tillströmningen av sökande. Skörden har dock givit arbete åt ett avsevärt

antal. Anställandet av fast jordbrukspersonal synes i regel hava uppskjutits i avvaktan på utgången av löneförhandlingarna. Från flera håll yppas emellertid farhågor för att tillgången på platser för nästa tjänsteår icke skall komma att motsvara behovet.

Brist på kvinnlig arbetskraft för husligt arbete har som vanligt förekommit i stad och på land. I Stockholm har konstaterats överflöd på sökande till restaurangplatser och i Malmö ett motsvarande överflöd beträffande beklädnads- och livsmedelsindustrierna.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under augusti samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	*482*	*479*	*381*	*368*	*358*	*215*	*203*	*172*	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	*341*	*282*	*216*	*231*	*158*	*146*	*126*	*152*	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	*502*	*514*	*420*	*401*	*275*	*227*	*220*	*178*	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	*34·8*	*32·1*	*30·6*	*28·6*	*23·3*	*21·5*	*19·8*	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 884.

Arbetsinställelser i Sverige år 1921.[1]

Antal och omfattning. Under år 1921 hava, enligt tillgängliga uppgifter, i Sverige inträffat 347 arbetsinställelser (strejker och lockouter). Antalet arbetsinställelser ävensom antalet därav direkt berörda arbetsgivare och arbetare samt förlorade arbetsdagar i jämförelse med de föregående åren framgår av nedanstående tabell.

Arbetsinställelser under åren 1903—1921.

År	Strejker			Lockouter			Arbetsinställelser av bland. karaktär			Hela antalet			Antal förlorade arbetsdagar
	Antal	Arbetsgivare	Arbetare	Antal	Arbetsgivare	Arbetare	Antal	Arbetsgivare	Arbetare	arb. inst.	arbetsgivare	arbetare	
1903	109	256	5 970	16	96	982	17	126	17 619	**142**	**478**	**24 571**	642 000
1904	169	383	8 299	12	62	1 218	34	153	2 731	**215**	**598**	**12 248**	386 000
1905	152	325	13 186	12	12	456	25	510	19 264	**189**	**847**	**32 906**	2 390 000
1906	239	668	15 050	8	12	560	43	49	3 045	**290**	**729**	**18 655**	479 000
1907	213	498	11 278	23	37	5 669	46	283	6 593	**312**	**818**	**23 540**	514 000
1908	229	473	17 187	38	125	2 672	35	826	20 498	**302**	**1 424**	**40 357**	1 842 200
1909	102	7 707	229 248	22	451	71 364	14	30	1 137	**138**	**8 188**	**301 749**	11 799 700
1910	66	127	3 420	5	5	101	5	14	150	**76**	**146**	**3 671**	39 000
1911	85	150	4 940	9	1 759	15 145	4	11	491	**98**	**1 920**	**20 576**	569 800
1912	108	168	5 797	4	337	2 166	4	284	2 017	**116**	**789**	**9 980**	292 145
1913	118	203	9 574	1	1	17	—	—	—	**119**	**204**	**9 591**	303 344
1914	105	181	8 832	8	64	5 368	2	2	185	**115**	**247**	**14 385**	620 469
1915	70	100	4 277	7	7	813	3	3	29	**80**	**110**	**5 119**	83 270
1916	218	474	19 287	2	2	41	7	23	1 383	**227**	**499**	**20 711**	474 718
1917	458	1 399	45 019	8	8	1 016	9	17	666	**475**	**1 424**	**46 701**	1 108 819
1918	668	1 756	50 377	10	10	756	30	923	10 090	**708**	**2 689**	**61 223**	1 436 409
1919	414	1 977	69 980	10	10	727	16	376	10 334	**440**	**2 363**	**81 041**	2 295 910
1920	455	1 952	42 657	9	544	37 988	22	458	58 394	**486**	**2 954**	**139 039**	8 942 543
1921	*302*	*1 913*	*44 053*	*22*	*38*	*742*	*23*	*371*	*4 917*	**347**	**2 322**	**49 712**	*2 663 313*

Antalet arbetsinställelser har sålunda under år 1921 varit mindre än åren 1917—1920, men större än något av åren dessförinnan. Likaså har arbetsinställelsernas omfattning minskats, med hänsyn till både arbetsgivarnas och arbetarnas antal, i jämförelse med såväl närmast föregående år som åren 1918 och 1919.

[1] Utgör en sammanfattning av den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik utgivna publikationen med denna titel.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Näringsgrenar	Antal arbetsinställelser påbörjade under				Hela antalet arbetsinställelser	Karaktär			Orsaker		
		1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet		Strejker	Lockouter	Bland. eller obestämb. konfl.	Lönefrågor	Organisationsspörsmål	Andra och okända orsaker
1	Malmgruvor	1	—	1	—	**2**	1	—	1	2	—	—
2	Järn- och stålverk	3	—	—	2	**5**	2	—	3	3	—	2
3	Järn- och stålmanufaktur	2	10	2	1	**15**	8	4	3	14	—	1
4	Mekaniska verkstäder	10	8	4	4	**26**	21	4	1	24	—	2
5	Skeppsvarv	2	5	—	1	**8**	5	2	1	7	—	1
6	Metallmanufaktur m. m.	5	1	2	—	**8**	5	1	2	8	—	—
7	Torvindustri	—	3	—	—	**3**	3	—	—	3	—	—
8	Stenbrott och stenhuggerier	1	1	1	1	**4**	4	—	—	4	—	—
9	Stengods- och lergodsfabriker	—	1	—	—	**1**	1	—	—	1	—	—
10	Tegel- och kalkbruk m. m.	2	2	1	—	**5**	4	1	—	3	—	2
11	Porslins- och kakelfabriker	—	1	—	—	**1**	1	—	—	1	—	—
12	Glasindustri	1	—	—	1	**2**	2	—	—	1	1	—
13	Skogsavverkning m. m.	2	1	—	3	**6**	5	—	1	5	1	—
14	Flottning	—	5	—	—	**5**	4	—	1	4	1	—
15	Sågverk och hyvlerier	9	9	5	1	**24**	20	2	2	18	1	5
16	Låd- och fanerfabriker	—	1	1	—	**2**	2	—	—	2	—	—
17	Snickeri- och möbelfabriker	2	3	12	1	**18**	17	1	—	16	1	1
18	Pappersmassefabriker	6	1	—	1	**8**	8	—	—	5	—	3
19	Pappersbruk och pappfabriker	2	1	—	1	**4**	3	1	—	3	—	1
20	Kartong- o. tapetfabriker	1	—	1	—	**2**	2	—	—	1	1	—
21	Boktryckerier	—	—	—	1	**1**	1	—	—	1	—	—
22	Bagerier	2	1	2	2	**7**	7	—	—	4	2	1
23	Choklad- och karamellfabriker	1	—	—	1	**2**	2	—	—	2	—	—
24	Slakterier och charkuterier	—	2	2	4	**8**	8	—	—	6	2	—
25	Konservfabriker m. m.	1	—	1	1	**3**	3	—	—	3	—	—
26	Annan livsmedelsindustri	—	—	—	1	**1**	1	—	—	1	—	—
27	Spinnerier och väverier	—	2	1	—	**3**	3	—	—	3	—	—
28	Sömnadsfabriker	4	1	—	1	**6**	4	—	2	6	—	—
29	Garverier o. skinnvarufabriker	1	—	—	2	**3**	3	—	—	2	1	—
30	Skofabriker	2	10	1	1	**14**	11	2	1	12	1	1
31	Gummivarufabriker	—	—	1	—	**1**	1	—	—	1	—	—
32	Sadelmakerier m. m.	—	—	4	1	**5**	5	—	—	4	—	1
33	Färg-, tvål- och oljefabriker m. m.	—	3	3	—	**6**	6	—	—	6	—	—
34	Konstgödningsfabriker	3	—	—	—	**3**	3	—	—	3	—	—
35	Husbyggnadsverksamhet	6	5	6	4	**21**	20	—	1	10	3	8
36	Målning	1	5	3	1	**10**	8	1	1	9	—	1
37	Monteringsarbeten	2	4	8	4	**18**	16	2	—	8	7	3
38	Väg- och gatubyggnader	3	7	6	—	**16**	16	—	—	15	—	1
39	Järnvägsbyggnader	—	2	1	1	**4**	4	—	—	4	—	—
40	Vattenbyggnader	3	2	1	—	**6**	6	—	—	5	—	1
41	Belysnings- o. vattenverk m. m.	4	—	1	1	**6**	6	—	—	5	1	—
42	Handel och varulager	6	7	2	—	**15**	13	1	1	12	1	2
43	Åkerirörelse	—	5	3	1	**9**	9	—	—	6	—	3
44	Lastning och lossning	3	3	—	—	**6**	6	—	—	6	—	—
45	Sjöfart	1	1	1	—	**3**	3	—	—	2	1	—
46	Bogsering och pråmtjänst	—	1	—	—	**1**	—	—	1	—	1	—
47	Jordbruk och fiske	—	11	—	3	**14**	13	—	1	6	5	3
48	Annan yrkesrörelse	2	—	2	2	**6**	6	—	—	4	—	2
49	*Summa år 1921*	**94**	**125**	**79**	**49**	**347**	**302**	**22**	**23**	**271**	**31**	**45**
50	» » *1920*	126	180	130	50	**486**	455	9	22	365	37	84
51	» » *1919*	81	152	159	48	**440**	414	10	16	344	23	73
52	» » *1918*	142	273	224	69	**708**	668	10	30	566	48	94
53	» » *1917*	30	167	166	112	**475**	458	8	9	374	25	76

13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Resultat				Känt högsta antal direkt berörda arbetare					Arb.givarnas organisation		Arbetarnas organisation		Antal förlorade arbetsdagar	
Arbetsgivarens villkor	Arbetarnas fordringar	Kompromiss	Okänt eller oavgjort	arbetsgivare	vid strejker	vid lockouter	vid bl. eller obest. konfl.	Tillsammans	Helt eller delvis org.	Icke organiserade	Helt eller delvis org.	Icke organiserade		
1	—	1	—	**2**	209	—	26	**235**	1	1	2	—	16 115	1
—	1	2	2	**5**	407	—	135	**542**	5	—	5	—	24 832	2
5	2	7	1	**40**	273	159	170	**602**	7	8	15	—	32 896	3
10	4	9	3	**49**	2 539	123	11	**2 673**	20	6	25	1	126 926	4
1	1	6	—	**12**	1 884	51	240	**2 175**	7	1	8	—	118 678	5
2	1	5	—	**8**	338	18	145	**501**	5	3	8	—	19 433	6
2	—	—	1	**3**	68	—	—	**68**	3	—	2	1	507	7
—	1	2	1	**4**	274	—	—	**274**	3	1	4	—	5 638	8
—	—	1	—	**1**	12	—	—	**12**	—	1	—	1	888	9
2	—	1	2	**17**	589	63	—	**652**	4	1	5	—	17 462	10
—	—	1	—	**2**	134	—	—	**134**	1	—	1	—	804	11
—	—	1	1	**16**	2 288	—	—	**2 288**	1	1	2	—	251 243	12
1	—	5	—	**6**	1 665	—	302	**1 967**	1	5	6	—	56 320	13
2	—	3	—	**10**	201	—	300	**501**	2	3	5	—	10 058	14
9	3	11	1	**25**	1 612	66	267	**1 945**	14	10	24	—	125 876	15
—	1	1	—	**2**	99	—	—	**99**	—	2	2	—	2 508	16
1	2	9	6	**40**	467	9	—	**476**	10	8	18	—	24 462	17
2	—	5	1	**25**	7 384	—	—	**7 384**	5	3	8	—	501 115	18
3	—	1	—	**4**	727	185	—	**912**	3	1	4	—	47 612	19
—	1	1	—	**4**	65	—	—	**65**	—	2	2	—	2 642	20
—	—	1	—	**1**	35	—	—	**35**	—	1	1	—	70	21
—	5	—	2	**11**	57	—	—	**57**	4	3	7	—	3 027	22
—	—	2	—	**3**	359	—	—	**359**	2	—	2	—	1 478	23
2	5	1	—	**83**	289	—	—	**289**	4	4	8	—	1 808	24
2	—	—	1	**3**	105	—	—	**105**	1	2	3	—	3 135	25
1	—	—	—	**3**	34	—	—	**34**	—	1	1	—	850	26
1	—	1	1	**5**	23	—	—	**23**	3	—	3	—	169	27
1	1	4	—	**330**	64	—	3 137	**3 201**	1	5	6	—	155 524	28
—	1	2	—	**9**	279	—	—	**279**	1	2	3	—	22 157	29
1	1	10	2	**246**	371	28	6	**405**	10	4	14	—	13 090	30
—	—	1	—	**1**	276	—	—	**276**	1	—	1	—	10 488	31
—	—	4	1	**21**	60	—	—	**60**	2	3	5	—	915	32
—	—	6	—	**9**	241	—	—	**241**	5	1	6	—	11 232	33
—	—	3	—	**6**	618	—	—	**618**	3	—	3	—	19 057	34
1	10	6	4	**28**	638	—	20	**658**	9	12	21	—	25 333	35
2	3	2	3	**70**	99	23	92	**214**	6	4	10	—	9 315	36
3	10	4	1	**29**	588	9	—	**597**	6	12	18	—	4 918	37
14	—	2	—	**16**	1 230	—	—	**1 230**	—	16	7	9	24 760	38
2	—	1	1	**4**	92	—	—	**92**	3	1	4	—	2 850	39
3	1	2	—	**6**	288	—	—	**288**	1	5	3	3	4 786	40
2	—	3	1	**6**	382	—	—	**382**	1	5	5	1	7 272	41
1	3	9	2	**73**	382	8	1	**391**	4	11	15	—	9 245	42
—	3	6	—	**290**	915	—	—	**915**	7	2	9	—	14 896	43
1	—	5	—	**59**	2 444	—	—	**2 444**	3	3	6	—	211 863	44
1	—	1	1	**190**	11 500	—	—	**11 500**	3	—	3	—	661 050	45
—	1	—	—	**1**	—	—	42	**42**	—	1	1	—	3 654	46
7	1	4	2	**368**	1 144	—	23	**1 167**	7	7	14	—	35 224	47
2	1	2	1	**176**	305	—	—	**305**	6	—	6	—	19 082	48
88	**63**	**154**	**42**	**2 322**	**44 053**	**742**	**4 917**	**49 712**	**185**	**162**	**331**	**16**	**2 663 313**	49
117	81	259	29	**2 954**	42 657	37 988	58 394	**139 039**	277	209	456	30	8 942 543	50
115	101	219	5	**2 363**	69 980	727	10 334	**81 041**	248	192	398	42	2 295 910	51
198	174	330	6	**2 689**	50 377	756	10 090	**61 223**	408	300	622	86	1 436 409	52
118	170	177	10	**1 424**	45 019	1 016	666	**46 701**	291	184	389	86	1 108 819	53

Av samtliga konflikter hava 248 berört endast en arbetsgivare. Vid 52 konflikter har antalet berörda arbetsgivare utgjort 2—5, vid 18 konflikter 6—10, i 16 fall 11—20 och i 7 fall 21—60. Återstående 6 konflikter berörde 100—350 arbetsgivare.

Av arbetsinställelserna voro 169, eller 49 %, av helt ringa storlek, omfattande högst 25 arbetare. Av större omfattning — berörande mer än 100 arbetare — voro 71 konflikter eller 21 % av samtliga.

Vid jämn fördelning av antalet berörda arbetare på antalet konflikter erhålles såsom medeltal per konflikt under redogörelseåret 143. Motsvarande siffra för tiden 1910—1920 var 140.

Fördelning efter näringsgrupper. Det största antalet arbetsinställelser har under redogörelseåret inträffat inom byggnadsverksamheten med 21 % av samtliga konflikter, varefter följer metallindustrien med 18 samt trävaruindustrien med 16 %. Motsvarande procenttal för åren 1910—1920 voro respektive 21, 16 och 19. I fråga om arbetsinställelsernas omfattning kommer land- och sjötransport främst med 30 % av hela antalet berörda arbetare och därefter pappers- och grafisk industri samt metallindustrien med resp. 17 och 13 %. Under åren 1910—1920 voro procentsiffrorna för nämnda grupper resp. 10, 6 och 30.

Arbetsinställelsernas fördelning på de särskilda näringsgrenarna framgår av tabellen å sid. 812—813.

Av de i senaste statistik angående industri och bergshantering upptagna näringsgrupperna intog pappersindustrien, med hänsyn till arbetsinställelsernas relativa utbredning, främsta rummet under år 1921 med 167 av konflikter berörda arbetare per 1 000 sysselsatta. Därnäst kom jord- och stenindustrien med 81 arbetare per 1 000.

Orsaker. Lönefrågorna hava som vanligt givit anledning till de flesta arbetskonflikterna. Sammanlagt hava 78 % av samtliga under året inträffade arbetsinställelser haft sin orsak i tvister rörande dylika frågor; motsvarande siffra för åren 1910—1920 var i medeltal 76 %. Påfallande är den omsvängning, som till följd av den ekonomiska depressionen ägt rum med avseende på lönetvisternas natur. Medan under de föregående åren den stora huvudmassan av dessa konflikter gällde *löneförhöjning*, hava under 1921 *lönesänkningstvisterna* kommit i avgjord majoritet.

Varaktighet. Av samtliga arbetsinställelser hava 22 % pågått högst en vecka och 56 % avslutats inom en månad; 102 arbetsinställelser (29 %) hava varat 1 till 3 månader. Vad beträffar antalet berörda arbetare, kommo 48 % på konflikter av 1 till 3 månaders varaktighet, medan 26 % drabbades av långvariga konflikter (över 3 månader).

Resultat. Arbetsinställelsernas och därav berörda arbetares fördelning under åren 1910—1921 efter konflikternas resultat framställes i följande tablå:

Resultat	Arbetsinställelser				Av arbetsinställelser berörda arbetare			
	1910—1920		*1921*		1910—1920		*1921*	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Arbetsgivarnas villkor	801	*27*	88	*25*	75 852	*18*	18 353	*37*
Arbetarnas fordringar	766	*26*	63	*19*	53 695	*13*	1 792	*4*
Kompromiss	1 288	*44*	154	*44*	278 351	*68*	27 883	*56*
Okänt eller oavgjort	85	*3*	42	*12*	4 139	*1*	1 684	*3*
	Summa 2 940	*100*	347	*100*	412 037	*100*	49 712	*100*

Storlek och resultat. Vid jämförelse mellan arbetsinställelsernas resultat och antalet därav berörda arbetare framgår, att arbetarna haft mest framgång i de mindre omfattande och arbetsgivarna i de större konflikterna. I genomsnitt hava de på arbetsgivarnas villkor bilagda konflikterna omfattat 209 arbetare, medan medeltalet för de enligt arbetarnas fordringar avslutade uppgått till endast 28.

Orsaker och resultat. I vad mån de särskilda tvistefrågorna lett till olika *resultat, framgår av tabellen å nästa sida.*

Av de konflikter, som gällde lönefrågor, bilades, såsom härav synes, flertalet antingen på arbetsgivarnas villkor i huvudsak eller genom lika eftergifter, medan tvister om organisationsspörsmål o. d. merendels bilagts enligt arbetarnas fordringar.

Organisationsväsendets inflytande på resultaten. Av de konflikter, vid vilka arbetarna varit organiserade, hava 19 % bilagts i enlighet med arbetarnas fordringar och 23 % på arbetsgivarnas villkor, medan för oorganiserade arbetare motsvarande siffror varit 0 och 75 %. Av de arbetsinställelser, som inträffat hos organiserade arbetsgivare, hava 24 % avslutats på arbetsgivarnas villkor och 15 % med godkännande av arbetarnas fordringar. De ej organiserade arbetsgivarna hava däremot vid 22 % av hela antalet konflikter godkänt arbetarnas fordringar och i 27 % av samtliga fall gjort sina villkor gällande.

Varaktighet och resultat. Vid sammanställning av arbetsinställelsernas varaktighet och resultat framgår, såsom tabellen å nästa sida utvisar, att särskilt de långvarigare konflikterna i relativt stor utsträckning lösts genom kompromiss. Detta var nämligen fallet med 49 % av de arbetsinställelser, som varat över en månad, mot 43 % för konflikter av 8—30 dagars varaktighet och 36 % för konflikter, som avslutats inom en vecka.

Förlorade arbetsdagar. Antalet genom arbetsinställelser förlorade arbetsdagar för hela perioden 1903—1921 framgår av tabellen å sid. 811. En sammanställning av antalet förlorade arbetsdagar med hela antalet vid industri och bergshantering sysselsatta arbetare giver vid handen, att genom arbetsinställelser under år 1921 inom ifrågavarande näringsgrupper förlorats i genomsnitt 5·9 arbetsdagar per arbetare och år. Till jämförelse må meddelas,

Sammanställning av arbetsinställelsernas orsaker, varaktighet och resultat.

Arbetsinställelsernas fördelning efter:	Resultat												Hela antalet	
	Arbetsgivarnas villkor		Kompromiss						Arbetarnas fordringar		Okänt eller oavgjort			
			I huvudsak ag:s villkor		Lika eftergifter		I huvudsak arb:s fordringar							
	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	arb. inst.	arb.
I. **Orsaker.**														
Löneförhöjning .	22	1 184	2	110	3	860	4	261	3	71	2	40	36	2 526
Lönesänkning . .	43	15 113	24	4 456	79	20 435	9	390	22	444	21	1 049	198	41 887
Andra lönefrågor	7	395	1	38	11	439	1	26	12	419	5	84	37	1 401
Föreningsrätten .	—	—	—	—	2	407	—	—	3	39	2	12	7	458
Kollektivt avtal .	3	37	—	—	1	14	—	—	3	80	2	85	9	216
Andra organisationsspörsmål .	1	24	1	64	1	50	1	12	9	185	2	163	15	498
Personliga förhållanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Arbetstiden . .	1	11	—	—	2	142	2	34	—	—	2	167	7	354
Arbetares antagande o. avskedande	5	715	—	—	7	119	2	21	5	44	2	11	21	910
Arbetets anordning	1	52	—	—	—	—	—	—	2	7	—	—	3	59
Tolkning av avtal	—	—	—	—	—	—	—	—	2	100	3	70	5	170
Andra orsaker .	5	822	—	—	1	5	—	—	2	403	1	3	9	1 233
II. **Varaktighet.**														
Högst 7 dagar . .	25	1 746	4	276	19	869	4	76	20	545	4	55	76	3 567
8— 14 » . .	14	592	2	110	13	944	5	287	14	196	4	562	52	2 691
15— 30 » . .	14	1 992	6	227	21	3 596	4	218	19	473	2	49	66	6 555
31— 90 » . .	28	13 472	12	1 647	41	7 860	5	154	9	535	7	245	102	23 911
91—180 » . .	6	548	4	2 408	12	9 017	1	9	1	43	17	432	41	12 457
Över 180 » . .	1	3	—	—	1	185	—	—	—	—	8	343	10	531
Obestämbar tid .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	*88*	*18 353*	*28*	*4 668*	*107*	*22 471*	*19*	*744*	*63*	*1 792*	*42*	*1 684*	*347*	*49 712*

att motsvarande siffror för år 1920 var 20·8 samt för perioden 1910—1919 i medeltal 1·4. Huvudmassan av antalet förlorade arbetsdagar under år 1921 kommer på den omfattande sjömansstrejken samt de delvis mycket långvariga arbetsinställelserna vid pappersmassefabrikerna, vilka konflikter tillsammans medförde en förlust av c:a 1·3 miljon arbetsdagar.

Avtalsbrott. Beskyllningar för avtalsbrott hava av parterna framställts vid 66 arbetsinställelser. I 34 av dessa fall hava arbetarna enligt arbetsgivarnas framställning genom arbetets nedläggande gjort sig skyldiga till avtalsbrott. Arbetarna hava åter i 25 fall motiverat arbetsinställelsen med avtalsstridig

förfarande från arbetsgivarens sida. Vid 7 av ifrågavarande konflikter föreligga ömsesidiga beskyllningar för avtalsbrott.

Förhandling, medling och skiljedom. Förhandlingar hava enligt uppgift föregått arbetsinställelsen i 232 fall, medan sådana ej förekommit i 115 fall. Under året har skiljenämnd för arbetsinställelses biläggande endast i 3 fall konstituerats.

Statens förlikningsmän hava i 81 fall medverkat till konflikters lösning.

Kooperativa förbundets verksamhet under år 1921.[1]

Till Kooperativa förbundets den 26 och 27 juni innevarande år i Stockholm avhållna tjugotredje kongress ha förvaltningsrådet och styrelsen framlagt stadgeenliga berättelser över föregående års verksamhet.

Av berättelserna framgår, att förbundet under det tilländalupna förvaltningsåret trots den allmänna ekonomiska depressionen och de starkt fallande priserna kunnat glädja sig åt en förhållandevis gynnsam utveckling och ett gott resultat av sin verksamhet.

Emellertid synes den ekonomiska depressionen ha påverkat *nyanslutningen* till förbundet, vilken under 1921 var betydligt mindre än under något av de närmast föregående tio åren. Endast 37 nya föreningar vunno sålunda inträde, varemot icke mindre än 56 (därav 18 på grund av sammanslagning med andra föreningar) avfördes under året. Hela antalet distributions- och produktionsföreningar, vilket vid början av året uppgick till 943, utgjorde sålunda vid årets slut 924. Medlemsantalet i dessa föreningar stegrades under år 1921 med 6 374 och uppgick vid årets slut till 255 141. Äldre föreningar ökade sitt medlemsantal med 7 816 (mot 8 051 år 1920); i de under året nyanslutna föreningarna uppgick medlemsantalet till 6 634 (mot 12 122 året förut). — Till förbundet voro dessutom anslutna 4 försäkringsföreningar med ett medlemsantal av 203 883 (mot 191 184 vid slutet av år 1920).

Ovannämnda 37 nyanslutna föreningar utgjordes dels av tvenne sammanslagningar av organisationer, vilka redan förut tillhört förbundet, dels av 4 äldre föreningar, vilka varit i verksamhet en längre tid, innan anslutning erhölls, samt dels av 31 under året nybildade föreningar.

Det i dessa sistnämnda företag inbetalade insatskapitalet uppgick vid föreningarnas inträde i förbundet till sammanlagt 297 393 kr. eller 9 593 kr. per förening mot 10 794 kr. per nybildad förening under år 1920. Beräknar man insatsbeloppet per medlem, befinnes detta hava minskats från 87·95 kr. år 1920 till 75·12 kr. under år 1921. Som synes, har en nedgång i det inbetalda insatskapitalet såväl per förening som per medlem ägt rum under år 1921, vilken nedgång delvis torde orsakats av det höjda penningvärdet.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 701 ff.

Förbundets *varuavdelning*, som i parti anskaffar varor åt de anslutna föreningarna, har, tack vare den under året rådande ekonomiska krisen, att uppvisa en om ock ringa nedgång i sin sammanlagda försäljningssumma.

Av efterföljande sammanställning över partiaffärens omsättning samt dennas ökning eller minskning under varje år från och med 1914 framgår, att mot en omsättning av 69 519 887 kr. år 1920 stod en sammanlagd varuförsäljning år 1921 av 62 372 275 kr. Minskningen uppgår sålunda till omkring 7·1 milj. kr. eller 10·28 %. Tager man emellertid hänsyn till det under året inträffade prisfallet å livsmedel, mätt genom socialstyrelsens livsmedelsindex, kommer man däremot fram till en ökning av de omsatta varukvantiteterna med c:a 13 % mot c:a 8 % för år 1920.

År	Omsättning Kr.	Ökning eller minskning Kr.	%
1914	9 889 252		
1915	16 497 640	+ 6 608 387	+ 66·82
1916	22 013 041	+ 5 515 401	+ 33·43
1917	21 802 603	— 210 437	— 0·96
1918	27 989 733	+ 6 187 129	+ 28·37
1919	69 149 626	+ 41 159 893	+ 147·05
1920	69 519 887	+ 370 261	+ 0·53
1921	62 372 275	— 7 147 612	— 10·28

Av de olika försäljningskontoren visade det i Stockholm den största absoluta omsättningen, 15·2 milj. kr., mot 15·1 milj. kr. år 1920. Detta försäljningskontor var också det enda, som haft att uppvisa en absolut ökning av sin omsättningssumma. Över 10 milj. i omsättning hade även kontoren i Gävle och Sundsvall (resp. omkring 11·0 och 10·5 milj. kr.), varefter följa Göteborg (8·3), Malmö (7·3), Norrköping (5·8) och Luleå (4·4 milj. kr.).

Vid bedömandet av försäljningsintensiteten vid de särskilda kontoren bör man givetvis även taga hänsyn till de inom de olika distrikten belägna föreningarnas köpkraft och omsättning. Nedanstående sammanställning visar sålunda förbundets försäljning i de särskilda distrikten i förhållande till därvarande föreningars sammanlagda omsättningssumma under åren 1914—1921.

Försäljningsdistrikt	Föreningarnas omsättning (i miljoner kronor)								Därav köpt från Koop. förbundet (i % av omsättningen)							
	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Stockholm .	12·4	14·5	21·2	27·2	37·0	51·2	60·0	56·3	22·1	27·3	20·8	17·5	18·7	25·5	22·9	25·1
Malmö . .	6·6	8·3	11·0	11·8	16·1	25·7	34·0	32·2	16·9	19·9	19·5	15·8	14·6	27·0	23·7	22·2
Gävle . . .	9·5	16·3	27·1	16·3	23·0	34·4	36·2	31·9	28·1	38·4	35·3	36·2	30·3	36·4	30·5	33·8
Göteborg .	7·9	9·2	13·6	16·4	21·5	36·2	45·0	41·6	22·2	27·3	22·6	14·7	14·8	22·6	18·6	19·2
Norrköping	4·5	6·3	8·7	9·7	12·6	19·0	24·2	21·3	27·1	33·7	34·4	25·6	22·3	31·4	26·9	26·8
Sundsvall .	—	—	—	22·3	33·7	32·6	37·3	30·1	—	—	—	19·7	17·1	34·8	31·5	34·0
Luleå . . .	—	—	—	—	—	17·0	18·7	14·4	—	—	—	—	—	34·6	28·1	29·0
Summa	40·9	54·6	81·6	103·7	143·9	216·1	255·4	227·8	23·2	30·2	27·0	21·0	19·5	29·6	25·3	26·4

Av sammanställningen framgår, att sundsvallskontoret från och med år 1920 uppvisade den största försäljningen i förhållande till den sammanlagda omsättningen hos de inom kontorets verksamhetsområde befintliga föreningarna. Närmast i ordningen kom under de tvenne senaste åren gävlekontoret, som däremot under alla de föregående i sammanställningen angivna åren intagit den främsta platsen. Efter Sundsvall och Gävle följde år 1920 Luleå, Norrköping, Malmö, Stockholm och Göteborg. År 1921 var ordningen densamma med undantag av att Stockholm förbättrat och Malmö försämrat sin ställning, så att dessa båda kontor bytt plats i skalan.

Förbundets *tillgångar* och *skulder* balanserade vid 1921 års slut på 20 448 873 kr. mot 21 067 719 kr. ett år tidigare. Balansräkningen uppvisade en förskjutning till de mest likvida tillgångarnas förmån, i det att ifrågavarande poster (kontant kassa, banktillgodohavanden, svenska statens obligationer och utlämnade à-vistalån) under året ökats med icke mindre än 4·2 milj. kr. och uppgingo den 31 december 1921 till sammanlagt 9 734 348 kr. Övriga större tillgångsposter utgjordes av varulager 4 704 893 kr., fastigheter 3 905 357 kr. samt i de till förbundet anslutna försäkringsföreningarna tecknat garantikapital 964 600 kr. Posten varufordringar (inbegripet inneliggande accepter), som i 1920 års balansräkning ingick som en av de största posterna, hade under 1921 minskats med icke mindre än omkring 3·9 milj. kr. och uppgick vid slutet av året till endast 553 472 kr. Denna stora minskning var till största delen beroende på starkt ökade förskottsinbetalningar från föreningarna. — Bland skulderna voro upptagna insatskapitalet med 2 488 615 kr. och fonder med 1 579 368 kr. Av övriga skulder må särskilt framhållas å sparkasse-, depositions- och kapitalräkning innestående 13 611 977 kr.

Det redovisade nettoöverskottet uppgick till 494 111 kr., eller 0·79 % av omsättningen mot 0·63 % år 1920. Innevarande års kongress beslöt angående det uppkomna överskottets fördelning, att till medlemmarna skulle utbetalas 253 855 kr, utgörande 1 % återbäring å deras från förbundet under året gjorda inköp av s. k. finare varor, d. v. s. samtliga varor utom mjöl och socker, samt att det därefter kvarstående överskottet skulle användas dels till förräntning av förbundets insatskapital (efter 5 %) och dels överföras till reservfonden.

Förbundets *inlåningsräkningar* ha under det gångna verksamhetsåret i likhet med under föregående år att uppvisa en gynnsam utveckling. Ett sammandrag av samtliga räkningar giver vid handen, att mot en den 1 januari 1921 innestående behållning på 12 217 295 kr. stod den 31 december samma år 13 611 977 kr., vadan de under året insatta medlen (7 479 808 kr.) och den under året gottskrivna räntan (659 029 kr.) överstigit uttagningarna med 1 394 682 kr.

Sparkassans utveckling alltifrån dess startande under år 1908 framgår av efterföljande sammanställning.

Datum	Antal sparkasse-avdelningar	Antal motböcker	Innestående belopp summa, kr.	Innestående belopp per motbok, kr.	Insättarna under året gottskriven ränta, kr.
31/12 1908	1	6	2 793	466	35
» 1909	2	144	49 366	343	979
» 1910	133	3 714	457 584	123	13 247
» 1911	159	6 683	982 280	147	36 749
» 1912	164	8 228	1 387 755	169	53 078
» 1913	170	9 772	1 816 921	186	71 890
» 1914	168	10 978	2 161 345	197	92 386
» 1915	162	12 347	2 656 396	215	109 040
» 1916	181	14 462	3 434 628	237	147 680
» 1917	188	16 849	5 246 437	311	218 873
» 1918	193	19 438	7 209 448	371	312 382
» 1919	219	22 143	9 203 932	416	418 237
» 1920	288	25 588	10 909 205	426	506 122
» 1921	318	28 284	11 450 392	405	545 726

Såväl antalet sparkasseavdelningar som antalet motböcker ökades under år 1921, dock icke i den omfattning, som varit fallet året förut; detta sammanhängde delvis därmed, att en del föreningar, varibland flera av de större, numera öppnat egen sparkasseverksamhet. Det å förbundets sparkassa vid årets början innestående beloppet, 10 909 205 kr., ökades med endast 0·5 milj. kr., motsvarande ungefär den ränta, som tillgodoförts insättarna, och uppgick vid årets slut till 11 450 392 kr. Medelvärdet per motbok visade en sänkning från 426 till 405 kr. år 1921.

Behållningen å de övriga tvenne inlåningsräkningarna uppgick vid slutet av året till 1 569 533 kr. å depositions- och till 592 052 kr. å kapitalräkning.

De å inlåningsräkningarna innestående medlen spela givetvis en viktig roll för förbundet genom att frigöra detta från utomstående kapitalförsträckare samt öka det disponibla kapitalet. Till belysande av inlåningsrörelsens betydelse i detta avseende är följande sammanställning gjord för skuldposterna i de senaste åtta boksluten; härav framgår, att de å inlåningsräkningarna innestående beloppen år 1921 uppgingo till icke mindre än 85·7 % av skulderna.

Skulderna (den 31/12 resp. år) fördelade sig på följande sätt (i kr.):

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Reverskonto . . .	110 600	502 123	504 600	569 600	1 497 600	1 612 650	2 521 412	368 870
Diverse kreditorer	233 435	422 776	740 276	961 023	2 307 427	3 972 371	1 893 803	1 905 931
Folklånsreverser .	71 123	73 859	76 594	79 330	82 065	21 660	15 750	—
Inlåningsräkningar	2 161 972	2 680 015	3 475 347	5 299 059	7 480 298	9 295 413	12 217 295	13 611 977
Summa	**2 577 130**	**3 678 773**	**4 796 817**	**6 909 012**	**11 367 390**	**14 902 094**	**16 648 260**	**15 886 778**

Belysande för utvecklingen av förbundets affärsverksamhet är en jämförelse mellan omsättning, varulager och fordringar under de senaste åren. Siffror härför äro sammanställda i efterföljande tabell, av vilken framgår, att värdet av varulagret i förhållande till omsättningen från egna lager sjunkit med 2·4 % samt varufordringarna med icke mindre än 5·7 % eller från 6·6 till 0·9 %. De under året avskrivna varufordringarna ha däremot mäst betydligt höjas, från 62 388 kr. år 1920 till 184 438 kr.

År	Omsättning			Varulager		Varufordringar		Avskrivna varufordringar	
	från egna lager, kronor	i provision, kronor	Summa, kronor	Kronor	I % av omsättningen från egna lager	Kronor	I % av omsättningen från egna lager	Kronor	I % av omsättningen från egna lager
1914 . . .	8 851 366	1 037 887	9 889 253	996 893	11·3	1 004 100	11·3	20 436	0·23
1915 . . .	15 282 922	1 214 719	16 497 641	1 388 642	9·1	1 599 171	10·5	26 078	0·17
1916 . . .	20 184 419	1 828 622	22 013 041	1 935 802	9·6	2 012 849	10·0	7 584	0·04
1917 . . .	20 252 557	1 550 047	21 802 604	2 063 885	10·2	2 136 025	10·5	38 334	0·19
1918 . . .	27 108 595	881 138	27 989 733	3 024 980	11·2	3 213 495	11·9	35 409	0·13
1919 . . .	66 970 014	2 179 612	69 149 626	8 146 991	12·2	4 133 104	6·2	175 365	0·26
1920 . . .	67 172 946	2 346 941	69 519 887	6 713 219	10·0	4 419 097	6·6	62 388	0·09
1921 . . .	61 834 674	537 601	62 372 275	4 704 893	7·6	553 472	0·9	184 438	0·30

Förbundets kongress hade förutom de regelbundet återkommande frågorna om grauskning av förvaltningsrådets, styrelsens och revisorernas berättelser, ansvarsfrihets beviljande och överskottets fördelning att handlägga ett flertal viktiga ärenden. Ett vid föregående års kongress av förvaltningsrådet och styrelsen framlagt förslag till förvaltningsorganisation för mindre föreningar blev av innevarande års kongress godkänt. Den fråga, kring vilken det största intresset koncentrerade sig, var ett förslag till konsolidering av ekonomiskt svaga föreningar, som en av förvaltningsrådet tillsatt kommitté utarbetat. Förslaget, som gick ut på bildandet av en särskild organisation, vilken skall övertaga de svaga föreningarnas affärsrörelse och driva denna under så lång tid, som åtgår för att stabilisera densamma, vann kongressens bifall.

Levnadskostnaderna i de nordiska länderna.

I anslutning till förut i Sociala Meddelanden publicerade översikter av samma slag (årg. 1922, sid. 316 ff.) lämnas i det följande en sammanfattning av den statistik angående levnadskostnadernas förändringar, som publicerats i Norge, Danmark och Finland, varjämte framlägges en jämförelse mellan prisläget i de olika nordiska länderna, sådant detta framgår av föreliggande statistiska beräkningar med de jämkningar, som för att vinna full likformighet befunnits erforderliga. I samband härmed har slutligen också verkställts en sammanställning av minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Norge. I häfte 6 av »Statistiske Meddelelser» för år 1922 har publicerats en beräkning av levnadskostnadernas förändringar i Norge från krigsutbrottet till juni 1922. Vid dessa beräkningar, som avse att belysa förhållandena för en arbetarfamilj med omkring 1 500 kronors inkomst år 1914, har man utgått från konsumtionen före kriget och antagit, att denna förbrukning kunnat i stort sett bibehållas oförändrad.

Utgiftsposter	Årsutgift enligt priserna under					Indextal (juli 1914 = 100)			
	juli 1914	dec. 1920	dec. 1921	mars 1922	juni 1922	dec. 1920	dec. 1921	mars 1922	juni 1922
Livsmedel . . .	733	2 509	1 964	1 743	1 666	342	268	238	227
Hyra	239	371	397	402	402	155	166	168	168
Bränsle och lyse	79	450	246	229	209	568	311	290	265
Beklädnad . . .	194	673	525	503	482	348	271	260	249
Skatter	20	344	362	362	362	—	—	—	—
Övriga utgifter .	263	777	a 833 b 708	824 694	777 678	295	a 316 b 269	313 264	295 257
Summa	**1 528**	**5 124**	**a 4 327** **b 4 202**	**4 063** **3 933**	**3 898** **3 799**	**335**	**a 283** **b 275**	**266** **257**	**255** **249**

Vid a räknar man med fackföreningsavgifter, vid b utan dessa.

Av ovanstående tabell framgår, att stegringen för samtliga levnadskostnader från mitten av 1914 till juni 1922 uppgick till 155 %. Denna siffra innebär i jämförelse med december månad 1920, då prisstegringen nådde sin höjdpunkt, en sänkning med c:a 24 %. Av de särskilda posterna ha under det senast förflutna halvåret grupperna livsmedel samt bränsle och lyse sjunkit mest, vardera med c:a 15 %. Beklädnadsposten utvisar en nedgång med c:a 8 %. Även för gruppen övriga utgifter ha indextalen gått ned något. Hyrorna ha däremot varit i stort sett oförändrade.

De norska undersökningarna ha sedan mars 1920 kompletterats med beräkningar över kostnaderna för en familj bestående av sex personer med sammanlagt 3 000 kronors inkomst år 1914. Man har därvid funnit, att den totala ökningen sedan juli 1914 uppgick till 185 % i december 1921 samt resp. 169 och 161 i mars och juni 1922, inkl. stegringen i föreningsavgifter. För de flesta av huvudposterna befanns stegringen vara några få enheter högre, när man räknade med den större budgeten än med den mindre.

Danmark. I »Statistiske Efterretninger», årg. 1922, h. 22, har publicerats resultatet av den senaste beräkningen av levnadskostnadernas förändringar i Danmark från krigsutbrottet till juli 1922. Medan beräkningarna för åren 1914—1919 grundat sig på genomsnittspriser enbart för huvudstaden, ha senare inhämtade prisuppgifter avsett såväl Köpenhamn som provinsstäderna samt ett hundratal landskommuner med agglomererad bebyggelse. Ehuru undersökningarna fr. o. m. 1920 sålunda omfatta hela landet, ha resultaten dock ansetts kunna jämföras med de förut enbart för Köpenhamn företagna beräkningarna. Beräkningar över levnadskostnadernas förändring företagas halvårsvis. För livsmedel, bränsle och lyse samt beklädnad insamlas dock prisuppgifter för varje kvartal; medeltalet av noteringarna för halvårsskiftena och närmast föregående kvartal användes sedan vid indexberäkningen.

Levnadskostnadsberäkningarna, som utgå från en sammanlagd årsutgift av 2 000 kr. enligt priserna i juli 1914, visa följande resultat:

Utgiftsposter	Årsutgift enligt priserna under							Indextal, om utgifterna för juli 1914 sättas = 100					
	juli 1914	juli 1919	juli 1920	jan. 1921	juli 1921	jan. 1922	juli 1922	juli 1919	juli 1920	jan. 1921	juli 1921	jan. 1922	juli 1922
Livsmedel . . .	950	2 015	2 408	2 625	2 242	1 876	1 745	212	253	276	236	197	184
Bostad	285	322	371	371	403	403	443	113	130	130	141	141	155
Bränsle och lyse	100	292	563	578	401	333	301	292	563	578	401	333	301
Kläder, skodon, tvätt	270	837	959	789	669	608	587	310	355	292	248	225	217
Skatter och försäkringsavgifter m. m.	210	340	476	512	632	632	535	162	227	244	301	301	255
Övriga utgifter .	185	415	457	414	396	381	376	224	247	224	214	206	203
Summa	**2 000**	**4 221**	**5 234**	**5 289**	**4 743**	**4 233**	**3 987**	**211**	**262**	**264**	**237**	**212**	**199**

Under förutsättning av i stort sett oförändrad sammansättning av budgeten skulle årsutgifterna hava stigit från 2 000 kronor före kriget till 3 987 kronor vid senaste beräkningstillfället (juli 1922), motsvarande en ökning av de totala levnadskostnaderna med 99 %. I jämförelse med januari 1921, då levnadskostnadsstegringen nådde sin höjdpunkt, innebär den senast framräknade siffran en sänkning med 65 enheter eller c:a 25 %; sedan det senaste årsskiftet har en nedgång med 13 enheter eller c:a 6 % ägt rum. Beträffande utvecklingen under denna sistnämnda period må framhållas, att posten skatter och försäkringsavgifter uppvisar den största sänkningen (c:a 15 %); denna nedgång beror därpå, att det skattepliktiga beloppet minskats samtidigt som det skattefria avdraget något höjts. Närmast härefter följer bränsle och lyse, med c:a 10 %. Livsmedelsutgifterna visa ungefär samma nedgång som de totala levnadskostnaderna, medan däremot sänkningen för såväl kläder, skodon och tvätt som »övriga utgifter» varit något mindre. Posten bostad har sedan januari 1922 i motsats till övriga utgiftsgrupper visat en höjning.

Finland. I Finland verkställas utav socialstyrelsen från och med ingången av år 1920 månatligen beräkningar över levnadskostnadernas förändringar. De senaste resultaten framläggas i häfte 7 av »Social Tidskrift» för år 1922. Vid beräkningarna, som avse att belysa förhållandena för en normalfamilj med 1 600 à 2 000 marks inkomst under 1908—1909, har man ej tagit någon hänsyn till konsumtionens förändring under den följande tiden, utan räknat med att förbrukningen kunnat i stort sett bibehållas

oförändrad. Rörande tillvägagångssättet vid indexberäkningarna hänvisas till Soc. Medd., årg. 1920, sid. 1159.

Nedanstående indextal för levnadskostnadernas förändringar under år 1922 i jämförelse med juli 1914 grunda sig på från 21 ombudsorter inhämtade uppgifter å minuthandelspriser.

	År 1914	År 1921		År 1922				
	Juli	Juli	Okt.	Jan.	April	Maj	Juni	Juli
Livsmedel	100	1 278	1 357	1 123	1 089	1 092	1 099	1 105
Beklädnad	100	1 038	1 106	1 096	1 102	1 098	1 099	1 093
Hyra	100	553	602	603	603	603	754	767
Bränsle	100	1 278	1 308	1 263	1 248	1 251	1 275	1 276
Tobak	100	1 314	1 311	1 292	1 285	1 263	1 269	1 291
Tidningar	100	818	818	1 079	1 079	1 079	1 079	1 079
Skatter	100	2 093	2 093	2 093	2 093	2 093	2 093	2 093
Samtliga levnadskostnader	**100**	**1 187**	**1 253**	**1 108**	**1 086**	**1 087**	**1 113**	**1 118**

Av ovanstående sammanställning framgår, att de totala levnadskostnaderna i juli 1922 voro mer än 11 gånger så höga som i juli 1914. Sedan oktober 1921, då prisstegringen i Finland nådde sin kulmen, har en sänkning uppgående till c:a 10 % inträtt. Tabellen visar emellertid, att prisfallet varade endast till och med april månad 1922 och att därefter en mindre höjning åter inträdde; indextalet för juli kom sålunda att ligga på ungefär samma nivå som januariindexen.

De särskilda huvudgrupperna ha under den gångna delen av år 1922 företett en ganska olikartad prisutveckling. Hyresposten visar sålunda en kraftig höjning (c:a 27 %); då hyresregleringen den 1 juni upphörde och efterträddes av en lag om hyresspekulation, höjdes nämligen de högsta tillåtna hyresbeloppen. Stegring visar även bränsleposten, med 13 enheter eller c:a 1 procent. I motsats härtill förete grupperna livsmedel, beklädnad och tobak lägre siffror för juli än för januari; sänkningen för livsmedel uppgår till 18 enheter eller i det närmaste 2 %. Helt oförändrade ha posterna tidningar och skatter varit.

Jämförelse mellan de nordiska länderna. För att möjliggöra mera ingående jämförelser av indexberäkningarnas resultat i de olika nordiska länderna, har överenskommelse träffats mellan representanter för den officiella socialstatistiken i samtliga dessa länder att meddela varandra uppgifter angående såväl utgiftssummorna 1914 som ock den procentuella förskjutningen för de smärre poster, som ej hänföras till samma huvudgrupp i samtliga länder (tobak, dryckesvaror, förtäring utom hemmet, tvätt- och renhållningsmedel, förenings- och försäkringsavgifter). Sedan dylika uppgifter utbytts länderna emellan, har det blivit möjligt att anställa jämförelser mellan indexsiffrorna ej blott för de totala levnadskostnaderna utan även för de särskilda huvudposterna.[1] I efterföljande tablå ha sålunda sammanställts indextalen vid halvårsskiftet juni—juli 1922 för dessa poster, vilkas omfattning därvid fastställts i enlighet med vad som är fallet i Sverige. De svenska indextalen ingå alltså oförändrade i sammanställningen, men för de övriga länderna ha vissa omflyttningar av de nyssnämnda smärre posterna ägt rum, så att huvudposternas indextal ej alltid överensstämma med de ovan lämnade officiella indexsiffrorna.

[1] Skiljaktigheterna beträffande levnadskostnadsbudgetens sammansättning i de olika länderna framläggas i den i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 1085 ff. lämnade redogörelsen för konferensen.

	Levnadskostnaderna omkring den 1 juli 1922. (juli 1914 = 100)			
	Sverige	Norge	Danmark	Finland
Födo- och njutningsämnen	178	227	188	1 102
Bostad	163	168	155	754
Bränsle och lyse	188	265	301	1 275
Beklädnad	210	249	214	1 099
Skatter	264	770	377	2 093
Övriga utgifter	195	304	195	—
Samtliga utgifter	**190**	**255**	**199**	**1 113**

Om än allt fortfarande en del skiljaktigheter kvarstå med avseende å i främsta rummet metoden för insamlandet av prismaterialet, torde dock följande slutsatser kunna dragas beträffande levnadskostnaderna vid tiden omkring den 1 juli 1922. Prisökningen har för budgetens samtliga poster varit ojämförligt starkast i Finland, där den var 10 à 11 gånger så stor som i Sverige och Danmark och 6 ½ gånger så stor som i Norge. Av de tre sistnämnda länderna uppvisar Norge den största ökningen; Sverige och Danmark synas stå i det närmaste lika. Då man, såsom förut framhållits, vid de danska indexberäkningarna utgått från priserna å de viktigaste varuslagen vid tvenne efter varandra följande kvartalsskiften, komma de danska indextalen att i jämförelse med de övriga ländernas bliva något för höga, enär i Danmark tendensen under året varit fallande.

I samtliga länder var stegringen å födo- och njutningsämnen mindre än den allmänna levnadskostnadsökningen. Frånsett Finland, som beträffande alla poster låg avsevärt högre än övriga länder, redovisade Norge den högsta stegringen för livsmedel; minst har ökningen varit i Sverige. Bostadsposten uppvisade i alla länderna de lägsta indextalen; hyresstegringen uppgick i Danmark till 55 %, i Sverige till 63 %, i Norge till 68 % och i Finland till 654 %. Prisstegringen för bränsle- och lyseartiklar var, med undantag för Sverige, betydligt större än de totala levnadskostnadernas stegring. Näst Finland uppvisade Danmark det högsta indextalet; det lägsta redovisades för Sverige. Prisökningen för beklädnadsartiklar var i Sverige och Danmark något högre samt i Norge och Finland något lägre än för samtliga levnadskostnader; Finland uppvisade den högsta indexsiffran, Sverige och Danmark de lägsta. För skatteposten beräknades stegringen i alla länderna vara högre än för samtliga levnadskostnader; störst var ökningen i Finland och Norge, lägst i Sverige. Stegringen för »övriga utgifter» var i Sverige och Danmark ungefär lika hög som för levnadskostnaderna i allmänhet; i Norge medförde de starkt höjda fackföreningsavgifterna, att nämnda post utvisade en betydligt kraftigare ökning än det allmänna indextalet.

Utvecklingen från tiden omkring den 1 januari 1921 till omkring den 1 juli 1922 framgår beträffande de totala levnadskostnaderna av efterföljande sammanställning.

	Indextal (juli 1914 = 100)			Ökning el. minskn. i % under tiden		
	jan. 1921	jan. 1922	juli 1922	jan. 1921—jan. 1922	jan. 1922—juli 1922	jan. 1921—juli 1922
Sverige	271	216	190	— 20·3	— 12·0	— 29·9
Norge	335	283	255	— 15·5	— 9·9	— 23·9
Danmark	264	212	199	— 19·7	— 6·2	— 24·6
Finland	1 117	1 108	1 113	— 0·8	+ 0·5	— 0·4

År 1921 kännetecknades av ett markerat, tämligen likartat prisfall i samtliga nordiska länder med undantag av Finland. Den procentuella sänkningen var under detta år störst i Sverige och Danmark och helt obetydlig i Finland. Under innevarande års första hälft visade prisnivån en obetydlig stegring i Finland, medan i de övriga länderna prissänkningen fortsatte; den starkaste nedgången iakttogs under denna period för Sverige, den lägsta för Danmark. Levnadskostnadernas stegring nådde sin kulmen i Sverige redan i oktober 1920 med en indexsiffra av 281, i Norge och Danmark vid årsskiftet 1920—1921 (indextal resp. 335 och 264) samt i Finland först i oktober 1921 (indextal 1 253). En jämförelse mellan indextalen i de särskilda länderna vid kulminationspunkten och omkring den 1 juli 1922 ger vid handen, att den procentuella nedgången utgjort i Sverige 32·4 %, i Danmark 24·6 %, i Norge 23·9 % och i Finland 11·2 %.

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn. I anslutning till den föregående redogörelsen för levnadskostnaderna i de nordiska länderna lämnas i efterföljande tabell en jämförande översikt av priser och prisförändringar beträffande viktigare slag av livsförnödenheter, bränsle och lyse i detaljhandeln i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.[1] I tabellens första avdelning meddelas de beräknade medelpriserna i absoluta tal dels för juli 1914, dels för januari, april och juli 1922. I den senare avdelningen åskådliggöres prisutvecklingen genom att priserna under juli 1914 satts lika med 100 samt prisuppgifterna för de följande tidpunkterna omräknats i förhållande därtill.

Beträffande *prisläget* under juli 1922 i Stockholm vid jämförelse med Kristiania framgår av tabellens första avdelning, att priserna å flertalet varuslag voro lägre i Stockholm än i den norska huvudstaden. Jämförelsematerialet för Stockholm och Köpenhamn omfattar 20 prisnoteringar, av vilka endast hälften voro lägre i den svenska än i den danska huvudstaden. Lägre priser än i Stockholm noterades både i Kristiania och Köpenhamn för bröd, socker, fotogen och kol samt i sistnämnda stad dessutom för margarin, vetemjöl, gödkalvstek och koks. Jämföras Kristiania och Köpenhamn med varandra, visar det sig, att alla noteringar utom å gula ärter, havregryn, rågbröd och kaffe voro högre i den norska huvudstaden.

Tabellens senare del visar, att *prisstegringen* från juli 1914 till juli 1922 beträffande flertalet varuslag varit starkast i Kristiania; Stockholm har endast för tvenne varuslag, bitsocker och fotogen, att uppvisa de högsta indexsiffrorna.

Emellertid är denna metod att jämföra prisökningen å olika orter i hög grad ofullkomlig, enär den ej tager hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet. Några dylika beräkningar över prisstegringen (»vägda indextal») hava icke publicerats för Köpenhamns vidkommande, men finnas för Stockholm och Kristiania. För sistlidna juli månad voro de vägda indexsiffrorna beträffande livsmedelskostnaderna (häri inbegripet bränsle och lyse) för Stockholm 182 och för Kristiania 241.

[1] Beträffande tidpunkten för uppgifternas insamlande samt förekommande skiljaktigheter i kvalitetshänseende hänvisas till Soc. Medd., årg. 1921, sid. 1036.

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Varuslag	Stockholm				Kristiania				Köpenhamn			
	1914	1922			1914	1922			1914	1922		
	Juli	Jan.	April	Juli	Juli	Jan.	April	Juli	Juli	Jan.	April	Juli
	Medelpris (öre)											
Mjölk, oskummad . . l.	17	29	29	29	19	45	42	40	19	35	39	39
Smör, mejeri- . . . . kg.	246	347	398	393	256	549	522	611	235	369	461	484
Margarin, växt- . . . »	139	194	154	213	[1]140	[1]325	[1]288	[1]272	125	194	194	180
Ägg, färska . . . . . tj.	150	527	255	264	180	704	370	490	150	623	322	346
Potatis . . . . . 5 l.	35	53	53	43	52	79	85	85	25	56	63	63
Ärter, gula [11] . . . . kg.	26	41	41	49	40	105	101	104	40	109	110	115
Vetemjöl . . . . . »	32	58	56	50	[2]32	[2]77	[2] 68	[2]67	26	48	47	48
Rågsiktmjöl . . . . . »	28	46	44	45	20	61	54	50	—	—	—	—
Havregryn . . . . . »	34	45	45	48	36	88	75	65	39	94	91	89
Rågbröd, sötlimpa . . »	40	108	101	95	24	66	58	56	[3]24	[3]68	[3]67	[3]64
Vetebröd, bak. m. mjölk »	66	149	147	119	—	106	100	100	40	98	98	83
Nötkött, färskt: stek . »	125	260	237	285	132	343	361	407	—	[4]330	[4]302	[4]357
soppkött »	102	188	182	192	126	267	287	327	125	178	157	197
Kalvkött, stek: gödkalv »	145	384	314	333	141	520	399	376	[5]125	[5]183	[5]164	[5]215
spädkalv »	101	204	165	167	83	214	167	232	—	—	—	—
Fläsk: färskt . . . . »	149	318	277	316	145	444	402	402	[6]140	[7]249	[7]228	[7]239
salt . . . . . »	150	317	277	323	160	506	455	445		[8]336	[8]313	[8]337
Kaffe, Santos[10] . . . »	166	195	190	246	214	359	350	367	210	[9]423	[9]410	[9]423
Socker, bit- . . . . . »	64	160*	160*	160*	57	163	105	120	43	72	70	77
Fotogen, Water White l.	18	35	35	35	18	49	34	34	18	35	35	31
Kol . . . . . hl.	239	499	500	435	180	499	476	433	170	437	493	374
Koks, gasverks- . . . »	133	343	378	336	165	400	400	375	125	376	418	330
	Relativa tal (juli 1914 = 100)											
Mjölk, oskummad . . l.	100	171	171	171	100	237	221	211	100	184	205	205
Smör, mejeri- . . . . kg.	100	141	162	160	100	214	204	239	100	157	196	206
Margarin, växt- . . . »	100	140	111	153	100	232	206	194	100	155	155	144
Ägg, färska . . . . . tj.	100	351	170	176	100	391	206	272	100	415	215	231
Potatis . . . . . 5 l.	100	151	151	123	100	152	163	163	100	224	252	252
Ärter, gula . . . . . kg.	100	158	158	188	100	263	253	260	100	273	275	288
Vetemjöl . . . . . »	100	181	175	156	100	241	213	209	100	185	181	185
Rågsiktmjöl . . . . . »	100	164	157	161	100	305	270	250	—	—	—	—
Havregryn . . . . . »	100	132	132	141	100	244	208	181	100	241	233	228
Rågbröd, sötlimpa . . »	100	270	253	238	100	275	242	233	100	283	279	267
Vetebröd, bak. m. mjölk »	100	226	223	180	—	—	—	—	100	245	245	208
Nötkött, färskt: stek . »	100	208	190	228	100	260	273	308	—	—	—	—
soppkött »	100	184	178	188	100	212	228	260	100	142	126	158
Kalvkött, stek: gödkalv »	100	265	217	230	100	369	283	267	100	146	131	172
spädkalv »	100	202	163	165	100	258	201	280	—	—	—	—
Fläsk: färskt . . . . »	100	213	186	212	100	306	277	277	100	209	194	206
salt . . . . . »	100	211	185	215	100	316	284	278				
Kaffe, Santos[10] . . . »	100	117	114	148	100	168	164	171	100	201	195	201
Socker, bit- . . . . . »	100	250	250	250	100	286	184	211	100	167	163	179
Fotogen, Water White l.	100	194	194	194	100	272	189	189	100	194	194	172
Kol . . . . . hl.	100	209	209	182	100	277	264	241	100	257	290	220
Koks, gasverks- . . . »	100	258	284	253	100	242	242	227	100	301	334	264

* Maximipris. — [1] Gräddmargarin — [2] Amerikanskt vetemjöl. — [3] »Sigtebrød.» — [4] »Oksekød, skært Kød.» — [5] »Kalvekød, Forkød». — [6] »Bov- og Brystflæsk.» — [7] »Fersk Svinebov». — [8] »Saltet Brystflæsk» — [9] Medelpris av olika kaffesorter. — [10] I Stockholm obränt, i Kristiania och Köpenhamn bränt kaffe. — [11] I Kristiania och Köpenhamn skalade ärter.

Industrien i Sverige år 1920.

(Enligt kommerskollegii berättelse.)

Antalet redovisade industrianläggningar uppgick för år 1920 till 12 022 och antalet av den vid dem sysselsatta personalen till 463 066, därav 45 685 tillhörande förvaltnings- och 417 381 arbetarpersonalen. Värdet av industriens för avsalu framställda produkter har skattats till 6 990 miljoner kronor. Medtagas även värdena å mellanprodukter, avsedda för vidare bearbetning vid resp. framställningsverk, erhålles en summa av 7 814 miljoner kronor. De angivna värdesummorna äro 24 resp. 24 % högre än motsvarande summor för år 1919 och 39 resp. 33 % högre än för år 1918.

För den svenska industrien synes år 1920 ha inneburit ett fortsatt uppsving, i det att siffrorna rörande dels industrialstrens sammanlagda produktvärde, dels totala antalet i industrien sysselsatta arbetare utmärktes av en stegring i förhållande till motsvarande siffror för år 1919. Läget inom de olika industrigrenarna var emellertid väsentligen olika, särskilt under förra delen av året. Under höstmånaderna började de första omisskännliga tecknen skönjas, att de gångna krigsårens högkonjunkturer skulle efterföljas av en allmän depression. De ökade produktionskostnader, som tyngde industrien särskilt på grund av de under förra hälften av året kraftigt stegrade priserna på bränsle och mänsklig arbetskraft, kunde emellertid ej inom alla grenar uppvägas av höjda priser på industrialstren, och ett flertal industrier hade på grund av arbetsinställelser och försvårade avsättningsförhållanden, främst beroende på övermäktig konkurrens från valutasvaga länder, t. o. m. att visa minskade tillverkningskvantiteter i jämförelse med år 1919. Med avseende på det internationella handelsutbytet fortsattes alltjämt återgången till normala förhållanden. De inhemska under krigsåren tillverkade ersättningsfabrikaten förlorade under sådana förhållanden sin marknad och kunna från och med redogörelseåret anses vara praktiskt taget helt och hållet försvunna. Statsmakterna fortsatte också alltjämt att successivt upphäva de restriktiva bestämmelser rörande exporten, som kvarstodo från kristiden.

Industriens fördelning gruppvis och de olika gruppernas relativa betydelse belyses av *tab. 1.* Vad de vid fabrikerna anställda *arbetarna* beträffar, äro närmare uppgifter om dessas fördelning på olika industrigrenar att finna i efterföljande specialredogörelse rörande kvinnors och minderårigas användande inom industrien. Med avseende å de i tabellen upptagna hemarbetarna är att märka, att därmed givetvis icke avses samtliga i riket befintliga dylika arbetare, utan endast sådana, som arbetat åt till industristatistiken redovis-

Tab. 1. Industriella anläggningar i Sverige år 1920.

Industrigrupper	Industriella anläggningar			Förvaltningspersonal	Arbetarpersonal						Tillverkningsvärde			Eff. hkr använda i omedelbar maskindrift
					Inom industrien anställda arbetare					Hemarbetare	i miljoner kr.	i % av totalbeloppet	i kr. per industriell anläggning	
	Hela antalet	Därav ägda av			Antal	%	Antal per arbetsställe	Därav						
		aktiebolag	andra bolag					kvinnor	minderåriga					
1. Malmbrytning och metallindustri	2 058	1 092	260	18 211	134 768	32·3	65	5 815	13 636	561	1 691·2	24·2	821 769	450 598
2. Jord- och stenindustri	1 066	653	99	2 189	40 798	9·8	38	3 144	4 927	—	258·3	3·7	242 308	80 622
3. Träindustri	2 431	987	387	3 496	63 726	15·3	26	935	8 758	14	831·3	11·9	341 958	199 171
4. Pappers- och grafisk industri	862	520	81	4 681	49 620	11·9	58	7 057	6 633	83	1 084·5	15·5	1 258 121	338 617
5. Livsmedelsindustri	3 431	881	195	6 266	40 909	9·8	12	14 451	3 005	29	1 450·6	20·7	422 792	132 105
6. Textil- och beklädnadsindustri	618	350	62	4 443	45 761	11·0	74	30 553	6 546	7 568	740·2	10·6	1 197 735	79 979
7. Läder-, hår- och gummivaruindustri	460	169	55	1 732	17 687	4·2	38	6 078	3 196	688	402·3	5·8	874 565	18 007
8. Kemisk-teknisk industri	413	275	34	2 405	17 186	4·1	41	4 813	1 934	12	346·4	5·0	838 741	36 813
9. Kraft-, belysnings- och vattenverk	633	328	12	2 262	6 926	1·6	10	75	174	—	185·0	2·6	270 864	22 840
Summa år 1920	12 022	5 255	1 185	45 685	417 381	100·0	35	72 921	48 809	8 955	6 989·9	100·0	581 426	1 358 752
» » 1919	11 205	5 033	1 053	44 000	392 911	100·0	35	66 523	46 390	6 940	5 617·6	100·0	501 346	1 306 509
» » 1918	10 518	4 609	1 062	39 282	385 280	100·0	37	61 187	45 651	5 793	5 037·3	100·0	478 950	1 240 949
» » 1917	10 701	4 384	1 038	36 430	401 325	100·0	37	68 141	50 031	8 816	4 450·1	100·0	412 385	1 200 855
» » 1916	10 590	4 047	1 051	33 614	397 823	100·0	38	70 510	52 054	9 420	3 777·4	100·0	356 697	1 125 398

Tab. 2. Industrien inom olika län.

Län	Antal arbetsställen	Antal industriarbetare	Tillverkningens värde		Medelfolkmängd	Antal industriarbetare på 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Miljoner kronor	%			
Stockholms stad	867	40 978	731·5	10·5	417 315	98	1 753
Stockholms län	386	15 076	276·8	4·0	240 104	63	1 153
Uppsala län	270	7 942	139·1	2·0	135 943	58	1 023
Södermanlands län	497	14 390	198·1	2·8	189 726	76	1 044
Östergötlands län	720	23 451	398·8	5·7	304 346	77	1 310
Jönköpings län	641	17 818	212·2	3·0	226 588	79	937
Kronobergs län	309	9 367	86·4	1·2	158 280	59	546
Kalmar län	449	11 917	162·1	2·3	230 476	52	703
Gottlands län	85	1 547	19·1	0·3	55 893	28	342
Blekinge län	279	7 858	103·6	1·5	147 380	53	703
Kristianstads län	591	10 616	207·1	3·0	240 240	44	862
Malmöhus län	1 066	42 470	912·4	13·1	484 548	88	1 883
Hallands län	284	6 150	120·4	1·7	148 225	41	812
Göteborgs och Bohus län	702	38 912	690·8	9·9	422 622	92	1 635
Älvsborgs län	623	23 907	401·3	5·7	299 214	80	1 341
Skaraborgs län	711	11 261	146·2	2·1	243 429	46	601
Värmlands län	474	17 942	310·9	4·5	267 158	67	1 164
Örebro län	598	20 855	317·2	4·5	217 239	96	1 460
Västmanlands län	431	15 039	231·6	3·3	168 159	89	1 377
Kopparbergs län	501	19 820	272·4	3·9	252 635	78	1 078
Gävleborgs län	537	22 271	391·2	5·6	266 745	83	1 467
Västernorrlands län	362	19 346	400·0	5·7	263 938	73	1 516
Jämtlands län	186	3 552	55·6	0·8	132 759	27	419
Västerbottens län	234	6 721	104·0	1·5	180 792	37	575
Norrbottens län	219	8 175	100·9	1·4	181 645	45	555
Hela riket	12 022	417 381	6 969·9	100·0	5 875 399	71	1 190

ningsskyldiga företag. Under rubriken *förvaltningspersonal* hava sammanförts fem personalgrupper med nedanstående antal anställda.

	1920	1919
Företagsledare (direktörer, disponenter, m. fl.)	6 468 (därav 110 kvinnor)	6 423 (därav 115 kvinnor)
Teknisk förvaltningspersonal	10 668 (» 434 »)	11 084 (» 406 »)
Kontorspersonal	15 030 (» 6 365 »)	20 161 (» 5 764 »)
Lagerbokhållare, butiksbiträden m. fl.	2 768 (» 2 327 »)	4 909 (» 2 181 »)
Resande i firmans tjänst	1 496 (» 19 »)	1 423 (» 13 »)

Tab. 8. Industrien i rikets städer.

Städer med mer än 1 000 industriarbetare:	Antal arbetsställen	Antal arbetare	Tillverkningens värde		Medelfolkmängd	Antal industriarbetare per 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Miljoner kronor	%			
Stockholm	867	40 978	731·5	20·8	417 315	98	1 753
Göteborg	350	21 536	385·2	10·9	201 472	107	1 912
Malmö	325	16 452	536·7	9·6	112 744	146	2 986
Norrköping	164	9 788	169·1	4·8	57 739	170	2 929
Eskilstuna	153	6 725	83·9	2·4	30 178	223	2 780
Hälsingborg	123	5 422	113·5	3·2	46 501	117	2 441
Borås	117	5 361	115·8	3·3	27 845	193	4 159
Gävle	116	5 108	105·5	3·0	37 484	136	2 815
Örebro	139	4 757	96·0	2·7	35 564	134	2 699
Jönköping	86	4 409	52·3	1·5	29 079	152	1 799
Västerås	59	4 053	94·3	2·7	30 082	135	3 135
Landskrona	51	3 542	110·5	3·1	19 858	178	5 565
Uppsala	87	3 019	54·6	1·6	28 469	106	1 918
Trollhättan	37	2 589	33·9	1·0	14 787	175	2 293
Södertälje	29	2 467	38·8	1·1	14 931	165	2 599
Karlskrona	50	2 335	20·7	0·6	27 042	86	765
Linköping	74	2 218	35·0	1·0	26 610	83	1 315
Huskvarna	14	2 101	21·4	0·6	7 926	265	2 700
Karlstad	57	2 040	36·5	1·0	19 084	107	1 913
Halmstad	50	1 918	44·5	1·3	18 343	105	2 426
Nyköping	42	1 812	28·1	0·8	11 586	156	2 425
Kalmar	37	1 765	45·0	1·3	16 944	104	2 656
Uddevalla	34	1 658	25·3	0·7	13 674	121	1 850
Lidköping	31	1 625	30·4	0·9	8 299	196	3 663
Västervik	29	1 581	18·3	0·5	11 859	133	1 543
Lund	57	1 487	21·0	0·6	23 019	65	912
Tidaholm	8	1 468	13·1	0·4	4 676	314	2 802
Trälleborg	39	1 467	43·4	1·2	11 155	132	3 891
Vänersborg	21	1 410	17·4	0·5	8 746	161	1 989
Oskarshamn	23	1 392	14·2	0·4	9 155	152	1 551
Söderhamn	31	1 345	22·3	0·6	11 174	120	1 996
Arvika	23	1 168	18·9	0·5	6 198	188	3 049
Falun	28	1 147	13·5	0·4	12 466	92	1 083
Avesta	10	1 095	13·4	0·4	5 568	197	2 407
Katrineholm	23	1 077	16·2	0·5	7 799	138	2 077
Kristianstad	43	1 060	34·5	1·0	12 598	84	2 739
Tranås	43	1 055	10·8	0·3	5 706	185	1 893
Kristinehamn	31	1 030	13·5	0·4	11 376	91	1 187
Nässjö	34	1 020	17·1	0·5	8 479	120	2 017
Alingsås	32	1 005	22·6	0·6	6 132	164	3 686
Övriga städer	1 200	25 475	398·2	11·3	333 449	76	1 194
Summa	**4 767**	**198 960**	**3 516·9**	**100·0**	**1 743 111**	**114**	**2 018**

Industriens fördelning ortsvis åskådliggöres av ovanstående *tab. 2 och 3*, den ena för länen, den andra för viktigare städer. De här framställda relationstalen giva tillsammans en ganska god bild av de olika länens och orternas grad av industrialisering.

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1920.

Enligt kommerskollegii industriberättelse, varav i det föregående ett referat lämnats, sysselsattes inom den svenska industrien år 1920 tillhopa 417 381 arbetare, mot 392 911 år 1919 och 385 280 år 1918. I vad mån kvinnor och minderåriga ingå i dessa siffror framgår av följande sammanställning:

	Antal			I % av hela antalet arbetare		
	1920	1919	1918	1920	1919	1918
Kvinnor, inalles	72 921	66 523	61 187	17·47	16·93	15·88
därav: vuxna	60 289	54 744	50 516	14·44	13·93	13·11
minderåriga	12 632	11 779	10 671	3·03	3·00	2·77
Män, »	36 177	34 611	34 980	8·67	8·81	9·08
Summa minderåriga	48 809	46 390	45 651	11·69	11·81	11·85
Hela antalet vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen .	109 098	101 134	96 167	26·14	25·74	24·96

Antalet kvinnliga, såväl vuxna som minderåriga, arbetare har ökats sedan föregående år, både absolut och relativt. Antalet manliga minderåriga har även ökats absolut, men relativt något minskats. Användningen av kvinnor och minderåriga inom industrien under åren 1901—1920 framgår av tabellen å nästa sida, vilken jämväl utvisar, i vad mån olika län förete skiljaktigheter med avseende å förekomsten av kvinnor och minderåriga inom industrien. Deras sammanlagda antal var relativt taget störst i Älvsborgs län med 37·9 %, varefter följa Stockholms stad med 37·4 %, Göteborgs och Bohus län med 35·1, Östergötlands och Hallands län med 33·3 samt Malmöhus län med 31·8 %. Sist kommer Norrbottens län med 10·6 %.

Beträffande kvinnors och minderårigas användande i arbete inom olika industrigrenar meddelas detaljerade uppgifter i tabellen å sid. 834—835.

Kvinnor och minderåriga utgöra tillsammans mer än hälften av arbetsstyrkan inom textil- och beklädnadsindustrien (74·2 %) samt dessutom inom följande till andra industrigrupper hörande yrkesgrenar:

Tobaksfabriker	83·7 %	Gummivarufabriker	60·7 %
Choklad- och karamellfabriker	83·2 »	Päls- och skinnvarufabriker	60·6 »
Kartongfabriker o. annan pappersindustri .	76·2 »	Mejerier	60·3 »
Fiskberednings- o. konservfabriker . . .	67·1 »	Tändsticksfabriker	50·5 »
Punsch-, vin- och läskedrycksfabriker . .	62·6 »		

Inom industrien sysselsatta kvinnor och minderåriga i olika landsdelar år 1920.

Län	Kvinnor (vuxna och minderåriga)		Minderåriga		Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
	Antal	% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
Stockholms stad	13 368	32·6	3 211	7·8	15 332	37·4
» län	1 933	12·8	1 502	10·0	3 102	20·6
Uppsala »	1 011	12·7	835	10·5	1 634	20·6
Södermanlands »	1 654	11·5	1 790	12·4	3 141	21·8
Östergötlands »	5 890	25·1	2 890	12·3	7 818	33·3
Jönköpings »	2 429	13·6	2 563	14·4	4 394	24·7
Kronobergs »	1 140	12·2	1 680	17·9	2 376	25·4
Kalmar »	1 424	11·9	1 624	13·6	2 649	22·2
Gottlands »	125	8·1	76	4·9	190	12·3
Blekinge »	1 242	15·8	847	10·8	1 841	23·4
Kristianstads »	1 549	14·6	1 053	9·9	2 293	21·6
Malmöhus »	10 580	24·9	4 821	11·4	13 519	31·8
Hallands »	1 446	23·5	841	13·7	2 047	33·3
Göteborgs och Bohus »	10 791	27·7	4 750	12·2	13 639	35·1
Älvsborgs »	7 114	29·8	3 116	13·0	9 068	37·9
Skaraborgs »	2 034	16·1	1 179	10·5	2 897	25·7
Värmlands »	1 466	8·2	2 254	12·6	3 400	18·9
Örebro »	2 520	12·1	2 407	11·5	4 347	20·8
Västmanlands »	797	5·3	1 727	11·5	2 303	15·3
Kopparbergs »	912	4·6	2 251	11·4	2 969	15·0
Gävleborgs »	2 327	10·4	3 015	13·5	4 735	21·3
Västernorrlands »	719	3·7	2 376	12·3	2 999	15·5
Jämtlands »	185	5·2	361	10·2	519	14·6
Västerbottens »	138	2·1	890	13·2	1 019	15·2
Norrbottens »	127	1·6	750	9·2	867	10·6
Hela riket 1920	**72 921**	**17·5**	**48 809**	**11·7**	**109 098**	**26·1**
» » 1919	66 523	16·9	46 390	11·8	101 134	25·7
» » 1918	61 187	15·9	45 651	11·8	96 167	25·0
» » 1917	68 141	17·0	50 031	12·5	105 715	26·3
Medeltal för åren 1916—1920	67 856	17·0	48 587	12·2	104 238	26·1
» » » 1911—1915	62 361	17·5	46 515	13·1	96 219	27·1
» » » 1906—1910	57 138	17·4	44 461	13·6	89 409	27·3
» » » 1901—1905	51 304	17·0	42 360	14·0	82 543	27·3

Det är i allmänhet kvinnorna — vuxna eller minderåriga — som i främsta rummet bidraga till de höga procenttalen inom förut nämnda yrkesgrupper. Å andra sidan kan anmärkas, hurusom inom träindustrien de manliga minderåriga utgöra 13·4 % av samtliga arbetare, kvinnorna däremot blott 1·5 %; vid järnmalmsgruvorna och anrikningsverken äro motsvarande siffror 8·0 och 1·3 % o. s. v. Absolut taget förekommer största antalet minderåriga vid sågverken och hyvlerierna (6 500, därav blott 94 kvinnliga) samt de mekaniska verkstäderna (4 721, därav 157 kvinnliga).

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien år 1920.

(Enligt kommerskollegii berättelse.)

Yrkesgrupper	Hela antalet arbetare	Därav							
		kvinnor (vuxna och minderåriga)		minderåriga				vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
		Antal	% av hela antalet arbetare	Antal			% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
				Manl.	Kvinnl.	Summa			
1. *Malmbrytning och metallindustri*									
Järnmalmsgruvor och anrikningsverk	9 891	128	1·3	792	37	829	8·4	920	9·3
Andra malmgruvor och anrikningsverk	1 378	20	1·5	66	8	74	5·4	86	6·2
Verk för framställning av järn o. stål	17 177	1	0·0	1 033	—	1 033	6·0	1 034	6·0
Verk för framställning av andra metaller	557	—	—	17	—	17	3·1	17	3·1
Järn- och stålmanufaktur	18 063	1 001	5·5	2 706	213	2 919	16·2	3 707	20·5
Mekaniska verkstäder	52 088	990	1·9	4 564	157	4 721	9·1	5 554	10·7
Skeppsvarv och båtbyggerier	11 733	9	0·1	974	—	974	8·3	983	8·4
Fabriker för elektriska maskiner	4 559	671	14·7	685	135	820	18·0	1 356	29·7
Fabriker f. elektr. apparater o. ledningar	4 287	1 416	33·0	427	231	658	15·3	1 843	43·0
Instrument- och urfabriker	1 641	103	6·3	180	11	191	11·6	283	17·2
Metallmanufaktur	6 007	735	12·2	701	143	844	14·1	1 436	23·9
Guld- och silvervarufabriker	1 283	419	32·7	117	48	165	12·9	536	41·8
Annan järn- och metallindustri	341	47	13·8	46	10	56	16·4	93	27·3
Summa	129 005	5 540	4·3	12 308	993	13 301	10·3	17 848	13·8
2. *Jord- och stenindustri*									
Kolgruvor	2 676	11	0·4	205	—	205	7·7	216	8·1
Torvindustri	8 811	1 356	15·4	1 211	597	1 808	20·5	2 567	29·1
Brytning jämte grovhuggning av sten	4 663	14	0·3	158	—	158	3·4	172	3·7
Finare stenförädlingsindustri	1 368	—	—	40	—	40	2·9	40	2·9
Kalk- och kritbruk	2 221	10	0·5	23	—	23	1·0	33	1·5
Cementfabriker	1 452	9	0·6	119	—	119	8·2	128	8·8
Stengods- och lergodsfabriker	331	9	2·7	77	5	82	24·8	86	26·0
Tegelbruk	8 053	210	2·6	761	42	803	10·0	971	12·1
Porslins- och kakelfabriker	2 778	1 009	36·3	215	177	392	14·1	1 224	44·1
Glasindustri	5 875	438	7·5	949	242	1 191	20·3	1 387	23·6
Annan jord- och stenindustri	1 142	17	1·5	37	1	38	3·3	54	4·7
Summa	39 370	3 083	7·8	3 795	1 064	4 859	12·3	6 878	17·5
3. *Träindustri*									
Sågverk och hyvlerier	46 480	277	0·6	6 406	94	6 500	14·0	6 683	14·4
Låd- och fanerfabriker	764	15	2·0	210	6	216	28·3	225	29·5
Snickeri- och möbelfabriker	13 071	267	2·0	1 422	88	1 510	11·6	1 689	12·9
Annan trävarufabrikation	2 559	372	14·5	399	65	464	18·1	771	30·1
Summa	62 874	931	1·5	8 437	253	8 690	13·8	9 368	14·9
4. *Pappers- och grafisk industri*									
Pappersmassefabriker	18 757	77	0·4	1 207	2	1 209	6·4	1 284	6·8
Pappersbruk och pappfabriker	10 674	1 794	16·8	719	473	1 192	11·2	2 513	23·5
Kartongfabriker o. annan pappersind.	5 889	4 030	68·4	456	1 312	1 768	30·0	4 486	76·2
Tapetfabriker	215	30	14·0	55	3	58	27·0	85	39·5
Grafiska anstalter	1 607	183	11·4	368	60	428	26·6	551	34·3
Boktryckerier	8 737	857	9·8	1 499	149	1 648	18·9	2 356	27·0
Summa	45 879	6 971	15·2	4 304	1 999	6 303	13·7	11 275	24·6
5. *Livsmedelsindustri*									
Kvarnrörelser	2 796	16	0·6	94	1	95	3·4	110	3·9
Stärkelsefabriker	497	20	4·0	2	—	2	0·4	22	4·4
Pressjästfabriker	344	7	2·0	15	—	15	4·4	22	6·4
Bagerier	3 356	1 328	39·6	125	116	241	7·2	1 453	43·3
Råsockerbruk (inkl. saftstationer)	6 093	66	1·1	4	—	4	0·1	70	1·1
Sockerraffinaderier	1 129	175	15·5	69	—	69	6·1	244	21·6
Kombinerade sockerfabriker	572	103	18·0	7	—	7	1·2	110	19·2

Yrkesgrupper	Hela antalet arbetare	Därav kvinnor (vuxna och minderåriga)		minderåriga				vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
		Antal	% av hela antalet arbetare	Antal			% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
				Manl.	Kvinnl.	Summa			
Choklad- och karamellfabriker	3 841	3 032	78·9	165	1 066	1 231	32·0	3 197	83·2
Brännvinsbrännerier	789	—	—	6	—	6	0·8	6	0·8
Destilleringsverk	67	—	—	—	—	—	—	—	—
Bryggerier och mälterier	5 973	1 662	27·8	202	49	251	4·2	1 864	31·2
Fabriker för andra dryckesvaror	612	353	57·7	30	10	40	6·5	383	62·6
Tobaksfabriker	5 028	4 065	80·8	145	389	534	10·6	4 210	83·7
Mejerier	3 691	2 193	59·4	34	31	65	1·8	2 227	60·3
Margarin- och fettfabriker m. m.	521	115	22·1	17	9	26	5·0	132	25·3
Slakterier och charkuterier	1 120	146	13·0	67	4	71	6·3	213	19·0
Fiskberednings- och konservfabriker	829	518	62·5	38	49	87	10·5	556	67·1
Annan livsmedelsindustri	517	187	36·2	21	31	52	10·1	208	40·2
Summa	37 775	13 986	37·0	1 041	1 755	2 796	7·4	15 027	39·8
6. *Textil- och beklädnadsindustri*									
Bomullsindustri: spinnerier	5 180	3 331	64·3	455	642	1 097	21·2	3 786	73·1
väverier	6 186	4 559	73·7	276	443	719	11·6	4 835	78·2
vaddfabriker	228	120	52·6	13	1	14	6·1	133	58·3
Linne-, hamp- o. juteindustri: spinnerier	1 532	989	64·6	142	133	275	18·0	1 131	73·8
väverier	1 318	986	74·8	72	127	199	15·1	1 058	80·3
Ylleindustri: spinnerier	3 475	1 634	47·0	546	322	868	25·0	2 180	62·7
väverier	4 652	3 318	71·3	116	307	423	9·1	3 434	73·8
shoddyfabriker	76	28	36·8	2	1	3	3·9	30	39·5
Trikåfabriker	3 736	3 381	90·5	62	639	701	18·8	3 443	92·2
Band- och gardinfabriker m. m.	1 438	965	67·1	102	200	302	21·0	1 067	74·2
Repslagerier och bindgarnsfabriker	699	349	49·9	61	19	80	11·4	410	58·7
Sömnadsfabriker	8 612	7 515	87·3	74	940	1 014	11·8	7 589	88·1
Hatt- och mössfabriker	2 067	1 682	81·4	71	292	363	17·6	1 753	84·8
Färgerier och impregneringsfabriker	4 315	1 316	30·5	161	90	251	5·8	1 477	34·2
Annan hithörande industri	381	232	60·9	18	48	66	17·3	250	65·6
Summa	43 895	30 405	69·3	2 171	4 204	6 375	14·5	32 576	74·2
7. *Läder-, hår- o. gummivaruindustri*									
Garverier	2 482	65	2·6	132	11	143	5·8	197	7·9
Päls- och skinnvarufabriker	1 119	593	53·0	84	124	208	18·6	677	60·5
Skofabriker	9 582	3 519	36·7	1 135	811	1 946	20·3	4 654	48·6
Gummivarufabriker	2 501	1 277	51·1	241	220	461	18·4	1 518	60·7
Annan hithörande industri	1 693	569	33·6	229	181	410	24·2	798	47·1
Summa	17 377	6 023	34·7	1 821	1 347	3 168	18·2	7 844	45·1
8. *Kemisk-teknisk industri*									
Färg- och fernissfabriker	398	97	24·4	12	15	27	6·8	109	27·4
Olje-, tvål-, ljus- och parfymfabriker	1 975	821	41·6	40	118	158	8·0	861	43·6
Konstgödningsfabriker	1 008	—	—	22	—	22	2·2	22	2·2
Kolnings- och trädestillationsverk	1 053	12	1·1	58	1	59	5·6	70	6·6
Krutbruk o. andra sprängämnesfabriker	881	338	38·4	29	33	62	7·0	367	41·7
Tändsticksfabriker	7 354	2 962	40·3	754	588	1 342	18·2	3 716	50·5
Annan kemisk-teknisk industri	3 417	517	15·1	135	87	222	6·5	652	19·1
Summa	16 086	4 747	29·5	1 050	842	1 892	11·8	5 797	36·0
9. *Kraft-, belysnings- o. vattenverk*									
Elektricitetsverk	4 901	35	0·7	155	—	155	3·2	190	3·9
Gasverk	1 788	25	1·4	9	—	9	0·5	34	1·9
Vattenledningsverk	1 050	15	1·4	10	—	10	1·0	25	2·4
Summa	7 739	75	1·0	174	—	174	2·2	249	3·2
Egentliga fabriksarbetare (gr. 1—9)	400 000	71 761	17·9	35 101	12 457	47 558	11·9	106 862	26·7
Lagerarb., chaufförer, kuskar m. fl.	17 381	1 160	6·7	1 076	175	1 251	7·2	2 236	12·9
Summa	417 381	72 921	17·5	36 177	12 632	48 809	11·7	109 098	26·1

Mellanfolkliga domstolens utslag rörande internationella arbetsorganisationen.

1. **Internationella arbetsorganisationens kompetens att handlägga jordbruksfrågor.** Såsom tidigare omnämnts i Sociala Meddelanden (årg. 1922, sid. 101), hava stridiga meningar yppat sig om internationella arbetsorganisationens kompetens att handlägga frågor rörande jordbrukets sociala förhållanden. Vid den tredje internationella arbetskonferensen i Genève bragtes denna principiella fråga på tal, och konferensen uttalade sig i en resolution för att omförmälda frågor hörde under dess domvärjo.

På anhållan av franska regeringen hemställde sedermera Nationernas Förbunds råd vid sammanträde den 12 maj 1922 till den fasta mellanfolkliga domstolen att avgiva förklaring i följande fråga:

Sträcker sig den internationella arbetsorganisationens kompetens till en mellanfolklig reglering av arbetsvillkoren inom jordbruket?

På grund härav upptog domstolen frågan till behandling vid den session, som tog sin början i Haag den 15 juni 1922. Förutom den franska regeringen meddelade åtta andra regeringar och fyra internationella organisationer sin önskan att få framlägga sina synpunkter i ämnet. Sedan dessa yttranden avgivits, avkunnade domstolen den 12 augusti följande utslag:

Domstolen är av den uppfattningen, att internationella arbetsbyråns kompetens sträcker sig till mellanfolklig reglering av arbetsvillkoren för inom jordbruket sysselsatta personer, och besvarar alltså den uppställda frågan jakande.

Under tiden hade emellertid franska regeringen gjort en ny framställning till Nationernas Förbunds råd om uttalande från mellanfolkliga domstolen i en fråga berörande jordbruket. I denna framställning erinrades om att internationella arbetsbyråns styrelse haft under behandling ett förslag av tredje internationella arbetskonferensen rörande metoder för jordbruksproduktionens förbättring.[1] Frågan om reglering av lantarbetarnas förhållanden hade, påpekades det, redan givit anledning till talrika protester i Frankrike från ledamöter av kamrarna och från jordbrukarhåll. En ytterligare utsträckning av arbetsorganisationens kompetens måste nödvändigtvis framkalla krav på förklaring från regeringens sida inför kamrarna. Franska regeringen ansåge det därför högeligen önskvärt, att frågan om arbetsorganisationens kompetens i jordbruksfrågor oförtövat upptoges till prövning av mellanfolkliga domstolen i hela dess vidd. Det hemställdes därför om en kompletterande förklaring i följande fråga:

Tillhör undersökning av förslag till organisation och utveckling av metoder för jordbruksproduktionen och av andra liknande frågor internationella arbetsorganisationens kompetensområde?

[1] Härmed torde avses konferensens rekommendation angående utvecklandet av den tekniska jordbruksundervisningen (se Soc. Medd. årg. 1922, sid. 111).

Mellanfolkliga domstolen blev omedelbart i icke-officiell väg underrättad om denna framställning men kunde icke taga befattning därmed, innan frågan i vederbörlig ordning hänskjutits till domstolen av Nationernas Förbunds råd. Vid sammanträde den 18 juli 1922 beslöt emellertid rådet (med samtliga röster utom den italienske representantens, markis Imperiali) att hänskjuta frågan till domstolen, som följaktligen blev i tillfälle att handlägga båda frågorna i ett sammanhang och den 12 augusti även avgav den begärda kompletterande förklaringen. Denna gick ut på, att det icke kunde anses ligga inom internationella arbetsorganisationens kompetensområde att syssla med ärenden rörande produktionsmetoderna inom jordbruket, i den mån dessa ej hörde samman med de särskilt angivna frågor, beträffande vilka organisationen genom fredsfördraget erhållit vissa befogenheter. Vad angår det i franska regeringens framställning förekommande uttrycket »andra liknande frågor», ansåg domstolen detta vara av så obestämd innebörd, att något uttalande därom icke kunde göras.

Av den till utslaget fogade motiveringen framgår, att vad domstolen uttalat icke får anses innebära, att internationella arbetsorganisationen skulle vara förhindrad att undersöka verkningarna ur produktionssynpunkt av sådana åtgärder, som organisationen i arbetarnas intresse finner sig böra söka få genomförda; ej heller må organisationen anses förhindrad att syssla med någon av de frågor, som genom fredsfördraget anförtrotts åt densamma, enbart av den orsak, att härav kunna uppkomma vissa konsekvenser med avseende å produktionsmedel och produktionsmetoder.

2. Tolkningen av fredsfördragets art. 389. I enlighet med en vid 1921 års internationella arbetskonferens i Genève antagen resolution hade mellanfolkliga domstolen anmodats att yttra sig angående tolkningen av art. 389, tredje stycket, i Versaillestraktaten och de regler, som till åtlydnad av detta stadgande borde iakttagas av internationella arbetsorganisationens medlemmar vid utseende av arbetsgivar- och arbetarombud samt experter till generalkonferensens sammanträden. Anledningen till resolutionen var, såsom i denna tidskrift förut omnämnts (sid. 128), den från arbetarsidan avgivna protesten mot nederländska regeringens nominering av ett arbetarombud, tillhörande den katolska arbetarorganisationen, under det landets största fackliga sammanslutning, den till fackföreningsinternationalen anslutna landsorganisationen, lämnats orepresenterad. Regeringen hade som stöd för sitt val anfört, att den ifrågavarande arbetarrepresentanten utsetts i samförstånd med jämväl den kristligt-nationella fackorganisationen och det s. k. allmänna arbetarförbundet (en politiskt och religiöst neutral sammanslutning), vilka tillsammans med den katolska organisationen räknade ett större medlemsantal än landsorganisationen enbart för sig. Regeringen hävdade för den skull, att den omtvistade utnämningen stode i full överensstämmelse med det åberopade stadgandet i fredsfördraget, vilket lyder som följer:

Medlemmarna förbinda sig att utse de ombud och experter, som icke äro regeringens representanter, i samförstånd med de mest representativa fackliga sammanslut-

ningar av arbetsgivare och arbetare inom resp. länder, under förutsättning att sådana sammanslutningar finnas.

Mellanfolkliga domstolen biträdde i sitt den 31 juli 1922 avkunnade utslag också denna uppfattning och förklarade sålunda, att den nederländske arbetardelegaten vid tredje internationella arbetskonferensen vore utsedd i överensstämmelse med bestämmelserna i Versaillestraktaten.

Sociala frågor vid 1922 års riksdag.[1]

Arbetarlagstiftning.

Arbetstidens begränsning. Frågan om revision av lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete framfördes i andra kammaren av hr Kinmanson, som föreslog dels utsträckning av lagens tillämpning till att omfatta jämväl hembagerierna, dels uteslutande från lagens tillämpning av spis- och knäckebrödsfabrikerna samt slutligen tillbakaflyttning med två timmar av vissa mer betydande begynnelsetider. Efter utlåtande av bl. a. socialstyrelsen och arbetsrådet avstyrkte emellertid andra lagutskottet motionen, som även avslogs av riksdagen.

Arbetslöshetsfrågan. Riksdagens beslut angående anslagen till arbetslöshetens bekämpande ha utförligt refererats i trenne föregående häften av Sociala Meddelanden (sid. 185, 371 o. 548).

Olycksfallsförsäkringslagen. Efter ett av socialförsäkringskommittén avgivet förslag i anledning av framställningar från riksförsäkringsanstalten framlade Kungl. Maj:t proposition om vissa ändringar i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, vilka efter en del jämkningar antogos av riksdagen. De viktigaste ändringarna i lagen äro följande:

(§ 6) Om den skadades arbetsförmåga fortfarande är nedsatt, även efter det sjukdomstillståndet upphört, skall ersättning lämnas för beredande av sådan behandling, som erfordras för höjande av arbetsförmågan. Då vid förlust av arbetsförmågan den skadades tillstånd kräver särskild vård, kan med hänsyn härtill livräntan bestämmas till ett belopp högre än $^2/_3$ av den årliga arbetsförtjänsten, men ej överstigande denna.

(§ 7) Begravningshjälpens minimibelopp höjes från 60 till 100 kr. och åldersgränsen, intill vilken i händelse av dödsfall efterlevande barn äga rätt till livränta, från 15 till 16 år.

(§ 9) Vid beräknande av arbetsförtjänsten under året närmast före olycksfallet skall arbetsförtjänst även beräknas för den tid, varunder den skadade såsom självständig företagare eller hemmavarande barn ej utfört arbete hos arbetsgivare. Om den skadade ej fyllt 18 år, skall vid bestämmande av livränta den årliga arbetsförtjänsten ej beräknas till lägre belopp, än som motsvarar den arbetsförtjänst, som han med hänsyn till arten av sitt arbete vid tiden för olycksfallet skäligen kan antagas ha kommit att åtnjuta vid nämnda ålder, därest olycksfallet ej inträffat.

(§ 13) Provisorisk ersättning bör utgå i de fall, där det ej med ledning av inkomna handlingar eller eljest erhållna upplysningar genast kan avgöras, huruvida ersättning bör utgå, men där sannolika skäl därtill finnas.

---

[1] Av enskilda motionärer väckta förslag äro i denna översikt som regel omnämnda endast i det fall, att de föranlett någon riksdagens åtgärd eller stått i direkt samband med något i redogörelsen eljest berört ärende.

(§ 15) Användes arbetare till arbete av två eller flera arbetsgivare gemensamt, svara arbetsgivarna för försäkringsavgiften en för alla och alla för en.

(§ 29) Rörande försäkring i ömsesidiga bolag stadgas, dels att försäkringen skall avslutas för kalenderår och ej träda i kraft förr än vid början av kalenderåret näst efter det, under vilket försäkringen slutits — dock att för den, som under löpande kalenderår blir arbetsgivare, försäkring kan avslutas för återstoden av året — dels att försäkringen skall omfatta delägarens i bolaget samtliga arbetare. Riksdagen biföll däremot ej förslaget om att ömsesidiga bolag skulle genom årliga bidrag deltaga i täckandet av den förlust, som drabbar riksförsäkringsanstalten därigenom, att denna ej kan erhålla kännedom om samtliga de arbetsgivare, vilkas arbetare tillhöra anstaltens försäkringsstock, och därför icke i varje fall kan indriva vederbörliga försäkringsavgifter.

Ett av hr Hagman i motion i andra kammaren framfört förslag, att den ovan refererade ändringen av § 9 i olycksfallsförsäkringslagen skulle, i den mån så låter sig göra, gälla även beträffande sådana i lagen avsedda skador, som inträffat före den 1 januari 1923, bifölls i så måtto, att bestämmelsen om de fördelaktigare beräkningsgrunderna i 9 § skulle träda i kraft redan den 1 juli 1922, under det att övriga ändringar träda i kraft först från och med 1923 års ingång.

Sjömanslagen. Den av riksdagen antagna nya sjömanslagen har i denna tidskrift förut refererats (sid. 373).

Fattigvård.

Fattigvårdslagen. I anledning av motioner i första kammaren av hr Alfred Petrén m. fl. och i andra kammaren av hr Olsson i Blädinge beslöt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida, under vilka förutsättningar och i vilken utsträckning landstings skyldighet att lämna fattigvårdssamhälle gottgörelse för vård av fattigvårdsberättigad sinnessjuk eller sinnesslö bör utsträckas att gälla *dels* sinnessjuk, som efter utskrivning från statens eller landstings sinnessjukanstalt beretts fortsatt vård genom utackordering i enskilt hem, *och dels* sinnessjuk eller obildbar sinnesslö, för vilken beslut fattats om intagande å en i 40 § av fattigvårdslagen omförmäld anstalt för sinnessjuka, men vilkens intagande å dylik anstalt på grund av bristande platsutrymme ej kunnat ske.

Socialhygien.

Sterilisering av sinnesslöa m. fl. I överensstämmelse med en av hr Alfred Petrén m. fl. i första kammaren framlagd motion beslöt riksdagen hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, under vilka förutsättningar och i vilken ordning sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka, eventuellt sedlighetsförbrytare, må kunna företagas.

Preventivlagen. I tvenne motioner i andra kammaren föreslog hr Engberg upphävande av dels strafflagens 18 kapitel, 13 §, 2 mom., dels tryckfrihetsförordningens 3 §, 13 mom. Det förstnämnda förslaget bifölls i enlighet med första lagutskottets hemställan i andra, men avslogs i första kammaren. På grund härav avstyrkte konstitutionsutskottet det sistnämnda förslaget, som föll i bägge kamrarna.

Nykterhetslagstiftning.

Folkomröstning angående rusdrycksförbud. Sedan den vid 1921 års riksdag såsom vilande antagna grundlagsbestämmelsen om konsultativ omröstning slutligt godkänts av årets riksdag, framlade riksdagens nykterhetsgrupp i en i andra kammaren av hr Sävström m. fl. väckt motion ett förslag till lag om folkomröstning angående rusdrycksförbud. Första lagutskottet, som tillstyrkte lagen, föreslog emellertid, dels att om-

röstningen skulle äga rum redan i år i stället för år 1923, som motionärerna föreslagit, dels att männens och kvinnornas röster skulle särskiljas. Detta blev även riksdagens beslut (jfr sid. 376).

Alkoholistvård. I skrivelse den 16 april 1918 hade riksdagen anhållit, »att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida icke lagen den 30 juni 1913 om behandling av alkoholister lämpligen må utsträckas att omfatta jämväl den, som är *hemfallen åt dryckenskap och upprepade gånger dömts till ansvar för fylleri, samt* för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda». Häröver avgåvo socialstyrelsen och styrelsen för statens vårdanstalt för alkoholister vid Salbohed den 14 januari 1921 gemensamt utlåtande, vari styrelserna tillstyrkte den ifrågasatta lagutvidgningen. I proposition till 1922 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag i ämnet i denna riktning, vilket även blev riksdagens beslut.[1]

I motion i första kammaren föreslogo herrar Petrén och von Koch, att riksdagen för sin del skulle antaga en provisorisk lag om intagande av vissa oförbätterliga alkoholister å anstalter, som omförmälas i 31 och 33 §§ av lagen om fattigvården den 14 juni 1918. Sedan socialstyrelsen i infordrat utlåtande under avstyrkande av ifrågavarande förslag förordat utvidgning i motionens syfte av gällande bestämmelser för statens vårdanstalter för alkoholister vid Svartsjö och för kvinnliga alkoholister i Landskrona, anhöll riksdagen, »att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för att sådana recidiverande alkoholister, om vilka på grund av deras föregående föga utsikt till förbättring får anses föreligga, måtte kunna intagas å respektive statsanstalter för alkoholister vid Svartsjö och i Landskrona.»[2]

Anslag till understöd av nykterhetsnämnderna. Med bifall till motion av herrar von Koch och Petrén beslöt riksdagen, att det å 1922 års riksstat upptagna förslagsanslaget å högst 100 000 kronor till understöd åt nykterhetsnämnderna m. m. finge, i den mån det icke förbrukades under innevarande år och efter i huvudsak de grunder, som nu gälla för anslaget, användas under första halvåret 1923.

Försäljning av rusdrycker. I väsentlig överensstämmelse med ett av partihandelssakkunniga avgivet förslag framlade regeringen proposition om ordnandet av partihandeln med rusdrycker, vilken emellertid föll på andra kammarens motstånd.

Frågorna om begränsning av bolagens antal, utminuteringsfilialer, partiellt upphävande av försändningsförbudet m. m., vilka vid flera föregående riksdagar varit föremål för behandling men fallit, framfördes ånyo genom en av Kungl. Maj:t framlagd proposition, vilken med vissa av utskottet föreslagna ändringar vann riksdagens bifall. Den viktigaste, i anledning av motion i första kammaren av herr Eliel Löfgren vidtagna ändringen innebär ett förtydligande av bestämmelsen i 17 §, 5 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen, att länsstyrelse, där ansökan föreligger från flera bolag, skall giva företräde åt det bolag, som bäst tillgodoser det i 63 § av förordningen angivna syftet.

---

[1] Genom lag den 9 juni 1922 (Sv. F. 1921, n:r 267) har Kungl. Maj:t sedermera förordnat, att 1 § av lagen om behandling av alkoholister skall erhålla ändrad lydelse av den innebörd, att förordnande om intagande å allmän anstalt för vård av alkoholister må meddelas jämväl, »där någon, som är hemfallen åt dryckenskap, blivit under de två senast förflutna åren upprepade gånger dömd till ansvar för fylleri».

[2] Med anledning härav utfärdade Kungl. Maj:t den 15 juni 1922 kungörelse om ändrad lydelse av §§ 39 och 40 i stadgan den 23 december 1920 för statens tvångsarbetsanstalter och i samband med dem anordnade alkoholistanstalter, enligt vilken uppsiktsmyndigheten över alkoholistvården äger besluta om intagande — antingen direkt eller genom överflyttning från annan allmän alkoholistanstalt — å alkoholistanstalterna vid Svartsjö och i Landskrona av sådan alkoholist (rörande vilken meddelats förordnande enligt alkoholistlagen), som »tidigare ej mindre varit på grund av förordnande, som nyss sagts, minst två gånger intagen å allmän alkoholistanstalt än även undergått tvångsarbete».

Starkölsförbudet. Sedan maltdryckssakkunniga i slutet av föregående år avgivit sitt betänkande, framlade Kungl. Maj:t proposition om förbud mot införsel och försäljning av öl. Då frågan i sin helhet ansågs böra underkastas förnyad utredning, föreslogs förbudet gälla till den 30 september 1923. Riksdagen biföll propositionen oförändrad.

Jordfrågan.

Lagstiftning mot arrendestegring, skogsskövling och bolags jordförvärv. Den vid 1918 års riksdag genomförda och de följande åren prolongerade lagstiftningen mot oskälig arrendestegring samt den av fjolårets riksdag antagna torpkontraktslagen tillades förlängd giltighet till den 1 mars 1923.

Lagen mot skogsskövling, som antogs av 1918 års riksdag och sedan dess varje år prolongerats, har förlängts på ännu ett år med den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen av 10 §, att avverkningsförbud och därmed likställda anvisningar skola gälla icke blott mot dem, som därav fått del i hittills vanlig ordning, utan även mot en var annan, som visas hava därom ägt vetskap.

Den vid förra årets riksdag antagna lagen angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom, vilken innebar en utsträckning av den s. k. norrlandslagen till de delar av landet, där nämnda lag icke förut gällde, har erhållit förnyad giltighet på ett år.

Förlängning av arrendeavtal. Vid föregående års riksdag framlades en proposition om förlängning av vissa arrendeavtal, vilken avslogs av riksdagen. Samma förslag framlades av Kungl. Maj:t ånyo för årets riksdag och tillstyrktes med vissa ändringar av andra lagutskottet, men föll på första kammarens motstånd.

Egnahemsväsendet. För riksdagens beslut angående jordbrukskolonisation av vissa arbetslösa industriarbetare har utförligt redogjorts i ett föregående häfte av Sociala Meddelanden (sid. 556).

Riksdagen beviljade såsom kapitalökning för egnahemslånefonden 6·2 miljoner kronor för år 1922 och 10 miljoner kronor för första halvåret 1923 samt medgav, att såsom lån från egnahemslånefonden (utöver förut medgiven utlåning intill 12 miljoner kronor) finge disponeras för bostadslägenheter 1 miljon kronor för år 1922 samt för jordbrukslägenheter tillhopa 6 miljoner kronor för åren 1922 och 1923.

Den vid 1918 års riksdag genomförda och år 1920 reviderade lagstiftningen angående rätt att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område blev i ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag föremål för en genomgripande omarbetning. Med hänsyn till den ringa tid, som stod riksdagen till buds för granskning av propositionen och i anledning därav väckta motioner, vidtog riksdagen endast sådan ändring i 1920 års lag, varigenom vid upplåtelse på viss tid såsom villkor för lösningsrätt uppställes, att det upplåtna markområdet över 20 år i följd innehafts av annan än jordägaren.

Bostadsfrågan.

Hyresstegringslagen. Kungl. Maj:ts förslag att utsträcka hyresstegringslagens giltighet under ytterligare ett år ($^1/_{10}$ 1923—$^{30}/_9$ 1924) föll i första kammaren och vann sålunda icke riksdagens bifall. Lagen upphör att gälla den 30 september 1923.

Främjande av bostadsproduktionen. Med anledning av skrivelse från statens byggnadsbyrå hade Kungl. Maj:t föreslagit vissa åtgärder till främjande av bostadsproduktionen, i främsta rummet en ökning av statens bostadslånefond med 15 miljoner kronor. Riksdagen medgav, att för sistnämnda ändamål finge disponeras 11·5 miljoner kronor. Lån ur fonden skola utlämnas i huvudsak på samma villkor som hittills. I enlighet med propositionens av riksdagen godkända förslag lärer däremot statsbidrag utan

ränte- eller återbetalningsskyldighet i allmänhet ej vidare komma att beredas byggnadsföretagare. Riksdagen biföll förslag om att av vissa medel skulle få disponeras dels 50 000 kronor till utförande genom ingenjörsvetenskapsakademien under första hälften av 1923 av tekniskt vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet och dels 25 000 kronor till åtgärder, ägnade att indirekt förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen.

Levnadskostnader.

Prisockerlagen. Den vid föregående års riksdag reviderade lagstiftningen mot oskäliga pris har erhållit fortsatt tillämpning intill den 1 juni 1923.

Levnadskostnadsindex. Med hänvisning till vissa av riksdagens revisorer gjorda anmärkningar mot socialstyrelsens beräknande av levnadskostnadsindex[1] motionerade hr Ryberg m. fl. om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om levnadskostnadsindexens beräkning m. m. samt angående beredande av möjlighet för riksdagen att i sammanhang med propositionen om dyrtidstillägg besluta om nämnda index. I enlighet med utskottets förslag avslogs emellertid motionen.

Bostadsbyggande i Amerikas förenta stater.

II.

Reseberättelse av arkitekten *Gustav Holmdahl.*

Resans omfattning. Undertecknads resa till Nordamerikas förenta stater anträddes den 8 mars 1922 med ankomst till New York den 22 i samma månad, och återfärden skedde från samma stad jämnt 90 dygn senare eller den 20 juni. Under min vistelse i Nordamerika bereste jag i studiesyfte företrädesvis landets östra och mellersta delar, varunder jag studerade bostadsförhållandena i New York, Philadelphia, Boston, Bridgeport, Washington, Detroit och Chicago. Min resa utsträcktes även i norr och i söder samt till Stillahavskusten, varunder jag besökte städerna Minneapolis och New Orleans samt i Kalifornien San Francisco och Los Angeles. Jag frapperades därunder av de enahanda bostadsförhållanden, som förefinnas på dessa vitt skilda orter med olika klimat.

Jämförelse mellan stadsbilder och bostadsförhållanden i Europa och Nordamerika. Den i Europa populära symbolen för nordamerikansk byggnadskultur är onekligen skyskrapan. Men enfamiljshuset, antingen fristående eller sammanbyggt i kvarter på oöverskådliga arealer, kan i ännu högre grad tjäna som symbol för densamma. Amerikanska miljon- och storstadssamhällen, såsom Chicago, Detroit, Philadelphia, Brooklyn, New Orleans och Los Angeles, ha alla samma säregna, monotona karaktär genom denna enorma utbredning av små hus kring en jämförelsevis liten kärna av höga affärshus och hotell m. m. Och fasonerna på dessa hus och det sätt, varpå de äro konstruerade, variera förvånande litet från Stilla Oceanen till den Atlantiska, från det nordliga Kanada ned till Mexikanska bukten. Dessa amerikanska städer utvecklas efter andra förutsättningar och önskemål än dem, som varit bestämmande för Europas städer. Dessa senare ha ursprungligen ur strategisk synpunkt utvecklats inom ett visst av murar eller andra försvarsanordningar begränsat område, inom vilket flera familjer sammanträngts i ett och samma hus. Den amerikanska stadens utveckling har aldrig varit beroende av denna begränsning. För det amerikanska samhället, som

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, s. 139.

består av en blandning av hart när världens alla folkslag, har det i motsats härtill varit och är alltjämt ett behov till obegränsad utbredning för byggande av egnahem. Det egna hemmet binder som intet annat de inflyttade folken vid det nya landet samt är och kommer att bliva verksammaste medlet att snabbast amerikanisera desamma. Egnahemsbildandet anses därför av statsmakterna och storfinansen vara en fråga av största vikt ur nationell synpunkt, och det göres en kolossal propaganda härför. Byggnadsindustrien har också en dominerande ställning inom Amerikas industriella liv och intager med avseende på omsättningen andra platsen inom detsamma. Intet land i världen torde heller procentuellt kunna uppvisa ett så stort antal egnahem som Nordamerika. I Philadelphia med dess två miljoner invånare finnas omkring 400 000 två- à trevåningshus uppförda som egnahem, eller ett hus på var femte invånare; 40 % av invånarna äga de hus, de bebo. I New York och Chicago med deras stora emigranttillflöden äro förhållandena ej så gynnsamma, men detta uppväges av än bättre egnahemsförhållanden i andra städer. Sålunda äger i staden Des Moines, Iowa, över 50 % av stadens befolkning egnahem.

Statens bostadsexperiment. Världskriget medförde liksom i Europa rubbningar och utväxter i Amerikas ekonomiska liv. Genom Amerikas inträde i kriget avstannade praktiskt taget all byggnadsverksamhet. Det byggdes under krigstiden i Amerika ej stort mer bostäder än de anläggningar, som statsmakterna sågo sig tvungna utföra för arbetarna vid de av desamma organiserade, hastigt uppväxande krigsindustrierna. Dessa bostadsexperiment visade sig mindre lyckade ur ekonomisk synpunkt, så snart arbetstillgången minskades, genom de orimliga anspråk hyresgästerna ställde på staten, vilka anspråk vid flera tillfällen t. o. m. understöddes av lokala myndigheter. Staten fann ingen annan utväg ur sitt experiment än att snarast möjligt söka försälja sin bostadsstock. Vid denna tidpunkt torde större delen av densamma till underpris vara i privat ägo. Dessa bostadsföretag, av vilka de märkligaste finnas i Bridgeport, Conn., och i Philadelphia, Pa., ha dock haft sin stora betydelse genom de verkliga mönsteranläggningar de äro såväl ur stadsplane- som ur byggnadsteknisk och sanitär synpunkt.

Regeringens ställning till bostadsfrågan. När den stora bostadsbristen efter kriget förelåg i Amerika, fattade Amerikas regering bl. a. med lärdom från bostadsexperimenten snabbt ståndpunkt till bostadsfrågan. Belysande för denna ståndpunkt och för regeringens blick på det ekonomiska läget i allmänhet är följande yttrande av handelsministern Hoover sistlidna sommar: »Vi måste till följd av kriget och hetsen under detsamma nu genomlida intrång på vår frihet, tills vi återupprättat våra dygder av strävsamhet, sparsamhet, enkelt levnadssätt och större ärlighet. Detta är visserligen en banal sanning, men ofrånkomlig som historien och den enda utvägen för oss.» — Rörande bostadsfrågan speciellt, säger Hoover vid samma tillfälle, att regeringen har ingen avsikt att befatta sig med bostadsfrågor varken direkt eller indirekt. Den vill varken reglera priser eller löner, men vill göra sig angeläget att motarbeta alla krafter, som försöka lägga hinder för näringslivet, och då regeringen i viss mån direkt och indirekt kontrollerar penningtillgången, bär den ansvar för densamma med avseende på byggnadsverksamheten. Regeringen kan och skall verka för upplysningsverksamhet, omfattande vetenskapliga studier av vissa frågor rörande byggnadsmaterial och byggnadsmetoder samt för samarbete mellan olika industrier för byggnadsmaterial för att reducera förlusterna inom byggnadsindustrien, så att byggnadskostnaden för hemmen måtte minskas.

Regeringens upplysningsverksamhet rörande bostadsindustrien. Redan några månader efter denna utfästelse förelåg på initiativ av Hoover resultatet av undersökningar rörande förluster inom vissa industrigrenar, publicerat i ett arbete med titeln: »*Waste in Industry*». I första avdelningen av denna märkliga undersökning behandlas förlusterna inom byggnadsindustrien. Som primära orsaker till desamma framhållas:

1: Oregelbunden arbetsanställning. Arbetarna inom byggnadsindustrien hava i medeltal blott anställning $^2/_3$ av årets arbetstid. Därtill komma strejker och lockouter.

2: Brister i byggnadsindustriernas organisation, såsom dålig planläggning och arbetskontroll, otillräcklig standardisering av byggnadsmaterial av olika slag.

3: Förhållanden inom arbetarnas fackförbund genom direkta eller indirekta restriktioner av individuella prestanda. Dessa förhållanden ha enormt ökat byggnadskostnaden och därigenom minskat byggnadsverksamheten. Storleken av dessa förluster, beräknade på olika platser i Nordamerikas förenta stater, uppgår i allmänhet till 30 à 50 % av byggnadskostnaden. Enligt den använda graderingsmetoden är en förlustprocent = 0 möjlig, en förlustprocent av 20 betecknas såsom god, 40 såsom rimlig, 60 såsom svag och 80 såsom dålig ekonomi inom byggnadsindustrien. Denna märkliga utredning visar med en mängd diagram klart förlusternas orsak och omfattning och därmed vägen till desammas reducering.

Vid sidan av denna utredning har amerikanska regeringen genom Hoover verksamt ingripit i den aktuella bostadsfrågan genom en kommitté av framstående byggnadssakkunniga och teknici för utarbetande av en byggnadsstadga, som skall omfatta normer för bl. a. tjocklekar för tegelmurar i 2 à 3-våningshus, resvirkes- och bjälklagsdimensioner, lämpliga konstruktioner m. m.

Belysande för syftemålet med denna stadga är ett preliminärt meddelande från kommitterade, som anse sig kunna föreslå minskning av nu gängse murtjocklekar och bjälklagsdimensioner. För trähusen, som utgöra det övervägande flertalet i Nordamerika, anse sig kommitterade ej kunna föreslå någon nämnvärd minskning av gängse materialdimensioner, men väl en förbättring av konstruktionerna genom typisering och förenkling. Kommitterades mål är m. a. o. att, med bibehållande av nödig säkerhet, utarbeta normer för möjligast billiga byggnadskonstruktioner. Betydelsen härav är påtaglig vid en tidpunkt, då egnahemsproduktionen är landets högsta behov och då över 50 % av detta lands städer med över 10 000 invånare sakna några som helst byggnadsföreskrifter eller någon byggnadskontrollerande myndighet.

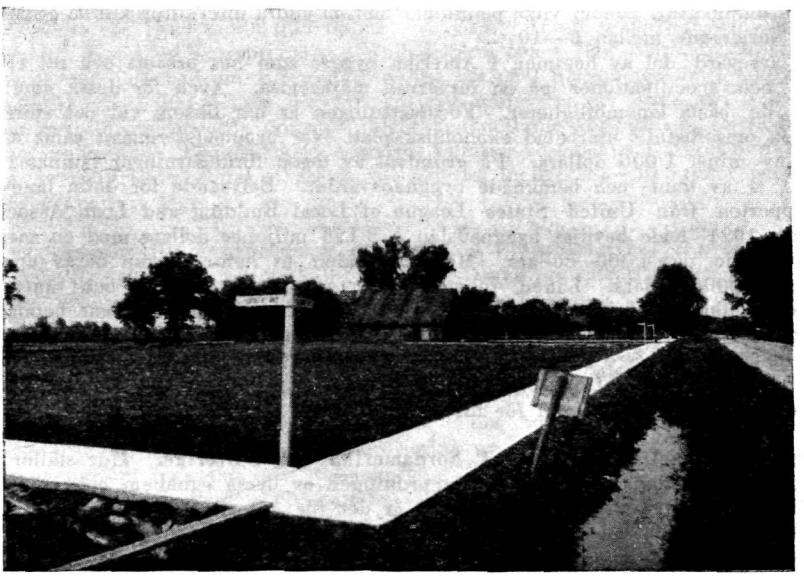
Genom en sådan upplysningsverksamhet söka Amerikas statsmakter bereda väg för en ekonomisk och sund egnahemsbildning. Förutsättningen härför är från amerikansk synpunkt, att egnahemsproduktionen utvecklas som en privat affär utan någon som helst ekonomisk medverkan från statsmakterna.

Bostadsfrågans nuvarande läge i Nordamerika. Läget på bostadsmarknaden i Nordamerikas östra och mellersta stater har f. n. många likheter med läget hos oss. Bostadsbristen är kännbar. Det är dyrt att bygga, jämfört med tiden före världskriget. Byggnadsarbetarnas fackförbund kräva procentuellt en högre löneskala i förhållande till lönerna före kriget än arbetare inom andra organisationer, under det att samtidigt prestationsförmågan minskats. Fackförbunden kräva nu som minimilön för murare med 8 timmars arbetsdag 11 dollars, vilken lön arbetarna genom vissa manipulationer ofta kunna öka med ett par tre dollars om dagen. Egnahemsproduktionen i Amerika beröres dock blott delvis av denna höga löneskala, dels emedan det största antalet bostäder utföres av trä, dels emedan i hus av natursten eller av tegel blott ytterväggarna utföras av dessa material och murningskostnaden således utgör en ringa procent av hela byggnadskostnaden. Löneskalan för andra byggnadsarbetare, såsom för grundläggare, timmermän, snickare, golvläggare, putsare, målare, plåtslagare m. m., äro visserligen höga, men avsevärt lägre än för murarna. En god timmermans eller golvläggares dagsförtjänst varierar mellan 6—10 dollars. Trots dessa förhållanden i Nordamerikas östra och mellersta stater — i Kalifornien har man lyckats spränga byggnadsarbetarnas fackförbund och arbetar under gynnsammare ekonomiska förutsättningar — drives det f. n. en ganska stor byggnadsverksamhet, omfattande alla slag av bostäder från de mindre egnahemmen av trä om 5 à 6 rum jämte badrum, som säljas för 5 000—8 000 dollars per styck, till hus av tegel eller av natursten om 6—10 rum och badrum, betingande ett pris av 15 000

—20 000 dollars per styck, och denna byggnadsverksamhet bedrives som en lönande affär. Detta möjliggöres genom en trots depressionen ganska stor köpkraft hos allmänheten, men framför allt genom en byggnadsdrift med stora mått. Kan genom de höga arbetslönerna förtjänsten för byggnadsentreprenören på varje husenhet ej bli stor, måste företagen omfatta ett större antal husenheter.

Massproduktion av egnahem och produktionens organisation. I Philadelphia och på Long Island såg jag flerstädes byggnadsföretag, omfattande från 10 till 100 och ända upp till 200 hus. Inom varje sådant företag äro husenheterna absoluta spegelbilder av varandra. Dessa byggnadsföretag utfördes med ett flertal små arbetslag, vart och ett med sin speciella uppgift, såsom schaktning, grundläggning, resning av trästommen, murning, putsning, golvläggning, spånläggning, plåtslageri, rörläggning, målning m. m. Ett lags arbete tager vid, där ett annat slutar, och de olika arbetslagens funktioner drivas framåt, tangera och avlösa varandra som kuggarna i ett maskineri. Under en dylik byggnadsdrift ser man husenheten i alla utvecklingsstadier från den nästan färdiga till blott grundmurarna och schaktgropen.

Byggnadsmaterialet lägges med bestämda i fabriken avpassade storlekar på bestämda tider på platser, som spara arbetarna onödiga steg och onödigt handarbete och alltså tid. I bästa fall övervakar entreprenören själv driften. Denna utmärker sig, jämfört med våra förhållanden, för sina stora mått, som möjliggöra ett kontinuerligare och därigenom ett mer ekonomiskt utnyttjande av arbetskrafterna.

Trottoarindelad tomtmark i Chicago, 18 km. från stadens centrum.

Kreditförhållanden för byggmästare. Denna produktion av enfamiljshus utföres till största delen av mindre byggmästare och understödes i regel genom krediter från penninginstituten. Hugade byggmästare skaffa sig lagfart på lämplig byggnadsmark. Det finnes i allmänhet riklig tillgång på stadsplaneindelad sådan, ofta med redan utlagda gator med vatten- och avloppsledningar på i övrigt fullständigt jungfruliga mark-

områden i storstädernas utkanter, såsom i Chicago, i Philadelphia m. fl. städer (se förestående bild). Avstånden från stadens centrum, även om de uppgå till ett tjugutal kilometer, som fallet är i Chicago, synas ej avskräcka, om blott det i närheten finnes en snabbgående förbindelseled till detsamma. På grundvalen av en fullständig plan för bebyggande av lämpligt belägna kvartersområden, vilken plan skall omfatta tomtindelning, ritningar och beskrivning till tillämnade hustyper och på grundval av dessa baserad detaljerad finansplan för kvarterens bebyggande, erhålles byggnadslån upp till 80 % av den beräknade totalkostnaden. Utbetalningen av detta lån sker av kreditgivaren, i den mån arbetet fortskrider. Vid en tid av stor efterfrågan på bostäder, som den närvarande, säljas husen i stor utsträckning, innan de ännu blivit färdigställda. Under sådana tider löper vid en god planläggning av företagen varken låntagaren eller långivaren någon ekonomisk risk. Jag sammanträffade under mina resor med flera entreprenörer, som börjat med tomma händer, t. o. m. på intecknad tomtmark, och som efter ett par års verksamhet samlat förmögenheter.

Kreditförhållanden för egnahemsspekulanter. Åt egnahemsspekulanter finnas lånemöjligheter i motsvarande omfattning. Penninginstituten räkna därvid i allmänhet med en första insats av minst 1 000 dollars för ett mindre hus och bevilja därefter en första inteckning upp till 50 % av husets och tomtens värde mot en ränta av 6 %. Återstående belopp har spekulanten fått finansiera genom lån mot en andra inteckning, som särskilt under kristiden blott kunde erhållas mot höga räntesatser, vilka stäckte egnahemsbildandet. Under senaste år har det dock bildats en mängd byggnadslåninstitut, genom vilka penningar mot en andra inteckning kunna erhållas mot räntor varierande mellan 6—10 %.

En avsevärd del av hemmen i Amerika byggas som hos oss ett och ett efter ritningar och specifikationer på en förvärvad markremsa. Även för dessa hembyggare finnas de bästa lånemöjligheter. Förutsättningen är här liksom vid det större företaget en omsorgsfullt utarbetad ekonomisk plan över byggnadsföretaget samt en första insats av minst 1 000 dollars. På grundval av dessa förutsättningar lämnas lån upp till 80 % av tomt- och beräknade byggnadsvärdet. Belysande för detta låneväsende är rapporten från United States League of Local Building and Loan Associations, som år 1921 hade beviljat byggnadslån å 2 126 miljoner dollars med en medelstorlek av varje på 4 000 dollars. Medelkostnaden av hemmen kan därav uppskattas till c:a 5 000 dollars. Lånen inbetalas i regel inom tolv år, och räntesatserna variera i olika stater mellan 6 till 8 %. Räntesatser och avbetalningar betalas alltid per månad med summorna 25, 50 eller 100 dollars, med frihet för låntagaren att efter behag göra större avbetalningar. Vid den storlek av hem det här är fråga om och efter en första insats av c:a 1 000 dollars överstiga månatliga amorteringssatserna blott oväsentligt hyressatserna för motsvarande hem.

Jämförelser mellan egnahem i Nordamerika och i Sverige. Hur ställer sig nu en jämförelse mellan storleken och anordningen av dessa egnahem och motsvarande hem i Sverige? Som ovan framhållits, är det för Amerikas förenta stater en fråga av största nationella betydelse att bereda möjlighet för alla medborgare att skaffa sig ett eget hem. I sin enklaste och mest utbredda form är det till omfånget en mindre hustyp än i allmänhet hos oss. Genomsnittsamerikanens levnadsvanor äro mer standardiserade än våra, och det enklaste egnahemmet utgör en snäv ram för desamma. Generellt kan man nog påstå, att de amerikanska hemmen överhuvudtaget — även de större — planeras med större hänsyn till en ekonomisk drift än våra. Tjänstepersonal i hemmen innebär en utgiftspost, som är kännbar även för de förmögna. Det stora flertalet av Amerikas hem skötes därför utan fast tjänarhjälp och planeras med hänsyn härtill. Det är därför även ur driftssynpunkt ett önskemål, att egnahemsenheten göres liten, innehållande blott ett större vardagsrum, men för övrigt små rum. Detta gäller särskilt köken, där allt anordnas för att spara onö-

diga steg och handrörelser. I idealköket har man från samma plats räckvidd över spis, mat- och kryddskåp, anrättningsbord etc. Däremot prutas det ej på vissa hygieniska krav även i de enklaste egnahem. Badrummen skola hava sin givna plats, storlek och direkta dagsbelysning, och isskåpet får ej saknas. I syfte att än mer förenkla hemmets drift har det på allra sista tiden gjorts försök att borteliminera sängkammaren genom att utnyttja vardagsrummet såsom sådan. Detta praktiseras genom mindre utrymmen för infällbara sängar invid vardagsrummet, vilka utrymmen dessutom utnyttjas som toalettrum.

Jämförelse mellan byggnadskostnaden för egnahem i Nordamerika och i Sverige. Hur ställer sig slutligen en jämförelse mellan byggnadskostnaden för de egna hemmen i Nordamerika och hos oss? Enligt statistik från byggnadsinspektionerna i 58 städer i Nordamerika, representerande en befolkning av 14·2 miljoner människor, byggdes år 1920 39 947 bostäder av trä och blott 7 674 bostäder av andra byggnadsmaterial; 83 % av denna husproduktion utgjordes således av trähus. Denna siffra överensstämmer ganska väl med en annan officiell uppgift, som sätter trähusens utbredning till c:a 85 % av egnahemmen i Nordamerika. Dessa egnahem innehöllo i medeltal 5 à 6 rum jämte badrum. Sättes enligt uppgifterna från belåningsinstituten kostnaden per hus i medeltal till 5 000 dollars, blir kostnaden per rum, inklusive tomtvärde, således i medeltal omkring 1 000 dollars. Kostnaden för enklare tegelhus överstiger helt obetydligt dessa priser. Enligt undersökningar av Daniel J. Crawford Jr. i The National Real Estate Journal (oktoberhäftet 1921) kostade ett tvåvånings boningshus av tegel, innehållande 6 rum och badrum, 6 676 dollars år 1921 mot 8 346 dollars år 1920 och 2 969 dollars år 1914. Enligt uppgifter, som jag denna vår erhållit direkt av entreprenörer i Philadelphia och i New York, byggas nu stenhus om 6 rum och badrum i byggnadsföretag om 100 husenheter för 5 500 à 6 000 dollars eller c:a 1 000 dollars per rum. Detta motsvarar ett à-pris av 10 à 14 dollars per m^3. Enligt utförda undersökningar kan dollarns köpvärde ej sättas högre än omkring 2 kronor. Byggnadskostnaden för enklare bostadshus i Nordamerika skulle således i närvarande stund ej uppgå till mer än mellan 20—30 kronor per m^3 och är således avsevärt lägre än hos oss.

Några orsaker till egnahemmens prisbillighet i Nordamerika. En av huvudorsakerna härtill, som redan framhållits, ligger i en byggnadsdrift med mycket större mått än hos oss. Men även när det bygges enstaka hus i Amerika, planeras dessa med större hänsyn till de dimensioner, som föras av materialbolagen. Därtill kommer en ganska långt genomförd standardisering, vad särskilt trämaterial av olika slag beträffar. Alla väggar i trähus och alla innerväggar i stenhus utföras av stolpvirke av måtten 2″ × 4″, som ställas på 16″ avstånd, alla bjälklag av plankor av måtten 3″ × 8″ à 9″ på samma avstånd och alla taklag av 2″ × 6″ plankor. Andra resvirkesdimensioner existera ej. Standardisering av snickerier, såsom fönster och dörrar, är genomförd i ganska stor utsträckning. Alla fönster äro av samma konstruktion, och alla innerdörrar hopsättas på samma sätt. Man anser emellertid, att ännu mycket återstår att uträtta genom förbättringar och förenklingar och framför allt genom minskning av antalet av de snickeristorlekar, som nu förekomma i handeln.

Utöver det, som ovan framhållits, bidrager till den låga byggnadskostnaden ett mindre krav på soliditet hos bostäderna i Amerika och därmed mindre materialförbrukning. I ungefär samma klimatiska förhållanden som hos oss nöjer man sig, som framgår av ovannämnda virkesdimensioner, med smäckrare konstruktioner. Detta gäller även för beklädnadsmaterialen, såsom den utvändiga panelen eller spånen och den invändiga putsen på ribbor eller nät. Bjälklagen utföras aldrig med fyllning, men golven alltid dubbla. Källaren utgöres alltid av ett rum inom murar av betong eller cementtegel. Innermurar i källaren förekomma ej. I större bostadshus uppläggas bjälklagen utom på sockelmuren på en järnbalk tvärsöver källaren. I hus av

tegel eller natursten utföras blott ytterväggar av dessa material. Inga bjälklag av betong förekomma. Hela inredet, omfattande innerväggar och bjälklag, utföres såsom i trähusen. Den gängse murtjockleken för tegelmur i tvåvåningshus är 8″ och i trevåningshus 13″.

Dessa i jämförelse med våra egnahem avgjort smäckrare huskonstruktioner användas även i de delar av Förenta staterna, som ha ett klimat än bistrare än vårt. Detta möjliggöres genom en rikligare tillgång på billigt bränsle, men framför allt därigenom, att amerikanen ej uppställer samma krav på hermetisk täthet hos bostäderna som vi. Begreppet »drag» existerar åtminstone ej hos de infödda befolkningslagren. Hemmen uppvärmas i regel genom radiatorer, som matas från en värmepanna i källaren. På sistone har det med ekonomisk framgång gjorts försök att än mer centralisera uppvärmningen genom anläggning av värmecentraler för grupper om 100 hus och mer. Dylika anläggningar hava utförts och äro under uppförande i Bridgeport, Philadelphia m. fl. ställen.

Allmänna reflexioner. I ovanstående korta redogörelse för mina studier av bostadsförhållandena i Nordamerika har jag avsiktligt fäst mig vid deras goda sidor. Det är ju självklart, att dessa bostadsförhållanden även äga frånsidor. Det allmänna önskemålet att till varje pris producera bostäder ser man någon gång leda till osunda genvägar, som onödigt äventyra konstruktionens livslängd. Säkerheten mot brandfara är ock ytterst ringa, även i bostadshus av sten. Betecknande för brandfaran i de senare är brandförsäkringsbolagens benämning »a lumberyard within a stoneshell». Men vid en jämförelse mellan bostadsförhållandena i Amerika och i vårt land tvekar jag dock ej att giva företräde åt de förra, därför att det enkla egnahemmet, av en beaktansvärd hygienisk standard, ligger inom räckvidd för de breda befolkningslagren i helt annan utsträckning än hos oss. Detta förhållande är den magnet, som binder folken från jordklotets alla hörn vid Amerikas förenta stater.

Som inledningsvis framhållits, har bostadsfrågan i Nordamerikas förenta stater utvecklats från andra förutsättningar än hos oss med vår förhärskande hyreshusstock och därmed sammanhängande tomtpolitik. Men det borde ej hindra oss att nu arbeta på en utveckling av enklare egnahem i våra städers utkanter. En större utbredning av desamma skulle säkert innebära vinster ur hygienisk och humanitär synpunkt. Förutsättningarna för en dylik utveckling äro såväl en omsorgsfull planering av markområden härför som hemmens ekonomiska utformning och konstruktion. I sistnämnda hänseende ha vi otvivelaktigt något att inhämta från Nordamerikas förenta stater.

Meddelanden från socialattachéerna.

Lockouten inom den engelska maskinindustrien.

I en föregående artikel i Sociala Meddelanden (sid. 397—400) har redogjorts för upprinnelsen till och första förloppet av den lockout, som den 11 mars tog sin början inom den engelska maskinindustrien och som ursprungligen endast var riktad mot medlemmarna av Amalgamated Engineering Union (A. E. U.), men som sedermera utsträcktes till övriga fackföreningar inom industrien. Genom förhandlingar i slutet av mars under medverkan av representanter för regeringen avvärjdes tills vidare nämnda utvidgning av lockouten, och överenskommelse träffades om en basis för fortsatta förhandlingar på villkor, som förut refererats.

I själva verket var emellertid därmed föga vunnet. Arbetsgivarna yrkade nämligen, att överenskommelsen skulle efter andan och bokstaven accepteras av fackföreningarna, medan dessa endast voro villiga att betrakta den (i dess mera omstridda delar) såsom utgångspunkt för vidare diskussion. Från A. E. U:s sida yrkades dessutom, att lockouten mot dess medlemmar skulle hävas under förhandlingarna, vilket arbetsgivarna icke ville medgiva. Underhandlingarna syntes därmed hava råkat i fullständigt baklås. Det gemensamma rådet för arbetarrörelsen, som tidigare åtagit sig ett slags medlareroll, fann sig nu föranlåtet att anslå mera krigiska toner. Uti ett den 30 mars utsänt manifest polemiserade rådet på det skarpaste mot arbetsgivarnas villkor och framställde deras vägran att häva lockouten mot A. E. U. såsom en taktisk manöver i syfte att splittra arbetarsidan.

Icke desto mindre lyckades det under de närmast följande dagarna att finna en formel, som möjliggjorde förhandlingarnas återupptagande med de utanför A. E. U. stående fackföreningarna. Den mest omstridda punkten var arbetsledningens rätt att vid uppkommen tvist om en påtänkt mera betydelsefull förändring i erkända arbetsvillkor utfärda föreskrifter i ämnet att iakttagas under tiden för frågans fortsatta behandling enligt förhandlingsordningen. I ett dokument av den 1 april, undertecknat av å ena sidan Sir Allan Smith, å den andra sekreteraren i brittiska arbetarpartiet, Mr. Arthur Henderson, föreslogs, att arbetarna skulle erkänna ledningens rätt att »giva instruktioner» under pågående förhandlingar, i den mån icke denna rätt komme att begränsas genom senare överenskommelser. Denna skäligen vaga formulering godtogs av de utanför A. E. U. stående fackföreningarna vid sammanträde den 4 april inför premierministern och, som det synes, under påtryckning från honom. Den mot dessa föreningar kungjorda lockouten suspenderades på nytt, och A. E. U., som för sin del förkastade förslaget, syntes lämnad i sticket av kombattanterna. För sin andel i dessa händelser fick Henderson senare uppbära en del påminnelser från ordföranden i A. E. U., Mr. J. T. Brownlie. Episoden illustrerar också, huru föga stark lusten att bjuda en obruten front var på arbetarsidan i trots av det alltemellanåt uppdykande talet om gemensam aktion från hela rörelsens sida. Påpekas bör dock, att de förhandlingsvilliga organisationerna icke berördes av den ursprungliga tvistefrågan om övertidsarbete och att de därför ansågo sig utan anledning hava blivit indragna i striden, något som torde bidragit att överrösta betänkligheterna mot separat aktion.

De förhandlingar, som därefter inleddes den 10 april, blevo emellertid icke långvariga. Fackföreningarna ville icke lägga i arbetsgivarnas händer att bestämma, huruvida en förändring i arbetsvillkoren skulle anses »mera betydelsefull» och sålunda vara

av natur att på förhand delgivas arbetarna eller om den skulle kunna utan vidare dekreteras. De fordrade att i sådana fall, som ansåges tveksamma av de berörda arbetarna, få påkalla överläggning och åtnjuta samma respit i fråga om de nya arbetsmetodernas tillämpning, som skulle gälla för mera betydelsefulla förändringar. Arbetsgivarna åter gjorde gällande, att en sådan tolkning alldeles skulle sätta ur spelet deras rätt att utöva ledningen av sina företag.

Därmed blev frågan om utvidgad lockout åter aktuell. Ivriga försök gjordes nu av det gemensamma rådet för arbetarrörelsen att få en sammanjämkning till stånd, men man kom knappast längre än till att konstatera fruktlösheten av varje medling. Den 22 april utfärdade Engineering and National Employers' Federations meddelande om utvidgad lockout från och med den 2 maj 1922.

Redan tidigare hade arbetsministern tagit del i försöken att sammanföra parterna och, när hotet om fullständig lockout nu syntes bliva verklighet, ansåg sig regeringen böra ingripa mera effektivt. Den 27 april meddelade Mr. Chamberlain i underhuset, att regeringen beslutat tillsätta en *undersökningsdomare* i tvisten enligt bestämmelserna härom i 1919 års lag om skiljedom i arbetstvister. Jämte domaren kunna bisittare utses, varför också institutets lagliga benämning är »undersökningsdomstol». I förevarande fall överlämnades emellertid tvistens handläggning åt en ensam person, Sir William Mackenzie, som under kriget handhaft ett flertal liknande uppdrag. Enligt lagen tillkom det honom endast att verkställa utredning om konfliktens uppkomst, orsaker och övriga därmed sammanhängande omständigheter, men icke att avkunna någon skiljedom. Vittnen kunna inkallas och höras på ed, och domstolens utlåtande skall föreläggas parlamentets bägge hus. Enligt vad som i detta fall beslöts, fick pressen del av förhandlingarna, men tillträde lämnades icke åt allmänheten.

Ursprungligen var det arbetarsidan, som begärt undersökningsdomarens tillsättande, och arbetsgivarna förenade sig härmed endast under den angivna förutsättningen, att alla deras tidigare gjorda medgivanden skulle anses förfallna. I den skrivelse, vari detta meddelades arbetarsidan, sade sig arbetsgivarna vidare hava kommit till den nödtvungna slutsatsen, att de uppståndna svårigheterna icke hade sin rot i de sakliga tvistepunkterna, utan kunde spåras till politiska orsaker inom och utom landet. Slutligen tillkännagåvo de sin avsikt att vid en snar tidpunkt öppna sina verkstäder för sådana arbetare, som ville träffa personlig uppgörelse i de omstridda punkterna. Datum härför, den 3 maj eller dagen efter den utvidgade lockoutens ikraftträdande, bestämdes samma dag som regeringens undersökningsdomare tillsattes.

Innan regeringen fattade sitt beslut, uttrycktes å vissa håll i pressen den förhoppningen, att en blivande officiell undersökning skulle utsträckas att omfatta alla underliggande sakliga tvisteämnen, sålunda icke endast frågan om övertidsarbete, utan även om maskiners bemanning, lärlingsförhållanden o. s. v. Tvisten hade, menade man, sitt egentliga upphov i den tekniska omgestaltning, som fortgått och fortgick inom maskinindustrien i riktning mot större specialisering, utvidgad användning av maskinkraft och massproduktion. Detta i förening med erfarenheterna från krigstiden, då yrket »utspäddes» med icke fullt utlärda, var ägnat att undergräva de yrkesskickliga arbetarnas ställning och förklarade det hårdnackade motstånd, som speciellt A. E. U., de yrkesskickliga maskinarbetarnas sammanslutning par préférence, satte mot varje utsträckning av arbetsgivarnas bestämmanderätt.

Domstolsförhandlingarna öppnades därmed, att arbetarna riktade en vädjan till motparten att häva lockouten under förhandlingarna, men denna framställning möttes av arbetsgivarna med avslag och förklarades av ordföranden falla utanför domstolens kompetensområde. Uppenbart är, att lockoutens fortbestånd i hög grad försvårade domstolens arbete och praktiskt taget omöjliggjorde en mer ingående undersökning av exempelvis samma omfattning som tidigare inom dockarbetaryrket. Denna omständighet förklarar, att domstolen begränsade sin uppgift till en huvudsakligen formell handläggning av ärendet och redan efter fyra dagar hann avsluta sitt arbete. Gentemot de anmärkningar, som i pressen framställts mot domstolens arbetssätt, bör rättvisligen

erinras om svårigheterna att i rådande läge få till stånd en judiciell undersökning grundad på vittnesmål, i målet infordrade handlingar o. s. v.

Arbetsgivarnas representant inför domstolen, Sir Allan Smith, betecknade efter förhandlingarnas slut dess arbete såsom gagnlöst och rent av skadligt, emedan det endast bidragit att förbittra stämningen å ömse sidor. En granskning i efterhand av domstolens rapport ger emellertid vid handen, att de uppslag, som framkommo, icke saknade betydelse för tvistens slutliga lösning.

I rapporten fästes först och främst uppmärksamheten vid den förhandlingsordning, som ägt bestånd inom den engelska verkstadsindustrien och om vars fortsatta iakttagande bägge parterna voro ense. Den gällande förhandlingsordningen baserar sig på en överenskommelse av den 17 april 1914, som innehåller regler angående förhandling i uppkomna tvister, först mellan arbetsledningen och de berörda arbetarna samt därefter i olika instanser mellan organisationerna å ömse sidor; så länge dessa förhandlingar pågingo, skulle arbetsfred iakttagas. Den 20 maj 1919 kompletterades denna överenskommelse med bestämmelser om rätt för shop stewards och works committees att deltaga på de tidigare stadierna av ett ärendes handläggning.

Den föreliggande tvisten gällde nu, dels huruvida arbetsledningens order skulle lända till efterföljd under tiden för ett ärendes handläggning enligt förhandlingsordningen (i vanliga fall högst sex veckor), dels huruvida arbetsgivaren skulle hava ensam rätt att tillsäga om vanligt övertidsarbete inom fastställda gränser, d. v. s. upp till 30 timmar under en fyra veckors period.

Beträffande den första punkten hade det i vanliga lönefrågor varit praxis att icke genomföra några förändringar, innan ärendet slutbehandlats enligt förhandlingsordningen; detsamma påyrkades nu av arbetarna uti övriga frågor berörande arbetet i verkstäderna. Uppenbarligen finge man härvid skilja mellan de fall, då en av arbetsledningen påyrkad ändring måste anses trängande, och sådana fall, då ändringen kunde anstå någon tid. Att avgöra, om den nya anordningen vore av det ena eller andra slaget, måste tillkomma arbetsgivaren.

Man finge vidare skilja mellan arbetarnas medbestämmanderätt vid införandet av nya arbetsmetoder o. dyl. samt deras rätt att få bliva hörda i frågan. Den senare rätten borde i största möjliga utsträckning tillerkännas dem, med den inskränkning som betingades av den nya anordningens trängande karaktär.

I varje fall borde uppmärksammas, att en på arbetsledningens order verkställd förändring icke kunde anses prejudicera arbetarnas rättigheter enligt förhandlingsordningen. För undvikande av allt missförstånd kunde härvid uttryckligen stipuleras, att en omstridd order endast skulle leda till provisorisk efterföljd i avvaktan på resultatet av tvistefrågans handläggning i föreskrivna instanser. Speciellt i fråga om anordningar, som inverkade på arbetarnas löneinkomst, kunde också träffas anstalter för att ett definitivt avgörande till arbetarnas förmån finge retroaktiv verkan.

Farhågorna för den yrkesskickliga arbetskraftens undanträngande inom den engelska maskinindustrien förklarades sakna egentlig grund. Väl förekomme det, att tekniska uppfinningar och förbättringar överflödiggjorde användandet av dylik arbetskraft för vissa processer; att i dylikt fall betjäna sig av överkvalificerad arbetskraft vore ett stort nationalekonomiskt slöseri. Men en så utvecklingskraftig industri som denna kunde icke sakna möjligheter att bereda de i yrket fullt utbildade passande sysselsättning, och i förekommande fall borde anstalter träffas för att förflyttade yrkesmän snarast möjligt sattes till ett mot deras kvalifikationer svarande arbete. En överenskommelse i princip härom borde icke vara omöjlig att uppnå mellan parterna, varefter tillämpningen finge överlåtas åt bägges goda vilja.

Av tvisten om rätt att föreskriva övertidsarbete berördes bland arbetarorganisationerna endast A. E. U. Ur vittnesmålen framgick, att allmän praxis tidigare varit att överlämna åt arbetsgivaren att avgöra, i vad mån dylikt arbete skall anses nödvändigt inom förut omnämnda gränser, samt att tillsäga därom. Som arbetsgivaren ensam vore i stånd att bedöma de faktorer, som inverkade på behovet av övertidsarbete, ansågs också, att bestämmanderätten borde läggas i hans händer.

Så långt innehållet i undersökningsdomarens rapport. — Några detaljerade förslag framlades icke däri, men likväl tjänade den, såsom nyss antyddes, till att jämna vägen för uppgörelse i den segslitna tvisten. Då rapporten avgavs den 10 maj, hade lockouten, vad A. E. U. beträffar, pågått i två månader. Ändock förmärktes icke någon avmattning i motståndet från medlemmarna av denna organisation, som berömmer sig av att vara »bland de äldsta och stoltaste i världen». Ej heller förmärktes, åtminstone till en början, något allmännare gensvar å arbetsgivarnas inbjudan till arbetsvilliga att återgå på grundval av individuella uppgörelser, och lockoutposteringarna uppgivas ha haft ett lätt arbete.

Emellertid var det uppenbart, att en lika stark solidaritet i längden icke kunde påräknas inom alla de utanför A. E. U. stående fackföreningarna. Å andra sidan kunde de ekonomiska verkningarna av lockouten icke undgå att göra sig påminta inom industrien, särskilt sedan striden tagit en större omfattning. Järn- och stålindustrien hade ännu icke rönt någon känning av den på andra områden konstaterade konjunkturförbättringen, och detta skrevs till väsentlig del på verkstadskonfliktens konto. Till en annan del berodde det på den lockout, som sedan den 29 mars 1922 pågått inom skeppsbyggnadsindustrien. Sistnämnda konflikt, som uteslutande rörde sig om storleken av och tidpunkten för en av arbetsgivarna påkrävd lönereduktion, bilades emellertid i början av maj, och detta manade i sin mån till förnyade ansträngningar för uppgörelse inom den med skeppsvarven på det intimaste lierade maskinindustrien.

Såsom en dämpare å stridsstämningen på arbetsgivarhåll måste också verka den omständigheten, att lockouten på långt när icke kunnat göras verkligt effektiv. Uppgifterna om de i striden direkt indragnas antal äro i hög grad växlande, men visst är, att ett stort antal medlemmar av A. E. U. voro anställda vid företag, som icke berördes av lockouten. Detta var exempelvis fallet vid statens skeppsvarv och verkstäder, järnvägsverkstäder, garage, tryckerier, kommunala arbetsföretag, gruvor, elektriska kraftstationer, allehanda fabriker o. s. v. Dessutom uppehölls driften vid de verkstäder, som icke tillhörde vederbörande arbetsgivarförening, och alltefter som konflikten drog ut på tiden, kunde dessa bereda tillgång på arbete i allt större utsträckning. De i föregående artikel lämnade uppgifterna om antalet direkt berörda medlemmar av A. E. U., vilka uppgifter voro gängse vid konfliktens början, torde därför böra betydligt reduceras. I Labour Gazette har utan anspråk på exaktbet meddelats, att antalet utestängda arbetare tillhörande nyssnämnda organisation skulle uppgå till 160 000. Av lockoutens utvidgning den 2 maj drabbades enligt samma källa ytterligare 90 000 man. Ett lika stort antal uppgives ha berörts av lockouten vid skeppsvarven. Det är sålunda icke på grund av sin omfattning, som verkstadslockouten tilldrager sig särskild uppmärksamhet, utan därför att den omstridda principfrågan måste anses hava en betydande räckvidd.

Sedan, såsom i det föregående beskrivits, regeringens undersökningsdomare avgivit sin rapport, arrangerades genom arbetsministern såsom mellanhand ett nytt sammanträffande mellan parterna. Arbetsgivarna framlade därvid ett förslag till uppgörelse, som i de flesta punkter var baserat på Sir William Mackenzies rapport. I detta förslag var gällande förhandlingsordning inryckt, och det angavs däri tydligen, i vilka fall föreskriven procedur måste genomgås, innan förändrade arbetsvillkor finge träda i kraft. Detta gällde följande fall:

1) Allmänna löneförändringar.

2) Förändringar i arbetsförhållanden, som vore föremål för särskild överenskommelse.

3) Förändringar i veckoarbetstiden.

Vad åter beträffar övriga förändringar i arbetsförhållandena, skulle sådana, som avsåge omflyttning av en arbetargrupp, såvitt möjligt delgivas de berörda arbetarna tio dagar i förväg och tillfälle beredas en deputation av arbetarna jämte deras verkstadsrepresentanter att diskutera åtgärden med arbetsledningen. Om någon diskussion icke önskades, skulle åtgärden omedelbart träda i kraft. Begärdes åter diskussion och

någon uppgörelse icke komme till stånd inom de tio dagarnas respittid, skulle tills vidare arbetsledningens order leda till efterföljd i avvaktan på ärendets slutbehandling enligt förhandlingsordningen. Den provisoriska ordern skulle icke anses prejudicera ärendets avgörande.

Då en grupp arbetare omflyttades enligt ledningens order, skulle vederbörlig hänsyn tagas till att de bereddes arbete vid verkstaden, svarande mot deras kvalifikationer.

Förändringar, som icke avsåge omflyttning av en arbetargrupp och som vore föremål för delade meningar, skulle behandlas enligt förhandlingsordningen, och under tiden skulle arbetet fortgå enligt ledningens order.

Då en förändring genomfördes, som inverkade på arbetarnas löneinkomst, och sedermera genom förhandlingar i vederbörlig ordning avgörande träffades till arbetarnas förmån, kunde beslutet givas retroaktiv verkan från överenskommen dag, dock icke tidigare än den då frågan framfördes.

Dessa bestämmelser skulle äga obligatorisk verkan gentemot lokala överenskommelser.

Av det förestående skulle icke beröras vanlig praxis vid arbetares avskedande.

I fråga om övertidsarbete föreslogs, att inom ramen av den i föregående artikel omnämnda överenskommelsen av september 1920 arbetsgivarna skulle äga bestämma, när övertidsarbete erfordrades, arbetarna obetaget att föra talan härå enligt förhandlingsordningen. Under tiden skulle beordrat övertidsarbete verkställas.

På basis av detta förslag träffades efter några jämkningar den 20 maj en överenskommelse med underhandlingskommittén för de utanför A. E. U. stående fackföreningarna. Sedan överenskommelsen biträtts av dessa föreningars styrelser, hänsköts den enligt vedertagen praxis till omröstning bland medlemmarna. Såsom motiv för bifall anfördes, att arbetsgivarnas förslag visade sig väl överensstämma med undersökningsdomarens uttalanden.

A. E. U. förkastade däremot förslaget, stödjande sig på resultatet av omröstningen bland sina medlemmar i januari 1922. I stället framlades ett motförslag, vari bl. a. begärdes 14 dagars delgivning av varje påtänkt förändring i arbetsförhållandena och därefter, om så krävdes, förhandling i vederbörlig ordning, innan förändringen finge träda i kraft. Emellertid var nu ställningen sådan — icke minst med hänsyn till föreningens finanser — att ett nytt mandat från kommittenterna ansågs behövligt. Därför sammankallades en konferens till York den 2 juni, varvid med ganska avsevärd majoritet beslöts att hänskjuta arbetsgivarnas erbjudande till omröstning bland medlemmarna. Utan tvivel påverkades i viss mån detta beslut av det samma dag bekantgjorda resultatet av omröstningen bland övriga fackföreningar, vilket visade 99 313 röster för och 46 881 röster mot uppgörelse på arbetsgivarnas sist erbjudna villkor.

Konferensen i York beslöt visserligen icke formellt förorda arbetsgivarnas villkor till antagande, detta i betraktande av de delade meningar, som alltjämt gjorde sig gällande bland delegerade. Ordföranden i A. E. U. fann emellertid lämpligt att i en cirkulärskrivelse till de röstande medlemmarna på det kraftigaste förorda bifall till förslaget i syfte att »trygga organisationens sammanhållning och möjliggöra arbetets återupptagande, därigenom bidragande till ett nytt uppsving inom maskinindustrien». I Daily Herald tillråddes också A. E. U:s medlemmar att uppgiva sitt motstånd. Resultatet av omröstningen gjordes bekant den 13 juni och visade 75 478 röster för bifall gentemot 39 423 för avslag.

Anstalter träffades för att arbetet omedelbart därefter kunde återupptagas av A. E. U:s medlemmar, medan övriga fackföreningar redan en vecka tidigare inträtt i arbetet. Inom två av de sistnämnda föreningarna, ångpannemakarnas och gjuteriarbetarnas, hade dock den sista omröstningen givit ett negativt resultat, varför ny votering inom dessa måste anställas, innan arbetet kunde återupptagas av deras medlemmar.

Då det vid konfliktens utbrott beräknades, att A. E. U:s ekonomiska resurser skulle

vara förbrukade efter några få veckors förlopp[1], hade man tydligen icke vederbörligen uppskattat föreningens finansiella motståndskraft eller tagit i betraktande det faktum, att lockouten på långt när icke kunde göras effektiv och att därför bistånd kunde i fortsättningen lämnas av de i arbete kvarblivande medlemmarna. Att föreningens resurser anlitats synnerligen hårt under den 14 veckor långa striden, synes emellertid framgå av vissa uttalanden från ledningen. Samtidigt upplystes dock, att den finansiella ställningen fortfarande kunde anses sund, och det erinrades, att pensionsfonden räknade 1 1/2 milj. £.

Vid framläggandet av arbetsgivarnas sista erbjudande meddelade Sir Allan Smith, att sedan uppgörelse träffats i föreliggande tvistepunkter, underhandlingar komme att påyrkas om lönereduktion och införande av ackordsbetalning, vilka frågor märkligt nog lämnats utanför den pågående konflikten. Sedermera hava också fackföreningarna inom maskinindustrien nödgats samtycka till en reduktion av det s. k. krigstidstillägget (war bonus), svarande mot den vid skeppsvarven strax förut genomförda eller 16 s. 6 d. i veckan, att inträda successivt. Oaktat en bland medlemmarna anställd omröstning visat en ganska betydande majoritet för avslag, har lönenedsättningen kunnat genomföras utan avbrott i arbetet. För närvarande pågå förhandlingar om ackordsbetalning.

Ett uttalande om konflikten av en funktionär i A. E. U. vid socialdemokratiska federationens nyligen hållna landsmöte förtjänar till sist anföras. Denne betecknade det såsom den viktigaste lärdomen av striden, att det nuvarande organisationsväsendet inom engelska maskinarbetaryrket måste anses alldeles otillfredsställande. Omkring 50 olika fackföreningar funnes i yrket, och det vore en hopplös uppgift för dessa att förhandla med en enig sammanslutning på motsidan. A. E. U. skulle därför med nöje motse ett initiativ från fackföreningskongressen eller annat håll till åvägabringande av en konsolidering av organisationerna i yrket.

London den 9 augusti 1922.

Erik Sjöstrand.

Kritiken mot förslaget om den engelska lönenämndsinstitutionens omläggning.

I en föregående artikel i Sociala Meddelanden (sid. 774) har redogjorts för det av den s. k. Cave Committee framlagda förslaget om omläggning av den engelska lönenämndsinstitutionen. I denna artikel omnämndes, att förslaget i allmänhet mottagits med gillande i den borgerliga pressen, men att åtskilliga anmärkningar riktats däremot från arbetarhåll.

Dessa anmärkningar hava först och främst gällt yrkandet, att lönenämndsinstitutionen skulle principiellt begränsas till samma uppgifter, som tillkom den enligt den ursprungliga lagen av år 1909, d. v. s. att den icke skulle åsyfta annat än skydd mot »utsvettning» av arbetskraften inom sådana yrken, där en exceptionellt låg lönenivå råder. Därmed skulle förfalla de vidsträcktare uppgifter, som Whitley-kommittén velat tilldela nämnderna och som finnas angivna i 1918 års lag om lönenämnder, nämligen att få till stånd en allmän lönereglering inom yrken, där effektiva anordningar att genomföra en sådan saknas, emedan organisationsväsendet å ömse sidor är jämförelsevis svagt utvecklat. Uti en av fackföreningskongressens gemensamma styrelse (General Council) framlagd kritik av kommittéförslaget göres med styrka gällande, att det måste ligga uti såväl industriens som samhällets intresse att vidtaga effektiva åtgärder icke endast för att förhindra »utsvettning», utan även för att tillförsäkra alla arbetare så vitt möjligt en rimlig lön jämte möjligheter för

[1] Se Soc. Medd. årg. 1922, s. 399.

kollektiv förhandling om lönen. Att såsom föreslås anställa officiell undersökning, innan lönenämnd upprättas, anses icke behövligt i andra fall, än då från någondera parten invändning reses mot upprättandet av nämnden.

Vidare har kritiserats förslaget, att lönenämndernas befogenhet att besluta om lönesatser med straffrättsligt bindande verkan skulle begränsas till bestämmandet av sådan minimilön, som med hänsyn tagen till förhållandena å orten erfordras för livsuppehället och som kan bäras av yrket, medan de högre lönesatser, som kunna beslutas för mera yrkesskickliga arbetare, skulle komma till stånd genom ömsesidig överenskommelse i nämnden och icke hava annan än civilrättsligt bindande verkan. Under den förra kategorien skulle höra allmän minimitidlön för massan av yrkets arbetare med hänsyn tagen till den lägsta graden av yrkesskicklighet, en speciell lägre minimitidlön för vissa hjälparbetarkategorier samt minimistycklöner för ute- eller hemarbetare. Den senare kategorien skulle däremot omfatta minimitidlöner för mera yrkesskickliga samt minimistycklöner för arbetare å fabrik eller verkstad. Att besluta om minimilöner av det förstnämnda slaget skulle åvila nämnden såsom en skyldighet, så däremot icke beträffande minimilöner av det senare slaget.

Häremot erinras nu i nämnda kritik, att minimitidlönerna för specialarbetarna alldeles skjutits i bakgrunden av kommittén, liksom också minimistycklönerna för fabriks- och verkstadsarbetare. Det framhålles, att nämndens första uppgift, nämligen bestämmandet av minimitidlöner för mindre yrkesskickliga, kan vara mycket tidskrävande, emedan det icke alltid låter sig göra att i ett slag uppflytta »utsvettade» arbetare till en anständig lönenivå, utan proceduren måste ofta genomföras i flera repriser. Detta skulle kunna medföra en avsevärd tidsutdräkt, innan minimilönesatser komme till stånd för de yrkesskickliga kategorierna. Vidare erinras, att yrken finnas, där endast ett relativt ringa antal icke yrkesskickliga arbetare sysselsättes och där praktiskt taget hela arbetarstammen, för vilken nämnden upprättats, består av yrkesskickliga. I sådana fall skulle sannolikt den lönesats, som fastställes med hänsyn tagen till den lägsta graden av yrkesskicklighet, bliva alldeles otillräcklig för de sysselsatta arbetarnas stora massa.

Särskild uppmärksamhet fästes också vid förslaget att begränsa nämndernas befogenhet att upprätta minimistycklöner. Denna befogenhet har hittills utövats endast inom ett fåtal yrken, men därförutan skulle nämnderna icke hava varit i stånd att effektivt skydda arbetarnas intresse. Inom vissa yrken utgör minimistycklönen det enda medlet, genom vilket principen om en minimisats kan effektueras.

I den kritik, som kommit till synes i arbetarpressen, har också framställts den frågan, huru det med tillämpning av kommittéförslaget komme att förfaras i yrken, där både manlig och kvinnlig arbetskraft användes. Inom konditoriyrket exempelvis utgöra kvinnorna majoriteten. Skulle i dylikt fall kvinnornas minimitidlön komma att gälla även för männen? Någon annan avvikelse från den allmänna minimitidlönen än för hjälparbetare medgives ju icke i förslaget.

Det har också påpekats i arbetarpressen, att inom yrken, där de små arbetsgivarna icke kunnat bära en plötslig, mera avsevärd förhöjning av arbetslönen, nämnderna brukat förfara så, att en lägre minimitidlön bestämts för den stora massan och en högre minimilön för speciella kategorier. Enligt förslaget skulle, som nämnt, nämnderna icke hava befogenhet att med straffrättsligt bindande verkan stipulera olika löneskalor på sådan grund.

Den kanske skarpaste striden har kommit att stå om förslaget att tilldela arbetsministern befogenhet att inom sådana yrken som detaljhandel, modesömnad, beställningsskrädderier och tvättinrättningar upprätta självständiga distriktslönenämnder med en gemensam kommitté såsom samordnande myndighet inom yrket. Arbetsgivarna inom speceri- och livsmedelshandeln hava på det skarpaste motsatt sig fastställande av minimilönesatser, och arbetsministern har därför ansett sig förhindrad att meddela stadfästelse å det beslut om minimilöner, som fattats av nämnden inom yrket. Såsom motiv härför har bl. a. anförts, att lönesatser, som fastställts att gälla för hela

landet utan hänsyn tagen till förhållandena å olika orter, skulle kunna medföra ödesdigra följder för smärre affärer uti landsorten. Härav förslaget, att arbetsministern skulle kunna upprätta distriktslönenämnder inom hithörande yrken.

Affärsmännens uppfattning i denna fråga har framförts av generalsekreteraren i National Chamber of Trade, vilkens uttalanden torde få anses representera en vitt utbredd mening bland hithörande arbetsgivare. Han erinrar, att någon representant för handeln icke fanns i Whitley-kommittén, vars yrkande låg till grund för den enligt 1918 års lag genomförda utvidgningen av lönenämndsinstitutionens verksamhetsområde. Handelsyrket har emellertid att uppvisa så många skiljaktigheter från de industriella yrkena, att de största svårigheter ställa sig i vägen för införandet av en institution, vilken såsom lönenämnderna från början avsetts för industrien. Ett stort varuhus kan inrymma en mångfald branscher, vilka skulle komma att sortera under var sin lönenämnd, därest yrkesprincipen upprätthölles beträffande dem. Även från de bästa arbetsgivare i yrket, som betala relativt mycket höga löner och driva sin affär efter fullt moderna principer, möter motstånd mot införande av löneregleringsmetoder, som ofta nog äro stridande mot en grundprincip inom affärslivet, nämligen lön avpassad efter individuell duglighet. — Det må påpekas, att kommittén alls icke intagit en sådan principiellt avvisande hållning mot lönenämnder inom handelsyrket, som kommer till uttryck i det här refererade uttalandet.

Mot förslaget att upprätta självständiga distriktslönenämnder för detaljhandel och liknande yrken hava emellertid mycket kraftiga erinringar gjorts från arbetarhåll. En avsevärd tid måste, påpekar man, förflyta, innan distriktslönenämnder upprättats i de olika delarna av landet. Vidare kommer fastställandet av lönesatser att draga ut på tiden, emedan en distriktsnämnd icke kan framgå oberoende av andra distriktsnämnder, utan måste avvakta deras åtgöranden, varefter den gemensamma kommittén, eventuellt vederbörande minister, har att sammanjämka nämndernas beslut. Hela anordningen, framhålles det i kritiken från fackföreningskongressens styrelse, kommer att för sin framgång bliva beroende av den gemensamma kommittén, som emellertid i förslaget icke tilldelats makt att bringa sina beslut till verkställighet. Styrelsen anser det icke vara överdrivet påstå, att flera år måste komma att förflyta, från det framställning göres om upprättande av en nämnd, intill det att lönesatserna träda i kraft. Det påyrkas därför, att befogenheten att bestämma lönesatser förlägges till en central nämnd, sammansatt så, att garanti erhålles för de lokala intressenas tillgodoseende.

Jämväl kritiseras kommitténs förslag att beträffande de rent industriella yrkena lägga i arbetsministerns hand att — efter samråd med vederbörande lönenämnd — upprätta distriktskommittéer, vilkas yttrande redan i förväg skall inhämtas av lönenämnden, innan beslut fattas om viss lönesats inom det distrikt, varom fråga är. Enligt gällande lag tillkommer det lönenämnderna själva att tillsätta distriktskommittéer och att bestämma området för deras verksamhet, en anordning, som man på arbetarhåll önskar bibehålla.

Vidare må nämnas, att styrelsen för fackföreningskongressen anser vissa faror ligga i kommitténs förslag, att undantag från fastställd minimilön skulle kunna medgivas i fråga om arbetare, som på grund av kroppsfel, ålder eller annan orsak äro ur stånd att förtjäna minimilön.

I arbetarpressen har slutligen även framkommit kritik mot förslaget, att lönenämnderna vid fastställande av lönesatser för övertidsarbete må kunna göra dessa beroende av att arbete utförts visst antal timmar i veckan, samt mot yrkandet på upphävande av den föreskrift i 1918 års lag, som förhindrar ändring i fastställd lönesats under det första halvåret utan särskilt medgivande av arbetsministern. Jämväl har uttalats farhågor för att genomförandet av kommitténs förslag om sammanslagning av nämnder för närbesläktade yrken skulle kunna resultera i en utjämning nedåt av lönesatserna inom olika yrken.

Vid brittiska arbetarpartiets kongress i Edinburgh i slutet av sistlidna juni månad

blev också kommittéförslaget underkastat kritik, och speciellt anmärktes mot arbetsministerns vägran att fastställa lönesatser inom speceri- och livsmedelshandeln.

Flertalet av de yrkanden, som innehållas i Cave Committee's betänkande, kunna icke genomföras utan ny lagstiftning. Då förberedelserna för en ny lag måste taga en avsevärd tid, har regeringen i avvaktan härpå beslutat att i administrativ väg, där detta låter sig göra, förordna om verkställighet av vissa förslag från kommittén, som synas önskvärda i nuvarande läge. Enligt en i början av juli utsänd kommuniké kommer tills vidare följande att iakttagas.

Arbetsministerns befogenhet att förordna om upprättandet av lönenämnder kommer icke att utövas beträffande andra yrken än där en mer än tillbörligt låg lönenivå existerar och därjämte på arbetarsidan icke förefinnes tillräckligt stark organisation för genomförandet av en effektiv lönereglering. Därmed skulle den principiella frågan om avgränsningen av institutionens uppgifter vara avgjord enligt kommitténs yrkande och lönenämnderna på nytt begränsas, liksom enligt den ursprungliga lagen av år 1909, till att endast avse skydd mot »utsvettning» inom särskilt lågt betalda yrken. Dessutom kommer att iakttagas, att nya nämnder icke upprättas utan föregående officiell undersökning i ämnet.

Uti den jämväl principiellt betydelsefulla frågan om nämndernas befogenhet att besluta om lönesatser förefinnes icke någon möjlighet att utan ny lagstiftning genomföra kommitténs förslag, att minimitidlöner för specialarbetare o. s. v. skola bestämmas genom ömsesidig överenskommelse i nämnderna och endast äga civilrättsligt bindande verkan. Arbetsministern ämnar emellertid vid utövandet av den honom tillkommande befogenheten att fastställa nämndernas beslut i förevarande avseende taga den hänsyn, som låter sig göra, till kommitténs yrkanden; och den förhoppningen uttryckes, att andra lönesatser än sådana för mindre yrkesskickliga arbetare skola i vanliga fall komma till stånd på den ömsesidiga överenskommelsens väg.

Befogenhet att bringa till verkställighet förslaget om självständiga distriktslönenämnder inom detaljhandeln m. fl. yrken anser sig arbetsministern redan äga. Om frågan icke kan lösas genom upprättandet av distriktskommittéer på samma sätt som inom de rent industriella yrkena, kommer att tagas under omprövning, huruvida självständiga distriktsnämnder böra inrättas inom de förstnämnda yrkena. Uti denna mycket omstridda fråga har följaktligen valts en avvaktande ställning.

Upprättandet av distriktskommittéer, som kommittén föreslagit inom rent industriella yrken, är däremot enligt gällande lagstiftning beroende på vederbörande lönenämnds eget beslut. För att befordra utvecklingen i riktning mot lönereglering distriktsvis ämnar emellertid arbetsministern hemställa till nämnderna inom här ifrågavarande yrken att inrätta distriktskommittéer.

För att påskynda behandlingen av frågan om nya eller ändrade lönesatser ämnar arbetsministern hålla sig i kontakt med nämnderna redan under den förberedande behandlingen inom dessa, så att fastställelse, i enlighet med vad kommittén förordat, skall kunna meddelas inom halva den maximitid å en månad, som härför föreskrives i lagen. Jämväl ämnar man något förkorta den tid, under vilken erinringar få framställas från parterna mot nämndernas beslut.

Uti kommunikén erinras slutligen därom, att arbetsministern enligt gällande lag är berättigad att, om han anser särskilda omständigheter föreligga, medgiva ändring i fastställd lönesats, redan innan ett halvår lupit till ända; och det göres gällande, att så länge den nuvarande allmänna osäkerheten i löneförhållandena fortfar, dylika särskilda omständigheter kunna anses vara för handen.

London den 14 augusti 1922.

Erik Sjöstrand.

Förslag om skärpta villkor för politisk understödsverksamhet i engelska fackföreningar.

Det engelska underhuset har för närvarande under behandling ett förslag av enskild motionär om sådan ändring i 1913 års fackföreningslag, att fackföreningarnas politiska verksamhet skulle i hög grad kringskäras. Därmed har en gammal stridsfråga rivits upp och en kortfattad erinran om den tidigare utvecklingen på detta och närliggande områden torde först vara på sin plats.

Genom 1871 och 1875 års lagar legaliserades fackföreningsrörelsens huvudändamål, och förklarades handlingar företagna av fackföreningar för främjandet av dessa ändamål vara tillåtna, i samma mån som de kunde lagligen företagas av enskilda personer. Detta innebar, att något särskilt kriminellt ansvar under sagda förutsättning icke kunde utkrävas av föreningens funktionärer och medlemmar. Den civilrättsliga ansvarigheten förblev däremot en öppen fråga och är det i viss mån ännu. Genom den bekanta Taffale-domen av år 1901 förklarades en fackförening skadeståndspliktig vid orättmätigt förfarande mot arbetsgivare. Men genom *1906 års lag om arbetstvister* bestämdes, att en fackförenings kassa icke rättsligen kan göras ersättningsskyldig på grund av föreningens orättmätiga tillvägagångssätt under avtalsstrid med arbetsgivare. Genom samma lag medgåvos strejkposteringar och »fredlig övertalning» gentemot arbetsvilliga vid arbetstvister. Delade meningar hava tidigare yppats om bestämmelserna i 1906 års lag, och från vissa håll har krävts, att lagen skulle revideras.

De första åren av 1900-talet bevittnade uppkomsten av ett politiskt arbetarparti med representation i parlamentet, och för bestridande av valkostnaderna m. m. började avgifter upptagas i fackföreningarna. Förfarandet överklagades emellertid vid domstol av en fackföreningsfunktionär, och genom den s. k. Osborne-domen av år 1909 förklarades det icke vara tillåtet för en fackförening att besluta om uttaxering för parlamentariska ändamål. Detta domslut grundades därpå, att politisk verksamhet måste anses vara främmande för en fackförenings egentliga uppgifter, då sådan icke omnämnts i de lagar, genom vilka föreningarna legaliserats. Det ansågs också otillbörligt, att en minoritet skulle kunna påtvingas beslut om understöd för politiska syften, som den icke gillade.

Mot Osborne-domen gjorde sig emellertid en kraftig reaktion gällande, och genom den ännu bestående *lagen av år 1913* tillerkändes fackföreningarna uttrycklig rätt att använda sina fonder för varje i stadgarna angivet lagligt ändamål och däribland, under vissa villkor, även för politiska ändamål. För bedrivandet av politisk understödsverksamhet krävdes först och främst, att beslut härom fattats med enkel majoritet vid hemlig omröstning bland föreningens medlemmar. Det tillkom vederbörande tillsynsmyndighet (Registrar of Friendly Societies) att övervaka, att föreningens stadgar och regler lämna betryggande garantier för rösträttens behöriga utövning. Utgifter för här ifrågavarande ändamål skulle bestridas ur en särskild fond — den politiska fonden — och varje medlem, som därom gjorde anmälan till föreningen enligt i lagen fastställt formulär, skulle vara befriad från bidrag till denna fond. Bidrag till den politiska fonden finge icke göras till villkor för inträde i förening eller för åtnjutande av några särskilda förmåner från föreningen, och det skulle stå varje fritagen medlem, som ansåg sig kränkt i sina rättigheter, öppet att klaga hos förutnämnda tillsynsmyndighet. Såsom ytterligare garantier för tryggandet av en minoritets rättigheter bestämdes, att medlemmarna skulle särskilt underrättas om villkoren för befrielse från politiskt bidrag och att sådant bidrag skulle upptagas antingen genom särskild uttaxering eller under form av extra tillägg till ordinarie uttaxering.

Under kriget iakttog som bekant den engelska arbetarrörelsen i allmänhet en neutral ställning uti politiska klassfrågor. Detta förhållande har sedermera förändrats, och med stöd av fackföreningarna har arbetarpartiet särskilt på sista tiden utövat en

mycket livlig politisk verksamhet, som bl. a. tagit sig uttryck vid de efter 1918 års allmänna val förrättade fyllnadsvalen. Såsom en följd härav har också uppmärksamheten kommit att riktas på det sätt, varpå fackföreningsrörelsen begagnat den genom 1913 års lag givna befogenheten att ekonomiskt understödja allehanda politiska ändamål.

Vid slutet av förra året framställde den konservativa tidningen Morning Post uti en artikelserie åtskilliga anmärkningar mot fackföreningarnas politiska understödsverksamhet. Artiklarna omtrycktes sedermera i en broschyr, som utgått i 100 000-tals exemplar. Anmärkningarna grunda sig på de räkenskapsuppgifter, som fackföreningarna enligt lag äro skyldiga att ingiva till Registrar of Friendly Societies. Så knapphändiga som dessa uppgifter äro, synas de dock icke medgiva någon närmare granskning av det sätt, på vilket den politiska verksamheten finansierats. Det göres emellertid gällande, att i ett fall avgifter upptagits av icke-bidragspliktiga, i ett annat fall moraliskt tvång att lämna bidrag övats på medlemmarna o. s. v. Också pekas på stegringen i administrationskostnader och antydes, att under denna rubrik dölja sig utgifter för politiska ändamål. Kritiken har framkallat en mängd gensvar, men som sagt synes det förebragta materialet knappast medgiva någon mera ingående prövning av anmärkningarnas betydelse.

I Morning Posts artiklar sades det uttryckligen ifrån, att vad som krävdes vore icke endast att facklig understödsverksamhet för politiska ändamål förbjödes, utan även att de bestämmelser i 1906 års lag återkallades, genom vilka strejkposteringar och »fredlig övertalning» i arbetstvister sanktionerats. Dessutom yrkades på noggrannare redovisning av föreningarnas räkenskaper och skärpt kontroll över fondernas användning.

Ansträngningar hava även gjorts att stäcka fackföreningarnas politiska verksamhet. Ett utslag av dessa strävanden är den under behandling i parlamentet varande *motionen om vissa ändringar i 1913 års lag*. I motionen föreslås först och främst, att för upprättande av en politisk fond skulle erfordras, i stället för enkelt majoritetsbeslut bland de röstande, 20 proc. majoritet bland minst hälften av fackföreningens röstberättigade medlemmar. Därjämte skulle uttaxering för fonden endast få ske från sådana medlemmar, som skriftligen anmält sig villiga att bidraga, och denna anmälan skulle förnyas varje år. Varje medlem, som icke för ändamålet vidtoge särskilda åtgärder, skulle sålunda vara befriad från bidragsskyldighet — en princip rakt motsatt den i 1913 års lag uttryckta. Med ett från annat område lånat uttryck karakteriserar den i arbetarpolitiskt hänseende mera neutrala tidskriften Economist detta förslag såsom ett försök att placera samvetsömma vägrare i en privilegierad ställning.

Vidare innehåller förslaget uttryckliga bestämmelser om att inga andra medel än sådana, som hopbragts genom en särskild uttaxering, få krediteras den politiska fonden och att för främjandet, direkt eller indirekt, av politiska ändamål endast nämnda fonds medel få tagas i anspråk. Särskilt konto för den politiska fonden skall hållas icke blott av fackföreningen utan av varje dess avdelning, som förvaltar dylika medel. Dessa räkenskaper skola underkastas årlig revision och vara tillgängliga för inspektion av medlemmarna samt delgivas Registrar of Friendly Societies.

Mot förslaget har anmärkts bl. a., att fackföreningarna därigenom skulle försättas i särskilt missgynnad ställning och få vidkännas större inskränkningar i sin verksamhet än andra organisationer. Det påpekas också, att gränsen mellan politiska och industriella frågor är nog så obestämd, och det kan diskuteras, om icke åtskilliga sociala lagstiftningsfrågor, exempelvis om ersättning för olycksfall i arbete, om arbetarskydd och arbetslöshetsförsäkring, äro att anse såsom politiska frågor. Emellertid passerade billen andra läsningen i underhuset och har därefter genomgått utskottsbehandling. Ur denna har den nu framgått i något förändrat skick efter ett starkt motstånd från arbetarhåll. Den viktigaste förändringen består däri, att för beslut om upprättande av en politisk fond icke skulle erfordras kvalificerad majoritet bland de röstberättigade, utan att nuvarande bestämmelser om enkel majoritet bland de röstande skulle fortfara att gälla.

Det har tillkännagivits, att förslaget icke kommer att upptagas till slutlig behandling under innevarande session, och ovisst är, om parlamentsbehandlingen kommer att fullföljas.

London den 28 juli 1922.

Erik Sjöstrand.

Befolkningsfrågan i Frankrike.

Befolkningsfrågan tränger med det nödvändigas oemotståndliga inre kraft för var dag allt mer i förgrunden bland de politiska och sociala intressena i Frankrike. Statistikens siffror äro nedslående, förskräckande. Detta folk, som redan före kriget visade betänkliga tecken på att inträda i ett stadium av sjunkande folknumerär, som under kriget haft att räkna med en åderlåtning på över en och en halv miljon män i de produktiva årsklasserna, men vilket efter kriget räknat med och hoppats på en våg av starkt stegrad äktenskapsfrekvens och nativitet, detta folk visar sig nu, då erfarenheten från tvenne år efter kriget kan i siffror framläggas, ovilligt eller oförmöget att med en sund organisms reaktionsförmåga återhämta sina krafter och, på sätt som tidigare skett efter de napoleonska krigen, skapa fram det ökade människotal, som kan fylla ut tomrummet efter världskrigets härjningar. Senast föreligga siffror för befolkningsrörelsen under 1922 års första kvartal. De omfatta tills vidare endast 18 departement; men 16 av dessa uppvisa ett större antal dödsfall än födelser, och likväl tillhöra dessa departement ingalunda dem, som från tidigare år kunnat klassificeras bland de ur nativitetssynpunkt svaga. Äktenskapsfrekvensen har, som att vänta var, tilltagit under åren 1919 och 1920. Man hade som följd därav väntat en stegring i nativiteten. Men denna har uteblivit, och man kan därför emotse, att några år härefter — då siffran för antalet dödsfall torde hålla sig vid 700 000, den för födelser icke avsevärt överstiga 500 000 — en årlig folkförlust uppstår på bortåt 200 000.

Frankrike har genom världskriget återerövrat sin plats som den europeiska kontinentens politiskt mest inflytelserika stat; det har för återuppbyggandet och det ekonomiska framstegsarbetet behov av ökad arbetskraft; det följer en utrikespolitik, som avser att, om så behövs, med militärmakt bevaka sina krav gentemot andra stater — men det låter samtidigt sin folksiffra sjunka och ställer sig inför det oundvikliga, att om några år de värnpliktiga årsklasserna avtaga och icke kunna hållas uppe vid erforderlig numerär. Inkonsekvensen i detta tillvägagångssätt är påtaglig. Befolkningsrörelsens resultat stå i direkt motsats till de politiska önskemålen. Fortsätter folkminskningen, riskerar Frankrike att stå oförmöget att fullfölja sina politiska mål och att uppvisa en relativt allt för svag folksiffra gentemot sina grannar.

Skall en relativt så fåtalig befolkning vara förmögen bära de tunga bördor, som erfordras för att hävda Frankrikes ställning bland nationerna? Den frågan oroar och diskuteras. Senast har »Alliance nationale pour l'accroissement de la population française» fäst uppmärksamheten därpå, och M. Isaac, den ansedde handelsministern i Millerands ministär, har understrukit det ofrånkomliga i att söka botemedel mot denna kräftskada, som tär på Frankrikes livskraft, och i samband därmed framställt ett helt aktionsprogram härför.

Vilka äro då anledningarna till denna hotande avfolkning? Att söka en enda, avgörande orsak därtill torde icke leda till resultat annat än för schematiserande teoretiker, vilka se livet mindre komplicerat, än vad det i verkligheten är. En hel rad faktorer spela in och samverka i bestämd riktning. — Det gäller därför att först klargöra var och en av dessa faktorer och att sedermera se till, varav det kommer sig, att de i sin gemensamma verkan kunna åstadkomma ett resultat, som just i Frankrike tar mer omfattande proportioner, än vad en liknande påverkan troligen skulle åstadkomma i andra länder.

Man kan därvid med trygg tillförsikt lämna å sido talet om en det franska folkets

fysiska degeneration. Ingen, som verkligen känner det franska folket, dess utomordentliga fysiska vigör och arbetskapacitet, dess förmåga att, när det så vill, alstra barnaskaror upp till 18 och 20 barn, tar till godo detta i utlandet tidigare ganska gängse talesätt. Påtagligt är, att stagneringen i nativiteten i stället beror på en av ekonomiska och sociala förhållanden betingad *medveten begränsning av barnantalet.*

Denna åstadkommes genom preventiva åtgärder av olika slag. I de fall dessa visa sig ineffektiva, inträffar att fosterfördrivning tillgripes. Att beräkna, i vad omfattning sådan användes, är av självklara skäl en omöjlighet. Några avsevärda siffror torde man likväl icke kunna räkna med, även om antalet av sådana personer, som hava fosterfördrivning till biyrke, är relativt stort, särskilt i Paris och trakten däromkring.

De ekonomiska skäl, som föranleda de franska familjerna att i många fall undvika barnafödelser och att i övrigt som regel starkt begränsa antalet barn, variera allt efter samhällsklass och levnadsförhållanden. De äro olika för bonden och för stadsbon, för damen av värld och för arbetarkvinnan eller bondhustrun. För damen av värld liksom för de gifta kvinnor, som stå halvvärlden nära, samt för hustrurna inom vissa estetiska kretsar kan förekomma, att begränsningen sker som följd av en bestämd motvilja mot att föda. För de övriga kvinnorna är fallet helt annorlunda, och för många av dem är det en tung börda att icke få tillfredsställa kvinnans naturliga begär efter att få barn, som hon kan vårda. Det behöver icke särskilt påpekas, att den första kategorien på grund av sin obetydliga numerär inom folkstocken icke i någon nämnvärd grad är utslagsgivande för ett förhållande, som är betecknande för hela det franska samhället.

Det avgörande för bondefamiljerna torde i regeln vara den långt drivna ägostyckningen och svårigheten att i fall av större antal barn med rådande lag för arvskifte bereda åt arvingarna tillräckligt omfattande och någorlunda sammanhängande jordbruk. För medelklassfamiljerna i städerna liksom för en stor del av arbetarfamiljerna, däri då inberäknat den relativt stora gruppen av portvakter, är bostadsfrågan av stor betydelse. För hela medelklassen är därutöver dess påfallande låga ekonomiska ställning och svårigheten att vid fall av flera döttrar hava råd att utbetala den obligatoriska hemgiften en avgörande faktor.

Vad först de senare frågorna beträffar, torde det knappast ha undgått någon, som iakttagit franska förhållanden, hur vanlottad, särskilt under förhållandena efter kriget, den franska medelklassen är i jämförelse med motsvarande klass t. ex. i Sverige. Överklassen i Frankrike är talrikare, förmögnare, ur alla synpunkter mer vällottad än den svenska. Arbetarna torde ävenledes som regel vara ur många synpunkter — särskilt vad födan avser — bättre situerade än de svenska. Den franska medelklassen däremot lever på en påfallande låg nivå: har låga löner, saknar social ställning och har icke tillgång till en rad av de fördelar, som stat och kommun genom sina olika sociala inrättningar i rik mån erbjuder medelklassen i Sverige, Danmark eller Tyskland. Liksom arbetarklassen tryckes den dessutom ned av ett skattesystem av övervägande indirekta skatter. Det demokratiska Frankrike är minst av allt lämpat för att bereda lätt utkomst och lätta levnadsvillkor för ett demokratiskt samhälles stora medelklass. Motviljan mot varje statligt och kommunalt ingripande är i det hänseendet symptomatisk. Vi ha i Sverige billiga skolor, billig sjukhusvård, barnbördshus, rättshjälpskontor m. m. — allt inrättningar, av vilka medelklassen drar stor fördel. Men hur långt har man på det området hunnit i Frankrike? Finnes där ens den avgörande viljan att fullföra de ansatser i den vägen, som förekommit?

Man kan lätt tänka sig, vilken börda det skall vara för dylika ekonomiskt trångt ställda familjer att utbetala hemgift till sina döttrar. Bruket med hemgift är emellertid allmänt inom hela det franska samhället med undantag för arbetarklassen. Hemgiften är ganska rikligt tilltagen. Allt från en dotters födelse börjar man göra besparingar för den. Man förstår lätt omöjligheten för en familj med knapp ekonomi att inbespara till flera olika hemgifter och den frivilliga begränsning av barnantalet

den på grund av systemet med hemgift måste pålägga sig. Att den franska medelklassen, trots sitt starka behov av ökade inkomster, med en obegriplig envishet motsätter sig att låta döttrarna bliva självförsörjande är en ytterligare omständighet, som bidrager till att göra en begränsning av barnantalet nödvändig.

Bostadsfrågan är i Paris och övriga större städer en den mest hämmande faktor för barnaökningen. Det gäller i detta sammanhang icke närmast att belysa, hur den sedan åratal nästan absoluta stagnationen i byggnadsverksamheten försvårar ingåendet av giftermål, därigenom att de nygifta i stor omfattning icke kunna bilda eget hem, utan få inkvartera sig hos sina föräldrar. Vad här förtjänar framhållas, är i stället den genomgående bristen på smärre lägenheter av erforderligt utrymme och hygieniskt någorlunda tillfredsställande anordningar. Arbetare och medelklass få i regeln leva instuvade i mörka och trånga bostäder, där de helt enkelt icke ha plats till ett flertal barn. Familjer, som finna sig i att låta barnen växa upp på gatan, anse sig visserligen trots bostadseländet ha rätt att sätta barn i världen. Men för alla dem, som önska en mer vårdad omsorg om sina barn, är den trånga och hälsovådliga bostaden ett starkt skäl mot större barnantal. Betecknande är i det hänseendet det sätt, varpå portvaktsfamiljerna inlogeras. Även i förnäma hus inlogeras de i ett rum, möjligen med en skrubb till kök. Och då utgöra likväl portvakterna ur ekonomisk synpunkt en viss arbetarklassens aristokrati. De liksom övriga kategorier av arbetare och småfolk ha emellertid mot sin vilja måst underkasta sig en trångboddhet, som de ivrigt beklaga. Oförmögna att åstadkomma en ändring däri få de i stället underkasta sig konsekvensen att begränsa sitt barnantal.

Vad ägostyckning och arvslag beträffar och de följder, som därav uppkomma för böndernas familjer, förtjänar kanske framhållas, att genomförandet av ett enskifte för ett flertal av de franska departementen skulle kunna vara av avgörande betydelse såväl för höjandet av den genomsnittliga avkastningen per hektar som för ökandet av barnantalet inom bondefamiljerna. Tyvärr tyckas emellertid så många faktorer omöjliggöra ett enskifte, att denna åtgärd åtminstone för närvarande är ur diskussion. Däremot yrkas från flera håll kraftigt på en omläggning av arvslagen i riktning att underlätta för äldste sonen den odelade egendomens övertagande.

Ovanstående får ingalunda anses som en uttömmande redogörelse för de olika faktorer, som bidraga till den låga nativiteten i Frankrike. Men de äro säkerligen några av de tyngst vägande.

Vid en mera utförlig skildring av den franska befolkningsrörelsen och dess förlopp under de senaste årtiondena skulle det nämligen vara oundgängligt att påpeka en serie andra orsaker, som medverkat till den låga födelsesiffran. Framför allt hade man då att påvisa, hur Frankrike sedan åttiotalet genomgått ett flertal genom utländsk konkurrens frambragta kriser — kriser, som hårt drabbat vinodlingen, linodlingen, olivplanteringen, veteproduktionen — samt hur därför stora distrikt måst omlägga sin produktion och bl. a. övergå från sädesproduktion till boskapsskötsel. I samband med denna omläggning liksom med införandet av mera moderna brukningsmetoder har efterfrågan på lantarbetare minskats, vissa distrikt avfolkats. Att ingå på en närmare beskrivning härav torde emellertid icke i detta sammanhang vara lämpligt.

Framställningen skulle emellertid vara alldeles ofullständig, om den icke i ett hänseende kompletteras. Hur kommer det sig nämligen, att t. ex. den franske portvakten eller brevbäraren hellre frivilligt begränsar sitt barnantal än finner sig, som så många familjer i andra länder, uti att leva i överbefolkade bostäder och under i övrigt genom barnantalet obekväma förhållanden? Vad är det som gör, att bonden endast sätter ett à två barn i världen och därigenom bevarar egendomen ostyckad? Hur kommer det sig, att han icke räknar med att vid större barnantal de yngre hemmasönerna och hemmadöttrarna likt de svenska kunna emigrera till utomeuropeiska länder eller söka sitt arbete i städernas industri?

Vid besvarandet av dessa spörsmål, vilka äro de avgörande för hela frågans förståelse, måste ihågkommas vissa för det franska folket sedan århundraden typiska drag.

Fransmannen är främst av allt familjemänniska, genom århundradens tradition bunden till hem och familj. Han är därutöver van vid ett visst ekonomiskt välstånd och kan icke finna sig i tanken att genom egna åtgöranden sänka sin familjs och sina barns framtid under detta. Personliga nöjen och behag få gå i andra rummet. Främst gäller det att sörja för familjens väl och fortbeståndet av dess ekonomi. Denna plikt har övergått till att vara hans högsta nöje, att vara den strävan, som fyller hans liv. Portvakten och brevbäraren avvisa tanken att låta barnen uppfödas på gatan; bonden har ärvt gården från sina fäder och vill icke se den styckad, utan odelad övergå på sonen; hemmasöner och hemmadöttrar söka i det längsta undvika att lämna hemmet; vandringslusten är hos dem icke på långt när så utvecklad som hemma i Sverige, emigrationen är starkt lokaliserad och i övrigt begränsad, omflyttningen inom landet relativt obetydlig. Det är först på senaste åren man i större omfattning kunnat märka, hur stadslivet med biografbesök och andra nöjen börjat utöva stark dragning på bondsöner och bonddöttrar, särskilt inom vissa sydfranska departement.

Det förra århundradets s. k. liberala idéer gjorde en bresch i dessa traditionella föreställningssätt och utsatte den franska folkmoralen för en kris, vilken icke varit utan sina återverkningar. De funnos, som sökte uppbygga samhället på andra grundvalar än de traditionellt givna, och den individuella rörelsefriheten tillvann sig principiellt anhängare, vilken understundom syntes motarbeta de föreställningssätt, som vunnit hävd inom det gamla Frankrike. Jaurès följde aldrig dessa elementära linjer, ej heller Waldeck-Rousseau.

Denna kris börjar emellertid att nå sitt slut, och en sådan radikal ledare som M. Herriot torde i en patriotism, fullt jämförbar med M. Poincarés, i befolkningsfrågan stå i stort sett på samma ståndpunkt som hans politiske motståndare i Lyon M. Isaac. De medel, de vilja föreslå för skadans avhjälpande, kunna vara något olikartade. I princip äro de likväl samma ivriga förespråkare för de traditionella grundsatser, som under århundraden varit Frankrikes styrka och bevarat dess rangställning i Europa. De skiljas beträffande skattelagstiftning och värnpliktstid, skilsmässolag och arvsrätt. Men de äro eniga i de principiella utgångspunkterna. De vilja bevara det historiskt givna, stärka känslan för hem, familj och personligt ansvar samt uppbygga Frankrikes framtid och styrka på dessa grundvalar.

Intellektuellt äro de olika politiska riktningar, de företräda, lika starkt bundna av klassisk uppfostran och därav inhämtade föreställningssätt. I det stycket stämma de fullt överens med vad det socialistiska partiets intellektuella element, i överensstämmelse med Jaurès' grundsatser, företräda. Här som på så många andra områden är det nämligen Frankrikes styrka att, även om dagsfrågorna åtskilja, de olika partiernas företrädare äga den inbördes förståelse, som är följden av deras gemensamma uppfostran i den grekisk-romerska kulturen. Den våg av sentimentalitet, som från Rousseau övergått i romantiken och från denna ologiskt nog ärvts av det 19:de århundradets s. k. realistiska litteratur, har visat sig vara en övergående vågrörelse, som brutits mot den antika bildningens jämnmått mellan förstånd och känsla. Det är från en gemensam klassisk grund som de olika partiernas talesmän numera skärskåda de aktuella problemen.

Det nutida Frankrike befinner sig i en markerad reaktion mot de utslag av en för långt gående personlig obundenhet, vilken riskerade att upplösa eller i varje fall försvaga hemmets och familjens dominerande ställning inom samhällslivet. Utan hem, utan familj ingen fast grund, ingen styrka i samhällsbyggnaden; må individen beredas all sådan frihet, som icke hotar samhällets säkerhet, men må den icke drivas utöver ett lämpligt mått: sådan är den gemensamma formeln i det nutida Frankrike.

Det är med denna uppfattning som utgångspunkt som olika förslag framkommit för avhjälpande av befolkningskrisen. Somliga äro av övervägande teoretisk art, somliga praktiskt mindre betydande, andra däremot av stor praktisk räckvidd.

De senare avse väsentligen: avhjälpande av bostadsnöden; införande av sociala förbättringar, som underlätta skolgång, militärtjänst och sjukhusvård för barnrika familjer; omläggning av skatteväsendet och sådana åtgärder beträffande ändring i arvsrätt och

ägostyckning, som kunna medverka till bibehållandet av tillräckligt stora jordegendomar även under ökat barnantal inom bondefamiljerna. Arten av de föreslagna åtgärderna tyda på att de utgått från en uppfattning om nativitetsminskningens orsaker, som i stort sett sammanfaller med vad ovan framställts.

Man hade möjligen kunnat tänka sig, att ett medel av helt annan natur föreslagits, nämligen att Frankrike skulle slå in på samma väg, som under de senaste årtiondena följts såväl av England som Tyskland: att bliva ett stort industri- och exportland, vilket i industriell verksamhet skaffade sysselsättning åt ett från bonde- och arbetarfamiljer utgående folköverskott. Det är visserligen sant, att det nuvarande tidsläget är mindre gynnsamt för en dylik omläggning av det franska ekonomiska samhällslivet. Man hade likväl kunnat vänta, att från något håll ett dylikt framtidsperspektiv uppdragits. Betecknande är emellertid, att från intet håll något dylikt förekommit. — Förklaringen därtill är lätt funnen. Frankrike har allt hitintills varit ett markerat jordbruksland, som satt som sitt mål att i relativt görligaste omfattning vara självförsörjande, begränsa sina inköp från utlandet och trygga sin företagsamhet på inre omsättning och i affärer på landets koloniala områden. Den engelska exportpolitiken har här icke vunnit anklang. Man anser den för riskabel och tillfällig, om ock tillfälligheten kan räknas i århundraden. Att Tyskland, mot Bismarcks önskningar, i slutet på förra århundradet slog in på en export- och kolonialpolitik av likartad beskaffenhet har i Frankrike uppfattats som en äventyrlighet, vilken undergrävt Europas ekonomiska självständighet och legat som yttersta grund till den världskatastrof, 1914—1918 års krig betecknar.

Frankrike vägrar att giva sig in på en liknande politik — även om denna för en tid framåt skulle kunna möjliggöra folktillväxt och dennas placering i nya industriella företag. Härutinnan följer Frankrike en måttfull och sund självbegränsning, vilken likväl är artskild från den privata malthusianism, som inom vissa teoretiska kretsar en tid var på modet, men nu bekämpas av det vida övervägande antalet av fransmän i offentlig och ansvarig ställning.

Paris, 1922.

Gunnar Löwegren.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling har den 19 september 1922 publicerats följande författning:

N:r		Daterad
468.	K. förordn. ang. maximipris å socker	18 sept.

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor. —

Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i juli 1922. Internationella arbetsbyråns styrelse höll den 25—27 juli 1922 sitt trettonde sammanträde i Interlaken. Dagordningen för detta sammanträde upptog ett flertal olika frågor, till övervägande del avseende arbetena inom arbetsbyrån samt de vid föregående konferenser och styrelsesammanträden tillsatta undersökningskommissionerna. Bland hithörande ärenden var en från svenska regeringen ingiven framställning om beredande av plats för en svensk representant i den vid januarisammanträdet innevarande år tillsatta mjältbrandskommittén, vilken framställning också av styrelsen bifölls.[1] Vidare förelågo ett par frågor om tillsättande av kommissioner för ordnande av vissa sociala förhållanden i de av fredsfördragen berörda gränsområdena. Den ena av dessa kommissioner, som jämlikt en mellan Tyskland och Polen den 15 maj 1922 ingången överenskommelse skulle biträda vid regleringen av vissa arbetsförhållanden i Övre Schlesien, sammansattes av en representant för vardera av de berörda staterna jämte internationella arbetsbyråns direktör, Albert Thomas, såsom opartisk ordförande. Den andra kommissionen, vilken skulle hava till uppgift att reglera överföringen av vissa socialförsäkringsfonder från Österrike till de med Italien inkorporerade områdena, sammansattes av tre neutrala experter, presidenten Lindstedt, Sverige, professor Moser, Schweiz, och professor Maingie, Belgien. Av dessa hava de båda förstnämnda förut innehaft motsvarande uppdrag beträffande Elsass-Lothringen och de förutvarande tyska delarna av Polen.

Nästa styrelsesammanträde hålles i Genève den 12 oktober 1922, i anslutning till internationella arbetsorganisationens generalkonferens.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under juli 1922. Antalet arbetslösa, som åtnjöto kontant understöd, uppgick den 31 juli till i runt tal 4 800, vilken siffra angiver, att understödsverksamheten ej oväsentligt minskats i omfattning. Närmast föregående månadssiffra, för juni, var 8 400. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, hade under månaden även minskats, från 91 till 53.

Hela antalet arbetslösa den 31 juli har uppskattats till 38 300, därav c:a 24 300 försörjningspliktiga. Detta innebär i jämförelse med föregående månad en minskning av arbetslösheten med c:a 11 000 personer. Emellertid vill kommissionen fästa uppmärksamheten på att de siffror, som här meddelats, icke kunna anses såsom fullt representativa för läget. Ett betydande antal kommuner hava nämligen rapporterat, att de arbetslösa under månaden i rätt stor utsträckning torde ha underlåtit att anmäla sig hos kommittéerna eller hos arbetsförmedlingarna på grund av vetskap om de begränsningar i hjälpverksamheten, som under sommartiden genomförts. I realiteten torde fördenskull arbetslöshetssiffran vara högre än den här redovisade.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna c:a 1 400 arbetare och landskommunerna 2 800, tillhopa alltså ungefär 4 200 arbetare mot 5 300 vid juni månads slut.

Vid juli månads ingång voro 539 statliga nödhjälpsföretag igång mot 638 vid början av juni månad. Under juli månads lopp ha 43 företag igångsatts eller återupptagits, därav 24 genom södra Sveriges statsarbeten, 18 genom Norrlands statsarbeten samt 1 genom statens järnvägars automobilvägar. Då 77 företag under denna tid avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid månadens slut 505. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten den 31 juli sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten under månaden utgjorde som följer:

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 378. Till Sveriges representant i kommittén har utsetts arbetsrådets ordförande, byråchefen i medicinalstyrelsen Sigurd Ribbing.

	Arbetare	Kostnader
Vid södra Sveriges statsarbeten	14 628	2 372 208
» Norrlands statsarbeten	3 709	843 527
» statens järnvägars automobilvägar	174	42 000
» arbetena å Malmslätt	113	29 239
Summa	**18 624**	**3 286 974**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten, vilka uppgingo till 764 681 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till c:a 4 miljoner kronor, mot 4½ miljoner under juni samt 40 miljoner under månaderna januari—juli tillsammans.

Arbetsmarknaden i England under juli 1922. Utvecklingen å arbetsmarknaden gick under juli i stort sett i samma riktning som föregående månad. Den allmänna tendensen var alltså en stadig, om ock långsam förbättring av arbetstillgången, skönjbar särskilt inom textilindustrien och i någon mån även vid kolgruvorna samt maskin- och skeppsbyggnadsindustrien.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 15·7 till 14·6 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 12·7 till 12·3 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande gått ned från 1·5 till 1·4 miljon, varjämte antalet lediga platser minskades från 16 500 till 14 100.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under juli, var 21 och antalet från föregående månad pågående 36. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 46 000 mot 310 000 föregående månad och 1·1 miljon i juli 1921. Lönesänkningar rapporterades under månaden för c:a 2·4 miljoner arbetare, under det att 330 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under juli 1922. Konjunkturerna å arbetsmarknaden visade under juli liksom föregående månader en tydlig påverkan av dollarkursens växlingar. Ju mer den utländska valutan stigit, desto mer har arbetstillgången ökats; med det tyska penningvärdets fall har med andra ord också följt en minskning av arbetslösheten. Naturligtvis har dock icke den efter Rathenaus mord inträffade valutakatastrofen kunnat draga med sig en proportionellt lika stor förskjutning å arbetsmarknaden, enär importen av nödvändiga råvaror försvårats och i vissa fall omöjliggjorts genom prisförhållandena. Gynnsammast ställda hava med hänsyn härtill de näringar varit, vilka liksom t. ex. textilindustrien kunnat mottaga s. k. långods från utlandet för förädling och reexport.

Arbetslösheten inom fackföreningarna höll sig vid samma siffra som föregående månad, 0·6 %. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa undergick däremot en fortgående minskning, från 20 000 den 1 juli till c:a 15 400 den 1 augusti. Sjukkassestatistiken antydde likaledes förbättrad arbetstillgång, i det att antalet försäkringspliktiga ökades med c:a 1 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde antalet arbetssökande 106 per 100 lediga platser, mot 103 under juni.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Nordamerika under juli 1922. Konjunkturuppgången i Förenta staterna har fortsatt under juli månad. Grosshandelsprisnivån, vilken — med undantag för tiden närmast efter påsk — befunnit sig i jämnt stigande under året, har höjts ytterligare. Arbetstillgången har förbättrats i så gott som alla större industrigrenar och i de flesta trakter av landet. Bland 65 större städer, från vilka uppgifter lämnats till U. S. Employment Service, hava 44 rapporterat ökad arbetstillgång under juli månad. Den största livaktigheten förmärktes i byggnadsbranschen och närstående industrier. Den högkonjunktur, som där inträtt, förmäles vara utan motstycke i landets historia. Automobilindustriens verksamhet stegrades alltjämt. Inom järn- och stålindustrien, vars möjligheter på salumarknaden blivit allt gynnsammare, har produktionen mot slutet av månaden måst något inskränkas till följd av kolbristen, och de närmaste utsikterna inom denna industri förmälas med hänsyn till samma omständighet vara mycket ovissa. Vid de 1 428 företag, som ingå i denna statistik, hade sammanlagda arbetsstyrkan under juli ökats med 7 434 personer eller c:a 0·4 %.

Särskilt inom byggnadsindustrien blir bristen på kvalificerad arbetskraft alltmera framträdande. Utbildningen av yrkeskunniga arbetare har inom denna industri länge försvårats genom fack-

föreningarnas snäva bestämmelser om antagande av lärlingar. Fackföreningarna hava emellertid själva på sistone visat sig behjärta önskvärdheten av att dessa bestämmelser bättre anpassas efter industriens växande behov. Allteftersom konjunkturuppgången fortsätter, blir även knappheten på okvalificerad arbetskraft kännbar, och frågan om lämpligheten av gällande restriktiva bestämmelser beträffande immigrationen blir i samma mån aktuell.

För Kanada visar den senaste månadsrapporten en fortsatt ökning av arbetstillgången. Vid de i den officiella statistiken ingående företagen betecknas antalet sysselsatta arbetare den 31 juli 1922 med indextalet 93·1 mot 91·1 den 30 juni (januari 1920 = 100).

— Arbetstid. —

Ny butikstängningslag i Danmark. Den danska butikstängningslagen av den 19 juni 1908 har under innevarande år undergått en ingående revision, avseende i främsta rummet att bringa ordning i den mängd av tilläggs- och undantagsbestämmelser, som tillkommit under senare år — särskilt under kriget — ävensom att få in i den allmänna lagen de särskilda bestämmelser om söndagsstängning, som förut varit fastställda i den s. k. helgdagslagen. Den nya lagen, i vilken samtliga gällande stadganden om butikstängning sålunda kodifierats, utfärdades den 30 juni 1922.

Den normala affärstiden blir enligt den nya lagen densamma, som tillämpats på grund av den provisoriska lagen av den 30 mars 1920.[1] Stängningstiden är sålunda under vintertiden (16 september—31 mars) fastställd till kl. 7 e. m. utom å lördag, då butikerna få hållas öppna till kl. 9. Sommartiden stänges kl. 6 e. m. å veckans fyra första arbetsdagar, medan affärstiden å fredag och lördag är oförändrad. Tidpunkten för butiks öppnande å morgonen är likaledes under hela året densamma, kl. 6 f. m.

Helt undantagen från lagens tillämpning är bl. a. försäljning av tidningar, böcker, frukt, konfekt o. d. å järnvägsstationer, teatrar, biografer och andra nöjeslokaler, ävensom *tidningsförsäljning* å gatorna. Likaså medgives fartygsproviantering samt utlämning av kol, bensin o. d. till fartyg och motorfordon även efter stängningstid och under helgdagar.

För bagerier bibehållas hittills gällande särskilda bestämmelser, varigenom medgives försäljning intill kl. 8 e. m. å veckans alla dagar (lördagar till kl. 9). Konditorier skola å söndagar stänga kl. 4 e. m. I bageri eller konditori, där enligt polismyndigheternas medgivande servering bedrives efter den ordinarie stängningstiden, skall det vara medgivet att under den tid, sådan servering pågår, jämväl försälja varor till avhämtning. Sistnämnda ur svensk synpunkt anmärkningsvärda klausul har tillkommit på grund av polismyndigheternas vitsord om omöjligheten att någorlunda effektivt upprätthålla förut gällande förbud mot dylik försäljning.

Lagen innehåller i övrigt särskilda bestämmelser rörande bl. a. öppethållande av fotografiateljéer och rakstugor, försäljning genom automater m. m.

(Meddelelser fra Socialraadets sekretariat.)

Arbetstiden för handelsbiträden i England. Under *parlamentets behandling ligger för* närvarande ett av några underhusledamöter framlagt lagförslag, innefattande vissa tillägg till gällande »Shops Acts» med syfte att begränsa arbetstiden för affärsanställda. Förslaget — vars benämning är »Shop Assistants and small Shopkeepers (Facilities) Bill» — avser sålunda att begränsa affärstiden till kl. 9 f. m.—5 e. m., dock endast för så vitt fråga är om butik, som sysselsätter avlönad personal. Syftet med denna inskränkning är, att lagen, jämte det den bereder de affärsanställda ökad vilo- och rekreationstid, skall verka uppmuntrande och bereda lättnader åt sådana biträden, som önska sätta upp egna, smärre butiker att stå till allmänhetens tjänst på tider, när de större affärerna äro stängda.

Den ståndpunkt förslaget företräder står, som det vill synas, i fullständig motsats till den strävan, som i allmänhet kommit till uttryck i modern lagstiftning på detta område, nämligen att hindra uppkomsten av sådana affärsföretag, som under fri konkurrens icke skulle ha existensberättigande, utan leva uteslutande på de möjligheter, som finnas att bedriva affärer efter ordinarie stängningstid. Sannolikt kommer väl förslaget också att från både närings- och socialpolitisk ståndpunkt möta så starkt motstånd, att detsamma icke kommer att någon åtgärd föranleda.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 525.

— Bostadsförhållanden. —

Bostadshyrorna i Danmark år 1921.[1] Enligt uppgifter, som i november 1921 insamlades i samtliga Danmarks städer samt ett hundratal andra tätare bebyggda orter, utgjorde de genomsnittliga hyrorna för lägenheter av olika storlek som följer:

Medelhyra per år för lägenheter om:	Huvudstaden 1916 Kr.	1920 Kr.	1921 Kr.	Ökning i % 1916–21	1920–21	Övriga städer 1916 Kr.	1920 Kr.	1921 Kr.	Ökning i % 1916–21	1920–21
1 rum o. kök .	131	182	195	48·9	7·1	74	124	128	73·0	3·2
2 » » » .	264	341	368	39·4	7·9	152	225	236	55·3	4·9
3 » » » .	380	487	527	38·7	8·2	230	339	356	54·8	5·0
4 » » » .	497	615	668	34·4	8·6	312	461	486	55·8	5·4
5 » » » .	705	898	965	36·9	7·5	408	605	652	59·8	7·8
6 » » » .	943	1 208	1 287	36·5	6·5	510	744	814	59·6	9·4
7 » » » .	1 208	1 597	1 618	33·9	1·3	622	890	995	60·0	11·8
8 o. däröver .	1 908	2 857	2 468	29·4	—13·6	862	1 133	1 249	44·9	10·2
Tillsammans	**421**	**540**	**570**	**36·7**	5·6	**233**	**342**	**363**	**55·8**	**6·1**

I vad mån skiljaktigheter med avseende å hyresstegringen föreligga mellan städer av olika storleksgrupper, ävensom mellan de olika kommunerna inom huvudstaden, framgår av följande sammanställning:

Genomsnittlig hyresstegring (i %)	Köpenhamn	Frederiksberg	Gentofte	Hela huvudstaden	Andra städer med över 15 000 inv.	Städer med 4—15 000 inv.	Städer under 4 000 inv.	Samtl. landsortsstäder
1916—21 . . .	37·8	32·9	45·1	36·7	52·4	58·4	61·7	55·8
1920—21 . . .	6·7	6·6	—3·8	5·6	8·2	5·3	3·4	6·1

Under redogörelseåret liksom närmast föregående hyresår (1919—20) har, efter vad av denna statistik framgår, hyresstegringen varit minst i de smärre städerna, medan under perioden 1916—19 förhållandet var omvänt. Anmärkningsvärd är också den omkastning, som ägt rum i Gentofte, vilken kommun förut företett betydligt större hyresstegring än Köpenhamn—Frederiksberg, men nu visat nedgående hyror. Företeelsen bör ses i samband därmed, att bostadsbeståndet i sagda kommun till ej ringa del utgöres av större lägenheter, bebodda av ägarna själva; hyresuppgifterna äro följaktligen också i många fall beroende på uppskattning.

Rörande de i undersökningen ingående orterna å landsbygden förefinnas inga jämförelsetal för år 1916, utan har man här fått inskränka sig till att beräkna hyresstegringen från 1919 till 1921. För olika lägenhetsgrupper utgjorde denna som följer:

	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 rum o. kök	4 rum o. kök	Flera rum	Genomsnitt
Medelhyra 1919 . . . . Kr.	108	182	280	403	609	**250**
» 1920 . . . . »	141	219	341	474	753	**302**
» 1921 . . . . »	146	239	360	499	782	**320**
Ökning 1919—20 . . . %	30·6	20·3	21·8	17·6	23·7	**20·8**
» 1920—21 . . . »	3·6	9·1	5·6	5·3	3·9	**6·0**

För småhyresgenheterna har, såsom härav synes, såväl hyresstegringen som hyresnivån under senaste året varit större å den rena landsbygden än i landsortsstäderna. Att märka är emellertid härvid, att åtskilliga av de i statistiken medtagna landskommunerna äro belägna omedelbart invid större städer och sålunda starkt influerade av därstädes rådande hyresmarknad.

(Statistiske Meddelelser, IV: 66, h. 4.)

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 59.

Hyresregleringens avveckling i Schweiz. Genom ett den 28 juli 1922 daterat beslut har förbundsrådet partiellt upphävt det den 9 april 1920 utfärdade förbundsrådsbeslutet om hyresreglering m. m., vilket hittills bildat grunden för alla statliga förfoganden på bostadspolitikens område i Schweiz.

Av förbundsrådets för lagändringen redogörande budskap framgår, att de kantonala regeringarna i allmänhet visat en synnerlig återhållsamhet, när det gällt begagna sin befogenhet att avskaffa de av dem på grund av förbundsrådsbeslutet den 9 april 1920 utfärdade föreskrifterna. Förbundsrådet har därför sett sig tvunget att påskynda undanröjandet av sagda extraordinära lagstiftning.

Sålunda hava inskränkningarna i rätten att bestämma hyresbeloppens storlek och att uppsäga hyresavtal blivit upphävda från och med den 1 september 1922 i vad angår byggnader, färdigställda *efter* den 1 januari 1918. *Denna modifikation har man med hänsyn till invändningen*, att de för hyresgästernas skull införda föreskrifterna hämmade byggnadsverksamheten, ansett sig så mycket hellre kunna vidtaga, som byggnadskostnaderna äro så betydande, att en enligt de nuvarande föreskrifterna bestämd hyra (= skälig kapitalränta) i och för sig knappast kunde sättas till högre belopp än den nu har. Vidare upphöra ovanberörda inskränkande bestämmelser att vara tillämpliga även å före den 1 januari 1918 färdigställda lokaler, för så vitt dessa avse yrkesutövning och ej äro förhyrda genom samma kontrakt som en bostadslägenhet i vederbörande fastighet. Ått däremot bestämmelserna fortfarande komma att bestå rörande bostäder, som gjorts färdiga för sitt ändamål före den 1 januari 1918, beror på att i fråga om sådana bostäder ännu föreligger en synnerligen stor disproportion mellan anbud och efterfrågan. Skulle bestämmelserna till hyresgästernas skydd borttagas också i vad angår dessa bostäder, kunde väntas en betydande och allmän hyresstegring, som ej hade något berättigande i hänsyn till fastighetsägarna. Samtliga kantoner med undantag av Övre Unterwalden hava påyrkat bestämmelsernas bibehållande tills vidare. Förbundsrådet, som övergivit avsikten att redan nu besluta upphävandet av den extraordinära hyreslagstiftningen till den 1 maj 1924, beräknar dock att längre fram kunna skrida därtill, om intet oförutsett hinder kommer i vägen. Och regeringen ämnar göra sitt inflytande gällande i syfte att kantonerna själva sätta undantagslagstiftningen ur kraft så snart och i den mån omständigheterna det medgiva.

Tanken att i den permanenta lagstiftningen intaga föreskrifter till hyresgästernas skydd under en eventuellt kommande bostadskris lär förbundsrådet vilja giva sin anslutning endast om förhållandena skulle visa det vara en tvingande nödvändighet, något som knappast synes sannolikt.

Från den 1 september 1922 upphävas likaledes bestämmelserna i förbundsrådsbeslutet den 9 april 1920 om utsträckning av fristen för vräkning vid dröjsmål med erläggande av hyra, om inskränkningar i rätten att förändra, sammanslå och inrätta våningar och att innehava flera våningar samt om befogenhet för kantonerna att åt husvilla personer taga i anspråk vissa ej till bostad avsedda eller nyttjade lägenheter.

Vad särskilt angår föreskrifterna om inskränkning i ägarens förfoganderätt över våningar, hava *de flesta kantoner uttalat sig för deras borttagande.*

Den kantonerna tillagda befogenheten att låta kommunalmyndigheterna bevilja vederbörligen uppsagda hyresgäster, som ej lyckats finna annan bostad, tillstånd att tills vidare kvarbo anses allmänt hava lett till beklagliga konsekvenser och avskaffas från den 1 november 1922.

Från den 30 juni 1923 äro upphävda stadgandena beträffande rätt för kantonerna att i trakter med bostadsnöd vägra inflyttning eller uppehåll för personer, vilkas därvaro ej befinnes nödvändig, och att utfärda föreskrifter mot fastighetshandel i spekulationssyfte.

De nämnda stadgandena uppgivas hava haft stor betydelse för att minska bostadskrisen. Samtliga kantoner utom Aargau hade önskat, att de måtte bibehållas. När förbundsrådet dock funnit sig böra besluta deras sättande ur kraft med juni 1923, har detta skett med beaktande av att under tiden måste undersökas, om och i vad mån åtgärden påkallar ändringar eller kompletteringar i föreskrifterna om arbetslöshetsunderstöd.

De federala stadgandena om kantonernas rätt att giva bestämmelser mot fastighetsspekulation hava endast i ringa utsträckning blivit tillämpade. När de bortfalla, innebär emellertid detta ej hinder för kantonerna att i sin särlagstiftning intaga föreskrifter i ämnet.

För övrigt gäller, att i mån förbundsrådsbeslutet den 28 juli 1922 upphäver beslutet den 9 april 1920, icke inom kantonerna kunna bibehållas bestämmelser av natur att vara oförenliga med det förstnämnda beslutet. (Meddelande från svenska beskickningen i Bern.)

— Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. —

Den nya lagen om ålderdomspensionering i Danmark.[1] Den länge förberedda danska lagen om åldersränta, vilken är avsedd att ersätta den förutvarande lagen om ålderdomsunderstöd till värdiga hjälpbehövande utanför fattigvården, har den 7 augusti 1922 erhållit regeringens stadfästelse och träder i kraft den 1 april 1923.

Rätt till pension skall enligt lagen inträda vid fyllda 65 år, undantagsvis redan vid 62 år (vid konstaterad nedsättning av arbetsförmågan) eller 60 år (efter särskilt beslut av vederbörande kommunala myndighet). För personer, som vid lagens ikraftträdande fyllt 55—60 år, gälla särskilda övergångsbestämmelser.

Nedanstående tablå utvisar pensionsbeloppens storlek (i kronor) för personer, som vid normal ålder inträda i pensioneringen, samt de tillägg, som erhållas, därest ansökan om pension uppskjutes till fyllda 66, 67 eller 68 år:

	Köpenhamn				Städer o. liknande orter				Landsbygden			
Pensionsålder:	65 år	66 år	67 år	68 år	65 år	66 år	67 år	68 år	65 år	66 år	67 år	68 år
Man	552	612	666	726	444	486	534	582	330	366	402	438
Kvinna	504	552	600	648	402	444	480	522	300	330	360	390
Äkta makar . .	1 008	1 104	1 200	1 296	804	882	960	1 038	600	660	720	780

De för äkta makar fastställda beloppen utgå endast i det fall, att båda makarna äro pensionsberättigade. Är så fallet endast med endera maken, utgår pension efter för ensam person gällande tariff. De för högre pensionsålder stipulerade tilläggen utgå däremot, om blott den äldsta av makarna uppnått den högre åldern vid tiden för ingivande av ansökan om pension.

Å de angivna beloppen utgår tillsvidare dyrtidstillägg med 3 kronor (för äkta makar 6 kronor) per halvår för varje belopp av 54 kr., som enligt gällande lag tillkommer gifta statstjänstemän som årlig dyrtidshjälp.

Pensionstagare, som jämte pensionen har annan inkomst, behöver därför ej vidkännas något avdrag, därest inkomsten icke överstiger halva pensionen med tillägg av 100 kronor. Överstiger inkomsten detta belopp, göres avdrag motsvarande 50 % av närmast överskjutande 300 kronor och 75 % av nästa 600 kronor samt fulla beloppet av inkomst därutöver.

Pensionen utbetalas av den kommun, där pensionstagaren är bosatt; har han hemortsrätt i annan kommun, tillkommer det denna att bidraga med $^3/_4$ av kostnaderna. Kommunerna äga vidare att få $^7/_{19}$ av sina sammanlagda pensionsutgifter täckta av statsmedel. Under de fem närmaste åren utgå dessutom extra statsbidrag.

(Meddelelser fra Socialraadets sekretariat.)

Nytt förslag om folkpensionering i Norge. Såsom i denna tidskrift förut omförmälts (årg. 1921, sid. 245), hade norska regeringen för 1921 års storting framlagt ett förslag till lag om folkpensionering (folketrygd), baserat på finansiering uteslutande med allmänna medel (skattesystem). I stortinget visade sig emellertid övervägande stämning vara för en motsatt ordning, grundad på bidrag från de försäkrades sida, och beslöts på grund härav att för närvarande icke upptaga ärendet till avgörande, utan hemställa till regeringen att, innan nytt förslag framlades, bereda de kommunala myndigheterna tillfälle att yttra sig i frågan. Den enquête, som på grund härav anordnades på hösten 1921, gav till resultat, att av 259 kommunalnämnder, som begagnade tillfället att inkomma med yttrande, 145 uttalade sig för skattesystem och 70 för avgiftssystem, medan 44 ställde sig tvekande. Ehuru skattesystemet sålunda visade sig räkna största antalet anhängare bland de hörda myndigheterna, ansåg sig regeringen med hänsyn till stortingets förut intagna ståndpunkt böra lägga avgiftssystemet till grund för sitt nya förslag, vilket framlades den 16 juni innevarande år. För pensionsbeloppens uppbringande till skälig storlek — särskilt vad den nu levande äldre generationen beträffar — har man dock sett sig föranlåten att liksom i vårt land komplettera avgiftspensionerna med av allmänna medel utgående till-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 280; årg. 1921, sid. 246.

läggspensioner. Dessa senare skola till beloppet växla alltefter pensionstagarnas understödsbehov och personliga förhållanden, under det avgiftspensionerna beräknas på grundval av en för alla lika stor avgift — 1 krona per månad — och sålunda bliva oberoende av den försäkrades inkomstställning. Kostnaderna för tilläggspensioneringen ha beräknats komma att uppgå till 1½ miljon kronor under försäkringens första år (1925) samt därefter successivt stiga till 14 miljoner år 1930 och 28 miljoner år 1950, för att sedan — under förutsättning av oförändrat penningvärde — sjunka till c:a 7 miljoner vid övergångstidens slut, omkring år 1995.

(Sociale Meddelelser.)

— Ut- och invandring. —

Utvandringen från Sverige under andra kvartalet 1922. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar uppgick under andra kvartalet 1922 till 2 393 personer, varav 1 558 män och 835 kvinnor. Sammanlagt 2 231 emigranter erhöllo sina utvandringskontrakt godkända av polismyndigheterna i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 148 i Kristiania, Bergen och Trondhjem samt 14 i Köpenhamn. Över svenska hamnar emigrerade dessutom 37 utlänningar.

Antalet i Sverige hemmahörande emigranter, som erhållit sina utvandringskontrakt godkända av polismyndighet i förenämnda städer, utgjorde:

	Stockholm	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Kristiania	Trondhjem	Bergen	Köpenhamn	Summa
April	58	73	9	475	11	21	3	9	659
Maj	106	144	16	709	17	61	—	1	1 054
Juni	65	93	24	459	13	22	—	4	680
2 kv. 1922	**229**	**310**	**49**	**1 643**	**41**	**104**	**3**	**14**	**2 393**
2 » 1921	113	169	36	1 019	32	27	—	20	1 416

Vid jämförelse med andra kvartalet 1921 företer sålunda emigrationen under innevarande år en ökning av 977 personer.

Emigrationen under andra kvartalet 1922 fördelade sig, i den mån utvandringskontrakten godkänts av polismyndigheterna i någon av de förut nämnda svenska, norska och danska städerna, på rikets olika delar sålunda:

Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare	
	Sverige	Norge	Danmark	2:a kv. 1922	2:a kv. 1921
Stockholms stad	64	4	—	68	72
» län	30	—	2	32	20
Uppsala »	7	1	—	8	4
Södermanlands »	25	—	—	25	12
Östergötlands »	71	—	—	71	66
Jönköpings »	178	—	—	178	61
Kronobergs »	92	2	—	94	50
Kalmar »	299	—	—	299	140
Gottlands »	8	—	2	10	8
Blekinge »	114	—	3	117	67
Kristianstads »	81	—	2	83	75
Malmöhus »	72	1	4	77	86
Hallands »	125	1	—	126	70
Göteb. o. Bohus län	149	4	—	153	105
Älvsborgs län	128	3	—	131	78
Skaraborgs »	80	—	1	81	47
Värmlands »	165	15	—	180	93
Örebro »	48	1	—	49	31
Västmanlands »	16	3	—	19	29
Kopparbergs »	135	3	—	138	60
Gävleborgs »	65	1	—	66	61
Västernorrlands »	90	19	—	109	71
Jämtlands »	62	50	—	112	34
Västerbottens »	33	32	—	65	44
Norrbottens »	—	8	—	8	30
Ej angivet »	94	—	—	94	2
Hela riket	**2 231**	**148**	**14**	**2 393**	**1 416**

De i Sverige hemmahörande utvandrarnas fördelning på vissa åldersgrupper framgår av följande översikt:

	Män		Kvinnor		Tillsammans	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Under 15 år	110	7·1	92	11·0	202	8·4
15—20 »	352	22·6	186	22·3	538	22·5
20—30 »	744	47·7	359	43·0	1 103	46·1
30—40 »	241	15·5	104	12·5	345	14·4
40—50 »	72	4·6	47	5·6	119	5·0
50 år och däröver	39	2·5	47	5·6	86	3·6
Summa	1 558	100·0	835	100·0	2 393	100·0

Ut- och invandringen år 1921. Enligt statistiska centralbyråns nu utgivna statistik hava under år 1921 invandrat 8 551 och utvandrat 8 950 personer, motsvarande resp. 1·44 och 1·51 per 1 000 invånare. I motsats mot de tre närmast föregående åren, då antalet invandrare överstigit antalet utvandrare, har sålunda ett emigrationsöverskott förekommit, men har detta varit mindre än något tidigare år alltifrån den första utvandringsperioden på 1860-talet intill 1917.

Beträffande utvandringen till främmande världsdelar har i nedanstående tablå en sammanställning gjorts mellan centralbyråns statistik, vilken grundar sig på uppgifter från prästerskapet (i Stockholm rotemännen), samt de siffror, som av socialstyrelsen förut publicerats i denna tidskrift (sid. 196) efter uppgifter från länsstyrelserna samt norska och danska myndigheter:

	Män	Kvinnor	Summa
Antal utvandrare enligt prästerskapet	2 859	3 022	5 881
» » » länsstyrelserna samt norska och danska myndigheter	2 488	2 574	5 062
Överskott enligt prästerskapets redovisning	371	448	819

Tabellen utvisar ett högre antal emigranter till länder utom Europa enligt prästerskapets uppgifter än enligt länsstyrelsernas och de norska och danska myndigheternas. Överskottet år 1921 är, relativt taget, ej så alldeles obetydligt. Som en av orsakerna härtill kan anföras, att utvandringen över de norska hamnarna, vilken brukat innesluta åtskilliga av prästerskapet ej redovisade emigranter, nu varit tämligen ringa — i allt uppgivas endast 257 svenska emigranter hava tagit vägen över de nämnda norska utvandringshamnarna — samt den svenska utvandringen till främmande världsdelar över danska hamnar ännu obetydligare. Ytterligare någon orsak till överskottet torde emellertid finnas, och det synes troligt, att en del personer, vilka uttagit flyttningsbetyg till utlandet och således i prästerskapets uppgifter blivit räknade som emigranter, sedermera av den ena eller andra anledningen inställt resan, utan att dock rättelse skett i nyssnämnda uppgifter.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

25. F., vars egentliga uppgift var att sköta malmseparatorer, skulle tillfälligtvis hjälpa kulkranskötaren att med spett lösgöra gods, som råkat stocka sig i inloppet till en kvarn. Vid utförandet av detta arbete råkade F. falla ned på kvarnen och klämdes till döds mellan kvarnen och dess fundament.

F. hade antagligen på grund av ovana vid detta arbete intagit en felaktig ställning med ryggen mot kvarnen, varigenom han dels kommit för nära kvarnen, dels antagligen med spettet kommit i kontakt med i kvarnens inmatningsöppning befintliga muttrar, vilka senare torde givit spettet en stöt, så att F. mistat balansen och fallit ned på kvarnen. Till förekommande av olycksfall för framtiden har en plåthuv anbragts till skydd mot muttrarna, varjämte plattformen vid inmatningen blivit försedd med ett skyddsräcke.

26. I en transformatorstation pågick ett mindre ändringsarbete. Samtliga ledningar utom den genomgående bygdeledningen (20 000 V) hade gjorts spänningslösa. Då arbetet var avslutat, skulle montören N. avtorka isolatorerna. Förmodligen har han även velat avtorka dessa för den genomgående ledningen, ty då övermontören efter en stunds bortovaro återkom, fanns N. liggande död invid denna.

N., som väl kände ledningsföringen i stationen, torde ha handlat i ren sinnesfrånvaro.

27. I en transformatorstation pågingo vissa monteringsarbeten. Stationsvakten G. råkade därunder beröra spänningsförande ledning (50 000 V), blev svårt bränd och avled efter några timmar.

En del provisoriska omkopplingar hade gjorts i stationen, för att arbetet skulle kunna utföras under pågående drift. G. ansåg ledningen spänningslös. Den var dock spänningsförande, emedan man glömt att bryta en provisorisk frånskiljare.

Faran vid monteringsarbete, reparation, rengöring, mätning, byggnadsarbete o. dyl. i högspänningsrum är betydlig. Skyddsmedlen ligga i minutiös planläggning och instruktion, varningsanslag, provisoriska skyddsanordningar och utvald personal.

28. En arbetare H. skulle hjälpa en montör vid tillsyn av en kvarnmotor. Denna är uppställd på vagn (1 500 V). Sedan de söndriga smältpropparna utbytts, blev H. tillsagd att ansluta stolpkontakten. Då detta skett, gick han fram till vagnens högspänningsrum och berörde maximalströmställarens utlösningsspole med orden: »Kan det göra något, att den är uppbränd?» Han dödades omedelbart.

Olyckans orsak är obekantskap med faran, möjligen bristande instruktion.

29. En montör skulle reparera motorn i en tröskmotorvagn (1 500 V). Under arbetet anslöt och bröt han stolpkontakten flera gånger för provning. Vid ett tillfälle, då motorn stod stilla, glömde han troligen, att stolpkontakten var ansluten, berörde en högspänningsledning, fastnade vid denna och föll död ned, då strömmen bröts.

Tillfällig glömska torde vara skuld till olyckan.

30. En montör O. skulle utbyta högspänningsmetallerna för en stolptransformator; sedan han med trätång på vanligt sätt uttagit rören och insatt ny smältråd, skulle han åter lägga in rören. Härvid råkade han beröra högspänningsledningen (10 000 V) och fastnade vid denna. Då strömmen efter en stund bröts, föll O. död ned på betjäningsbryggan. Möjligen har han halkat på den av regn uppblötta bryggan, som saknade räcke.

Transformatorns anordning var uppenbart olämplig. Finnes betjäningsbrygga, skall denna hava räcke och vara så anordnad, att högspänningsledningen icke är omedelbart åtkomlig. Bättre är dock att anordna smältskyddet för betjäning från marken.

31. Verkmästaren H. skulle undersöka en till verket ansluten tröskmotorvagn (500 V), vars mätare icke fungerade. Han förbikopplade mätaren, anslöt åter stolpkontakten, vidrörde den nyss utförda skarven och dödades omedelbart.

Vagnens ledningsföring var något invecklad, och H. förbisåg, att mätaren var spänningsförande fastän motorströmställaren brutits.

32. En lärling T. hos en konditor skulle starta en motor (3-fas, 500 V). Han råkade därvid beröra knivströmställarens spänningsförande delar och dödades så gott som omedelbart.

Anledningen var strömställarens underhaltiga beskaffenhet. Denna saknade skyddskåpa. Det isolerande handtaget hade fallit bort. Skruven, som utgör fäste för handtaget, var ingängad i den mellersta kontaktkniven och alltså spänningsförande. Dessutom var strömställaren så inkopplad, att knivarna i frånslaget läge voro spänningsförande.

Ansvaret för olyckan drabbar mindre anläggningsägaren, som möjligen icke fullt insett faran än den leverantör, som uppsatt en uppenbart underhaltig apparat och icke funnit skäl att verkställa utbyte ens sedan upprepade fel och olyckstillbud inträffat.

33. Under vägbyggnadsarbete inträffade en sprängningsolycka, varvid två man dödades och två skadades. Arbetet, som var ett nödhjälpsarbete, var till största delen rekryterat med arbetslöst folk från ett närliggande järnverk, vilka arbetare ej voro vana vid under vägarbete förekommande arbeten, såsom sprängningar o. d.

Olycksfallsdagens morgon hade arbetsledaren utlämnat order om, att ingen annan än vid arbetet anställde prämkarlen J. finge syssla med laddningar av sprängskott, detta därför att vid tidigare sprängningar icke nödig försiktighet iakttagits. Några dagar före olyckan hade för arbetsledaren anmälts, att stubintråden var dålig, varför order givits att verkställa prov å bitar av densamma. Några anmärkningar hade därefter ej gjorts.

Vid ifrågavarande tillfälle hade för bortskjutning av pinnmo och sten en omkring 1/2 meter lång tunnel grävts in i schaktet. J. hade sedan laddat skottet med 8 st. patroner, varav den ena försetts med knallhatt och stubintråd på vanligt sätt. Skottet hade sedan täckts med stockar. Sedan signal om tändning givits, skulle skottet tändas, men då, på grund av att stubintråden var för kort och ej stack upp över skyddet, det var omöjligt att nå stubintråden med en tändsticka, tog en annan arbetare, verkstadsarbetaren Ö., en bit av trådringen, tände denna och sökte sedan upprepade gånger tända på den till skottet ledande stubintråden. Utan att såväl J. som Ö. lagt märke därtill, hade under dessa försök tråden tänts och gick skottet, medan arbetarna ännu befunno sig vid skottstället.

I skärningen, där skjutningen skedde, arbetade vid tillfället 21 man. Av dessa hade 16 avlägsnat sig vid varningsropet. De övriga ansågo sig tydligen ej behöva avlägsna sig före skottlossaren. Av dessa 5 man blevo 2 dödade, 2 skadade samt 1 oskadad.

Orsaken till olyckan torde få tillskrivas arbetarnas ovana vid sprängningsarbeten samt det förhållandet, att tändtråden tilltagits för kort, och att densamma kanske också varit fuktig. Dagsransonen av ammunitionen förvarades nämligen i en på arbetsplatsen stående verktygslåda, men förbrukades ej dagsransonen, fick återstoden kvarligga i lådan till påföljande dag, och det är antagligt, att en sådan stubintråd hade kommit till användning.

34. O. var sysselsatt med avlastning av mjölsäckar från ett under en hissinrättning (säckhiss) stående fordon, från vilket mjölsäckarna hissades upp till tredje våningen i ett magasin. Hisslinan var i ändan försedd med en krok, i vilken säckkättingen påhäktats. Vid nu ifrågavarande tillfälle hade en länk i järnkättingen brustit, när säcken befunnit sig på c:a 6 1/2 meters höjd, varvid säcken störtat ned och träffat O., som då befann sig under densamma, i ryggen. Kättingen, vars länkar voro 3 mm. i diameter, lär ha varit i bruk endast 4—5 månader och var således tämligen ny. Vid företagen undersökning av den sprängda länken har konstaterats, att densamma i själva brottet endast fasthållits av ett ytterst svagt skal runt om, under det i övrigt genomskärningsytorna icke ens haft kontakt med varandra, vilket emellertid icke vid yttre besiktning av kättingen kunnat iakttagas. Länken har således helt enkelt tjänstgjort som dubbel krok, vilken till slut skulle »räta ut» sig vid för stark påkänning, såsom också nu blev fallet. Här synes således materialfel varit orsaken till bristningen. Anmärkas bör, att vid dylika säckhissar fordonet vanligtvis står något åt sidan om hissinrättningen, vilket även var fallet, då olyckan inträffade. O. tjänstgjorde emellertid icke vid hissningen, men hade oombedd skyndat till hissarens hjälp för att resa en säck på fordonet. Han hade då, utan att tänka därpå, gått mellan väggen och fordonet och kommit att stå rätt under den säck, som var på uppgående och som till följd av bristningen just då störtat ned.

35. F. var hjälpsågare vid en cirkelsåg med rörligt matarbord. En 7 meters rotstock, 10 tum i brösthöjd, höll på att sågas till plank. Första skäret skar, på grund av att stockens rotända var betydligt grövre (c:a 18 tum) än brösthöjdsdiametern, bort en c:a 1·3 m. lång bake. F. var sysselsatt med att skjuta på bordet, för att klingan skulle gå genom sista delen av stocken. Han lutade sig därvid framöver bordet. Då stocken gått igenom klingan, alltså baken lossnat, välte stocken och baken mot arbetssidan av bänken. Baken kom därvid att falla över klingans bakre del, vilken lyfte upp densamma och kastade den som en projektil bakåt. F., som stod på ett avstånd av c:a 2 meter, fick baken i pannan och slungades c:a 2 meter bort mot en stolpe, där han blev liggande medvetslös.

Han insändes oförtövat till lasarettet, där han utan att återfå sansen 3 timmar efter olyckan avled.

Orsaken till olyckan måste anses vara, att cirkelsågen ej var försedd med klyvkniv, men fanns sådan på platsen och uppsattes efter olyckan.

36. R. skulle under växlingstjänst införa tvenne tomvagnar å ett sidospår genom användande av s. k. ryck och råkade därvid taga överbalans och falla från den vagn, på vilken han åkte, ned i spåret. På grund av den stora anhopningen av snö vid sidorna om spåret lyckades han ej hinna undan de efterföljande vagnarna, utan blev överkörd av dessa samt erhöll så svåra skador, att han omedelbart avled.

För att förekomma upprepande av dylika olycksfall har förvaltningen, efter samråd med specialinspektören, å varje lokomotiv låtit anbringa lämpliga hjälpredskap till personalens skydd samt utfärdat föreskrifter om användandet av desamma.

37. En ingenjör C. skulle inkoppla en kokapparat. Strömtillförseln skedde medelst en trepolig sladd, som med ena ändan var ansluten till den fasta ledningen å väggen och vars andra ända på vanligt vis var försedd med tre porslinskontakter för anslutning å kokapparaten. De tre ledarna i sladden voro på vanligt vis invid porslinskontakterna försedda med skydd av spirallindad ståltråd. Till följd av uppvärmningen från kokapparaten hade isoleringen å ledarna skadats och delvis fallit av, varvid kontakt uppkommit mellan ledarna å två faser och resp. spiralskydd. C. fattade med vardera handen om dessa spiralskydd, fick strömmen (220 volt växelström) genom kroppen och kunde på grund av den inträdda förlamningen icke släppa sitt grepp om trådarna. När strömmen av tillställeskommande personer frånslogs, hade livet redan flytt.

Fallet visar, att skyddsbeklädnad å dylika ledningar icke bör bestå av ledande material, utan av skinn eller liknande ämne. Erfarenheten har för övrigt visat, att kontaktanordningarna å värmeapparater, såsom de hittills utförts, varken ur säkerhets- eller driftssynpunkt äro lämpligt konstruerade. Inspektionen har vidtagit åtgärder för att få dessa anordningar förbättrade.

38. För glättning av tyger användes en sidenfinishkalander. Den utgöres i huvudsak av två omkring 2 meter långa valsar av resp. c:a 400 och 600 mm:s diameter. Den undre valsen är medelst hydraulisk kraft höj- och sänkbar ungefär 25 mm. På inmatningssidan c:a 2 dm. från ingreppspunkten finnes en smal skiva längs valsarna. Tygstycket går från en lägre liggande vals över skivan och in mellan valsarna. Vid ena ändan av maskinen sitter remledare med remledarspak, åtkomlig från båda sidor av maskinen. Remtransmissionen drives av elektrisk motor, som ej har annan belastning än denna maskin.

L. tjänstgjorde såsom passare av denna maskin. Det huvudsakligaste arbetet består uti att se till, att tyget icke lagt sig i veck, då det går in mellan valsarna, samt att passa på och sänka undervalsen, då en skarv (söm) i tyget skall passera. Utslätningar av förekommande veck och rynkor skall ock göras, bäst då tyget passerar skivan. Om många veck uppträda eller något veck är svårt att få ut, hinner skötaren icke alltid med utslätandet på detta ställe. För att då icke behöva stanna maskinen, följer han med handen det ställe på tygstycket, där vecket är, för att söka släta ut det.

Detta var händelsen vid ifrågavarande tillfälle. Ett veck var svårt att få ut, och L. följde det inemot valsarna för att hinna klara det utan att behöva stoppa. Han följde emellertid med för länge, så att fingrarna kommo in mellan valsarna.

Han ropade då genast på hjälp. En medhjälpare befann sig på andra sidan om maskinen. Denne sprang runt för att hjälpa, men han kom sig ej för att slå ifrån remledarspaken, förrän hela armen dragits in mellan valsarna.

Armen kunde icke lossas på annat sätt inom rimlig tid än att valsarna drogos baklänges, men hade detta icke någon inverkan på skadan, ty armen var redan genom första valsningen fullständigt förstörd och mannen vanmäktig.

Till förhindrande av liknande olyckor har anvisning lämnats om en skyddsskärm framför valsarna, som omöjliggör, att maskinpassaren kan komma längre fram med händerna än till skivans inre kant. Skyddsskärmen utföres av glest metalltrådsnät och är så anordnad, att om skärmen fälles

upp, för att maskinpassaren skall kunna följa ett veck längre än på skivan, strömmen automatiskt brytes och maskinen stannar.

39. Under växlingstjänst skulle V. sammankoppla en träkolslastad vagn och en timmerlastad, över vilken senares ände en timmerstock vid lastningen placerats så, att dess ände framsköt över vagnsgaveln. V. observerade ej detta, utan blev vid kopplingen klämd mellan den framskjutande timmerstocken och träkolsvagnens gavel samt erhöll så svåra skador, att han påföljande dag avled å lasarettet.

Vederbörande järnvägsbefäl hade utfärdat order om iakttagande av nödig försiktighet vid växlingstjänst, vilken order även delgivits lastningsledaren. På grund av det inträffade olycksfallet har specialinspektören emellertid anmodat järnvägens förvaltning att ytterligare utfärda order om noggrann lastning och om förbud för tillkoppling av vagn, där genom felaktig lastning tillräckligt fritt rum för vagnskopplaren saknas.

40. L. jämte en annan plåtslageriarbetare höll på med att plåtbetäcka taket å en fastighet. Under arbetet härmed kom stegen, på vilken de sutto, att glida ned efter taket, varvid L. föll ned på gatan och slog sig till döds. Den andre arbetaren räddade sig på en balkong.

Stegen kvarhölls genom att ett par i dess ena ände anbragta klossar hade stöd mot taknockens andra sida. På grund av takets ringa lutning gledo klossarna över taknocken med nämnda påföljd.

Räddningslina fanns anbringad på stället, och arbetarna voro tillsagda att använda densamma, vilket de dock uraktlåtit.

41. S. tjänstgjorde som bromsare på ett bispårtåg från Stockholm N. till Tomteboda, vilket brukat avgå direkt från magasinet, varvid en del av vagnarna stodo inne i magasinet. S. befann sig i magasinet, när tåget avgick, och skyndade att taga plats, men kom att stiga på en låst personvagn, vars bromsarvev var anbragt vid motsatta gaveln. Han försökte då att springande genom magasinet uppnå den andra plattformen, men under tiden hann vagnen fram till magasinsporten, varvid S. blev så illa klämd mellan vagnen och dörrposten, att han efter några dagar avled av skadorna.

För att för framtiden undvika dylika olyckshändelser är order utfärdad att icke avsända tåg, medan vagnar befinna sig inne i magasinet, varjämte breddning av magasinsporten är ifrågasatt.

42. P. var sysselsatt med att transportera järnplåtar in i radiatorverkstaden och upp på en där befintlig, omkring 3 meter hög hylla. Plåtarna vägde 25 à 30 kg. stycket. Mot hyllan stod en vanlig stege. För plåtarnas upplyftande på hyllan begagnade han sig av det sättet att medelst ett rep, försett med järnkrok, upphissa plåtarna från golvet till hyllan.

På 1½ meters höjd över hyllan låg en axelledning med 50 mm:s axel, som hade en hastighet av omkring 300 varv per minut.

Åsyna vittne till olycksfallet finnes icke. Då närstående på P:s rop uppmärksammade honom, stod han vid axelledningen med högra handen av repet fastsnärjd vid axeln. På grund av den härav ökade belastningen hade drivremmen till axeln slirat av. Omedelbart efter hade av tillståndeskommande drivmotorn stoppats.

Huru P. kommit i angivna läge har icke med säkerhet blivit utrönt, men av förhandenvarande omständigheter synes sannolikt, att P. vid sitt hanterande av repet råkat kasta detta på sådant sätt mot axeln, att repet börjat följa axeln i dess rotation, och att P. icke hunnit lösgöra sin hand från repet, innan han blev indragen mot axeln av detsamma.

Olyckan förorsakade P. ett svårartat armbrott, varav döden följde efter tre dagar.

Efter olyckan hava erforderliga skyddsanordningar uppsatts.

Yrkesinspektionens verksamhet under andra kvartalet 1922.

	Inspekterade arbetsställen	Sammanlagt arbetarantal	Sammanlagt kraftbelopp	Inspektions- och resedagar	Lämnade skriftliga meddelanden	Ink. protokoll över besiktning av ångpannor	Ink. protokoll över besiktning av kokare o. d.	Ink. intyg över besiktning av hissar och kranar	Inkomna anmäln. om olycksfall	Därav olycksfall med dödlig utgång	Framställningar till länsstyrelserna	Anmälningar till åtal	Lämnade eftergifter
			eff. hkr.										
Yrkesinspektörerna													
I distriktet	66	4 543	4 583	66	12	99	1	96	600	2	—	—	—
II »	128	3 886	17 276	57	31	94	—	3	761	4	—	—	—
III »	119	1 993	12 886	44	49	102	—	10	527	—	—	1	—
IV »	151	3 730	15 187	75	56	69	10	4	439	3	—	1	—
V »	168	2 210	6 668	108	83	88	3	37	954	9	1	12	1
VI »	128	1 051	10 348	63	51	123	42	64	985	6	2	10	5
VII »	59	3 269	13 936	46	13	63	2	68	816	3	1	4	—
VIII »	140	3 461	19 176	58	83	88	8	5	1 063	6	2	1	—
IX »	105	3 423	20 848	84	91	83	36	8	925	10	4	3	—
Yrkesinspektrisen	176	10 270	—	123	53	—	—	—	—	—	—	—	—
Sprängämnesinspektören	7	272	663	27	24	—	—	—	20	—	—	—	—
Summa	**1 247**	**38 108**	**121 571**	**[4] 751**	**546**	**[6] 809**	**[8] 102**	**295**	**7 090**	**43**	**10**	**32**	**6**
Underinspektörerna													
I distriktet	389	1 345	2 745	117	57	95	—	—	—	—	—	—	—
II »	581	744	10 718	142	14	111	—	—	—	—	—	—	—
III »	320	483	6 079	89	61	168	—	—	—	—	—	—	—
IV »	259	476	4 154	88	27	162	—	—	—	—	—	—	—
V »	751	1 014	9 001	158	39	53	—	—	—	—	—	—	—
VI »	469	2 714	3 162	187	22	28	—	—	—	—	—	—	—
VII »	428	1 774	3 445	111	30	50	—	—	—	—	—	—	—
VIII »	275	827	3 978	74	9	67	—	—	—	—	—	—	—
IX »	121	788	383	40	18	18	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**[1] 3 593**	**[2] 10 165**	**[3] 43 665**	**1 006**	**277**	**[7] 752**	—	—	—	—	—	—	—
Skogshärbärgesinspektören	**[9] 173**	**2 135**	—	**34**	**10**	—	—	—	—	—	—	—	—
Bergmästarna													
Norra distriktet	3	2 515	19 730	9	3	—	—	—	94	1	—	—	—
Gävle—Dala distrikt	6	1 441	8 443	8	2	—	—	—	106	—	—	—	—
Östra distriktet	11	186	2 540	11	—	—	—	—	17	1	—	—	—
Mellersta distriktet	—	—	—	—	—	—	—	—	88	1	—	—	—
Västra »	—	—	—	—	—	—	—	—	73	—	—	—	—
Södra »	6	20	66	5	3	—	—	—	207	—	—	—	—
Summa	**26**	**4 162**	**30 779**	**[5] 33**	**8**	—	—	—	**585**	**3**	—	—	—
Järnvägsinspektörerna													
vid statens järnvägar													
för säkerhetstjänsten	1	100	—	2	18	—	—	—	447	1	—	—	—
» trafiktjänsten					6								
» rullande materiel	12	—	—	31	27	—	—	—	—	—	—	—	—
vid enskilda järnvägar	319	3 152	—	41	113	—	—	—	109	1	—	—	—
Summa	**332**	**3 252**	—	**74**	**164**	—	—	—	**556**	**2**	—	—	—
			kilowatt										
Elektr. inspektörerna													
Norra distriktet	30	27	1 393	—	18	—	—	—	3	2	1	1	—
Östra »	16	15	1 200	—	16	—	—	—	6	1	—	—	—
Västra »	46	63	7 700	—	26	—	—	—	3	1	—	—	—
Södra »	30	30	2 600	—	12	—	—	—	6	2	1	—	—
Summa	**122**	**135**	**12 893**	—	**72**	—	—	—	**18**	**6**	**2**	**1**	—

[1] Härav 1 443 inom jordbruk, 688 inom hantverk och 1 462 inom annan verksamhet. — [2] Härav 1 330 inom hantverk och 8 835 inom annan verksamhet. — [3] Härav 25 075 inom jordbruk, 1 868 inom hantverk och 16 722 inom annan verksamhet. — [4] Härav 418 för inspektörerna och 333 för assistenterna. — [5] Härav 16 för bergmästarna och 17 för gruvingenjörerna. — [6] Härav större besiktning i 225 fall och mindre i 584 fall. — [7] Härav större besiktning i 220 fall och mindre i 532 fall. — [8] Härav större besiktning i 41 fall och mindre i 61 fall. — [9] Avser antalet inspekterade härbärgen (härav 75 inspekterade av specialinspektören och de övriga av lokala tillsynsorgan).

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Augusti månad år 1922.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under augusti månad.

Översikt av verksamheten under *augusti* månad 1922.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	4 759	2 051	1 904	3 229	3 184	2 062	**7 988**	**5 235**	**3 966**
Stockholms län	2 715	1 248	1 139	618	759	419	**3 333**	**2 007**	**1 558**
Uppsala stad och län	938	471	389	187	160	121	**1 125**	**631**	**510**
Södermanlands län	889	370	244	381	447	226	**1 270**	**817**	**470**
Östergötlands län	2 211	750	625	486	432	224	**2 697**	**1 182**	**849**
Norrköping	767	156	154	158	175	105	**925**	**331**	**259**
Jönköpings län	1 025	269	228	178	169	79	**1 203**	**438**	**307**
Kronobergs län	429	98	85	81	117	54	**510**	**215**	**139**
Norra Kalmar län	151	72	69	42	45	30	**193**	**117**	**99**
Södra Kalmar län	385	217	208	127	131	91	**512**	**348**	**299**
Gottlands län	131	60	43	51	67	25	**182**	**127**	**68**
Blekinge län	525	270	244	283	245	123	**808**	**515**	**367**
Kristianstads län	694	403	341	361	341	192	**1 055**	**744**	**533**
Malmöhus län: Malmö	1 569	347	323	1 090	735	474	**2 659**	**1 082**	**797**
Malmöhus län: Lund	258	85	69	121	91	68	**379**	**176**	**137**
Malmöhus län: Landskrona	467	175	173	28	33	15	**495**	**208**	**188**
Malmöhus län: Hälsingborg	700	243	238	228	167	120	**928**	**410**	**358**
Malmöhus län: Ystad	124	84	57	108	70	42	**232**	**154**	**99**
Malmöhus län: Trälleborg	344	262	256	44	31	29	**388**	**293**	**285**
Malmöhus län: Eslöv	155	88	77	38	44	28	**193**	**132**	**105**
Malmöhus län: Skurup	73	53	43	46	35	21	**119**	**88**	**64**
Hallands län	387	210	161	121	190	84	**508**	**400**	**245**
Göteb. o. Bohus län	616	273	246	122	136	46	**738**	**409**	**292**
Göteborg	3 710	1 536	1 470	997	1 006	680	**4 707**	**2 542**	**2 150**
Älvsborgs län	423	182	155	72	165	52	**495**	**347**	**207**
Skaraborgs län	1 204	801	543	505	795	377	**1 709**	**1 596**	**920**
Värmlands län	1 058	623	558	128	232	115	**1 186**	**855**	**673**
Örebro län	1 189	590	527	272	363	188	**1 461**	**953**	**715**
Västmanlands län	1 781	572	531	272	281	167	**2 053**	**853**	**698**
Kopparbergs län	1 126	377	371	225	204	134	**1 351**	**581**	**505**
Gävle stad och län	323	141	140	150	145	110	**473**	**286**	**250**
Västernorrlands län	399	180	168	55	75	32	**454**	**255**	**200**
Jämtlands län	262	170	163	123	148	113	**385**	**318**	**276**
Västerbottens län	162	98	83	157	155	112	**319**	**253**	**195**
Norrbottens län	117	95	64	99	109	81	**216**	**204**	**145**
Tillsammans aug. 1922	**32 066**	**18 620**	**12 089**	**11 183**	**11 482**	**6 839**	**43 249**	**25 102**	**18 928**
» juli 1922	*32 620*	*12 401*	*11 485*	*8 756*	*7 998*	*4 910*	*41 376*	*20 399*	*16 395*
» aug. 1921	44 597	12 104	10 605	11 665	11 849	6 454	56 262	23 953	17 059
» » 1920	16 014	13 124	9 457	8 031	12 313	5 753	24 045	25 437	15 210
» » 1919	16 509	12 457	9 454	8 134	12 982	5 914	24 643	25 439	15 368

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					aug. 1922	juli 1922	aug. 1921	aug. 1922	juli 1922	aug. 1921
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	7 024	7 509	4 112	2 997	183	154	153	73	83	75
Industri och hantverk	11 868	12 632	2 317	2 107	545	648	589	91	90	96
Sjöfart och fiske	3 718	3 831	1 362	1 312	281	274	—	96	95	—
Handel och samfärdsel	2 622	2 822	959	909	294	451	601	95	90	91
Husligt arbete	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Annat arbete	4 721	5 268	4 870	4 764	108	116	315	98	99	97
Summa	**29 956**	**32 066**	**13 620**	**12 089**	**235**	**263**	**368**	**89**	**93**	**88**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	720	740	1 325	478	56	44	39	36	36	30
Industri och hantverk	707	864	435	218	199	205	647	50	54	67
Sjöfart och fiske	120	129	92	67	·	105	—	·	73	—
Handel och samfärdsel	1 809	1 955	1 264	824	155	129	128	65	69	65
Husligt arbete	5 599	7 211	8 361	5 247	86	105	79	63	64	57
Annat arbete	262	284	5	5	·	·	·	·	·	·
Summa	**9 217**	**11 183**	**11 482**	**6 839**	**97**	**109**	**78**	**60**	**61**	**54**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning	7 744	8 249	5 437	3 475	152	126	124	64	71	63
Jordbruk	7 195	7 676	5 340	3 380	144	114	123	63	70	61
Skogshushållning	549	573	97	95	·	408	142	·	100	97
Industri och hantverk	12 575	13 496	2 752	2 325	490	592	594	84	85	94
Gruvdrift och malmförädling	1 383	1 401	43	43	·	·	·	·	·	·
Jord-, sten- och glasindustri	528	539	204	191	264	644	1300	94	94	96
Metall- och maskinindustri	5 048	5 404	265	202	2039	2058	3464	76	78	81
Trävaruindustri	709	754	107	85	705	837	647	79	87	98
Byggnadsverksamhet	1 813	1 925	1 387	1 280	139	169	115	92	91	98
Läder-, hår- och gummiindustri	139	166	18	16	·	·	·	·	·	·
Textilindustri	143	155	160	37	97	151	1072	23	20	95
Beklädnadsindustri	444	508	134	93	379	462	767	69	68	65
Närings- och njutningsmedelsindustri	531	737	277	240	266	198	238	87	90	81
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	159	173	28	26	·	·	·	·	·	·
Trämasse- och pappersindustri	220	224	41	27	·	·	·	·	·	·
Grafisk industri	213	217	18	15	·	·	·	·	·	·
Ej särskilt specificerade	1 245	1 293	70	70	·	·	·	·	·	·
Sjöfart och fiske	3 838	3 960	1 454	1 379	272	262	—	95	94	—
Handel och samfärdsel	4 431	4 777	2 223	1 733	215	237	338	78	76	77
Kontors-, bank- o. d. personal	619	634	106	86	598	577	584	81	73	83
Butiks- och magasinspersonal	891	960	187	150	513	544	532	80	75	71
Hotell- och restaurangpersonal	1 010	1 143	929	621	123	94	104	67	70	65
Transportarbetare	1 689	1 803	737	679	245	414	398	92	91	84
Allmän eller litterär verksamhet	189	203	252	186	81	120	144	74	69	60
Ej särskilt specificerade	33	34	12	11	·	·	·	·	·	·
Husligt arbete	5 602	7 215	8 361	5 247	86	105	79	63	64	57
Annat arbete	4 983	5 552	4 875	4 769	114	121	323	98	99	97
Summa	**39 173**	**43 249**	**25 102**	**18 928**	**172**	**203**	**235**	**75**	**80**	**71**

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 275 platser, varav 1 969 manliga och 306 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 192, 1 821 och 371 samt under nästlidna månad resp. 2 490, 2 156 och 334.

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**6 936**	**4 015**	**2 902**	**573**	**97**	**95**	**1 399**	**43**	**43**	**535**	**197**	**187**	**5 307**	**246**	**189**
1	Stockholms stad	26	3	3	2	—	—	—	—	—	20	6	6	1 003	71	48
2	Stockholms län	1 179	602	510	31	2	—	223	—	—	30	50	50	412	24	23
3	Uppsala stad och län	404	216	150	12	—	—	6	—	—	14	15	15	100	13	12
4	Södermanlands län	395	238	112	2	—	—	—	—	—	—	—	—	181	11	11
5	Östergötlands län	1 042	398	277	10	4	4	53	14	14	87	14	14	347	14	14
6	Norrköping	272	56	55	—	—	—	—	—	—	1	—	—	92	2	2
7	Jönköpings län	224	106	72	8	1	1	18	—	—	14	14	10	357	2	1
8	Kronobergs län	57	23	10	7	2	2	1	—	—	37	7	7	12	1	1
9	Kalmar län	159	72	60	1	—	—	—	—	—	2	2	2	102	1	1
10	Gottlands län	90	40	28	—	—	—	—	—	—	10	8	5	—	—	—
11	Blekinge län	91	57	38	—	—	—	10	—	—	24	—	—	48	—	—
12	Kristianstads län	435	301	245	7	—	—	24	22	22	31	11	9	34	7	6
13	Malmöhus län: Malmö	71	69	61	—	—	—	—	—	—	3	—	—	287	12	10
14	Hälsingborg	47	41	38	—	—	—	20	—	—	2	—	—	51	2	1
15	Övriga anstalter	350	382	320	1	—	—	—	—	—	5	—	—	306	24	20
16	Hallands län	112	95	55	1	—	—	—	—	—	9	—	—	45	6	3
17	Göteborgs och Bohus län	57	53	30	—	—	—	—	—	—	182	50	50	65	1	1
18	Göteborgs stad	94	94	84	—	—	—	1	—	—	4	—	—	792	25	13
19	Älvsborgs län	51	46	26	1	—	—	3	—	—	2	—	—	36	7	2
20	Skaraborgs län	1 004	660	404	—	—	—	—	—	—	7	5	5	50	2	2
21	Värmlands län	86	68	48	128	—	—	81	1	1	12	1	1	169	—	—
22	Örebro län	260	148	102	103	8	8	319	6	6	19	6	5	146	4	1
23	Västmanlands län	320	154	113	5	4	4	498	—	—	—	—	—	374	9	9
24	Kopparbergs län	47	17	13	146	—	—	141	—	—	9	—	—	243	1	1
25	Gävle stad och län	9	4	3	22	1	1	1	—	—	1	—	—	37	3	3
26	Västernorrlands län	4	10	2	—	—	—	—	—	—	10	8	8	6	—	—
27	Jämtlands län	14	22	16	80	75	75	—	—	—	—	—	—	5	—	—
28	Västerbottens län	33	34	24	6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
29	Norrbottens län	3	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	3	3
	Kvinnliga avdelningen	**740**	**1 325**	**478**	—	—	—	**2**	—	—	**4**	**7**	**4**	**97**	**19**	**13**
1	Stockholms stad	2	4	3	—	—	—	—	—	—	4	6	3	71	16	12
2	Stockholms län	81	128	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	22	18	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	75	133	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	60	64	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
7	Jönköpings län	15	44	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	6	17	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	6	20	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	6	20	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	18	42	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	42	92	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	14	47	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	2	1
14	Hälsingborg	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	48	74	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	14	31	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	27	33	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	4	23	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	6	1	—
19	Älvsborgs län	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	157	307	135	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	15	31	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	34	56	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	47	73	33	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—
24	Kopparbergs län	15	18	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	2	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	15	16	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	3	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, hår- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
746	**105**	**84**	**1 925**	**1 387**	**1 280**	**152**	**15**	**15**	**98**	**2**	**2**	**245**	**18**	**12**	**525**	**209**	**203**	**189**	**19**	**18**	
82	28	21	533	466	404	25	6	6	5	1	1	55	7	3	313	197	197	9	2	1	1
24	5	3	155	387	383	10	2	2	2	—	—	8	1	1	13	2	1	9	—	—	2
22	6	5	28	12	10	1	—	—	—	—	—	6	1	—	22	1	—	—	—	—	3
20	—	—	9	5	5	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	4
100	8	8	183	31	31	3	—	—	5	—	—	6	—	—	20	—	—	9	2	2	5
26	—	—	64	2	2	1	—	—	34	—	—	3	—	—	6	—	—	1	—	—	6
79	9	8	56	1	1	5	1	1	2	—	—	5	—	—	10	—	—	26	—	—	7
28	3	3	15	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8
17	—	—	32	4	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	10
5	—	—	24	4	3	6	—	—	—	—	—	4	—	—	6	—	—	2	—	—	11
11	—	—	11	10	8	2	—	—	1	—	—	1	—	—	10	2	1	—	—	—	12
37	2	2	103	50	42	22	2	2	9	1	1	38	—	—	23	1	—	26	—	—	13
3	—	—	31	3	3	10	—	—	2	—	—	7	—	—	6	—	—	4	9	9	14
13	1	1	37	13	7	38	—	—	2	—	—	12	1	1	29	—	—	4	—	—	15
17	1	—	35	10	5	5	—	—	10	—	—	7	—	—	11	—	—	—	—	—	16
3	—	—	19	5	5	—	—	—	6	—	—	—	—	—	3	—	—	5	—	—	17
86	18	15	138	84	80	5	—	—	10	—	—	26	1	—	20	3	3	6	6	6	18
4	2	1	99	26	24	1	1	1	8	—	—	1	—	1	1	—	—	16	—	—	19
4	—	—	28	19	19	2	1	1	—	—	—	—	—	—	9	2	1	9	—	—	20
72	2	—	47	28	28	8	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	21
14	6	4	23	12	2	2	2	2	—	—	—	54	4	4	5	1	—	—	—	—	22
28	—	—	97	18	18	2	—	—	—	—	—	7	—	—	8	—	—	—	—	—	23
17	—	—	18	95	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
5	—	—	16	19	19	3	—	—	1	—	—	3	1	1	3	—	—	—	—	—	25
1	—	—	8	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
13	—	—	96	59	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	27
12	10	10	8	4	4	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	28
3	4	3	12	9	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
8	**2**	**1**	—	—	—	**14**	**3**	**1**	**57**	**158**	**35**	**263**	**116**	**81**	**212**	**68**	**37**	**34**	**9**	**8**	
8	2	1	—	—	—	6	2	1	17	5	5	129	52	31	103	22	15	15	3	3	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	5	2	4	4	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	2	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	4	3	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	5	4	5	—	—	4	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	6	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	—	—	—	1	1	1	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	23	2	—	—	2	2	2	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	2	—	1	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	3	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	58	15	12	25	5	2	5	—	—	13
—	—	—	—	—	—	5	—	—	1	—	—	6	1	1	2	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	1	3	2	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	50	8	1	1	1	1	1	—	3	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	1	—	14	7	5	22	6	3	33	4	—	3	4	3	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	18	13	9	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	50	2	8	1	—	6	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	7	7	—	1	1	1	2	1	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	1	1	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**158**	**6**	**6**	**201**	**15**	**13**	**1202**	**55**	**55**	**3831**	**1362**	**1312**	**393**	**72**	**64**
1	Stockholms stad	28	—	—	84	7	7	242	9	9	503	166	153	193	31	29
2	Stockholms län	3	—	—	8	2	—	63	5	5	67	3	4	12	1	1
3	Uppsala stad och län	—	—	—	1	—	—	24	2	2	1	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	2	—	—	40	2	2	68	12	12	3	—	—
5	Östergötlands län	2	—	—	7	—	—	48	8	8	11	—	—	12	1	1
6	Norrköping	5	1	1	6	1	1	17	—	—	107	35	35	1	—	—
7	Jönköpings län	10	—	—	8	—	—	34	—	—	5	—	—	6	—	—
8	Kronobergs län	10	—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	13	—	—	96	101	101	3	2	2
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	1	1	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	20	8	8	111	63	63	2	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	1	—	—	12	1	1	8	2	2	2	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	—	—	—	23	1	1	111	4	4	169	55	52	60	6	4
14	Hälsingborg	1	—	—	1	—	—	7	—	—	386	160	159	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	10	1	1	26	8	8	201	72	72	4	—	—
16	Hallands län	18	—	—	—	—	—	2	—	—	69	23	23	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	15	—	—	1	—	—	1	—	—	44	7	5	—	1	—
18	Göteborgs stad	23	1	1	28	2	2	48	1	1	1492	453	429	59	24	22
19	Älvsborgs län	3	—	—	1	—	—	11	1	1	3	—	—	2	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	8	1	—
21	Värmlands län	11	—	—	2	—	—	207	2	2	1	3	3	2	—	—
22	Örebro län	2	—	—	2	1	1	23	1	1	3	—	—	4	—	—
23	Västmanlands län	3	—	—	10	—	—	161	—	—	2	—	—	10	—	—
24	Kopparbergs län	12	—	—	2	—	—	45	—	—	—	—	—	2	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	2	—	—	11	—	—	122	62	62	1	1	1
26	Västernorrlands län	6	—	—	—	—	—	3	1	1	297	115	115	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	—	2	2
28	Västerbottens län	6	4	4	—	—	—	4	1	1	3	1	1	4	1	1
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	1	1	1	46	23	20	2	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**66**	**35**	**21**	**16**	**3**	**2**	**91**	**15**	**15**	**129**	**92**	**67**	**241**	**34**	**22**
1	Stockholms stad	41	25	17	14	2	2	5	1	1	37	35	31	128	18	13
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	13	—	—	2	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	5	1	1	—	—	—	—	2	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	5	—	—
6	Norrköping	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	2	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	23	—	—	—	—	—	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	4	2	2	2	1	—	33	11	11	5	—	—	86	5	4
14	Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	3	1	1	7	3	3	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	17	7	2	—	—	—	—	—	—	65	37	21	10	7	3
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	2	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	7	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	1	1	1
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän el. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
628	**111**	**103**	**97**	**32**	**29**	**1 621**	**639**	**610**	**51**	**99**	**97**	**32**	**6**	**6**	**4**	—	—	**5 268**	**4 870**	**4 764**	
304	69	64	34	9	9	532	207	190	24	95	93	2	1	1	—	—	—	740	670	659	1
28	—	—	7	2	1	72	4	4	—	—	—	1	—	—	4	—	—	354	151	151	2
7	—	—	—	1	1	24	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	266	201	191	3
17	—	—	—	—	—	8	3	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	139	98	98	4
11	2	2	5	2	2	74	22	22	1	—	—	—	—	—	—	—	—	175	230	226	5
9	2	2	2	—	—	36	40	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	17	17	6
4	—	—	—	—	—	22	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	131	130	7
1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	234	58	58	8
2	—	—	—	1	1	21	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	74	105	105	9
—	—	—	7	3	2	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	5	10
4	—	—	—	—	—	23	10	9	—	—	—	1	—	—	—	—	—	144	128	123	11
3	—	—	1	—	—	8	2	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	92	44	44	12
76	10	10	8	—	—	290	27	27	—	—	—	9	—	—	—	—	—	204	107	107	13
9	—	—	—	—	—	17	5	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	95	22	22	14
12	3	3	2	—	—	52	153	153	—	—	—	2	—	—	—	—	—	315	89	89	15
4	—	—	—	—	—	17	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	74	74	16
1	1	—	—	—	—	12	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	201	155	155	17
79	20	18	16	2	2	196	118	111	16	—	—	16	5	5	—	—	—	555	679	678	18
4	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	162	99	99	19
4	—	—	1	1	1	12	—	—	3	2	2	—	—	—	—	—	—	59	108	108	20
3	—	—	—	—	—	16	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	212	515	472	21
11	—	—	2	—	—	39	6	6	—	—	—	1	—	—	—	—	—	157	385	385	22
11	—	—	1	—	—	42	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	202	384	384	23
2	—	—	5	2	2	26	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	411	260	258	24
8	—	—	—	1	1	24	9	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	53	40	40	25
2	—	—	—	1	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	38	34	26
1	—	—	3	6	5	9	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	33	6	6	27
4	1	1	2	1	1	19	10	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	29	26	28
7	3	3	—	—	—	7	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	42	20	29
332	**76**	**47**	**1046**	**897**	**592**	**182**	**98**	**69**	**152**	**153**	**89**	**2**	**6**	**5**	**7211**	**8 361**	**5 247**	**284**	**5**	**5**	
130	33	23	449	274	180	52	28	20	72	67	42	1	6	5	1839	2 578	1 649	106	5	5	1
13	4	1	52	83	60	—	—	—	5	13	7	—	—	—	436	522	300	1	—	—	2
—	—	—	7	5	5	—	1	1	—	—	—	—	—	—	156	134	107	—	—	—	3
1	1	—	15	13	9	3	1	1	1	1	—	—	—	—	278	295	163	—	—	—	4
4	1	1	17	18	13	10	1	—	10	9	6	—	—	—	358	335	175	12	—	—	5
2	—	—	10	15	7	—	—	—	1	5	4	—	—	—	111	147	89	8	—	—	6
8	2	2	14	17	12	—	—	—	1	4	2	—	—	—	119	98	52	10	—	—	7
—	—	—	10	14	10	—	—	—	3	1	1	—	—	—	57	80	34	—	—	—	8
—	—	—	20	20	16	3	—	—	—	—	—	—	—	—	109	109	74	2	—	—	9
—	—	—	7	5	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	35	42	15	—	—	—	10
7	—	—	22	23	15	—	—	—	1	1	—	—	—	—	232	173	96	—	—	—	11
14	1	1	42	32	26	6	—	—	1	2	1	1	—	—	252	210	135	—	—	—	12
105	12	8	55	38	15	81	42	24	9	5	1	—	—	—	586	550	387	—	—	—	13
—	—	—	28	20	12	—	1	—	3	—	—	—	—	—	155	139	102	13	—	—	14
3	—	—	11	9	9	10	9	9	3	5	5	—	—	—	285	203	144	19	—	—	15
—	—	—	8	8	6	1	5	5	2	2	—	—	—	—	82	92	56	7	—	—	16
1	1	—	16	15	7	—	—	—	2	3	2	—	—	—	71	84	35	3	—	—	17
27	13	4	46	62	26	13	10	9	17	12	3	—	—	—	620	811	600	100	—	—	18
1	—	—	7	15	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	103	45	—	—	—	19
6	1	1	27	36	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	293	438	212	—	—	—	20
—	—	—	7	16	11	—	—	—	—	1	—	—	—	—	106	184	92	—	—	—	21
—	—	—	28	18	16	3	—	—	2	2	2	—	—	—	182	236	146	1	—	—	22
—	—	—	19	20	16	—	—	—	5	3	2	—	—	—	188	175	107	2	—	—	23
—	—	—	48	30	23	—	—	—	6	6	4	—	—	—	156	150	100	—	—	—	24
2	1	1	10	12	8	—	—	—	3	5	2	—	—	—	125	121	94	—	—	—	25
—	1	—	6	11	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	55	21	—	—	—	26
2	1	1	20	28	24	—	—	—	1	4	4	—	—	—	98	108	81	—	—	—	27
3	2	2	21	18	14	—	—	—	3	2	1	—	—	—	110	112	79	—	—	—	28
3	2	2	24	22	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	77	57	—	—	—	29

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 31 juli 1922.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1]				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar		
		Män		Kvinnor	Tillsammans	Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Antal redovisade		Antal dagar under juli 1922
		Helt betalande	Halvt betalande			Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdeln.	medlemmar	
Bleck- och plåtslagareförbundet	32	500	41	—	541	83	2	—	85	15·7	85	—	23	—	12	—	35	13	339	1 951
Bokbindareförbundet	10	145	30	295	470	15	1	32	48	10·2	48	—	13	—	2	60	75	6	315	1 262
Bryggeriindustriarbetareförbundet	26	1 676	51	699	2 426	79	1	65	145	6·0	145	—	67	—	20	—	87	13	1 795	3 832
De förenade förbunden	44	2 301	117	291	2 709	278	18	40	331	12·2	312	19	61	194	31	—	286	33	2 120	5 537
Elektriska arbetareförbundet	80	2 026	472	—	2 498	463	99	—	562	22·5	543	19	36	63	94	3	196	64	2 173	14 402
Gjutareförbundet	97	2 962	285	7	3 254	1 139	97	6	1 242	38·2	1 242	—	91	51	69	—	211	70	2 207	23 610
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	138	10 436	812	1 298	12 546	2 325	191	344	2 860	22·8	2 685	175	437	599	181	1 448	2 665	90	8 513	53 214
Gruvindustriarbetareförbundet	15	1 048	43	20	1 111	261	16	16	293	26·4	179	114	38	37	15	1	91	9	821	4 466
Handelsarbetareförbundet	88	4 106	726	1 821	6 153	466	170	68	704	11·4	704	—	112	—	59	—	171	54	5 482	18 860
Hatt- o.pälsindustriarbetareförbundet	9	303	35	408	746	92	24	86	202	27·1	172	30	14	—	26	—	40	7	616	3 568
Litografiska förbundet	15	716	44	—	760	35	11	—	46	6·1	45	1	10	—	11	—	21	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	37	1 974	101	936	3 011	146	15	114	275	9·1	229	46	39	46	46	1	132	26	2 349	5 386
Kommunalarbetareförbundet	52	5 479	169	97	5 745	71	4	5	80	1·4	80	—	150	—	10	—	160	14	1 025	1 128
Metallindustriarbetareförbundet	147	—	—	—	61 785	—	—	—	16 833	27·2	—	—	—	—	—	—	—	133	57 832	422 752
Därav: Järnbruksarbetare	43	—	—	—	9 996	—	—	—	1 728	17·3	—	—	—	—	—	—	—	38	8 575	43 759
Mek. verkstadsarbetare	104	—	—	—	51 789	—	—	—	15 105	29·2	—	—	—	—	—	—	—	95	49 257	378 993
Murareförbundet	30	1 517	169	—	1 686	56	7	—	63	3·7	63	—	16	—	5	6	27	10	506	1 231
Måleriarbetareförbundet	32	1 424	62	1	1 487	24	4	—	28	1·9	25	3	19	—	6	2	27	12	780	856
Pappersindustriarbetareförbundet	63	7 265	222	230	7 717	462	23	5	490	6·3	424	66	305	274	160	12	751	35	4 548	8 008
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	40	925	78	94	1 097	147	5	3	155	14·1	155	—	28	24	17	—	69	26	1 009	3 875
Sko- och läderindustriarbetareförb.	28	3 171	521	1 603	5 295	795	180	172	1 147	21·7	1 141	6	97	—	112	45	254	20	4 898	32 983
Skrädderiarbetareförbundet	33	883	51	1 920	2 854	74	9	233	316	11·1	263	53	74	55	10	1	140	21	2 477	6 121
Stenindustriarbetareförbundet	37	1 430	257	—	1 687	120	80	—	200	11·9	200	—	55	—	20	5	80	19	1 094	4 209
Stuckatörförbundet	3	48	1	—	49	22	—	—	22	44·9	22	—	—	—	—	—	—	3	49	580
Sågverksindustriarbetareförbundet	94	6 302	1 035	3	7 340	637	399	1	1 037	14·1	943	94	282	601	132	29	1 044	46	3 689	25 634
Textilarbetareförbundet	28	1 619	138	1 981	3 738	105	3	40	148	4·0	144	4	177	43	55	48	323	8	816	1 441
Tobaksindustriarbetareförbundet	9	563	44	2 521	3 128	40	8	32	80	2·6	80	—	163	—	5	56	224	6	2 652	1 970
Transportarbetareförbundet	24	1 783	117	—	1 900	436	23	—	459	24·2	457	2	86	1	11	22	120	13	1 478	5 633
Träarbetareförbundet	107	5 780	589	4	6 373	1 412	201	—	1 613	25·3	1 609	4	184	85	74	23	366	92	5 872	38 872
Tunnbinderiarbetareförbundet	12	343	28	—	371	42	3	—	45	12·1	32	13	9	—	1	—	10	10	362	1 169
Typografförbundet	10	332	88	15	435	38	9	2	49	11·3	47	2	6	—	10	4	20	9	421	1 273
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	8	531	45	—	576	97	—	—	97	16·8	88	9	21	3	5	—	29	6	482	2 136
Summa	1 348	[2] —	[2] —	[2] —	149 488	[2] —	[2] —	[2] —	29 655	19·8	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	868	116 720	695 959

[1] Jfr noten å sid. 885. — [2] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 31 juli 1922.

Juli månad medförde åter en sänkning av arbetslöshetssiffran. Av de 149 488 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro 29 655 eller 19·8 % arbetslösa den 31 juli mot 21·5 % den 30 juni.[1]

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna juli 1921—juli 1922.

	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli
Sverige	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2	34·8	32·1	30·6	28·6	23·3	21·5	19·8
Norge	15·9	14·7	14·7	15·1	15·7	18·3	20·4	21·3	21·9	21·3	16·3	14·9	12·4
Danmark	16·7	17·7	16·6	18·3	20·8	25·2	28·9	33·1	27·9	24·0	16·1	13·2	12·9
England	16·7	16·5	14·8	15·6	15·9	16·5	16·8	16·3	16·3	17·0	16·4	15·7	14·6
Tyskland	2·6	2·2	1·4	1·2	1·4	1·6	3·3	2·7	1·1	0·9	0·7	0·6	0·6
Nederländerna	7·6	7·3	6·9	7·0	10·0	17·0	20·3	22·2	14·3	11·4	10·5	9·5	9·4
Belgien	21·4	21·7	17·7	13·6	13·9	11·4	11·2	10·1	9·2	8·9	7·0	6·0	5·4
Kanada	9·1	8·7	8·5	7·4	11·1	15·1	13·9	10·6	9·6	10·4	8·7	5·3	—
Nya Syd-Wales	8·4	15·0	12·2	10·5	9·3	17·2	12·3	11·5	12·5	11·4	13·9	—	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror hänvisas till vad därom anfördes i andra häftet av Sociala Meddelanden 1922, sid. 148.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under augusti månad 1922.[2] De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet.[3] Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

En påtaglig tendens till stabilisering av prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse har under denna tid iakttagits, och de under augusti inträffade

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

[2] Preliminära siffror.

[3] För de förändringar i fråga om inhämtandet av det prisstatistiska primärmaterialet, som företagits vid ingången av år 1920, har redogörelse lämnats i häfte n:r 5, årg. 1920.

Medelpris per år (1913—1921) och per månad (aug. 1921—aug. 1922)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	××310	× 401	× 587	729	657	496
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	×1200	1271	963	947
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	××38	× 42	× 50	× 75	91	71
17	råg-, » » »	»	22	23	32	××29	× 36	× 41	× 56	56	46
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	××34	—	—	× 73	73	63
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	58	× 62	× 73	96	111	108
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217
26	mjukt, bil-, bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113
27	ligaste sort, » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321
36	salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113
48	Kaffe (*obränt*), *prima Santos*	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53
53	Ved: björk-, osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090
54	barr- » storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris. —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli[2]) 1922	Aug.[2]) 1922	Höjning (+) eller sänkning (—) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	aug. 1913—aug. 1922	aug. 1921—aug. 1922	
34	33	33	32	30	26	26	25	25	25	25	24	24	+ 71·4	— 29·4	1
19	18	18	18	17	15	14	14	13	13	13	13	13	+ 62·5	— 31·6	2
13	12	12	12	11	10	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	— 30·8	3
536	500	463	460	411	342	330	352	392	348	379	387	390	+ 68·8	— 27·2	4
510	486	451	449	406	330	322	337	378	335	355	361	364	+ 71·7	— 28·6	5
371	366	360	354	342	327	311	293	279	275	266	259	259	+ 57·0	— 30·2	6
256	252	247	238	227	218	207	184	174	168	165	164	165	+ 35·2	— 35·5	7
275	274	268	262	247	199	192	191	156	129	127	181	203	+ 48·2	— 26·2	8
359	370	452	560	591	431	446	340	231	214	219	227	235	+ 64·3	— 34·5	9
283	—	407	445	453	370	386	—	—	—	—	—	—	—	—	10
898	1000	816	763	742	760	756	737	735	755	725	702	652	—	— 27·4	11
51	63	53	51	49	50	50	50	51	51	50	47	42	+ 44·8	— 17·6	12
84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	58	+ 87·1	— 31·0	13
58	57	53	50	48	47	47	47	47	48	48	49	49	+ 58·1	— 15·5	14
77	77	79	82	88	90	92	95	101	105	106	106	106	+ 130·4	+ 37·7	15
75	70	63	58	57	57	56	56	56	55	52	51	51	+ 64·5	— 32·0	16
48	44	40	35	34	33	33	33	32	32	32	32	32	+ 45·5	— 33·3	17
68	63	56	49	49	48	47	47	47	47	46	46	46	+ 70·4	— 32·4	18
74	71	66	56	53	52	51	52	53	54	54	54	54	+ 50·0	— 27·0	19
75	74	72	69	68	67	67	65	64	62	60	59	60	+ 46·3	— 20·0	20
110	107	103	99	96	94	92	91	90	89	86	85	84	+ 104·9	— 23·6	21
134	131	128	123	120	118	117	116	114	113	109	108	108	—	— 19·4	22
94	93	86	83	82	80	79	78	77	77	73	72	72	+ 89·5	— 23·4	23
66	65	59	57	58	56	55	54	53	53	50	50	49	+ 63·3	— 25·8	24
218	214	199	192	189	188	186	183	178	177	171	169	167	+ 119·7	— 23·4	25
116	112	105	99	98	99	96	95	93	92	87	84	84	+ 100·0	— 27·6	26
130	128	120	117	117	114	113	112	110	110	103	99	98	+ 63·3	— 24·6	27
306	298	271	244	230	223	221	217	214	216	221	232	237	+ 89·6	— 22·5	28
246	238	215	193	181	175	173	169	168	170	173	182	187	+ 83·3	— 24·0	29
366	355	337	314	305	303	295	285	279	272	277	279	281	+ 111·3	— 23·2	30
197	192	182	168	169	166	162	157	150	148	148	154	154	+ 113·9	— 21·8	31
318	294	252	225	221	224	229	232	239	241	247	249	248	+ 81·0	— 22·0	32
276	260	205	192	195	186	187	195	195	203	205	203	202	+ 71·2	— 26·8	33
292	321	322	312	296	280	274	269	266	273	291	287	—	—	—	34
327	330	313	288	266	256	249	243	236	236	244	253	262	+ 92·6	— 19·9	35
343	343	329	303	283	273	265	255	252	252	258	264	271	+ 89·5	— 21·0	36
275	273	251	232	213	203	196	195	193	198	201	212	219	—	— 20·4	37
160	161	169	160	157	163	169	163	152	113	111	123	134	+ 81·1	— 16·3	38
270	263	254	246	220	224	236	241	214	163	175	203	216	+ 92·9	— 20·0	39
113	113	94	92	82	78	70	58	72	72	90	88	103	+ 171·1	— 8·8	40
79	80	86	86	78	84	87	85	68	65	67	63	56	+ 51·4	— 29·1	41
116	116	117	112	107	109	124	111	96	92	90	95	94	+ 74·1	— 19·0	42
201	189	184	195	181	213	220	191	154	148	151	168	160	+ 100·0	— 20·4	43
129	131	128	123	116	121	127	124	113	109	111	115	111	—	— 14·0	44
86	86	83	80	80	82	83	83	83	83	83	84	79	+ 75·6	— 8·1	45
68	68	58	54	53	52	51	51	55	49	51	57	49	+ 63·3	— 27·9	46
102	97	94	95	96	100	103	103	109	106	101	100	96	+ 77·8	— 5·9	47
197	196	191	191	190	189	191	191	191	196	238	240	240	+ 46·3	+ 22·8	48
*167	*167	*166	*166	*165	*165	*166	*165	*165	*165	*164	*164	*164	+ 144·8	— 1·8	49
25	24	24	23	23	22	22	22	22	22	22	22	21	—	— 16·0	50
17	17	17	16	16	16	16	16	15	15	15	15	15	+ 150·0	— 11·8	51
46	45	43	43	42	42	41	42	41	39	39	38	38	+ 81·0	— 17·4	52
6290	6070	5810	5550	5360	5160	5030	4960	4890	4840	4840	4830	4870	+ 91·7	— 22·6	53
5080	4890	4710	4420	4150	4020	3940	3830	3780	3750	3750	3730	3750	+ 82·0	— 26·2	54
599	548	548	530	502	508	503	492	478	442	437	440	433	+ 119·8	— 27·7	55
1102	999	976	985	1004	1015	1034	1026	1023	997	972	923	892	+ 123·0	— 19·1	56
603	537	499	491	484	480	518	486	490	450	442	426	418	+ 77·9	— 30·7	57
390	353	317	327	322	325	349	349	348	341	337	332	315	+ 94·4	— 19·2	58
396	353	366	360	360	364	400	387	385	375	366	344	335	+ 75·4	— 15·4	59

** Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

smärre prisfluktuationerna ha ej i någon nämnvärd grad åstadkommit förändring av denna nivå, ehuruväl den konstaterade prishöjningen å vissa varuslag varit något starkare än nedgången å andra. Av de 57 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha under redovisningsmånaden 22 varit föremål för *prissänkning*, däribland vissa bröd- och fisksorter. Fullt *oförändrade* äro medelpriserna å 18 varuslag, bland vilka märkas mjölk, mjöl, kaffe och socker. *Prisstegring* har ägt rum beträffande 17 varuslag, och torde bland dem framför andra böra nämnas smör, margarin, vissa slag av kött, fläsk samt ved.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—augusti 1922. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med augusti 1922, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.
A. Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235
B. »Vägda» medeltal .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201

År 1918				År 1919				År 1920				År 1921				År 1922[1]			
1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	Juli	Aug.
A. 268	305	330	372	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	186
B. 227	255	277	320	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	179	181

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under augusti stigit något, och den »vägda» indexsiffran är nu 2 enheter högre än i juli. Det »ovägda» indextalet kvarstår oförändrat.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 8 av Sociala Meddelanden 1922 (sid. 670), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 juli 1922 till c:a 90 % mot 95 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 april 1922.

[1] Preliminära siffror för juli och augusti.

Arbetsmarknaden under september månad 1922.

Den tendens till fortskridande förbättring, som näringslivet företett under september månad, har även inverkat fördelaktigt på arbetsmarknadens allmänna läge. Sommarmånadernas stegrade exportsiffror ingiva dessutom förhoppning om att nedgången i arbetslöshetssiffrorna skall bli av mera varaktig natur, även om vissa yrkens säsongkaraktär bör tagas i betraktande.

Arbetsförmedlingsrapporterna för september månad utvisa en nedgång i antalet arbetsansökningar på manliga avdelningen, under det att antalet lediga och tillsatta platser ökats, varigenom en ytterligare utjämning av disproportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser vunnits. Siffran för antalet ansökningar på varje hundratal lediga platser har härigenom sjunkit från 172 i augusti månad till 155 under rapportmånaden. Fackföreningarnas arbetslöshetsprocent visar likaledes en fortsatt nedgång. Ultimosiffran för augusti närmar sig 1920 års decembersiffra, men ligger med ganska stor sannolikhet för högt, då ett stort antal såsom arbetslösa rapporterade fackföreningsmedlemmar torde ha sysselsättning utanför respektive fack.

Byggnadsindustrien hade praktiskt taget full sysselsättning för alla yrkesmän, vilket samtidigt medförde rikligare arbetstillfällen inom angränsande fack. Så rapporterade metall- och maskinindustrien någon nedgång i arbetslöshetssiffrorna på grund av beställningar vid byggnads- och reparationsarbeten. Inom gruppen gruvdrift och malmförädling visade ett flertal exporterande företag en utveckling till bättre arbetsmöjligheter, ehuru någon stabilisering av marknaden ännu synes avlägsen. Däremot har den under sommaren stegrade trävaru- och pappersmasseexporten medfört en så stark ökning i behovet av arbetskraft vid sågverk, trämasse- och pappersfabriker, att arbetslösheten inom dessa fack praktiskt taget försvunnit.

Textilindustrien arbetade med normal arbetsstyrka, men visade sig det oaktat ha behov av närmare ett tusental textilarbeterskor. Den grafiska industrien syntes däremot icke kunna erbjuda tillräckligt antal arbetstillfällen.

Den under augusti utbrutna järnvägskonflikten ledde ej under månaden till någon uppgörelse.

Inom jordbruket har tillgången på tillfällighetsarbete under skörde- och tröskningsarbetet varit synnerligen riklig, medan däremot arbetsgivarnas anmälningar om behov av tjänare på stat varit ringa.

I samband med den förestående oktoberflyttningen visade den kvinnliga arbetsmarknaden livlig omsättning, ehuru en märkbar brist å hembiträden alltjämt gjorde sig gällande. Hotell- och restaurangfacket torde

icke under sommarmånaderna ha erbjudit sina utövare några fördelaktiga förtjänstmöjligheter, företrädesvis på grund av depression och dålig väderlek. Medan sommarens inkomst under normala förhållanden för många synes ha räckt till för vinterns uppehälle, har i år behovet av ny anställning gjort sig gällande tidigare än vanligt.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under september samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	*482*	*479*	*381*	*368*	*258*	*215*	*203*	*172*	*155*	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	*341*	*282*	*216*	*231*	*158*	*146*	*126*	*152*	*126*	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	*502*	*514*	*420*	*401*	*275*	*227*	*220*	*178*	*167*	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	*34·8*	*32·1*	*30·6*	*28·6*	*23·5*	*21·5*	*19·8*	*17·4*	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 940.

Socialstyrelsens utredning och förslag rörande lagstiftningen om arbetstidens begränsning.[1]

Den 22 juni 1921 anbefallde Kungl. Maj:t socialstyrelsen att, i samråd med kommerskollegium samt delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet, verkställa en av riksdagen begärd allsidig utredning beträffande dels arbetstidslagens verkningar och dess anpassning efter den internationella lagstiftningen och dels behovet och arten av reglering av arbetsförhållandena inom de verksamhetsgrenar, som ha till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov.

I underdånig skrivelse den 10 mars 1922 framlade socialstyrelsen plan för utredningens förstnämnda del, vilken skulle innefatta:

1) enquête angående de inom olika kretsar rådande uppfattningarna om arbetstidslagens fördelaktiga och ofördelaktiga verkningar,

2) summarisk undersökning angående arbetstidsbegränsningens inverkan på särskilda företag samt

3) specialundersökning rörande arbetstidsbegränsningens ekonomiska verkningar beträffande vissa utvalda arbetsföretag.

De båda förra undersökningsgrenarna voro avsedda att utföras av socialstyrelsen, den sistnämnda av kommerskollegium. Styrelsen ifrågasatte emellertid, huruvida icke utredningen, särskilt med hänsyn till de exceptionella förhållanden, som rått under 8-timmarslagens dittillsvarande giltighetstid, borde uppskjutas.

Genom beslut den 24 mars 1922 anbefallde Kungl. Maj:t socialstyrelsen att skyndsamt igångsätta och fullfölja utredningen samt att med ledning av dess resultat och övriga föreliggande omständigheter utarbeta och före den 1 september 1922 inkomma med förslag till lagstiftning om arbetstidens begränsning att gälla fr. o. m. ingången av år 1924. Efter därom av socialstyrelsen gjord framställning beslöt Kungl. Maj:t den 9 juni 1922 dels anbefalla medicinalstyrelsen att i socialstyrelsens ställe utföra en undersökning av arbetstidsförhållandena för personalen vid anstalter, åsyftande att bereda sjukvård eller att tillgodose därmed jämförligt behov, dels ock förordna, att av statens fattigvårdsinspektör skulle verkställas den del av utredningen, vilken hade till föremål arbetstidsförhållandena inom de verksamhetsgrenar, som hade till uppgift att bereda fattigvård o. d. Inom socialstyrelsen, som är tillsynsmyndighet för alkoholistvården, har vidare verkställts en särskild undersökning rörande arbetstidsförhållandena för personalen vid dylika anstalter.

Sedan den anbefallda utredningen till sina olika delar blivit slutförd, har densamma nu överlämnats till Kungl. Maj:t, tillika med ett inom socialsty-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 381.

relsen utarbetat förslag till reviderad provisorisk lagstiftning om arbetstidens begränsning.

Vad först beträffar socialstyrelsens undersökning, betecknas utredningsresultatens värde såsom begränsat.

De uppgifter, som inkommit, ge emellertid en fyllig och åskådlig bild av de inbördes mycket stridiga uppfattningar rörande 8-timmarslagens betydelse och berättigande, fördelar och nackdelar, som råda inom olika kretsar. Arbetsgivarna, ofta i känsla av att lagen blivit dem påtvingad, instämma till alldeles övervägande del i svenska arbetsgivareföreningens uttalande: »Vi anse den lagfästa arbetstidens införande hava varit en stor olycka för hela vårt land. Den har pålagt industrien tunga bördor, under vilka den nu sviktar. Den har insnört näringslivet i en tvångströja, i vilken detsamma saknar den frihet att utveckla sig, som är ett nödvändigt villkor för dess trivsel. Till det svåra, nära förtvivlade ekonomiska läge, vari vårt land nu befinner sig, har den varit en bidragande orsak. De gynnsamma sociala verkningar, som man väntat sig av densamma, hava icke kunnat konstateras.» — Arbetarna, för vilka lagen även beträffande de arbetargrupper, för vilka den betytt ringa eller ingen minskning i den förut tillämpade arbetstiden, alltid står som en seger i klasskampen, slå undantagslöst vakt om dess samtliga paragrafer, delvis under krav på en tolkning och tillämpning, avsevärt snävare än den nu tillämpade, och ett giltighetsområde av största möjliga omfattning. Den höga uppskattningen av lagen och beredvilligheten att med alla medel kämpa för dess bibehållande skönjer man bakom samtliga arbetarsvar, vare sig de, såsom en fackförening i en landsortsstad, förklara lagen vara »den bästa lag arbetarklassen någonsin fått», eller, såsom Landssekretariatet, lägga huvudvikten vid det förhållandet, att 8-timmarsdagens genomförande i väsentlig mån bidragit till att hos arbetarna befästa tron på möjligheten av att genom fortgående sociala förbättringar så småningom på det fredliga framåtskridandets väg komma till en förbättrad social ställning.

Inför tyngden av dessa båda kompakta åsiktsblock — vilkas inre homogenitet dock, på grund av vissa givna och åtminstone i somliga kretsar allmänt följda direktiv vid frågeformulärens besvarande, i utredningen antagligen framträder såsom starkare än den i själva verket är — må man icke förundra sig över, heter det i utredningen, att jämväl de yttranden, som föreligga från statliga och kommunala verk och myndigheter samt ideella föreningar av olika slag, i stor utsträckning antingen endast blivit ekon av den ena eller andra av nämnda båda uppfattningar eller ock ernått önskad objektivitet endast genom att kringgå de viktigaste kritiska punkterna eller söka överskyla och förflyktiga dem medelst knapphändiga, allmänt hållna talesätt. Det är icke många sagesmän, som ansett det med denna grundsyn förenligt att ingå på en mera detaljerad granskning av 8-timmarslagens sociala och ekonomiska verkningar inom deras resp. verksamhetsområden.

Under sådana förhållanden och med hänsyn till lagens korta giltighetstid och den senaste tidens alldeles exceptionella kastningar mellan feberaktig

verksamhet och djup depression är det knappast att vänta, att undersökningen skall kunna angående denna reforms sociala och ekonomiska följdföreteelser möjliggöra ett objektivt domslut, som kan stå sig inför en allsidig kritisk prövning. Tiden härför är ännu icke mogen, säges det i redogörelsen, och måhända skall den, med hänsyn till nämnda förhållanden, aldrig heller bliva det.

Som förhållandena nu ligga, återstå såsom resultat av utredningen egentligen endast vissa, enligt förmenande tillräckligt dokumenterade fakta, vilka emellertid åtminstone anses kunna bidraga att hålla diskussionen i denna brännande fråga inom något trängre gränser än tillförne och därigenom i sin mån bidraga till en lycklig lösning av detta för vårt näringsliv lika mycket som för vår arbetarklass betydelsefulla spörsmål.

Det torde få anses visst, att det tryck och det band lagen om arbetstidens begränsning lagt på näringslivet kännes och är av mycket olika tyngd och stramhet inom olika delar av detsamma. Detta icke blott på grund av de mycket skiftande nedsättningar lagen i olika fall inneburit av den dittills tillämpade arbetstiden, utan även med hänsyn till de särskilda näringsgrenarnas och yrkenas vitt skiftande krav på rörelsefrihet samt graden av den, vid ytligt betraktande ofta förbisedda, växelverkan det moderna näringslivet för sin utveckling och trivsel påkallar mellan vitt skilda grenar av mänsklig verksamhet. Såsom ett första huvudresultat av utredningen synes man kunna fastslå dess uppvisande av, huru ofantligt ingripande en dylik lag är för hela landets ekonomi och huru oerhört många skiftande specialfall uppstå vid dess tillämpning.

Vad den egentliga tillverkningsindustrien beträffar, synes man åtminstone i viss mån kunnat skaffa sig vederlag för arbetstidsbegränsningen genom en starkare koncentration av arbetet och ökad effektivitet hos detsamma genom tekniska och organisatoriska anordningar, till vilkas alltjämt fortgående förbättring 8-timmarslagen åtminstone inom vissa näringsgrenar tydligen inneburit en kraftig stimulans.

Särskilt kännbara olägenheter har 8-timmarslagen medfört för industrier med kontinuerlig drift. Men även om härvidlag lagens genomförande i många fall varit ägnat att från teknisk-ekonomisk synpunkt väcka berättigade betänkligheter, måste man också erinra sig, att för just dessa skiftarbetare med deras ofta tunga arbete samt långa och tidvis på natten infallande arbetstid den lagstadgade arbetstidsbegränsningen varit särskilt välmotiverad och välkommen.

Ett annat av den lagstadgade arbetstidsbegränsningen föranlett förhållande, som onekligen medfört avsevärda olägenheter, är begränsningen till visst timantal av övertidsarbetet, vilket förut merendels icke avgränsats på annat sätt än genom den merbetalning kollektivavtalen stipulerat för detta slag av arbete. Hithörande lagbestämmelser synas nämligen i avsevärd grad hämma produktionens elasticitet och anpassningsmöjlighet efter behovets skiftningar och lära väl även i viss mån hindra framskapandet av en fast och stabil arbetarkår. I detta avseende kräves allmänt från industriens sida

ett fortgående på den väg, som beträddes vid 1921 års lagrevision, särskilt höjning av det medgivna antalet extratimmar per kalendermånad.

Särskilt framträdande är detta krav inom de på grund av klimatiska och andra förhållanden i vårt land talrika och utpräglade säsongindustrierna. Det framhålles från olika håll med skärpa, att i ett land som vårt med dess långa och ljusa sommardagar men korta och mörka vinterdagar tillämpandet jämväl inom så av årstidernas växling beroende yrken som hantverksfacken och byggnadsindustrien av en lagstadgad 8-timmarsdag, 48-timmarsvecka eller t. o. m. — genom eftergift — 192 timmar per fyraveckorsperiod är oriktigt och obehövligt och att den rätta begränsningen härvidlag vore c:a 2 400 timmar per år. Det anmärkes, att lagen i dess nuvarande lydelse icke omöjliggör en dylik beräkning, men att hinder möta genom en snäv tillämpning, vilken i sin ordning torde stå i samband med förefintligheten av en än snävare arbetaropinion i detta avseende, vilken, även om arbetsrådets praxis härutinnan ändrades, antagligen skulle göra sig gällande genom motsvarande bestämmelser i kollektivavtalen. I detta samband påvisas i utredningen, att man på detta sätt till stor del gjort verkningslös 1921 års lagändring om undantagande från lagen av företag med under 5 arbetare även i något större samhällen.

Vida större svårigheter än med avseende på de direkt produktiva arbetarna synes lagens tillämpning hava vållat beträffande de arbeten, vilka bestå i varornas distribution och transport såväl inom och mellan resp. fabriker och verkstäder som mellan dessa och konsumenterna. Här, där man »arbetar på order och ej efter ackord», har arbetet ej kunnat i avsevärd mån koncentreras och ha personalökningarna därför måst bliva stora. Även om depressionstiden härvidlag gjort övergången relativt mjuk, kvarstå på detta område mycket betydande svårigheter på grund av näringslivets genom arbetsdygnets reducering ökade »spetsbelastning». Särskilt framträda exportindustriens och handelns olägenheter, vilka ökats genom järnvägens och postens förkortning av expeditionstiderna, vare sig denna nu direkt framkallats genom personalens inskränkta arbetstid eller av en allmän strävan att åstadkomma indragningar och besparingar, motsvarande den inträdda trafikminskningen.

Möjliggör utredningen en allmän uppfattning om, huru 8-timmarslagens verkningar framträda inom olika näringsgrenar, måste den avstå från att söka lämna en tillförlitlig siffermässig bild av vad lagens genomförande ekonomiskt betytt för industrien. Det framhålles blott, att de procentuella uttryck för lagens ekonomiska konsekvenser, vilka synas vara allmänt gängse inom företagarkretsar, merendels torde vara alltför höga, vilket ofta torde vara att tillskriva bristande hänsynstagande till arbetslönernas faktiska roll uti de totala produktionskostnaderna.

För en utredning härav måste krävas mera objektiva och djupgående undersökningar efter enhetlig metod. Dylika hava jämväl framlagts av kommerskollegium i en specialundersökning rörande arbetstidslagens ekonomiska verkningar inom industrien. Med stöd av genom särskilda sakkunniga verkställda lokalundersökningar vid ett 40-tal arbetsställen, tillhörande skilda

näringsgrenar, angives här den beräknade kostnadsökningen på 1920 års produktionskostnader till 1·9—5·4 % vid företag med bibehållen produktion och till 3·7—11·8 % för sådana med minskad tillverkning. Dessa procenttal ge inom undersökningens ram en allmän bild av kostnadsökningens tyngd i jämförelse med övriga kostnadsposter vid de olika industrigrenarna. Då det gäller att bedöma lagens inverkan på företagens ekonomiska bärkraft eller räntabilitet, erbjuda de däremot knappast någon direkt hållpunkt. I detta hänseende mera upplysande siffror synas möjliga att erhålla genom en jämförelse mellan den beräknade kostnadsökningen och räntan å det i anläggningarna (fastigheter, maskiner och andra inventarier) bundna kapitalet, beräknat på grundval av det vid tiden för undersökningen gällande penningvärdet, då ju ett företag i normala fall bör lämna en avkomst, som täcker räntan å anläggningskapitalet. En sådan beräkning visar, att kostnadsökningen i några fall överstiger, i andra fall närmar sig och i övriga fall motsvarar en mycket väsentlig del av kapitalräntan.

Liksom i fråga om uppgiftslämnarnas kostnadsökningskalkyler ställer sig socialstyrelsens utredning skäligen kritisk till de framkomna uppskattningarna av arbetstidsbegränsningens inverkan på arbetsintensiteten. Dock synas här, heter det, felen kanske oftare föreligga i arbetarsidans kalkyler vilka ej sällan gå ut på, att arbetseffektiviteten ökats till den grad, att man nu producerar lika mycket på 8 timmar som förut på 10. Man har emellertid då vanligen förbisett, att de ackordsförtjänster o. d., varpå beräkningarna stödja sig, återspegla ej blott arbetarnas ev. ökade ansträngningar utan även resultaten av de tekniska och organisatoriska förbättringar, med vilka man vetat att ur produktionssynpunkt till viss del kompensera arbetstidens förkortning.

Denna felkälla har man undvikit vid en specialundersökning av arbetsintensitetens växlingar under åren 1900—1921 vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori, varest under hela denna tid tillverkats armégevär av samma typ medelst samma maskinella anordningar. De härifrån meddelade talen för arbetsintensitetens utveckling under hela perioden ge vid handen, att en nära *nog oavbruten stegring ägt rum under denna tid.* Riktas uppmärksamheten särskilt på arbetsintensitetens utveckling under åren 1919—21, då 8-timmarsdagen tillämpats, utvisa jämförelsetalen, att prestationen per arbetstimme alltjämt stegrats, visserligen i betydligt svagare tempo än under krigsåren, men i fullt samma utsträckning som under tiden närmast före krigsutbrottet. Följden härav har blivit, att arbetseffektiviteten under dessa år synes hava legat på en högre nivå än någonsin tillförne. Undersöker man, i vad mån angivna ökning kunnat hålla jämna steg med arbetstidens nedsättning, befinnes per vecka och arbetare räknat 1919—21 års produktion visserligen hava nedgått med 7 % från år 1918, då arbetstiden var 53·5 tim. per vecka, men däremot ökat med 8 % från åren 1913—17 och med 29 % från 1908—12, under vilka båda femårsperioder arbetstiden uppgick till 56·5 tim.

Vad beträffar arbetstidsbegränsningens *sociala* verkningar, framhålles i utredningen, att omdömet för närvarande måste bli lika vanskligt och obestämt

som angående dess ekonomiska konsekvenser — och det särskilt på grund av kris- och depressionstidens återverkan på arbetarklassens hela sinnesstämning och tankeriktning.

Vad angår arbetstidsbegränsningens inverkan på arbetsamheten i form av ökat intresse, jämnare arbete, mindre skolkning och »firande» o. s. v., tyda tillgängliga sifferuppgifter på att skolkningsfallen skulle avsevärt nedgått, dock egentligen under år 1921, medan 1920 ofta företer en höjning. Detta synes i viss mån bestyrka den från arbetsgivarhåll ofta framförda förklaringen till angivna nedgång, nämligen att den minskning i antalet arbetare, frånvarande utan giltigt förfall, som inträtt, skulle intet som helst ha att göra med 8-timmarslagens införande, utan hänföra sig till rådande brist på arbete, som gör, att arbetarna av rädsla för avsked låta bli att gå och »fira» i en eller flera dagar och i stället begära permission eller anmäla förhinder på grund av sjukdom.

I fråga om arbetstidsförkortningens ekonomiska verkningar för arbetarna torde det få anses ligga mycket sanning uti, vad i många arbetarsvar framhålles, nämligen att lönekompensation visserligen erhållits men åter bortfallit genom lönenedsättningar under 1921 och 1922. Med hänsyn till det sålunda på senaste tiden starkt ökade ekonomiska trycket på arbetarklassen synes benägenheten ökats bland arbetarna att åtaga sig extra arbete på fritid, särskilt inom sådana yrken, för vilkas utövande icke krävas några eller i varje fall lätt åtkomliga verktyg och maskiner, såsom murare, snickare, målare, skräddare och skomakare m. fl.

Ofta anges dock sådant arbete uteslutande ske åt arbetarna själva och deras anhöriga. Man är därmed över på arbetstidsbegränsningens inverkan på hemlivet och de husliga förhållandena och därmed på reformens kanske viktigaste sociala förmåner, vad de äldre, gifta arbetarna beträffar. Till särskild nytta har den kortare arbetsdagen blivit i de fall, då arbetaren har ett eget hem, en jordbit eller koloniträdgård, varuti han kan arbeta och därigenom å ena sidan ernå nödig omväxling och rekreation, å den andra erhålla ett icke obetydligt tillskott till hemmets och hushållets kosthåll och ekonomi.

Av måhända ännu större betydelse är den ökade fritidens användning vad de yngre arbetarna och den uppväxande arbetarungdomen beträffar. Lämnas dessa helt åt sig själva, är det fara värt, att den vidgade ledigheten kan medföra ökad benägenhet för dagdriveri, osunda nöjen, kortspel, krogliv och alkoholförtäring o. s. v. Många sagesmän och ibland dem ej blott arbetsgivare utan även personer med stor erfarenhet på ungdomsverksamhetens område bekräfta också, att så tyvärr flerstädes blivit förhållandet. Men det föreligger också talrika uttalanden, som utvisa, att man ganska allmänt är medveten om det ökade ansvar 8-timmarslagen lagt på hemmet, skolan och ungdomsorganisationerna att tillvarataga de därigenom yppade möjligheterna att skapa en bättre, friskare och mera upplyst arbetargeneration än den närvarande. Medlen härför äro å ena sidan bättre fysisk fostran, å den andra förbättrad allmänbildning och yrkesutbildning. Bland organisationer, som särskilt synas hava beaktat de gynnsammare förutsättningar för bild-

ningsverksamhet bland arbetarna, som skapats genom den för dem fördelaktigare avvägningen mellan arbetstid och fritid, må särskilt nämnas Svenska kyrkans diakonistyrelse, vissa nykterhetsorganisationer samt Arbetarnas bildningsförbund.

Utredningens huvudsakliga resultat torde i korthet kunna angivas därmed, att arbetstidslagstiftningens genomförande å ena sidan obestridligen förorsakat avsevärd ökning av produktionskostnaderna, men å den andra för arbetarna medfört förmåner, som av dem högt värdesättas. Kan utredningen sålunda enligt socialstyrelsens mening icke anses giva tillfyllestgörande anledning till den lagstadgade arbetstidsbegränsningens avskaffande, synes densamma ej heller lämna tillförlitlig ledning för en definitiv utformning av lagbestämmelser i ämnet. Det torde alltså under nuvarande omständigheter endast återstå att för ytterligare någon tid framåt, förslagsvis åren 1924—26, bibehålla en provisorisk dylik lagstiftning. För ett provisorium talar även, att revision är ifrågasatt av den internationella regleringen rörande arbetstidens begränsning.

I samband därmed lämnas en översikt över arbetstidslagstiftningens utveckling under de senaste åren i vissa främmande länder samt rörande den internationella arbetsorganisationens ställning till frågan. Härav framgår, att dylik lagstiftning förefinnes bl. a. i Norge, Danmark (blott för kontinuerlig drift), Finland, Lettland, Tyskland, Nederländerna, Belgien, Schweiz, Frankrike, men däremot ej i England och Italien. Den vid internationella arbetskonferensen i Washington 1919 antagna internationella konventionen i arbetstidsfrågan har emellertid hittills ratificerats blott av fem stater, och några vidare ratifikationer synas ej heller f. n. vara att vänta.

Bäst förenligt med socialstyrelsens ståndpunkt till lagens fortvaro, som ju innebär, att styrelsen f. n. icke ansett sig kunna fatta definitiv ståndpunkt i fråga om arbetstidslagens berättigande eller utformning, har ansetts vara att, i den mån ej särskilda, mer betydelsefulla förhållanden påkalla ändring, bibehålla lagstiftningen i dess nuvarande skick. Det framhålles också, att lagen efter de år 1921 i densamma vidtagna ändringarna på det hela taget synes erbjuda ganska tillfredsställande ehuru ej alltid av arbetsgivarna insedda och utnyttjade möjligheter till anpassning efter de faktiska förhållandena.

I överensstämmelse härmed har styrelsen inskränkt sig till att föreslå ändringar endast i några få avseenden. Sålunda ifrågasättes, att bland sysselsättningar, varå arbetstidslagen icke skulle äga tillämpning, borde upptagas även den vakttjänst, som utövas av portvakter i deras hem vid ingångar till industriella arbetsplatser eller andra anläggningar. Såsom en utväg till lindrande av de olägenheter, som den lagstadgade begränsningen av arbetstiden bereder särskilt säsongyrkena, föreslås en utökning av det utan vidare prövning medgivna övertidsarbetet från 30 till 40 timmar per kalendermånad, dock under bibehållande av begränsningen 200 timmar per år; i samband härmed skulle de tider, beträffande vilka arbetsrådet äger med-

giva övertidsarbete, vidgas från 20 till 30 timmar per månad och från 120 till 150 timmar per kalenderår. Vidare föreslås vissa lättnader beträffande den föreskrivna bokföringen av övertidsarbete m. m. ävensom en väsentlig reducering av staten för arbetsrådet, vilket fortfarande skulle handlägga ärendena rörande arbetstidslagens tillämpning.

Slutligen lämnas redogörelser för de utredningar, som med anledning av riksdagens beslut kommit till stånd angående arbetstidsförhållandena för personalen vid sjukvårds-, fattigvårds- och därmed likartade anstalter ävensom ett antal alkoholistanstalter. Dessa utredningar, som verkställts av resp. medicinalstyrelsen, statens fattigvårdsinspektör och socialstyrelsen, anses giva vid handen, att personalens arbete vid anstalter av nu nämnda och liknande slag icke lämpligen låter sig begränsa genom någon mer ingående och allmängiltig reglering. Det framgår emellertid tillika, att befattningshavare vid anstalter av förevarande slag ej sällan ha en arbetstid, som måste betecknas såsom betänkligt lång, och hemställer socialstyrelsen med hänsyn härtill om, att det måtte uppdragas åt vederbörande uppsiktsmyndigheter att medverka till avhjälpandet av berörda missförhållanden.

Socialstyrelsens förslag är icke enhälligt utan åtföljes utav reservationer av dels byråcheferna Bergsten och Järte, dels socialfullmäktigen von Sydow, dels socialfullmäktigen Johansson.

Sålunda finna herrar Bergsten och Järte visserligen en ytterligare förlängning av arbetstidslagens provisoriska giltighet av omständigheterna påkallad, men anse sig dock, med hänsyn till näringslivets svåra läge och ovissa framtidsutsikter samt till undvikande så långt möjligt av den försämring i arbetstagarnas levnadsstandard och arbetslösbetens skärpning, som lagens nuvarande lydelse vore ägnad medföra, böra förorda en del undantagsbestämmelser. Dessa skulle enligt reservanternas mening, utan att beröva lagen dess egenskap av skyddslag för den stora sociala och kulturella vinning, som 8-timmarsdagen obestridligen utgör, i avsevärd mån mildra den karaktär av förbudslag, som lika oförnekligt vidlåder den nu gällande arbetstidslagen genom dess allför snäva och stela gestaltning. Reservanternas i sådant syfte framlagda förslag går ut på en smidigare anpassning av arbetstidsbestämmelserna med avseende å arbete vid kontinuerlig drift och säsongarbete, viss utökning av övertidsarbetet samt undantagande från lagen av köks- och dylik personal vid hotell, restauranger och kaféer ävensom av handelsarbetare.

Herr von Sydow motsätter sig över huvud varje prolongering av lagen, medan herr Johansson anser, att denna bör erhålla förlängd giltighet i oförändrat skick i avvaktan på dess anpassning efter den internationella regleringen på detta område.

Revisionen av hyreslagstiftningen.

I.

Länsstyrelsernas och hyresnämndernas yttranden.

Sedan Kungl. Maj:t i proposition den 28 april 1922 föreslagit riksdagen, att lagen den 17 juni 1921 med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m., vilken lag gäller till och med den 30 september 1923, skulle erhålla förlängd giltighet under ytterligare ett år, anbefallde Kungl. Maj:t samma dag socialstyrelsen att, efter länsstyrelsernas hörande, före den 1 november 1922 inkomma med yttrande och förslag dels till eventuellt erforderliga övergångsbestämmelser vid nämnda lags avveckling och dels till sådana ändringar i den allmänna hyreslagstiftningen eller andra författningsföreskrifter av icke provisorisk natur, som styrelsen kunde finna påkallade och lämpliga för att efter avvecklingens genomförande underlätta åtkomsten och bevarandet av bostad eller som eljest funnes vara motiverade av de under hyresstegringslagstiftningens tillämpning vunna erfarenheter. I sistnämnda hänseenden skulle styrelsen särskilt undersöka, huruvida och på vad sätt stadigvarande bestämmelser av likartat innehåll som föreskrifterna i 8 §, 7 mom. samt i 13 och 19 §§ i berörda lag lämpligen kunde meddelas.

Till fullgörande av det socialstyrelsen sålunda meddelade uppdraget hade styrelsen, under erinran att Kungl. Maj:ts berörda förslag icke vunnit riksdagens bifall, i skrivelser till samtliga länsstyrelser den 9 juni 1922 anhållit, att länsstyrelserna ville, efter vederbörande hyresnämnders hörande, före den 15 september 1922 till socialstyrelsen inkomma med yttrande i de frågor, som styrelsen enligt sagda ämbetsskrivelse hade att utreda.

Sedan de sålunda infordrade yttrandena numera inkommit från flertalet av de hörda myndigheterna[1], kan i det följande framläggas en sammanställning av de viktigaste yrkanden och förslag, som i dessa yttranden framkommit.

Frågan om hyresbetalning per månad.

Den första av de punkter i hyresstegringslagen, vars eventuella bibehållande enligt de socialstyrelsen givna direktiven borde göras till föremål för undersökning, är det stadgande, varigenom vissa smärre lägenhetsinnehavare beredas möjlighet att erlägga hyra månadsvis, utan att fördenskull kunna uppsägas, även om i hyreskontraktet stadgats längre betalningstermin. Berörda bestämmelse lyder som följer (8 §, 7 mom.):

[1] Den 5 oktober 1922 saknades ännu yttranden från 3 länsstyrelser.

Där för lägenhet, som omfattar högst fyra rum, kök däri inbegripet, och helt eller delvis är avsedd till bostad, hyran enligt avtalet skall erläggas i förskott för längre tid än en månad, berättigar underlåtenhet härutinnan icke till uppsägning, så länge hyresgästen sist å andra söckendagen av varje månad till fullo erlägger den på samma månad belöpande hyran.

Meningarna rörande denna punkt hava bland de hörda myndigheterna varit synnerligen delade, vilket emellertid i viss mån synes bero på olika uppfattningar rörande stadgandets verkliga innebörd. På vissa håll har nämligen ifrågavarande lagrum tolkats såsom ett uttryckligt medgivande, att hyran för vidkommande lägenhetskategorier utan påföljd för hyresgästen kan erläggas månadsvis, även om betalningsterminerna enligt avtalet äro längre än en månad. Om också föreskriften i praktiken ofta torde hava tolkats på detta sätt, är det dock uppenbart, att hyresgästens skyldighet att erlägga hyran på avtalade terminer icke upphävts. Stadgandet innebär allenast en inskränkning i hyresvärdens rätt att i dylikt fall av delvis försummad hyresbetalning göra bruk av den honom enligt nyttjanderättslagen tillkommande rätten till omedelbar uppsägning. Bland de myndigheter, som avstyrkt bibehållandet av föreskrifter av nu angivet eller liknande innehåll, hava åtskilliga, närmast med utgångspunkt från nyss angivna tolkning, ansett lagrummets bibehållande innebära en inskränkning i den fria avtalsrätten, vilken de för sin del icke ansett vara försvarlig efter återgången till mera normala förhållanden på bostadsmarknaden. Frågan belyses klarast i de från Stockholm föreliggande yttrandena. Från hyresnämndernas sida har här den uppfattningen gjorts gällande, att månadsbetalning borde stipuleras såsom en hyresgästen tillkommande rättighet, men man har också framhållit, att ett stadgande, sådant som det nuvarande i hyresstegringslagen, icke vore tillfyllest härför. Hyresnämnderna hava därför föreslagit, att bestämmelsen i fråga vid överförandet till den allmänna hyreslagen bör erhålla ändrat innehåll, så att hyresbetalningen skall anses kontraktsenligt fullgjord, även om den erlägges månadsvis, men hyresavtalet anger längre betalningsperioder. Hyresvärden skulle i sådant fall ej kunna göra gällande någon fordran beträffande den del av hyran, som icke erlades. Överståthållarämbetet påvisar i sitt yttrande, att denna s. k. omformulering i själva verket innebär en utvidgning av hyresgäst enligt den provisoriska lagstiftningen tillkommande rätt, vilken utvidgning av ämbetet icke kan tillstyrkas; däremot förordas ett bibehållande av hyresstegringslagens stadgande, vilket — utan att i större mån kränka avtalet — anses skäligt såsom lättnad för hyresgäst i mindre lägenhet vid tillfällig svårighet att på en gång erlägga kontraktsenlig kvartalshyra.

Bibehållandet av sagda stadgande tillstyrkes, förutom av överståthållarämbetet, av tretton länsstyrelser, varav sex (Östergötlands, Malmöhus, Älvsborgs, Värmlands, Gävleborgs och Jämtlands län) dock endast anse detsamma böra kvarstå såsom övergångsbestämmelse under ett eller annat år eller till dess den nuvarande depressionen upphört. Stadgandets införande i den permanenta lagstiftningen förordas av länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs,

Gottlands, Skaraborgs, Kristianstads, Hallands och Norrbottens län, av vilka åtminstone de fyra förstnämnda, av ordalagen att döma, synas tänka sig månadsbetalningen såsom en hyresgästen tillkommande rättighet.

Av de sex länsstyrelser, som avstyrkt förnyade lagbestämmelser av här berörda innehåll, har länsstyrelsen i Södermanlands län till stöd för sitt ställningstagande bl. a. åberopat principiella betänkligheter mot provisoriska lagar över huvud, liksom ock mot sådana lagbestämmelser, som kunna giva anledning till misstydningen, att träffade avtal icke behöva hållas; som garanti mot oresonligheter från husägarnas sida ifrågasätter länsstyrelsen i stället utvidgad tillämpning av det i nyttjanderättslagen intagna förbehållet, att hyresgästen ej må skiljas från lägenheten, om det, som lägges honom till last, finnes vara av ringa betydenhet. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län motiverar också sitt avstyrkande med en hänvisning till den fria avtalsrätten. Länsstyrelserna i Uppsala, Blekinge och Kopparbergs län avstyrka utan närmare motivering.

Länsstyrelsen i Västmanlands län ansluter sig till ett av fastighetsägarorganisationen i länet framfört yrkande, att stadgandet, därest det befinnes böra införas i den allmänna hyreslagen, bör begränsas till lägenheter om högst två rum, kök däri inbegripet.

Av de hyresnämnder, från vilka yttranden inkommit till länsstyrelserna, hava flertalet tillstyrkt bibehållande av här ifrågavarande lagbestämmelse, i några fall dock med den reservation, att densamma allt fortfarande endast bör betraktas såsom provisorisk. För fortsatt medgivande av månadsbetalning uttala sig sålunda inalles 67 hyresnämnder, medan 22 avstyrka stadgande i denna riktning och 19 lämna spörsmålet obesvarat. Av de sistnämnda anföra flertalet, att frågan inom deras verksamhetsområden saknar betydelse, enär beträffande smålägenheter hyresbetalning för längre tid än månad ej förekommer å orten, ett förhållande, som också synes ha varit bestämmande för åtskilliga av de hyresnämnder, vilka förklarat sig anse stadgandets bibehållande obehövligt.

Frågan om bostadsförmedling.

Föreskrifterna om bostadsförmedling, vilka återfinnas i hyresstegringslagens 13 §, lyda som följer:

1. Inom stad, där denna lag äger tillämpning, och vars mantalsskrivna folkmängd vid 1921 års ingång uppgick till minst 15 000, skall med ledning av de i 12 § omförmälda anmälningarna genom hyresnämnden eller annan kommunal myndighet avgiftsfritt förmedlas uthyrning av omöblerade lägenheter, som helt eller delvis äro avsedda till bostad. Vid sådan kommunal bostadsförmedling skall särskilt eftersträvas att bereda barnrika familjer lämpliga bostäder.

2. Huru dylik bostadsförmedling närmare skall ordnas, därom beslutes av stadsfullmäktige.

3. På framställning av stadsfullmäktige äger Konungen medgiva undantag från vad i 1 mom. stadgas.

I fråga om detta lagrum gäller i ännu högre grad än beträffande 8 §, 7 mom., att de lokala myndigheternas ställningstagande i hög grad influeras av, huruvida anordningen i fråga å vidkommande ort vunnit tillämpning och visat sig fylla ett förefintligt behov. Flertalet hyresnämnder hava med hänsyn till sådana förhållanden funnit sig sakna anledning att förorda stadgandets bibehållande. Även länsstyrelserna ställa sig merendels på samma ståndpunkt. Tillstyrkande yttranden föreligga endast från tre län, Uppsala, Gävleborgs och Värmlands; från den sistnämnda länsstyrelsens sida betonas särskilt hyresförmedlingens ökade betydelse efter övergången till en friare hyresmarknad. Länsstyrelsen i Gottlands län framhåller önskvärdheten av att den offentliga bostadsförmedlingen uppmuntras genom statsanslag, men uttalar sig icke i frågan, huruvida densamma för vissa samhällen alltjämt bör hava obligatorisk karaktär. Länsstyrelsen i Jönköping anser, att bestämmelsen möjligen bör bibehållas för rikets största städer, men att gränsen i så fall bör sättas betydligt högre än i hyresstegringslagen. Överståthållarämbetet gör för egen del intet direkt uttalande rörande denna punkt, men anför, att Stockholms samtliga hyresnämnder varit eniga i att förorda den kommunala bostadsförmedlingens bibehållande, och uttalar sin anslutning till det av hyresnämnderna likaså framlagda förslaget om skyldighet för husägare att anmäla uppsägning och ingående av hyresavtal. Sistnämnda komplementsbestämmelse vore, såsom hyresnämnderna framhållit, erforderlig icke allenast med hänsyn till själva förmedlingsverksamheten, utan även för att bereda de kommunala myndigheterna erforderlig överblick över hyresmarknadens allmänna läge och möjlighet att i tid vidtaga anordningar mot eventuell bostadsbrist.

Av hyresnämnderna i de städer, som beröras av bestämmelserna i 13 §, är det förutom Stockholm endast fyra, som uttalat sig för fortsatt obligatorisk bostadsförmedling, nämligen i Jönköping, Malmö, Landskrona och Gävle. Prolongerad lagstiftning avstyrkes däremot från tio städer, Uppsala, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Karlskrona, Lund, Halmstad, Göteborg, Karlstad och Västerås (i sistnämnda fall mot reservation av hyresgästernas representanter i nämnden). Uttalandena gå inbördes endast så till vida isär, att vissa hyresnämnder kategoriskt förklara den offentliga bostadsförmedlingen ineffektiv, medan andra vilja överlämna frågan åt varje kommuns eget beprövande.

Lagstiftning mot hyresocker.

Angående denna fråga innehåller hyresstegringslagens 19 § följande ansvarsbestämmelser:

1. Den som vid uthyrning av lägenhet, möblerad eller omöblerad, eller vid överlåtelse av hyresrätt till sådan lägenhet fordrar eller mottager vederlag, av vad slag det vara må, som, enligt vad han insett eller bort inse, är uppenbart oskäligt, straffes med böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor eller med fängelse från och med en månad till och med ett år. Såsom uthyrning av lägenhet skall an-

ses även upplåtande eller överlåtande av delägarrätt i fastighet eller i bolag eller förening, som äger fastighet, när avtalets syfte uppenbarligen är att vinna eller bevara tillgång till lägenhet.

Vad i första stycket stadgas skall ej äga tillämpning i fall, då hyresnämnd enligt denna lag äger pröva, huruvida vederlag, som nyss sagts, är att anse såsom oskäligt.

2. Fälles någon till straff för brott, som i denna paragraf sägs, må domstolen, efter ty skäligt finnes, kunna förplikta gärningsmannen att utgiva, helt eller delvis, värdet av taget eller avtalat vederlag.

Rörande behövligheten av en lagstiftning, som ger samhället möjlighet att effektivt ingripa mot förekommande ocker på detta område, synas de hörda myndigheterna vara praktiskt taget eniga. Meningsskiljaktighet föreligger egentligen endast i fråga om formen för denna lagstiftning. Under det vissa myndigheter ansett bestämmelser mot hyresocker böra införas i den allmänna lagstiftningen angående nyttjanderätt till fast egendom, hava från andra håll framförts betänkligheter mot att på detta sätt speciellt kriminalisera en viss form av ocker och i stället föreslagits ansvarsbestämmelsernas överförande till en allmän ockerlag. I sådant syfte ha av länsstyrelserna ifrågasatts bl. a. införande av lämpliga tilläggsbestämmelser i lagen den 11 juni 1915 om avtal m. m. (Södermanlands län), i den s. k. prisockerlagen den 28 februari 1921 (Blekinge och Jämtlands län) eller eventuellt i en blivande allmän ockerlag (Östergötlands och Västmanlands län). Länsstyrelserna i Malmöhus och Gävleborgs län anse bestämmelser om hyresocker liksom om månadsbetalning erforderliga endast för en kortare övergångstid och föreslå med hänsyn härtill införande av dessa bestämmelser i en specialförfattning av allenast provisorisk natur.

Av hyresnämnderna har också det stora flertalet uttalat sig för fortsatt lagstiftning mot hyresocker. Mot 80 yttranden i sådan riktning stå endast 15 avstyrkande — samtliga från småstäder och landsbygdssamhällen — samt 15, som lämnat spörsmålet obesvarat. I ett par yttranden förordas nedsättning av det i nuvarande 19 § fastställda straffmaximum, vilket i praktiken aldrig torde tillämpas, utan genom sin befintlighet snarare minskar lagens effektivitet. Så föreslår hyresnämnden i Norrköping, att strafflatituden minskas, men på samma gång åtalsbestämmelserna ändras därhän, att hyresocker kan beivras utan angivelse av hyresgäst, t. ex. efter anmälan av bostadsinspektionen.

Andra ifrågasatta ändringar i nyttjanderättslagen.

Förutom de yttranden, som hänföra sig till bestämmelserna i hyresstegringslagens 8 §, 7 mom. samt 13 och 19 §§, hava från en del länsstyrelser och hyresnämnder även framkommit yrkanden om andra ändringar i den allmänna nyttjanderättslagen, motiverade av de under hyresstegringslagens tillämpning vunna erfarenheterna eller andra tidens krav. I främsta rummet torde bland dessa ändringsprojekt vara att nämna de, som hänföra sig till bestämmelserna om *respittid för hyresbetalning* och formerna för hyrans er-

läggande i övrigt. Vad respittiden beträffar, har av vissa hyresnämnder föreslagits, att densamma borde utsträckas från nuvarande två dagar till fyra dagar (Uddevalla) eller åtta dagar (Eksjö, Ystad m. fl.). Likaså beteckna länsstyrelserna i Kronobergs och Älvsborgs län de nuvarande bestämmelserna i denna punkt såsom onödigt stränga. Hyresnämnderna i Stockholm beröra i sina yttranden också denna fråga, men hava icke ansett sig i stånd att därom göra något bestämt uttalande, utan förorda, att saken göres till föremål för utredning. Detta förslag avstyrkes emellertid av överståthållarämbetet under hänvisning till omöjligheten att bereda fastighetsägarna motsvarande anstånd med erläggande av räntor.

Ännu större eftergifter ha av en del myndigheter ifrågasatts för det fall, att en hyresgäst genom sjukdom eller arbetslöshet blir förhindrad att erlägga hyra i rätt tid. Länsstyrelsen i Norrbottens län uttalar sålunda sin anslutning till ett av hyresnämnden i Luleå framställt yrkande om förbud mot uppsägning av hyresgäst, som vid hyrans förfallotid bevisligen varit sjuk eller arbetslös sedan trettio dagar, så framt hyresgästen senast å sista söckendagen i varje månad erlägger den å samma månad belöpande hyran. Fastighetsägarrepresentanterna i nämnden inlägga mot detta förslag blott den reservationen, att det för sådant fall bör åligga hyresgästen att ställa erforderlig säkerhet för hyran och andra eventuella kostnader. — Yrkanden i enahanda riktning ha också framställts i reservationer av hyresgästernas representanter i hyresnämnderna i Malmö och Ystad.

Beträffande förfaringssättet vid *hyras erläggande* har av nämnderna i Stockholm, Lidingö, Råsunda och Avesta framhållits önskvärdheten av nya, tydliga lagbestämmelser till skydd för hyresrätten för det fall, att en hyresägare i otillbörligt syfte gör svårigheter vid hyrans mottagande. Särskilt framhålles lämpligheten av att hyresinbetalning genom postanvisning uttryckligen legaliseras. Därest fastighetsägarens bostad icke är med säkerhet känd, bör i sådant fall, enligt vad hyresnämnderna i Stockholm föreslagit, i stället för bostadsadress få utsättas adressen å den fastighet, varom hyran rör sig. — Andra framkomna förslag i samma syfte gå ut på skyldighet för hyresvärd att efter föregående tillkännagivande anordna särskilda mottagningar för hyresbetalning eller att, innan uppsägning finge ske, bevisligen kräva hyresgäst på förfallen hyra. Sistnämnda förslag, för vilket också bl. a. Stockholms hyresnämnder gjort sig till tolk, avstyrkes emellertid av överståthållarämbetet såsom ägnat att vålla fastighetsägarna alltför stora olägenheter och ur hyresgästernas synpunkt icke heller erforderligt, därest hyresbetalning per post medgives.

Såsom en brist i nyttjanderättslagen framhålles av flera hyresnämnder den ringa effektiviteten i bestämmelserna om *fastighetsägarens underhållsskyldighet*. Även om denna brist icke är så starkt framträdande under normala förhållanden, då valfriheten på bostadsmarknaden är större och husägarna av konkurrenshänsyn tvingas att hålla sina fastigheter i bättre skick, synes dock, enligt vad bl. a. hyresnämnderna i Stockholm, Uppsala och Ludvika anfört, en revision av lagen i denna punkt erforderlig. Samma tankegång

lärer ligga bakom hyresnämndens i Landskrona yttrande, vari betonas önskvärdheten av att i samband med hyresstegringslagens avveckling bestämmelser utfärdas om införande mer allmänt av bostadsinspektion.

Beträffande *uppsägning av hyresavtal* föreslås av ett par hyresnämnder (Gävle och Krylbo) den ändring i gällande lag, att minsta uppsägningstid bör vara tre månader, även där hyra erlägges för kortare tid än kvartal.

Flera hyresnämnder hava bragt under debatt frågan om *formuleringen av gängse hyreskontrakt*. Dessa anses i allmänhet avfattade med alltför mycken hänsyn till hyresvärdarnas intressen och påstås stundom innehålla rent lagstridiga klausuler. Från vissa håll har man på grund härav velat ifrågasätta förbud mot intagande i hyreskontrakt av några som helst bestämmelser utöver sådana, som finna direkt stöd i gällande lag. Hyresnämnderna i Stockholm, som beaktat jämväl detta spörsmål, ifrågasätta den mera moderata åtgärden, att det uppdrages åt bostadsförmedlingen eller annan offentlig myndighet att utarbeta normalformulär till hyreskontrakt, så att åtminstone icke bristen på lämpliga formulär behövde hindra hyresgästerna att inför fastighetsägarna göra sina synpunkter gällande.

Förslag till övergångsbestämmelser.

Såsom övergångsbestämmelser vid hyresstegringslagens avveckling hava av hyresnämnderna ifrågasatts en mängd stadganden av växlande innebörd. Vissa hithörande förslag äro så långt gående, att de praktiskt taget innebära hela hyresregleringens bibehållande för ännu någon tid; så har t. ex. såsom »övergångsbestämmelse» ifrågasatts förbud mot höjning av nu gällande hyror under ett eller flera år. Förslag av denna eller liknande art, som i själva verket skulle innebära ett upprivande av senaste riksdags beslut, torde i detta sammanhang ej behöva närmare refereras. Till de mera svårrealiserade önskemålen torde också kunna hänföras frågan om bibehållande för förutvarande hyresgäst av *företrädes- eller optionsrätt till innehavd lägenhet*, en tanke, som dock enligt vissa hyresnämnder (bl. a. i Malmö och Kristianstad) åtminstone borde göras till föremål för utredning.

En föreskrift i hyresstegringslagen, som en del myndigheter önska se bibehållen såsom övergångsbestämmelse under ännu något år, är *förbudet mot upplåtelse av bostadslägenheter till affärslokaler o. d.* Förslaget har bl. a. efter yrkande från hyresnämnden i Norrköping upptagits av länsstyrelsen i Östergötlands län, vilken betecknar detsamma såsom den enda åtgärd, som från lagstiftarens sida nu kan ifrågasättas för förekommande av de med en bostadsbrist sammanhängande olägenheterna.

En annan åtgärd, som föreslagits av hyresnämnderna i Norrköping, Tomelilla och Avesta samt jämväl ifrågasatts av länsstyrelsen i Älvsborgs län, är, att *uppsägningstid* för hyresavtal, som utgå den 1 oktober 1923, borde fastställas till minst 6 månader, oavsett vad därutinnan i avtalet eller allmän lag eljest bestämts. Ett dylikt stadgande, som givetvis förutsätter utfärdandet av särskild författning i ämnet före den 1 april 1923, synes närmast

avse att i god tid varsko vederbörande kommunala myndigheter om bostadsbrist kan befaras vara för handen vid nästföljande flyttningsdag, så att de under sommarmånaderna kunde igångsätta eventuellt erforderliga arbeten för bristens avhjälpande.

Slutligen äro i detta sammanhang att nämna ett par övergångsstadganden, som av hyresnämnderna i Stockholm framhållits såsom erforderliga för reglering av vissa rättsförhållanden vid hyresstegringslagens avveckling och vilka även vunnit överståthållarämbetets tillstyrkande. Det ena av dessa stadganden innebär att, därest ett den 1 oktober 1923 utlöpande hyresavtal på grund av underlåten uppsägning prolongeras för nästa hyresår, *den av hyresnämnd senast fastställda hyran* därvid skall fortfarande gälla, även om högre belopp är i avtalet fastställt. Förslaget avser sålunda att vara ett skydd för hyresgäst, som förbisett, att han, om uppsägning icke sker, har att efter hyresstegringslagens upphörande åter erlägga den i avtalet ursprungligen bestämda hyran, även om densamma förut av hyresnämnd förklarats oskälig och blivit nedsatt. — Det andra här avsedda övergångsstadgandet innebär, att befogenhet borde tilläggas hyresnämnderna att i september 1923 fastställa grunder för *beräkning av värmeersättning* för påföljande hyresår. Ett stadgande av sådant innehåll skulle komma att ha betydelse i sådana fall, där parterna, på grund av förbiseende, med avseende å ersättning för värme och varmvattenberedning även för tid efter den 30 september 1923 bibehålla de nu åtminstone i Stockholm vanliga klausulerna »till belopp, som hyresnämnden bestämmer», »enligt av hyresnämnd fastställda grunder» e. d.

Kollektivavtalens lönesatser under tredje kvartalet 1922.

Under årets tredje kvartal har ingåtts endast ett mindre antal kollektivavtal. Viktigare näringsgrenar, inom vilka nya avtal tillkommit, äro träindustrien (snickeri- och möbelfabriker), bok- och tidningstryckerier, gummivaruindustrien och jordbruket.

Inom träindustrien utlöpte det i januari 1920 ingångna riksavtalet den 1 augusti förra året. Arbetet har sedan dess fortgått — med tidvis lokala arbetsnedläggelser — utan avtal med reducerade löner, 25 % till den 1 januari 1922 och 40 % därefter, till dess att i början av augusti månad innevarande år nytt riksavtal träffades, gällande till den 1 juli 1923. Denna uppgörelse innebär en reduktion av 1920 års minimilöner med i genomsnitt 30 %.

För typograffacket ha upprättats nya riksavtal, såväl vid tidningstryckerier som civiltryckerier, gällande till den 1 juli 1923. Vid tidningstryckerierna ha förutvarande minimilöner (1921 års) minskats med: å dag-

liga tidningar 10 % och efter den 1 oktober ytterligare 10 %, i övrigt, d. v. s. civilarbete å dagliga tidningar och allt arbete å icke dagliga tidningar, 11 %. Enligt civiltryckeriernas riksavtal reduceras minimilöner och utgående löner med 10 % och efter den 1 oktober med ytterligare 5 %. Från 1920 års topplöner hava lönerna enligt båda avtalen sänkts med c:a 30 %.

Inom gummivaruindustrien i Skåne har avtal upprättats för tiden 1/7 1922—1/7 1923, varigenom timlönerna reducerats med c:a 38 % från år 1921 och c:a 45 % från år 1920.

Vid jordbruket utlöpte de från 1920 gällande avtalen den 24 oktober 1921, utan att nya avtal kommit till stånd. I viss utsträckning torde emellertid under avtalsåret 1921/22 ha tillämpats de löner, som innehöllos i ett vid avtalsförhandlingarna på hösten 1921 framlagt medlingsförslag, åtminstone vad beträffar naturaförmåner och kontanta årslöner. Vid förhandlingar innevarande höst har däremot uppgörelse vunnits om såväl nytt riksavtal (allmänna bestämmelser) som lokala avtal för vissa landsdelar, nämligen Uppland, Södermanland, Västmanland, Östergötland, Skåne, Halland och Älvsborgs län, ävensom för en del bruksegendomar i Bergslagen och Gästriland-Dalarna (Gävle-Dala-distriktet). Naturaförmåner hava bibehållits i huvudsak oförändrade, varemot de kontanta lönebeloppen avsevärt reducerats. I jämförelse med förutnämnda 1921 års medlingsförslag hava de kontanta årslönerna minskats med omkring 17 %. Den samlade reduktionen från toppunkten (1920/21) uppgår till omkring 40 %.

Här nedan lämnas en översikt över tidlöner (öre per timme, kr. per vecka eller år) enligt förutnämnda kollektivavtal. Under närmast föregående avtalsperiod gällande löner äro, där de medgiva direkt jämförelse, angivna inom parentes.

Snickeri- och möbelfabriker. Riksavtal med giltighetstid 6/8 1922—1/7 1923. Minimitimlönen för möbelsnickare, fabrikssnickare m. fl. (4 års lärotid) samt maskinträarbetare (3 år i yrket) utgör i resp. ortsgrupper:

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
(1920 års avtal)	(170)	(163)	(152)	(146)	(140)	(135)	(130)	(125)	(120)	(115)
6/8 1922—1/7 1923 . . .	120	110	105	100	96	92	89	86	83	80

Tidningstryckerier. Riksavtal för tiden 1/7 1922—1/7 1923. Minimiveckolönen för maskinsättare, som är utlärd handsättare eller varit utlärd maskinsättare i 2 år, m. fl. utgör:

å daglig tidning Ortsgrupp:	I	II	III	IV	V	VI	VII
(Förutvarande avtal)	(87·80)	(84·20)	(80·50)	(76·90)	(73·30)	(69·70)	(65·90)
Juli—september	79·—	75·05	71·90	68·75	65·60	62·45	59·25
Oktober—juni	70·25	66·75	63·95	61·10	58·30	55·50	52·70
i övrigt							
(Förutvarande avtal)	(85·10)	(81·60)	(78·—)	(74·50)	(70·90)	(67·40)	(63·80)
Juli—september	75·75	71·95	68·95	65·90	62·85	59·85	56·80
Oktober—juni	66·40	63·10	60·40	57·75	55·10	52·45	49·80

Civiltryckerier. Riksavtal för tiden $^{10}/_{7}$ 1922—$^{1}/_{7}$ 1923. Minimiveckolönen för maskinsättare, som är utlärd handsättare eller varit utlärd maskinsättare i 2 år, m. fl. utgör:

Ortsgrupp:	I	II	III	IV	V	VI	VII
(Förutvarande avtal)	(72·80)	(69·20)	(65·50)	(61·90)	(58·20)	(54·60)	—
Juli—september	65·50	62·25	59·60	57·—	54·35	51·75	49·15
Oktober—juni	61·90	58·80	56·35	53·85	51·40	48·96	46·45

Gummivarufabriker. Malmö och Hälsingborg ($^{1}/_{7}$ 1922—$^{1}/_{7}$ 1923).

	fabriksarbetare	specialarbetare
(Förutvarande avtal)	(140)	(140—152)
Juli—september	90	100—106
Oktober—juni	85	95—101

Jordbruk. Avtalen gälla $^{24}/_{10}$ 1922—$^{24}/_{10}$ 1923. Jämte naturaförmåner — 1 350 kg. spannmål, 1 280 liter mjölk (Skåne 1 460 liter), bostad, vedbrand, potatis- och trädgårdsland — utgår en kontant årslön av:

	Skåne	Halland	Övriga landsdelar
Kördräng	655	650	640
Kreatursskötare, fördräng m. fl.	710	710	710
Rättare m. fl.	785	785	785
Tjänare i husbondens kost	605	600	590

Timlönerna för dagsverkare äro:

	Bergslagen	Gävle-Dala-distriktet	Övriga landsdelar
utan naturaförmåner	47	51	45
med bostad, vedbrand och potatisland	42	45	40

Med de under tredje kvartalet tillkomna uppgörelserna hava under året nya avtal blivit ingångna för samtliga mera betydande näringsgrenar, med undantag av järnbruk och mekaniska verkstäder, vilka arbeta utan avtal, de förra sedan den 1 januari 1921, de sistnämnda sedan den 1 januari 1922. Giltighetstiden för flertalet under året träffade avtal utgår vid årsskiftet 1922/23 med 3 månaders uppsägning. Åtskilliga avtal hava dock icke blivit uppsagda från någondera parten före den 1 oktober och hava sålunda förlängts att gälla till utgången av år 1923. Enligt hittills erhållna uppgifter är detta fallet med riksavtalen vid bokbinderier och litografiska anstalter, choklad- och karamellfabriker, textilfabriker, garverier och skofabriker, elektriska installationsfacket och rörledningsbranschen samt avtalen vid Grängesberg-gruvorna och gödningsämnesfabrikerna. Bland näringsgrenar, för vilka avtalen blivit uppsagda, må nämnas: norrländska malmgruvorna och vissa mellansvenska gruvor, skånska stenkolsgruvorna, tändsticksindustrien, en del kemisk-tekniska fabriker, stuverier, handelsarbetare i Stockholm och Skåne, Stockholms spårvägar, restauranger. Pappersmasseindustriens avtal upphöra att gälla den 31 december utan uppsägning.

Vinmonopolet i Norge.[1]

Den i september 1921 utfärdade norska förbudslagen stadgar som bekant förbud beträffande brännvin och »hett vin». Med hett vin förstås vin med mera än 14, men icke mera än 21 volymprocents alkoholhalt; lättare, av förbudet icke berörda vinsorter kallas helt enkelt »vin».

Samtidigt med förbudslagen utfärdades en monopollag, som bestämmer, att den hittills fria importen av sådana alkoholhaltiga drycker, som icke omfattas av förbudet, alltså bl. a. »vin», ävensom den privata handeln med sådana drycker skola avlösas av ett bolagssystem, varmed även, om konungen så finner för gott att bestämma, ett monopol kan förbindas. Ölet intager en särställning i så måtto, att det får bero på särskilda, av konungen utfärdade bestämmelser, huruvida och i vilken utsträckning de olika ölsorterna skola höra under systemet, resp. monopolet. Monopollagens viktigaste bestämmelser träda i kraft från den dag konungen bestämmer.

En av socialdepartementet tillsatt kommitté fick i uppdrag att behandla frågan, huruvida ett på basis av denna lagstiftning inrättat import- och försäljningsmonopol borde drivas av staten eller av ett privilegierat bolag. Efter en hemställan från denna kommitté gavs genom en kunglig resolution i mars 1922 — på grundval dels av monopollagen och dels av förbudslagens bestämmelser om import och försäljning av brännvin och hett vin till medicinskt, tekniskt och vetenskapligt bruk — åt ett statskontrollerat privat bolag, för vars bildande vissa förberedande anstalter vidtagits, koncession på tio år, från ett visst senare datum räknat, att importera och försälja alkoholhaltiga drycker på villkor, som närmare bestämmas. Bolagets finansiering var då garanterad genom en överenskommelse mellan socialdepartementet å ena sidan och Bergens privatbank samt Kristiania bank och kreditkassa å andra sidan.

Nämnda överenskommelse, vilken krävde stortingets bekräftelse, godkändes av detta med vissa modifikationer den 1 augusti 1922. Monopolet blir i enlighet med stortingets beslut anordnat på i huvudsak följande sätt.

Ett aktiebolag, kallat Vinmonopolet, med säte i Kristiania bildas, och dess verksamhet ställes under statens kontroll. Koncessionen träder i kraft senast den 1 oktober 1922. Aktiekapitalet blir minst 15 och högst 20 miljoner kronor. Aktieägarna garanteras av staten dels att årligen erhålla åtminstone 5 % vinst å aktiekapitalet, dels att återfå det inbetalade kapitalet till dess fulla värde i händelse av bolagets upplösning. Bolaget förpliktas att efter nödvändiga avskrivningar och lagenliga avsättningar använda varje års nettoöverskott i första hand för tillgodoseende av aktieägarnas rätt till 5 % mi-

[1] Efter en i Sociale Meddelelser publicerad redogörelse av expeditionschefen Fredrik Vogt.

nimivinst. Därefter har statskassan krav på en miljon kronor av överskottet. Av det, som därefter återstår, fördelas först en miljon med 10 % till aktieägarna och 90 % till staten, därefter två miljoner med 5 % till aktieägarna och 95 % till staten, varefter ytterligare överskott går helt till statskassan. Aktieägarnas vinst får emellertid icke för något år överstiga 6 %; blir aktiekapitalet mindre än 20 miljoner kronor, reduceras därför de ovan angivna summorna i motsvarande proportion. Blir staten tvungen att göra utlägg för upprätthållande av bestämmelsen om 5 % minimivinst åt aktieägarna, skall utlägget täckas av det följande årets eller de följande årens överskott, innan dylika överskott tagas i anspråk för utdelning till aktieägarna utöver minimivinstens belopp.

Bolagets styrelse består av fem medlemmar, av vilka konungen utnämner tre, däribland ordförande och vice ordförande. Ordföranden skall vara en affärsman.

Enligt överenskommelsen med bankerna bliva dessa berättigade och skyldiga att garantera, att det nödiga aktiekapitalet tecknas; de hava rätt att härför räkna sig till godo en viss teckningsprovision. Utöver aktiekapitalet ställa bankerna till bolagets förfogande nödig kassakredit intill ett sammanlagt belopp av 20 miljoner kronor på vanliga för dylik kredit gällande villkor.

Vinmonopolets koncession omfattar:

1) Monopol på import av och partihandel med brännvin och hett vin till medicinskt, tekniskt och vetenskapligt bruk, ävensom detaljhandel med dessa varor till dylikt bruk, i den omfattning sådan detaljhandel icke är hänvisad till apotek eller läkare.

2) Monopol på import av vin, fruktvin, mjöd och öl samt handel med dessa varor och inom landet tillverkat öl med mera än 4·75 % alkoholhalt (bocköl), dock med reservation för andra bolags handelsrättigheter i de kommuner, där sådana bolag finnas eller bildas; beträffande detaljhandeln gäller monopolet i den utsträckning, till vilken bolaget inom ramen av gällande lagstiftning får koncession av resp. kommunalmyndigheter. Konungen kan ålägga monopolbolaget att övertaga detaljhandeln i kommuner, vilka så önska. Blir över huvud ingen detaljhandel på annat sätt inrättad i landet, har monopolbolaget rätt till sådan handel på plats, som av konungen anvisas.

Monopolbolaget är, i enlighet med de närmare bestämmelser, som utfärdas av vederbörande departement, skyldigt att ombesörja importen av de kvantiteter brännvin och hett vin till medicinskt o. d. bruk, vilka norska staten genom avtal med främmande makt kan förpliktas att importera.

Bolaget har rätt att åsätta sina varor sådana priser, vilka tillförsäkra det en rimlig handelsförtjänst, i överensstämmelse med vad som hittills brukat gälla vid enahanda försäljning.

Bolaget är skyldigt att anskaffa av koncessionen omfattade dryckessorter, som det icke fört i handeln, försåvitt beställningar å sådana sorter göras.

Koncessionen förnyas för ytterligare fem år, om den icke från någondera sidan uppsäges minst aderton månader före tioårsperiodens utgång, resp.

motsvarande tid före utgången av en femårsperiod. Staten har rätt att tolv månader efter därom gjord anmälan inlösa bolagets aktier, vilka värdesättas av en prövningsnämnd, dock icke till lägre pris än det nominella.

Man har tänkt sig, att igångsättandet av de olika grenarna av monopolbolagets verksamhet skall ske successivt. Dess första uppgift blir att övertaga importen och partihandeln. I andra rummet kommer detaljhandelns anordning.

Koncessionen förutsätter, att detaljhandeln i allmänhet underlägges lokala bolag i alla kommuner, som själva föredraga en sådan ordning. Då emellertid kommunerna här icke hava några andra egna intressen att tillgodose än skatteintresset och detta blir i lika mån tillgodosett, om detaljhandeln övertages av monopolbolaget, kan det antagas, att ingen obenägenhet från kommunernas sida skall förefinnas att lämna det härför nödiga tillståndet. Det förutsättes som rimligt, att monopolbolaget, så snart det organiserats, begär dylikt tillstånd i de tre största städerna, Kristiania, Bergen och Trondhjem. I vilken utsträckning det kan befinnas lämpligt, att monopolet övertager detaljhandeln även i andra städer, är en fråga, vars avgörande kommer att bero på den erfarenhet om systemet, som efterhand vinnes.

Hur många försäljningsställen monopolet finner sig behöva på varje plats blir ett rent administrativt spörsmål. Antalet för år 1922 i Kristiania beviljade vinrättigheter utgör 453. — Till jämförelse kan nämnas, att i Stockholm, där detaljhandeln med brännvin och öl är underlagd aktiebolaget Stockholmssystemet, detta år endast 31 utminuteringsställen varit i bruk (vartill komma 19 icke använda rättigheter).

Sedan år 1917 har rättighet till vinhandel i Norge endast kunnat beviljas på en viss bestämd tid, vilken satts till högst tre år. Såvitt känt är, beviljar i praktiken ingen kommun dylik rättighet på mera än ett år. Någon ersättningsskyldighet från kommunens sida för sådana fall, där ansökan om förnyad rättighet efter den för en rättighet bestämda giltighetstidens utgång icke beviljas, kan icke ifrågasättas. Och det kan lika litet göras gällande, att staten eller monopolet skulle ha någon ersättningsskyldighet gentemot de vinhandlare, vilka genom bolags- och monopolsystemets ikraftträdande förlora möjligheten att få sina rättigheter förnyade. Det förutsättes emellertid såsom rimligt och naturligt, att monopolbolaget med vinhandlarna träffar för bägge parter tillfredsställande uppgörelser om övertagandet av befintliga äldre lager och andra till vinhandlarnas affärer hörande tillgångar, varvid man icke endast bör räkna med resp. tillgångars värde, utan även taga hänsyn till den omständigheten, att ifrågavarande firmor på grund av monopollagen måste nedlägga en gammal inarbetad rörelse. Även bör behörig hänsyn ägnas de affärsanställda och arbetare, vilka genom monopolets inrättning bliva arbetslösa.

Invandringslagstiftningen i Förenta staterna.

I augustihäftet av Monthly Labor Review har publicerats en av generalkommissarien för immigrationen W. W. Husband utarbetad redogörelse för den nu gällande amerikanska invandringslagstiftningen, dess förhistoria och tillämpning. I det följande återgives huvudinnehållet av denna framställning, som i många punkter utgör en belysande kommentar till de lagbestämmelser och statistiska data rörande förevarande fråga, som förut meddelats i denna tidskrift.[1]

Frågan om invandringens frihet eller reglering genom restriktioner har, såsom inledningsvis framhålles, i mer än ett kvartsekel varit en aktuell punkt i amerikansk politik. Den allmänna folkmeningen, sådan densamma i dagspressen och annorstädes kommer till uttryck, har under dessa år mestadels uttalat sig till förmån för en restriktionspolitik. Inom kongressen har denna ståndpunkt också haft talrika förespråkare, även om dessa icke alltid haft majoritet i båda husen; däremot har regeringen ända till det senaste presidentskiftet städse ställt sig mer eller mindre avvisande mot varje sådan lagstiftning.

Huvudpunkten på restriktionsvännernas program var till en början kravet på läskunnighet som villkor för en invandrares mottagande i Förenta staterna. Redan 1892 hade ett av kongressen tillsatt immigrationsutskott uttalat sig för en lagbestämmelse i dylikt syfte, vilken emellertid då icke vann någon anslutning. Några år senare gick ett liknande lagförslag igenom i kongressen, men kom ej att träda i kraft, enär presidenten Cleveland strax före sitt nedläggande av ämbetet däremot inlade veto. Presidenten Taft följde sedermera detta exempel, ehuru det på hans tid förevarande lagförslaget framförts av en för immigrationsfrågans utredning tillsatt kommission, som under tre år varit sysselsatt med ingående undersökningar rörande detta problem. Under presidenten Wilsons ämbetstid kom vetorätten till användning ytterligare två gånger, men kongressen tillgrep därefter sitt sällan använda prerogativ att tredje gången taga upp förslaget, som därmed år 1917 omsider blev lag utan hänsyn till regeringens motstånd.

I och för sig skulle en fråga av så pass underordnad betydelse som den om immigranternas läskunnighet nog icke omfattats med något livligare intresse vare sig inom eller utom kongressen. Vad som förklarar förslagets stora popularitet är, att man häri såg ett medel att utan några ur utrikespolitisk synpunkt obehagliga undantagslagar åstadkomma en begränsning av invandringen från södra och östra Europa, under det de mera välsedda nord- och västeuropeiska immigranterna skulle lämnas i stort sett oberörda. Man beräknade med stöd av statistikens uppgifter om in-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 369, 656 och 937 samt årg. 1922, sid. 61, 345, 407 och 791.

vandrarnas bildningsgrad, att i genomsnitt en tredjedel av de personer, som kommo från förstnämnda länder, skulle falla för det nya strecket.

Att kravet på läskunnighet icke i längden visade sig tillräckligt som regulator å invandringen berodde på världskriget och dess följder. Under tiden närmast efter fredsslutet sågo sig Förenta staterna hotade av en invandringsström, vari just de nationaliteter och befolkningsklasser, som fått sina levnadsvillkor mest rubbade genom omvälvningarna i Europa, voro abnormt starkt representerade. Bland dessa funnos många, som ur intellektuell, moralisk och fysisk ståndpunkt måste anses som mindre önskvärda, men som dock ej kunde utestängas av det gällande, primitiva bildningsstrecket. Dessa förhållanden vållade en hastig strömkantring i den allmänna opinionen rörande invandringsfrågan. Man såg personer, som förut hävdat fribetsprincipens tillämpning även på detta område, på en gång förvandlade till ivriga restriktionsanhängare, och på många håll höjdes röster för totalförbud mot all transocean invandring. Ett dylikt förslag vann i december 1920 till och med stark majoritet i representanternas hus, men strandade på senatens mera betänksamma hållning. I stället upptogs den av senatorn Dillingham redan 1913 framförda tanken på en begränsning av invandringen i proportion till antalet i Förenta staterna redan bosatta personer av olika nationaliteter. Som bevis på hur uppfattningen ändrats kan anföras, att Dillinghams ursprungliga förslag, som på sin tid ansågs till ytterlighet radikalt, inneburit en begränsning av den årliga invandringen till 10 % av resp. nationalitetssiffror vid 1910 års folkräkning, medan motsvarande invandringskvot i den slutligt genomförda lagen av den 19 maj 1921 nedsatts till 3 %.

Denna lag, vars giltighetstid utgick den 30 juni 1922, har genom en förordning den 11 maj detta år erhållit utsträckt tillämpning under ytterligare två år. I samband härmed hava i lagen också införts en del ändringar, bl. a. ansvarsbestämmelser för olaga invandring, som förut saknats. Enligt de nya bestämmelserna skall transportföretag, som olagligen överför invandrare till Förenta staterna, för varje sådan invandrare kunna åläggas 200 dollars böter och dessutom förpliktigas att återbetala erlagt biljettpris. Man hoppas på detta sätt råda bot för större delen av de svårigheter, som förut uppstått vid lagens tillämpning, då det för ångbåtsbolagen ej varit förenat med någon ekonomisk risk — annat än kostnaden för eventuell returnering — därest de medtagit flera passagerare än som kunnat mottagas. En annan skärpning i lagen är, att det av invandrare till Förenta staterna från annan amerikansk stat numera kräves fem i stället för ett års bosättning inom Amerika för att såsom amerikanare bliva undantagen från lagens tillämpning. Denna ändring har föranletts därav, att en mängd sydeuropeiska invandrare, som under det gångna året ej kunnat mottagas i Förenta staterna, i stället slagit sig ner i Mexiko, Kuba eller andra närgränsande länder i tanke att efter ett års vistelse därstädes kunna obehindrade fortsätta resan. Något absolut hinder häremot uppställer naturligtvis ej heller den nya lagen, men verkan därav blir, att dessa på en omväg inkomna européer nu måste inräknas i den för deras nationalitet fastställda kvoten.

Hur invandringen från olika länder under lagens första år ställde sig i förhållande till de medgivna kvoterna framgår av den statistik, som återgavs i nionde häftet av denna tidskrift (sid. 792). De i denna statistik redovisade länderna kunna sammanföras i tre huvudgrupper sålunda:

	Medgiven invandrings-kvot	Invandrare Hela antalet	Invandrare I % av kvoten
Nord- och Västeuropa	198 082	91 862	46·4
Syd- och Österuropa (jämte Turkiet)	158 200	150 774	95·3
Övriga utomeuropeiska stater	713	1 317	184·7
Summa	**356 995**	**243 953**	**68·3**

Från de germanska och fransktalande länderna, som innefattas i den första gruppen, hade den verkliga invandringen som synes ej uppgått till ens hälften av den medgivna; för det övriga Europa (varmed även asiatiska Turkiet sammanförts) närmade sig invandringen starkt maximigränsen — en nämnvärd differens fanns endast för Ryssland — och för övriga av lagstiftningen berörda länder redovisades ett betydande överskott. Sistnämnda förhållande visar, att invandringskontrollen ingalunda varit obönhörligt formalistisk, när det gällt invandrare, vilka — såsom de s. k. assyriska flyktingarna — under kriget nödgats fly från sin hemort eller begivit sig hemifrån i uppenbar okunnighet om den amerikanska lagstiftningen och vilkas hemskickande skulle ha inneburit en obefogad hårdhet. Förutom invandrare av utomeuropeisk nationalitet är det i huvudsak ungrare, jugoslaver och polacker, som på grund av dylika ömmande omständigheter dispenserats från lagens föreskrifter. Flertalet dispenser meddelades under de första månaderna av lagens tillämpning, då restriktionernas omfattning ännu ej var tillräckligt bekant och man icke heller hunnit taga itu med den hänsynslösa konkurrensen mellan de olika ångbåtslinjerna, som anordnade formliga tävlingar om att var och en få sina passagerare först landsatta i amerikansk hamn. Den sista större eftergift, som meddelades, var den s. k. juldispensen den 23 december 1921, då över ett tusental invandrare av nåd medgåvos att stiga i land, trots att kvoterna för respektive länder redan överskridits.

Fastställandet av de olika ländernas invandringskvoter var i många fall förenat med stora svårigheter på grund av de förändringar, Europas och Asiens karta undergått under världskriget. Den nationalitetsindelning, som måst användas, har därför varit en helt annan än den, som tillämpades vid 1910 års amerikanska folkräkning. Av 30 självständiga stater, vilkas kvoter skulle beräknas, hade endast 8 samma territoriella utsträckning som 1910. För 13 hade man större eller mindre gränsförändringar att taga hänsyn till, och 9 voro helt nybildade. Vid lagens revision under innevarande år har man också vidtagit åtskilliga omräkningar av dessa kvoter, där de förut använda kalkylerna befunnits oriktiga eller den politiska utvecklingen under det senaste året föranlett uppdragandet av nya gränser. Så ha t. ex. särskilda kvoter beräknats för Estland, Lettland, Lithauen, Bessarabien och det numera polska Pinskområdet, vilka länder förut samtliga hänförts till Ryss-

land; Smyrnaområdet och Armenien (utom den ryska delen) ha åter sammanförts med Turkiet o. s. v. De olika ländernas kvoter under tiden 1 juli 1922—30 juni 1923 bliva följaktligen som nedanstående tablå utvisar:

	Per år	Per mån.		Per år	Per mån.		Per år	Per mån.
Albanien	288	58	Luxemburg	92	19	Tjeckoslovakiet	14 357	2 871
Belgien	1 563	313	Memel	150	30	Tyskland	67 607	13 521
Bulgarien	302	61	Nederländerna	3 607	721	Ungern	5 638	1 128
Danmark	5 619	1 124	Norge	12 202	2 440	Österrike	7 451	1 490
Danzig	301	60	Polen	21 076	4 215	Övriga Europa	86	17
Estland	1 348	270	Östgalizien	5 786	1 157	Armenien (ryska)	230	46
Finland	3 921	784	Pinsk	4 284	857	Palestina	57	12
Fiume	71	14	Portugal	2 465	493	Syrien	928	186
Frankrike	5 729	1 146	Rumänien	7 419	1 484	Turkiet	2 388	478
Grekland	3 294	659	Bessarabien	2 792	558	Övriga Asien	81	16
Island	75	15	Ryssland	21 613	4 323	Afrika	122	25
Italien	42 057	8 411	Schweiz	3 752	750	Australien	279	56
Jugoslavien	6 426	1 285	Spanien	912	182	Nya Zeeland och Söderhavsöarna	80	16
Lettland	1 540	308	Storbritannien	77 342	15 468			
Lithauen	2 310	462	Sverige	20 042	4 008	Atlantens öar	121	24

Under rubriken »övriga Asien» inbegripes i denna uppdelning egentligen blott Persien, Hedjaz, Mesopotamien och Cypern. Sibirien hänföres till Ryssland, och beträffande återstående delar av Asien, d. v. s. Kina, Japan och den s. k. spärrade zonen (Indien, Turkestan, Sundaöarna m. m.) gälla särskilda lagar och konventioner, vilka i huvudsak medgiva invandring endast för personer, som icke tillhöra de kroppsarbetande klasserna.

Meddelanden från socialattachéerna.

Dyrtid, livsmedelspolitik och lönestrider i Frankrike.

I.

Under loppet av mars månad 1922 utfärdade jordbruksministern en serie förordningar angående importen och exporten av kreatur, kött, smör, ost och ägg m. m. Den 7 mars utfärdades sålunda förbud angående införsel av kreatur från Storbritannien; den 8 mars utfärdades ett likartat förbud för kreatur från Danmark; den 12 mars frigavs utförseln för alla andra livsmedel än brödsäd och potatis; den 30 mars återinfördes tidigare tullsatser för ost och smör med en koefficient av 3·5 och 3 för ost, allt efter olika sorter, samt 2·5 för smör.

Under mars och april månader inträffade emellertid samtidigt en ganska stark stegring i livsmedelspriserna. Det är självfallet, att denna stegring icke kunde undga att i hög grad oroa den konsumerande allmänheten, vilken ivrigt hoppades, att även i Frankrike, i likhet med i andra länder, en lindring i dyrtiden skulle inträda, och vilken under senare delen av 1921 även hade tyckt sig kunna förmärka, att en dylik började inträda. Allmänheten upprördes emellertid ej blott av stegringen i priserna på kött, smör, ost och ägg, utan även av att bagarna yrkade på höjda brödpriser, enär mjölet på senaste tiden börjat avsevärt stiga i pris.

På grund av samtidigheten i utfärdandet av de ovannämnda förordningarna och prisstegringen var det endast helt naturligt, att allmänheten sammankopplade dessa

tvenne förhållanden och ställde dem i inbördes orsakssammanhang. Ett flertal skäl tycktes tala för att prisstegringen verkligen var, åtminstone till en viss grad, motiverad av att importen av vissa livsmedel försvårats, samtidigt som exporten frigivits. Pressen angrep för sin del skarpt de utfärdade förordningarna, och jordbruksministern, M. Chéron, döptes av folkhumorn sarkastiskt till Chéron-vie chère.

Den interpellationsdebatt i frågan, som begärdes i deputeradekammaren, ägde emellertid rum först i juni månad. Andra mera betydande ärenden hade fått gå före. Utgången blev en eklatant seger för jordbruksministern, enär kammaren med 478 röster mot 89 antog en resolution, som oförbehållsamt godkände den av regeringen förda livsmedelspolitiken.

Avgörandet berodde så gott som uteslutande på den klara och övertygande framställning, som lämnades av M. Chéron och i vilken han, vederläggande allehanda lösa påståenden och felaktiga siffror, in i detalj påvisade det verkliga läget.

Han preciserade först räckvidden av sina åtgärder och påpekade, hur importen fortfarande var fri för alla sorters kött och boskap från andra länder än Storbritannien och Danmark samt hur, även vad dessa länder beträffar, förbudet var rent tillfälligt, avsett att förhindra, att under där rådande mul- och klövsjuka den franska boskapen skulle nedsmittas av från England eller Danmark importerade djur. De av regeringen införda koefficienterna för smör och ost äro så pass lågt tilltagna, att den nu utgående tullen i procent av varornas pris icke på långt när är så hög som tullen före kriget. Importen av såväl smör som ost har nämligen de fyra första månaderna 1922 varit avsevärt större än under föregående år. Smörpriserna visade under juni månad icke någon stegring gentemot samma månad förra året, utan för vissa sorter en avsevärd minskning. Kreatursinförseln hade ej heller avtagit på grund av förbudet för införsel från Storbritannien och Danmark.

Om en prisstegring förekommit, ville jordbruksministern tillskriva den andra orsaker, i främsta rummet att en del mellanhänder företagit illojal spekulation. I ett stort antal fall hade rättsliga åtgärder måst tillgripas mot dylika haussespekulanter. Vissa individer hade sålunda i hallarna sålt utländskt smör, som de utgivit för franskt, till 9 à 11 frcs per kg., medan de inköpt det för 4·50 frcs. Ministern hade genom förordning av den 30 januari 1922 sökt i viss mån förhindra illojalt uppdrivande av priser genom att föreskriva s. k. mercuriale, d. v. s. offentliggörandet av uppgjorda prislistor. Detta system borde fullföljas. Men givetvis var det icke tillräckligt för att förhindra en osund spekulation.

Beträffande de höga brödpriserna framhöll ministern, att dessa delvis berodde på de högt uppdrivna priserna på mjöl, men möjligen även på den vinst, bagarna vetat tillskansa sig. Hur pass vinstgivande bagerirörelsen i verkligheten var, kunde man kanske få en inblick uti genom att följa köpesummorna för vissa bagerier. Ministern framdrog ett flertal dylika fall, t. ex. ett bageri, som i november 1920 sålts till 165 000 frcs och den 8 maj 1922 till 360 000 frcs, ett annat, som den 1 februari 1922 köpts för 140 000 frcs och den 29 april sålts till 350 000 frcs o. s. v.

Det franska jordbruket var den minst tullskyddade av alla landets näringar. Medan tullkoefficienterna för sådana för lantbruket nödvändiga artiklar som lantbruksmaskiner, vagnar, kärror, säckar och vattenledningsrör varierade mellan 6·7 och 3, vore flertalet tidigare tullar på jordbruksprodukter avskaffade under krigsåren och koefficienterna för de få tullsatser, som återinförts, relativt låga. Det vore sålunda oriktigt att säga, att det franska jordbruket var genom tullsatser särskilt gynnat på de övriga näringarnas bekostnad.

Ministern lämnade till slut några uppgifter om det återuppbyggnadsarbete, som de franska jordbrukarna utfört under de senare åren. Den 31 december 1918 hade vetearealen minskats i förhållande till siffran för 1913 med 32 procent. Den 31 december 1921 var motsvarande siffra emellertid endast 18 procent. Man hade på tre år återvunnit 880 000 hektar av den med vete odlade jorden. Motsvarande siffra för råg var 138 000 hektar, för korn 111 100 hektar och för havre 650 000 hektar.

Samtidiga ökningen i kreatursstocken uppgick till 989 000 nötkreatur och 477 000 hästar.

Paris i juni 1922.

II.

Under de senaste årens lönestrider på den franska arbetsmarknaden har man tyckt sig kunna konstatera, att dessa till större antal och i skarpare form än i det övriga Frankrike förekommit uti de nordliga departementen. Lille, Roubaix, Tourcoing, Le Havre, Dunkerque med kringliggande industriområden hava varit centra för betydande strejker och lockouter. Nästan genomgående har upphovet till dessa varit arbetsgivarnas strävan att reducera de under krigsåren högt uppdrivna arbetslönerna för att därigenom minska produktionsomkostnaderna och stegra de franska produkternas konkurrensförmåga gentemot utländska.

Senast har en lönestrid i Le Havre tilldragit sig allmän uppmärksamhet, icke därför att den är av annan karaktär än de strejkrörelser, som förekommit litet varstädes i landet, utan väsentligen därför att den lett till gatuupplopp och oroligheter, vilka krävt människoliv. Det är metallindustriens arbetare och varvsarbetarna i Le Havre, vilka med hänvisning till de höga levnadsomkostnaderna motsätta sig en av industriledarna påyrkad lönereduktion. Dockarbetarna ha ingripit i striden genom att vid olika tillfällen proklamera sympatistrejk. C. G. T. såväl som C. G. T. U. (den kommunistiska landsorganisationen) ha förklarat sig solidariska med de strejkande, och den senare organisationen har sänt till Le Havre tvenne av sina agitatorer — Monmousseau och Totti — vilka sägas hava tagit ledningen av strejkrörelsen om hand. Vid flera tillfällen har det sett ut, som om den skulle växa ut till lokal generalstrejk. Anslutningen till en dylik har emellertid uteblivit från ett större antal av ortens fackföreningar, och sedan efter upploppet större truppstyrkor koncentrerats i staden, har strejken återgått till vad den från början var, nämligen till en ren lönestrid inom vissa begränsade fack.

Sympatierna för de strejkande äro emellertid livliga såväl hos stora lager av ortsbefolkningen som hos arbetarna inom hela landet. Detta förklarar, att strejken alltjämt kan fortsättas och ganska betydande ransoner av matvaror dagligen utdelas till de strejkande, trots att dessas egna kassor sedan länge äro uttömda. Från den normandiska landsbygden insändas dagligen större sändningar matvaror som gåvor till strejkkommittén, och denna emottager penningbidrag från arbetarsammanslutningar i så gott som hela Frankrike. Eftersom någon utsikt till överenskommelse med arbetsgivarna ännu icke yppat sig, kan man därför antaga, att strejken kommer att fortfara, kanske ännu en avsevärd tid framåt.

Det omnämnda förhållandet, att lönestriderna i många fall tagit en skarpare form i de norra provinserna än i det övriga landet, har emellertid börjat tilldraga sig allt större uppmärksamhet. Man frågar sig, vad orsaken härtill kan vara och om det icke finnes möjlighet att häva dessa orsaker och därigenom möjliggöra, att de norra provinserna framdeles bleve mindre hemsökta av dessa ur alla synpunkter mindre välkomna strider på arbetsmarknaden.

Man har då omedelbart kunnat konstatera, att levnadsomkostnaderna i de norra provinserna allt sedan vapenstilleståndet 1918 och fortfarande äro högre än i det övriga landet. Ännu andra kvartalet innevarande år var indexsiffran för de norra departementen 337·8, medan den för de östra var endast 299·6 och för de södra 305·9. I en stad som Roubaix var den så hög som 360·2, i Cambrai 350·5. Vad Le Havre beträffar, utgjorde den tredje kvartalet förra året 357·2, fjärde kvartalet 348·2. Sedermera har den sjunkit under första kvartalet 1922 till 318·1 och andra kvartalet till 285·6. Men enstämmiga uppgifter från Le Havre tala om att under de senaste månaderna avsevärda höjningar ånyo inträffat, och man anklagar ganska allmänt de i tidigare rapport omtalade Chéronska dekreten för att vara en bidragande orsak härtill.

Att tillförseln av livsförnödenheter är otillfredsställande till ett sådant departement som Nord, där så avsevärd del av åkerbruksarealen förstörts av kriget, låter sig lättare

förklara. Däremot förvånar levnadskostnadernas höjd i en sådan stad som Le Havre, vilken är omgiven av den rika normandiska landsbygden.

Handelskammaren i Le Havre har gått i författning om att undersöka orsakerna härtill, och redan på undersökningens nuvarande stadium ha framkommit en del uppgifter, som äro nog så belysande, kanske mindre för vad som är den speciella orsaken till de höga levnadsomkostnaderna i Le Havre än för vissa allmänna drag av det ekonomiska livet i Frankrike efter världskriget.

Av mindre allmänt intresse och väsentligen av lokal betydelse är påpekandet, att Le Havre, beläget ute på en udde, saknar goda järnvägsförbindelser med omliggande landsbygd och sedan flera år tillbaka förgäves väntar på upprättandet av en järnvägsförbindelse över Seine via Quillebeuf med den rika normandiska landsbygden söder om floden.

Huvudvikten i utredningen lägges emellertid på ett helt annat område, på den spekulation i livsmedel, vilken numera lär vara en regel nästan utan undantag. Denna spekulation bedrives, väl att märka, ej endast av alla slags mellanhänder och handlande, utan även av jordbrukarna. Kriget och nödtiden har undergrävt den allmänna affärsmoralen och känslan för samhörighet. Var och en strävar endast att skaffa sig största möjliga vinst. Befolkningen har gripits av ett spekulationsraseri, som tidigare icke förefunnits, men som numera i hög grad försvårar återgången till vad man kallar normala förhållanden.

Fall hava påvisats, där oaktat livsmedelsbristen försäljare hellre låtit livsmedel förstöras än utsläppas i marknaden. För att hindra prisfall håller man inne sina lager. Jordbrukarna minska sitt utbud och understundom sin produktion hellre än att avyttra till lägre priser. Detta är dem möjligt på grund av det välstånd de uppnått under krigsåren. Tidigare sutto jordbrukarna i stor omfattning som arrendatorer eller voro belastade med avsevärda hypotek. De voro tvungna att vid bestämda tider inbetala sina arrendesummor eller räntor, och som följd därav vågade de ej riskera att tidvis minska eller indraga sina försäljningar. Numera har en förändring häri inträtt. Under krigsåren hava de gjort så stora förtjänster, att de i regeln kunnat inlösa sina hypotek och i stor utsträckning från arrendatorer övergå till självägande. De hava en oberoende ställning och kapital bakom ryggen. Samtidigt ha de vant sig vid hög profit vid försäljning. Följden har icke uteblivit, utan tagit sig den form, att de hellre än att finna sig i prissänkningar minska sin produktion, själva öka sin konsumtion eller helt enkelt hålla inne sitt utbud i väntan på nya prisförhöjningar.

I trakten kring Le Havre hade sålunda jordbrukarna hållit inne sina lager av potatis och drivit potatispriset upp ända till 100 frcs. för 100 kilo. När i juni ny potatis kom i marknaden, slumpades återstoden gamla lager bort till 10 frcs. för 100 kilo. På grund av de franska jordbrukarnas höga priser för potatis har det tidvis, trots de höga fraktkostnaderna, lönat sig att importera potatis från Estland, Danmark, Holland eller Irland. Vid ett tillfälle kunde 83 ton estländsk potatis på auktion i Le Havre säljas för så högt pris som 860 frcs per ton.

Vad grönsaker beträffar, hava odlarna lagt upp så stora torkade lager, att alltjämt saluföras sådana från åren 1920 och 1921.

Vid sidan om denna spekulation har man fäst uppmärksamheten på en annan omständighet, som för de normandiska städernas del avsevärt inverkar på att hålla priserna på bröd och grönsaker höga. Åren närmast efter kriget, då den franska kreatursstammen starkt minskats och köttpriserna voro oproportionerligt höga, funno de normandiska jordägarna det förmånligt att övergå från sädesodling till boskapsskötsel. Avsevärd areal, där tidigare sädesodling bedrivits, omlades till betesmarker. Följden har blivit minskad kvantitet brödsäd och stegrade brödpriser. Denna omläggning har på vissa trakter tagit den omfattning, att municipalråden ansett sig böra fästa jordbruksministerns uppmärksamhet på den, under den motivering, som förekommer i en skrivelse från kantonen Saint-Romain-de-Colbose — »om det är bra att producera kött, är det dock ännu bättre att producera bröd

Paris i september 1922. *Gunnar Löwegren.*

Arbetstiden vid järnvägarna och handelsflottan i Frankrike.

I dagens Journal Officiel publiceras tvenne den 14 september promulgerade dekret angående arbetstiden vid järnvägarna och handelsflottan. Beträffande innebörden av dessa författningar kan ur föreliggande officiella kommunikéer inhämtas bl. a. följande.

Dekretet för järnvägspersonalen. Såsom kommentar till det nya dekretet har M. Le Trocquer, minister för de offentliga arbetena, under gårdagen utsänt en redogörelse av väsentligen följande innehåll:

Bestämmelserna uti lagen av den 23 april 1919 angående åtta timmars arbetsdag hava för järnvägspersonalens del tillämpats allt från månaderna närmast efter den, då lagen trädde i kraft. De ha tillämpats i enlighet med de närmare föreskrifter, som utarbetats av en den 24 april 1919 tillsatt kommitté, inom vilken arbetsgivarna och arbetarna voro i lika antal representerade. Under tiden 6 maj—24 november 1919 uppgjorde denna kommitté ett flertal förslag till arbetstidens reglering. Dessa förslag godkändes av de olika järnvägsstyrelserna och hava sedan dess varit i tillämpning.

Det har emellertid visat sig, att dessa bestämmelser beträffande den personal, som icke ingår under kategorien lokomotivförare, eldare och tågbetjäning, införde vissa oegentligheter, vilka voro till förfång för järnvägsbolagen och förhindrade dem att erhålla erforderlig avkastning av järnvägsdriften. Det har därför blivit erforderligt att vidtaga sådana förändringar, som kunna bidraga till en ekonomiskt rationell skötsel av järnvägarna. Samtidigt har man emellertid velat hålla sig inom ramen för bestämmelserna i lagen av den 23 april 1919, men beaktat den skillnad, som i denna lag uppdrages mellan å ena sidan den effektiva arbetstiden samt å andra den tid, som personalen är närvarande på arbetsplatsen, en distinktion, som 1919 års kommitté icke tagit hänsyn till.

I det nu utfärdade dekretet äro intagna särskilda bestämmelser för sådan personal, vars tjänstgöringstid får räknas såsom varande hela tiden effektiv, samt särskilda bestämmelser för sådan personal, vars tjänstgöring är diskontinuerlig eller huvudsakligen består i övervakning. För den senare personalen kan den dagliga tjänstgöringstiden utsträckas ända till 12 à 15 timmar.

Lagen av den 23 april 1919 möjliggör, att den genomsnittliga dagliga arbetstiden av åtta timmar ej uteslutande uppgöres och fördelas efter veckoperioder, utan även efter perioder av längre omfattning. Det är erforderligt, att järnvägsbolagen få draga nytta av denna bestämmelse och uppdela arbetstiden med hänsyn till att trafiken är av olika intensitet under olika tider av året. En dylik fördelning av arbetstiden möjliggöres genom det nu utfärdade dekretet, som fastställer sammanlagda arbetstiden per år till 2 504 timmar (2 512 för skottår).

Lagen förutsätter ävenledes och detta på det mest oförtydbara sätt, att permanenta eller tillfälliga förändringar i arbetstidens längd kunna medgivas. Paragraf 14 i det nya dekretet anknyter härtill samt stadgar, att arbetstiden kan förlängas utöver de genomsnittliga åtta timmarna:

a) i och för omedelbart utförande av sådant arbete, som avser att förebygga en olycka, utföra ett räddningsarbete m. m.;

b) för arbete avseende det nationella försvaret och den nationella säkerheten;

c) i och för extra övertidsarbete av 450 timmar per år.

Dekretets bestämmelser ansluta sig till dem, som den 21 sistlidna juni godkändes av järnvägsrådet.[1] Endast i en punkt har avvikelse skett. Järnvägsrådet hade nämligen föreslagit, att under en viss övergångsperiod på sju år 300 av dessa 450 övertidstimmar skulle räknas ingå i den normala arbetstiden och som följd därav icke betalas som övertidsarbete.

Regeringen hade liksom Conseil d'Etat icke ansett detta förslag stå i överensstämmelse med lagen av den 23 april 1919 och därför icke gått med på förslaget om en övergångsperiod.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 786.

M. Le Trocquers not, vilken till innehållet sammanfaller med hans yttrande i konseljen, avslutas med att framhålla, hurusom järnvägsbolagen efter de nu utfärdade bestämmelserna böra kunna så ordna driften av sina järnvägsnät, att ett maximum av avkastning erhålles. Under krigsåren har järnvägspersonalen ådagalagt en patriotism, som visat, att den fullt förstått lägets allvar. Ministern räknar med att personalen även nu skall inse vad situationen kräver.

Dekretet för handelsflottan. Genom det i dag offentliggjorda dekretet ändras paragraferna 1—12 i dekretet av den 24 februari 1920 angående tillämpningen av lagen av den 2 augusti 1919, men kvarstå samtliga övriga bestämmelser, vilka icke stå i strid med de nu utfärdade.[1] Den väsentligaste ändringen består däri, att med hänsyn till arten av det arbete, som sjöfolket utför, och de avbrott i tjänstgöringen, som äro en naturlig följd därav, den tid däckspersonalen och personalen i allmän tjänst skall efter order stå till kaptenens disposition utanför de lokaler, som tjäna den till bostad ombord å skeppet, utsträckes till 12 timmar, det maximum, som fastställts i lagen av den 2 augusti 1919.

Understatssekreteraren för handelsflottan, M. Rio, har lämnat en motivering till de vidtagna förändringarna, vari i huvudsak framhålles följande:

Då parlamentet antog lagen av den 2 augusti 1919, utgick det från, att inom kort likartade bestämmelser skulle införas i andra länders lagstiftning; särskilt räknade det med att så skulle ske i England och de skandinaviska länderna. Dessa antaganden hava emellertid visat sig felaktiga.

Den franska handelsflottan hade möjligen i alla fall kunnat bära de merutgifter, tillämpningen av lagen av den 2 aug. 1919 och dekretet av den 24 februari 1920 medförde för den, därest icke det starka fallet i fraktsatserna inträtt. Detta senare har omöjliggjort för den franska handelsflottan att bestå i konkurrensen med de utländska, så länge för de senare icke likartade bestämmelser angående arbetstiden gälla som för den franska.

Det franska sjöfolket har hoppats att genom samarbete med sjöfolket inom andra länders handelsflottor få till stånd internationella bestämmelser angående arbetstiden. Men dessa försök hava hittills icke lyckats. Icke förty har det franska sjöfolket vägrat att godkänna ändringar uti dekretet av den 24 februari 1920 eller att dettas tillämpning tills vidare uppskötes. Dess förtroendeman, M. Rivelli, har den 13 september anhållit, att frågan underställes en kommission, sammansatt till lika antal av representanter för redarna och sjöfolket, men tidigare har sjöfolket systematiskt vägrat att upptaga eventuella ändringsförslag till prövning.

Däremot har de franska redarnas centralkommitté i skrivelse av den 1 juni 1922 begärt revision av hittillsvarande bestämmelser, och som denna begäran står i överensstämmelse med vad som stadgas i lagen av den 2 aug. 1919 angående påbörjande av revision, hava myndigheterna ansett sig böra upptaga frågan till prövning och utarbeta förslag till nya bestämmelser, vilka avse att sätta de franska redarna i en ställning, som icke är oförmånligare än den, vari deras utländska konkurrenter befinna sig.

De nu utfärdade bestämmelserna skulle, enligt M. Rios åsikt, långt ifrån — som sjöfolket framhållit — bidraga att öka arbetslösheten. De skulle möjliggöra billigare frakter, ökad skeppsfart och som följd därav minskad arbetslöshet.

De franska sjömännen åtnjuta förmåner, som fullt äro jämförliga med, om icke förmånligare än det engelska sjöfolkets.

En fransk matros har nu en månadshyra på 330 frcs mot 90 frcs före kriget. Motsvarande siffror för en engelsk matros äro £ 10 och £ 5·10. Fransmannens nuvarande hyra är sålunda 3·66 gånger högre än tidigare, samtidigt som levnadskostnaderna endast ökats ungefär 3·1 gånger. Fransmannen åtnjuter dessutom, efter 35 års tjänst ombord, vid 50 års ålder rätt till en pension på 1 500 frcs. Franska

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 336.

staten bidrager årligen med 60 miljoner frcs till utbetalandet av dylika pensioner. Dessutom få de franska sjömännen, mot vad bruket är i t. ex. den engelska handelsflottan, extra betalning för övertidsarbete under söndag eller vid skepps in- och utlopp ur hamn.

Paris den 15 september 1922.

Gunnar Löwegren.

Frågan om guldlöner i Tyskland.

Det starka markfallet under de senaste sommarmånaderna har i Tyskland framkallat livliga diskussioner om myntfoten. Varuprisen börja allt mera att rotera kring dollarkursen, och industrien för sin del är i stor omfattning hågad att endast sälja i dollar eller åtminstone att vid avtalen om prisen ställa dessa i en bestämd relation till dollarkursen den dag varan skall levereras. I detaljaffärerna har man ävenledes lagt märke till starka tendenser att få beräkna prisen i dollar eller annan högvärdig valuta. Det går så långt, att privatpersoner, som hyra ut rum åt utlänningar, kräva hyran i dollar, gulden, kronor eller dylikt.

Regeringen har behandlat det olidliga läge, som på grund av dessa strävanden inträtt för stora delar av befolkningen, och i såväl officiella som officiösa yttranden har intet tvivel lämnats övrigt, att från regeringens sida dessa affärsmetoder anses vara otillständiga. Man har förklarat, att varufakturering till utlandet i utländsk valuta är korrekt och även i vissa fall önskvärd, men att däremot inom Tyskland den tyska marken ännu bildar myntfoten, och att det är både omöjligt och olidligt för befolkningen att betala sina varor efter en myntfot, som icke är gängse i landet och efter vilken befolkningen icke har sina inkomster.

Naturligtvis kunna myndigheterna hindra en prisberäkning i utländsk valuta inom landet, det vill säga, man kan förbjuda, att den allmänna handeln inom Tyskland säljer sina varor i annan valuta än mark. Men däremot kan ingen hindra, att vid beräkningen av markpriset dollarkursen eller en annan hög valutakurs tages till grundval och att de tyska inlandspriserna på så sätt måste närma sig världsmarknadspriserna fortare än vad fallet vore, om man enbart håller sig till produktionskostnaderna plus distributionskostnader och handelsvinst inom landet. Därtill sällar sig för närvarande en annan strävan från såväl industriens som handelns sida, nämligen att beräkna varuprisen icke blott på basen av egna anskaffningskostnader för den vara, som säljes, utan efter anskaffningskostnaderna för den nya vara, som skall uppköpas i den försåldas ställe för vidare omsättning. Rörande frågan om denna metod är tillåten enligt nuvarande lagar äro meningarna delade. Från de breda massornas sida söker man göra gällande, att en sådan prisberäkning är orättvis, ja till och med ocker, och man vill endast erkänna en prisberäkning på basen: anskaffningskostnader plus handelsomkostnader och handelsvinst. Försäljarna åter göra gällande, att med de oerhörda prisstegringar, som varit förbundna med markfallet, deras driftskapital fullständigt spolieras, om de icke vid försäljningen av sina varor få taga hänsyn till de oerhört mycket högre anskaffningskostnader för nya varor, som på grund av markfallet inträtt. Domstolarna ha i flera fall redan avgjort till säljarnas förmån och förnekat, att ocker föreligger, där priskalkulationen endast tar skälig hänsyn till de nya dagsprisen. Det kanske bör nämnas, att även de tyska konsumtionsföreningarna, som ju stödja sig på de breda massorna, själva förfäkta den uppfattningen, att de skulle lamslå hela sin verksamhet, om de vid försäljningen av sina varor icke finge taga hänsyn till de nya prisförhållanden, som inträtt på marknaden, sedan deras inköp av varorna i fråga skedde.

Den stora frågan är nu blott, huru arbetslönerna skola regleras för att kunna komma i relation till dessa i viss mån konstlade varupris, som av industri och handel anses nödvändiga och som rättskipningen synes vilja tolerera. Från fackföreningshåll

har framkastats tanken på att lönerna för att kunna möta dessa prisstegringar även måste beräknas i guld. I Holzarbeiter Zeitung förklarar förbundsordföranden Tarnow, att det icke finnes någon annan möjlighet att oskadliggöra den nya myntfoten, som har insmugglats av handel och industri, än att legalisera den såsom allmänt giltig värdemätare och sålunda beräkna icke blott varuprisen utan även lönerna i guld. Konsekvensen därutav skulle också bli, att skatterna till staten och räntorna till sparama måste utgå i guld.

Tanken i och för sig är ju icke ny, ty redan år 1919 diskuterades i styrelsen för arbetsgivarnas och arbetstagarnas samarbetsorganisation (Zentrale Arbeitsgemeinschaft) en glidande löneskala, som skulle byggas på markkursen; i gengäld skulle all tvångs hushållning upphävas, så att industrien icke längre skulle vara hindrad därutav Landsorganisationens styrelse förfäktade den gången denna uppfattning, men den avböjdes av arbetsgivarna, som hävdade, att de därigenom skulle gå miste om den stora fördel, som låg däruti, att deras produktionskostnader på grund av de lägre varuprisen i Tyskland voro lägre än utlandets. Under de sedan dess gångna åren ha emellertid förhållandena utvecklat sig i annan riktning, och fackföreningarna handla nu endast i konsekvens med sin dåvarande hållning, ifall de ånyo skulle upptaga kravet på guldlöner. Enligt vad man sagt mig, lär Stinnes' uppfattning gå i liknande riktning. Han skall vid något tillfälle ha yttrat, att man icke längre kan komma ifrån världsmarknadspris på tyska marknaden och i samband därmed världsmarknadslöner.

Frågan är sålunda aktuell, även om den ännu icke hunnit så långt, att den står inför sitt avgörande. Detta avgörande skulle kanske icke låta vänta på sig alltför länge, såvida under vintermånaderna icke en ekonomisk kris inträder på den tyska arbetsmarknaden. Man hör i detta hänseende rikligt med pessimistiska yttranden såväl från industriell som från arbetarsida. Personligen har jag ännu icke kunnat vinna den uppfattningen, att läget på härvarande arbetsmarknad är så hotande, som åsyftade pessimistiska yttranden göra gällande. Jag anser det därför mycket väl för möjligt, att frågan om guldlöner kommer att stå på dagordningen härstädes under den närmaste framtiden.

Berlin den 22 september 1922.

Wilhelm Jansson.

Arbetstiden vid järnvägarna i Tyskland.

De i min rapport den 26 april 1922 — återgiven å sid. 497 i Sociala Meddelanden — omtalade förhandlingarna mellan kommunikationsministeriet och de olika arbetstagarorganisationerna vid järnvägarna ha nu omsider fört till ett resultat, som sedan augusti månad i form av nya tjänsteföreskrifter gäller för de tyska riksbanornas »Betriebs- und Verkehrspersonal».

Arbetstiden uppdelas principiellt i två olika begrepp: effektiv arbetstid och arbetsberedskap. Den effektiva arbetstiden är den tid, under vilken personalen är i arbete eller å tjänstens vägnar är på väg från ett arbetsställe till ett annat; likaså räknas undervisning av nybörjare o. dyl. såsom effektiv arbetstid. Arbetsberedskap är den tid, under vilken personalen måste vara närvarande på sitt tjänste- eller arbetsställe för att vid behov utföra arbete.

Denna tjänsteberedskap skall på följande sätt inräknas i den effektiva arbetstiden:

a)	För banbevakningspersonalen	33 1/3 %
b)	» stationspersonalen	50 %
c)	» tågpersonalen och sådan lokomotivpersonal, som icke har ett lokomotiv att tillse	50 %
d)	» den lokomotivpersonal, som erhållit tillsyn över ett lokomotiv	80 %

Sådana tjänsteresor på järnvägen, som personalen måste göra för att komma till eller från sin egentliga tjänst, skola med 50 % inräknas i den effektiva arbetstiden.

Denna effektiva arbetstid eller, som den i avtalet kallas, den planmässiga arbetstiden skall i medeltal icke överstiga 8 timmar om dagen, 48 timmar per 7 dagars skift eller 208 timmar per 30 dagars skift. Bestämmelserna ha sålunda gjorts så smidiga som möjligt. För banarbetare och kanske även för banbevakningspersonalen, som arbeta i ett sträck, kan man använda den dagliga beräkningen à 8 timmar. För annan personal kan man efter behov använda perioder på en vecka eller en månad, under vilka medeltalet av effektiva arbetstimmar icke får överskrida 48 respektive 208 timmar. Men man har även bestämt, att denna vecko- eller månadsräkning icke är bunden till kalenderveckan eller kalendermånaden; den kan sålunda påbörjas vilken dag under veckan eller månaden som helst. Det är uttryckligen bestämt, att den genomsnittliga arbetstiden för en tid av 7 eller 30 dagar skall beräknas på så sätt, att summan arbetstid för en period, efter vars slut tjänsteplanen återupprepas, skall divideras med antalet kalenderdagar under perioden i fråga, och den så erhållna kvoten skall sedan multipliceras med 7 respektive 30.

Avtalet innehåller dessutom detaljerade bestämmelser rörande tjänstgöringsperioder, raster, vilodagar och nattjänst samt för olika grupper av personal. Dessa äro emellertid så komplicerade, att man har litet svårt att förstå, huru en sådan ordning skall kunna genomföras i praktiken. Man kan ju utgå ifrån, att en 208 timmars effektiv arbetstid per månad kommer att vara gällande för den tyska järnvägspersonalen efter detta avtals ingående. Men beräkningen av de 208 timmarna har i varje fall gjorts så invecklad, att det nog i praktiken kommer att nödvändiggöra medtagandet av approximativa siffror för arbetsberedskap, raster o. dyl. Järnvägsmännens organisationsrepresentanter, som ju bäst torde förstå, huru förhållandena ligga inom deras verksamhetsområde, ha även samtliga vägrat att underteckna ifrågavarande avtal. De stora huvudorganisationernas styrelse, det vill säga de socialistiska, kristliga och Hirsch-Dunckerska landsorganisationerna, vilka haft ledningen av förhandlingarna på arbetstagarsidan, lära, enligt vad jag hört, gjort allt för att förmå de olika förbundsstyrelserna till att underteckna. Man trodde en gång, att man var så långt kommen, men lokomotivförarnas styrelse förklarade, att den, såsom representerande den relativt starkaste järnvägsmannaorganisationen, icke ville övertaga ansvaret och de förebråelser för undertecknandet av detta avtal, som man med säkerhet kunde vänta från personalens sida. De andra järnvägsmannaorganisationerna följde lokomotivförarnas exempel, och avtalet har därför fått undertecknas av de ovannämnda huvudorganisationerna såsom avtalsslutande part. Dessa ha emellertid själva vid undertecknandet avgivit en förklaring, som närmast kan uppfattas som en reservation. Järnvägsmannaorganisationernas eget yttrande vid förhandlingarnas slut förklarar uttryckligt, att de icke se sig i stånd att godkänna överenskommelsen. Denna går för övrigt icke under namnet avtal, utan under beteckningen »Vorläufige Dienstdauervorschriften», det vill säga, deras preliminära karaktär hänger samman med den definitiva regleringen av den allmänna arbetstidslagen.

Den långa stridsfrågan om arbetstiden vid järnvägarna har härmed tills vidare bringats ur världen, och en särskild arbetstidslag för järnvägsdriften torde därefter icke anses vara nödvändig. Man antar, att den kommande arbetstidslagen endast kommer att innehålla en bestämmelse om att för vissa grenar av näringslivet arbetstiden kan annorlunda regleras genom kollektivavtal. Detta vill säga, att åttatimmarsdagen antages i princip, men dess utförande i det praktiska livet överlåtes åt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer inom de arbetsområden, för vilka lagen tillåter dylika undantag från reglerna, t. ex. järnvägsförvaltningen.

Berlin den 18 september 1922.

Wilhelm Jansson.

Den engelska arbetslöshetsförsäkringens avpassning efter olika industriers behov.

Av den engelska arbetarrörelsens »gemensamma råd», representerande fackföreningskongressens och arbetarpartiets styrelser samt det parlamentariska arbetarpartiet, har nyligen publicerats en intressant skrift i arbetslöshetsförsäkringsfrågan. På grund av ett yrkande från den s. k. Geddeska sparsamhetskommittén hade arbetsministern infordrat yttranden från arbetsgivar- och arbetarorganisationer rörande möjligheten att omlägga arbetslöshetsförsäkringen på industriell basis, så att den avpassades efter förhållandena inom olika industrier och kostnaderna så långt möjligt lades på vederbörande industrier själva.

Nämnda skrift är att betrakta såsom svar på remissen och redogör för resultatet av en bland fackföreningarna anställd enquête i ämnet samt innehåller dessutom en historik i frågan, framställning av skälen för och emot arbetslöshetsförsäkring på industriell basis samt grundlinjerna av en plan, avsedd att tillgodose olika industriers behov.

Vad först beträffar resultatet av enquêten må nämnas, att fackföreningarna inom bomulls- och ylleindustrierna uttala sig *för* arbetslöshetsförsäkring på industriell basis, liksom också beklädnadsindustriens och tryckeriernas organisationer. På samma sida äro bland mera betydande organisationer att finna järn- och stålarbetarnas federation samt handelsbiträdenas fackförbund. Inom byggnadsindustrien uttalar sig däremot majoriteten *mot* sådan försäkring. Likaså äro bland motståndarna att finna gruvarbetar- och järnvägsmannaförbunden samt grovarbetarnas bägge förbund, vilka fyra organisationer äro de mest omfattande i Storbritannien.

Räknat efter antalet fackföreningsmedlemmar föreligger två tredjedels majoritet mot här ifrågavarande försäkringsform, medan av de organisationer, som yttrat sig, det övervägande flertalet uttalat sig för densamma. Mycket förklarligt är det också, att de stora grovarbetarförbunden föredraga försäkring på enhetlig grundval framför att uppdelas på olika försäkringssystem efter industrier. Gruvarbetar- och järnvägsmannaförbundens uttalande står i överensstämmelse med deras tidigare deklarerade uppfattning, att arbetslöshetsförsäkringen först och sist är en statsangelägenhet.

Någon samlad opinion till förmån för arbetslöshetsförsäkring på industriell grund förefinnes sålunda icke inom arbetarrörelsen, samtidigt som tanken uppenbarligen fått starkt rotfäste särskilt bland de smärre organisationerna. Det gemensamma rådet har därför, vid framläggande av förslag i ämnet, valt en medelväg och föreslår, att en allmän statsförsäkring, byggd på liknande principer som den nu gällande, kombineras med försäkring efter industrier. För den allmänna försäkringen skulle staten bära huvudsakliga ansvaret, medan kostnaderna för sådan särskild försäkring, som kan komma till stånd inom skilda industrier, skulle i första hand påläggas produktionen.

Till kostnaderna för den allmänna statsförsäkringen skulle bidraga, utom staten, arbetsgivarna och, i händelse detta icke kan undgås, arbetarna. Det förutses, att industrier med relativt ringa arbetslöshetsrisk komma att själva ombesörja sin försäkring, så att den allmänna försäkringen får på sin lott industrier med mer än normal risk. För att möta kraven på den allmänna försäkringsfonden torde det därför bliva nödvändigt att höja bidragen utöver de nuvarande. Bördan härav bör emellertid enligt rådets uppfattning falla på staten, som å andra sidan kommer att få vidkännas minskade kostnader för sådana industrier, som själva övertaga försäkringen.

En reduktion av de från arbetarna nu utgående bidragen till den allmänna försäkringen förordas också av rådet; i varje fall bör, som sagt, staten åtaga sig den ökade kostnaden. Reduktionen motiveras med de betydande utgifter, som fackföreningarna, utöver bidragen till den statliga försäkringen, få vidkännas i arbetslöshetsunderstöd, d. v. s. till lindrande av svårigheter, för vilka arbetarna icke bära ansvaret.

Vad åter beträffar försäkring på industriell basis sättes i fråga, om överhuvud erfordras bidrag från arbetarna, då utgifterna för sådan försäkring torde komma att ingå i respektive industriers produktionskostnad. Redan under nuvarande förhållanden kan detta sägas vara fallet med arbetsgivarnas bidrag. Inom byggnadsgillena uppföras kostnaderna för arbetslöshetsförsäkring i särskild räkning att gäldas av beställaren.[1] Samma tillvägagångssätt föreslås nu inom sådana industrier, som själva övertaga försäkringen.

Det förväntas, att de ökade utgifterna för staten skola framtvinga åtgärder för arbetslöshetens nedbringande, och det förordas, att vid införande av arbetslöshetsförsäkring på industriell basis det villkoret uppställes, att vissa på förhand godkända åtgärder vidtagas i samma syfte.

I sitt utlåtande lämnar slutligen rådet en redogörelse för vissa i kraft varande eller föreslagna försäkringssystem på industriell basis. Den enda anordning av detta slag, som kommit till stånd i enlighet med bestämmelserna i 1920 års lag om arbetslöshetsförsäkring, är den inom *försäkringsverksamheten* praktiserade.[2] Ifrågavarande försäkring ställer sig förmånligare för arbetarna än den allmänna statsförsäkringen. I trots av att statens bidrag till denna försäkring är mindre än det eljest utgående, har det varit möjligt att bereda ersättning till högre belopp, och detta oaktat till en början intet som helst bidrag utkrävts av de försäkrade. Arbetsgivarna svara härvid för 70 % av totalkostnaderna. För *ylleindustrien* hava träffats förberedelser för införande av särskild försäkring, som emellertid icke kunnat bringas i verkställighet, emedan arbetsministerns befogenhet att träffa anordningar härför tillsvidare suspenderats genom lagen av den 1 juli 1921.[3] Anordningen erbjuder framför allt intresse genom de efter denna industris speciella behov lämpade anstalter, som tillförsäkra arbetarna ersättning vid partiell arbetslöshet, samt därigenom att storleken av denna ersättning baseras på glidande skala efter levnadskostnadsindex. Enligt en för *tryckeriindustrien* avsedd anordning skulle ersättningen utbetalas genom fackföreningarnas avdelningar och särskilda arbetsförmedlingskontor upprättas inom industrien. Ersättning föreslås skola utgå med högre belopp än enligt den allmänna statsförsäkringen, och även ersättning för partiell arbetslöshet åsyftas, om också icke baserad på glidande skala såsom inom ylleindustrien. Den av den s. k. kontrollnämnden inom *bomullsindustrien* på sin tid praktiserade försäkringen är av speciellt intresse, emedan hela kostnaden bars av arbetsgivarna, medan försäkringens administration till stor del lades i fackföreningarnas händer.[4]. Inom *tändsticksindustrien* existerar en frivillig försäkring vid sidan av den allmänna statsförsäkringen. Bidrag härtill lämnas icke av arbetarna, och ersättningen utgår i procent av arbetslönen samt avpassas sålunda efter de anställdas olika levnadsstandard.

London den 16 augusti 1922.

Erik Sjöstrand.

[1] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 348.
[2] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 47.
[3] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 880.
[4] Se Soc. Medd. årg. 1919, sid. 796.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling har den 11 oktober 1922 publicerats följande författning:

N:r		Daterad
485.	K. kung. om undantag för medborgare i konungariket Nederländerna från vissa bestämmelser i lagen den 17 juni 1916 (n:r 235) om försäkring för olycksfall i arbete	27 sept.

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor. —

Internationella arbetskonferensen i Genève. Vid internationella arbetsorganisationens fjärde generalkonferens, som sammanträtt i Genève den 18 oktober 1922, äro å dagordningen upptörda följande ärenden:

I. A) Förändringar i sammansättningen av internationella arbetsbyråns styrelse. B) Periodiciteten av arbetskonferensens sammanträden.

II. Meddelande till internationella arbetsbyrån av statistiska och andra uppgifter rörande emigration, immigration, repatriering och transitering av emigranter.

Samtliga dessa ärenden ha varit föremål för överläggning å en i Hälsingfors den 24 och 25 juli 1922 avhållen socialpolitisk konferens, vari deltogo representanter för alla de nordiska länderna. Dessa länders delegationer vid arbetskonferensen hava erhållit följande sammansättning:

Sverige. För regeringen: såsom ombud ordföranden och chefen för arbetsrådet, ordföranden i centrala skiljenämnden Sigurd Ribbing och byråchefen i socialstyrelsen Arthur Molin samt såsom expert förste aktuarien i samma styrelse Alrik Jacobi; för arbetsgivarna: såsom ombud direktören Sigfrid Edström; för arbetarna: såsom ombud ordföranden i landsorganisationen Arvid Thorberg och såsom språkkunnigt biträde redaktören Sven Backlund.

Norge. För regeringen: såsom ombud fabriksinspektrisen fru Betzy Kjelsberg och direktören för det statistiske centralbyrå Gunnar Jahn samt såsom expert expeditionschefen i socialdepartementet Th. G. Thorsen; för arbetsgivarna: såsom ombud direktören F. Schumann; för arbetarna: såsom ombud småbrukaren Erik Kleve.

Danmark. För regeringen: såsom ombud byråchefen i inrikesministeriet J. Bülow och landstingsmannen C. V. Bramsnæs, såsom sekreterare för delegationen sekreteraren i inrikesministeriet Einar Erichsen samt såsom rådgivare fru Esther Brock; för arbetsgivarna: såsom ombud generalsekreteraren för de nordiska ländernas arbetsgivareföreningar H. C. Ørsted och såsom expert sekreteraren i samma förening A. L. Østerberg; för arbetarna: såsom ombud ordföranden i de samvirkende fagforbund Carl Madsen och såsom expert landstingsmannen P. Hedebol.

Finland. För regeringen: såsom ombud kanslichefen Niilo Mannio och legationssekreteraren Urho Toivola; för arbetsgivarna: såsom ombud direktören för arbetsgivarnas centralförbund Axel Palmgren; för arbetarna: såsom ombud ordföranden i småbrukarförbundet Eemil Viljanen.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under augusti 1922. Efter en under juli månad vidtagen undersökning rörande omfattningen av understödsverksamheten för de arbetslösa, beslöt arbetslöshetskommissionen, att fr. o. m. den 1 augusti statsbidrag till samma verksamhet tills vidare ej skulle utgå. I samband med vidtagandet av nämnda åtgärd medgav kommissionen vissa lättnader i de för sommarmånaderna beslutade inskränkningarna i arbetslösas rätt att erhålla sysselsättning vid de statliga nödhjälpsarbetena. Sedan emellertid en del kommuner anmält, att behov av understödsverksamhetens fortsättande förelåge, beslöt kommissionen lämna 35 kommuner begärt tillstånd att även efter den 1 augusti utdela understöd med statsbidrag till arbetslösa familjeförsörjare, vilka tillhöra yrkesgrupperna bruks- och gruvarbetare, metallarbetare (inkl. varvsarbetare) samt affärsanställda. Antalet arbetslösa, som åtnjöto dylikt kontant understöd, uppgick den 31 augusti till i runt tal 2 350. Under närmast föregående månad utgjorde antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, 53 och de understöddas antal 4 800.

Hela antalet arbetslösa den 31 augusti har uppskattats till 36 000. Detta innebär i jämförelse med föregående månad en minskning av arbetslösheten med c:a 2 300 personer.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna c:a 1 500 arbetare och landskommunerna 2 100, tillhopa alltså ungefär 3 600 arbetare mot 4 200 vid juli månads slut.

Vid augusti månads ingång voro 505 statliga nödhjälpsföretag igång mot 539 vid början av juli månad. Under augusti månads lopp ha 50 företag igångsatts eller återupptagits, därav 28 genom södra Sveriges statsarbeten och 22 genom Norrlands statsarbeten. Då 61 företag under denna tid avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid månadens slut 494. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten den 31 augusti sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten under månaden utgjorde som följer:

	Arbetare	Kostnader
Vid södra Sveriges statsarbeten	16 261	3 006 603
» Norrlands statsarbeten	4 025	664 495
» statens järnvägars automobilvägar	207	45 000
» arbetena å Malmslätt	—	7 406
Summa	**20 493**	**3 723 504**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten, vilka uppgingo till 341 067 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till c:a 4 miljoner kronor, mot 4 miljoner under juli samt 44 miljoner under månaderna januari—aug. tillsammans.

Arbetsmarknaden i England under augusti 1922. Arbetsmarknadens allmänna läge betecknades under augusti såsom mindre gott. Den tendens till en successiv förbättring av arbetstillgången, som kunnat skönjas under de föregående månaderna, syntes nu åter hava upphört. Endast vid kolgruvorna och i någon mån även inom järn- och stålindustrien gjorde sig en ökning av arbetstillgången märkbar. Försämring var å andra sidan att anteckna för bomulls- och jutespinnerierna samt glas- och porslinsindustrierna.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 14·6 till 14·4 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 12·3 till 12·0 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande gått ned från 1·4 till 1·38 miljon, varjämte antalet lediga platser minskades från 14 100 till 12 700.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under augusti, var 32 och antalet från föregående månad pågående 35. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 31 000 mot 46 000 föregående månad och 40 000 i augusti 1921. Lönesänkningar rapporterades under månaden för över 2 miljoner arbetare, under det att 90 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under augusti 1922. Den länge emotsedda försämringen inom det tyska näringslivet gav sig under augusti månad omsider till känna. Trots att efterfrågan å arbetskraft till jordbruket och närstående arbetsområden just vid denna tid på året varit som störst, visade de statistiska data, efter vilka arbetsmarknadens allmänna läge brukar bedömas, en begynnande nedgång.

Arbetslösheten inom fackföreningarna undergick sålunda en om ock obetydlig ökning från 0·6 till 0·7 %. Sjukkassestatistiken antydde också en försämring av arbetstillgången, i det antalet försäkringspliktiga minskades med 0·2 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet arbetssökande per 100 lediga platser till 109, mot 106 under juli. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa undergick däremot en fortgående minskning, från 15 000 till c:a 12 000.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Nordamerika under augusti 1922. Läget på arbetsmarknaden har såtillvida förbättrats, som kolstrejken upphört vid flera av de bituminösa gruvfälten, varjämte största delen av arbetarna vid textilfabrikerna i New England återgått till arbetet. Däremot förblevo konflikterna inom transportverksamheten och vid antraciitgruvorna ännu vid månadens utgång olösta, vilket förorsakade någon produktionsminskning inom vissa näringsgrenar, särskilt järn- och stålindustrien. Detta jämte den minskade efterfrågan på skördearbetare åstadkom en sänkning av arbetstillgången i jämförelse med föregående månad. Inom några industrier, i främsta rummet vid koppargruvorna i västern, rådde däremot brist på arbetskraft, varjämte byggnadsindustriens behov av yrkesarbetare på en del orter ännu inte var fyllt. Såsom en följd av den ökade efterfrågan ha vissa arbetarkategorier tillerkänts löneförhöjningar.

Bland de 65 större städer, från vilka uppgifter lämnats till U. S. Employment Service, hava 39 rapporterat ökad arbetstillgång under augusti månad. Vid de 1 428 företag, som ingå i denna statistik, hade sammanlagda arbetsstyrkan under augusti minskats med 1 381 personer eller c:a 0·1 %.

För Kanada visar augustirapporten en fortsatt ökning av arbetstillgången. Vid de i den officiella statistiken ingående företagen betecknas antalet sysselsatta arbetare den 31 augusti 1922 med indextalet 93·7 mot 93·1 den 31 juli (januari 1920 = 100).

— Bostadsförhållanden. —

Bostadsransoneringen i Tyskland. Den under de senaste månaderna inträdda försämringen av penningvärdet i Tyskland har bl. a. haft ett synnerligen ogynnsamt inflytande å byggnadsverksamheten. Med hänsyn till den ökning av bostadsbristen, som på grund härav måste förutses, har riksarbetsministern sett sig föranlåten att i en skrivelse den 18 juli 1922 fästa samtliga landsregeringars uppmärksamhet på önskvärdheten av att de medel, som stå myndigheterna till buds med avseende å fördelningen av befintliga bostadstillgångar, effektivt utnyttjas. Grunder för en dylik ransonering äro fastställda i lagen om åtgärder mot bostadsbristen av den 11 maj 1920[1]. Enligt vad i skrivelsen framhålles, hava de lokala myndigheterna emellertid i allmänhet icke gjort det bruk av dessa bestämmelser, som varit avsett, och respektive regeringar uppmanas fördenskull att hos dessa myndigheter på lämpligt sätt inskärpa vikten av att en ransonering, där så kräves, verkligen blir genomförd. Särskilt bör tillses, huruvida icke i offentliga eller för allmännyttiga ändamål upplåtna byggnader förefinnes överflödigt utrymme, som skulle kunna utnyttjas för bostadsändamål. Därest det anses olämpligt att bereda enskilda personer bostäder i dylika byggnader, torde, såsom i skrivelsen framhålles, den anordningen kunna träffas, att lokalerna upplåtas till bostäder för tjänstemän inom vidkommande förvaltning, varigenom andra lägenheter kunna lösgöras för den allmänna bostadsmarknaden.

— Föreningsväsen. —

De svenska fackförbunden åren 1920—21.[2] Till komplettering av den i sjätte häftet av denna tidskrift (sid. 508) anförda statistiken över den svenska landsorganisationens utveckling under det sistförflutna året kan efter organisationens årsberättelse återgivas följande sammanställning av de särskilda fackförbundens avdelnings- och medlemsantal.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 116 och 305.
[2] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 45.

Fackförbund.	Antal avdelningar			Antal medlemmar			Därav kvinnliga		
	1/1 1920	1/1 1921	1/1 1922	1/1 1920	1/1 1921	1/1 1922	1/1 1920	1/1 1921	1/1 1922
Träarbetareförbundet	250	245	244	19 282	17 390	15 794	127	58	46
Bleck- och plåtslagareförbundet	53	52	49	1 579	1 423	1 508	—	—	—
Sågverksindustriarbetareförbundet	262	294	294	20 942	22 230	21 535	23	7	9
Måleriarbetareförbundet	72	77	76	4 205	4 168	4 381	—	—	—
Skrädderiarbetareförbundet	106	107	101	7 280	8 509	6 797	4 403	5 590	4 155
Sko- och läderindustriarb.-förb.	55	60	55	7 786	9 554	8 678	2 560	3 276	2 863
Tobaksindustriarbetareförbundet	10	10	10	4 331	4 616	3 337	3 593	3 817	2 672
Bageri-o. konditoriindustriarb.-förb.	58	58	60	6 200	7 020	7 200	2 230	2 569	2 650
Bryggeriindustriarbetareförbundet	42	44	46	3 228	4 310	4 567	1 042	1 406	1 385
Handskarbetareförbundet	6	—	—	165	—	—	80	—	—
Grov- och fabriksarbetareförbundet	384	399	348	46 347	51 187	37 573	4 449	4 677	2 959
Tunnbinderiarbetareförbundet	25	22	20	515	484	445	—	—	—
Gjutareförbundet	147	148	147	5 117	5 518	5 081	—	—	—
De förenade förbunden	81	94	94	5 028	5 507	5 447	907	1 031	978
Murareförbundet	79	84	84	3 873	3 967	3 952	—	—	—
Stenindustriarbetareförbundet	86	83	82	2 817	2 696	2 721	—	—	—
Gruvindustriarbetareförbundet	44	43	39	3 598	3 257	3 405	—	—	—
Sadelmakare- och tapetserareförb.	30	30	29	1 025	1 094	889	94	133	79
Bokbindareförbundet	28	28	28	3 198	3 598	3 159	2 118	2 384	2 022
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	53	46	49	1 937	2 193	2 235	—	—	1
Transportarbetareförbundet	116	131	122	12 835	13 179	11 689	775	696	806
Kommunalarbetareförbundet	132	145	150	14 471	16 005	16 430	821	1 257	957
Kakelugnsmakareförbundet	20	22	21	481	530	515	7	11	5
Slakteri- och charkuteriarb.-förb.	49	50	53	1 655	1 901	2 068	134	149	165
Handelsarbetareförbundet	77	93	86	7 358	7 367	6 390	1 769	1 708	1 352
Hattarbetareförbundet	9	9	9	547	511	424	405	364	300
Litografiska förbundet	15	15	15	828	895	765	15	—	—
Frisörbiträdesförbundet	30	30	27	865	875	846	66	66	65
Metallindustriarbetareförbundet	244	251	249	69 019	69 701	62 357	2 544	3 014	2 131
Försäkringsfunktionärernas förbund	2	9	9	194	229	209	—	41	34
Eldare-unionen	24	24	25	2 406	2 765	2 079	—	—	—
Typografförbundet	—	95	93	—	7 320	7 180	—	533	508
Skogs- o. flottningsarbetareförbundet	—	46	69	—	1 722	2 705	—	—	—
Summa	2 588	2 845	2 783	259 102	281 751	252 361	28 162	32 787	26 142

Den nedgång i medlemssiffrorna, som under 1921 kommit till synes inom flertalet förbund, är i främsta rummet tydligen att tillskriva den allmänna minskningen av arbetsstyrkan inom industrien. För grov- och fabriksarbetareförbundet där nedgången varit synnerligen stor, tillkommer dessutom såsom en särskild faktor pappersindustriarbetarnas utbrytning till ett särskilt förbund som först i början av år 1922 erhållit inträde i landsorganisationen.

— Strejker, lockouter m. m. —

Arbetsinställelser i Nordamerikas förenta stater år 1921. Enligt den av Förenta staternas arbetsstatistiska byrå utarbetade statistiken har antalet strejker under år 1921 varit avsevärt mindre än något av de fem föregående åren, varemot lockouterna åtminstone i jämförelse med närmast föregående år förete en ökning. Siffrorna äro som följer:

	1916	1917	1918	1919[1]	1920[1]	1921
Strejker	3 681	4 324	3 248	3 452	3 193	2 164
Lockouter	108	126	105	125	61	103
Summa	3 789	4 450	3 353	3 577	3 254	2 267

[1] Reviderade siffror (jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 905.)

Uppgifter om antalet berörda arbetare har för år 1921 erhållits beträffande c:a $^{5}/_{4}$ av arbetsinställelserna; resultatet är, om icke tillfredsställande, dock något bättre än föregående år, då dylika uppgifter saknades för $^{1}/_{3}$ av konflikterna. Det kända antalet strejkande uppgick till i det närmaste en miljon, medan antalet av lockouterna berörda arbetare uppgivits till 87 000 Den mest omfattande av årets arbetsinställelser var den i maj månad utbrutna sjömansstrejken, som berörde 140 000 arbetare.

Bland konfliktorsakerna var lönesänkning den allmännast förekommande, i 943 fall; begäran om löneförhöjning uppgives däremot såsom huvudorsak endast vid 152 arbetsinställelser. Till jämförelse kan nämnas, att motsvarande siffror år 1920 voro resp. 141 och 1 593.

Beträffande arbetsinställelsernas resultat föreligga följande uppgifter:

	Strejker						Lockouter					
	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Arbetsgivarnas villkor	727	382	459	661	633	651	21	13	6	19	10	28
Arbetarnas fordringar	733	614	612	567	365	221	16	17	15	16	7	12
Kompromiss	766	699	674	785	435	268	11	21	17	12	6	15
Tvisten hänskjuten till skiljedom . .	70	131	199	47	59	79	3	6	5	3	2	1
Okänt resultat . . .	99	190	190	36	207	190	2	1	21	21	4	14
Summa	2 395	2 016	2 134	2 096	1 699	1 409	53	58	64	71	29	70

Tablån omfattar, såsom en jämförelse med de ovan meddelade totalsiffrorna ger vid handen, icke alla i statistiken ingående arbetsinställelser. Till de konflikter, vilkas resultat i tablån betecknats såsom okänt, är nämligen ytterligare att lägga ett avsevärt antal fall, rörande vilka det icke ens kunnat utrönas, när eller huruvida någon uppgörelse över huvud tagit kommit till stånd.

(Monthly Labor Review.)

Den amerikanska kolstrejkens efterverkningar. Den stora strejken vid de nordamerikanska stenkolsgruvorna, som utbröt i april innevarande år och fortgick under hela sommaren[1], medförde, sedan de inneliggande lagren blivit till huvudsaklig del förbrukade, en allt allvarligare brist på kol. Visserligen har numera strejken definitivt upphört, sedan överenskommelse träffats med de strejkande kolgruvarbetarna om arbetets återupptagande, vad de bituminösa gruvorna beträffar redan under senare delen av augusti och i fråga om antracitgruvorna från den 11 september. Men om också arbetet återupptagits, visa sig dock strejkens verkningar på ett kännbart sätt, särskilt vad antracitkolen beträffar. Att den härigenom skapade situationen med särskild styrka kom att göra sig gällande inom staten New York med dess ofantliga människoanhopningar ligger i sakens natur. Under det denna stats årliga konsumtion av antracitkol beräknas till 12 miljoner ton eller 13 % av den totala antracitproduktionen inom Förenta staterna, har detta år sålunda emottagits endast 3 miljoner ton. Dessa siffror te sig ännu allvarligare i belysningen av det förhållandet, att i New York förefintliga lager i mitten av september beräknades vara tillräckliga endast för ytterligare ett fåtal veckor. För att söka undvika att vid vinterns inbrott en ödesdiger brist på kol skulle göra sig gällande såväl för industriellt som framför allt för hushållsändamål, har man därför på ledande håll sett sig nödsakad att träffa kraftiga och omedelbara åtgärder till kolbristens bekämpande.

Med anledning av den hotande situationen sammankallade guvernör Miller staten New Yorks lagstiftande församling till extra session den 28 augusti för att dryfta de åtgärder, vilka borde vidtagas, och redan påföljande dag hade densamma antagit ett av honom framlagt förslag till åtgärder för en rationell fördelning av de förefintliga koltillgångarna samt anslagit 10 miljoner dollars till förslagets genomförande.

Den av guvernör Miller föreslagna och av den lagstiftande församlingen sålunda antagna lagen går i främsta rummet ut på att genomföra en rationell kolransonering. Då frågan om åtgärder till en ökad kolproduktion icke är aktuell inom staten New York, enär intet kol produceras där-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 490.

städes, avser det föreliggande lagstadgandet uteslutande att träffa åtgärder för anskaffandet av tillräckliga kolkvantiteter från produktionsorterna samt att fördela detta kol bland enskilda och industriföretag i riktiga proportioner och till rättvisa priser. Emellertid avser man härmed alls icke, att staten såsom sådan skall direkt övertaga handeln med kol, utan avsikten är endast att upprätta en statlig kolkontroll, vilken skall vara försedd med tillräcklig myndighet för att kunna effektivt övervaka all kolhandel inom staten.

I sådant syfte har förordnats om tillsättandet av en av guvernören utsedd koladministrator — State Fuel Administrator — vilken har förlänats synnerligen vittgående befogenheter. Denne har icke endast bemyndigats att kontrollera mottagande, lagring, inköp, försäljning, användande och fördelning av de förefintliga koltillgångarna, utan han är därjämte berättigad att sälja och köpa kol för allmänt och enskilt bruk samt att fastställa priserna för skilda områden med hänsyn tagen till inom desamma speciellt rådande förhållanden. Dessutom äger han träffa åtgärder till undvikande av slöseri med kol och kontrollerar i sådant syfte förbrukningen av kol för framställning av värme, ljus och kraft, varjämte han är berättigad att anställa undersökning och förordna om beslag av kol, så snart han har anledning att antaga, att dylikt undanhålles den fria marknaden. I detta samband kan han beslagtaga alla koltillgångar, vilka innehavas utöver vederbörandes legitima behov eller blivit av denne kontrakterade, samt allt kol, vilket hålles av spekulanter i avsikt att söka driva upp kolpriserna.

För att möjliggöra en effektiv kontroll av bestämmelsernas efterlevnad ha koladministratorn och dennes agenter tillförsäkrats fri tillgång till alla förefintliga lager samt rätt att kräva utlämnandet av alla böcker och anteckningar innehållande uppgifter angående kolförsäljningar etc. Samtidigt har man infört ett licenssystem, varigenom kolhandlarna för erhållande av tillstånd att köpa och försälja kol inom staten hava att vända sig till administratorn, vilken därvid föreskriver, på vilka villkor sådant tillstånd må lämnas. Redan utgivna licenser kunna återtagas på grund av spekulation eller oriktigt handhavande, varjämte stadgas böter intill 1 000 dollars eller fängelse intill ett år eller bådadera för brytande mot de av administratorn givna bestämmelserna.

(Meddelande från svenska generalkonsulatet i New York.)

Centrala skiljenämndens beslut.

8. Skiljedom den 20 juli 1922 i tvist mellan aktiebolaget Bröderna Kessler, å ena, samt svenska slakteri- och charkuteriarbetareförbundets avdelning 1, å andra sidan, angående semesterersättning.

I målet är utrett följande:

I ett mellan Stockholms charkuteriidkareförening och svenska slakteri- och charkuteriarbetareförbundets avdelning 1 den 18 oktober 1921 avslutat kollektivavtal finnes under § 6 intagen följande bestämmelse:

»Semester under en vecka med bibehållen avlöning erhåller varje arbetare, som under minst ett år varit anställd på arbetsplatsen».

Ifrågavarande kollektivavtal äger fortfarande giltighet.

Aktiebolaget Bröderna Kessler, som är anslutet till Stockholms charkuteriidkareförening, uppsade den 5 maj 1922 tre hos bolaget anställda arbetare, Per Karlsson, Emil Alström och Frida Andersson, till avflyttning en vecka efter uppsägningen. Som skäl för uppsägningen angavs arbetsbrist. I enlighet med uppsägningen slutade Karlsson, Alström och Andersson sin anställning hos bolaget den 11 maj 1922. Vid tiden för uppsägningen hade var och en av de ifrågavarande arbetarna varit i bolagets tjänst under flera år. Arbetarna i fråga hava icke under år 1922 åtnjutit semester i bolagets tjänst eller av bolaget erhållit semesterersättning.

Svenska slakteri- och charkuteriarbetareförbundets avdelning 1 har inför skiljenämnden yrkat, att Karlsson, Alström och Andersson måtte förklaras berättigade att av aktiebolaget Bröderna Kessler

uppbära avlöning för den semestertid av sex dagar, som enligt ovan anförda avtalsbestämmelse skulle hava tillkommit dem under år 1922.

Aktiebolaget Bröderna Kessler har bestritt yrkandet i fråga.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

Med hänsyn till vad i målet blivit upplyst angående tidpunkten då förevarande arbetare blivit till avflyttning uppsagda, förklarar centrala skiljenämnden, att aktiebolaget Bröderna Kessler är pliktigt att till envar av Per Karlsson, Emil Alström och Frida Andersson utgiva ett belopp, motsvarande vederbörande arbetare tillkommande avlöning under den semestertid av sex dagar, som han enligt det mellan parterna gällande avtalet ägt att under år 1922 tillgodonjuta.

9. Skiljedom den 23 augusti 1922 i tvist mellan Sveriges litografiska tryckeriägares förbund, å ena, samt internationella litografiska förbundet i Sverige, å andra sidan, angående semesterersättning.

I målet är utrett följande:

I ett mellan Sveriges litografiska tryckeriägares förbund och internationella litografiska förbundet i Sverige den 5 januari 1922 avslutat kollektivavtal finnas under § 11 intagna följande bestämmelser:

»På tid, som av arbetsgivaren bestämmes, erhåller arbetare, vilken varit anställd på samma arbetsplats minst ett år, semester om sex dagar. Har arbetaren endast varit anställd oavbrutet sedan den 1 januari, utgår semestern med fyra dagar. Under semestern utgår till arbetaren hans timlön beräknad för hel arbetsvecka för dem, som hava sex dagars semester, och i övrigt efter 32 timmar».

Ifrågavarande kollektivavtal äger fortfarande giltighet.

Aktiebolaget Grohman & Eichelberg uppsade under maj månad år 1922 två hos bolaget anställda arbetare, Verner Svan och G. Sunesson, till avflyttning den 1 juni 1922. Som skäl för uppsägningen angavs arbetsbrist. I enlighet med uppsägningen slutade Svan och Sunesson sina anställningar hos bolaget sistnämnda dag. Såväl Svan som Sunesson hade vid tiden för uppsägningen varit anställd hos bolaget under mer än ett år.

En hos Cederquists grafiska aktiebolag anställd arbetare, Gunnar Forssell, uppsade under maj månad år 1922 sin anställning hos bolaget och avflyttade ur bolagets tjänst den 1 juni 1922 Forssell hade då varit anställd hos bolaget sedan juli månad 1921.

En hos aktiebolaget Centraltryckeriet anställd arbetare A. Mattiz uppsade i slutet av maj månad 1922 sin anställning hos bolaget och avflyttade ur bolagets tjänst den 8 juni 1922. Mattiz hade vid nämnda tid varit anställd hos bolaget under mer än ett år.

Ingen av ovannämnda arbetare har under år 1922 åtnjutit semester i vederbörande arbetsgivares tjänst eller av arbetsgivaren erhållit semesterersättning.

Internationella litografiska förbundet i Sverige, av vilket förbund samtliga ovannämnda arbetare äro medlemmar, har inför skiljenämnden yrkat, att Svan, Sunesson, Forssell och Mattiz måtte förklaras berättigade att av respektive arbetsgivare uppbära avlöning för den semestertid, som enligt ovan anförda avtalsbestämmelse skulle hava tillkommit var och en av dem under år 1922.

Sveriges litografiska tryckeriägares förbund, vilket förbund samtliga förenämnda arbetsgivare tillhöra, har bestritt yrkandet i fråga.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

Med hänsyn till vad i målet blivit upplyst angående tidpunkten, då Svan, Sunesson, Forssel och Mattiz slutat sina anställningar hos respektive arbetsgivare, prövar centrala skiljenämnden rättvist förplikta *dels* aktiebolaget Grohman & Eichelberg att till envar av Verner Svan och G. Sunesson såsom semesterersättning utgiva ett belopp, motsvarande vederbörande arbetare tillkommande timlön för sex dagar, *dels* Cederquists grafiska aktiebolag att till Gunnar Forssell såsom semesterersättning utgiva ett belopp, mot-

svarande honom tillkommande timlön för fyra dagar, *dels och* aktiebolaget Centraltryckeriet att till A. Mattiz såsom semesterersättning utgiva ett belopp, motsvarande honom tillkommande timlön för sex dagar.

10. Skiljedom den 16 september 1922 i tvist mellan aktiebolaget Långebro mekaniska verkstad, å ena, samt svenska metallindustriarbetareförbundet, å andra sidan, angående rätt till semester.

I målet är utrett följande:

Mellan aktiebolaget Långebro mekaniska verkstad, å ena sidan, samt en av verkstadsarbetarna bildad kommitté och svenska metallindustriarbetareförbundets avdelning nr 11 i Kristianstad, å den andra, träffades år 1919 skriftlig överenskommelse om löne- och arbetsvillkor för de vid verkstaden anställda arbetarna att gälla från och med den 1 augusti 1919 till och med den 31 juli 1920 och därefter år efter år, därest uppsägning ej skett från någondera sidan viss tid i förväg.

Efter skedd uppsägning har överenskommelsen upphört att vara gällande från och med den 1 augusti 1922.

Enligt § 7 i denna överenskommelse tillförsäkrades alla vid verkstaden anställda arbetare årlig semester i samma utsträckning och på samma villkor, som föreskreves i avtalet med Sveriges verkstadsförening.

Det härmed åsyftade kollektivavtalet med Sveriges verkstadsförening hade avslutats den 11 januari 1919 mellan verkstadsföreningen samt svenska metallindustriarbetareförbundet med flera fackförbund att gälla från och med den 1 januari 1919 till och med den 31 december samma år och därefter år efter år, därest ej uppsägning skedde viss tid före avtalets utlöpande. I sammanhang med sistberörda kollektivavtal hade, enligt anteckning till det vid förhandlingarna om avtalet förda protokoll, träffats den överenskommelse, att under år 1919 varje arbetare, som hade varit anställd hos sin arbetsgivare sedan den 1 oktober 1918, skulle åtnjuta ledighet med uppbärande av för honom gällande timlön under fyra söckendagar av någon av månaderna juni—augusti, vilka söckendagar skulle vara på visst sätt förlagda i förhållande till sön- eller helgdag.

Till centrala skiljenämnden har nu hänskjutits mellan aktiebolaget Långebro mekaniska verkstad och svenska metallindustriarbetareförbundet uppkommen tvist, huruvida arbetarna vid verkstaden ägt rätt att innevarande år åtnjuta sådan semester.

Från arbetarpartens sida har därvid gjorts gällande, att arbetarna, vilka på grund av ovannämnda med motparten träffade kollektiva överenskommelse i likhet med de i verkstadsföreningens kollektivavtal avsedda arbetarna under åren 1920 och 1921 erhållit semester, ägt rätt till samma förmån innevarande år, under det att från arbetsgivarpartens sida bestritts, att arbetarna detta år ägt fordra semester, enär avtalet mellan verkstadsföreningen och vederbörande fackförbund upphört att gälla med utgången av år 1921, varefter vid verkstäder, tillhörande verkstadsföreningen, arbete fortgått utan kollektivavtal och utan att arbetarna kommit i åtnjutande av semester.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

Centrala skiljenämnden finner, att de i ifrågavarande kollektiva överenskommelse vid Långebro mekaniska verkstad avsedda arbetare, som haft anställning vid verkstaden sedan den 1 oktober 1921, varit berättigade att under innevarande år åtnjuta sådan semester, som avses i ovanberörda, i sammanhang med Sveriges verkstadsförenings kollektivavtal enligt anteckning till förhandlingsprotokollet träffade överenskommelse.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

September månad år 1922.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under september månad.

Översikt av verksamheten under *september* månad 1922.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	4 735	2 619	2 419	4 322	4 086	2 799	9 057	6 705	5 218
Stockholms län	3 257	1 425	1 217	731	835	426	3 988	2 260	1 643
Uppsala stad och län	1 331	621	516	291	266	203	1 622	887	719
Södermanlands län	1 056	536	418	530	593	327	1 586	1 129	745
Östergötlands län	2 230	1 063	834	956	813	499	3 186	1 876	1 333
Norrköping	815	259	255	236	218	146	1 051	477	401
Jönköpings län	895	250	226	222	183	96	1 117	433	322
Kronobergs län	429	35	31	140	131	72	569	166	103
Norra Kalmar län	156	38	37	65	55	32	221	93	69
Södra Kalmar län	336	146	133	139	126	72	475	272	205
Gottlands län	83	67	46	74	63	32	157	130	78
Blekinge län	443	246	192	323	282	167	766	528	359
Kristianstads län	778	514	435	525	497	304	1 303	1 041	739
Malmöhus län: Malmö	1 547	675	583	1 230	1 012	670	2 777	1 687	1 253
Malmöhus län: Lund	314	191	177	135	122	71	449	313	248
Malmöhus län: Landskrona	492	186	173	45	50	24	537	236	197
Malmöhus län: Hälsingborg	530	254	244	285	180	151	815	434	395
Malmöhus län: Ystad	114	105	54	135	85	56	249	190	110
Malmöhus län: Trälleborg	265	251	231	55	39	33	320	290	264
Malmöhus län: Eslöv	241	164	158	47	59	32	290	223	190
Malmöhus län: Skurup	81	65	55	45	43	26	126	108	81
Hallands län	368	200	130	151	166	100	519	366	230
Göteb. o. Bohus län	443	123	103	149	154	55	592	277	158
Göteborg	3 630	1 655	1 590	1 194	1 395	927	4 824	3 050	2 517
Älvsborgs län	354	256	225	116	161	62	470	417	287
Skaraborgs län	1 220	777	534	564	1 055	427	1 784	1 832	961
Värmlands län	628	337	310	211	318	180	839	655	490
Örebro län	1 074	414	344	381	526	286	1 455	940	630
Västmanlands län	1 602	597	475	390	404	268	1 992	1 001	743
Kopparbergs län	1 128	345	337	242	226	160	1 370	571	497
Gävle stad och län	409	188	187	172	159	119	581	347	306
Västernorrlands län	444	160	150	85	108	44	529	268	194
Jämtlands län	271	181	180	216	226	201	487	407	381
Västerbottens län	155	55	51	178	189	145	333	244	196
Norrbottens län	130	108	91	117	133	94	247	241	185
Tillsammans sept. 1922	31 986	15 136	13 141	14 697	14 958	9 306	46 683	30 094	22 447
» aug. 1922	*32 066*	*13 620*	*12 089*	*11 183*	*11 482*	*6 839*	*43 249*	*25 102*	*18 928*
» sept. 1921	48 888	13 884	12 448	14 216	14 452	8 599	63 104	28 336	21 047
» » 1920	17 129	14 261	10 847	11 142	14 706	7 929	28 271	28 967	18 776
» » 1919	16 528	13 663	10 715	10 631	15 895	7 873	27 159	29 558	18 588

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					sept. 1922	aug. 1922	sept. 1921	sept. 1922	aug. 1922	sept. 1921
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	8 417	9 262	6 305	4 769	147	183	169	76	73	80
Industri och hantverk	10 494	11 376	2 499	2 207	455	545	683	88	91	96
Sjöfart och fiske	3 573	3 665	1 190	1 165	308	281	—	98	96	—
Handel och samfärdsel	2 553	2 754	1 120	1 058	246	294	351	94	95	96
Husligt arbete	3	3	—	—	—	—	·	—	—	·
Annat arbete	4 176	4 926	4 022	3 942	122	108	313	98	98	98
Summa	**29 216**	**31 986**	**15 136**	**13 141**	**211**	**235**	**352**	**87**	**89**	**90**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	1 318	1 343	2 138	916	63	56	53	43	36	37
Industri och hantverk	745	992	384	262	258	199	469	68	50	72
Sjöfart och fiske	113	123	67	59	·	·	—	·	·	—
Handel och samfärdsel	2 086	2 316	1 207	850	192	155	178	70	65	69
Husligt arbete	7 415	9 602	11 160	7 218	86	86	81	65	63	63
Annat arbete	295	321	2	1	·	·	—	·	·	—
Summa	**11 972**	**14 697**	**14 958**	**9 306**	**98**	**97**	**98**	**62**	**60**	**60**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning	9 735	10 605	8 443	5 685	126	152	136	67	64	68
Jordbruk	9 411	10 267	8 391	5 646	122	144	134	67	63	67
Skogshushållning	324	338	52	39	·	·	219	·	·	99
Industri och hantverk	11 239	12 368	2 883	2 469	429	490	659	86	84	93
Gruvdrift och malmförädling	1 448	1 454	33	33	·	·	1633	·	·	100
Jord-, sten- och glasindustri	431	447	75	60	·	264	1599	·	94	97
Metall- och maskinindustri	4 354	4 716	283	229	1666	2039	4247	81	76	91
Trävaruindustri	546	617	124	90	498	705	1011	73	79	95
Byggnadsverksamhet	1 742	1 947	1 577	1 424	123	139	134	90	92	96
Läder-, hår- och gummiindustri	100	110	30	23	·	·	·	·	·	·
Textilindustri	111	130	21	13	·	97	661	·	23	96
Beklädnadsindustri	378	482	139	89	347	379	646	64	69	69
Närings- och njutningsmedelsindustri	545	774	404	341	192	266	244	84	87	84
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	233	252	47	47	·	·	·	·	·	·
Trämasse- och pappersindustri	190	205	48	29	·	·	806	·	·	90
Grafisk industri	310	348	28	19	·	·	·	·	·	·
Ej särskilt specificerade	826	886	74	72	·	·	·	·	·	·
Sjöfart och fiske	3 686	3 788	1 257	1 224	301	272	—	97	95	—
Handel och samfärdsel	4 639	5 070	2 327	1 908	218	215	285	82	78	86
Kontors-, bank- o. d. personal	635	647	73	65	·	598	·	·	81	·
Butiks- och magasinspersonal	906	972	312	276	312	513	395	88	80	89
Hotell- och restaurangpersonal	1 199	1 400	874	655	160	123	168	75	67	67
Transportarbetare	1 635	1 774	828	734	214	245	284	89	92	87
Allmän eller litterär verksamhet	245	250	221	163	113	81	99	74	74	80
Ej särskilt specificerade	19	27	19	15	·	·	·	·	·	·
Husligt arbete	7 418	9 605	11 160	7 218	86	86	81	65	63	63
Annat arbete	4 471	5 247	4 024	3 943	130	114	321	98	98	98
Summa	**41 188**	**46 683**	**30 094**	**22 447**	**155**	**172**	**223**	**75**	**75**	**74**

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 849 platser, varav 2 405 manliga och 444 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 429, 1 942 och 487 samt under nästlidna månad resp. 2 275, 1 969 och 306.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**8 924**	**6 253**	**4 730**	**338**	**52**	**39**	**1 454**	**33**	**33**	**440**	**69**	**56**	**4 599**	**256**	**205**
1	Stockholms stad	33	7	4	1	—	—	—	—	—	8	—	—	904	86	50
2	Stockholms län	1 925	921	722	20	4	4	238	2	2	23	18	18	352	59	59
3	Uppsala stad och län	766	376	285	4	2	2	3	—	—	15	5	5	104	2	2
4	Södermanlands län	593	401	293	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188	10	10
5	Östergötlands län	1 248	736	543	4	4	—	34	12	12	48	14	14	282	18	14
6	Norrköping	350	150	146	1	—	—	—	—	—	—	—	—	83	—	—
7	Jönköpings län	177	74	60	9	3	1	18	—	—	2	—	—	343	1	—
8	Kronobergs län	40	15	11	10	—	—	1	—	—	23	—	—	5	—	—
9	Kalmar län	120	71	57	—	—	—	1	18	18	1	—	—	84	—	—
10	Gottlands län	48	42	25	—	—	—	—	—	—	4	8	4	—	—	—
11	Blekinge län	98	85	46	—	—	—	4	—	—	20	5	—	25	1	1
12	Kristianstads län	518	496	394	1	—	—	—	—	—	35	5	5	33	7	5
13	Malmöhus län: Malmö	93	265	193	—	—	—	—	—	—	4	—	—	256	5	5
14	Hälsingborg	41	77	69	—	—	—	6	—	—	—	—	—	30	—	—
15	Övriga anstalter	484	742	632	—	—	—	—	—	—	9	3	—	265	9	8
16	Hallands län	131	135	70	—	—	—	1	—	—	14	—	—	32	3	3
17	Göteborgs och Bohus län	44	52	34	—	—	—	—	—	—	181	—	—	28	—	—
18	Göteborgs stad	110	162	148	—	—	—	1	—	—	23	2	1	750	35	28
19	Älvsborgs län	45	50	19	5	2	2	2	1	1	1	—	—	39	3	3
20	Skaraborgs län	1 051	662	428	—	—	—	—	—	—	7	6	6	23	3	3
21	Värmlands län	78	81	66	2	—	—	249	—	—	4	—	—	104	2	2
22	Örebro län	375	238	201	90	10	8	237	—	—	2	2	2	123	4	4
23	Västmanlands län	415	333	212	1	1	1	423	—	—	—	—	—	264	1	1
24	Kopparbergs län	55	31	29	167	25	20	231	—	—	12	1	1	191	2	2
25	Gävle stad och län	14	10	10	—	—	—	—	—	—	3	—	—	74	3	3
26	Västernorrlands län	17	6	4	—	1	1	—	—	—	—	—	—	7	—	—
27	Jämtlands län	25	12	12	8	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—
28	Västerbottens län	28	20	16	15	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
29	Norrbottens län	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2	2
	Kvinnliga avdelningen	**1 343**	**2 138**	**916**	—	—	—	—	—	—	**7**	**6**	**4**	**117**	**27**	**24**
1	Stockholms stad	8	14	9	—	—	—	—	—	—	5	2	2	88	23	21
2	Stockholms län	122	193	105	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	100	95	73	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—
4	Södermanlands län	119	155	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	195	204	145	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	21	13	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	27	35	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	11	26	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	8	31	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	10	28	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	20	58	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	111	174	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	19	42	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	3	3
14	Hälsingborg	11	14	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	63	106	38	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
16	Hallands län	20	42	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	39	39	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	20	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	1	—
19	Älvsborgs län	3	20	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	125	381	109	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	28	56	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	102	177	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	132	142	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	16	18	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	5	3	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	1	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	6	17	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	16	27	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
613	**123**	**90**	**1 947**	**1 577**	**1 424**	**104**	**25**	**18**	**80**	**6**	**6**	**147**	**16**	**5**	**523**	**273**	**260**	**175**	**39**	**39**	
63	36	27	563	549	474	14	11	6	—	2	2	33	8	2	292	248	245	11	4	4	1
26	3	3	115	287	286	6	2	2	2	—	—	13	2	—	22	5	2	3	—	—	2
19	11	11	26	22	20	1	1	—	—	—	—	6	—	—	16	4	2	—	—	—	3
28	12	4	18	12	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	4
115	16	7	169	48	44	5	—	—	8	—	—	5	—	—	16	3	1	5	—	—	5
27	2	2	62	5	5	2	—	—	33	—	—	1	1	1	11	—	—	—	—	—	6
56	1	1	51	52	50	4	1	1	3	—	—	3	—	—	7	—	—	14	—	—	7
27	—	—	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	—	—	8
19	1	1	28	1	1	—	—	—	2	—	—	1	—	—	3	—	—	15	1	1	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	10
2	1	1	23	8	7	4	—	—	—	—	—	1	—	—	6	1	1	1	—	—	11
13	3	2	13	—	—	3	—	—	1	—	—	1	2	—	12	3	2	—	—	—	12
31	4	1	107	61	47	25	1	1	7	—	—	29	—	—	26	—	—	26	5	5	13
—	—	—	22	5	5	7	—	—	3	—	—	2	—	—	3	—	—	3	29	29	14
14	—	—	50	36	36	19	6	6	—	—	—	5	—	—	42	—	—	7	—	—	15
14	—	—	24	16	11	2	—	—	10	1	1	6	—	—	3	—	—	—	—	—	16
6	—	—	7	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	—	—	17
68	8	8	140	96	83	4	3	2	6	3	3	16	2	1	24	3	2	4	—	—	18
3	—	—	81	16	16	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	19
—	—	—	39	30	22	1	—	—	—	—	—	—	—	—	10	5	4	5	—	—	20
8	—	—	7	29	28	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
16	4	3	33	24	7	—	—	—	1	—	—	21	—	—	4	—	—	1	—	—	22
17	4	4	99	11	11	1	—	—	1	—	—	1	—	—	8	—	—	1	—	—	23
13	2	2	31	79	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	24
5	2	2	11	12	11	2	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	25
3	1	1	7	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	26
—	—	—	188	151	151	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	—	—	—	—	27
18	8	8	16	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
2	4	2	11	11	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29
4	**1**	—	—	—	—	**6**	**5**	**5**	**50**	**15**	**7**	**335**	**123**	**84**	**251**	**131**	**81**	**77**	**8**	**8**	
4	1	—	—	—	—	4	4	4	13	1	—	187	59	39	117	35	28	17	1	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	12	9	6	7	5	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	4	3	1	9	12	4	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	4	4	4	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	1	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	3	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	7	7	1	1	1	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	—	60	27	18	30	11	7	6	4	4	13
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	7	1	—	2	1	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	4	5	2	2	1	1	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	2	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	3	1	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	7	1	26	6	3	43	18	9	3	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	22	30	17	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	5	3	2	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	2	1	—	—	2	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**139**	**4**	**2**	**320**	**25**	**18**	**835**	**53**	**51**	**3665**	**1190**	**1165**	**419**	**54**	**48**
1	Stockholms stad	19	2	—	167	14	7	212	7	7	479	195	187	264	29	26
2	Stockholms län	3	—	—	5	1	1	60	3	3	35	5	3	11	2	2
3	Uppsala stad och län	—	—	—	2	—	—	15	2	2	2	—	—	—	1	1
4	Södermanlands län	2	—	—	—	—	—	55	7	7	48	18	18	3	1	1
5	Östergötlands län	2	—	—	9	—	—	31	5	4	6	1	1	9	—	—
6	Norrköping	4	—	—	8	—	—	12	—	—	88	24	24	2	—	—
7	Jönköpings län	10	—	—	7	—	—	26	—	—	9	2	2	5	—	—
8	Kronobergs län	10	—	—	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	6	—	—	11	—	—	87	42	42	—	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	5	—	—	12	—	—	33	38	38	2	—	—
12	Kristianstads län	3	—	—	2	—	—	17	4	4	18	11	11	1	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	34	1	1	115	5	5	174	62	59	54	2	2
14	Hälsingborg	—	—	—	1	—	—	3	6	6	305	91	90	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	8	—	—	19	1	1	152	32	32	—	—	—
16	Hallands län	9	—	—	1	—	—	5	—	—	63	15	15	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	24	—	—	1	—	—	4	1	1	21	3	3	1	1	—
18	Göteborgs stad	32	—	—	40	9	9	44	3	3	1458	421	414	50	17	15
19	Älvsborgs län	3	2	2	—	—	—	18	3	3	3	—	—	1	1	1
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	1	—	—	—	—	—	16	2	1	4	—	—	4	—	—
23	Västmanlands län	3	—	—	17	—	—	106	—	—	10	—	—	4	—	—
24	Kopparbergs län	5	—	—	1	—	—	8	1	1	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	1	—	—	3	—	—	11	1	1	198	74	74	2	—	—
26	Västernorrlands län	6	—	—	1	—	—	2	—	—	349	108	108	—	—	—
27	Jämtlands län	1	—	—	1	—	—	2	—	—	3	—	—	2	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	6	4	4	3	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	2	2	2	60	44	40	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**66**	**44**	**27**	**28**	**3**	**1**	**51**	**21**	**21**	**123**	**67**	**59**	**228**	**19**	**17**
1	Stockholms stad	35	27	17	22	—	—	3	5	5	41	25	20	115	11	10
2	Stockholms län	5	—	—	—	—	—	13	—	—	2	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	—	—
6	Norrköping	2	—	—	2	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	8	4	2	1	2	—	32	7	7	7	4	4	79	2	1
14	Hälsingborg	1	—	—	—	—	—	2	2	2	6	4	4	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	4	—	—	—
16	Hallands län	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	11	11	6	1	1	1	—	—	—	57	22	22	16	2	2
19	Älvsborgs län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	1	1	1
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	2	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän el. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
588	**239**	**227**	**104**	**43**	**38**	**1 593**	**706**	**667**	**32**	**70**	**70**	**18**	**8**	**8**	**3**	—	—	**4 926**	**4 022**	**3 942**	
329	179	170	37	18	17	589	312	303	21	64	64	2	—	—	—	—	—	694	848	824	1
21	7	6	4	—	—	49	5	5	—	—	—	—	—	—	3	—	—	321	99	99	2
12	2	1	—	1	1	33	4	4	—	1	1	—	—	—	—	—	—	307	187	179	3
6	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	99	75	75	4
7	—	—	4	1	1	72	21	17	1	3	3	—	1	1	—	—	—	150	180	172	5
10	3	3	3	1	1	27	40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	33	33	6
4	—	—	1	—	—	19	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	127	114	109	7
—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	215	18	18	8
3	—	—	2	—	—	29	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	47	47	9
—	—	—	7	5	5	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	10	10	10
5	3	3	1	1	1	26	21	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	82	78	11
2	2	2	—	1	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	99	10	10	12
71	17	17	12	—	—	280	47	47	—	—	—	6	2	2	—	—	—	196	198	198	13
5	—	—	—	—	—	15	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	38	38	14
11	10	10	1	—	—	42	39	39	—	1	1	2	—	—	—	—	—	379	83	83	15
5	—	—	1	—	—	13	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34	29	29	16
3	—	—	1	1	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96	63	63	17
65	12	11	15	3	3	215	155	141	8	1	1	7	5	5	—	—	—	550	715	712	18
—	—	—	1	1	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144	177	177	19
2	—	—	4	1	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	70	70	20
—	—	—	—	—	—	6	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	162	223	213	21
5	1	1	2	3	2	19	7	5	—	—	—	1	—	—	—	—	—	119	119	110	22
3	—	—	1	—	—	28	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	194	237	236	23
4	1	1	4	1	1	19	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	385	198	197	24
4	—	—	—	—	—	20	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	80	80	25
2	—	—	—	3	2	6	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	31	29	26
2	—	—	2	1	1	9	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	19	15	14	27
4	1	1	1	1	1	15	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	10	10	28
3	1	1	—	—	—	8	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	33	29	29
384	**73**	**49**	**1296**	**831**	**617**	**181**	**122**	**67**	**218**	**151**	**93**	**9**	**11**	**7**	**9602**	**11160.7**	**218**	**321**	**2**	**1**	
150	29	13	608	267	204	53	24	16	116	54	30	—	4	3	2601	3 498	2 376	135	2	1	1
9	—	—	60	33	29	—	—	—	—	—	—	8	6	3	484	584	275	—	—	—	2
—	—	—	9	14	13	3	—	—	—	—	—	—	—	—	177	154	116	—	—	—	3
3	1	—	10	15	9	6	1	—	3	8	4	—	—	—	385	411	238	—	—	—	4
6	4	3	33	25	15	11	5	4	12	14	8	—	—	—	650	546	319	27	—	—	5
2	2	2	8	15	9	—	1	1	2	2	1	—	—	—	166	176	114	17	—	—	6
4	2	2	5	8	5	—	1	—	3	1	1	—	—	—	166	133	78	9	—	—	7
—	—	—	9	9	7	—	—	—	1	—	—	—	—	—	70	96	56	—	—	—	8
1	—	—	10	11	9	—	—	—	2	—	—	—	—	—	176	136	89	2	—	—	9
—	—	—	3	3	2	—	—	—	1	1	1	—	—	—	60	31	22	—	—	—	10
4	—	—	23	18	13	2	—	—	1	—	—	—	—	—	270	205	141	—	—	—	11
14	2	2	48	24	18	10	—	—	2	4	2	—	—	—	333	283	213	—	—	—	12
127	18	15	83	49	34	73	63	28	17	20	16	—	—	—	668	755	520	—	—	—	13
2	1	1	28	11	8	—	1	—	2	1	—	—	—	—	200	144	126	22	—	—	14
3	3	3	23	15	15	8	5	5	—	2	1	1	—	—	348	255	169	6	—	—	15
2	—	—	11	8	8	1	1	—	2	2	—	—	—	—	107	110	76	5	—	—	16
3	—	—	24	16	11	1	—	—	3	4	1	—	—	—	74	92	37	3	—	—	17
33	4	2	67	50	24	12	17	10	23	7	3	—	—	—	779	1 229	842	92	—	—	18
1	—	—	7	17	10	—	—	—	1	—	—	—	—	—	99	122	49	1	—	—	19
2	3	2	29	34	26	—	—	—	1	3	1	—	—	—	384	604	272	—	—	—	20
1	1	1	15	24	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	167	237	138	—	—	—	21
—	—	—	20	17	13	—	1	1	5	—	—	—	—	—	240	327	211	1	—	—	22
2	—	—	13	21	16	—	1	1	4	4	3	—	—	—	235	235	154	1	—	—	23
1	1	1	43	29	23	—	—	—	8	5	5	—	—	—	172	173	120	—	—	—	24
1	—	—	17	11	8	1	1	1	7	4	4	—	—	—	134	134	99	—	—	—	25
2	—	—	12	10	4	—	—	—	—	5	2	—	—	—	67	87	35	—	—	—	26
7	—	—	39	43	40	—	—	—	2	10	10	—	1	1	162	155	143	—	—	—	27
3	2	2	21	13	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	134	142	114	—	—	—	28
1	—	—	18	21	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94	106	76	—	—	—	29

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 31 augusti 1922.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar: Män, Helt betalande	Män, Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Arbetslösa: Män, Helt betalande	Män, Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans, Antal	Tillsammans, %	Orsak: arbetsbrist	Orsak: tillfällig orsak	Arbetslediga på grund av: sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Arbetslöshetsdagar: Antal redovisade, avdeln.	Antal redovisade, medlemmar	Antal dagar under augusti 1922
Bleck- och plåtslagareförbundet	31	508	38	—	**546**	63	2	—	**65**	**11·9**	64	1	18	—	10	—	**28**	12	292	**1 257**
Bokbindareförbundet	12	189	34	450	**673**	19	1	34	**54**	**8·0**	54	—	22	1	1	59	**83**	7	378	**888**
Bryggeriindustriarbetareförbundet	30	2 486	60	714	**3 260**	98	2	84	**184**	**5·6**	177	7	120	—	37	—	**157**	14	2 412	**4 483**
De förenade förbunden	47	2 403	129	292	**2 824**	223	20	62	**305**	**10·8**	302	3	65	193	31	—	**289**	30	1 970	**4 975**
Elektriska arbetareförbundet	70	1 774	419	—	**2 193**	346	59	—	**405**	**18·5**	396	9	35	126	78	3	**242**	56	1 916	**9 723**
Gjutareförbundet	88	2 542	239	7	**2 788**	806	66	6	**878**	**31·5**	853	25	91	116	49	28	**284**	67	2 205	**16 912**
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	131	10 057	750	1 273	**12 080**	2 098	186	276	**2 560**	**21·2**	2 192	368	443	558	161	1 017	**2 179**	84	7 992	**44 161**
Gruvindustriarbetareförbundet	10	750	30	20	**800**	187	16	—	**203**	**25·4**	140	63	23	36	13	1	**73**	5	574	**2 178**
Handelsarbetareförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hatt- o. pälsindustriarbetareförbundet	6	161	35	150	**346**	28	9	20	**57**	**16·5**	45	12	2	—	11	—	**13**	5	335	**1 524**
Litografiska förbundet	15	725	44	—	**769**	42	11	—	**53**	**6·9**	53	—	12	—	10	—	**22**	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	40	2 202	115	855	**3 172**	144	15	105	**264**	**8·3**	253	11	48	3	62	2	**115**	31	2 880	**6 848**
Kommunalarbetareförbundet	52	4 814	231	95	**5 140**	90	4	5	**99**	**1·9**	98	1	142	170	12	—	**324**	9	836	**1 750**
Metallindustriarbetareförbundet	106	—	—	—	**43 048**	—	—	—	**11 053**	**25·7**	—	—	—	—	—	—	—	94	39 620	**248 649**
Därav: Järnbruksarbetare	43	—	—	—	**8 763**	—	—	—	**1 296**	**14·8**	—	—	—	—	—	—	—	38	7 334	**28 900**
Mek. verkstadsarbetare	63	—	—	—	**34 285**	—	—	—	**9 757**	**28·5**	—	—	—	—	—	—	—	56	32 286	**219 749**
Murareförbundet	27	1 344	181	—	**1 525**	39	7	—	**46**	**3·0**	43	3	16	—	4	6	**26**	10	571	**853**
Måleriarbetareförbundet	26	1 327	49	1	**1 377**	39	1	—	**40**	**2·9**	40	—	25	—	2	—	**27**	11	802	**434**
Pappersindustriarbetareförbundet	53	5 553	208	185	**5 946**	313	11	43	**367**	**6·2**	322	45	239	13	148	3	**403**	34	4 411	**7 019**
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	30	794	66	89	**949**	226	2	3	**231**	**24·3**	231	—	17	41	18	—	**76**	17	768	**2 988**
Sko- och läderindustriarbetareförb.	31	3 218	1 149	980	**5 347**	668	275	118	**1 061**	**19·8**	1 061	—	127	—	154	—	**281**	20	2 897	**14 074**
Skrädderiarbetareförbundet	38	1 480	156	1 993	**3 629**	123	27	191	**341**	**9·4**	290	51	91	—	10	2	**103**	24	3 165	**7 437**
Stenindustriarbetareförbundet	25	891	135	—	**1 026**	143	42	—	**185**	**18·0**	185	—	32	—	12	2	**46**	12	620	**2 928**
Stuckatörförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sågverksindustriarbetareförbundet	91	6 343	1 002	3	**7 348**	525	171	1	**697**	**9·5**	617	80	295	342	161	14	**812**	40	3 278	**18 683**
Textilarbetareförbundet	26	2 012	212	2 633	**4 857**	95	2	112	**209**	**4·3**	207	2	264	5	65	30	**364**	7	1 779	**3 511**
Tobaksindustriarbetareförbundet	10	603	47	2 369	**3 019**	49	11	29	**89**	**2·9**	89	—	188	—	4	1	**193**	6	2 506	**1 688**
Transportarbetareförbundet	22	1 681	116	—	**1 797**	227	16	38	**281**	**15·6**	281	—	85	5	6	1	**97**	13	1 431	**3 687**
Träarbetareförbundet	105	5 680	565	4	**6 249**	1 146	183	—	**1 329**	**21·3**	1 270	59	190	24	73	51	**338**	86	5 559	**28 277**
Tunnbinderiarbetareförbundet	12	294	19	—	**313**	43	2	—	**45**	**14·4**	45	—	8	—	2	—	**10**	10	304	**1 124**
Typografförbundet	18	452	128	19	**599**	61	25	2	**88**	**14·7**	85	3	6	—	17	5	**28**	16	584	**3 193**
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	5	292	41	—	**333**	14	4	—	**18**	**5·4**	18	—	12	1	7	—	**20**	4	277	**861**
Summa[1]	**1 157**	—	—	—	**121 953**	—	—	—	**21 207**	**17·4**	—	—	—	—	—	—	—	**724**	**90 362**	**440 105**

[1] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 31 augusti 1922.

Augusti månad medförde åter en sänkning av arbetslöshetssiffran. Av de 121 953 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro 21 207 eller 17·4 % arbetslösa den 31 augusti mot 19·8 % den 31 juli.[1]

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna augusti 1921—augusti 1922.

	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.
Sverige	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2	34·8	32·1	30·6	28·6	23·3	21·5	19·8	17·4
Norge	14·6	14·7	15·1	15·7	18·3	20·4	21·3	21·9	21·3	16·3	14·9	12·4	11·2
Danmark	17·7	16·6	18·3	20·8	25·2	28·9	33·1	27·9	24·0	16·1	13·2	12·5	11·1
England	16·5	14·8	15·6	15·9	16·5	16·8	16·3	16·3	17·0	16·4	15·7	14·6	14·4
Tyskland	2·2	1·4	1·2	1·4	1·6	3·3	2·7	1·1	0·9	0·7	0·6	0·6	0·7
Nederländerna	7·3	6·9	7·0	10·0	17·0	20·3	22·2	14·3	11·4	10·5	9·5	9·4	9·2
Belgien	21·7	17·7	13·6	13·9	11·4	11·2	10·1	9·2	8·9	7·0	6·0	5·3	4·1
Kanada	8·7	8·5	7·4	11·1	15·1	13·9	10·6	9·6	10·4	8·7	5·3	4·1	—
Nya Syd-Wales	15·0	12·2	10·5	9·3	17·2	12·3	11·5	12·5	11·4	13·2	11·9	—	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror hänvisas till vad därom anfördes i andra häftet av Sociala Meddelanden 1922, sid. 148.

Levnadskostnader under tredje kvartalet 1922.

På grundval av från 49 ombudsorter inhämtade prisuppgifter har socialstyrelsen numera verkställt beräkningar rörande levnadskostnadernas allmänna förändringar från juli 1914 till 1 oktober 1922. I efterföljande sammanställning lämnas redogörelse för de förändringar, som under det senast tilländalupna kvartalet träffat de olika posterna.

---

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

I indexberäkningen ingående huvudposter.

Livsmedel, bränsle och lyse. De prisuppgifter, som beträffande posterna livsmedel, bränsle och lyse användas vid indexberäkningen, avse samtliga kvartalets sista månad. För livsmedel insamlas uppgifter varje vecka å färskvaror (smör, ägg, kött, fläsk och fisk), varefter medeltal tages för de fyra veckorna; övriga varor noteras en gång i månaden, omkring den 15. Vid sistnämnda tidpunkt inhämtas jämväl noteringar å bränsle- och lyseartiklar. Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 952—953) och tabellerna över kreaturs- och fiskpriser i vissa större städer (sid. 964—968) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Såsom i föregående kvartalsredogörelse framhölls, visade priserna å *mjölk* under april—juni fallande tendens, ehuru ej av tillräcklig omfattning för åstadkommande av ett sänkt medelpris. Genom ytterligare nedgång å vissa orter medförde emellertid juli månad 1 öres sänkning i medelpriset å oskummad mjölk, vilket därmed kom att utgöra 24 öre per liter, ett pris som sedan oförändrat kvarstått under kvartalets båda övriga månader. Beträffande handskummad och separerad vara har ingen prisförändring ägt rum, utan voro medelpriserna resp. 13 och 9 öre per liter under kvartalets samtliga månader.

Vad *smör* beträffar, befunno sig priserna under juni i starkt stigande, och kulminationspunkten nåddes vid månadsskiftet juni/juli med ett medelpris för mejerismör av 4·13 kr. per kg., motsvarande en höjning sedan månadens början med 68 öre per kg. Trots det att under de följande veckorna icke obetydliga sänkningar inträffade, kom medelpriset för juli att ligga högre än för juni och uppgick till 3·87 kr. per kg. för mejerismör och 3·61 kr. för landssmör. Från och med början av augusti till kvartalets slut ha sedan upprepade prishöjningar förekommit. Medelpriserna för mejerismör under augusti och september månader voro resp. 3·90 och 4·01 kr. per kg. samt för landssmör 3·64 och 3·78 kr. Priserna å *ost* sjönko något i juli, men ha sedan i stort sett bibehållit sig oförändrade. I fråga om *margarin* ha kraftiga prisfluktuationer förekommit. Såsom tidigare i denna publikation påpekats, företogo de privata margarinfabrikanterna i mitten av maj en så stark sänkning av sina priser, att exempelvis växtmargarin kom att ligga lägre i pris än före kriget. Denna åtgärd visade sig emellertid i längden icke hållbar, ty i mitten av juli beslutades en allmän höjning, vilken för växtmargarinet belöpte sig till 1 kr. per kg., varigenom minutpriset gick upp till 2·20 kr.; motsvarande siffra för den vid Kooperativa förbundets fabrik framkomna varan var vid samma tid 50 öre lägre. Det beräknade medelpriset för samtliga orter utgjorde under juli 1·81 kr. per kg. och under augusti 2·03 kr., beroende därpå att den företagna prishöjningen ännu ej hunnit genomföras i minuthandeln å samtliga ombudsorter vid tiden för julinoteringarnas inhämtande. För september sjönk medelpriset till 1·94 kr., beroende på att detaljpriserna på övriga fabrikat voro på väg att anpassas efter de kooperativa, som bibehöllos oförändrade.

Priserna å *färska ägg* ha under kvartalets båda första månader kännetecknats av en jämn men med hänsyn till årstiden dock icke anmärkningsvärt stark stegring. Genomsnittspriset utgjorde för juli 2·27 och för augusti 2·35 kr. per tjog. Den under september inträffade höjningen måste däremot betecknas såsom synnerligen kraftig, i det att från sista veckan i augusti till sista veckan i september medelpriset steg med ej mindre än 87 öre per tjog. Genomsnittspriset för månadens samtliga veckor uppgick till 2·83 kr.

Medelpriset å *potatis* av den nya skörden utgjorde i juli 1·80 kr. per 5 l. och har sedan som vanligt sjunkit ganska raskt; sålunda var priset i augusti 58 öre och i september 45 öre per 5 l. För belysande av prisläget i jämförelse med de föregående åren meddelas följande sammanställning av medelpriserna å potatis av den nya skörden under de olika månaderna av tredje kvartalet åren 1914—1922.

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
				(öre per 5 liter)					
juli	103	131	106	202	342	143	282	164	180
augusti	56	43	45	90	132	61	100	84	58
september	36	29	37	59	92	53	72	63	45

Som synes, ställa sig årets priser, med undantag för julipriset, betydligt lägre än fjolårets. Under normala förhållanden förete potatispriserna endast smärre fluktuationer under vinterns lopp, varför man torde ha anledning förvänta, att det kommande konsumtionsårets priser ej i någon högre grad skola avvika från de under september rådande.

I fråga om *mjöl* ha till följd av årets rikliga världsskörd av spannmål prisförskjutningar i nedåtgående riktning förekommit, särskilt under september. Medelpriset å vetemjöl (kärnmjöl), som i juni var 52 öre per kg., sjönk i juli med 1 öre och i september med ytterligare 3 öre till 48 öre per kg. Priserna å råg- och rågsiktmjöl kvarstodo oförändrade under kvartalets båda första månader, men sjönko under september med resp. 2 och 4 öre per kg. Beträffande *bröd* har utefter hela linjen ett fortsatt långsamt men jämnt prisfall förekommit.

Jämföras minutpriserna å *kött* under det nu gångna kvartalet med för samma tid beräknade medelpriser för olika slag av kreatur, levande vikt, i enlighet med från slakthusen lämnade uppgifter (sid. 966—968), visar det sig, att såväl beträffande kött som kreatur prisstegring ägt rum, dock med undantag för får. De högsta köttpriserna noterades under augusti, under det att september uppvisade någon tillbakagång. Medelpriset å nötstek har gått upp med 14 öre per kg. från juni till september och soppkött med 11 öre, motsvarande 6 % stegring. Beträffande levande nötkreatur har prishöjningen under samma tid varit ungefär dubbelt så stor. För kalvar och kött därav har stegringen varit av mindre betydelse och belöper sig till cirka 3 %. Färsk fårstek betingade under juli och augusti månader något högre priser än under juni, medan genomsnittspriset för september var 8 öre eller 3 % lägre per kg. än junipriset. För levande får kan prisnedgången beräknas till 12 %. *Fläsk* visar prisstegring under samtliga kvartalsmånader, och genomsnitts-

priserna för resp. färsk och salt svensk vara lågo under september 19 och 15 öre högre per kg. än under juni; höjningen i procent uttryckt utgjorde resp. 8 och 6 %. Svinpriserna ha stigit något mindre, cirka 4 %.

I fråga om *färsk fisk* uppvisa flertalet fisksorter höjda priser sedan juni månad. Partimedelpriserna i Stockholm (sid. 965) utvisa likaledes i stort sett en rätt väsentlig höjning sedan juni, under det att siffrorna från Göteborgs stads fiskhamnsauktioner övervägande tendera nedåt. Medelpriset å *salt sill*, som ända sedan februari stått oförändrat i 83 öre per kg., steg under juli med 1 öre, men synes i och med att årets fångst kommit i marknaden tendera kraftigt nedåt; under september var medelpriset 73 öre per kg.

Priserna å *kaffe* och *socker* ha hela kvartalet stått oförändrade i resp. 2·39 och 1·64 kr. per kg.

Vad slutligen *bränsle* och *lyse* beträffar, visa kol och koks genomgående nedgång. Antracit har sjunkit från 9·72 kr. per hl. under juni till 8·77 kr. i september; för engelska hushållskol och kaminkoks utgör nedgången under samma tid cirka 40 öre per hl. samt för gasverkskoks 27 öre. Vedpriserna äro i det närmaste oförändrade, dock med någon stegringstendens i fråga om björkved. Genomsnittspriset å fotogen visar fortfarande nedgång, och sänkningen under kvartalet belöper sig till 4 öre per liter.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar sedan juli 1914. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna (inberäknat bränsle och lyse) ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med september 1922, meddelas å efterföljande sida tvenne indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).[1]

Av dessa indexserier är det den »vägda», som kommer till användning vid beräknandet av de totala levnadskostnadernas förändringar.

Bostad. Enligt vad som framgått av uppgifter från hyresnämnderna i riket, har sedan föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1921, med det nya hyresåret ingen ytterligare höjning av bostadshyrorna ägt rum, utan kan den genomsnittliga stegringen sedan 1914 allt fortfarande beräknas till c:a 63 %. En gång om året, den 1 oktober, beräknas ny stegringsprocent, som därefter bibehålles t. o. m. den 1 juli påföljande år.

Beklädnad. Beklädnadskontots förändring har beräknats med ledning av de prisuppgifter å vissa slag av tyger, garner, kläder och skodon, vilka liksom förut inhämtats genom socialstyrelsens ombud. Uppgifterna avse de priser, som gällde omkring den 20 i kvartalets sista månad. En närmare redogörelse för insamlingsförfarandet och de under åren 1920 och 1921 vidtagna förändringarna härutinnan ävensom för de vanskligheter, som göra sig gällande vid försöken att erhålla ett fullt tillförlitligt prismaterial på detta område, återfinnes i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 549 ff. samt årg. 1922, häfte 2, sid. 155.

[1] För de varuslag, som till följd av varuknapphet eller annan orsak varit försvunna ur marknaden, ha prisförändringarna beräknats vara underkastade samma procentuella förskjutningar som därmed närmast jämförbara ersättningsvaror.

Livsmedelskostnadernas (inkl. bränsle och lyse) förändringar 1914—1922.
Indextal (juli 1914 = 100).

År	Medeltal för						Aritmetiska (»oväg-da») medeltal	»Väg-da» indextal	Relativ sedel-cirkulation[2]
	Mejeri-prod., ägg o. marga-rin (10 varu-slag)[1]	Bröd, mjöl och gryn (11 varu-slag)	Kött (8 varu-slag)	Fisk (9 varu-slag)	Övriga födoämnen (6 varu-slag)	Bränsle och lyse (7 varu-slag)			
1914 Juli	100	100	100	100	100	100	**100**	**100**	105
3:e kv.	101	109	98	102	103	107	**103**	**103**	121
4:e kv.	110	118	95	102	112	108	**108**	**107**	128
1915 1:a kv.	112	124	106	103	128	112	**114**	**113**	133
2:a kv.	114	135	122	102	135	119	**121**	**121**	130
3:e kv.	124	133	137	118	129	135	**129**	**124**	131
4:e kv.	141	124	140	142	130	151	**138**	**128**	136
1916 1:a kv.	143	124	144	150	137	159	**143**	**130**	144
2:a kv.	146	125	157	152	138	167	**148**	**134**	151
3:e kv.	152	126	182	176	150	187	**162**	**142**	156
4:e kv.	170	131	193	196	168	192	**175**	**152**	168
1917 1:a kv.	179	159	192	203	202	207	**190**	**166**	185
2:a kv.	190	161	193	188	225	228	**197**	**175**	201
3:e kv.	203	158	190	202	228	264	**208**	**181**	210
4:e kv.	237	161	212	251	221	330	**235**	**201**	233
1918 1:a kv.	275	173	285	286	241	347	**268**	**227**	260
2:a kv.	283	188	445	323	237	352	**305**	**255**	285
3:e kv.	304	189	506	377	234	372	**330**	**277**	307
4:e kv.	414	244	490	430	266	395	**372**	**320**	339
1919 1:a kv.	400	255	467	354	295	414	**364**	**335**	340
2:a kv.	403	256	474	307	284	389	**352**	**328**	328
3:e kv.	383	264	476	303	259	370	**343**	**311**	313
4:e kv.	383	274	407	294	240	393	**332**	**308**	314
1920 1:a kv.	331	278	360	272	243	410	**316**	**293**	316
2:a kv.	303	296	349	255	243	447	**316**	**295**	320
3:e kv.	308	301	355	277	241	500	**331**	**304**	326
4:e kv.	325	293	329	266	237	488	**323**	**301**	322
1921 1:a kv.	276	257	287	245	225	407	**283**	**266**	312
2:a kv.	228	240	265	218	209	339	**250**	**240**	295
3:e kv.	224	236	254	226	204	276	**237**	**231**	280
4:e kv.	225	203	212	206	194	219	**210**	**210**	265
1922 1:a kv.	179	191	192	205	194	217	**196**	**188**	260
2:a kv.	154	183	188	180	197	210	**185**	**180**	256
3:e kv.	160	174	197	186	199	196	**186**	**180**	243
Juli	156	176	196	187	200	200	**186**	**179**	248
Aug.	159	175	198	186	200	197	**186**	**181**	244
Sept.	164	170	198	186	198	191	**185**	**180**	238

Omstående tabell åskådliggör de prisförändringar, som till beklädnadsposten hörande artiklar varit underkastade från juli 1914 fram till oktober 1922.

Den nu slutförda undersökningen visar, att det prisfall, som oavbrutet pågått sedan slutet av år 1920, fortsatt jämväl under innevarande kvartal och om-

[1] Från och med 1920 9 varuslag.

[2] För ytterligare belysning av frågan rörande penningens under kristiden minskade köpkraft har i denna kolumn insatts av professor Gustav Cassel beräknade och genom välvilligt tillmötesgående styrelsen tillhandahållna indextal rörande den relativa sedelcirkulationen. (Rörande principerna för cirkulationssiffrornas beräkning hänvisas till professor Cassels bok: Dyrtid och sedelöverflöd.)

Beklädnadsartiklar.

Medelpris för socialstyrelsens ombudsorter.

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Dec. 1916	1917	1918	1919	1920	1921	Jan. 1922	April 1922	Juli 1922	Okt. 1922
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tyger och garner:											
Ylletyg (till damklänning) . pr m.	2·50	5·00	7·00	13·50	13·75	12·00	6·75	4·75	4·50	4·45	4·30
Bomullstyg (till dito) . . . pr m.	0·50	0·80	1·15	2·50	1·90	2·15	1·45	1·15	1·10	1·05	1·00
Ullgarn . . » kg.	6·50	20·00	27·00	50·00	45·00	36·40	16·50	12·50	12·35	11·95	11·60
Herrkläder:											
Herrkostym, best. .	65·00	90·00	120·00	205·00	228·00	270·00	222·00	192·00	174·00	164·00	159·00
» konf. .	40·00	60·00	80·00	130·00	135·00	179·00	141·00	120·00	111·00	106·00	103·00
Vinteröverrock, best.	70·00	95·00	118·00	195·00	217·00	260·00	214·00	186·00	171·00	161·00	156·00
» konf.	40·00	60·00	75·00	123·00	130·00	167·00	131·00	112·00	104·00	100·00	97·00
Bomullsskjorta . .	2·00	3·00	4·00	7·25	7·25	7·00	4·75	3·90	3·75	3·65	3·55
Ylletröja (ullbomull)	1·50	2·50	3·75	8·00	7·00	6·00	5·25	4·65	4·35	4·10	4·05
Yllekalsonger »	1·75	2·75	4·00	8·50	7·50	6·50	5·50	5·10	4·70	4·45	4·30
Yllestrumpor . . .	1·25	2·50	3·10	5·50	4·75	5·00	3·25	2·55	2·40	2·25	2·25
Arbetsblus	1·75	—	—	—	7·25	7·90	5·75	4·65	4·40	4·25	4·20
Skodon:											
Kängor, smorläder .	8·50	16·50	21·00	29·00	31·00	33·50	22·50	17·75	16·50	15·25	14·25
Stövlar	16·50	31·50	38·00	63·00	62·50	65·00	41·50	33·00	30·00	28·00	26·50
Kängor av boxkalv:											
mans-	13·00	19·50	26·00	39·25	40·25	44·25	31·75	25·25	23·75	21·75	20·00
dam-	11·50	17·00	23·00	36·75	37·50	41·50	29·75	24·25	22·75	21·25	19·75
barn-	7·00	10·50	13·50	19·50	17·25	19·50	15·50	13·00	12·75	12·00	11·50
Halvsulning och klackning . . .	3·50	5·50	6·75	8·25	9·75	11·15	9·95	8·85	8·30	7·80	7·65

fattat samtliga i tabellen intagna artiklar utom strumpor, för vilka medelpriset blivit oförändrat. Prissänkningen har emellertid i stort sett nu blott varit hälften så stor som ett kvartal tidigare. Utgifterna för beklädnadsposten synas sålunda ha sjunkit med i runt tal 3 % sedan föregående undersökningstillfälle, den 1 juli, och den genomsnittliga stegringen sedan 1914 belöper sig nu till cirka 105 %. Det torde böra framhållas, att denna procentsiffra i varje fall ej kan betecknas såsom för hög.

Undersöker man den procentiska stegringen för de olika varuslagen sedan 1914 fram till oktober 1922, visar det sig, att underkläder av ullbomull stigit mest, resp. 170 och 145 % för tröja och kalsonger. Herrkläder uppvisa en genomsnittlig stegringssiffra av 140 %; för ylletyg är ökningen ungefär hälften så stor. Ullgarn och strumpor förete båda en uppgång med cirka 80 %. Skodon hava stigit med i runt tal 65 % (motsvarande siffra ett kvartal tidigare var 75 %) och halvsulning med 120 %.

Skatter. Skatteberäkningarna ha hittills utförts en gång om året och för varje gång avsett de skattebelopp, som förfalla till betalning under det löpande kalenderåret, varvid följande skattearter kommit i fråga, nämligen bevillning, inkomstskatt, landstingsskatt och kommunalskatt (inklusive i förekommande fall municipalskatt och särskilda avgifter till prästerskapets avlöning). Vid dessa beräkningar har det ansetts nödvändigt göra det antagandet, att normalhushållets årsinkomst, d. v. s. den inkomst, som beräknats ligga till grund för beskattningen och som 1914 antogs uppgå till 2 000 kronor, har förändrats i överensstämmelse med den allmänna lönenivåns förskjutningar. Omräkningen har skett varje 1 april, då en preliminär kalkyl förelegat angående det närmast förflutna årets lönenivå, något som varit nödvändigt för fastställande av de statsskattebelopp, som skola erläggas i slutet av året. Skattesatserna för dessa skatter (bevillning och inkomstskatt) ha hittills fastställts redan av det föregående årets riksdag. Beträffande landstingsskatten har räknats med det föregående årets skattesatser, enär dessa för det löpande året som bekant bestämmas först i september. Med avseende på kommunalskatten slutligen ha till den 1 april förelegat uppgifter angående de i december föregående år beslutade skattesatserna. Det indextal, som erhållits genom att sätta skatteutgifterna för det löpande året i relation till de för år 1914 beräknade, har sedan kvarstått oförändrat under fyra kvartal från och med den 1 april.

Sedan det statliga budgetåret numera omlagts till att taga sin början den 1 juli, har en viss förändring av beräkningssättet för skatteposten blivit nödvändig, enär den skattesats, med vilken inkomstskatten skall erläggas i slutet av året, ej kan väntas bliva fastställd av riksdagen så tidigt, att densamma som hittills kan medtagas i indexberäkningen den 1 april. Den lämpligaste formen för omläggningen har befunnits vara, att beräkningar beträffande olika skatteposter verkställas vid två skilda tillfällen under året, och kommer hädanefter omräkning av kommunalskatten att äga rum den 1 april samt av krono- och landstingsskatterna den 1 oktober. Liksom hittills kommer varje skattepost att medtagas under fyra på varandra följande kvartal.

Den nu 1 oktober verkställda omräkningen, som är avsedd att bilda en övergång till det nya beräkningssättet, har endast berört landstingsskatten, vilken kommit att sjunka något på grund därav, att de av landstingen under nästlidne september beslutade skattesatserna befunnits i genomsnitt vara något lägre än föregående år. Detta har återverkat på den totala skatteindexen så till vida, att denna sänkts med 1 enhet till 263.

Övriga utgifter. Beräkningar, företagna på grundval av uppgifter från ledande firmor samt med hänsyn till den betydelse, som hithörande utgiftsposter anses hava i en normalfamiljs budget, verkställas kvartalsvis och avse dels priser omkring den 20 i kvartalets sista månad, dels taxor såvitt möjligt fr. o. m. kvartalsskiftet. Den nu avslutade undersökningen ger vid handen, att posten »övriga utgifter» under innevarande kvartal ej undergått någon nämnvärd förändring, utan har man, trots vissa smärre prissänkningar,

ansett sig böra för posten i dess helhet räkna med samma stegringssiffra som förut, eller 95 %.

I efterföljande tablå meddelas indextal för vissa viktigare poster inom gruppen »övriga utgifter», med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. Jämförbara uppgifter föreligga från och med första kvartalet 1919.

	1914 (mitten)	1919	1920	1921	1921 jan.	1921 apr.	1921 juli	1921 okt.	1922 jan.	1922 apr.	1922 juli	1922 okt.
Inventarier (möbler, kökssaker m. m.)	100	295	306	269	320	275	244	235	231	211	204	197
Tvätt och renhållning	100	372	293	229	272	221	212	212	203	183	180	176
Hygien (sjukvård och hälsovård)	100	199	220	230	226	226	237	229	214	207	206	205
Intellektuella ändamål	100	234	255	293	306	304	284	278	238	226	226	226
Förenings- och försäkringsavgifter	100	134	175	187	186	186	186	190	189	189	184	184
Nöjen och förströelser	100	205	233	236	234	236	236	236	227	219	213	209
Resor (järnvägs- och spårvägsresor)	100	193	241	259	259	259	259	259	219	219	219	219
Telefon, post- och skrivutensilier	100	165	229	240	249	243	233	233	225	206	206	181
Arbetshjälp i hemmet	100	200	252	279	334	260	260	260	260	216	206	206
Samtliga poster	**100**	**216**	**233**	**231**	**245**	**235**	**225**	**220**	**210**	**200**	**195**	**195**

Sammanfattning. Levnadskostnadsindex.

Det må observeras, att samtliga å sid. 945 angivna indexsiffror, vilka framräknas månatligen, endast avse de förändringar, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse, och äro sålunda noga att skilja från det av socialstyrelsen vid varje kvartalsskifte meddelade indextalet för de totala levnadskostnadernas förskjutningar sedan juli månad 1914. Sistnämnda tal inbegriper nämligen utom livsmedelskostnaderna jämväl kostnaderna för bostad, beklädnad, skatter och »övriga utgifter», vilka utgiftsposter delvis förete väsentligt andra prisrörelser.

Den nu senast utförda beräkningen rörande levnadskostnadernas förändringar avser prisläget omkring den 1 oktober 1922 och hänför sig som förut till en s. k. normalfamiljs (man, hustru och två barn) budget före kriget, slutande på en total utgiftssumma av c:a 2 000 kr. per år. Denna budget har uppdelats på ovan omnämnda huvudposter i enlighet med de definitiva resultaten av 1913—1914 års levnadskostnadsundersökning. Därefter har på samma sätt som förut (se Soc. Medd., årg. 1918, sid. 188—189) utgiftsstegringen beräknats för varje särskild huvudpost under förutsättning av en i huvudsak oförändrad levnadsstandard, alltså med bortseende från besparingar och omläggningar i hushållningen. Det må påpekas, att beräkningarna äro grundade på uppgifter, inhämtade från styrelsens ombudsorter, varför de sålunda närmast äro belysande för förhållandena i städer och stadsliknande samhällen. Då de äro byggda på medelpris för samtliga dessa

orter, kan det givetvis inträffa, att inom några orter prisförskjutningarna för flera eller färre varuslag varit avvikande från de beräknade medeltalen. Emellertid torde det kunna fastslås, att de nedan angivna indextalen få betecknas såsom minimisiffror.

Förhållandet mellan utgifterna för *årsbudgetens särskilda huvudposter*, beräknade enligt prisläget dels vid mitten av år 1914 och dels vid tidpunkten för resp. indexberäkningar, belyses genom följande översikt:

		Föda- och njutnings-ämnen	Bostad	Bränsle och lyse	Beklädnad	Skatter	Övriga utgifter	Summa utgifter	Ökn. l. minskn. i % fr. närmast föreg. beräkn.
1914	juli	100	100	100	100	100	100	**100**	—
1916	dec.	152	108	168	160	109	125	**139**	+ 39·2
1917	maj	174	108	190	170	109	130	**152**	+ 9·1
	sept.	180	112	240	210	109	150	**166**	+ 9·3
1918	1 jan.	214	112	275	250	109	175	**192**	+ 15·6
	1 april	229	112	280	270	114	185	**203**	+ 5·8
	1 juli	258	112	286	285	114	195	**219**	+ 8·2
	1 okt.	281	112	305	350	114	220	**242**	+ 10·5
1919	1 jan.	323	120	381	350	114	225	**267**	+ 10·0
	1 april	327	120	367	320	160	215	**265**	— 0·5
	1 juli	318	120	326	310	160	210	**257**	— 3·0
	1 okt.	311	130	294	330	160	215	**257**	—
1920	1 jan.	307	130	307	345	160	220	**259**	+ 0·5
	1 april	287	130	333	370	290	230	**265**	+ 2·4
	1 juli	287	130	372	390	290	235	**270**	+ 1·8
	1 okt.	298	155	400	390	290	245	**281**	+ 4·3
1921	1 jan.	286	155	380	355	290	245	**271**	— 3·6
	1 april	247	155	316	295	372	235	**249**	— 8·0
	1 juli	231	155	264	270	372	225	**236**	— 5·5
	1 okt.	228	163	231	250	372	220	**231**	— 2·0
1922	1 jan.	202	163	207	240	372	210	**216**	— 6·5
	1 april	184	163	196	225	264	200	**195**	— 9·5
	1 juli	178	163	188	210	264	195	**190**	— 2·8
	1 okt.	180	163	183	205	263	195	**190**	—

Som av sammanställningen framgår, utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till det senaste undersökningstillfället, den 1 oktober 1922, 90 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 190. Detta innebär, att en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. numera måste giva ut 3 798 kr. för att kunna uppehålla sin tidigare levnadsstandard.

I jämförelse med indexsiffran vid närmast föregående kvartalsskifte visar den nu framräknade ingen ändring. Samtliga i beräkningen ingående huvudposter med undantag för bostad och »övriga utgifter» ha emellertid undergått förändringar, ehuru höjningar och sänkningar motvägt varandra. Livsmedelsposten utvisar någon stegring sedan juni, men torde denna få anses tillfällig, enär indexsiffran för september ligger lägre än den för augusti beräknade. De tre övriga poster, beträffande vilka förskjutningar förekommit, visa samtliga nedåtgående tendens.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

Utgifter för livsmedel, bränsle och lyse för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.[1]

A. Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922		
	Juli	2:dra halvåret								1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet
Stockholm	100	106	123	140	179	283	330	307	239	189	181	183
Södertälje	100	106	121	138	178	273	319	298	229	181	173	175
Uppsala	100	108	125	142	185	281	334	314	249	196	182	182
Nyköping	100	104	119	138	180	268	319	293	229	178	172	174
Eskilstuna	100	105	120	136	183	267	319	289	228	178	170	169
Linköping	100	107	123	143	188	277	330	306	243	193	187	188
Norrköping	100	105	121	138	179	267	320	298	230	184	175	179
Motala	100	104	125	146	190	280	332	310	240	187	179	183
Jönköping	100	104	122	141	179	271	326	304	237	184	178	176
Växjö	100	105	123	142	178	267	322	300	233	186	179	185
Kalmar	100	104	120	140	182	260	297	277	222	179	171	173
Västervik	100	103	119	136	175	261	307	291	223	181	170	168
Visby	100	106	122	137	170	249	305	289	229	186	177	172
Karlskrona	100	105	127	145	181	253	303	284	229	186	178	181
Kristianstad	100	108	130	149	192	283	318	296	236	185	176	178
Malmö	100	104	124	142	187	281	318	295	233	189	180	181
Lund	100	105	127	145	186	278	312	292	230	188	175	177
Landskrona	100	106	130	146	189	275	325	306	244	193	182	185
Hälsingborg	100	105	126	145	185	276	313	293	236	187	179	181
Ystad	100	105	131	148	188	281	312	297	231	185	177	180
Halmstad	100	106	127	146	187	274	310	290	232	183	176	181
Göteborg	100	106	127	147	192	299	337	318	254	200	188	191
Lysekil	100	105	119	139	180	268	312	297	229	184	176	176
Vänersborg	100	104	122	143	186	285	330	303	241	194	179	184
Borås	100	106	127	145	187	282	322	306	243	200	189	188
Tidaholm	100	103	121	142	177	260	307	285	233	187	177	176
Karlstad	100	108	122	143	182	274	327	311	240	187	180	180
Örebro	100	107	123	142	182	267	321	300	231	182	173	174
Kopparberg	100	107	121	142	183	272	331	312	243	183	174	176
Västerås	100	105	123	142	182	276	333	307	233	180	174	172
Falun	100	105	119	139	180	275	326	308	245	186	179	179
Domnarvet o. Borlänge	100	105	121	142	186	288	334	—	—	—	—	—
Ludvika	100	103	116	137	180	268	328	302	238	180	170	172
Gävle	100	107	120	142	184	278	325	312	244	189	178	176
Söderhamn	100	108	121	140	184	280	334	317	249	194	185	181
Sundsvall: staden	100	105	120	144	184	282	337	318	241	189	181	179
sågverksdistriktet	100	103	117	143	189	283	333	317	246	193	183	183
Nyland	100	103	114	140	184	266	322	—	—	—	—	—
Östersund	100	106	118	139	181	270	317	305	252	198	185	189
Umeå	100	106	117	141	187	269	324	308	248	195	185	187
Luleå	100	104	117	137	182	270	322	310	249	195	189	195
Boden	100	107	119	138	183	277	330	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	100	104	115	128	168	257	323	309	251	196	188	188
Kiruna	100	104	116	130	169	262	325	316	263	209	196	197
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**270**	**320**	**298**	**237**	**188**	**180**	**180**

[1] Såsom framhållits i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 748, hava dessa tabeller varit föremål för en omräkning, varvid de tidigare publicerade indextalen för åren 1914—1919 undergått smärre förändringar.

Det må observeras, att samtliga ovan meddelade indexsiffror äro medeltal för de angivna tidsperioderna.

B. Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter = 100.

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922		
										1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet
Stockholm	119	120	121	119	117	124	123	122	120	121	121	122
Södertälje	105	108	106	104	103	106	105	105	102	102	102	103
Uppsala	102	103	103	101	102	103	104	104	105	105	102	102
Nyköping	98	99	98	97	98	98	99	97	95	95	96	96
Eskilstuna	101	103	102	100	104	101	103	100	99	98	98	97
Linköping	96	97	98	98	100	98	99	98	98	100	101	101
Norrköping	100	103	103	102	102	101	103	103	101	102	102	104
Motala	93	94	97	97	98	97	97	97	95	94	95	96
Jönköping	95	93	93	92	91	92	94	94	92	91	93	91
Värnamo	—	—	—	—	—	—	—	89	89	87	89	88
Växjö	89	88	90	89	86	86	89	88	86	87	88	91
Kalmar	102	101	101	102	102	97	94	94	95	97	97	98
Västervik	93	93	92	91	90	90	89	91	88	91	90	88
Visby	97	96	96	92	89	87	91	92	91	95	94	91
Karlskrona	101	100	105	103	100	93	95	95	97	100	100	101
Kristianstad	96	96	102	101	100	99	94	94	95	93	93	94
Malmö	101	101	104	103	105	105	101	100	100	103	103	103
Lund	99	99	103	102	101	101	96	97	96	100	98	98
Landskrona	99	97	105	102	101	99	99	100	100	101	100	101
Hälsingborg	99	98	103	102	101	101	97	97	98	99	99	100
Ystad	98	96	103	100	99	99	93	94	93	95	95	96
Halmstad	101	99	103	102	101	99	95	95	96	96	97	99
Varberg	—	—	—	—	—	—	—	92	92	92	91	91
Göteborg	102	102	106	106	107	112	107	108	108	108	107	108
Lysekil	101	101	100	101	100	100	99	101	99	101	101	100
Vänersborg	99	98	99	100	100	103	101	99	100	102	98	101
Borås	98	99	102	102	101	102	98	100	100	105	104	102
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	94	93	95	95	95
Tidaholm	97	97	99	100	96	95	94	94	97	99	98	97
Karlstad	99	101	99	100	98	99	100	102	100	99	100	99
Arvika	—	—	—	—	—	—	—	101	99	98	98	98
Örebro	100	101	101	100	99	98	99	99	97	97	97	97
Kopparberg	93	93	93	94	94	93	96	97	95	91	91	91
Västerås	100	100	101	101	100	101	104	102	98	97	98	96
Falun	99	99	97	98	98	100	101	101	103	99	100	100
Avesta	—	—	—	—	—	—	—	98	94	89	91	91
Domnarvet o. Borlänge	93	93	93	94	95	96	97	—	—	—	—	—
Ludvika	97	97	94	95	97	99	100	98	98	94	93	94
Mora	—	—	—	—	—	—	—	103	104	97	98	99
Gävle	101	101	99	101	101	102	101	104	102	101	100	98
Söderhamn	96	97	95	95	97	98	99	101	101	100	100	97
Sundsvall: staden	104	103	101	105	104	106	108	108	104	103	104	102
sågverksdistriktet	98	98	93	99	101	101	101	103	101	101	100	100
Nyland	100	98	92	97	99	95	98	—	—	—	—	—
Kramfors	—	—	—	—	—	—	—	101	105	105	104	102
Östersund	102	102	99	101	101	101	101	104	109	108	106	108
Umeå	97	95	90	94	96	93	95	96	98	98	98	98
Vilhelmina	—	—	—	—	—	—	—	109	117	109	114	113
Luleå	103	104	100	101	104	103	105	108	110	109	111	113
Boden	101	103	100	100	103	104	105	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	116	115	110	106	107	110	117	119	123	122	123	122
Kiruna	118	116	110	107	107	111	117	122	129	130	128	127
Samtliga orter	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Medelpris per år (1913—1921) och per månad (sept. 1921—sept. 1922)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35
2	» handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20
3	» separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	××310	× 401	× 587	729	657	496
5	» mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389
7	» halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60
13	» färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	××38	× 42	× 50	× 75	91	71
17	» råg-, » » »	»	22	23	32	××29	× 36	× 41	× 56	56	46
18	» rågsikt-, » » »	»	27	29	39	××34	—	—	× 73	73	63
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72
20	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108
22	» hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132
23	» mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217
26	» mjukt, bil-, bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113
27	» ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301
29	» soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377
31	» spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310
33	» salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321
36	» salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338
37	» » amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166
39	» gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260
40	» sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92
41	» strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91
42	» torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119
43	» rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199
44	» kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134
45	» salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87
46	» strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53
53	Ved: björk-, osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090
54	» barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286
57	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452
59	» eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	sept. 1913—sept. 1922	sept. 1921—sept. 1922	
33	33	32	30	26	26	25	25	25	25	24	24	24	+ 71·4	— 27·3	1
18	18	18	17	15	14	14	13	13	13	13	13	13	+ 62·5	— 27·8	2
12	12	12	11	10	9	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	— 25·0	3
500	463	460	411	342	330	352	392	348	379	387	390	401	+ 69·2	— 19·8	4
486	451	449	406	330	322	337	378	335	355	361	364	378	+ 75·0	— 22·2	5
366	360	354	342	327	311	293	279	275	266	259	259	260	+ 57·6	— 29·0	6
252	247	258	227	218	207	184	174	168	165	164	165	167	+ 35·8	— 33·7	7
274	268	262	247	199	192	191	156	129	127	181	203	194	+ 40·6	— 29·2	8
370	452	560	591	431	446	340	231	214	219	227	235	283	+ 83·8	— 23·5	9
—	407	445	453	370	386	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
1000	816	763	742	760	756	737	735	755	725	702	652	694	—	— 30·6	11
63	53	51	49	50	50	50	51	51	50	47	42	45	+ 66·7	— 28·6	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	58	—	—	—	13
57	53	50	48	47	47	47	47	48	48	49	49	49	+ 58·1	— 14·0	14
77	79	82	88	90	92	95	101	105	106	106	106	104	+ 121·3	+ 35·1	15
70	63	58	57	57	56	56	56	55	52	51	51	48	+ 54·8	— 31·4	16
44	40	35	34	33	33	33	32	32	32	32	32	30	+ 36·4	— 31·8	17
63	56	49	49	48	47	47	47	47	46	46	46	42	+ 55·6	— 33·3	18
71	66	56	53	52	51	52	53	54	54	54	54	53	+ 47·2	— 25·4	19
74	72	69	68	67	67	65	64	62	60	59	60	59	+ 43·9	— 20·3	20
107	103	99	96	94	92	91	90	89	86	85	84	83	+ 102·4	— 22·4	21
131	128	123	120	118	117	116	114	113	109	108	108	106	—	— 19·1	22
93	86	83	82	80	79	78	77	77	73	72	72	71	+ 86·8	— 23·7	23
65	59	57	58	56	55	54	53	53	50	50	49	49	+ 63·3	— 24·6	24
214	199	192	189	188	186	183	178	177	171	168	166	167	+ 122·7	— 22·0	25
112	105	99	98	99	96	95	93	92	87	84	84	83	+ 93·0	— 25·9	26
128	120	117	117	114	113	112	110	110	103	99	99	97	+ 61·7	— 24·2	27
298	271	244	230	223	221	217	214	216	221	232	237	235	+ 86·5	— 21·1	28
238	215	193	181	175	173	169	168	170	173	182	187	184	+ 76·9	— 22·7	29
355	337	314	305	303	295	285	279	272	277	279	281	280	+ 110·5	— 21·1	30
192	182	168	169	166	162	157	150	148	148	154	154	155	+ 109·5	— 19·3	31
294	252	225	221	224	229	232	239	241	247	249	248	239	+ 78·4	— 18·7	32
260	205	192	195	186	187	195	195	203	205	203	200	206	+ 73·1	— 20·8	33
321	322	312	296	280	274	269	266	273	291	287	—	—	—	—	34
330	313	288	266	256	249	243	236	236	244	253	262	263	+ 90·6	— 20·3	35
343	329	303	283	273	265	255	252	252	258	266	271	273	+ 89·6	— 20·4	36
273	251	232	213	203	196	195	193	198	201	212	219	218	—	— 20·1	37
161	169	160	157	163	169	163	152	113	111	123	134	140	+ 86·7	— 13·0	38
263	254	246	220	224	236	241	214	163	175	203	216	219	+ 99·1	— 16·7	39
113	94	92	82	78	70	58	72	72	90	88	103	99	+ 153·8	— 12·4	40
80	86	86	78	84	87	85	68	65	67	63	56	62	+ 59·0	— 22·5	41
116	117	112	107	109	124	111	96	92	90	95	94	99	+ 80·0	— 14·7	42
189	184	195	181	213	220	191	154	148	151	168	160	156	+ 95·0	— 17·5	43
131	128	123	116	121	127	124	113	109	111	115	111	109	—	— 16·8	44
86	83	80	80	82	83	83	83	83	83	84	79	73	+ 62·2	— 15·1	45
68	58	54	53	52	51	51	55	49	51	57	49	49	+ 58·1	— 27·9	46
97	94	95	96	100	103	103	109	106	101	100	96	91	+ 68·5	— 6·2	47
196	191	191	190	189	191	191	191	196	238	239	239	239	+ 48·4	+ 21·9	48
×167	×166	×166	×165	×165	×166	×165	×165	×165	×164	×164	×164	×164	+ 144·8	— 1·8	49
24	24	23	23	22	22	22	22	22	22	22	21	21	—	— 12·5	50
17	17	16	16	16	16	16	15	15	15	15	15	15	+ 150·0	— 11·8	51
45	43	43	42	42	41	42	41	39	39	38	38	35	+ 66·7	— 22·2	52
6070	5810	5550	5360	5160	5030	4960	4890	4840	4840	4830	4870	4930	+ 92·6	— 18·8	53
4890	4710	4420	4150	4020	3940	3830	3780	3750	3750	3730	3750	3750	+ 82·9	— 23·3	54
548	548	530	502	508	503	492	478	442	437	440	468	467	+ 137·1	— 14·8	55
999	976	985	1004	1015	1034	1026	1023	997	972	923	892	877	+ 119·8	— 12·2	56
537	499	491	484	480	518	486	490	450	442	426	418	398	+ 70·8	— 25·9	57
353	317	327	322	325	349	349	348	341	337	332	315	310	+ 93·8	— 12·2	58
353	366	360	360	364	400	387	385	375	366	344	335	326	+ 73·4	— 7·6	59

(Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala			Nyköping		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Au .	Sept.
1	Mjölk: oskummad	l.	29	29	29	25	25	25	26	26	26	24	24	24
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	12	12	—	—	—
3	separerad	»	11	11	11	8	8	8	10	10	10	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	393	400	410	392	399	410	389	400	417	384	390	406
5	mat- (lands-)	»	362	367	379	383	388	400	349	374	393	371	376	384
6	Ost: helfet	»	274	277	283	254	271	275	266	260	251	290	292	275
7	halvfet	»	177	182	184	160	175	200	169	172	171	181	185	184
8	Margarin, växt-	»	213	210	200	200	200	188	220	220	220	212	208	203
9	Ägg: färska	tjog	264	264	335	232	248	278	203	219	303	191	206	280
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	755	—	739	—	—	643	—	—	767	452	575	—
12	»	5 l.	43	—	46	35	—	36	50	—	48	28	25	37
13	färsk	»	198	55	—	226	50	—	252	53	—	177	40	—
14	Ärter, gula	kg.	49	46	45	39	39	40	36	37	35	40	39	39
15	Bruna bönor	»	108	103	94	113	110	113	120	113	116	113	120	106
16	Mjöl: vete-	»	50	50	47	53	52	49	51	50	47	52	51	48
17	råg-	»	34	34	33	35	35	32	29	28	28	34	34	31
18	rågsikt-	»	45	45	43	47	46	43	46	44	41	46	45	42
19	Gryn: havre-	»	48	48	47	54	54	53	50	50	50	54	55	54
20	ris-	»	59	57	56	60	59	58	71	70	70	64	64	63
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	76	77	76	76	78	80	70	70	70	65	65	65
22	knäckebröd	»	118	118	119	105	103	103	101	99	98	79	80	79
23	limpa, söt	»	95	90	90	75	77	75	82	81	76	74	71	70
24	» sur	»	79	79	77	—	—	—	70	71	70	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	198	197	192	180	180	180	163	157	155	144	146	148
26	mjukt, bakat med vatten	»	96	97	95	93	93	93	82	82	79	68	68	60
27	mjukt, » » mjölk	»	119	121	122	107	107	107	100	101	96	80	84	81
28	Nötkött, färskt: stek	»	285	291	293	243	246	250	244	228	241	226	233	239
29	soppkött	»	192	198	205	168	171	175	201	198	190	171	180	179
30	Kalvkött: gödkalv	»	333	325	322	293	285	285	293	288	281	250	264	264
31	spädkalv	»	167	162	179	161	159	157	129	128	134	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	336	311	288	284	290	280	298	289	275	238	263	246
33	salt	»	236	239	213	—	—	250	244	244	219	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	316	322	320	260	283	275	282	270	280	235	259	267
36	salt, svenskt	»	323	325	321	250	271	263	245	250	265	262	263	275
37	» amerikanskt	»	—	—	250	—	—	—	—	—	—	175	150	175
38	Fisk, färsk: abborre	»	167	173	175	144	148	149	95	108	95	78	82	82
39	gädda	»	239	246	253	232	233	236	205	213	230	180	185	188
40	sill	»	—	117	107	—	100	120	—	—	100	—	—	107
41	strömming	»	109	92	110	92	72	88	78	75	74	66	41	57
42	torsk	»	145	141	151	168	152	161	119	142	154	122	116	113
43	rödspotta	»	184	177	169	187	163	175	167	181	174	169	173	164
44	kolja	»	144	132	140	148	136	132	140	147	150	121	121	115
45	salt: sill	»	79	77	61	79	74	61	80	70	64	74	73	64
46	strömming	»	50	61	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	104	102	88	100	100	81	100	91	90	95	100	90
48	Kaffe	»	246	248	247	243	248	248	240	240	240	240	240	240
49	Socker ×	»	160	160	160	162	162	162	160	160	160	165	165	162
50	Salt	»	25	24	23	23	23	23	25	25	25	24	23	24
51	Svagdricka	l.	20	20	20	15	15	15	20	20	20	12	12	12
52	Fotogen	»	35	35	30	38	35	34	38	38	35	34	33	32
53	[1])Ved: björk-	famn	5990	6050	6170	6000	5900	5900	4780	4900	4850	4240	4270	4410
54	barr-	»	3840	3860	3890	3870	3870	3900	3490	3610	3490	3310	3130	3240
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	500	500	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	988	979	1000	950	950	933	1150	1150	1000	1000	1000	1000
57	eng. hushålls-	»	435	440	440	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	336	334	336	—	—	—	375	375	300	305	305	305
59	eng. kamin-	»	325	334	325	300	300	300	—	—	350	—	—	—

[1]) Motala: avfallsved juli 22·30, aug. 26·10 samt sept. 23·70 kr. per famn. — × Maximipris.

Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			Värnamo			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
22	22	22	24	22	22	24	24	24	22	22	22	21	21	21	21	21	19	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	10	8	8	8	—	—	—	2
7	7	7	8	8	8	8	8	8	7	7	7	—	—	—	8	8	8	3
383	386	392	396	405	413	393	406	412	390	402	403	382	382	400	368	349	358	4
360	377	381	358	367	376	359	372	378	378	386	391	325	341	352	317	308	323	5
248	250	250	273	278	276	283	263	283	265	256	256	231	246	238	270	269	265	6
163	163	163	176	185	181	171	167	188	163	167	175	175	175	175	175	175	167	7
223	223	193	219	213	191	212	212	203	210	214	201	123	196	193	200	193	193	8
211	222	262	199	205	285	212	225	306	197	203	265	218	232	258	222	252	264	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
469	—	—	661	685	703	640	—	718	566	—	—	429	—	—	580	—	775	11
38	—	38	51	—	53	50	—	44	35	—	36	22	—	28	40	—	50	12
99	53	—	191	64	—	169	49	—	214	44	—	183	40	—	241	65	—	13
35	34	36	40	42	43	48	45	48	39	38	40	53	55	55	50	53	52	14
100	100	108	120	118	116	117	118	117	104	120	—	—	99	100	110	115	110	15
51	49	47	48	48	45	50	50	47	48	48	44	52	50	47	50	48	46	16
34	35	34	30	32	31	34	32	31	31	31	29	34	33	29	30	30	30	17
45	46	41	38	41	39	43	42	41	43	40	37	48	46	42	45	43	42	18
54	54	50	55	54	53	54	54	55	57	54	53	55	55	55	53	55	55	19
70	70	64	60	60	60	60	60	60	53	53	58	60	60	60	67	67	67	20
63	62	63	83	81	80	80	80	80	82	80	79	96	100	96	115	115	107	21
80	79	82	121	123	121	118	118	118	108	107	106	128	130	128	120	120	112	22
67	66	72	78	78	78	73	73	73	86	85	79	65	65	68	58	58	62	23
—	—	—	52	47	47	50	50	50	59	58	58	41	41	41	46	46	47	24
163	155	130	180	180	180	200	200	200	160	159	154	193	193	193	167	167	150	25
71	71	62	86	86	86	96	96	96	77	77	73	93	93	94	—	—	—	26
80	80	71	100	100	100	100	100	100	120	150	120	102	102	102	67	70	69	27
253	257	259	217	227	225	259	275	263	220	241	239	213	220	224	209	220	211	28
164	165	173	189	197	195	200	206	198	181	191	191	182	191	200	169	188	180	29
288	289	292	293	287	295	314	305	297	240	239	241	247	247	250	250	250	248	30
163	165	169	130	140	158	158	159	150	135	125	130	150	150	150	129	127	127	31
272	268	266	288	267	251	309	293	286	244	227	227	250	245	247	219	212	207	32
—	—	—	225	215	223	200	175	192	167	167	150	—	—	—	175	150	150	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
262	265	271	249	250	251	268	300	299	239	250	250	238	250	252	223	227	229	35
265	273	268	262	254	259	292	308	308	246	250	250	233	250	250	250	250	250	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
125	125	133	174	166	172	154	158	190	152	161	150	150	133	150	100	100	100	38
205	204	223	248	250	250	230	250	250	213	248	247	208	217	225	150	150	150	39
—	—	104	80	—	105	—	75	103	—	—	108	—	—	106	—	—	98	40
74	60	61	63	53	53	59	54	61	62	57	55	78	73	77	55	53	56	41
151	137	139	143	132	128	108	100	105	100	—	100	125	132	138	—	—	—	42
173	160	149	164	154	157	155	162	150	160	200	154	150	150	143	148	153	140	43
117	122	116	132	117	113	125	130	127	140	128	125	110	99	104	100	100	96	44
76	71	59	79	73	60	83	72	70	88	68	60	100	70	60	85	72	60	45
—	—	—	—	—	—	60	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
100	103	100	103	100	96	103	94	97	93	93	88	105	109	108	150	150	123	47
261	267	238	238	235	233	237	232	236	220	218	230	225	250	250	235	228	247	48
165	165	165	163	163	163	161	161	161	166	164	164	167	167	167	163	163	163	49
24	24	20	20	20	20	24	22	22	20	20	20	20	20	20	22	22	19	50
18	18	18	—	—	—	15	15	16	15	15	14	14	14	14	15	15	15	51
36	36	33	35	35	30	35	35	30	32	32	28	40	40	33	40	40	37	52
4980	4980	4980	5600	5600	5600	5230	5320	5420	4570	4700	4850	4600	4930	4970	3700	3700	4070	53
3650	3650	3560	4600	4670	4670	4150	4150	4250	3150	3350	3380	3150	3430	3430	2650	2770	2840	54
—	—	—	—	750	750	300	300	300	—	375	—	—	—	—	238	275	275	55
—	900	850	950	900	900	930	930	930	800	800	800	—	900	900	—	—	—	56
—	—	—	—	—	—	370	380	380	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57
310	310	310	288	283	280	350	360	360	—	—	—	300	280	280	—	—	—	58
—	—	—	288	283	283	—	360	360	325	313	300	—	300	350	—	—	—	59

	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik			Visby		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
1	Mjölk: oskummad	l.	22	22	22	25	25	25	24	23	22	20	20	20
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	10	10	10	8	8	8	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	382	387	396	363	374	386	383	380	391	362	353	373
5	mat- (lands-)	»	332	339	367	339	337	360	338	330	345	343	337	357
6	Ost: helfet	»	250	260	263	325	314	292	250	250	263	296	296	286
7	halvfet	»	145	146	148	—	—	—	—	—	—	200	200	—
8	Margarin, växt-	»	205	204	182	213	170	170	218	215	215	170	198	198
9	Ägg: färska	tjog	190	206	252	183	194	238	207	206	215	199	198	240
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	—	750	725	1050	—	600	714	—	700	—	—	510
12	»	5 l.	40	40	40	68	—	38	39	—	35	—	—	45
13	färsk	»	207	48	—	184	49	—	189	40	—	156	55	—
14	Ärter, gula	kg.	55	55	55	50	50	50	50	50	50	50	52	48
15	Bruna bönor	»	114	110	90	109	109	107	115	115	120	118	120	120
16	Mjöl: vete-	»	53	52	49	49	49	44	51	48	46	53	52	50
17	råg-	»	33	33	30	28	27	26	30	30	29	—	33	25
18	rågsikt-	»	48	47	43	42	41	38	45	42	41	50	49	46
19	Gryn: havre-	»	55	54	55	55	54	50	50	50	50	60	60	60
20	ris-	»	66	69	68	54	56	54	60	—	60	55	55	55
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	90	86	90	105	105	104	113	105	105	70	70	70
22	knäckebröd	»	108	108	113	120	120	120	118	113	110	130	130	130
23	limpa, söt	»	58	59	59	63	63	61	60	60	57	70	70	70
24	» sur	»	45	45	45	41	41	35	46	46	46	37	37	37
25	Vetebröd: skorpor	»	141	147	145	158	158	157	160	160	160	175	175	175
26	mjukt, bakat med vatten	»	68	73	74	83	82	83	75	75	75	69	69	69
27	mjukt, » » mjölk	»	83	82	83	88	87	88	100	100	87	95	95	95
28	Nötkött, färskt: stek	»	208	209	207	207	205	204	225	225	225	182	184	180
29	soppkött	»	184	187	182	167	171	171	160	160	160	158	161	157
30	Kalvkött: gödkalv	»	275	253	250	268	270	262	225	225	225	209	210	212
31	spädkalv	»	143	146	150	143	145	149	110	110	113	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	239	223	211	210	187	179	217	214	213	218	213	184
33	salt	»	225	225	225	—	—	—	150	150	150	200	200	169
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	230	231	232	241	240	230	210	227	243	250	257	263
36	salt, svenskt	»	244	245	245	264	275	271	225	225	225	250	250	258
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	178	200	202	137	138	150	64	61	69	175	200	200
39	gädda	»	213	238	243	204	200	182	162	174	171	227	244	210
40	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	strömming	»	49	50	48	56	45	56	46	20	48	40	31	40
42	torsk	»	—	—	—	69	56	62	56	62	63	55	60	87
43	rödspotta	»	185	168	183	158	166	156	—	—	—	260	213	193
44	kolja	»	116	121	131	117	108	113	—	—	—	150	150	—
45	salt: sill	»	95	100	96	96	81	63	90	83	73	80	80	60
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	111	101
48	Kaffe	»	240	240	233	241	240	240	243	243	243	241	241	243
49	Socker ×	»	164	164	164	162	162	162	163	163	163	165	165	165
50	Salt	»	24	24	25	19	18	16	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	18	18	18	18	18	18	13	13	13	12	12	12
52	Fotogen	»	39	39	40	37	35	28	37	38	30	35	35	35
53	[1]) Ved: björk-	famn	3970	4000	4210	3450	3450	3450	3830	3830	4540	4750	4750	5460
54	barr-	»	2710	3120	3260	2790	2790	2750	2940	2760	2850	3800	3920	4330
55	Bränntorv	100 kg.	350	350	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	1000	1000	1000	—	—	—	1000	900	900	—	—	950
57	eng. hushålls-	»	—	—	—	—	—	—	—	325	325	—	—	400
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	290	290	265	325	—	275	400	325	300
59	eng. kamin-	»	400	400	400	288	288	250	400	275	275	400	—	325

[1]) Visby: alved juli och aug. 46·30 samt sept. 45·40 kr. per famn. — × Maximipris.

Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
25	25	25	20	20	20	23	23	23	20	20	20	20	20	20	22	22	22	1
18	18	18	10	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
10	10	10	8	8	8	9	9	9	6	6	6	8	8	8	8	8	8	3
366	383	390	353	363	373	369	381	388	368	378	392	354	358	378	360	371	380	4
334	348	355	346	356	363	—	—	—	352	368	382	—	—	—	—	—	—	5
272	276	280	320	313	313	315	283	284	268	260	260	325	306	300	289	285	284	6
167	158	175	170	170	170	179	174	174	160	158	170	180	180	—	200	200	195	7
220	220	194	210	210	196	178	204	203	137	199	195	210	214	216	216	216	190	8
198	206	244	191	206	291	215	215	295	198	210	305	199	208	275	207	208	283	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
1000	—	800	700	—	550	—	613	550	600	600	600	681	—	581	—	—	571	11
60	—	50	50	—	40	55	40	40	50	—	40	43	—	39	—	—	37	12
178	52	—	84	43	—	92	44	—	115	44	—	91	40	—	115	42	—	13
50	50	50	55	55	55	55	53	53	50	50	50	50	50	50	53	53	55	14
100	100	95	120	120	90	120	116	118	116	108	107	101	98	98	106	109	100	15
54	54	50	46	46	43	50	47	44	51	50	48	50	50	48	50	48	46	16
34	34	30	30	30	25	34	33	32	37	37	35	32	32	30	33	33	32	17
50	50	46	43	43	38	47	46	42	46	47	43	46	46	42	48	47	45	18
55	55	55	55	55	54	49	48	46	51	51	50	50	50	50	50	50	50	19
69	61	59	60	60	60	56	55	55	48	55	50	61	61	61	59	59	59	20
75	75	75	108	108	105	129	124	115	110	110	110	100	100	100	—	—	—	21
—	120	103	115	115	115	157	157	153	125	133	128	148	147	146	130	127	127	22
54	56	57	46	46	38	48	48	48	44	44	44	53	51	51	54	54	54	23
40	39	36	38	35	35	34	34	34	33	33	33	32	32	32	40	40	40	24
181	163	177	150	153	153	150	150	150	125	125	125	127	127	126	132	132	132	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
80	87	85	92	92	84	96	96	96	84	83	80	96	96	96	71	71	71	27
248	244	250	175	175	175	276	276	285	241	245	248	250	250	250	212	213	214	28
202	200	202	150	150	151	219	227	235	195	200	199	195	192	189	185	186	186	29
293	294	296	250	250	257	288	283	291	312	313	308	338	336	337	270	270	270	30
151	157	168	150	161	179	174	174	175	189	196	196	199	191	186	150	145	145	31
276	270	254	250	250	250	258	262	287	275	279	272	290	302	322	227	249	276	32
175	195	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
274	287	283	235	251	252	250	251	268	238	250	250	250	250	258	232	229	240	35
280	288	284	255	255	255	317	300	300	300	300	300	300	300	288	238	250	263	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
131	131	127	140	138	150	144	132	136	150	153	138	—	—	—	—	—	—	38
180	177	183	212	234	241	249	255	255	250	254	258	261	250	257	224	213	221	39
—	—	—	—	—	—	94	97	99	104	97	116	101	108	115	120	122	99	40
32	25	32	38	45	48	—	—	65	—	—	79	60	60	60	71	63	55	41
30	26	33	59	66	59	58	55	83	73	77	85	54	55	63	64	56	60	42
150	150	150	202	150	150	174	138	149	165	153	149	140	142	145	183	176	150	43
—	—	—	100	100	100	93	—	—	131	125	142	—	—	—	83	—	80	44
90	90	74	100	100	94	125	117	98	117	98	100	100	100	100	92	95	83	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
150	125	125	—	—	—	85	—	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
227	240	233	240	240	245	248	248	242	243	245	237	246	254	255	251	250	250	48
163	163	163	160	160	160	160	158	158	161	161	160	160	159	159	160	160	160	49
25	25	20	18	18	18	20	20	20	20	20	20	20	20	20	17	17	17	50
15	15	15	10	10	10	13	13	13	12	12	12	15	15	15	13	13	13	51
36	36	30	36	36	30	35	35	28	36	36	30	36	36	28	35	35	30	52
3910	4030	4410	4790	4790	4790	7140	7100	7140	5990	6250	6650	7000	7000	7000	6240	6240	6240	53
—	—	—	3910	3910	3780	6400	6350	6400	5990	5990	5990	6200	6200	6200	5670	5670	5670	54
—	—	—	450	450	450	620	657	643	500	500	500	—	—	—	399	399	399	55
950	900	900	750	750	750	750	778	776	800	800	800	725	725	725	850	850	850	56
400	400	350	425	400	400	381	371	329	425	425	425	345	345	345	475	475	475	57
350	300	250	320	320	320	305	305	285	300	300	300	—	330	300	310	310	310	58
300	325	300	338	325	325	293	321	330	325	325	325	300	325	325	380	380	380	59

	Varuslag	Kvantitet	Ystad			Halmstad			Varberg			Göteborg		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
1	**Mjölk:** oskummad	l.	20	20	20	24	22	22	20	20	18	25	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	10	10	10	15	15	15
3	separerad	»	6	6	6	7	7	7	8	8	8	12	12	12
4	**Smör:** bords- (mejeri-)	kg.	357	348	366	382	392	399	370	382	391	396	406	420
5	mat- (lands-)	»	—	—	—	346	341	351	341	346	364	353	378	383
6	**Ost:** helfet	»	270	270	270	266	267	256	234	236	237	275	300	300
7	halvfet	»	180	177	177	161	174	175	169	160	158	163	163	163
8	**Margarin, växt-**	»	132	208	193	197	190	190	210	205	196	220	220	210
9	**Ägg:** färska	tjog	200	200	267	224	214	286	217	203	261	220	224	284
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	**Potatis:** gammal	hl.	400	—	—	783	—	713	600	600	600	700	567	556
12	»	5 l.	40	—	40	48	—	42	40	40	38	45	43	42
13	färsk	»	111	43	—	142	47	—	105	43	—	102	45	—
14	**Ärter, gula**	kg.	53	54	55	45	45	45	50	51	51	60	60	60
15	**Bruna bönor**	»	104	115	118	110	110	110	86	95	103	125	125	125
16	**Mjöl:** vete-	»	50	50	46	48	47	44	50	49	46	53	53	48
17	råg-	»	35	35	33	30	30	27	29	28	26	36	36	32
18	rågsikt-	»	44	45	43	43	42	38	46	46	43	51	51	45
19	**Gryn:** havre-	»	50	50	50	55	55	55	53	54	50	55	55	55
20	ris-	»	50	50	50	55	55	55	53	54	56	50	50	50
21	**Rågbröd:** grovt spisbröd	»	115	115	115	120	90	90	130	128	127	75	75	74
22	knäckebröd	»	139	133	136	137	130	130	138	136	138	90	90	89
23	limpa, söt	»	53	52	52	55	55	55	57	59	54	93	93	94
24	» sur	»	36	34	35	40	39	39	44	46	44	46	46	46
25	**Vetebröd:** skorpor	»	136	135	135	131	137	137	123	123	123	187	187	183
26	mjukt, bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	95	95	94
27	mjukt, » » mjölk	»	121	114	114	100	99	99	—	—	—	112	112	109
28	**Nötkött,** färskt: stek	»	188	188	198	213	219	216	197	206	215	275	285	269
29	soppkött	»	163	163	173	181	184	180	164	163	165	204	212	196
30	**Kalvkött:** gödkalv	»	250	250	248	253	245	250	—	—	—	301	300	291
31	spädkalv	»	150	150	150	162	160	159	140	143	145	138	145	148
32	**Fårkött:** färskt	»	195	188	188	217	212	209	178	188	190	274	281	275
33	salt	»	—	—	—	225	225	217	—	—	—	—	—	—
34	**Renkött,** färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	275	—	—
35	**Fläsk:** färskt	»	243	244	255	253	255	258	215	221	221	309	300	300
36	salt, svenskt	»	270	274	274	304	293	290	229	229	238	310	300	300
37	» amerikanskt	»	—	—	—	180	180	180	—	—	200	—	—	—
38	**Fisk, färsk:** abborre	»	175	175	140	—	150	—	—	—	—	167	225	219
39	gädda	»	210	225	225	—	200	—	—	—	—	217	300	290
40	sill	»	—	—	—	80	82	96	—	71	74	97	128	98
41	strömming	»	44	45	53	—	—	—	—	—	—	100	100	100
42	torsk	»	46	48	56	44	47	53	29	26	26	55	64	64
43	rödspotta	»	125	200	143	165	149	142	129	114	125	173	155	149
44	kolja	»	—	—	—	92	72	73	68	62	57	79	68	76
45	**salt:** sill	»	108	105	100	80	75	60	57	61	65	100	100	75
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	**Kabeljo**	»	—	—	—	100	100	90	81	80	78	75	75	75
48	**Kaffe**	»	233	240	242	230	230	237	235	231	223	244	244	244
49	**Socker**[x]	»	161	161	161	161	161	161	161	161	160	160	160	160
50	**Salt**	»	20	20	20	20	20	20	18	18	18	20	20	20
51	**Svagdricka**	l.	9	9	9	13	13	13	13	13	13	18	18	18
52	**Fotogen**	»	35	36	30	35	35	30	30	30	27	32	32	28
53	[1]) **Ved:** björk-	famn	5560	6000	6000	5450	5510	5420	4810	4870	4900	7000	7000	7000
54	barr-	»	4870	4960	4960	4290	4340	4370	3740	3740	3740	5500	5500	5500
55	**Bränntorv**	100 kg.	375	443	425	425	450	467	400	400	413	—	—	—
56	**Kol:** antracit-	hl.	950	700	700	1000	1000	1000	—	—	838	800	800	800
57	eng. hushålls-	»	450	330	330	450	450	450	375	375	363	340	340	340
58	**Koks:** gasverks-	»	300	300	275	400	—	375	—	—	275	265	265	265
59	eng. kamin-	»	325	300	300	400	375	375	350	350	325	340	340	340

[1]) Halmstad: bokved juli 55·90, aug. 56·40 samt sept. 55·80; ribbved juli 35·10, aug. 30.80,

Lysekil			Vänersborg			Borås			Lidköping			Tidaholm			Karlstad			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
22	22	22	22	22	22	24	24	24	18	18	18	18	18	18	25	25	25	1
15	15	15	13	12	12	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
5	5	5	10	10	10	12	12	12	7	7	7	5	5	5	8	8	8	3
400	404	416	380	386	400	383	391	404	358	358	370	370	363	380	351	365	393	4
328	323	337	291	297	326	331	344	361	337	333	348	364	361	378	312	342	359	5
280	280	280	215	220	236	208	209	219	219	231	231	225	227	227	232	243	243	6
155	153	157	—	—	—	125	133	136	133	125	123	150	154	156	148	149	159	7
220	220	220	130	210	210	220	218	210	203	208	193	192	200	194	196	202	194	8
204	221	239	197	209	256	220	237	292	198	213	291	200	204	217	224	243	294	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
740	950	810	875	—	757	512	500	730	550	525	700	—	—	800	558	—	573	11
39	48	44	50	—	40	47	40	42	33	33	40	—	—	50	35	—	45	12
149	54	—	127	49	—	190	63	—	189	52	—	199	80	—	105	49	—	13
60	63	62	53	53	52	60	60	60	33	36	35	45	45	45	55	54	55	14
130	130	130	124	117	121	118	120	120	120	120	120	110	110	—	130	124	130	15
50	50	47	52	51	48	50	49	47	52	50	48	52	52	50	49	48	45	16
32	32	32	30	30	29	32	32	30	28	28	28	29	30	30	33	33	30	17
47	47	44	44	44	42	46	46	43	46	46	42	41	38	38	45	44	40	18
55	55	55	54	54	50	55	55	53	50	50	50	51	51	50	55	55	56	19
54	56	57	53	58	58	—	63	65	70	70	70	50	60	55	64	64	63	20
82	82	82	60	70	70	106	110	107	90	90	90	100	104	98	88	88	86	21
112	112	110	100	100	100	124	128	126	115	111	111	126	122	118	100	100	100	22
75	76	76	83	90	90	88	88	89	67	67	64	86	84	80	91	89	87	23
56	56	55	55	50	50	52	52	52	—	—	—	78	78	78	69	68	67	24
154	154	152	200	200	200	174	174	174	114	114	114	190	190	190	168	168	167	25
86	86	86	65	60	60	—	—	—	63	63	63	—	—	—	98	93	93	26
82	82	85	92	95	95	107	107	107	69	69	68	133	133	132	134	134	134	27
250	250	250	226	247	238	266	272	274	250	250	256	251	250	250	233	236	237	28
220	220	220	175	182	173	203	206	208	215	213	213	175	175	174	186	192	187	29
—	250	250	242	240	245	281	288	288	275	275	275	266	276	260	275	275	272	30
150	150	150	139	123	148	141	140	143	138	133	133	145	150	150	122	125	114	31
250	250	220	239	241	228	254	269	267	210	208	228	250	250	228	259	261	247	32
—	—	—	—	200	188	—	—	—	283	275	281	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
250	250	250	236	253	243	249	250	250	249	267	275	250	250	250	265	290	287	35
300	300	300	300	293	290	250	250	250	275	281	288	250	250	250	255	294	288	36
—	—	—	—	250	250	—	—	—	197	—	—	—	—	—	—	—	—	37
—	—	—	110	122	125	165	151	150	103	94	87	150	—	150	145	153	154	38
—	—	—	163	175	175	229	246	239	179	151	162	250	—	—	206	244	250	39
—	—	53	—	133	103	85	108	106	63	77	91	—	—	100	—	124	113	40
—	—	—	—	—	—	—	—	95	78	—	—	75	75	75	100	95	97	41
46	47	46	—	—	—	69	72	59	—	—	—	—	—	—	111	118	120	42
122	114	114	167	150	145	167	145	148	134	129	127	225	213	190	170	156	154	43
46	47	47	78	72	79	98	80	85	94	75	81	150	138	110	123	120	118	44
60	62	66	88	84	72	90	60	60	88	73	71	50	50	64	82	82	70	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	74	70	75	86	81	80	83	74	71	100	100	100	98	98	90	47
250	250	250	230	228	243	248	248	242	231	231	240	240	246	248	245	240	245	48
165	165	165	162	162	162	163	163	163	160	160	160	165	165	164	163	163	163	49
25	25	25	20	20	20	20	20	20	21	21	21	20	20	20	20	20	20	50
15	15	15	15	15	15	—	—	—	13	13	13	17	17	17	18	18	18	51
35	35	30	35	35	34	35	35	32	36	36	30	45	43	40	35	35	31	52
6870	6950	6900	5500	5900	5900	5400	5430	5610	5060	5810	5730	3910	3910	3910	5580	5160	5070	53
5230	5200	5100	4290	4300	4300	3720	3710	3930	3200	3560	3200	2520	2520	2520	4090	4010	4010	54
767	767	667	—	—	—	—	—	—	400	406	438	—	—	—	—	—	—	55
867	850	850	—	—	—	950	925	775	808	894	894	900	800	800	700	750	800	56
375	375	358	—	—	—	—	—	350	408	494	513	600	600	600	325	313	325	57
—	—	—	325	325	325	300	300	263	325	275	275	375	350	350	290	320	320	58
350	350	350	—	—	—	350	317	285	317	265	276	—	—	—	290	290	300	59

sept. 33·80 kr. per famn. Varberg: bokved under hela kvartalet 57·00 kr. per famn. — × Maximipris.

	Varuslag	Kvantitet	Arvika			Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
1	Mjölk: oskummad	l.	25	25	25	26	24	24	23	23	23	20	20	20
2	handskummad	»	12	12	12	—	—	—	10	10	11	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	9	8	8	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	—	423	420	370	380	392	369	376	389	371	385	389
5	mat- (lands-)	»	300	325	350	362	369	378	369	378	389	367	378	384
6	Ost: helfet	»	246	244	246	267	267	277	232	236	248	247	248	263
7	halvfet	»	187	187	190	170	150	175	125	140	—	171	188	173
8	Margarin, växt-	»	140	210	206	180	185	170	212	206	191	169	204	189
9	Ägg: färska	tjog	206	225	266	199	208	296	239	240	269	237	241	275
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	688	—	500	433	555	511	560	560	490	—	—	686
12	»	5 l.	40	—	30	26	32	29	—	28	25	—	—	36
13	färsk	»	248	33	—	134	32	—	125	73	—	174	42	—
14	Ärter, gula	kg.	62	61	60	40	40	40	54	53	54	38	39	39
15	Bruna bönor	»	140	140	140	110	110	—	115	120	120	93	91	86
16	Mjöl: vete-	»	51	51	48	49	48	46	50	50	48	53	52	48
17	råg-	»	30	30	28	28	28	28	32	32	28	33	33	27
18	rågsikt-	»	46	46	42	43	42	38	45	45	43	45	44	43
19	Gryn: havre-	»	60	60	60	50	50	50	55	55	54	55	54	50
20	ris-	»	59	63	63	45	50	45	60	61	53	56	56	51
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	75	75	70	64	64	62	62	63	64	62	63	60
22	knäckebröd	»	102	100	100	83	83	84	90	90	90	87	88	84
23	limpa, söt	»	60	60	60	70	70	70	83	83	83	83	82	81
24	» sur	»	50	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	150	150	150	150	150	150	160	160	160	167	167	166
26	mjukt, bakat med vatten	»	71	71	71	89	88	87	80	80	80	92	92	89
27	mjukt, » » mjölk	»	80	80	80	95	95	93	89	89	89	96	96	90
28	Nötkött, färskt: stek	»	233	240	244	208	221	215	242	240	238	213	213	215
29	soppkött	»	181	186	190	159	170	162	183	185	189	163	162	170
30	Kalvkött: gödkalv	»	290	300	300	266	271	270	260	262	260	274	273	273
31	spädkalv	»	150	150	150	125	113	150	150	150	154	162	163	162
32	Fårkött: färskt	»	253	244	246	255	244	218	210	210	206	244	250	243
33	salt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	250	263	279	265	275	254	243	263	260	254	268	266
36	salt, svenskt	»	250	275	275	277	277	265	260	270	270	270	270	264
37	» amerikanskt	»	200	200	200	—	—	—	—	—	225	253	233	208
38	Fisk, färsk: abborre	»	100	120	150	72	86	100	148	138	140	126	—	—
39	gädda	»	183	187	208	200	225	240	215	243	236	203	219	230
40	sill	»	—	100	110	—	103	105	—	—	95	—	—	106
41	strömming	»	—	119	111	66	61	65	68	58	61	70	68	63
42	torsk	»	100	100	100	123	120	113	123	123	109	146	149	148
43	rödspotta	»	152	150	156	138	143	150	183	162	158	163	149	158
44	kolja	»	99	100	94	123	111	116	125	120	122	131	121	119
45	salt: sill	»	75	94	94	75	65	60	57	71	64	78	60	54
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	90	90	90	—	—	—	92	82	76	86	68	67
48	Kaffe	»	246	244	246	243	237	233	245	239	245	241	236	236
49	Socker ×	»	163	163	163	164	164	164	165	165	165	163	163	163
50	Salt	»	20	20	20	20	20	20	21	18	19	24	24	21
51	Svagdricka	l.	10	10	10	—	—	—	—	—	—	11	11	11
52	Fotogen	»	37	37	37	32	32	30	37	38	35	30	30	25
53	Ved: björk-	famn	5000	5000	5000	5290	5290	5290	3200	3200	3030	5460	5460	5460
54	barr-	»	3500	3600	3600	3780	3780	3780	2490	2490	2310	3860	3860	3860
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	800	600	600	1100	900	900	800	800	875	950	950	1000
57	eng. hushålls-	»	450	—	—	500	—	450	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	275	275	275	—	250	—	300	300	315
59	eng. kamin-	»	350	250	250	375	350	350	300	—	300	350	350	325

× Maximipris.

Falun			Ludvika			Avesta			Mora			Gävle			Söderhamn			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
25	25	25	22	22	22	20	19	19	24	24	24	29	27	27	25	25	25	1
12	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	16	15	—	—	—	2
12	12	12	—	—	—	8	7	6	—	—	—	12	12	12	10	10	10	3
371	384	386	383	380	398	392	381	396	423	406	408	397	388	418	406	417	425	4
366	382	382	375	370	385	393	372	388	386	364	391	375	375	404	389	394	423	5
263	261	261	217	223	223	243	235	250	250	250	243	242	240	241	225	225	225	6
160	163	150	150	140	150	—	138	150	—	—	—	149	147	150	170	170	177	7
195	207	190	140	180	170	150	205	195	183	193	195	135	190	186	193	203	176	8
236	246	285	247	252	301	251	258	277	256	265	286	249	254	285	280	283	337	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	988	786	—	857	—	—	—	—	—	857	500	—	500	719	—	—	11
47	48	53	45	35	49	42	—	53	—	—	70	45	—	40	49	—	50	12
—	70	—	163	69	—	341	78	—	239	99	—	162	48	—	242	64	—	13
45	45	45	42	43	43	44	45	44	50	50	50	42	42	42	44	44	44	14
87	85	80	80	83	80	93	100	90	93	93	93	93	92	91	93	85	90	15
51	51	48	53	51	47	50	51	48	52	52	50	50	50	47	52	52	49	16
30	30	30	30	30	30	30	30	30	35	35	32	33	32	32	32	32	32	17
45	45	42	47	46	40	47	46	44	50	50	45	46	44	44	48	48	43	18
50	50	50	50	50	50	53	51	53	60	60	60	50	50	50	53	53	52	19
63	67	66	60	62	60	53	50	50	60	60	60	53	53	52	64	64	65	20
69	67	69	66	60	63	64	63	61	71	70	72	62	62	62	64	68	66	21
97	97	98	94	94	94	80	83	88	99	99	99	82	82	82	84	88	86	22
80	81	80	80	80	80	70	70	70	67	67	67	83	84	81	85	86	85	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	54	54	—	—	—	24
167	169	168	190	190	190	180	180	180	200	200	200	170	164	173	187	188	196	25
81	83	82	75	75	75	70	70	70	77	77	83	70	72	70	97	94	95	26
82	85	81	80	80	80	—	—	—	—	—	—	105	101	99	109	109	105	27
260	260	253	222	233	235	211	211	211	250	260	235	201	207	206	250	250	250	28
200	200	195	184	193	195	165	170	168	180	190	174	160	164	165	180	180	180	29
283	298	299	229	275	260	246	245	251	381	385	355	278	276	273	305	333	337	30
151	151	148	175	163	165	150	152	148	175	175	165	143	141	140	178	182	180	31
275	275	268	—	215	221	236	236	231	294	300	266	229	222	205	250	250	240	32
—	—	—	—	200	—	200	180	—	—	—	—	175	165	154	150	—	217	33
298	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
274	278	276	250	253	254	245	253	249	269	300	290	254	269	265	250	250	268	35
278	280	280	300	280	280	250	265	280	—	—	—	254	276	279	250	250	280	36
180	—	180	250	230	250	—	200	—	250	250	233	—	—	—	200	200	200	37
140	199	200	150	141	156	130	150	150	125	138	150	93	99	115	65	73	74	38
210	250	250	238	275	265	243	246	241	200	206	252	248	230	233	150	167	175	39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	57	—	—	—	—	—	40
81	76	77	66	60	60	56	50	52	75	59	47	31	22	25	38	28	25	41
150	150	150	125	125	120	124	103	113	—	110	113	118	100	138	125	125	125	42
195	200	216	200	194	170	160	140	156	—	150	150	151	146	161	150	142	150	43
110	144	110	119	121	115	122	104	109	—	107	107	133	113	142	113	100	100	44
99	82	82	62	72	73	87	69	65	90	81	75	65	62	63	90	87	81	45
50	50	50	—	—	—	—	50	35	60	55	50	—	30	31	—	—	—	46
113	106	100	80	90	90	117	100	90	—	—	—	—	—	—	—	—	100	47
265	253	238	225	225	225	—	238	225	—	—	240	246	248	247	220	200	231	48
166	166	166	168	168	168	166	166	166	168	168	168	164	165	165	170	170	170	49
20	20	20	19	19	19	24	24	24	23	24	24	18	18	15	20	20	20	50
—	—	—	9	9	9	15	15	15	—	—	—	11	11	11	—	—	—	51
42	41	40	40	40	40	40	40	36	50	50	45	55	35	33	40	40	40	52
4450	4450	4450	4220	4220	4220	4230	4230	4270	3020	3020	3020	4900	4870	4990	3560	3560	3560	53
3260	3120	3200	3340	3340	3340	2650	2650	2670	2140	2140	2140	3680	3400	3470	3030	3030	3030	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
—	—	800	975	975	950	1100	1100	1100	1000	1000	950	975	900	925	900	850	850	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	438	425	425	450	450	425	57
350	350	325	375	375	375	400	400	400	—	—	—	340	310	310	300	300	300	58
350	350	350	—	—	—	—	—	—	400	375	375	350	350	350	300	300	300	59

	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: staden			Sundsvall: sågverksdistriktet			Kramfors			Östersund		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
1	Mjölk: oskummad	l.	29	28	28	28	29	27	30	30	30	30	30	30
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	18	18
3	separerad	»	15	14	14	14	14	15	15	15	15	13	13	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	415	396	420	422	403	426	418	403	422	442	413	409
5	mat- (lands-)	»	403	391	416	411	396	428	405	402	419	412	394	391
6	Ost: helfet	»	235	250	240	235	242	246	250	245	245	247	241	245
7	halvfet	»	162	160	150	155	153	145	125	150	150	180	160	160
8	Margarin, växt-	»	130	195	190	130	184	185	125	187	187	119	204	184
9	Ägg: färska	tjog	260	266	307	269	280	314	277	269	315	279	292	332
10	konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	976	—	887	964	—	834	833	—	733	935	950	825
12	»	5 l.	50	—	45	51	47	43	53	—	53	71	62	75
13	färsk	»	288	80	—	285	79	—	—	86	—	387	110	—
14	Ärter, gula	kg.	44	48	45	48	48	47	50	50	50	54	48	53
15	Bruna bönor	»	82	84	76	88	79	77	92	94	94	93	95	93
16	Mjöl: vete-	»	51	51	48	52	51	48	50	50	48	53	52	50
17	råg-	»	33	34	31	33	33	29	33	33	35	35	36	32
18	rågsikt-	»	46	46	43	47	46	43	46	46	44	51	50	45
19	Gryn: havre-	»	51	51	50	51	52	50	50	50	50	55	55	55
20	ris-	»	63	63	55	63	61	58	68	66	65	58	57	58
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	72	72	72	73	73	72	84	84	83	84	83	83
22	knäckebröd	»	82	82	82	82	83	82	103	103	95	95	98	96
23	limpa, söt	»	67	67	67	67	68	67	80	85	80	78	77	76
24	» sur	»	55	55	55	55	55	55	—	—	—	63	63	63
25	Vetebröd: skorpor	»	150	150	150	150	144	150	215	210	214	195	195	195
26	mjukt, bakat med vatten	»	96	96	96	100	100	100	90	90	90	90	90	90
27	mjukt, » » mjölk	»	143	143	143	170	143	143	—	—	—	113	110	110
28	Nötkött, färskt: stek	»	262	259	248	237	245	238	226	241	229	237	256	256
29	soppkött	»	186	189	183	167	173	177	185	193	184	189	204	204
30	Kalvkött: gödkalv	»	272	274	277	267	253	264	—	—	—	390	398	399
31	spädkalv	»	184	190	187	170	170	175	163	163	163	205	214	211
32	Fårkött: färskt	»	244	241	227	226	225	211	—	—	185	264	263	257
33	salt	»	225	200	196	213	190	183	—	—	—	250	250	250
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	276	283	283	255	269	272	250	250	250	270	297	300
36	salt, svenskt	»	283	293	300	255	256	270	250	250	250	258	300	300
37	» amerikanskt	»	198	207	209	209	216	212	230	230	235	234	233	223
38	Fisk, färsk: abborre	»	96	—	—	85	—	—	—	—	—	130	139	129
39	gädda	»	187	200	187	178	184	178	—	—	—	202	215	213
40	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80
41	strömming	»	40	29	39	38	26	36	57	40	43	80	79	75
42	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	121
43	rödspotta	»	200	200	198	—	—	—	—	—	—	154	146	136
44	kolja	»	150	149	147	—	—	—	—	—	—	128	129	125
45	salt: sill	»	83	88	83	82	81	72	72	67	63	91	87	82
46	strömming	»	—	—	—	55	38	—	43	35	35	—	—	70
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	Kaffe	»	225	225	235	231	234	235	250	250	250	225	225	232
49	Socker[×]	»	164	164	164	165	165	165	168	168	168	165	165	165
50	Salt	»	21	21	21	23	22	22	24	21	23	23	23	23
51	Svagdricka	l.	15	15	17	14	13	14	15	15	15	19	19	19
52	Fotogen	»	39	40	40	40	38	36	42	42	42	48	50	49
53	[1])Ved: björk-	famn	4730	4740	4760	4460	4310	4410	3750	3750	3750	4520	4520	4520
54	barr-	»	3840	3840	3720	3350	3340	3340	2750	2750	2750	3580	3580	3580
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	—	—	850	—	—	—	—	—	—	1000	—	1100
57	eng. hushålls-	»	300	—	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	350	350
59	eng. kamin-	»	190	—	250	—	—	—	—	—	—	—	300	300

[1]) Sundsvall: staden: bräd-, bak- och ribbved (medelpris) juli 31·10, aug. 29·90 samt sept. bak- och ribbved (medelpris) juli 22·70, aug. 25·20 samt sept. 20·80; plankved juli och aug. 37·80

Umeå			Vilhelmina			Luleå			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
25	25	25	33	33	33	30	30	30	37	35	35	37	36	36	24	24	24	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	13	13	2
10	10	10	—	—	—	10	10	10	—	—	—	—	—	—	9	9	9	3
386	389	417	434	424	405	450	450	450	442	433	433	428	427	430	387	390	401	4
370	376	418	371	369	357	420	407	402	404	398	401	405	410	410	361	364	378	5
270	250	250	225	250	250	275	275	288	264	257	253	275	275	270	259	259	260	6
—	—	—	150	200	158	—	175	200	—	—	—	—	—	—	164	165	167	7
140	220	206	127	173	170	133	187	190	145	183	190	198	198	189	181	203	194	8
252	263	300	278	310	311	317	301	348	281	285	310	275	284	315	227	235	283	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
750	700	900	—	—	—	933	—	717	1190	—	—	—	—	—	702	652	694	11
56	53	53	—	—	—	76	—	58	65	44	68	68	49	65	47	42	45	12
163	88	—	—	—	—	—	73	—	175	94	—	175	92	—	180	58	—	13
50	50	50	58	58	58	59	52	58	54	56	51	52	53	51	49	49	49	14
100	100	100	103	100	98	82	82	83	102	100	100	86	83	85	106	106	104	15
55	55	51	55	54	51	55	55	53	55	54	51	54	54	50	51	51	48	16
35	35	31	38	35	35	35	35	35	34	33	33	—	35	—	32	32	30	17
50	50	46	46	45	43	50	50	48	49	48	46	49	49	45	46	46	42	18
60	60	60	58	57	57	60	60	60	58	59	56	60	60	57	54	54	53	19
65	71	60	63	63	55	61	60	63	61	59	58	66	68	59	59	60	59	20
80	80	80	84	85	86	83	89	89	84	88	80	87	86	86	85	84	83	21
90	90	90	100	95	93	102	102	102	105	106	102	98	97	97	108	108	106	22
82	82	82	86	92	83	84	84	71	75	75	75	92	92	92	72	72	71	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	49	49	24
240	200	200	165	165	165	210	200	250	200	200	200	153	153	153	168	166	167	25
90	88	88	75	75	75	108	108	97	100	86	86	111	111	111	84	84	83	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	99	99	97	27
205	243	240	188	200	200	244	264	254	238	248	221	283	262	245	232	237	235	28
151	194	187	150	150	150	200	211	199	196	204	175	209	203	186	182	187	184	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	307	350	345	—	—	—	279	281	280	30
151	165	167	—	—	—	171	170	145	178	160	131	140	165	141	154	154	155	31
250	250	236	—	—	250	275	282	253	200	229	224	243	259	229	249	248	239	32
—	250	250	—	—	—	150	152	244	200	150	—	—	—	—	203	200	206	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	287	—	—	34
230	245	240	250	—	280	272	277	276	253	261	259	290	276	277	253	262	263	35
225	250	250	—	—	—	250	263	275	261	261	262	265	265	275	266	271	273	36
220	242	225	215	225	225	200	238	250	221	224	224	211	225	220	212	219	218	37
58	75	—	100	—	—	50	67	75	71	100	—	78	—	—	123	134	140	38
160	172	200	148	—	—	118	163	174	133	155	172	156	185	169	203	216	219	39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	103	99	40
39	35	59	—	—	—	50	38	71	59	54	50	72	63	60	63	56	62	41
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	95	94	99	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	168	160	156	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115	111	109	44
68	80	77	65	72	70	88	76	85	77	77	76	77	75	73	84	79	73	45
—	—	60	—	—	50	75	50	54	66	62	55	—	60	40	57	49	49	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	96	91	47
248	248	240	230	223	225	236	229	240	233	239	223	230	230	233	239	239	239	48
170	170	170	170	170	170	165	165	165	174	174	171	171	170	170	164	164	164	49
20	20	19	27	25	19	23	21	24	30	29	29	24	24	24	22	21	21	50
17	17	17	—	—	—	20	20	20	20	20	20	18	18	18	15	15	15	51
40	40	40	50	50	49	45	45	45	50	50	50	62	60	60	38	38	35	52
3800	3800	3610	2440	2440	2440	4520	4520	4140	4170	4170	4170	4980	4980	4980	4830	4870	4930	53
3040	3040	2950	1830	1830	1830	3460	3460	3470	3570	3330	3330	4270	4270	4270	3730	3750	3750	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	440	468	467	55
—	—	—	—	—	—	1200	1200	750	—	—	—	—	—	—	923	892	877	56
—	—	—	—	—	—	650	650	400	—	—	—	—	—	—	426	418	398	57
—	—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	332	315	310	58
500	500	500	—	—	—	500	500	350	—	—	—	—	—	—	344	335	326	59

23·30; plankved juli 39·10, aug. 40·30 samt sept. 34·70 kr. per famn. Sundsvall: distr.: bräd-, samt sept. 30·90 kr. per famn. Umeå: avfallsved sept. 24·00 kr. per famn. — × Maximipris.

Av ombuden meddelade minutpriser (öre pr kg.) å vissa slag av färsk fisk.

	1922		
Uppsala:	Juli	Aug.	Sept.
Braxen . . .	85	80	—
Gös	230	215	235
Makrill . . .	100	100	100
Nyköping:			
Gös	225	250	290
Makrill . . .	125	120	95
Sjötunga . . .	165	170	155
Eskilstuna:			
Gös	225	225	235
Makrill . . .	120	115	—
Linköping:			
Gös	260	250	260
Hälleflundra .	290	285	295
Makrill . . .	135	135	115
Röding . . .	350	345	345
Sjötunga . . .	175	160	170
Vitling . . .	80	80	80
Ål	365	335	300
Norrköping:			
Vitling . . .	75	80	80
Motala:			
Sjötunga . . .	165	170	175
Värnamo:			
Rödtunga . .	140	155	145
Kalmar:			
Id	100	100	100

	1922		
	Juli	Aug.	Sept.
Makrill . . .	125	125	125
Ål	255	220	—
Visby:			
Flundra . . .	100	90	95
Gös	300	300	—
Makrill . . .	180	160	—
Sjötunga . . .	250	200	195
Malmö:			
Ål	290	280	255
Ystad:			
Ål	—	275	215
Halmstad:			
Flundra . . .	70	65	65
Rödtunga . .	90	75	65
Vitling . . .	55	45	50
Ål	300	300	250
Göteborg:			
Makrill . . .	85	100	90
Vänersborg:			
Makrill . . .	75	75	85
Arvika:			
Braxen . . .	125	120	100
Hälleflundra .	240	240	220
Västerås:			
Flundra . . .	245	250	255

	1922		
	Juli	Aug.	Sept.
Gös	225	230	235
Makrill . . .	105	115	115
Avesta:			
Braxen . . .	130	120	—
Gös	250	250	250
Havslax . . .	125	120	105
Hälleflundra .	250	250	250
Sik	225	—	215
Vitling . . .	65	70	75
Ål	300	250	—
Söderhamn:			
Braxen . . .	70	100	75
Hälleflundra .	—	240	250
Sik	190	185	200
Umeå:			
Sik	150	190	175
Ål	300	300	—
Luleå:			
Sik	107	170	175
Malmberget:			
Sik	115	145	155
Kiruna:			
Hälleflundra .	—	240	225
Röding . . .	—	200	200
Sik	160	190	195

Fiskpriser i Göteborg.

Medelpriser i parti i fiskhamnen (öre per kg.) juli 1921—sept. 1922.

Slag	Juli 1921	Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922
Sill, stor . . .	89	96	63	45	55	43	73	37	31	29	35	—	—	73	61
» blandad .	—	56	42	29	48	25	30	39	11	—	23	—	—	—	35
» liten . .	32	43	19	—	39	17	26	10	8	—	9	—	—	—	11
Kolja, stor . .	71	50	60	74	62	74	72	136	91	62	59	68	50	38	51
» halvstor	56	40	46	58	51	68	62	132	77	48	51	55	42	33	41
» liten .	22	18	18	34	28	41	34	60	33	17	23	26	19	13	20
Vitling . . .	16	14	13	22	23	27	32	53	36	12	20	18	14	9	13
Torsk, stor . .	54	40	49	50	35	40	46	84	36	18	23	27	24	26	43
» liten .	15	13	18	25	24	25	25	81	32	20	17	16	14	8	12
Långa	91	79	75	79	86	84	92	116	81	56	69	66	57	46	55
Gråsik . . .	43	33	33	27	30	23	25	48	21	20	23	24	20	15	21
Tunga, röd . .	121	105	125	133	182	206	267	337	259	74	76	98	91	97	99
» äkta	565	585	559	440	274	320	571	652	451	309	237	210	449	487	362
Piggvar . . .	298	243	295	241	226	228	347	450	221	163	164	171	203	165	176
Slätvar	236	185	214	195	154	182	300	358	181	147	121	168	174	115	121
Rödspotta . .	117	98	93	101	133	129	182	256	137	65	61	84	99	75	77
Hälleflundra .	161	158	163	176	170	143	220	257	163	153	112	135	128	134	128
Makrill . . .	58	37	56	87	—	—	—	—	—	—	92	24	46	38	47
Tillförsel:															
Antal båtar .	1 172	941	2 094	1 379	1 059	613	810	118	1 024	1 059	1 601	1 747	1 490	1 448	2 065
» lådor .	19 402	19 830	27 294	17 950	17 698	10 344	26 561	8 926	68 811	19 087	20 294	22 849	20 372	21 975	22 845

Medelpriser i parti (öre) juli 1921—sept. 1922.[1])

Slag	Kvantitet	Juli 1921	Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922
Abborre, stor. .	kg.	167	155	165	167	125	109	152	138	160	133	64	88	117	125	143
liten .	»	101	105	98	79	74	71	73	91	123	86	24	31	66	83	98
Braxen	»	117	150	138	73	25	80	—	140	125	98	63	59	104	83	100
Gädda, levande .	»	250	225	225	206	175	164	188	—	—	110	101	100	240	200	200
» slaktad .	»	235	189	195	166	163	131	174	181	225	180	80	93	183	179	178
Gös	»	253	244	267	270	251	247	253	265	323	236	126	165	200	196	230
Hälleflundra, stor	»	156	169	143	161	168	135	202	171	166	179	144	150	150	145	158
liten	»	100	133	95	108	120	88	163	144	133	160	145	—	100	115	120
Id	»	75	108	90	65	—	85	—	—	128	80	54	81	115	80	113
Kolja, svensk .	»	104	95	93	99	91	103	86	125	121	82	79	75	84	61	92
Kungsflundra .	»	—	—	70	—	100	100	125	139	75	—	—	—	—	—	—
Lake, stor . .	»	125	—	—	—	138	115	158	150	95	88	—	—	—	—	—
insjö- liten . .	»	—	—	—	—	—	83	113	81	80	—	—	—	—	68	—
Lax, färsk . .	»	405	444	403	461	394	406	275	400	533	535	433	320	297	338	378
Piggvar . . .	»	113	—	—	—	240	125	350	—	242	179	143	—	175	131	140
Röding	»	242	175	225	272	236	225	253	—	325	333	—	—	220	249	250
Rödspotta, stor .	»	127	116	108	126	138	131	164	188	133	103	90	100	127	98	111
liten	»	100	—	85	89	—	90	135	—	90	79	60	—	115	83	90
Sik, stor . . .	»	200	163	156	160	154	139	153	128	—	204	114	120	154	144	170
liten . . .	»	200	—	140	127	125	110	105	—	125	150	80	—	145	—	—
Siklöja	»	170	167	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	130	—
Sill, färsk . . .	»	—	110	76	56	60	55	33	24	37	55	—	—	—	82	71
Sjötunga, stor .	»	162	144	175	176	195	200	210	—	258	128	125	139	131	124	148
liten	»	111	103	103	107	110	135	125	—	160	71	68	90	80	81	90
Slätvar	»	70	138	—	250	167	133	325	280	180	150	158	—	173	118	135
Strömming . .	»	54	46	39	63	43	35	61	63	48	27	26	38	45	29	56
Torsk, stm. huvud	»	60	—	48	57	55	51	63	93	66	40	—	—	73	70	52
svensk huvudlös	»	96	88	110	100	89	90	100	143	100	70	74	73	70	68	98
Vitling, stor . .	»	36	46	34	38	47	58	50	75	59	29	25	30	34	28	38
liten .	»	—	—	—	—	33	—	33	—	—	20	—	—	—	—	28
Ål, levande, stor	»	350	—	280	380	350	375	400	—	—	—	290	290	370	343	270
liten	»	190	—	252	263	275	275	260	—	—	—	220	225	305	262	208

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

	Tillgång	*Efterfrågan*	*Tendens*		*Tillgång*	*Efterfrågan*	*Tendens*
29/6 — 5/7	knapp	livlig	fallande	10/8—16/8	god	medelmåttig	svävande
6/7 —12/7	»	»	»	17/8—23/8	»	»	»
13/7 —19/7	»	medelmåttig	svävande	24/8—30/8	»	»	»
20/7 —26/7	riklig	»	fallande	31/8— 6/9	»	»	»
27/7 — 2/8	god	»	svävande	7/9—13/9	knapp	»	»
3/8 — 9/8	»	»	»	14/9—30/9	»	»	»
				21/9—27/9	god	»	»

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare i Stockholm. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

De från Göteborg erhållna noteringarna åter avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn, och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
Kreaturspriser. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	87	89	94	80	79	80	79	80	81
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	77	79	84	70	69	70	71	71	72
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	67	69	74	55	60	60	53	55	57
» 3. Mindre feta	52	54	59	35	37	40	41	44	43
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	92	94	99	85	87	90	87	87	88
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	82	84	89	75	74	75	74	74	75
» 2. Mindre feta	57	60	64	50	52	50	55	56	57
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	89	90	94	85	85	—	95	96	96
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	79	80	84	80	80	—	83	84	85
» 2. Fullt köttiga (500—700 »)	72	73	78	80	74	75	70	71	72
» 3. Mindre köttiga	62	66	69	60	57	55	55	56	59
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	92	94	99	—	—	—	77	78	78
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	77	79	84	—	—	—	64	64	67
» 2. Mindre feta	57	59	64	—	—	—	48	49	53
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	32	35	40
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	145	153	153	125	128	135	129	133	130
» (70—90 »)				125	125	125	101	104	103
Skummjölkskalvar	95	103	103	100	100	100	65	69	70
Får:									
Yngre, feta	105	94	94	98	97	75	84	78	72
Äldre, »	99	84	74	85	82	65	55	51	54
Lamm	—	—	—	105	102	—	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	153	151	155	135	143	140	138	143	141
Rena, större svin (100—170 kg.)	143	141	145	123	133	130	134	142	140
Suggor	93	95	103	98	103	95	103	109	109
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar	527	621	454						
Kor	2 360	2 586	3 018	148	200	224	1 297	811	1 334
Övriga nötkreatur									
Gödkalvar	1 287	1 318	1 249	361	399	306	521	334	402
Spädkalvar	229	184	155	212	281	211	284	213	310
Får och lamm	1 196	1 777	1 354	109	241	217	521	669	650
Svin	1 956	2 005	2 317	293	443	438	860	600	786
Spädgrisar	21	28	8	4	5	—	—	—	—
Hästar och föl	97	107	136	28	35	47	43	29	59
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	4 061	3 820	4 766	164	211	238	—	—	—
Gödkalvar	8 023	5 952	6 968	369	397	288	—	—	—
Spädkalvar	933	1 649	1 752	256	328	261	—	—	—
Får och lamm	6 058	8 423	11 265	110	256	244	—	—	—
Svin[4]	7 894	7 588	8 991	305	459	450	—	—	—
Spädgrisar	67	32	34	4	5	2	—	—	—
Hästar och föl	204	187	198	33	39	49	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Ju	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
71	75	75	—	—	—	85	80	82	83	76	90	—	—	—
61	65	65	—	—	—	76	73	71	70	68	74	72	75	75
56	60	60	—	—	—	66	63	61	58	55	61	62	65	65
45	45	45	—	—	—	48	48	47	45	45	52	45	45	45
30	30	30	—	—	—	33	33	33	35	35	38	—	—	—
85	86	90	—	—	—	102	99	104	98	95	98	—	—	—
81	85	83	—	—	—	88	89	95	86	85	86	85	85	85
60	60	60	—	—	—	78	73	72	74	75	75	72	75	75
35	35	35	—	—	—	55	55	55	55	55	60	—	—	—
91	91	95	—	—	—	99	95	89	93	90	80	—	—	—
86	85	85	—	—	—	92	90	84	80	81	79	82	85	85
76	75	75	—	—	—	92	90	84	68	70	68	82	85	85
66	65	65	—	—	—	76	73	71	55	55	55	60	60	60
40	40	40	—	—	—	58	58	57	38	39	43	—	—	—
71	76	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
61	65	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	70	70
45	45	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	50	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	115	115	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112	108	108
115	115	115	—	—	—	97	95	100	—	—	—	91	88	88
80	80	80	—	—	—	64	64	69	75	75	75	66	63	63
62	60	57	—	—	—	55	60	65	—	—	—	80	80	80
52	50	50	—	—	—	45	50	55	—	—	—	65	65	65
64	65	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	99	85	85
137	145	135	—	—	—	136	138	147	179	180	185	132	131	133
132	140	130	—	—	—	129	133	143	179	180	185	132	131	133
85	85	85	—	—	—	84	89	90	119	120	123	88	88	88
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
347	383	451	30 107 37	47 129 148	43 154 134	133 545 558	74 530 559	59 486 620	378	404	411	2 989	2 144	2 844
[3])769	[2])682	[2])587	26	22	22	975	879	731	447	401	363	1 652	1 176	1 125
[3])192	[3])182	[3])225	76	73	91	197	141	88	305	340	356	482	276	274
244	302	261	32	144	48	1 676	1 571	956	1 080	824	703	2 083	1 874	1 971
373	420	471	197	389	297	3 210	3 559	2 755	1 232	1 544	1 393	4 159	3 871	3 566
4	—	3	—	—	—	1	—	—	1	5	—	380	673	753
34	—	48	8	9	7	52	71	69	18	20	29	210	165	125
360	404	461	227	369	417	843	738	914	358	375	327	—	—	—
[2])878	[2])773	[2])704	235	207	215	971	871	792	354	385	363	—	—	—
[3])287	[3])284	[3])305	345	265	280	490	399	379	305	340	356	—	—	—
370	534	590	749	1 046	1 135	1 766	1 624	1 128	673	730	703	—	—	—
408	456	528	269	494	416	2 558	2 542	2 650	668	824	602	—	—	—
6	2	4	1	1	1	2	—	—	1	5	—	—	—	—
45	5	59	10	12	13	60	74	77	17	15	26	—	—	—

kalvar. — [4]) Ej amerikanskt fläsk.

Kreatурspriser för Stockholm, Malmö och Göteborg 1913—sept. 1922.

Medelpris (öre) för kg. levande vikt per år (1913—1921) och per månad (juli 1921—sept. 1922) för alla tre orterna.

Kreatursslag	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	Juli 1921	Aug. 1921	Sept. 1921	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922
Kor:																								
Extra prima [1]) . .	61	61	94	—	119	309	282	167	112	109	112	111	98	86	84	79	77	75	81	83	80	86	85	88
Kl. 1.	55	58	77	100	106	262	236	148	99	97	98	98	84	74	71	69	65	65	71	73	71	75	76	77
» 2.	50	48	71	91	95	233	203	127	86	85	85	82	70	61	58	57	56	56	62	63	61	65	66	67
» 3. [2])	41	36	58	76	76	184	141	96	64	67	65	63	52	45	44	43	43	42	47	49	46	48	49	50
Kvigor (och stutar):																								
Extra prima [3]) . .	66	66	93	115	129	339	301	185	125	124	126	125	113	99	97	90	93	80	91	93	90	97	97	102
Kl. 1.	60	58	80	105	117	289	257	163	112	112	111	110	98	86	83	81	79	78	83	84	81	85	86	90
» 2.	50	47	65	87	91	231	198	126	85	86	85	81	69	63	61	60	59	60	64	67	65	69	69	70
Tjurar:																								
Extra prima [4]) . .	65	63	90	—	122	315	267	166	121	122	121	117	102	99	93	88	82	84	85	86	85	94	93	92
Kl. 1.	62	58	82	105	112	278	234	152	108	109	107	103	90	86	84	79	74	74	77	77	76	84	85	84
» 2.	58	54	76	100	108	259	215	139	102	106	104	100	87	82	81	75	70	71	73	74	73	82	83	82
» 3. [2])	50	44	60	89	86	218	175	120	81	81	78	73	63	60	58	55	52	52	55	59	61	66	66	67
Oxar:																								
Extra prima [5]) . .	63	61	92	—	126	342	295	186	120	124	124	114	97	84	83	80	78	80	87	90	85	92	94	99
Kl. 1. [6])	57	54	78	104	115	293	258	159	105	108	107	102	84	74	72	71	66	65	69	70	68	72	74	77
» 2. [7])	48	45	66	89	92	230	200	123	83	90	85	82	63	55	52	57	54	48	51	53	51	54	55	57
Kalvar:																								
Sötmjölkskalvar:																								
(90—100 kg.) [8]) .	78	67	87	105	104	299	285	241	182	155	142	159	152	152	159	159	140	130	127	124	129	129	131	131
(70— 90 ») [9]) .	67	62	79	99	96	281			157	137	127	143	122	123	128	145	129	119	117	115	116	111	112	114
Skummjölkskalvar.	57	49	69	85	83	243	226	173	121	105	95	102	90	88	93	104	92	80	77	75	77	75	77	78
Får:																								
Yngre [10])	58	55	70	92	113	299	257	178	113	109	95	89	74	71	75	82	88	93	88	88	86	80	78	80
Äldre [11])	53	47	62	86	101	278	236	157	96	94	83	77	66	64	68	69	78	82	75	73	73	70	66	65
Svin:																								
Slakterisvin . . .	82	74	129	168	167	220	359	242	172	183	186	171	153	143	142	133	127	120	122	134	142	140	140	145
Rena, större svin .	81	71	131	164	157	172	348	236	164	174	176	161	147	136	133	124	119	113	117	128	137	135	135	140
Suggor	68	58	122	151	160	221	279	165	109	111	113	111	102	95	95	90	89	88	90	92	90	88	91	94

Uppgifterna avse: [1]) 1913 Stockholm och Malmö, 1914, 1915 och 1917—juni 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [2]) 1913—1917 St och M. — [3]) 1914—april 1918 endast M., i övrigt St. och M. — [4]) okt. 1914—dec. 1915 St. och M., april 1917—april 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [5]) 1913 St. och M., 1914 M. och Göteborg, 1915 endast M., maj 1918—juli 1919 St. och M. samt därefter endast St. — [6]) fr. o. m. aug. 1921 endast St. och G. — [7]) okt.—dec. 1921 samt fr. o. m. april 1922 St. och G. — [8]) 1913—mars 1919 endast M. samt fr. o. m okt. 1921 endast St. och G. — [9]) 1913—mars 1919 endast M. — [10]) nov.—dec. 1921 endast St. och G. — [11]) nov. 1921—mars 1922 endast St. och G.

Arbetsmarknaden under oktober månad 1922.

Av arbetsförmedlingsanstalternas oktoberrapporter framgår, att arbetsmarknaden som vanligt vid denna årstid undergått en förändring i ogynnsam riktning, markerad av en ökning i antalet arbetsansökningar per 100 lediga platser från 155 till 177. Dock rapporterades ett betydligt gynnsammare läge än motsvarande månad i fjol, då denna siffra uppgick till 263. Huvudgrupperna jordbruk och sjöfart voro de enda fack, som utvisade ökat antal arbetstillfällen, ehuruväl även här arbetssökandekurvan var i stigande. Det är sommarsäsongens slut, som till stor del förklarar ökningen av antalet arbetssökande. Minskningen av antalet stamanställda vid krigsmakten omnämnes därjämte av några anstalter såsom bidragande orsak härtill, ävensom en bland de arbetslösa på vissa håll förefintlig förhoppning att genom ny anmälan på arbetsförmedlingsanstalt erhålla arbetslöshetshjälp. Genom utvidgning av de statliga nödhjälpsföretagen behövde emellertid icke direkt understödsverksamhet tillgripas i större utsträckning under månaden. Fackföreningarnas arbetslöshetsprocent vid månadsskiftet september—oktober återgick till utgångsläget vid krisens början i december 1920.

Jordbrukets arbetsmarknadsförhållanden tilldrogo sig i samband med oktoberflyttningen en ökad uppmärksamhet. Tillgången på tjänare, såväl å stat som i husbondens kost, var rikligare än motsvarande efterfrågan från arbetsgivarnas sida, så att vid månadens slut ett stort antal lantarbetare, både gifta och ogifta, voro arbetslösa. Å andra sidan kunde efterfrågan av tillfällighetsarbetare och betfolk vid vissa tillfällen icke tillfredsställas, delvis beroende på frånvaron av arbetsavtal vid betfälten. I stort sett synas jordbrukets ekonomiska svårigheter komma att menligt inverka på arbetsmarknadsläges utveckling. Arbetstillgången inom skogsdistrikten var medelgod och däröver.

Förhållandena inom industri och hantverk undergingo icke under månaden någon nämnvärd förändring; byggnadsverksamheten rapporterade mot månadens slut minskad arbetstillgång, medan däremot textilbranschen företedde en fortsatt stabilisering.

Sjöfarten visade för landet i dess helhet ett större antal förhyrningar än föregående månad, men på de flesta platser samtidigt en ökning av arbetssökandesiffran.

Avtalsuppgörelser träffades vid järnvägarna, telegrafverkets linjearbeten samt buteljglasbruken. Arbetsoro kunde konstateras bland skogsarbetarna i vissa norrländska älvdalar.

Inom grupperna kontors- och affärsanställda förmärktes en ökning av antalet arbetssökande.

Arbetsmarknadsförhållandena inom det husliga arbetet kännetecknas som bekant sedan lång tid tillbaka av brist på kvalificerad arbetskraft och synnerligen riklig tillgång på platser. Under oktober månad, vilken alla år visar livlig frekvens, ägde en utjämning rum, bland annat tack vare en överflyttning till det husliga arbetet av efter sommarsäsongen ledig hotell- och restaurangpersonal, speciellt köksbetjäning.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under oktober samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912 . . .	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	96	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	*482*	*479*	*381*	*368*	*258*	*215*	*203*	*172*	*155*	*177*	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	*341*	*282*	*216*	*231*	*158*	*146*	*126*	*152*	*126*	*120*	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	*502*	*514*	*420*	*401*	*275*	*227*	*220*	*178*	*167*	*207*	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	$^{31}/_{1}$	$^{28}/_{2}$	$^{31}/_{3}$	$^{30}/_{4}$	$^{31}/_{5}$	$^{30}/_{6}$	$^{31}/_{7}$	$^{31}/_{8}$	$^{30}/_{9}$	$^{31}/_{10}$	$^{30}/_{11}$	$^{31}/_{12}$
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	*34·8*	*32·1*	*30·6*	*28·6*	*23·3*	*21·5*	*19·8*	*17·4*	*15·2*	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 1044.

Arbetstillgången under tredje kvartalet 1922
enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under tredje kvartalet av år 1922 är, liksom föregående redogörelser av samma slag, till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären ha fortfarande till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 21 äro föreståndare för arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen ha emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm medj närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal ha besvarade formulär återkommit från 2 201 arbetsgivare med 236 231 arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete, vartill kommer ett mindre antal uppgiftslämnare från jordbruk och andra näringsgrenar. En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under tredje kvartalet 1922, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs såsom *bättre* av 914 arbetsgivare med 114 881 arbetare (49 %), såsom *oförändrad* av 856 arbetsgivare med 83 041 arbetare (35 %) och såsom *sämre* av 431 arbetsgivare med 38 309 arbetare (16 %).

Följande sammanställning möjliggör ett närmare bedömande av *arbetstillgången inom industri och hantverk under tredje kvartalet 1922* i jämförelse med motsvarande förhållande under föregående år:

	Antal redovisade arbetare (*medeltal*)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	*B.*	*C.*	*A.*	*B.*	*C.*	*A.*	*B.*	*C.*	*A.*	*B.*	*C.*
1911 . . .	178 648	51	36	13	58	29	13	57	28	15	58	31	11
1912 . . .	197 904	62	26	12	70	25	5	73	22	5	73	21	6
1913 . . .	252 047	71	23	6	77	20	3	76	19	5	74	21	5
1914 . . .	253 115	71	21	8	75	19	6	39	29	32	52	25	23
1915 . . .	264 540	63	22	15	67	21	12	77	15	8	77	16	7
1916 . . .	281 793	79	15	6	86	9	5	85	9	6	85	10	5
1917 . . .	273 888	74	12	14	69	13	18	66	14	20	61	18	21
1918 . . .	258 230	49	23	28	55	22	23	56	22	22	47	22	31
1919 . . .	256 612	30	22	48	45	19	36	50	22	28	57	25	18
1920 . . .	301 335	71	18	11	73	19	8	53	19	28	21	19	60
1921 . . .	219 683	10	12	78	12	11	77	16	16	68	15	21	64
1922 . . .	223 638	15	18	67	27	27	46	36	29	35	—	—	—

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse efterföljande sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	3:e kvartalet 1922			2:a kvartalet 1922			3:e kvartalet 1921		
	sept.	aug.	juli	juni	maj	april	sept.	aug.	juli
Jordbruk	122	144	114	105	115	161	134	123	119
Skogsbruk	·	·	408	1 271	568	1 277	219	142	56
Övriga näringsgrenar	167	178	220	227	275	401	256	275	302
Samtliga »	155	172	203	215	258	368	223	235	261

Av de anförda siffrorna framgår, att konjunkturläget alltjämt förbättrats högst avsevärt. Antalet i rapporteringen deltagande arbetsgivare, liksom antalet redovisade arbetare, företedde en fortgående ökning. Av arbetarna voro 36 % anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mer än medelgod, medan 35 % tillhörde företag med arbetstillgång under det normala. Motsvarande siffror för samma kvartal 1921 voro resp. 16 och 68 %.

Med ledning av tabellen å sid. 974—975, som utgör en sammanfattning av de lämnade uppgifterna från arbetsgivare inom industri och hantverk, har utarbetats efterföljande allmänna översikt över *arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:*

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod								
	3:e kvart. 1922			2:a kvart. 1922			3:e kvart. 1921		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri	17	20	63	13	13	74	9	4	87
Jord- och stenindustri	27	28	45	19	28	53	7	7	86
Trävaruindustri	56	29	15	55	31	14	6	22	72
Pappers- och grafisk industri	41	37	22	32	37	31	12	9	79
Livsmedelsindustri	30	42	28	37	34	29	34	29	37
Textil- och beklädnadsindustri	52	31	17	27	41	32	29	35	36
Läder-, hår- och gummivaruindustri	45	41	14	12	40	48	16	29	55
Kemisk-teknisk industri	20	25	55	12	19	69	11	5	84

Gruppen *malmbrytning och metallindustri* företer visserligen en svag tendens till förbättring, men har på det hela taget ännu långt ifrån övervunnit depressionen. Av gruvorna är det alltjämt endast de huvudsakligen för export arbetande malmfälten i Lappland och Grängesberg, som haft en relativt god ställning och sysselsatt ett arbetarantal, som börjar närma sig det normala, medan driften vid de gruvor och malmförädlingsverk, som äro beroende av efterfrågan på tackjärn, till stor del ligger nere. Vid vissa större järnverk har dock tillverkningen av mellanprodukter något ökats, varför en del förut permitterade arbetare kunnat återtagas. Inom järn- och stålmanufakturen är det huvudsakligast bleck- och plåtslagerierna samt en del större eskilstunaföretag, som haft gott om arbete. För vissa grenar av den mekaniska verkstadsindustrien har läget något förbättrats, men är för flertalet alltjämt bekymmersamt. De på rysslandsbeställningarna arbetande företagen gingo fortfarande för full drift, men började mot kvartalets slut avsevärt reducera arbetsstyrkan. Vid såväl skeppsvarven som inom den elektriska industrien var arbetstillgången övervägande dålig, trots att denna årstid i vanliga fall brukar vara jämförelsevis gynnsam.

Inom *jord- och stenindustrien* hava säsongarbetena vid vissa torvmossar

och tegelbruk givit ganska riklig sysselsättning, medan vid andra arbetet legat nere eller begränsats på grund av den regniga väderleken och de dåliga avsättningsmöjligheterna. För de grenar av stenindustrien, som arbeta för export, är läget fortfarande tryckt. Vid de gottländska kalkbrotten har däremot den redan under föregående kvartal märkbara förbättringen fortsatt. Vid kakelfabrikerna och inom byggnadsämnesindustrierna har arbetet ökats på grund av den livligare byggnadsverksamheten; särskilt cementindustrien rapporterar gynnsammare exportförhållanden. Vid glasbruken betecknades arbetstillgången i allmänhet såsom tillfredsställande, utom beträffande buteljglasbruken, där strejk rådde, samt ett par av kristallglasbruken.

Den ljusning i *trävaruindustriens* läge, som framträdde under föregående kvartal, synes vara av mera stadigvarande karaktär. Detta gäller särskilt sågverksindustrien, som hastigt håller på att hämta sig efter depressionen. På grund av den starkt ökade skeppningen, som närmat sig den före kriget vanliga, har driften i regel pågått i normal utsträckning. Vid snickeri- och möbelfabrikerna var läget icke lika gynnsamt, men företedde dock en sakta fortskridande förbättring.

Inom gruppen *pappers- och grafisk industri* är särskilt att framhäva den tendens till konjunkturförbättring, som trämasseindustrien uppvisat. Trots de alltjämt tryckta priserna, delvis beroende på konkurrens från Norge och Finland med deras låga valuta, har avsättningen varit oväntat god, varför ett ökat antal företag kunnat återupptaga tillverkningen. Pappersbruken arbetade i regel för full drift. Däremot hade bokbinderierna och boktryckerierna ännu otillfredsställande sysselsättning, ehuru även här en, om ock ringa, förbättring skymtats.

Ställningen inom *livsmedelsindustrien* syntes på det hela taget vara oförändrad och vad flertalet grenar beträffar övervägande god.

Textilindustrien är den grupp, som kanske näst trävaruindustrien visat den kraftigaste återhämtningen. Medan föregående kvartal utmärktes av ett relativt stillastående, har under de senaste månaderna en avsevärd förbättring åter gjort sig märkbar, i det att flertalet större företag, representerande mer än hälften av det redovisade arbetarantalet, betecknat arbetstillgången såsom mer än medelgod. Medan inom övriga industrigrupper ett avsevärt antal företag uppgivit sig ha överflöd på arbetskraft, har detta varit fallet med endast en relativt liten del av textilfabrikerna. Detta har dessutom enbart gällt tillgången på manliga arbetare, då däremot brist på kvinnlig arbetskraft på vissa håll varit märkbar. Framförallt har ylleindustriens ställning avsevärt förbättrats. Sålunda hade under föregående kvartal omkring 30 % av industrien haft mycket god eller god tillgång å arbete, enligt vad som framgår av rapporteringen, däremot under tredje kvartalet c:a 70 %.

Även *läder-, hår- och gummivaruindustrien* uppvisade en avsevärd förbättring. Vid såväl garverierna som skofabrikerna började verksamheten komma igång i normal omfattning. Inom sistnämnda industri kom över hälften av de redovisade arbetarna på företag med mer än medelgod arbetstillgång.

	Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete							
				Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
		A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
	Malmbrytning och metallindustri:										
1	Malmgruvor	54	8 135	—	—	3	1 842	6	1 725	11	2 003
2	Malmförädlingsverk	64	18 035	—	—	6	1 946	9	3 681	11	5 670
3	Järn- och stålmanufaktur	79	6 777	1	67	10	1 086	24	2 906	19	1 750
4	Mekaniska verkstäder	237	20 467	2	39	32	4 314	38	3 671	73	6 029
5	Skeppsvarv	19	4 717	—	—	2	1 443	2	308	5	1 380
6	Elektromekanisk industri	24	4 886	—	—	3	61	3	260	10	2 001
7	Annan metallindustri	42	2 246	2	87	9	360	5	303	12	613
	Jord- och stenindustri:										
8	Kolgruvor	7	2 305	—	—	—	—	—	—	4	739
9	Torvindustri	24	903	3	152	8	332	8	242	4	166
10	Stenbrott och stenhuggerier	40	3 499	1	58	10	882	11	335	10	564
11	Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	16	2 657	3	194	4	368	7	1 365	2	730
12	Tegelbruk	86	3 361	3	111	17	777	36	1 333	20	550
13	Glasbruk	20	2 105	—	—	7	546	7	717	4	819
14	Cementfabriker, kalkbruk m. m.	42	5 075	—	—	15	1 958	13	1 488	10	1 088
	Trävaruindustri:										
15	Sågverk	225	27 645	10	2 052	92	15 435	68	7 657	42	2 130
16	Snickeri- och möbelfabriker	138	6 098	8	163	40	1 663	42	1 996	30	1 346
17	Annan trävarufabrikation	15	465	—	—	1	8	7	249	3	144
	Pappers- och grafisk industri:										
18	Trämassefabriker	70	12 010	1	110	33	5 964	27	4 788	9	1 148
19	Pappersbruk	31	7 391	—	—	12	3 309	13	2 950	3	624
20	Bokbinderier och annan pappersind.	43	2 362	1	18	11	419	14	1 169	10	500
21	Boktryckerier och grafiska anstalter	94	5 296	1	36	25	1 258	29	1 111	22	2 192
	Livsmedelsindustri:										
22	Kvarnindustri	21	1 171	—	—	7	367	11	638	2	165
23	Bagerier	38	1 742	1	38	11	402	18	831	7	452
24	Sockerindustri	24	3 550	1	150	7	1 352	8	1 117	4	611
25	Choklad- och konfektfabriker	27	2 841	—	—	5	219	12	1 610	7	707
26	Bryggerier och brännerier	55	3 515	—	—	9	930	24	1 579	17	860
27	Tobaksfabriker	9	3 050	—	—	2	1 100	4	670	3	1 280
28	Annan livsmedelsindustri	41	1 670	3	127	17	594	18	835	2	86
	Textil- och beklädnadsindustri:										
29	Bomullsindustri	35	10 160	3	712	13	3 774	14	3 045	4	1 701
30	Jute- och linneindustri	10	2 874	—	—	4	1 300	6	1 574	—	—
31	Ylleindustri	51	7 274	4	276	31	5 006	12	1 487	3	445
32	Trikåfabriker	27	3 488	4	145	10	2 068	10	1 213	2	24
33	Skrädderi- och sömnadsyrket	64	5 840	4	283	23	2 958	19	1 328	9	499
34	Annan hithörande industri	67	3 555	5	133	19	742	26	1 511	13	934
	Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
35	Garverier och läderfabriker	21	1 374	2	69	9	574	7	662	2	46
36	Skofabriker	46	5 717	8	877	17	2 164	16	1 572	4	523
37	Gummivarufabriker	6	2 362	—	—	2	701	3	1 649	1	12
38	Annan läder-, hår- och gummivaruind.	32	1 346	1	130	9	386	11	562	9	253
	Kemisk-teknisk industri:										
39	Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	23	1 138	1	13	7	514	10	459	2	42
40	Konstgödningsfabriker	7	729	—	—	3	372	1	104	3	253
41	Tändsticksfabriker	9	4 285	—	—	—	—	—	—	—	—
42	Annan kemisk-teknisk industri	29	2 670	1	67	8	771	14	1 631	3	126
43	**Byggnadsverksamhet**	84	4 137	9	929	24	1 333	36	1 481	10	326
44	**Kraft-, belysnings- o. vattenverk m. m.**	40	6 173	2	1 411	17	2 008	19	2 123	2	631
45	**Handel och varulager**	39	1 651	1	23	13	478	11	775	11	284
46	**Land- och sjötransport**	26	7 484	1	90	8	2 269	10	1 110	7	4 015
47	Summa	**2 201**	**236 231**	**87**	**8 560**	**615**	**76 353**	**689**	**67 820**	**441**	**46 461**
48	*Summa* 2:dra kv. 1922	2 125	229 573	57	7 742	448	54 204	637	62 264	502	53 193
49	» 1:sta » »	2 079	205 111	23	4 585	214	26 584	570	36 927	589	58 384
50	» 4:de » 1921	2 136	211 740	35	6 878	252	24 328	409	45 373	511	50 735
51	» 3:dje » »	2 191	214 827	35	6 682	288	28 395	412	34 582	575	56 997

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft						
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd		
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	
34	2 565	13	4 349	21	2 548	20	1 238	—	—	8	687	46	7 448	1
38	6 738	27	11 839	18	1 805	19	4 391	1	25	15	2 868	48	15 142	2
25	968	37	4 192	23	1 770	19	815	—	—	26	1 507	53	5 270	3
92	6 414	80	7 109	84	9 180	73	4 178	2	39	76	4 480	159	15 948	4
10	1 586	2	112	6	2 939	11	1 666	—	—	7	1 715	12	3 002	5
8	2 564	7	1 125	9	1 242	8	2 519	—	—	10	1 794	14	3 092	6
14	883	14	646	19	1 023	9	577	—	—	17	1 066	25	1 180	7
3	1 566	1	191	4	1 358	2	756	—	—	2	844	5	1 461	8
1	11	8	304	7	275	9	324	2	42	15	463	7	398	9
8	1 660	18	1 113	15	1 183	7	1 203	1	56	20	1 432	19	2 011	10
—	—	12	1 668	3	281	1	708	1	16	10	1 647	5	994	11
10	590	41	1 557	37	1 638	8	166	2	53	49	1 687	35	1 621	12
2	23	13	1 411	4	527	3	167	—	—	12	1 013	8	1 092	13
4	541	19	2 734	18	2 240	5	101	—	—	21	2 278	21	2 797	14
13	371	148	20 681	60	5 805	17	1 159	3	108	136	19 722	86	7815	15
18	930	65	3 120	50	1 602	23	1 376	2	23	88	3 334	48	2 741	16
4	64	4	70	8	323	3	72	—	—	9	335	6	130	17
—	—	47	7 210	16	3 882	7	918	1	312	42	6 093	27	5 605	18
3	508	26	6 720	4	305	1	366	—	—	10	2 890	21	4 501	19
7	256	9	789	27	1 292	7	281	—	—	24	1 214	19	1 148	20
17	699	23	1 416	42	2 355	29	1 525	—	—	50	2 855	44	2 441	21
1	1	4	171	12	807	5	193	—	—	12	436	9	735	22
1	19	4	153	25	1 003	9	586	—	—	30	1 245	8	497	23
4	320	2	268	13	2 096	9	1 186	—	—	7	1 229	17	2 321	24
3	305	7	783	9	746	11	1 312	—	—	15	1 747	12	1 094	25
5	146	3	586	19	1 385	33	1 544	—	—	25	1 226	30	2 289	26
—	—	2	809	4	738	3	1 503	—	—	4	688	5	2 362	27
1	28	9	428	28	1 014	4	228	—	—	31	1 145	10	525	28
1	928	16	4 540	16	4 443	3	1 177	3	1 369	27	7 779	5	1 012	29
—	—	7	1 926	3	948	—	—	2	862	6	1 673	2	339	30
1	60	30	3 044	18	4 117	3	113	2	213	46	6 466	3	595	31
1	38	12	2 546	12	863	3	79	2	169	23	3 206	2	113	32
9	772	19	2 229	31	2 498	14	1 113	3	284	52	3 831	9	1 725	33
4	235	25	1 611	32	1 382	10	562	3	228	50	2 365	14	962	34
1	23	12	670	7	668	2	36	—	—	11	616	10	758	35
1	581	21	2 652	24	3 045	1	20	—	—	33	3 322	13	2 395	36
—	—	3	1 039	3	1 323	—	—	—	—	3	1 039	3	1 323	37
2	15	15	947	16	389	1	10	3	224	22	771	7	351	38
3	110	11	520	9	484	3	134	—	—	11	689	12	449	39
—	—	2	284	4	437	1	8	—	—	4	396	3	333	40
9	4 285	—	—	9	4 285	—	—	—	—	1	1 401	8	2 884	41
3	75	12	1 511	15	1 081	2	78	1	67	11	1 093	17	1 510	42
5	68	53	3 245	21	653	10	239	7	623	57	2 225	20	1 289	43
—	—	7	1 313	25	3 202	8	1 658	—	—	15	1 210	25	4 963	44
3	91	7	206	21	1 078	11	367	—	—	15	483	24	1 168	45
—	—	17	5 044	5	783	4	1 657	—	—	14	2 277	12	5 207	46
369	**37 037**	**914**	**114 881**	**856**	**83 041**	**431**	**38 309**	**41**	**4 713**	**1172**	**108 482**	**988**	**123 036**	47
481	52 170	709	96 805	757	76 182	659	56 586	30	6 220	879	82 161	1 216	141 192	48
883	78 631	326	47 881	620	56 027	1 133	101 203	13	4 730	480	46 255	1 586	154 126	49
929	84 426	212	30 913	460	41 173	1 464	139 654	9	1 771	522	48 948	1 605	161 021	50
881	88 171	182	24 336	456	43 708	1 553	146 783	13	1 492	631	48 693	1 547	164 642	51

Inom den *kemisk-tekniska* industrien var arbetstillgången alltjämt dålig vid samtliga tändsticksfabriker, vilka ännu gingo med reducerad drift. Av de fåtaliga konstgödningsfabrikerna hade några förbättrat sin ställning.

Byggnadsverksamheten har på flertalet orter varit tämligen livlig. Här och var har t. o. m. försports brist på vissa kategorier av yrkesarbetare, medan överflöd alltjämt rått på grovarbetare.

Inom *transportverksamheten* var arbetstillgången i flertalet hamnar tillfredsställande utom för stuveriarbetare i Göteborg och Stockholm.

Jordbrukets ökade behov av tillfällig arbetskraft blev till följd av den överflödande tillgången på arbetslediga industriarbetare väl tillgodosett. Omsättningen av fast arbetskraft var förhållandevis ringa, beroende på arbetsgivarnas tendens att inskränka arbetsstyrkan.

Fylleriförseelserna och deras orsaker under tredje kvartalet 1922.[1]

Antal fylleriförseelser. Antalet under tredje kvartalet 1922 inträffade fylleriförseelser, om vilka socialstyrelsen före den 1 november erhållit uppgifter från åklagar- och polismyndigheterna, utgjorde, som av efterföljande huvudtabell framgår, tillhopa 7 830. Av dessa hade 7 599 begåtts av män och 231 av kvinnor.

Antalet fylleriförseelser per kvartal dels under år 1913, såsom representerande förhållandena före världskriget och det individuella kontrollsystemets mera allmänna tillämpning, dels för tiden fr. o. m. år 1917, då fortlöpande fylleriförseelsestatistik började föras inom socialstyrelsen, har utgjort som följer:

		Medeltal per kvartal					År 1921				År 1922		
		1913	1917	1918	1919	1920	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Fylleri-förseelser	Antal . . .	14 727[2]	4 630	4 714	8 798	11 448	7 231	7 601	7 952	7 315	5 455	7 113[3]	7 830[4]
	Per 100 000 inv. . . .	263	80	81	151	196	122	129	135	124	92	119	132

Efter den starka nedgången under första kvartalet innevarande år, vilken synes hava varit av mera tillfällig natur och antagligen stått i samband med den under vintermånaderna kulminerande arbetslösheten och försvårade spritsmugglingen, har fyllerifrekvensen åter visat stegring. Under redovisningskvartalet har densamma i det närmaste uppnått fjolårets nivå, särskilt om man tar i betraktande, att den nu föreliggande siffran torde komma att något höjas genom senare inkommande rapporter från vissa smärre orter. Kvartalets fyllerital uppgår dock ej till stort mer än hälften av 1913 års medelsiffra men överstiger genomsnittet för åren 1917 och 1918 med c:a två tredjedelar.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 704.

[2] Avser blott antalet för fylleri sakfällda enligt kriminalstatistiken och sålunda ett något mindre antal än socialstyrelsens fylleristatistik, som omfattar samtliga anhållna eller utan anhållande sakfällda.

[3] Den tidigare meddelade siffran för 2 kvartalet 1922 har här liksom på övriga ställen i redogörelsen ökats med 233 senare rapporterade förseelser.

[4] Preliminär siffra.

Fylleriförseelsernas fördelning på månader framgår för åren 1921 och 1922 av nedanstående översikt:

	Antal fylleriförseelser inträffade under											
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
År 1921 . .	2 107	2 482	2 642	2 706	2 419	2 476	2 403	2 596	2 953	2 945	2 258	2 112
År 1922 . .	1 617	1 540	2 298	2 301	2 409	2 403	2 268	2 722	2 840	.	.	.

Efter att under tiden april—juni ha hållit sig någorlunda konstant, gick fyllerifrekvensen något tillbaka under juli, medan åter augusti och september förete en märkbar stegring av fylleritalen.

Hur fylleriförseelserna under redovisningskvartalet fördelade sig på vissa ortsgrupper och olika delar av landet, åskådliggöres av följande tablå:

Antal fylleriförseelser 3 kv. 1922	Stockholms stad	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket 3 kv. 1922	Hela riket 2 kv. 1922	Hela riket 3 kv. 1921
i städer med mer än 10 000 inv.[1]	2 145	510	109	871	2 039	523	**6 197**	5 641	5 916
i övriga städer	—	258	174	161	469	188	**1 250**	1 155	1 440
å landsbygden	—	51	38	68	65	161	**383**	317	596
tillhopa	**2 145**	**819**	**321**	**1 100**	**2 573**	**872**	**7 830**	7 113	7 952
2 kv. 1922	1 828	666	303	1 035	2 563	718	**7 113**	.	.
3 kv. 1921	1 814	957	424	1 183	2 671	903	**7 952**	.	.

En jämförelse mellan redovisningskvartalets fyllerital och siffrorna för det närmast föregående visar, att stegringen varit starkast i de större städerna, under det att frekvensen på landsbygden varit nära nog oförändrad. I förhållande till samma tid föregående år föreligger någon ökning för de större städernas vidkommande men i övrigt minskning, framför allt å landsbygden. Framhållas må dock, att särskilt från vissa landsdistrikt felande uppgifter införväntas.

Bland de olika landsdelarna förete huvudstaden samt östra och norra Sverige relativt stark ökning från föregående kvartal, under det att inom Småland och öarna samt västra Sverige stegringen varit ringa eller ingen.

Av samtliga fylleriförseelser i riket begingos, som ovan nämnts, 231 eller 3·0 % av kvinnor, varav 125 i Stockholm, 62 i Göteborg, 17 i Malmö, 22 i övriga städer och 5 på landsbygden.

Fylleriförseelsernas fördelning efter orsaker. I kol. 3 av huvudtabellen angives antalet fylleriförseelser, beträffande vilka berusningsmedlet uppgivits, och i kol. 4—12 dessa förseelsers fördelning efter de olika slag av rusdrycker, som huvudsakligen använts. I efterföljande tablå ha dessa uppgifter omräknats i relativa tal, varjämte meddelas vissa jämförelsesiffror för tidigare kvartal.

Redovisningskvartalet har, i likhet med närmast föregående, icke medfört någon större förskjutning i fråga om de olika berusningsmedlens relativa betydelse, utan synes numera en viss stabilisering ha inträtt härvidlag. Ytterligare någon nedgång kan dock konstateras för de fyllerifall, som tillskrivits olika slags surrogat (från 4·2 till 2·9 % av samtliga), vilket innebär en minskning med ett sjuttiotal dylika förseelser. Nämnas må, att nedgången varit särskilt märkbar i Göteborg, där de rusgivande ersättningsmedlen sedan länge synas ha varit av större betydelse än på andra håll. På kontot för spritdrycker (enbart eller i förening med öl) kommo nu 87·6 % av förseelserna mot 85·7 % förra kvartalet.

[1] För bevarande av full jämförbarhet med föregående år för denna ortsgrupp hava Mölndal och Skövde, som den 1 jan. 1922 hade resp. 12 796 och 10 175 inv., räknats till »övriga städer».

Fylleriförseelserna under olika kvartal 1921 och 1922, fördelade efter berusningsmedel.

Tidsperiod och område	Samtliga fylleriförseelser		Förseelser med känt berusningsmedel	Förseelser (i %), vid vilka huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits vara										
	antal	per 100 000 inv.		spritdrycker	vin	öl (andra maltdrycker)	spritdrycker och vin	spritdrycker och öl	spritdrycker, vin och öl	vin och öl	rusdrycker, tillhopa	denaturerad sprit	tekniska preparat	surrogat, tillhopa
1921: 3 kvartalet	7 952	135	7 729	50·1	0·3	7·0	1·1	34·2	1·5	1·1	95·3	4·1	0·6	4·7
» 4 »	7 315	124	7 161	53·9	1·0	5·9	1·2	32·2	1·5	0·6	96·3	2·9	0·8	3·7
1922: 1 »	5 455	92	5 340	57·9	0·6	5·3	0·7	29·5	1·1	0·7	95·8	3·4	0·8	4·2
» 2 »	7 113	119	6 919	54·8	0·4	7·4	0·7	30·9	1·0	0·6	95·8	3·5	0·7	4·2
» 3 »	7 830	132	7 562	53·7	0·3	7·1	0·7	33·9	0·9	0·5	97·1	2·2	0·7	2·9
Därav i														
Stockholm . . .	2 145	508	1 928	72·8	1·1	6·2	1·3	16·9	0·4	0·3	99·0	0·5	0·5	1·0
Göteborg . . .	1 547	680	1 540	57·7	—	10·4	0·3	26·2	0·3	0·3	95·2	4·5	0·3	4·8
övriga städer .	3 755	327	3 720	42·6	0·1	5·5	0·4	46·3	1·3	0·7	96·9	2·2	0·9	3·1
landsbygden . .	383	9	374	49·2	—	13·6	1·1	29·9	2·7	—	96·5	1·6	1·9	3·5

Fylleriförseelsernas fördelning efter åtkomstsättet för rusdryckerna, varom uppgifter lämnas i huvudtabellens kol. 13—18, framgår närmare av följande tablå:

Område och tidsperiod	Antal fylleriförseelser med känt berusningsmedel	Förseelser (i %) genom rusdrycker (rusdrycksurrogat ej medräknade), som huvudsakligen erhållits					
		från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	genom förmedling av andra, vid priv. samkväm o. d.	genom olaglig rusdrycks-hantering[1]	på flera av nu angivna (eller obekant) sätt
1922: 3 kvartalet: Stockholm .	1 928	4·4	3·3	9·3	74·2	1·9	5·9
Göteborg . .	1 540	12·1	7·3	13·9	58·0	2·0	1·9
övriga städer	3 720	11·8	11·6	13·5	51·5	4·4	4·1
landsbygden	374	27·3	3·2	7·5	46·0	9·6	2·9
Summa	7 562	10·7	8·2	12·2	58·3	3·6	4·1
1922: 2 »	6 919	8·9	6·8	13·9	61·1	3·9	1·2
» 1 »	5 340	8·9	8·7	14·2	58·0	4·3	1·7
1921: 4 »	7 161	9·6	11·4	13·3	51·9	4·4	5·7
» 3 »	7 729	9·9	10·8	13·7	38·4	6·7	15·8

Att döma av dessa relativtal synes den olagliga rusdryckshanteringen, form av hemtillverkning av spritvaror, alltjämt vara stadd i tillbakagång, framför allt i Stockholm, där nu blott 1·9 % av förseelserna hänförts till denna kategori mot 7·5 % föregående kvartal. Ser man på samtliga orter, har antalet fyllerifall, som tillskrivits hembränt brännvin, nedgått från 168

[1] I de fall, då spritdryckerna uttryckligen angivits vara insmugglade (tillhopa 165), ha förseelserna redovisats under rubriken »olaglig rusdryckshantering».

till 103. Den grupp förseelser, vid vilka rusdryckerna enligt uppgift erhållits »genom förmedling av andra etc.», representerar däremot fortfarande en högst betydande del eller c:a tre femtedelar av totalsumman. Ett mycket betydande antal av dessa senare fyllerifall, framför allt i Stockholm men även i andra större hamnstäder, torde kunna tillskrivas insmugglade spritdrycker. Härpå tyder bl. a. den omständigheten, att enbart i huvudstaden för c:a 875 personer fylleriorsaken uppgivits vara »exportsprit», vilket i det närmaste innebär en fördubbling av vårkvartalets siffra.

Jämförelse mellan fylleriförseelserna i Sverige och dess grannländer. Liksom i föregående kvartalsredogörelser må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge enligt »Meddelelser fra det Statistiske Centralbyrå»:

	Medeltal per kvartal					År 1921				År 1922		
	1913	1917	1918	1919	1920	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Sverige .	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 231	7 601	7 952	7 315	5 455	7 113	7 830
Norge .	10 564	7 777	5 729	9 353	8 635	8 458	7 910	8 626	10 534	9 285	10 387	

Utvecklingen i Norge synes att döma av dessa siffror under första halvåret 1922 ha gått i samma riktning som i Sverige. Efter en märkbar stegring av fyllerifrekvensen under fjolårets senare hälft inträffade där under innevarande års första kvartal någon minskning av antalet förseelser, vilken emellertid icke blivit bestående, enär frekvensen under följande redovisningsperiod visade en så hög siffra, att den med närmare en tredjedel översteg motsvarande tal under fjolåret.

För Finland förefinnas fr. o. m. innevarande år statistiska uppgifter angående fylleriförseelserna i hela landet, vilka kvartalsvis publiceras i »Social tidskrift». Enligt denna statistik anhöllos för fylleri under första och andra kvartalen 1922 resp. 7 491 och 9 807 personer, vilka siffror, oaktat landets vida mindre invånarantal och strängare nykterhetslagstiftning, äro högre än motsvarande svenska; de understiga emellertid avsevärt de norska fylleritalen. Antalet förseelser var i Finland lägst i januari och steg sedan successivt under de följande månaderna.

Av intresse är jämväl att sammanställa fylleriförseelserna i de fyra nordiska huvudstäderna, såsom skett i nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser i	År 1913	År 1917	År 1918	År 1919	År 1920	År 1921	År 1922 1 kv.	År 1922 2 kv
Stockholm (419 788 inv.)	17 696	3 705	6 264	11 115	10 120	6 848	1 262	1 828
Kristiania (258 341 inv.) .	16 736	13 672	12 217	16 938	13 624	13 750	3 644	3 972
Köpenhamn[1] (700 610 inv.)	8 855	4 865	2 269	4 225	5 047	4 274		
Helsingfors (162 030 inv.)	23 266	5 133	(2 928)	5 488	12 307	13 550	2 091	2 681

Enär av gatufylleriet blott en viss, efter ortens praxis växlande del blir föremål för polisingripande och sålunda redovisad i statistiken, kunna dessa siffror knappast göra anspråk på att giva en tillförlitlig bild av nykterhetstillståndet i resp. städer, men de belysa däremot — i den mån nämnda praxis kan antagas vara oförändrad — ganska väl dettas växlingar å samma ort under resp. år.

[1] Med Frederiksberg och Gentofte.

Fylleriförseelserna och deras orsaker under tredje kvartalet 1922.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Område	Hela antalet fylleri-förseelser	Därav sådana, rörande vilka berus-ningsmedlet uppgivits	Antal fylleriförseelser, där huvudsakliga berusningsmedlet utgjordes av									Antal förseelser genom rusdrycker (kol. 4—10), som erhållits					
			sprit-drycker (bränn-vin, konjak, punsch o. d.)	vin	öl (andra malt-drycker)	sprit-drycker och vin	sprit-drycker och öl	sprit-drycker, vin och öl	vin och öl	rusdrycks-surrogat		från utminuteringsställe	från bolagsutskänk-ningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	genom förmedling av andra, vid priv. sam-kväm o. d.	genom olaglig rus-dryckshantering	på flera av nu angivna (eller obekant) sätt
										den. sprit	tekn. prep.						
Stockholms stad	**2 145**	**1 928**	**1 404**	**21**	**119**	**25**	**326**	**7**	**5**	**11**	**10**	**85**	**64**	**178**	**1 430**	**36**	**114**
Östra Sverige	**819**	**811**	**308**	**—**	**40**	**5**	**408**	**17**	**3**	**28**	**2**	**108**	**118**	**92**	**374**	**53**	**36**
Södertälje . .	67	67	17	—	1	—	48	—	1	—	—	3	11	6	29	17	1
Uppsala . . .	79	79	34	—	3	1	38	2	—	—	1	6	11	5	43	2	11
Västerås . . .	71	69	38	—	1	1	26	—	—	3	—	5	2	7	38	13	1
Nyköping . .	34	34	4	—	2	—	26	2	—	—	—	7	4	1	17	3	2
Eskilstuna . .	63	63	43	—	—	—	8	5	—	7	—	9	16	8	22	—	1
Linköping . .	79	79	22	—	8	2	40	2	—	5	—	10	10	13	40	—	1
Norrköping . .	117	115	18	—	3	—	85	2	—	6	1	10	30	19	34	5	10
Övriga städer .	258	258	97	—	21	1	129	3	2	5	—	47	34	30	134	1	7
Landsbygden .	51	47	35	—	1	—	8	1	—	2	—	11	—	3	17	12	2
Småland och öarna . .	**321**	**321**	**145**	**—**	**11**	**—**	**154**	**4**	**2**	**4**	**1**	**60**	**54**	**17**	**162**	**3**	**20**
Jönköping . .	54	54	31	—	—	—	22	—	—	1	—	10	13	3	24	—	3
Kalmar . . .	38	38	12	—	2	—	23	—	—	1	—	6	5	4	21	—	1
Västervik . .	17	17	5	—	1	—	10	1	—	—	—	1	3	3	8	—	2
Övriga städer .	174	174	79	—	6	—	81	3	2	2	1	37	30	7	83	3	11
Landsbygden .	38	38	18	—	2	—	18	—	—	—	—	6	3	—	26	—	3
Södra Sverige	**1 100**	**1 087**	**669**	**—**	**15**	**3**	**369**	**9**	**3**	**18**	**1**	**123**	**90**	**153**	**596**	**60**	**46**
Karlskrona . .	46	46	17	—	—	—	25	—	—	4	—	2	12	6	20	1	1
Kristianstad .	66	66	47	—	—	1	17	—	—	1	—	8	6	4	46	—	1
Malmö	444	436	359	—	10	—	57	—	1	8	1	47	23	59	238	45	15
Lund	30	30	21	—	—	—	8	—	—	1	—	8	1	4	16	—	—
Landskrona .	86	86	26	—	—	1	58	1	—	—	—	13	2	21	48	—	2
Hälsingborg .	162	161	117	—	2	1	37	1	1	2	—	10	14	13	105	13	4
Ystad	15	15	10	—	—	—	5	—	—	—	—	—	2	2	11	—	—
Trälleborg . .	22	22	8	—	—	—	13	—	1	—	—	3	1	3	13	—	2
Övriga städer .	161	161	36	—	—	—	124	—	—	1	—	22	28	31	63	1	15
Landsbygden .	68	64	28	—	3	—	25	7	—	1	—	10	1	10	36	—	6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Område	Hela antalet fylleri-förseelser	Därav sådana, rörande vilka berusnings-medlet uppgivits	Antal fylleriförseelser, där huvudsakliga berusnings-medlet utgjordes av									Antal förseelser genom rusdrycker (kol. 4—10), som erhållits					
			spritdrycker (brännvin, konjak, punsch o. d.)	vin	öl (andra maltdrycker)	spritdrycker och vin	spritdrycker och öl	spritdrycker, vin och öl	vin och öl	rusdrycks-surrogat		från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	genom förmedling av andra, vid priv. samkväm o. d.	genom olaglig rusdrycks-hantering	på flera av nu angivna (eller obekant) sätt
										den. sprit	tekn. prep.						
Västra Sverige	**2 573**	**2 554**	**1 242**	**1**	**241**	**8**	**912**	**21**	**17**	**101**	**11**	**312**	**212**	**342**	**1 463**	**46**	**67**
Halmstad . . .	47	46	34	—	1	—	5	1	1	4	—	1	—	4	32	4	1
Göteborg . . .	1 547	1 540	889	—	160	5	404	4	5	69	4	186	112	215	893	31	30
Uddevalla . .	34	34	14	—	5	—	11	—	—	4	—	6	—	—	23	—	1
Trollhättan . .	97	97	20	—	12	—	65	—	—	—	—	10	26	2	55	—	4
Borås	78	77	22	—	1	2	50	—	1	1	—	8	5	3	58	—	2
Karlstad . . .	92	90	50	1	1	1	33	1	—	2	1	7	2	11	65	2	—
Kristinehamn .	36	36	21	—	5	—	5	—	—	2	3	3	—	9	19	—	—
Örebro	108	108	29	—	—	—	78	—	—	—	1	5	32	17	53	—	—
Övriga städer .	469	461	141	—	44	—	235	13	10	16	2	65	32	78	231	8	29
Landsbygden .	65	65	22	—	12	—	26	2	—	3	—	21	3	3	34	1	—
Norra Sverige	**872**	**861**	**293**	**2**	**110**	**9**	**397**	**10**	**6**	**7**	**27**	**123**	**80**	**142**	**386**	**70**	**26**
Falun	18	18	7	—	5	—	4	—	—	—	2	1	—	1	14	—	—
Gävle	165	163	25	—	11	—	124	—	1	1	1	10	41	28	56	15	11
Söderhamn . .	47	47	—	—	13	—	33	—	—	1	—	4	12	11	9	3	7
Härnösand . .	80	77	18	—	20	—	38	—	—	1	—	15	12	18	27	2	2
Sundsvall . .	113	113	26	—	11	—	73	2	—	—	1	2	2	30	75	2	1
Östersund . .	55	54	30	—	—	2	12	5	1	1	3	3	2	9	35	1	—
Luleå	45	45	26	1	6	—	7	—	1	—	4	7	2	2	23	6	1
Övriga städer .	188	184	80	1	11	3	71	3	3	3	9	27	4	31	88	18	4
Landsbygden .	161	160	81	—	33	4	35	—	—	—	7	54	5	12	59	23	—
Hela riket { städerna	**7 447**	**7 188**	**3 877**	**24**	**485**	**46**	**2 454**	**58**	**36**	**163**	**45**	**709**	**606**	**896**	**4 239**	**232**	**298**
Hela riket { landsb. .	**383**	**374**	**184**	—	**51**	**4**	**112**	**10**	—	**6**	**7**	**102**	**12**	**28**	**172**	**36**	**11**
Summa för 3 kv.	**7 830**	**7 562**	**4 061**	**24**	**536**	**50**	**2 566**	**68**	**36**	**169**	**52**	**811**	**618**	**924**	**4 411**	**268**	**309**
1922: 2 kvart.	7 113	6 919	3 794	28	514	48	2 137	68	41	244	45	614	470	966	4 226	271	82
» 1 »	5 455	5 340	3 093	34	281	36	1 576	57	40	182	41	475	468	758	3 095	230	91
1921: 4 »	7 315	7 161	3 861	74	421	82	2 308	104	44	211	56	688	818	952	3 714	316	406
» 3 »	7 952	7 729	3 872	26	543	84	2 642	113	88	315	46	767	833	1 062	2 966	519	1 221
År 1921 . . .	**30 099**	**29 370**	**15 539**	**183**	**1 768**	**339**	**9 467**	**487**	**250**	**1 090**	**247**	**3 034**	**3 108**	**3 917**	**12565**	**2 045**	**3 364**
» *1920* . . .	**45 790**	**44 914**	**25 694**	**501**	**1 610**	**1 193**	**12478**	**1 306**	**656**	**1 271**	**205**	**5 094**	**6 046**	**7 299**	**12921**	**5 114**	**6 964**
» *1919* . . .	**35 191**	**34 704**	**13 788**	**1557**	**1 371**	**2 551**	**4 812**	**1 426**	**1108**	**7 815**	**276**	**3 854**	**2 068**	**5 854**	**7 027**	**3 593**	**4 217**
» *1918* . . .	**18 854**	**18 638**	**4 379**	**2340**	**218**	**1 865**	**1 326**	**712**	**948**	**5 199**	**1 651**	**2 510**	**892**	**3 503**	**2 504**	**582**	**1 797**
» *1917* . . .	**18 521**	**18 310**	**2 519**	**960**	**3 066**	**490**	**5 259**	**1 248**	**2464**	**1 238**	**1 066**	**4 196**	**8 650**		·	**16**	**3 144**

Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1921.

Inledning. I denna tidskrift har tidigare lämnats en preliminär redogörelse för den byggnadsverksamhet, som under år 1921 bedrivits i Sveriges större städer (med mer än 10 000 invånare).[1] I den mån uppgifter om byggnadsverksamhetens resultat inkommit även från byggnadsnämnderna i övriga orter, har materialet i dess helhet underkastats definitiv granskning och bearbetning. Huvudresultaten härav framläggas i följande redogörelse för byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen, vilken i stort sett utarbetats efter samma plan som den år 1921 utgivna berättelsen över bostadsproduktionen under treårsperioden 1918—1920.[2] Av ekonomiska skäl har man emellertid i görligaste mån sökt koncentrera text och tabeller, varjämte vissa uteslutningar ägt rum, framför allt vad tabellerna beträffar.

Bostadsproduktionens utveckling åren 1913—1921. Fr. o. m. år 1904 förefinnas officiella statistiska uppgifter rörande nybyggnadsverksamheten i vissa stadssamhällen, men fullt jämförbara uppgifter i detta avseende föreligga först från och med år 1912. I nedanstående översikt återges det beräknade årliga nettotillskottet av rum (boningsrum och kök) under åren 1913—1921:

		1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Nettotillskott av rum (och kök)	absolut	25 250	23 280	14 715	16 583	17 397	12 562	13 118	13 367	18 705
	per 10 000 inv.	145	134	81	88	91	65	67	67	93

När under senare delen av år 1914 den politiska och ekonomiska krisen bröt in, låg det i sakens natur, att densamma skulle starkt påverka även bostadsproduktionen. På grund av den allmänna osäkerheten och låneräntornas stegring mötte nu byggnadsföretagens finansiering större svårigheter än tidigare, och den allt starkare prisstegringen på byggnadsmaterial medförde, att den enskilda företagsamheten började draga sig för att inlåta sig på nybyggnader, som hotade att vid återinträdande lägre materialpriser bliva oräntabla. Dessa förhållanden medförde, att nettotillskottet av rum per 10 000 invånare nedgick till 134 år 1914 och 81 år 1915, vilket sistnämnda antal utgör föga mer än hälften av årsresultatet 1913. Under de båda följande krisåren 1916—1917 höll sig nettoproduktionen något över 1915 års nivå med resp. 88 och 91 rum per 10 000 invånare. Att nedgången i bostadsproduktionen under de båda sistnämnda åren ej blev större, får, såsom nedan närmare beröres, i huvudsak tillskrivas den betydande allmännyttiga byggnadsverksamhet, som kraftigt understöddes av och delvis direkt framkallades genom särskilda åtgärder från statens och stadskommunernas sida till bostadsproduktionens upphjälpande.

Än mera betydande var bostadsproduktionens tillbakagång under åren 1918,

[1] Soc. Medd., årg. 1922, sid. 308 ff.
[2] Sveriges officiella statistik: socialstatistik. Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen åren 1918—1920.

1919 och 1920, då nettotillskottet av rum och kök sjönk till resp. 65, 67 och 67 per 10 000 invånare. Att nedgången under denna treårsperiod blivit så stor, måste, vid sidan av alltjämt bestående materialfördyring och kreditsvårigheter, tillskrivas å ena sidan vanskligheterna att, särskilt vid rådande hyresregleringslagstiftning, bedöma bostadsmarknadens läge och utvecklingstendenser och sålunda bostadsbyggenas sannolika räntabilitet, å den andra den oro på byggnadsindustriens arbetsmarknad, vilken år 1920 kulminerade i en över hela byggnadssäsongen, från april till november, utsträckt lockout, särskilt kännbar i vissa större städer. Med hänsyn till nu berörda förhållanden är det snarast ägnat att förvåna, att bostadsproduktionen under nämnda år kunnat hålla sig på en så pass hög nivå, som nu anförda siffror ge vid handen.

Efter byggnadsstridens avblåsning hösten 1920 tog produktionen av bostäder åter fart, och under år 1921 steg nettotillskottet av rum per 10 000 invånare till 93, vilken siffra med nära två femtedelar överstiger föregående års resultat och f. ö. ligger högre än motsvarande tal för samtliga år efter 1914.

Undersökningens omfattning. För år 1921, som förevarande redogörelse närmast gäller, ha de utsända frågeformulären besvarats med avseende på 274[1] orter (96·5 % av samtliga tillskrivna) med ett invånarantal av tillhopa 2 003 770 personer. Till jämförelse må meddelas, att år 1920 inkommo uppgifter från 275 orter med 1 998 091 invånare och år 1913 från 244 med ett invånarantal av 1 737 832 personer.

Huru de uppgiftslämnande orterna år 1921 fördelade sig på särskilda landsdelar[2] och storleksgrupper framgår av följande sammanställning:

	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. ant. inv. (1 000): över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
Antal orter . . .	1	64	38	52	70	49	**274**	3	13	20	39	199
» inv. (1 000)[3]	422	357	150	346	515	214	**2 004**	741	427	267	267	302

Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att från inalles 56 samhällen, huvudsakligen tillhörande den minsta ortsgruppen, meddelats, att byggnadsverksamhet icke förekommit under år 1921 eller att i varje fall inga hus nybyggts under årets lopp. Vidare ha från byggnadsnämnden i Osby inkommit ofullständiga uppgifter, varför sistnämnda ort ansetts böra uteslutas ur de följande tabellerna.

Antal ny- och ombyggda boningshus. I efterföljande tab. A lämnas ett sammandrag av de meddelade uppgifterna rörande antalet under år 1921 tillkomna hus,[4] lägenheter och rum, varvid orterna grupperats på ovannämnda landsdelar samt i vissa storleksgrupper. Härav framgår, att

[1] Därav voro 106 städer, 34 köpingar och 134 municipalsamhällen.

[2] Härvid betraktas *Stockholms stad* som särskild landsdel, medan Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Södermanlands och Östergötlands län sammanföras till *Östra Sverige*, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gottlands län till *Småland och öarna*, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län till *Södra Sverige*, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län till *Västra Sverige* samt Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län till *Norra Sverige*.

[3] Uppgifterna avse slutet av resp. år.

[4] Inkl. sådana äldre byggnader, i vilka genom ombyggnadsarbeten etc. antalet lokaler ökats.

inalles 2 993 byggnader varit föremål för sådan byggnadsverksamhet, att antalet däri befintliga rum och lokaler blivit ökat. Av husen voro 779 (26·1 %) fabriks-, ämbets-, anstalts- o. d. byggnader, affärslokaler, uthus, garager m. m., vilka i endast 145 (18·6 %) fall inrymde enstaka bostäder för tjänstemän, arbetare, vaktmästare o. d. Lämnas dessa för bostadsmarknaden mindre betydelsefulla husbyggnader å sido och riktas uppmärksamheten på de hus, som huvudsakligen voro avsedda för bostadsändamål, befinnas sammanlagt 2 214 boningshus hava varit föremål för byggnadsverksamhet, vilken i 1 744 (78·8 %) fall betecknats som nybyggnad, i 9 (0·4 %) fall som fullständig ombyggnad (från grunden) samt i 461 (20·8 %) fall som partiell ombyggnad (ändring).

De äldre hus, som genom smärre ombyggnads- och ändringsarbeten gjorts mera lämpade för ägarens behov eller hyresmarknadens anspråk, böra givetvis lämnas utan avseende, när det gäller att urskilja typerna av de nya hus, som framgått av årets byggnadsverksamhet. Denna får sin prägel av de 1 753 boningshus, som under redogörelseåret blivit nybyggda eller från grunden ombyggda. Huru dessa byggnader fördela sig efter byggnadsmaterial samt husens storlek och byggnadstyp, utvisar tab. A.

Boningshusens byggnadsmaterial. Av samtliga nytillkomna bostadshus ha 269 eller 15·3 % uppförts huvudsakligen av sten, medan 1 484 (84·7 %) betecknats som övervägande trähus (inkl. s. k. landshövdingehus). För olika landsdelar och ortsgrupper ter sig denna procentuella fördelning som följer:

Antal tillkomna boningshus (i %)	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. ant. inv. (1 000) över 100	20—100	10—20	5—10	under 5
av sten . . .	15·4	9·2	6·8	84·6	5·1	1·3	**15·3**	17·1	38·3	6·2	11·6	10·2
av trä	84·6	90·8	93·2	15·4	94·9	98·7	**84·7**	82·9	61·7	93·8	88·4	89·8

Tabellen utvisar, att medan i det skogfattiga Sydsverige det övervägande flertalet byggnader uppföras av sten, dominerar trähuset i övriga landsdelar, framför allt i Nordsverige.

Utvecklingen fr. o. m. år 1913 framgår av här nedan återgivna årssiffror:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Tillkomna boningshus	1 309	1 265	1 050	1 132	1 057	811	944	1 371	1 753
därav (i %)									
stenhus	36·8	33·4	29·8	31·8	30·8	21·2	19·2	13·4	15·3
trähus	63·2	66·6	70·2	68·2	69·2	78·8	80·8	86·6	84·7

Trähusens växande betydelse förklaras dels av det under senare år i många städer och samhällen jämförelsevis livliga egnahemsbyggandet, dels av den från det allmännas sida igångsatta byggnadsverksamheten för bostadsbristens avhjälpande, vilken, när det gällt att snabbt nå detta syftemål, även i stora städer såsom Stockholm och Göteborg fann det fördelaktigare att uppföra trähus av mer eller mindre provisorisk natur än solidare men dyrbarare stenhus. Medan under mera normala förhållanden de nytillkomna stenhusens antal i regel varit större å de folkrikare orterna än i de smärre, framgår av de i nästföregående tablå meddelade jämförelsetalen för olika storleksgrupper

Tab. A. Tillkomna hus, lägenheter och rum samt nettotillskottet av bostäder å samtliga orter.

Byggnader, lägenheter och rum	Stockholms stad	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med 100 000 inv. o. däröver	20 000–100 000 inv.	10 000–20 000 inv.	5 000[1]–10 000 inv.	under 5 000 inv.
Antal tillkomna (och ändrade) byggnader	280	601	380	383	860	489	[2] **2 993**	613	485	457	564	874
Därav ny- o. ombyggda boningshus	221	359	234	188	452	299	[2] **1 753**	362	253	259	328	551
uppförda av sten	34	33	16	159	23	4	**269**	62	97	16	38	56
uppförda av trä	187	326	218	29	429	295	**1 484**	300	156	243	290	495
med följande antal våningar i höjd: 1	13	57	25	15	66	65	**241**	19	6	14	50	152
med följande antal våningar i höjd: 2	178	284	201	159	346	207	**1 375**	291	224	235	248	377
med följande antal våningar i höjd: 3	8	17	8	7	36	24	**100**	23	19	10	29	19
med följande antal våningar i höjd: 4 o. fl.	22	1	—	7	4	3	**37**	29	4	—	1	3
innehållande följande antal lägenheter: 1	145	161	63	108	193	94	**764**	239	98	66	109	252
innehållande följande antal lägenheter: 2	34	140	130	49	182	159	**694**	53	93	155	157	236
innehållande följande antal lägenheter: 3—9	10	48	31	22	51	40	**202**	17	43	31	53	58
innehållande följande antal lägenheter: 10 o. fl.	32	10	10	9	26	6	**93**	53	19	7	9	5
innehållande följande antal rum: 1—3	30	51	20	7	43	41	**192**	34	11	18	40	89
innehållande följande antal rum: 4—7	127	210	127	123	279	160	**1 026**	229	129	154	186	328
innehållande följande antal rum: 8—11	23	62	52	29	69	65	**300**	31	66	54	63	86
innehållande följande antal rum: 12—19	4	21	30	13	31	23	**122**	7	22	23	31	39
innehållande följande antal rum: 20—49	17	13	2	10	14	9	**65**	26	16	8	6	9
innehållande följande antal rum: 50 o. fl.	20	2	3	6	16	1	**48**	35	9	2	2	—
Antal tillkomna bostadslägenheter	1 326	937	658	832	1 764	848	**6 365**	2 362	1 111	713	909	1 270
Därav enkelkök, enkelrum m. m.	181	130	49	57	330	126	**873**	389	129	61	129	165
1 rum och kök	390	220	116	268	467	201	**1 662**	753	379	156	155	219
2 » » »	430	338	276	287	506	284	**2 121**	664	352	272	363	470
3 » » »	96	100	145	102	207	117	**767**	175	108	132	147	205
4 o. fl. rum och kök	229	149	72	118	254	120	**942**	381	143	92	115	211
Lägenheter med bad- och duschrum	233	113	43	39	169	72	**669**	372	80	61	52	104
Antal tillkomna boningsrum	2 962	2 187	1 566	1 845	3 785	1 910	**14 255**	4 999	2 356	1 679	2 080	3 141
kök	1 147	819	614	777	1 441	787	**5 585**	1 975	988	661	786	1 175
S:a rum	4 109	3 006	2 180	2 622	5 226	2 697	**19 840**	6 974	3 344	2 340	2 866	4 316
därav tillbyggda äldre lägenheter	—	55	21	25	40	41	**182**	2	36	22	51	71
Antal avgångna bostadslägenheter	—	38	44	42	124	171	**419**	75	37	47	40	220
rum	—	117	132	136	435	315	**1 135**	286	109	156	101	483
Nettotillskott av bostadslägenheter	1 326	899	614	790	1 640	677	**5 946**	2 287	1 074	666	869	1 050
rum	4 109	2 889	2 048	2 486	4 791	2 382	**18 705**	6 688	3 235	2 184	2 765	3 833

[1] För vinnande av full jämförbarhet med föregående år har Skövde, vars folkmängd den 31 dec. 1921 översteg 10 000, hänförts till gruppen »5—10 000 inv.»

[2] Från Osby municipalsamhälle ha därjämte redovisats 5 nybyggda bostadshus, beträffande vilka närmare uppgifter om byggnadstyp, lägenhetsantal o. s. v. emellertid ej kunnat erhållas.

av orter, att så knappast längre är förhållandet. Något annorlunda ställer sig visserligen saken, om man räknar icke efter husens antal utan efter deras storlek, ty när ett stenhus i genomsnitt under år 1921 innehöll 22 rum (19 rum 1920), förefunnos i ett trähus blott 8 (7) rum. Av samtliga nytillkomna lägenheter utgjorde de i stenhus inrymda 27·8 % (31·9 %), och i sådana funnos 34·4 % (30·0 %) av tillkomna boningsrum (och kök). Stenhusens betydelse ur bostadssynpunkt är sålunda väsentligt större, än vad föregående tablå ger vid handen.

Boningshusens våningshöjd. Med avseende på de nytillkomna boningshusens våningshöjd ha av de under år 1921 ny- och (från grunden) ombyggda boningshusen 241 (13·8 %) uppgivits vara envåningshus, medan 1 375 (78·4 %) räknade två, 100 (5·7 %) tre och 37 (2·1 %) fyra eller flera våningar i höjd. Härvid är att märka, att vinds-, resp. källarvåning räknats som särskild etage, om boningsrum eller annat rum med eldstad och fönster funnits å vinden eller i källaren. Däremot hava i våningsantalet icke medtagits vanliga torkvindar samt ved- och matkällare.

I nedanstående tablå ha de härom i tab. A meddelade siffrorna omräknats i relativa tal:

Antal tillkomna boningshus (i %) med	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. ant. inv. (1 000): över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
1 våning . .	5·9	15·9	10·7	8·0	14·6	21·8	13·8	5·2	2·4	5·4	15·3	27·6
2 våningar . .	80·5	79·1	85·9	84·6	76·5	69·2	78·4	80·4	88·5	90·7	75·6	68·4
3 o. fl. vån. . .	13·6	5·0	3·4	7·4	8·9	9·0	7·8	14·4	9·1	3·9	9·1	4·0

I likhet med föregående år har produktionen av envåningshus under redogörelseåret varit jämförelsevis obetydlig, möjligen med undantag för de minsta samhällena.

Det slag av boningshus, som merendels sätter sin prägel på bostadsproduktionen inom vårt lands mindre och medelstora stadssamhällen, är tvåvåningshuset (inräknat envåningshus med boningsrum på vinden). Denna hustyp, som redan under de tidigare krisåren visade stark ökning, har under redogörelseåret fått ännu större betydelse, i det att nära fyra femtedelar av samtliga nytillkomna boningshus uppgivits tillhöra denna kategori (mot något mer än hälften åren 1912—1914). Även i huvudstaden och andra större städer, där eljest de höga husen till följd av dyra tomtpriser och knappare tillgång på byggnadsmark avgjort dominerat, synes man under bostadsbristens tider ofta ansett det fördelaktigare att bygga husen i blott två våningar, vilket förhållande klart framgår av de för resp. ortsgrupper meddelade procenttalen.

Hurusom de lägre hustyperna sedan kristidens början fått ökad betydelse för varje år, visar nedanstående sammanställning:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Tillkomna boningshus	1 309	1 265	1 050	1 132	1 057	811	944	1 371	1 753
därav (i %)									
hus med följande antal våningar 1—2	69·1	70·6	78·4	76·9	81·8	83·2	85·4	92·1	92·2
hus med följande antal våningar 3 o. fl.	30·9	29·4	21·6	23·1	18·2	16·8	14·6	7·9	7·8

Den markerade stegringen under de två senaste åren av relativa antalet lägre hustyper i förening med trähusens förut framhållna tillväxt häntyder på, att produktionen av boningshus i ännu högre grad än under föregående krisår inriktat sig på väsentligt andra hustyper än under mera normala förhållanden. Den enskilda, spekulativa byggnadsverksamhetens höga hyreshus ha sålunda i stor utsträckning ersatts genom dels egnahemsbyggnader, dels bostadspaviljonger o. d. provisoriska hustyper.

Antal lägenheter och rum per hus. Medan boningshusens våningsantal ger en ganska god bild av deras byggnadstyp, framträder byggnadernas betydelse ur bostadssynpunkt klarast, om de fördelas efter antalet i dem befintliga, till bostad avsedda lägenheter. En procentuell fördelning av bostadshusen ur denna synpunkt ter sig på följande sätt:

Antal tillkomna boningshus (i %) med	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. ant. inv. (1 000): över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
1 lägenhet . . .	65·6	44·8	26·9	57·4	42·7	31·4	43·6	66·1	38·7	25·5	33·2	45·7
2 lägenheter . .	15·4	39·0	55·6	26·1	40·3	53·2	39·6	14·6	36·8	59·8	47·9	42·9
3—9 » . .	4·5	13·4	13·2	11·7	11·3	13·4	11·5	4·7	17·0	12·0	16·2	10·5
10 o. fl. » . .	14·5	2·8	4·3	4·8	5·7	2·0	5·3	14·6	7·5	2·7	2·7	0·9

Som tablån ger vid handen, har enfamiljshuset under år 1921 varit jämförelsevis talrikast å de smärre orterna samt framför allt i de tre största städerna, vilket återspeglar det livliga egnahemsbyggandet i storstädernas ytterområden. I de medelstora städerna (med 5—20 000 invånare) var däremot tvåfamiljshuset, i likhet med närmast föregående år, talrikast företrätt. Tillsammans representerade dessa båda småhustyper under redogörelseåret över fyra femtedelar av samtliga tillkomna boningshus mot c:a tre fjärdedelar åren 1918—1920 och tre femtedelar under den »normala» treårsperioden 1912—1914. Denna förskjutning från större till mindre byggnadstyper står givetvis i samband med egnahemsbyggandets ovan berörda uppsving samt med den av kristidens tryck framkallade allmännyttiga byggnadsverksamheten, som i långt mindre grad än den avstannade privata, spekulativa bostadsproduktionen varit inriktad på uppförande av hyreskaserner med många lägenheter.

De olika hustypernas relativa betydelse åren 1913—1921 åskådliggöres genom här nedan återgivna jämförelsetal:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Tillkomna boningshus	1 309	1 265	1 050	1 132	1 057	811	944	1 371	1 753
därav (i %) med									
1 lägenhet	27·6	31·9	36·7	37·9	33·7	40·8	33·1	40·0	43·6
2 lägenheter	30·9	28·7	28·7	27·5	23·1	23·8	30·4	38·5	39·6
3—9 lägenheter	25·3	23·4	23·9	23·3	26·7	21·8	25·7	18·2	11·5
10 o. fl. lägenheter	16·2	16·0	10·7	11·3	16·5	13·6	10·8	3·3	5·3

Av upplysningarna om antalet bostadslägenheter per hus framgår dock ej tillräckligt tydligt, i vilken utsträckning de nytillkomna husen utgöra småfolksbostäder. Ett enfamiljshus kan ju vara såväl en liten stuga med ett par tre rum som en större villa, innehållande ett tiotal rum eller mera. I och för närmare belysning av detta förhållande hava i tab. A de ny- och

ombyggda boningshusen jämväl fördelats efter antalet boningsrum (inräknat kök) per hus. Jämföras dessa siffror med motsvarande för antalet lägenheter, befinnes det, att av enfamiljshusen omkring en fjärdedel utgöres av stugor med 1—3 rum (inräknat kök), medan återstoden innehåller 4 eldstäder och däröver per hus.

Boningshusens fördelning efter rumsantal inom skilda landsdelar och storleksgrupper av orter kan även utläsas ur följande sammanställning:

Antal tillkomna boningshus (i %)	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. ant. inv. (1 000): över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
med 1—3 rum	57·5	14·2	8·5	3·7	9·5	13·7	**11·0**	9·4	4·3	6·9	12·2	16·2
» 4—7 »	10·4	58·5	54·3	65·4	61·7	53·5	**58·5**	63·2	51·0	59·5	56·7	59·5
» 8—19 »	15·4	23·1	35·1	22·4	22·2	29·5	**24·1**	10·5	34·8	29·7	28·7	22·7
» 20 r. o. däröv.	16·7	4·2	2·1	8·5	6·6	3·3	**6·4**	16·9	9·9	3·9	2·4	1·6

Nära tre femtedelar av de uppförda boningshusen inrymde sålunda 4—7 rum, under det att de största hustyperna med minst 20 rum representerade föga mer än en tjugondel mot inemot en fjärdedel åren före krigsutbrottet. Den under krigsåren allt starkare framträdande förskjutningen mot smärre byggnadstyper belyses även av följande översikt:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Tillkomna boningshus	1 309	1 265	1 050	1 132	1 057	811	944	1 371	1 753
därav (i %) med									
1—3 rum	8·6	9·9	11·8	11·2	9·0	17·0	10·8	14·7	11·0
4—7 »	37·6	38·0	39·8	42·0	38·4	40·4	41·8	52·6	58·5
8—19 »	30·8	30·2	32·3	29·8	33·1	26·9	34·9	27·5	24·1
20 rum och däröver	23·0	21·9	16·1	17·0	19·5	15·7	12·5	5·2	6·4

Bostadslägenheternas antal och storlek. Av större betydelse för bedömande av 1921 års bostadsproduktion än en dylik kännedom om boningshusens storlek och art äro uppgifterna om de tillkomna bostadslägenheternas beskaffenhet och fördelning på olika kategorier.

I tab. B lämnas en översikt över antalet å olika orter tillkomna lägenheter under år 1921, varjämte till jämförelse meddelats motsvarande siffror för år 1913 (eller, om uppgift rörande detta år saknas, för 1912 eller 1914).[1] Som tabellen ger vid handen, producerades under redogörelseåret genom ny-, om- eller tillbyggnad inalles 6 365[2] bostäder, varav 4 656 smålägenheter om högst 2 rum och kök. Uppgifter rörande antalet tillkomna lägenheter fr. o. m. år 1913 meddelar följande tablå:

		1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Tillkomna bostadslägenheter	antal	8 594	7 488	5 132	5 754	6 818	5 203	4 915	4 524	6 365
	indextal	100	87	60	67	79	61	57	53	74
Tillkomna smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök)	antal	5 957	5 007	3 544	4 207	5 634	4 473	3 993	3 293	4 656
	i % av samtliga	69·3	66·9	69·0	73·1	82·7	86·0	81·3	72·8	73·2
	indextal	100	84	59	71	95	75	67	55	78

I förhållande till åren 1919 och 1920, då bostadsproduktionen sjönk till föga mer än hälften av den normala, betecknar 1921 års lägenhetstillskott, som motsvarade inemot tre fjärdedelar av förkrigstidens, en betydande stegring.

[1] En punkt (·) anger, att uppgift saknas för en viss ort, vartill anledningen i allmänhet är, att för orten i fråga byggnadsstadgan för rikets städer då ännu ej tillämpades.

[2] Varav 5 532 lägenheter i ny- och (från grunden) ombyggda boningshus.

Tab. B. Antal tillkomna bostadslägenheter å vissa orter åren 1913 och 1921.

Orter	Antal tillkomna bostadslägenheter			Orter	Antal tillkomna bostadslägenheter		
	År 1913	År 1921	därav läg. t. o. m. 2 rum o. kök		År 1913	År 1921	därav läg. t. o. m. 2 rum o kök
Stockholm	2 820	1 326	1 001	Vaggeryd	17	6	5
Södertälje	42	16	11	Gislaved	6	1	1
Djursholm	9	39	19	Skillingaryd	-	14	7
Vaxholm	7	32	28	Växjö	60	26	11
Norrtälje	4	6	3	Älmhult	16	16	8
Östhammar	1	7	5	Markaryd	-	2	1
Öregrund	—	1	1	Ljungby	2	9	8
Sigtuna	—	-	-	Vislanda	-	10	3
Sundbyberg	80	6	4	Alvesta	[1]3	7	2
Stocksund	21	24	—	Strömsnäs bruk	5	7	—
Lidingö	144	33	20	Åsheda	-	6	3
Nynäshamn	-	18	17	Hovmantorp	-	1	1
Saltsjöbaden	7	13	8	Kalmar	23	101	67
Solhem	6	10	3	Oskarshamn	—	23	16
Bromsten	11	4	1	Västervik	20	10	8
Hässelby villastad	—	18	10	Vimmerby	7	9	7
Enebybergs »	-	11	10	Borgholm	3	11	3
Hagalund	7	2	2	Gamleby	2	8	7
Tumba	1	3	3	Mönsterås	2	7	6
Hörningsnäs villastad	-	1	1	Nybro	21	27	15
Järna	—	12	12	Mörbylånga	-	1	—
Uppsala	114	80	51	Torsås	-	1	—
Tierp	1	9	9	Bergkvara	-	3	—
Nyköping	26	17	17	Visby	6	3	2
Eskilstuna	78	66	56	Hemse	4	3	1
Torshälla	—	5	5	Karlskrona	61	5	2
Katrineholm	50	26	22	Ronneby	[1]12	8	4
Strängnäs	29	42	34	Karlshamn	38	3	—
Mariefred	2	6	6	Sölvesborg	11	13	4
Trosa	4	3	1	Kristianstad	83	19	16
Malmköping	7	4	3	Simrishamn	10	12	11
Gnesta	2	5	1	Ängelholm	-	40	20
Vingåker	—	6	5	Hässleholm	13	17	13
Valla	-	6	4	Båstad	5	5	5
Flen	8	14	13	Åhus	12	4	4
Sparreholm	-	6	5	Tomelilla	19	3	—
Linköping	178	84	64	Örkelljunga	4	14	8
Norrköping	106	105	84	Åby-Klippan	6	12	8
Söderköping	11	14	10	Åstorp	13	2	1
Motala	13	71	58	Torekov	2	5	4
Vadstena	27	11	5	Sösdala	[2]12	4	4
Skänninge	11	4	4	Broby kyrkoby	5	1	—
Mjölby	15	20	19	Tollarp	-	1	—
Valdemarsvik	30	12	9	Kivik	1	3	1
Kisa	1	4	1	Vitemölla	—	1	—
Åtvidaberg	68	1	1	Malmö	424	252	214
Borgs villastad	27	3	—	Lund	94	46	24
Jönköping	57	117	94	Landskrona	28	102	95
Huskvarna	71	45	43	Hälsingborg	33	194	139
Nässjö	-	55	38	Eslöv	30	28	15
Eksjö	3	54	36	Ystad	91	10	3
Gränna	1	4	—	Trälleborg	50	12	8
Tranås	4	27	22	Skurup	4	1	—
Värnamo	—	17	9	Teckomatorp	-	1	—
Forserum	2	2	2	Kävlinge	24	6	4
Sävsjö	[2]2	25	15	Arlöv	13	4	2

[1] Uppgiften avser år 1912.
[2] » » » 1914.

Tab. B (forts.). Antal tillkomna bostadslägenheter å vissa orter åren 1913 och 1921.

Orter	Antal tillkomna bostadslägenheter			Orter	Antal tillkomna bostadslägenheter		
	År 1913	År 1921	därav läg. t. o. m. 2 rum o. kök		År 1913	År 1921	därav läg. t. o. m. 2 rum o. kök
Lomma	13	1	1	Fjugesta	9	1	—
Löberöd	3	1	—	Karlskoga	15	11	9
Sjöbo	3	1	1	Jannelund	7	1	1
Veberöd	·	1	1	Frövi	·	5	4
Halmstad	9	42	23	Västerås	130	16	9
Falkenberg	19	33	25	Sala	1	11	8
Varberg	19	18	16	Arboga	4	16	14
Kungsbacka	8	16	11	Kungsör	5	5	3
Oskarström	15	22	22	Heby	2	9	9
Göteborg	857	784	591	Falun	32	55	46
Kungälv	5	3	2	Säter	17	29	24
Uddevalla	29	31	19	Avesta	32	3	3
Strömstad	14	13	4	Ludvika	55	·	·
Mölndal	[2]17	35	32	Borlänge	13	23	7
Gårda	2	6	1	Smedjebacken	·	4	3
Skärhamn	3	5	—	Leksandsnoret	20	7	1
Klädesholmen o. Koholmen	2	4	2	Orsa kyrkoby	8	8	1
Smögen	2	4	3	Vansbro	10	20	17
Gravarne o. Bäckevik	[2]8	3	3	Gävle	19	34	22
Fjällbacka	—	1	—	Söderhamn	9	10	3
Stenungsund	·	3	2	Hudiksvall	2	19	15
Vänersborg	10	12	7	Bollnäs	26	18	17
Trollhättan	73	29	26	Ljusdal	1	16	10
Alingsås	20	38	22	Storvik	·	21	19
Borås	117	126	97	Härnösand	17	29	23
Ulricehamn	19	9	6	Sollefteå	2	16	9
Åmål	24	32	32	Sundsvall	22	70	59
Lilla Edet	2	2	1	Örnsköldsvik	19	17	9
Herrljunga	6	4	4	Alby	15	3	3
Mariestad	17	17	8	Skönsmon	6	68	63
Lidköping	76	1	1	Skönsberg	23	20	19
Skara	15	12	11	Kramfors	[1]7	6	3
Skövde	23	18	10	Nyland	—	2	1
Tidaholm	2	8	2	Östersund	62	57	27
Falköping	62	38	18	Bräcke	7	4	2
Töreboda	—	2	2	Hornsbergs villastad	19	15	11
Grästorp	14	1	1	Järpen	—	—	—
Vara	11	8	6	Svegsmon	8	5	2
Falköpings förstäder	·	4	4	Umeå	16	59	29
Nossebro	·	3	2	Skellefteå	8	37	23
Järpås	·	1	1	Nordmalings kyrkovall	—	4	1
Karlstad	15	79	45	Åsele	2	1	1
Kristinehamn	28	73	53	Lycksele	22	1	1
Filipstad	14	·	·	Vilhelmina	·	20	19
Arvika	15	14	10	Luleå	18	32	23
Sunne	14	6	2	Piteå	1	7	3
Kil	—	3	1	Boden	7	54	43
Forshaga	—	4	4	Haparanda	1	4	4
Örebro	184	136	123	Svartöstaden	—	3	3
Askersund	2	4	2	Kalix	6	9	5
Nora	16	20	17	Gällivare kyrkostad	7	6	5
Lindesberg	—	16	14	Kiruna	88	32	32
Kumla	4	3	1	Samtliga orter	**7 953**	**6 365**	**4 656**

[1] Uppgiften avser år 1912.
[2] » » » 1914.

Av de år 1921 tillkomna bostäderna utgjordes 4 656 av smålägenheter, vilket i jämförelse med år 1913 innebär en minskning i antal med c:a 22 %. Huru de under åren 1913—1921 tillkomna lägenheterna fördelade sig på skilda storlekskategorier, åskådliggöres i följande tablå:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Tillkomna bostadslägenheter . . .	8 594	7 488	5 132	5 754	6 818	5 203	4 915	4 524	6 365
därav (i %)									
enkelkök, enkelrum m. m. . . .	13·1	11·3	14·6	13·8	12·3	14·5	12·1	13·5	13·7
1 rum och kök	30·8	31·7	28·6	36·3	48·5	46·3	40·3	26·2	26·1
2 » » »	25·4	23·9	25·8	23·0	21·9	25·2	28·9	33·1	33·4
3 » » »	11·5	11·5	10·7	8·8	6·6	5·3	8·3	12·1	12·0
4 o. fl. rum och kök	19·2	21·6	20·3	18·1	10·7	8·7	10·4	15·1	14·8

Produktionen av lägenheter om 1 rum och kök, som under de tidigare krisåren visade oavbruten ökning och år 1917 representerade nära nog hälften av den totala, synes numera ha gått väsentligt tillbaka, i det att åren 1920 och 1921 endast omkring en fjärdedel av samtliga tillhörde denna grupp. I stället företer gruppen 2 rum och kök och delvis även de större bostäderna en markerad stegring. Bostadsproduktionen synes sålunda i viss mån ha börjat inriktas på något större bostadstyper, framför allt två- och trerumslägenheter, vilken tendens, i likhet med de större hustypernas ovan framhållna tillbakagång, i främsta rummet torde böra tillskrivas egnahemsbyggandets starka utveckling. Vidare må även beaktas, att den av olika industriföretag bedrivna produktionen av smärre arbetarbostäder, som förut var synnerligen livlig, under de senaste årens industriella depression gått starkt tillbaka. Däremot har staten i ganska betydande omfattning börjat uppföra lägenheter till vissa av sina tjänstemän, varvid huvudvikten synes ha lagts på tvårumsbostäder.

Riktar man uppmärksamheten på de lokala bostadstyperna under redogörelseåret, synas de här nedan återgivna procenttalen ge vid handen, att de tidigare konstaterade skiljaktigheterna mellan olika landsdelar numera något utjämnats, en tendens, som f. ö. gjorde sig märkbar redan i fråga om föregående års bostadsproduktion:

Antal tillkomna bostadslägenheter (i %):	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. ant. inv. (1000): över 100	20—100	10—20	5—10	under 5
enkelkök, enkelrum o. d.	13·7	13·9	7·5	6·8	18·7	14·9	**13·7**	16·5	11·6	8·6	14·2	13·0
1 rum och kök . .	29·4	23·5	17·6	32·1	26·5	23·7	**26·1**	31·9	34·1	21·9	17·1	17·3
2 » » » . .	32·4	36·0	42·0	34·5	28·7	33·5	**33·4**	28·1	31·7	38·1	39·9	37·0
3 » » » . .	7·2	10·7	22·0	12·4	11·7	13·8	**12·0**	7·4	9·7	18·5	16·2	16·1
4 o. fl. rum och kök	17·3	15·9	10·9	14·2	14·4	14·1	**14·8**	16·1	12·9	12·9	12·6	16·6

Undersöker man bostadstyperna inom större och mindre samhällen, utvisa jämförelsetalen, i likhet med föregående år, att produktionen av smärre lägenheter varit förhållandevis mera framträdande å de folkrikare orterna än i småsamhällena, en företeelse som torde bero på, att egnahemsbyggandet av naturliga skäl varit särskilt livligt å sistnämnda platser. Medan nämligen i de större städerna över tre fjärdedelar av de tillkomna bostäderna inrymde högst 2 rum och kök, var detta inom den minsta ortsgruppen blott fallet med c:a tre femtedelar av lägenheterna.

Antal boningsrum och kök. Övergår man från den bostadssociala enheten, lägenheten, till den byggnadstekniska, rummet eller »eldstaden», finner man av tab. A, att år 1921 tillkommo tillhopa 19 840[1] boningsrum och kök. Följande tablå anger motsvarande antal från och med år 1913:

		1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Tillkomna rum (boningsrum och kök)	antal	28 055	25 304	17 111	18 240	19 168	14 171	14 360	14 412	19 840
	indextal	100	90	61	65	68	51	51	51	71

Det framgår av en jämförelse med förut meddelade uppgifter, att produktionen av rum icke återhämtat sig i samma grad som produktionen av lägenheter, vilket förhållande givetvis står i närmaste samband med den ovan konstaterade ökade produktionen av smålägenheter. För de båda sista redovisningsåren ha emellertid indextalen för lägenheter och rum kommit varandra betydligt närmare, vilket häntyder på att en utjämning i riktning mot mera normala förhållanden i detta avseende möjligen torde vara att emotse. Medan nämligen lägenhetstillskottet även under åren 1918—1920 visade en utpräglat nedgående tendens, företedde produktionen av rum någon stegring, beroende på den ovan framhållna ökningen av två- och trerumslägenheter.

Huru de tillkomna rummen[2] åren 1919—1921 fördelade sig på olika lägenhetskategorier, framgår av nedanstående översikt:

		Antal rum (boningsrum och kök) i nytillkomna lägenheter om				
		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök
År 1919	antal	680	3 964	4 254	1 636	3 498
	%	4·8	28·3	30·3	11·7	24·9
År 1920	antal	719	2 370	4 491	2 196	4 358
	%	5·1	16·8	31·8	15·5	30·8
År 1921	antal	988	3 324	6 363	3 468	5 515
	%	5·0	16·9	32·4	17·6	28·1

Byggnadsverksamhetens intensitet. Ställas uppgifterna om totalantalet tillkomna rum och kök i relation till invånarantalet, erhålles ett uttryck för byggnadsverksamhetens relativa omfattning på olika orter. Så har skett i nedanstående tablå,[3] där antalet tillkomna rum per 10 000 invånare under åren 1919—1921 angives för orter tillhörande olika landsdelar och storleksgrupper:

Tillkomna rum (och kök) per 10 000 inv. år	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. ant. inv. (1 000): över 100	20—100	10—20	5—10	under 5
1919	56	81	97	54	80	94	74	62	42	82	90	119
1920	41	96	97	49	68	126	72	29	52	75	137	139
1921	97	84	145	76	102	126	99	94	78	87	107	143

Medan kristidens första skede (1915—17) synes ha medfört en nivellering av bostadsproduktionen inom de olika landsdelarna till en viss, av de alldeles oundgängliga bostadsbehoven och byggnadsindustriens nödtorftiga syssel-

[1] Varav 17 321 rum i ny- och (från grunden) ombyggda boningshus.

[2] Rum, som tillbyggts äldre lägenheter, äro här ej inräknade.

[3] Framhållas må, att här ifrågakommande uppgifter avse totalantalet tillkomna rum, medan de i kap. Bostadsproduktionens utveckling åren 1913—1921 meddelade uppgifterna endast upptaga nettotillskottet av rum.

sättning bestämd låg nivå, framträdde, oaktat byggnadsverksamhetens allmänna tillbakagång, under åren 1918—1920 ånyo tydliga lokala differenser. Medan sålunda bostadsbyggandet i Nordsverige efter hand blev livligare, framträdde särskilt i södra Sverige en bestämd nedgång. Ännu mera i ögonen fallande var skillnaden i detta hänseende mellan större och mindre orter, framför allt under år 1920, då bostadsproduktionen av förut nämnda skäl i åtskilliga mera betydande städer nära nog avstannade men däremot å de mindre orterna visade ett betydande uppsving.

Övergår man härefter att betrakta förhållandena under år 1921, ger förestående tablå vid handen, att stegringen i byggnadsintensiteten gjort sig gällande med mycket olika styrka inom skilda delar av landet. Kraftigast har den verkat i huvudstaden samt de småländska stadssamhällena. Norra Sverige företedde däremot samma jämförelsetal som föregående år, och i Östsverige kunde en märkbar nedgång konstateras. Även vid en fördelning efter folkmängden visade orterna stora olikheter i detta hänseende. Under det att de tre storstäderna, såsom var att vänta med tanke på 1920 års abnormt låga siffror, kunde uppvisa en stegring till mer än det tredubbla, sjönk byggnadsverksamheten rätt avsevärt i samhällen med 5—10 000 inv. Å de minsta orterna var bostadsproduktionen däremot detta år t. o. m. ännu något livligare än under år 1920.

Bad- och duschrum. Av bostadslägenheternas viktigare fasta tillbehör redovisas särskilt bad- och duschrummen i tab. A. I vilken utsträckning de nytillkomna bostäderna varit försedda med denna hygieniskt betydelsefulla, men först under de senaste decennierna till allmännare användning komna bekvämlighet, belyses genom följande översikt, i vilken antalet lägenheter med bad- och duschrum ställts i relation till bostadstillskottet inom olika landsdelar och ortsgrupper:

Landsdelar och ortsgrupper		Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Därav med följ. ant. inv. (1 000): över 100	20— 100	10— 20	5— 10	under 5
Tillkomna lägenh. .		1 326	937	658	832	1 764	848	**6 365**	2 362	1 111	713	909	1 270
därav med bad- och duschrum	antal	233	113	43	39	169	72	**669**	372	80	61	52	104
	% . .	17·6	12·1	6·5	4·7	9·6	8·5	**10·5**	15·7	7·2	8·6	5·7	8·2

I genomsnitt voro sålunda av de nya lägenheterna 10·5 % försedda med denna bekvämlighet mot resp. 9·5 % år 1919 och 11·5 % år 1920. Medan de med bad- och duschrum försedda lägenheterna före kristiden år från år utgjort en allt större del av de nytillkomna bostäderna (åren 1912—14 resp. 17·6, 20·1 och 23·4 %), hava desamma fr. o. m. år 1915 (21·8 %) visat en betydande nedgång. Orsaken härtill torde företrädesvis vara att söka i de starkt stegrade byggnadskostnaderna, vilka nödvändiggjort inskränkningar icke blott, som förut angivits, i fråga om lägenheternas rumsantal utan även beträffande deras utrustning med bekvämligheter. Under de tre senaste åren synes dock produktionen av dylika mera modernt utrustade bostäder ha blivit jämförelsevis något livligare, framför allt i våra tre största städer.

Nettotillskottet av hus, lägenheter och rum. Å de för statistiken över byggnadsverksamheten använda frågeformulären redovisas icke allenast det årliga bruttotillskottet av bostäder av olika slag, utan specificeras jämväl avgångna hus, lägenheter och rum i syfte att möjliggöra en beräkning av nettotillskottet av bostäder.

Under redogörelseåret hade 301 hus varit föremål för byggnadsverksamhet av sådan art, att deras lägenhets- och rumsantal därigenom minskats. Av ifrågavarande byggnader utgjordes 176 av egentliga boningshus, vilka i 81 (46·0 %) fall fullständigt bortrivits för att lämna plats åt andra, medan i återstående fall husen endast blivit ombyggda eller ändrade på ett mer eller mindre genomgripande sätt. Genom ifrågavarande rivnings- och ändringsarbeten hade försvunnit 419 bostadslägenheter, innehållande 1 135 boningsrum och kök.

Större intresse erbjuda uppgifterna om avgångna hus, lägenheter och rum först när de ställas i relation till de tillkomna inom motsvarande kategorier i syfte att utröna byggnadsverksamhetens nettoresultat. Framhållas må likväl, att dylika jämförelser måste göras med försiktighet, då de meddelade uppgifterna om bortrivna hus m. m. särskilt för vissa större samhällen synas vara mindre fullständiga. Resultaten av ifrågavarande beräkningar hava sammanställts i följande tablå, varvid till jämförelse meddelas motsvarande siffror för år 1920:

	År 1920				*År 1921*			
		Nettotillskott				Nettotillskott		
	Brutto-tillskott	antal	pr 10 000 inv.	i % av brutto	Brutto-tillskott	antal	pr 10 000 inv.	i % av brutto
Boningshus	1 371	1 293	6	94·3	1 753	1 672	8	95·4
Bostadslägenheter samtliga	4 524	4 198	21	92·8	6 365	5 946	30	93·4
Bostadslägenheter t. o. m. 2 r. o. k.	3 293	3 081	15	93·6	4 656	4 330	22	93·0
Boningsrum och kök	14 412	13 367	67	92·7	19 840	18 705	93	94·3

Av totalantalet tillkomna bostadslägenheter och rum utgjorde nettotillskottet år 1920 resp. 93 och 93 % samt år 1921 resp. 93 och 94 %, vilka siffror äro något högre än de normala (år 1913 resp. 89 och 90 %). Denna höjning torde stå i samband med den i 1917 års hyresstegringslag införda bestämmelsen, att rivning av hus med bostadslägenheter endast får ske efter samtycke av hyresnämnd.

Siffrorna för det faktiska bostadstillskottet torde få anses giva den skarpaste belysningen av byggnadsverksamhetens utveckling under kristiden. Såsom framgår av kapitlet rörande bostadsproduktionens utveckling 1913—21, företer i jämförelse med 1912—13 års genomsnitt 1914 och 1915 års byggnadsverksamhet en avmattning med resp. c:a 10 och 40 %, medan 1916 och 1917 års nettoproduktion av bostäder visar en nedgång med resp. c:a 30 och 20 % från vad som kunde anses vara normalt under tiden före krisperioden. Åren 1918—1920 var nettoproduktionen av lägenheter omkring 40 % lägre än år 1912, under det att nettotillskottet av bostäder år 1921 med c:a 20 % understeg det normala.

Den allmännyttiga byggnadsverksamheten. I det föregående har i någon mån berörts den s. k. allmännyttiga byggnadsverksamhetens stora betydelse för bostadsproduktionen under nuvarande krisperiod. De senaste årens betydande förändringar i fråga om husens storlek och byggnadstyp, lägenheternas rumsantal o. s. v. ha sålunda påvisats stå i nära samband med statens, kommunernas, industriföretagens o. s. v. av kristidens tryck framkallade bostadsbygge. En närmare redogörelse för de tidigare åtgärderna på detta område och den allmännyttiga byggnadsverksamhetens hitintills uppnådda resultat lämnas i berättelsen över bostadsproduktionen under åren 1918—1920.

Här må endast erinras om, att denna form av bostadsproduktion började skjuta fart åren 1916 och 1917, då ökade kreditsvårigheter i förening med byggnadskostnadernas stegring och även hyresreglering efter hand lamslogo den enskilda, spekulativa byggnadsverksamheten och medförde ett allt kännbarare tryck på byggnadsmarknaden. Till följd härav blev det en nödvändighet för det allmänna att träda emellan för att åtminstone nödtorftigt råda bot på den uppkomna bostadsbristen. Initiativet härtill togs av stadskommunerna dels i form av egen byggnadsverksamhet, dels genom lån och understöd till bostadsföreningar, bostadsbolag, stiftelser etc. Även staten har, särskilt under de senaste åren, direkt eller indirekt lämnat sin medverkan till bostadsproduktionens upphjälpande. Slutligen må även framhållas den betydande insats, som gjorts av industriella företag, vilka flerstädes uppfört bostäder åt sina arbetare.

En översikt över den allmännyttiga byggnadsverksamhetens omfattning fr. o. m. år 1916 lämnas i följande tablå:

		1916	1917	1918	1919	1920	1921
Antal tillkomna bostadslägenheter		5 754	6 818	5 203	4 915	4 524	6 365
Därav genom allmännyttig byggnadsverksamhet	antal	1 225	3 476	2 955	2 602	1 769	2 902
	%	21·3	51·0	56·8	52·9	39·1	45·6

Efter åren 1917—18, då över hälften av hela lägenhetstillskottet tillkom på denna väg, inträdde efter hand någon avmattning i den allmännyttiga bostadsproduktionen, framför allt år 1920, varemot en ansenlig ökning åter kan konstateras för år 1921. Då tillkommo nämligen omkring 2 900 lägenheter (46 %) genom det allmännas initiativ, och av dessa bostäder utgjordes 2 637 eller drygt nio tiondelar av smålägenheter. Ser man på förhållandena å de särskilda orterna, var denna bostadsproduktion under år 1921 särskilt livlig i de tre storstäderna samt av övriga större städer i Eskilstuna, Norrköping, Jönköping, Landskrona, Hälsingborg, Halmstad, Borås och Örebro.

Vad beträffar den allmännyttiga byggnadsverksamhetens olika former och bärare må vidare betonas, att dessa under de sista åren i viss mån förändrats. Under det att tidigare bostadsföreningarna, bostadsaktiebolagen och industrien gjorde de mest betydande insatserna, har produktionen åren 1920 och 1921 väsentligen fått sin prägel av direkt bostadsbygge från statens och kommunernas sida. Denna utveckling belyses närmare av omstående tablå:

Byggnadsverksamhetens utövare	Genom allmännyttig byggnadsverksamhet tillkomna bostäder											
	år 1916		år 1917		år 1918		år 1919		år 1920		år 1921	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
staten	19	1·6	18	0·5	156	5·3	211	8·1	211	11·9	686	23·6
kommuner	424	34·6	1 157	33·3	820	27·7	883	33·9	616	34·8	1 518	52·3
bostadsaktiebolag [1] och bostadsföreningar	522	42·6	1 529	44·0	1 007	34·1	1 074	41·3	367	20·7	368	12·7
industriföretag o. d.	260	21·2	772	22·2	972	32·9	434	16·7	575	32·6	330	11·4

Genom statlig och kommunal byggnadsverksamhet ha sålunda under år 1921 uppförts omkring 2 200 lägenheter, utgörande c:a tre fjärdedelar av ifrågavarande bostadsproduktion. År 1920 tillkommo på denna väg blott c:a 800 bostäder eller mindre än hälften av samtliga, och tidigare voro motsvarande tal, relativt sett, ännu lägre. Särskilt statens byggnadsverksamhet har sista året visat en avsevärd ökning, i det att härigenom åstadkommits 686 lägenheter eller c:a en fjärdedel av det hela, ett resultat, som väsentligen möjliggjorts genom de av 1920 års riksdag beviljade anslagen till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid kommunikationsverken. Den kommunala bostadsproduktionen var koncentrerad till de större städerna, varvid det förtjänar nämnas, att ensamt i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg och Landskrona över 1 300 lägenheter uppfördes genom stadsmyndigheternas försorg.

Genom industriens bostadsbygge ha år 1921 tillkommit 330 lägenheter, vilket, procentuellt sett, innebär en nedgång från en fjärdedel till en tiondel av totalsumman, en naturlig följd av industriens genom depressionstiden försämrade ekonomiska läge.

[1] Inkl. stiftelser o. d.

Tidlöner inom hantverk, samfärdsel, restaurangrörelse och husligt arbete år 1921.

Efterföljande redogörelse utgör fortsättning på de löneundersökningar av förevarande art, som utförts för åren 1914—1920.[1] Uppgifterna ha införskaffats på samma sätt som förut, genom anlitande av de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna, och sedan delvis kompletterats genom från vissa fackorganisationer inhämtade upplysningar. Beträffande karaktären och värdet av den belysning av löneförhållandena, som dessa uppgifter kunna giva, gäller ock vad i detta hänseende framhållits vid föregående undersökningar. Det bör sålunda först och främst beaktas, att uppgifterna avse den normala kontanta lönen, vilken i fråga om de i hotellrörelse och husligt arbete anställda med deras relativt enkla avlönings- och arbetsformer i huvudsak torde sammanfalla med den med tjänsten förenade genomsnittliga penninginkomsten, medan beträffande hantverks- och transportarbetare siffrorna beteckna ej faktiska arbetsförtjänster utan blott gällande lönesatser vid ordinarie arbetstid och även som sådana äro att anse som minimisiffror. Hänsyn har sålunda ej tagits till övertids- och ackordsarbete liksom ej heller till andra dyrtidstillägg än sådana, som äro att anse som ökning av den egentliga arbetslönen, alltså ej till familjeunderstöd och andra dylika med arbetarens personliga förhållanden sammanhängande former av dyrtidshjälp. Då vidare flera av dessa yrkesgrupper omfatta åtskilliga olika avlönade specialiteter och då uppgiftslämnarna vid sin uppskattning av lönerna kunna ha tillämpat något olika beräkningsmetoder, få siffrorna anses giva endast ett ungefärligt begrepp om den absoluta lönenivån, men torde de, sammanställda med motsvarande siffror för tidigare år, lämna en jämförelsevis tillförlitlig bild av den allmänna löneutvecklingen inom dessa fack.

Undersökningens resultat meddelas i omstående huvudtabell, i vilken lönesiffrorna för år 1921 sammanställts för Stockholms stad och de fem olika landsdelar, som i socialstyrelsens statistik pläga komma till användning. För varje landsdel ha angivits genomsnittssiffrorna dels för städer med över 10 000 invånare, dels för övriga inom resp. områden befintliga orter, från vilka uppgifter föreligga, samt dels för samtliga orter inom vederbörande landsdel. På grundval av samtliga uppgifter ha därjämte riksmedeltal uträknats. För belysning av löneutvecklingen innehåller tabellen dels jämförelsetal för åren 1914 och 1920, utvisande den för hela riket uträknade genomsnittslönen för varje yrkesgrupp under nämnda år, dels indextal för lönestegringen 1920 och 1921. Vid indexberäkningen ha lönesiffrorna för 1914 satts lika med 100 och lönerna för de båda andra åren omräknats i procent härav.

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1918, sid. 810; årg. 1919, sid. 20; årg. 1920, sid. 496 och årg. 1921, sid. 1023.

Arbetslöner år 1921 samt löneutvecklingen åren 1914—1921 för vissa yrkesgrupper.

Yrkesgrupp	Avlöning i kr. år 1921 för A. städer m. över 10 000 inv., B. övriga orter, S:a samtliga orter																			Avlöning i kronor		Indextal (1914 = 100)	
	Stockholm	Östra Sverige			Småland o. öarna			Södra Sverige			Västra Sverige			Norra Sverige			Hela riket						
		A	B	S:a	A	B	S:a	A	B	S:a	A	B	S:a	A	B	S:a	A	B	S:a	1914	1920	1920	1921
Hantverk och samfärdsel (veckoavlöning).																							
Stenhuggeriarbetare .	115	80	70	73	63	66	65	71	66	69	67	59	62	80	61	69	72	64	**67**	28	74	*264*	*239*
Bleck- och plåtslageriarbetare	115	99	76	82	86	70	75	88	79	84	89	73	79	94	85	90	91	76	**82**	28	84	*300*	*293*
Möbel- och finsnickeriarbetare	65	55	55	55	46	48	47	54	51	53	53	49	50	62	56	58	55	52	**53**	24	68	*283*	*221*
Murare	115	97	83	87	92	82	84	96	90	93	91	76	80	97	78	86	95	81	**85**	32	90	*281*	*266*
Byggnadsträarbetare .	115	99	76	83	85	81	82	96	84	90	91	70	76	95	73	83	94	75	**82**	28	87	*311*	*293*
Måleriarbetare . . .	115	91	81	84	79	71	73	85	71	78	85	71	76	91	85	87	87	76	**79**	30	82	*273*	*263*
Herrskrädderiarbetare	90	75	67	69	68	65	66	74	67	71	74	66	68	76	75	75	74	67	**69**	26	78	*300*	*265*
Skomakeriarbetare . .	120	87	69	74	71	61	63	77	67	72	69	60	62	75	56	65	76	63	**67**	21	77	*367*	*319*
Bageriarbetare . . .	89	82	74	77	84	72	76	97	84	92	82	71	76	87	84	85	87	77	**81**	27	83	*307*	*300*
Hamn- och stuveriarbetare	74	67	57	63	67	67	67	69	62	67	69	66	68	79	79	79	70	65	**69**	31	75	*242*	*223*
Åkeriarbetare	75	57	55	56	50	48	49	66	56	62	55	52	53	61	60	61	59	54	**56**	20	65	*325*	*280*
Tvätterskor och strykerskor	50	36	30	32	31	26	27	31	26	29	36	26	30	28	26	27	33	27	**30**	13	35	*269*	*231*
Springpojkar	25	17	17	17	15	15	15	15	17	16	17	18	18	19	19	19	17	17	**17**	6	21	*350*	*283*
Hotell- och restaurangrörelse samt husligt arbete (månadslön utom kost och logi).																							
Hotelldrängar m. fl. .	100	89	68	76	78	69	71	74	66	70	79	74	75	81	70	74	80	70	**74**	28	82	*293*	*264*
Hotelldiskerskor, -kökskor m. fl.	53	53	44	46	40	42	41	47	47	47	46	43	44	45	39	41	47	43	**44**	18	52	*289*	*244*
Hushållerskor	65	58	53	54	50	53	53	57	57	57	52	51	52	48	52	50	54	53	**53**	23	62	*270*	*230*
Husjungfrur	45	43	38	39	33	35	35	39	37	38	41	35	37	37	34	35	39	36	**37**	16	43	*269*	*231*
Ensamjungfrur . . .	50	45	43	43	38	40	40	44	43	43	42	39	40	42	39	40	43	40	**41**	16	48	*300*	*256*
Köksor	35	38	38	38	35	37	37	38	41	40	41	38	39	41	38	39	39	38	**39**	18	45	*250*	*217*
Tvätt- och rengöringsarbeterskor (dagspenning utom kost)	5·00	4·54	3·91	4·06	3·50	3·58	3·56	4·50	4·13	4·31	4·39	3·91	4·04	4·21	4·00	4·07	4·38	3·89	**4·02**	1·62	4·61	*285*	*248*

För de till hantverk och samfärdsel hörande yrkesgrupperna är lönen, i enlighet med här gällande löneformer, beräknad per vecka om 48 timmar, varemot för de inom restaurangrörelse och husligt arbete anställda, vilka utom kost och logi åtnjuta kontant månadslön, denna sistnämnda uppgivits, dock med undantag för tvätt- och rengöringsarbeterskor, vilka pläga erhålla dagspenning (och fri kost).

Bland de till hantverk och samfärdsel hörande yrkesgrupperna är endast en kvinnlig kategori representerad, nämligen tvätterskor och strykerskor, bland de till restaurangrörelse och husligt arbete däremot endast en manlig, nämligen hotelldrängar. Hotellväsendets olika yrkesspecialiteter erhålla i stor utsträckning ringa eller ingen kontant avlöning av arbetsgivaren, utan äro hänvisade till dricksspengar, varför bland hithörande yrken ytterligare upptagits endast köksbiträden (diskerskor, köksor m. fl.), vilka liksom hotelldrängarna icke äro beroende av dricksspenningsystemet. Tvätterskor och strykerskor samt kuskar och åkeriarbetare åtnjuta å många orter, förutom kontant lön, fri kost eller fri kost och logi, varför de här meddelade lönesiffrorna för dessa yrkesgrupper äro baserade på relativt få uppgifter om sådana arbetare i egen kost.

Såsom av tabellen framgår, äro löneuppgifterna från olika orter och i olika yrken ganska växlande. Vad *hantverk och samfärdsel* beträffar, är lönenivån i regel högst i Stockholm, under det att Norrland kommer i andra rummet, därnäst södra och östra Sverige och slutligen västra Sverige samt Småland och öarna. Å de större orterna ligga lönerna i allmänhet högre än å de mindre, men i vissa landsbygdssamhällen ha dock betalats lika höga löner som i städerna, ja till och med högre, vilket ock delvis kommer till synes i de meddelade genomsnittstalen. Bland hantverksarbetarna har den högsta genomsnittliga lönesatsen, 85 kr. per vecka, beräknats för murare, medan bleck- och plåtslageriarbetare samt byggnadsträarbetare kommo upp till 82 kr. Motsvarande lönesatser för närmast föregående år utgjorde resp. 90, 84 och 87 kr. Då emellertid den vanligaste avlöningsformen inom byggnadsfacken liksom ock inom skrädderi- och skomakeriyrkena är ackordslön, torde den faktiska arbetsförtjänsten för hithörande arbetargrupper, dock med undantag för skomakeriarbetarna, i allmänhet ha ställt sig väsentligt högre än vid arbete enbart mot tidlön. Inom skomakeriyrket, där ackordsarbete bedrives av ungefär 90 % av hela arbetarstammen, råder ett motsatt förhållande beträffande den faktiska arbetsförtjänsten, i det att inom detta fack endast de högst avlönade arbetarna med förmansställning lära åtnjuta tidlön. Bageriarbetarna åter arbeta endast mot tidlön, vilken under år 1921 uppgick till 81 kr. per vecka i genomsnitt för hela riket mot 83 kr. år 1920.

Vad hamn- och stuveriarbetarna beträffar, erbjuder det särskilt stora vanskligheter att angiva normala lönesatser för dessa arbetargrupper på grund av de oregelbundna arbetsförhållanden, som allt sedan krigsåren varit rådande i hamnarna och ännu i stor utsträckning fortfara. Enligt de uppgifter, som erhållits för denna undersökning, kan den genomsnittliga veckolönen för riket i dess helhet beräknas ha utgjort 69 kr. år 1921 mot 75

kr. närmast föregående år och 31 kr. år 1914. På grund av den ojämna arbetstillgången och då tidlönsarbete förekommer i mycket få fall, äro hithörande siffror endast av relativt värde vid bedömandet av de faktiska arbetsförtjänsterna inom detta yrke. För närmare belysning av dessa har Södra Sveriges stuvareförbund ställt till socialstyrelsens förfogande vissa uppgifter rörande genomsnittlig årsinkomst av stuveriarbete under åren 1914—1921 för arbetare, tillhörande de ordinarie stuveriarbetarkårerna och anställda hos till nämnda förbund anslutna stuvarfirmor i vissa hamnar i mellersta och södra Sverige, och meddelas desamma i efterföljande sammanställning, som återger dels genomsnittliga veckoinkomster under åren 1914—1921, dels indextal, utvisande inkomsternas relativa förändringar under nämnda tidsperiod.

	Genomsnittlig inkomst per vecka i kr.								Indextal (1914 = 100)							
	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Stockholm .	—	—	40	46	60	95	118	82	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborg .	29	35	38	35	44	—	92	70	100	121	131	121	152	—	317	241
Malmö . .	29	37	36	31	44	—	98	78	100	128	124	107	152	—	338	269
Norrköping	26	28	33	30	42	47	71	60	100	108	127	115	162	181	273	231
Halmstad .	27	32	34	31	—	58	67	41	100	119	126	115	—	215	248	152

Såsom härav framgår, ansluta sig inkomstsiffrorna för 1914 ganska nära till den i huvudtabellen meddelade beräknade normallönen för samma år, men under åren 1915—1918 åtföljdes den genom dyrtidstillägg stegrade lönenivån ingenstädes av en ens tillnärmelsevis i motsvarande grad ökad inkomst, och ej heller under år 1919 synes trafiken i flertalet hamnar nått sådan omfattning, att den genomsnittliga veckoinkomsten fullt motsvarade de för tidlönsarbete fastställda lönesatserna. Under år 1920 synes däremot en påtaglig förbättring ha inträtt, framför allt i Stockholm, Malmö och Göteborg, där arbetarna haft ganska goda förtjänster detta år, under det att påföljande år en högst väsentlig försämring ägt rum i samband med den då alltmera tilltagande depressionen inom näringslivet.

Genomsnittslönen för åkeriarbetare har beräknats till 56 kr. per vecka mot 65 kr. under närmast föregående år och 20 kr. år 1914 samt för springpojkar till 17 kr. mot 21 kr. under år 1920 och 6 kr. år 1914.

Bland de månadsavlönade och naturaförmåner åtnjutande tjänstegrupperna inom *hotell- och restaurangrörelse* samt *husligt arbete* har den enda upptagna manliga arbetarkategorien, nämligen hotelldrängar, beräknats åtnjuta den högsta kontanta avlöningen, som i genomsnitt för hela riket skulle ha stigit från 28 kr. år 1914 till 74 kr. år 1921. Under år 1920 uppgick motsvarande avlöningsbelopp till 82 kr.

Bland de i husligt arbete anställda, med undantag för köksor, äro lönerna i Stockholm högre än i landsorten, varest lönenivån inom de olika landsdelarna icke synes förete några mera anmärkningsvärda skiljaktigheter. Den genomsnittliga lönen för hushållerskor har ökats från 23 till 53 kr., för husjungfrur från 16 till 37 kr., för ensamjungfrur från 16 till 41 kr. och

för köksor från 18 till 39 kr. Under år 1920 utgjorde motsvarande lönesatser resp. 62, 43, 48 och 45 kr. per månad. Då med köksor gemenligen torde menas tjänarinnor, som ha att utföra diskning och andra okvalificerade köksgöromål, synas löneförmånerna för dem böra vara lägre än för husjungfrur. Detta är emellertid, vad dessa uppgifter angår, fallet endast för Stockholm och några andra orter, under det att eljest lönesiffrorna för köksor visat sig vara högre än för husjungfrur såväl inom flertalet övriga landsdelar som för riket i dess helhet. Förklaringen härtill torde vara, att då i mindre hushåll ofta i köket finnes anställd endast en person, som utför både köksans och kokerskans åligganden och sålunda åtnjuter högre avlöning, löneuppgifterna för köksor i ett flertal fall ha avsett sådana tjänarinnor. — Dagspenningen för tvätt- och rengöringsarbeterskor har för året beräknats till 4·02 kr. mot 4·61 kr. under närmast föregående år och 1·62 år 1914.

Vad löneutvecklingen under perioden 1914—1921 i stort sett beträffar, framgår av huvudtabellens indextal, att ökningen för hantverks- och transportarbetargrupperna växlar mellan 121 och 219 %. Den genomsnittliga stegringen för samtliga dessa grupper kan anslås till 167 %, under det att lönestegringen för hotell- och restaurangpersonals- samt tjänarinnegruppen är mindre och i genomsnitt för samtliga hithörande kategorier kan uppskattas till 140 %. Den genomsnittliga ökningen för de till ovannämnda huvudgrupper hörande yrkena samt för tvätt- och rengöringsarbeterskor kan sättas till ungefär 159 %. I ögonen fallande är den högst avsevärda löneökningen inom skomakeriyrket, men härvid må ihågkommas, som ock förut blivit anmärkt, att föreliggande siffror rörande tidlönerna endast gälla en jämförelsevis ringa del av arbetarna inom detta fack, vilka ju i allmänhet ha ackordsarbete. Slutligen bör ock framhållas, att på grund av de senare årens arbetstidsförkortning och arbetstidslagens ikraftträdande vid 1920 års början den relativa löneökningen per vecka för de tidavlönade arbetargrupperna blir mindre, än vad fallet skulle ha blivit, om jämförelse ägt rum mellan timpenningarna. För belysning av dessas förändring under kristiden kan anföras, att den genomsnittliga timlönen enligt de den $^{31}/_{12}$ 1914 och $^{31}/_{12}$ 1921 för byggnadsträarbetare och måleriarbetare gällande kollektivavtalen beräknats utgöra resp. 50 och 208 öre för den förra samt 56 och 186 öre för den senare yrkesgruppen, utgörande en stegring av resp. 316 och 232 %, medan ökningen av veckolönerna stannar vid resp. 193 och 163 %.

Vid en jämförelse med 1920 års lönesatser finner man, att en genomgående löneminskning ägt rum under redogörelseåret. Denna minskning kan för hantverks- och transportarbetargrupperna anslås till i genomsnitt 10 % och för hotell- och restaurangpersonals- samt tjänarinnegruppen till c:a 13 %. Den genomsnittliga löneminskningen under året för de till ovannämnda huvudgrupper hörande yrkena samt för tvätt- och rengöringsarbeterskor kan sättas till ungefär 11 %.

Beträffande värdet utav de av kvinnliga tjänare åtnjutna naturaförmånerna, kost och logi, meddelas i nedanstående tablå dels genomsnittsvärdet i kr. per månad åren 1914 och 1921 för större och mindre orter i olika landsdelar, dels indextal, utvisande stegringen under nämnda tidsperiod.

	Värdet av kost och logi per månad i kr.						Indextal					
	Städer med över 10 000 inv.		Övriga orter		Samtliga orter		Städer med över 10 000 inv.		Övriga orter		Samtliga orter	
	1914	1921	1914	1921	1914	1921	1914	1921	1914	1921	1914	1921
Stockholm . . .	33	100	—	—	33	100	100	303	—	—	100	303
Östra Sverige . .	33	73	31	68	32	69	100	221	100	219	100	216
Småland och öarna	32	59	30	68	31	66	100	184	100	227	100	213
Södra Sverige . .	33	73	32	65	33	70	100	221	100	203	100	212
Västra Sverige .	37	64	20	63	30	63	100	173	100	315	100	210
Norra Sverige . .	30	63	33	74	32	70	100	210	100	224	100	219
Hela riket . . .	**33**	**67**	**30**	**67**	**31**	**67**	**100**	**203**	**100**	**223**	**100**	**216**

Enligt denna sammanställning skulle det månatliga värdet av kost och logi för riket i dess helhet ha uppgått till 31 kr. år 1914 och 67 kr. år 1921, utvisande en stegring av 116 %, vilket överensstämmer med levnadskostnadernas allmänna stegring från tiden närmast före krigsutbrottet och till början av år 1922. I en del större städer har dock ifrågavarande värde uppskattats betydligt högre än nämnda medeltal, och för Stockholm har detsamma ansetts böra upptagas till ej mindre än 100 kr. (1 200 kr. per år). Sedan 1920 har det beräknade månatliga värdet av kost och logi minskats med 21 kr. eller 31 %.

I jämförelsesyfte meddelas slutligen i likhet med föregående år en del löneuppgifter för *Norge*, hämtade ur den officiella norska lönestatistiken. Dessa uppgifter avse april månad 1914, april och maj månader 1920 samt september månad 1921 och ha erhållits huvudsakligen från kretssjukkassor och arbetsförmedlingsanstalter, alltså på ungefär samma väg, som anlitats i Sverige. På grundval av det sålunda införskaffade materialet ha för bl. a. 18 städer uträknats genomsnittslöner, för hantverksyrkenas vidkommande per arbetsvecka om 48 timmar och för i husligt arbete anställda per månad.

Yrkesgrupper		Genomsnittlig veckoavlöning			Ökning	Ökning el. minskn.
		1914 Kr.	1920 Kr.	1921 Kr.	1914—1921 %	1920—1921 %
Cementgjutare, sten- o. jordarb. .	Veckolön	28·44	101·43	98·88	248	— 2·5
Murare	»	38·10	105·90	104·68	175	— 1·2
Timmermän och byggnadsträarb. .	»	33·36	102·87	98·95	197	— 3·8
Måleriarbetare	»	31·62	102·82	102·46	224	— 0·4
Skrädderiarbetare	»	29·52	111·95	96·98	229	— 13·5
Skomakeriarbetare	»	25·11	103·23	97·25	287	— 5·8
Bageriarbetare	»	28·14	113·68	115·59	311	+ 1·7
Åkeriarbetare	»	23·10	92·41	90·45	292	— 2·1
Tvätterskor och strykerskor . . .	»	13·92	50·93	51·84	272	+ 1·8
Husjungfrur (20—24 år) . . .	Månadslön [1]	17·71	59·79	60·30	240	+ 0·9
Tvätt- och rengöringsarbeterskor .	Daglön [2]	2·47	8·73	8·20	232	— 6·6

[1] Dessutom kost och logi. — [2] Dessutom kost.

Såsom härav framgår, synes lönenivån i Norge vid tiden omkring krigsutbrottet ha legat något högre än i Sverige, och skillnaden har sedermera ytterligare förstorats, i det att lönestegringen i allmänhet varit icke oväsentligt större i vårt grannland än hos oss. Emellertid ha som bekant även levnadskostnaderna stegrats kraftigare i Norge. Sålunda utvisade den norska statistiken för december 1921 en total levnadskostnadsökning av 183 %, under det att motsvarande procentsiffra för Sverige utgjorde 116.

En jämförelse mellan 1920 och 1921 års lönesiffror ger vid handen, att lönerna gått ner något under det sistnämnda året. Denna löneminskning synes ha varit mindre än i vårt land och kan för ovan redovisade yrkesgrupper uppskattas till i genomsnitt 3 %. Prisnivån i Norge har emellertid sjunkit något långsammare än hos oss, och levnadskostnadernas indextal vid slutet av år 1921 utvisade en nedgång under nämnda år med 15·5 % mot 20·3 % i vårt land.

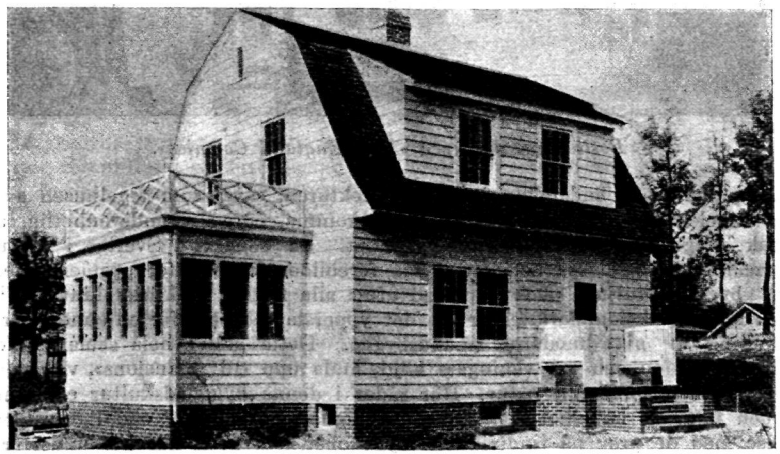
Bostadsbyggande i Amerika.

III.

Utdrag av reseberättelse, avgiven av kapten *Hans O. Elliot.*

Amerikansk bostadsbyggnadskonst, karakteristik och härledning.

Söker man det ursprungliga, i viss mån traditionella och egenartade och på samma gång levande och utvecklingskraftiga i olika faser av amerikansk bostadsbyggnadskonst,

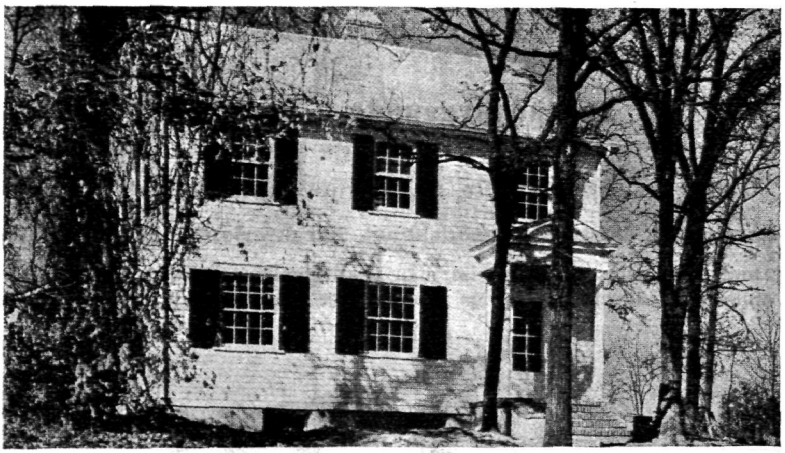
Bostadshus av typen »Dutch Colonial».

så finner man snart särskilda, karakteristiska sådana, var och en av dem i stort sett betingad av geografiskt läge, klimat och invandrad folktyp. Man kan sålunda skilja mellan *Eastern type*, speciellt i New Englandsstaterna, eller närmare bestämt Georgian,

New England Colonial och Dutch Colonial type, samt *Western type* med i viss mån mellaneuropeisk-skandinavisk prägel, mest förekommande i Middle West och kring sjöarna i Norden; slutligen den tredje typen, *Southern Colonial,* väl mest besläktad med den första gruppen. Det är ytterst intressant att i dessa i vissa hänseenden rätt skarpt differentierade byggnadstyper — i sydvästra staterna med dragning åt spansk (»Missionary») byggnadsstil, i östra med starkare känning av kolonialtypen — avläsa inverkan av ovannämnda faktorer, traditionella och lokala, och samtidigt iaktta de för alla gemensamma, av invandrar- och nybyggarlivet präglade dragen i byggnadens plananordning och detaljer i övrigt.

Bland dessa särskilda byggnadstyper synes mig den speciella kolonialarkitekturen för oss vara av största intresse, högt utvecklad som den är, starkt standardiserad och av utpräglad nordeuropeisk karaktär.

Såväl natur som kultur i New Englandsstaterna verka långt ifrån främmande på nordeuropén, och här som så ofta annars avspeglas klimat, traditioner och kynne i arkitekturen och särskilt i förstädernas och landsbygdens bostadshus. Den synnerligen

Bostadshus av typen »New England Colonial».

intressanta, enkla och ändamålsenliga träarkitekturen, såväl som tegelhusen av omisskännelig engelsk cottagetyp sätta, där de förekomma, en välgörande enhetlig, lugn och harmonisk prägel på det öppna bebyggandet. Så som vi i Sverige i vår urgamla stugbyggnadskonst och våra herrgårdar äga förebilder för en återuppstående, enhetlig, nationell byggnadskultur, dock avpassad efter alla nutida praktiska krav, så har ock U. S. A. i denna kolonialarkitektur ett det yppersta mönster för en enhetlig, rationell typbehandling av sitt moderna småhusbygge. Detta gäller hela skalan av en- och flerfamiljshus av en och två våningars höjd, ända upp till »mansions», villor och lantgårdar av mera anspråksfull natur. Här råder i denna byggnadskultur en enhetlighet i form och färg, en enkelhet och ändamålsenlighet, som verkar oändligt välgörande i jämförelse med de prov på »individuell» byggkonst, som även här ute under årtionden fått prägla städer och landsbygd, här liksom i kanske än högre grad i vårt land. Men man har ej, som hos oss, under långa perioder nästan helt lämnat all gammal, god tradition bakom sig för att kasta sig över nya och för traditioner och klimat främmande motiv och material. De ursprungliga typerna av bostadshus ha med smärre, mest av materialändringar betingade variationer åter och åter vuxit fram ända in i vår tid, för att nu tagas om hand av arkitekter, vilkas konstnärliga och praktiska

intentioner i dem kunna helt fullföljas, naturligtvis med nödvändig modernisering i planlösning och konstruktion. Enkla, symmetriskt behandlade fasader, låga och raka sadeltak eller brutna (av holländsk typ), likformiga, enkla fönstertyper med d:o luckor, horisontell yttre brädbeklädnad på förvandring, vitmålade väggar med mörkgröna luckor, svarta eller gråa tak — allt »standardiserat» till en grad som skulle förskräcka en av våra egna ängsliga individualister, till dess han finge se och njuta av resultatet. Endast entrén, en eller annan veranda, »sun porch» eller balkong behandlas, ofta utsökt väl, i detalj. Eljest linjer och ytor, rytm och symmetri.

Vad här sagts gäller visserligen endast den äkta kolonialtypen och dess fullödiga efterföljare, icke den stora massan av mer eller mindre lyckade och varierade imitationer. Lika litet som i Europa och närmare bestämt i vårt land faller det sig här ute lätt för arkitekten eller amatörbyggaren att underkasta sig den uppgivelse av jaget, den disciplin och konstnärliga återhållsamhet, som ensamt tillåter ett inträngande i en rotfast byggkultur och ett nyskapande i dess anda. Men det torde vara välbetänkt och rättvist, att just tillvaron av denna värdefulla byggnadskultur, sådan den tillvaratagits i betydande utsträckning, särskilt i senare tiders bostadsanläggningar i Staterna, blir med eftertryck framhållen. Vad planlösningarna beträffar, är det visserligen riktigt, att dessa i de enklare bostadshusen äro rätt spartanska, relativt till våra egna. Men man kan å andra sidan redan nu spåra en övergång till en mera »europeiserad», mera utvecklad plantyp även i relativt blygsamma bostadshus. Icke heller får man glömma, att landet är ungt och att steget från det primitiva blockhuset på prärien till nutidens enkla farmar- och stadsarbetarhus är ganska kort. Ännu för ett 80-tal år sedan fanns, där nu miljonstaden Chikago reser sina skyskrapor mot höjden, endast några blockhus, inredda för försvar mot indianerna.

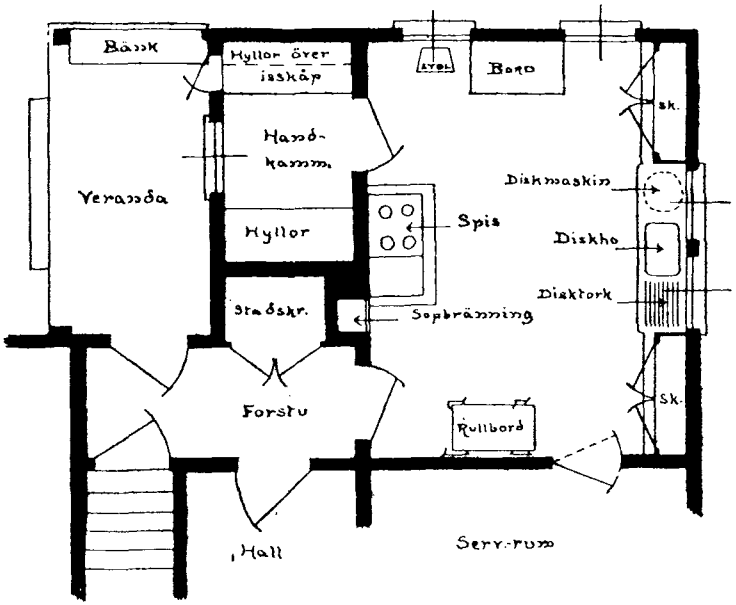
Ett av arven från nybyggarlivet torde sålunda vara just den enkelhet och förnöjsamhet, som avspeglar sig dels i frånvaron av åtskilliga av våra »bekvämligheter» — vindfång, garderober, serveringsrum, hallar etc. — dels i konstruktioner, vilkas soliditet och framför allt värmeisoleringsgrad på intet sätt motsvara våra vanor och fordringar. Å andra sidan representerar det större antalet sovrum — i regel små — och icke minst det allmänt återkommande badrummet en vida högre bostadskultur än vår egen och ett typiskt anglosachsiskt särdrag. Kunna erfarenheter från U. S. A. i förra hänseendet, propagerade med urskillning, verka hän mot en enklare och redigare planläggning av våra svenska bostadshus — men i regel med bibehållande av spontant framvuxna detaljer i plananordningen, som fylla erkända praktiska behov — så är därmed mycket vunnet. Här må dock genast erinras om de kraftiga insatserna från våra egna svenska fackmän i detta speciella hänseende.

Vad åter förenkling och förbilligande av konstruktionerna efter amerikanskt mönster angår, så fordrar denna detalj sitt eget mera uttömmande kapitel.

Den amerikanska bättre arbetarbostadens standard i fråga om rumsantal — särskilt de 3 à 4 sovrummen — samt hygieniska anordningar (bad, tvättanordningar etc.) torde få anses för oss i regel tills vidare ouppnåelig. Icke heller är, uppriktigt talat, det medvetna behovet av renlighet och personlig hygien här hemma i vida kretsar ännu så utpräglat som därute. Det senare kanske i viss mån en följd av det förra. Kan här hos oss så småningom begreppet tvättrum mera allmänt omsättas i realiteten för våra arbetarbostäders del, torde detta väl få anses representera vad som för närvarande närmast bör eftersträvas. Varken våra ekonomiska resurser, ej heller tyvärr vår hygieniska standard, vad den mindre bostaden beträffar, motiverar ännu ett försök till upptagande av genomförd amerikansk bostadsstandard inom detta speciella fält.

Köket och ekonomiavdelningen. Vad planlösningarna i övrigt beträffar, är särskilt köket och anordningarna därstädes av intresse, kanske allra mest ur den synpunkten, att »arbetsbesparande anordningar» i de amerikanska köken så ofta här hemma blivit föremål för lovsånger och uppmaningar till efterföljd. Till stor del synes mig skillna-

den till favör för Amerika — här som på åtskilliga andra områden berörande byggnadens inredning — ligga i mindre anspråk och enklare vanor å ena sidan och å den andra däri, att gas och elektricitet användes i relativt stor utsträckning. Tillverkningen av födan är sålunda vida enklare än hos oss. Komplicerade maträtter, såser etc. förekomma i regel ej i det enklare hemmet; grönsaker, frukter och kalla rätter ingå i övervägande grad i matordningen. Tillagningsceremonierna äro i regel mycket enkla, distributionen av födoämnen är ofta synnerligen effektiv, varför lagring icke behöver förekomma i större utsträckning. Tvätt- och diskmaskinerna, sinnrika och effektiva, representera visserligen en betydande reducering i det manuella arbetet, men ställa sig relativt dyrbara och konstrueras dessutom i regel för elektrisk drift. Samma är förhållandet med spisarna, inrättade för gas eller elektricitet, ofta synnerligen tilltalande och praktiska. Rätt så goda konstruktioner av denna art — för den, som därtill har

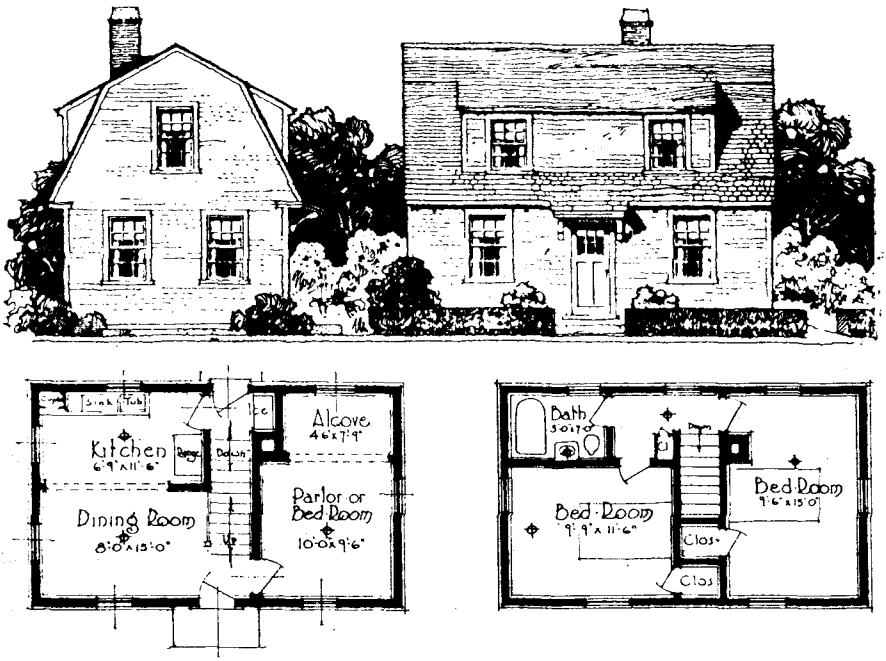
Praktisk och gedigen plananordning för kök.

råd och lägenhet — finnas ju även hos oss. Ofta består hela köksinredningen av spis, köksskåp — flyttbara standardtyper — och diskho av stengods eller porslin med ett par enkla, räfflade, lutande diskbräden av trä. Mera utvecklad är anordningen med tvättho (tub) och diskho (sink), uppställda jämsides vid samma vägg. Köksskåpet inrymmer, starkt koncentrerat, såväl vårt skafferi — stundom med inbyggt isskåp — som plats för köksredskap av alla slag, grytor, porslin, linne etc. Endast i nyare, mera anspråksfulla hem återfinner man mera allmänt en motsvarighet till vår fasta inredning med hyllor och skåp. Serveringsrum förekommer i regel ej i enklare hem; däremot ofta en särskild »backporch», köksförstuga med plats för sophinkar, redskap etc.

Den amerikanska, enklare bostaden överensstämmer sålunda, vad köksavdelningen angår, ganska nära med våra egna. Däremot är rumsfördelningen i övrigt ofta av utpräglat anglosachsisk typ.

Det egenartade i plananordningarna och vad som däri är av särskilt värde för oss. Vill man söka definiera den amerikanska bostaden, vad plananordningen beträffar —

och väl att märka den moderna, enklare men fullt fackmässigt projekterade — och därjämte spåra upp de speciella egenskaper, som för oss kunna vara av särskilt intresse med hänsyn till möjlig anpassning i vissa hänseenden, så torde man utan tvekan kunna ange densamma som en ren avläggare av den traditionella engelska cottageplanen, möjligen ännu något mera koncentrerad och förenklad. Alltså med hänsyn till dessa karakteristika väl värd att studeras. Konsten att spara utrymme i alla passager, hallar och ekonomiutrymmen etc. och samtidigt utforma vackra, välbelägna, välbelysta rum med goda möbelytor och goda höjdproportioner — vanlig rumshöjd c:a 8 fot eller 2·45 m. liksom i England — vidare att effektivt utnyttja sådana ut-

Arbetarbostad med koncentrerad ekonomisk planlösning. Lowell, Mass.

rymmen som kök och badrum och slutligen och icke minst att fasthålla och ytterligare utbilda gammal, god tradition — utan koketteri och individuellt experimenterande — allt detta är för oss lärorikt, utan att vi därför ha anledning frångå våra egna nedärvda, goda traditioner och sunda och hemtrevliga vanor, vad rumsanordningen i stort beträffar. Lägre rumshöjder (2·50 m. max.) och ytterligare koncentration av våra planlösningar, se där vad vi alltjämt böra eftersträva, även om vissa våra vanor eller hellre ovanor — visst icke av alltför gammalt datum — härvid få sitta emellan. Ekonomi och åter ekonomi måste bli vår lösen, även där den kan komma att betyda ett uppgivande av en utpräglat egenartad behandling av uppgiften. Och i den vägen erbjudes som sagt icke så litet av intresse ute i det nya landet.

Byggnadskonstruktioner.

Här på »de amerikanska konstruktionernas» fält ha våra tekniska upptäcktsresande, särskilt de tidigare, sökt och trott sig finna varjehanda uppslag till »bostadsfrågans

lösning» här hemma hos oss. Det har icke sparats på lovsånger och ivriga uppmaningar att genast anamma det nya evangeliet. Med en ihärdighet, värd ett annat och bättre ändamål, ha särskilt de lätta och luftiga amerikanska trä- och putskonstruktionerna framhållits såsom de enda riktiga och effektiva. Försök ha också gjorts att införa och omplantera dem i vårt eget, på urgamla traditioner och kunskap i träets hantering så rikt försedda land, men hittills och väl även i fortsättningen med ringa framgång. Principen om träets ekonomiska utnyttjande har väl varit den riktiga, men det tekniska utförandet passar i regel ej vårt klimat, våra vanor och framför allt våra nog så berättigade fordringar på soliditet, på värmeisolering och på kapitalplacering i byggnadsobjekt med för våra förhållanden normal livslängd. De rörliga och ständigt skiftande förhållandena i det relativt hastigt växande amerikanska stadssamhällets yttre rayoner såväl som i landsbygdens kolonianläggningar och industriella centra ha föga motsvarighet i våra genom sekler långsamt växande eller stundom nära stillastående samhällen av olika typ.

Det faktum, att en jättestad som Chikago, som nämnts, på mindre än ett sekel växt ut från några blockhus vid Michigan till vad den nu är, torde giva en talande bild av förhållandena därute, och man inser, varför amerikanarna räkna med en livslängd av ett 10- eller 20-tal år för sina förstadshus och bygga därefter, medan vi räkna med 50- och 100-tal och måste behandla vårt bostadsproblem med hänsyn härtill.

Avskräckande exempel på »modern» byggnadsverksamhet — i dess sämsta bemärkelse — av inhemsk art ha vi nog och över nog runt om i landet i våra stationssamhällen och våra förstäder av äldre datum, föga tilltalande spår av järnvägarna såsom kulturbärare i bygder med sekelgamla, värdefulla byggnadstraditioner. Härmed vare dock icke sagt, att vi fortfarande skola trampa i våra gamla hjulspår tekniskt sett. Tvärtom! Men reformerna skola byggas på nationell grund inifrån och icke utifrån, annat än i den mån det med våra traditioner och våra berättigade anspråk är förenligt.

Så har också skett, kanske mest effektivt just inom träbyggnadstekniken, där standardisering och fabriksmässig tillverkning av goda byggnadstyper omsatts i resultat, som vi i stort sett lugnt kunna värdesätta högre än motsvarande produktion i något annat land, U. S. A. ej undantaget, såvitt mina erfarenheter giva vid handen.

Trä, tegel och betong som konkurrerande byggnadsmaterial i U. S. A. Betongkonstruktioner av olika slag, huvudsakligen hålstenar av cement, men även gjutna väggar (monolitkonstruktioner) samt s. k. unit-houses, sammansatta av standardiserade betongblock, ha på senare tider kommit in på byggnadsmarknaden. På grund av erfarenheter, som ungefärligen torde motsvara våra egna inom samma område, är det tills vidare endast hålstenarna, som på allvar kunna sägas konkurrera med teglet och träet. I Staterna liksom hos oss äro dock alltjämt trähusen de övervägande, vad enklare en- och tvåfamiljshus beträffar; 80 à 90 % av alla bostadshus av detta slag torde ännu i dag vara byggda av trä. Att så är förhållandet finner helt naturligt sin förklaring redan däri, att träet från koloniseringens första tider varit det lättast åtkomliga och lättast bearbetade materialet. Att träet ännu i dag odisputabelt håller sig i täten och kommer att så göra i generationer, vad nybyggnader beträffar, och detta särskilt, då det såsom hos oss gäller att ekonomiskt lösa den mindre bostadens byggnadsproblem, sammanhänger säkerligen i icke ringa mån med denna frågas karaktär av huvudsakligen ett arbetsproblem. Genom användandet av detta material framför andra minskas arbetsprestationerna å byggnadsplatsen och därmed byggnadstiden i allt högre grad, allt efter som möjlighet vinnes att ytterligare förarbeta materialet, från tillverkning av virkeselement (bräder, plank etc.) i avpassade längder, »millcutsystem», ända fram till produktion av »units», hela konstruktionsdelar av maximistorlek, båda alternativen gärna kombinerade med tillverkning av vissa inredningsdetaljer (skåp etc.) i form av helfabrikat.

Standardiserade, fabriksmässigt tillverkade trähus. Än i dag kan man få höra byggnadsfackmän här hemma fråga sig och andra, »om det verkligen blir billigare att bygga standardhus.» Detta enkla sätt att behandla problemet i fråga betyder i själva verket ingenting annat än ett ifrågasättande av den ekonomiska effekten av rationella produktionsmetoder, av tidsbesparing, system och kontroll inom byggnadsverksamheten. Låt oss emellertid icke av denna reflexion genast draga den slutsatsen, att ett standardhus alltid och under alla förhållanden måste bli billigare än en motsvarande byggnad utförd på vanligt sätt. Så osammansatt är dock icke bostadsbyggandets ekonomiska problem. För den, som vid undersökningar beträffande standardproduktionens effekt i U. S. A. önskar gå empiriskt till väga, lönar det sig icke heller att fråga första bästa »fackman», *om* det blir billigare att bygga standardhus. (Citationen betyder, att icke ens i U. S. A. äro alla byggnadsfackmän experter på standardhus.) Långt bättre då, om man vill taga saken generellt, att utgå från det faktum, att i U. S. A. och speciellt i Middle West och Västern såväl som i Kanada tillverkas standardiserade trähus fabriksmässigt i mycket stor skala och av en mängd olika företag. Som amerikanarna äro verkligt goda affärsmän, både säljare och köpare, torde man utan någon som helst tvekan kunna säga sig, att denna produktion lönar sig och att generellt sett standardhusen alltså bliva billigare och avsevärt billigare än andra dylika — om man någonsin känt sig behöva tvivla på den saken.

Tyvärr håller sig hela denna enorma produktion av mer eller mindre standardiserade bostadshus ännu i allmänhet på en relativt låg teknisk och arkitektonisk nivå. De senaste årens produktion visar dock givna, om än blygsamma, framsteg och här är det åter Colonial-arkitekturen, som synes komma att verka rensande och befriande.

Försäljningsvillkor vid leverans av standardhus. Vid köp av ena eller andra slaget standardhus äro, enligt mina erfarenheter, försäljningsvillkoren i regel kontant betalning. Kreditgivning i någon som helst form förekommer enligt uppgift icke i de större företagen. Däremot beviljas lättnader i form av rabatter etc. Sålunda äro betalningsvillkoren hos firman International Mill & Timber C:o, Bay City, Mich., följande:

Alt. I. 5 % kassarabatt vid full kontant likvid.

Alt. II. Vid deposition av 50 $ mottages borgen av bank för återstående belopp, att likvideras efter varans emottagande och vid uppvisande av fraktsedel.

Alt. III. Vid inbetalning av 25 % av leveranssumman inbetalas återstoden efter skedd leverans, utan bankgaranti.

Uteslutandet av kreditgivning i samband med försäljningen, vilket torde få betraktas som regel, talar — förefaller det — synnerligen kraftigt för konkurrensmöjligheten hos denna speciella gren av byggnadsverksamheten i U. S. A., och detta trots de tydliga brister i såväl tekniskt som konstnärligt hänseende, som till stor del vidlåda produktionen i fråga. Allt efter som förståelsen för god byggnadskonst växer hos den köpande publiken och därmed anspråken på bostadens soliditet och goda form, kommer dock säkerligen materialet att förbättras undan för undan, även om den kvalitetsstandard, som utmärker den fabriksmässiga byggnadsproduktionen i vårt land, icke kommer att uppnås och kanske ej heller är erforderlig med hänsyn till traditioner och skiljaktigheter i vanor och anspråk.

Material och virkesbehandling. Förutom de självklara avvikelser, som måste förekomma på grund av olikartat material och konstruktionssätt, kan tillverkningen av standardhus av trä i Staterna knappast sägas erbjuda något väsentligen för oss nytt och värt att taga efter. Tekniskt sett torde vår produktion få anses fullt jämbördig med den amerikanska. På grund av förekomsten i Staterna av utmärkta virkeskvaliteter i stora dimensioner, kanske också i rätt hög grad på grund av bristande hushållning med materialet, kunna fabrikerna leverera virke av här i landet knappast befintlig — och heller icke erforderlig — kvalitet. Uttrycket »dollar a knot» — en dollars böter för varje kvist, upptäckt av köparen i levererat material — är härvid

rätt betecknande. Virkets maskinella behandling är förstklassig, snickeritillverkningen av hög kvalitet. Däremot lämnar torkningsgraden ofta åtskilligt att önska. Övriga skiljaktigheter torde i stort sett få betraktas som motiverade av generella olikartade förhållanden här hemma och därute. Sålunda tillvaratages virkesavfallet vid tillverkningen i Sverige, medan däremot i Staterna avfallet i regel förbrännes (utan tillvaratagande av värmeeffekten).

Betong som byggnadsmaterial. Utvecklingen i U. S. A. av betongtekniken, tillämpad på mindre bostadshus, har i huvudsak sin motsvarighet i vårt eget land. Därute liksom här hemma är det betonghålstenarna (concrete blocks) som dominera, medan det mera sporadiska bebyggandet med unit-houses och monolithic-houses ännu icke kan anses hava lämnat experimentstadiet — vad framför allt ekonomisk effekt beträffar. Även andra utföringsformer än de ovannämnda Monolithic, Unit och Block förekomma.

Intet av dessa speciella utföringssätt synes sålunda ännu ha lämnat generella ekonomiska resultat av betydelse, jämförda med betonghålsten, trä och tegel. Detta är erfarenheter, som även föreligga i Europa, särskilt i England och, ehuru i mycket liten skala, också i vårt land. Propagandan för betongens införande i bostadsbyggandet drives som alltid i U. S. A. med mycken energi och tar sig ibland rätt klassiska uttryck. Sålunda kan man i en avhandling om bostadsbyggande för industrien få läsa, bland andra motiv för byggande av arbetarbostäder i betong, följande: »Arbetare, som bo i betonghus, njuta i särdeles hög grad av (»participate to a high degree in the enjoyment of») tryggheten, de goda sanitära förhållandena och trevnaden i fabriksbyggnaden av armerad betong, i vilken de arbeta.» Betonggolv rekommenderas såsom lämpliga för dans. Ingenting försummas, då det gäller business.

Amerikas »billiga hus». Amerikanska billiga bostadsbyggnaders allmänna anordning, konstruktiva detaljer och utrustning i övrigt torde, synes det mig, klart belysa den ofta uppställda frågan, varför amerikanarna bygga billigare än vi svenskar eller anses bygga billigare än vi. Våra fordringar på bostadsbyggnaders soliditet och livslängd, på deras värmeisoleringsförmåga och på utrustning och anordningar, svarande mot våra vanor och traditioner, äro icke identiska med amerikanarnas. Icke heller torde det vara klokt att för en i många fall åtminstone omdiskuterad billigare engångskostnad offra beprövade och erkända värden av annan natur, vilket återigen icke hindrar, att vissa detaljanordningar och material äro eller kunna bliva lämpliga att införas hos oss.

Finansieringsproblemet synes för egnahemsbyggaren i Staterna i regel något mera överkomligt än här hemma. Intresset från bankernas sida för kapitalplacering i småhus är relativt tillfredsställande, och ett flertal möjligheter till erhållande av lån på skäliga villkor står byggaren till buds. I regel räknas med följande långivare för en första inteckning å 50 à 60 % och med $4^1/_2$—5 % ränta:

1. Sparbanker (Savings Banks), som lagenligt få låna upp till 60 % av byggnadskostnaden. Provisionen icke över $^1/_2$ % och relativt lång lånetermin.
2. Liknande villkor lämnas av Title Insurance eller Trust Companies, som taga inteckningar, i regel emot 5 % ränta, efter en vanligen något mera liberal värdering än sparbankernas. Inteckningarna säljas sedan i marknaden med en garanterad ränta av $4^1/_2$ %. Lånet beviljas i regel på längre tid.
3. Försäkringsbolag (Insurance Companies) använda i stor utsträckning sina reservfonder till långivning mot första inteckning under ungefärligen ovan angivna villkor.
4. Genom egendomsagenter och mäklare kunna i regel lån erhållas mot varierande provision, vanligen 2—$2^1/_2$ %.

I detta fall beräknas byggaren kontant disponera belopp utöver första inteckning. Lån mot andra inteckning erhålles i regel ej under 6 % räntesats och mot en betydlig provision, vanligen 5—15 %. I vissa fall tager byggmästaren emot en andra inteckning i likvid, som han sedermera säljer till lägre pris. I övrigt stå mäklare eller speciella låneinstitutioner för »second mortgage» till förfogande mot i regel hög provision.

Dessa affärer i andra inteckning betraktas emellertid som mindre tillförlitliga och drivas ej av förstklassiga affärsmän.

En särskilt i västra staterna tillämpad finansieringsmetod är de s. k. »landcontracts». Denna metod förekommer vanligen vid försäljning av det nya hemmet fullt färdigt med tomt till spekulanten. Köparens kontanta insats är här endast 10 % av försäljningspriset; 50 à 60 % täckas av första inteckning i bank och återstående 30 à 40 % amorteras med 1 % per månad. Äganderätt erhålles först sedan denna balans avbetalts eller omsatts i en andra inteckning.

Byggmästaren-försäljaren, som ordnar affären, överlåter sedan detta »landcontract» med 20 % reduktion till någon firma, som specialiserat sig på dessa affärer och som eventuellt ingår avtal enligt samma grunder med ägaren-byggaren själv. Denne blir alltså i stånd att finansiera sitt byggnadsföretag med endast 10 % kontant insats. Detta låter ju synnerligen gynnsamt, men värderingen ökas i själva verket upp till 120 % av den normala kostnaden för tomt och byggnad, så att t. ex. 40 % av det värderade beloppet i själva verket motsvarar 48 % av verkliga kostnaden. I själva verket ökas kostnaderna med c:a 10 % för den, som bygger med endast 10 % kontant insats.

Som ett belysande exempel på, huru i själva verket ett egnahemsförvärv med ringa personlig insats ställer sig rent affärsmässigt, kan denna beräknade kostnadsökning av 10 % även för oss äga aktuellt intresse.

För en enskild egnahemsbyggare i Staterna, som disponerar endast en mindre del av erforderligt kapital, erbjudes emellertid den bästa möjligheten till erhållande av inteckningar av s. k. Building and Loan Associations, eller mera officiellt Corporative Savings and Loan Associations. Ehuruväl dessa Associations torde vara förut refererade, må här några aktuella detaljer återgivas, meddelade från N. Y. State och Metropolitan League of Savings and Loan Associations, New York City.

Idén till dessa egnahemslåneföreningar överfördes från England till Philadelphia för nittio år sedan. För närvarande äro mer än 4½ miljoner män och kvinnor medlemmar; mer än en miljon amerikanska hem beräknas ha inköpts med hjälp av lånemedel härifrån. Omkring 2½ miljarder $ av lånemedel äro f. n. placerade uti inteckningar i små bostadshus.

Dessa sammanslutningars ändamål är att för personer av mindre ekonomisk valör underlätta finansieringen av egnahemsbygget. För detta ändamål kan upp till 80 % av byggnadsvärdet utlånas enligt lag.

För medlemskap erfordras endast en primär insättning av 1 $. Medlemmarna äro dels »Investors» (insättare), dels »Borrowers» (låntagare). De förra insätta medel i regel i avsikt att i framtiden förskaffa sig ett eget hem, alltså övergå till Borrowers. På insättningarna, som äro av varierande belopp ända från 2 $ per månad, erhålles minst 4½ % ränta och samtidigt avsättes till en garantifond, avsedd att täcka eventuella förluster å intecknad egendom, som gått i konkurs. Riskerna anses dock, och ha visat sig vara, obetydliga. Egnahemsbyggaren amorterar sin inteckning med 6 %, och å dessa inbetalningar erhålles sparbanksränta — en ytterligare säkerhet för långivaren. Lånens amorteringstid är högst tolv år med goda avbetalningsvillkor.

Låneföreningarna äro av kooperativ natur och av bolagsform. Varje medlem äger andelar eller del av andelar till 100 eller 200 $ valör. Tre former av penningplacering erbjudes »Investors»:

a) »Installment shares», som förvärvas genom inbetalning av 1 $ per månad för varje aktie. Utdelning 5 % eller upp till 6 %.

b) »Savings shares», där inbetalning kan ske efter råd och lägenhet, när och hur litet som helst. Ränta 4½ % eller högst 5 %.

c) »Income shares», avsedda för inbetalning av större summor kontant. Ränta 4½ % till 6½ %.

Uttagning av insatta medel beviljas i regel omedelbart vid uppsägning. Större inteckningsbelopp än 10 000 $ utlånas i regel icke. Genom insättning enligt ovan skapas så småningom av den mindre bemedlade en fond, som berättigar honom att i tur och ordning eller eventuellt efter lottning erhålla byggnadslån på ovan angivna villkor.

Vad åter finansieringen av större bostadsbyggnadsföretag beträffar, kommunala eller vanligen industriella, tillgripas i Staterna i regel de även i Europa vanliga metoderna, från av kommun eller arbetsgivare — enskild eller ett flertal — organiserade byggnadsbolag till Copartnership-housing efter engelskt föredöme, det senare dock en relativ nyhet.

En ingående kritisk redogörelse för redan utförda eller företagna finansieringsalternativ finnes publicerad i en artikel i American Architect, New York. The Architectural and Building Press, Inc. Rubriken är: »Planning and financing the industrial housing project, by Arthur F. Clough».

Ett aktuellt lagförslag. Ovan refererade låneföreningars (B. and L. Associations) folkliga karaktär och den populära och socialt betydelsefulla uppgift, för vilken de arbeta, ha gjort, att de kraftigt stödjas från statligt och kommunalt håll. Här ute liksom i Sverige inser man väl vikten framför allt annat av kreditfrågans ordnande, och härtill syftar ju verksamheten i fråga.

Vid tiden för mitt besök i Washington förelåg till behandling i kongressen ett lagförslag, berörande vissa åtgärder till lättande av bostadsbristen: »The housing shortage». Förslaget fördes fram av senator Calder, N. Y., ordförande i vederbörande kommitté. Genom senator Lenroots vänliga bemedling fick jag tillfälle att vid ett personligt sammanträffande med Mr. Calder diskutera ifrågavarande lagförslag i vissa delar och härmed sammanhängande frågor. I lagförslaget föreslås märkliga åtgärder, delvis berörande finansieringsfrågan. Sålunda föreslås en påbyggnad och vidare utveckling av Building and Loan Associations därhän, att dessa skulle sammanslås distriktsvis till »Home loan Banks» för att möjliggöra anskaffande av kapital genom utsläppande av obligationer, »Bonds», med deponerade inteckningar som säkerhet. Kapitalet skall användas till uppförande av nya egnahem. Obligationerna förutsättas skattefria.

Vidare föreslås, ehuru med uttryckligt betonande av åtgärdens karaktär av tillfällig nödfallsutväg, skattefrihet för inteckningar i bostadshus till ett belopp av högst 40 000 $ för varje enskild innehavare av inteckning.

Följande uttalande av Mr. Calder i motiveringen till denna detalj av lagförslaget torde karakterisera denne socialt intresserade amerikanares synpunkt på bostadsfrågans finansiella problem: »Är det icke klokare att på detta sätt öppna vägen för privat kapital och privat företagsamhet än att riskera möjligheten av direkta kommunala och statliga bidrag till egnahemsbyggare, såsom i England och Frankrike, med all dess åtföljande byråkratism och risk för de allmänna medlen?»

Stadsplaner.

Planläggningen av amerikanska bostadssamhällen erbjuder ju en hel del karakteristiska moment, särskilt vad äldre anläggningar beträffar. Tillräckligt torde också ha skrivits om de raka, tröstlösa gatorna, de ändlösa, monotona raderna av byggnader, lika som bär etc.

Här liksom beträffande bostadsplanerna kan emellertid, vad moderna anläggningar beträffar, en betydande »europeisering» iakttagas. Anspråken på liv och omväxling i

gatu- och kvartersplaceringen och i byggnadernas utformning göra sig redan gällande. Dock lyckligtvis icke så, att man härute återfinner den nästan akademiska strävan efter pittoreska gatulinjer och listigt utformade öppna platser, efter krökar och kurvor även i plan terräng, vilka utmärka den tyska stadsplanekonst, som bildat skola, numera visserligen väsentligt reformerad, även hos oss. Mot den sortens akrobatik reagerar amerikanen i kraft av sin »practical sense».

Vad användningen av likformiga byggnadstyper beträffar, torde nog de moderna amerikanska arkitekterna, liksom en och annan svensk medborgare, ha fått upp ögonen därför, att det icke är likformigheten i och för sig, utan resp. byggnadstypers proportioner, färg och form, deras gruppering och placering, som avgör, huruvida totalintrycket av en husgrupp, ett gatuperspektiv, en fågelvy över samhället blir av godo eller ondo. Likaledes torde det för initierade stå klart, att högsta konstnärliga verkan härvidlag nås just genom väl avvägd gruppering av måttligt standardiserade, i sina huvuddrag likformiga byggnadstyper.

En påtaglig olägenhet, som vidlåder äldre och även vissa nya stadsanläggningar i Amerika och speciellt Kanada, är den allmänt förekommande alltför stora gatubredden inom glest bebyggda områden.

Några uppgifter från Kanada torde vara av intresse. De första kolonisternas strävan var att undvika sammanhopningen i städerna i »gamla landet», och man planerade de nya städerna på prärien med väldiga gatubredder och sparade ej heller på öppna platser. I medeltal är gatuarealen för kanadensiska städer ungefär 33 % och i vissa fall ända upp till 45 %, och här är icke fråga om förnäma trädgårdsstäder, utan om småstäder av vanlig typ. I ett litet gruvsamhälle äger staden av 220 acres totalareal 108 acres i gator och offentliga platser.

Med de moderna fordringarna på körbanans behandling för motortrafik blir anläggnings- och underhållskostnaden för dessa gator alltför hög, och slöseriet med mark för gator måste neutraliseras genom sammanpressning av tomterna. Häri ligger säkerligen till stor del anledningen till den även i Staterna karakteristiska sammanpressningen av bostadshusen på smala gatufronter. Över huvud taget bli de allmänna kostnaderna för avlopp, vatten, gång- och körbanor alltför höga i proportion till det kapital, som under dessa omständigheter kan nedläggas av tomtägaren på hans bostadshus.

En speciell anledning till förekomsten av denna typ av »förvuxna» städer är den starka markspekulationen i pionjärsamhällena. Så hava de båda kanadensiska städerna Calgary och Edmonton — om c:a 60 000 invånare — en areal av mer än 40 square miles, större än engelska städer med mer än en miljon invånare. Runt om Vancouver i British Columbia har tomtindelats ett område, som enligt uppgift anses rymma en avsevärd del av Kanadas nuvarande befolkning. Liknande förhållanden, om än ej i sådan skala, torde återfinnas mångenstädes i U. S. A.

Vad trafikledernas, kvarterens och tomternas tekniska behandling beträffar, torde därom åtskilligt vara bekant. Onekligen erbjuda de fria, oinhägnade, gräsbesådda byggnadstomterna med sina förträffliga cementgångbanor en tilltalande anblick. Men så är också grannsämjan mer än ett teoretiskt begrepp i det nya landet, och cementgångbanorna kräva en avsevärd anläggningskostnad. Icke heller har idyllen bakom planket ännu för oss mist sitt behag. Och vi arbeta ju på vissa håll energiskt på den gamla svenska småstadsgatans renässans.

Den asfalterade breda avenyen på betongunderlag — eller helt utförd i betong — med gräsbesådda, trädplanterade, betongkantade och med cementgångbanor försedda trottoarer lärer väl tills vidare få förvisas till dessa ekonomiskt lyckligare nejder. Därtill torde steget från fältstenen och lervällingen vara väl ansträngande. Intressant är emellertid att konstatera den långt genomförda användningen av betong för skilda ändamål — ända till lyktstolparna på gatan samt solvisare och bänkar i parkerna.

De äldre amerikanska städerna förete som bekant icke mycket av genomtänkt plan och reglerat bebyggande. Ett »Downtown» är emellertid oundvikligt, ett affärscentrum,

där trängseln på trottoarerna och biltrafiken helst bör ha stegrats till den punkt, där åtminstone all möjlighet till biltrafik upphör. Om möjligt prydes denna del av staden, av vars uppgifter den att giva ett intryck av »hustle» säkerligen är den icke minst viktiga, av en eller flera »skyscrapers» eller i alla händelser åtminstone någon byggnad, tillräckligt hög att bryta harmonien i en eljest relativt jämn och måttfull gatufront. Från småstadens »Main street», vars stolthet är en »Department store» av flera våningars höjd, genom hela skalan av större samhällen upp till verkliga storstäder, som New York, Chikago, Philadelphia, San Francisco etc., återfinner man detta byggande i höjden, i mer eller mindre grad motiverat av huvudsakligen privatekonomiska intressen, och i övrigt realiserbart endast i ett land med en långt driven överskattning av individuell självbestämmanderätt, som i detta fall utan tvivel varit och är till våda för samhället i dess helhet, åtminstone efter europeiska begrepp. Därtill kommer så, att tack vare bristande byggnadslagstiftning höga och låga byggnader fritt byggas om varandra och ofta utan hänsyn till belägenhet. Så t. ex. kan man i Detroit, Mich., få se General Motors jättelika 35 våningars byggnad — »med hänsyn till golvareal den största affärsbyggnad i världen» — utplanterad på ett område, i huvudsak bebyggt med villor i två våningar och på öppna tomter. Och vad den oerhört pittoreska och i vissa belysningar strålande fantastiska »The skyline» på Manhattan innesluter av vrångbilder av ett välordnat samhälle, torde stå klart för alla dem, som fått tillfälle kasta ett kritiskt öga bakom dessa Potemkinskulisser. Här ute i det »nya landet» finnes dock så mycket av jäsande ekonomiskt liv, av intensiv och oerhört snabb utveckling i äldre och nya samhällen och av anhopning av människomassor, att man förstår de åtminstone till en viss grad berättigade ekonomiska och trafiktekniska krav, som åstadkommit denna samhällets koncentration i horisontalplanet och vertikala expansion. Men — vestigia terrent.

Alltmer har emellertid i U. S. A. förståelsen vuxit för stadsplanens och byggnadsordningens allt annat dominerande betydelse för samhället. På detta område liksom för bostadstypernas utformning har givetvis »War-housing» varit av största betydelse. Reformsträvandena beträffande stadsplaneringen ha särskilt tagit sig uttryck i begreppet »zoning», som innebär en del av huvudprinciperna i stadsplanarbetet: samhällets indelning i affärs-, industri-, bostadsdistrikt etc. samt regler och förordningar angående bebyggandet, såsom fastställande av tomtareal för bebyggande, byggnadshöjder och även vissa föreskrifter angående byggnadens ändamål och utnyttjande. Allt detta innebär ett oerhört kraftigt och betydelsefullt ingripande i det amerikanska samhällets förr så obundna tillblivelse och växande. Sådana byggnadsbestämmelser tillämpas nu i många städer i U. S. A. och upprätthållas på laglig väg.

Exempel på goda stadsplaneprojekt äro Buckman village, Ph-a, Atlantic Heights, Portsmouth, N. H. samt Newburgh, N. Y. Alla dessa samhällen, vilka undertecknad besökt och studerat i detalj, äro anlagda av Emergency Fleet Corporation.

Standardisering, tillämpad på byggnadsmaterialet, byggnadstyperna och på samhällsbyggandet.

Oaktat intensiv statlig byggnadsverksamhet under kriget råder även i Förenta staterna alltjämt på många håll stark bostadsbrist. Att så är förhållandet, trots den avsevärda ökningen i bostadsbeståndet under kriget, finner bl. a. sin förklaring däri, att nyanläggningarna till stor del utfördes vid de stora ammunitionscentralerna och varven vilka numera till största delen nedlagts såsom obehövliga, med därav följande återinvandring till äldre bostadsplatser.

Redan vid bostadsbyggandet under kriget tillämpades av resp. statliga organisationer långt gående standardiserings- och typarbete. Det gällde ju att med största snabbhet

och god effekt anlägga hela samhällen på ofta fullt obruten terräng. Härigenom skapades också tillfällen till utförande av ända in i detaljerna rationellt planerade anläggningar. Framstående erfarna arkitekter och ingenjörer skötte härvid på speciellt uppdrag allt projekteringsarbete, varvid typarbete och fullt standardiserad, enhetlig detaljbehandling genomgående tillämpades såväl vid projekteringsarbetet som å byggnadsplatserna. Resultatet av detta arbete i standardiseringens tecken har i stort sett blivit synnerligen gott och torde i hög grad ha givit impulser till den uppryckning beträffande bostadsanläggningar i allmänhet, som för närvarande karakteriserar detta arbetsfält.

Yorkship village, Philadelphia, är ett av de konstnärligt, ehuru kanske icke ekonomiskt, mest lyckade av dessa moderna amerikanska samhällen, som fullt rustade för alla faser av socialt liv fullväxta stampats fram ur en jungfrulig terräng. En lugn och ökonstlad tegelarkitektur, representerad av ett fåtal enhetliga typer för bostadshus samt en och annan offentlig byggnad i samma material, präglar denna sällsynt helgjutna och dock så pittoreska anläggning, där på ett slående sätt visats, vad dugliga arkitekter och ingenjörer kunna åstadkomma genom skicklig behandling av bostadstyper, strängt standardiserade och av genomgående enhetligt material. Genom en ekonomisk, väl avvägd disposition av gatunätet, vackert utformade öppna platser och framför allt en riktig placering av byggnadstyperna har här vunnits en helhetsbild av trevnad, reda och harmoni, vartill man med utpräglat individuell behandling av bostadsenheterna knappast lärer kunnat uppvisa ett motstycke.

Av uppgifter från anläggningens arkitekt och andra med liknande uppgifter sysselsatta, erfarna arkitekter framgick klart, att standardisering och typarbete i hög grad underlättat och över huvud taget möjliggjort genomförandet av de krävande och mycket intressanta stadsanläggningsuppgifter, som krigstiden medfört, och som i många fall lösts på ett icke minst ur konstnärlig synpunkt mönstergillt sätt.

Bland andra exempel på anläggningar från samma tidpunkt, där likaledes typarbetet givit synnerligen goda resultat, må nämnas Newburgh nära West Point vid Hudson River, planlagt för huvudsakligen trähus. Planläggandet och utförandet har här likaledes skett i statlig regi. Liknande karakteristiska och förstklassiga anläggningar, särskilt framstående ur ekonomisk synpunkt, äro ett par av privata industriföretag anlagda bostadssamhällen i närheten av Boston. Det ena är Shawsheen Village, Andover, och det andra Indian Hill, utfört av The Norton Company, Worcester, Mass. Båda ha tillkommit på grund av tillverkningens utvidgande under krigskonjunkturen.

Andra anläggningar under statlig regi, vilka av mig ingående studerats, äro Lowell, Mass., samt Atlantic Heights, Portsmouth, Mass. (arkitekter Kilham & Hopkins), vidare Buckman Village, Sun Hill samt Union Park Wilmington, samtliga nära Philadelphia och Davenport, Iowa. Alla dessa äro av intresse ur standardiseringssynpunkt.

Betydelsen för bostadsfrågans lösning i Förenta staterna av en genomförd standardisering inses väl i landet även på officiellt håll. Den nya chefen för Department of Commerce, Mr. Hoover, framstående tekniker och utomordentlig organisatör, välkänd även i Europa, har som främsta punkten i sitt arbetsprogram för bostadsfrågans lösning upptagit just standardiseringen. Man hade emellertid inom detta departement intill hösten 1921 tillsvidare endast sysslat dels med insamling av statistiskt material, dels och särskilt med att söka åstadkomma någon reda och enhetlighet i byggnadsordningarna för de olika staterna, det första och grundläggande steget till förenhetligande standardiseringsarbete i större skala. Nyligen har emellertid på Mr. Hoovers personliga initiativ inom departementet organiserats en »Division for simplified practice», som i samarbete med förutnämnda centrala standardkommitté särskilt kommer att arbeta för förenkling och förenhetligande inom produktionen, icke minst på byggnadsområdet. I samarbetet mellan Mr. Hoovers departement och »American Engineering

Standards Committee» deltager även »The Institute of American Architects» — helt visst till samtliga parters fördel.

Att draga direkta paralleller mellan standardiseringsarbetet här i Sverige och i Förenta staterna torde icke löna sig. Därtill är bl. a. skillnaden i dimensioner och distanser allt för betydande. För denna kontinent, som rymmer så många folkraser och vars klimat skiftar från arktiskt till tropiskt, kan ej gärna användas samma synpunkter och tillämpas samma arbetsmetoder som för oss i vår begränsade vrå av världen. Författaren av dessa rader fick emellertid tillfälle att vid ett sammanträffande med Mr. Hoover personligen redogöra såväl för vårt svenska statligt understödda standardiseringsarbete inom byggnadsmaterialindustrien som för de resultat, vilka på enskilt initiativ vunnits med hänsyn till byggnadshantverkets industrialisering, och hade därvid glädjen lyssna till Mr. Hoovers oförbehållsamma erkännande av vad som här i landet redan åstadkommits samt av de synpunkter och riktlinjer, som lagts till grund för vårt standardiseringsarbete.

Erfarenheterna från ett halvt års undersökningar, utförda av författaren i Förenta staterna och Kanada, kunna i stort sett väl anses bekräfta riktigheten av det motto, som funnit användning vid det svenska standardiseringsarbetet inom bostadsproduktionen: »Genom standardisering och typarbete går vägen till förenkling, förbilligande och förbättring.»

Några organisationer, som jämte Department of Commerce arbeta för »better housing».

Visserligen ha de organisationer, som under krigstiden handhaft den storslagna statliga bostadsproduktionen, U. S. Housing Corporation och U. S. Shipping Board, numera till stor del avvecklats och därmed ett ur många synpunkter intressant arbete efter stora linjer måst avbrytas — det enda riktiga emellertid från ekonomisk synpunkt, sedan normala förhållanden inträtt — men impulserna från denna verksamhet ha omsatts på många håll, till fromma för producenter och byggande publik och icke minst för arkitekterna själva.

Till befästande av vad som sålunda vunnits och för vidare reformarbete verkar, utom Department of Commerce, jämväl United States Chamber of Commerce i samarbete med lokala handelskamrar runt om i Staterna och närmast genom dess »Civic Development Departments Housing Bureau». Dess närmaste arbetsuppgift är, utom ren propaganda för saken, att upplägga och ordna en välbehövlig statistik över »Housing» i amerikanska städer. Tre publikationer »Housing Companies», »A Housing Program» och »The Building Situation» lämna värdefulla upplysningar i bostadsfrågan.

Bland enskilda sammanslutningar är, utom National Housing Association, N. Y., särskilt Home Owners Service Institute, New York City av intresse. Denna sammanslutning startades i samband med »Own your Home Expositions» år 1921 i New York och Chikago. Ledningen handhaves av de ledande männen i Amerikas Own your Home-movement, och lämnas upplysningar och råd till medlemmarna dels personligt, dels genom publikationer, av vilka »Home Building Plan Book» är en. Ett större antal broschyrer, utgörande handledning inom olika delar av bostadsbyggnadsfrågan, tillhandahållas medlemmarna. Mot en avgift av 5 $ erhålles ett års aktivt medlemskap, varigenom samtliga publikationer erhållas utan extra kostnad, jämte avgiftsfri konsultering.

Intresset för problemet *den enklare bostaden* hos arkitektkåren i gemen har bl. a. kristalliserat ut i organiserandet av Architects Small House Service Bureau of the U. S. A. Organisationen i fråga är en förening av praktiserande arkitekter, avsedd att verka för en förbättring av produktionen av mindre bostadshus i U. S. A., deras projektering och utförande. För detta ändamål utarbetas ritningar och övriga

handlingar till bostadstyper mot viss ersättning — 25 till 30 $ — per typ, varjämte råd och upplysningar lämnas till dem, som bygga efter dessa förslag.[1] Organisationen består dels av en ledande central korporation, »Small House Service Bureau of the United States, Inc.» under kontroll av the American Institute of Architects, dels av lokala föreningar, »Regional Bureaus», vilka arbeta lokalt inom var sitt distrikt, med ett mindre rörelsekapital och begränsad utdelning, enligt uppgift 8 procent. Överskjutande medel nedläggas i nya arbeten. Dessa Regional Bureaus, av vilka ett flertal redan äro i verksamhet, äro avsedda att upprättas över hela U. S. A., som för detta ändamål indelats i tretton distrikt.

Organisationen, omfattande som den är och av en viss affärsmässig prägel, synes särskilt lämplig för Amerika och amerikanarna och för det oerhört stora, splittrade och svåråtkomliga arbetsfältet där ute. Ehuru idén i och för sig icke direkt är av intresse för oss — vi ha ju redan ett för oss lämpat reform- och propagandaarbete i full gång med deltagande från stat, kommun, industrier samt enskilda företag och sammanslutningar — är det dock vissa drag i detta amerikanska arbete i bostadskulturens tjänst, som torde vara värda vår uppmärksamhet, i synnerhet som motsvarigheter icke äro svåra att finna på ett och annat håll i arbetet här hemma. Främst är det typarbetet och standardiseringsprincipen, som här rätt energiskt tillämpas. Man har dock ej ännu i Staterna kommit så långt som hos oss, när det gällt att tillgodogöra sig massproduktionen i reformarbetets tjänst. Steget från typritningen till typbyggnaden fullt färdig är alltjämt präglat av risker och ovisshet, så länge den enskilda byggherren endast har ritningen till ledning vid utförandet. Men klart är ju också, att redan omhändertagandet av projekteringsarbetet från fackkunnigt håll är av största betydelse.

Ett annat karakteristiskt drag är prägeln av privat affärsföretag, med omkostnaderna betalda genom icke alldeles oväsentliga avgifter, 30 $ för arbetsritningar etc. till en mindre bostadstyp. Detta motsvarade vid tiden för min vistelse i U. S. A. ungefär 120 kr., vilket torde vara mer än mången svensk byggherre vill finna sig i att betala för en så underskattad produkt som en ritning till hans blivande hem — om han ens anser sig böra betala något.

Ännu en detalj i arbetet har förut påpekats och understrukits, nämligen samarbetet med producenter och leverantörer, så lyckligt genomfört i ovan refererade arbete: »How to plan etc.»

Det är med en stark känsla av svårigheten att på den korta tiden av fem å sex månader genomtränga och överblicka föreliggande studieuppgift, som denna redogörelse härmed överlämnas. Blandningen av ny och gammal kultur återspeglas i oändliga skiftningar inom det amerikanska bostadsbyggandet. Man har här att räkna med å ena sidan en äldre kultur, överflyttad från snart sagt alla gamla världens raser och nationer, och å den andra med rent primitiva element från ursprungliga och ännu aktuella nybyggar- och koloniseringsepoker på amerikansk jord. Fråga är väl till och med, om syntesen här är motiverad, om man med mera rätt kan tala om »amerikansk» än om motsvarande »europeisk» bostadskultur — ett begrepp, som i detta sammanhang knappast kan sägas ha vunnit burskap. Och är det över huvud taget riktigt att jämföra amerikansk och svensk bostadsbyggnadskonst? Alltför ofta, synes det, förbiser man här hemma i diskussionen om »amerikanska» konstruktioner, bostadsplaner, inredningsdetaljer etc., att Amerika, ehuru visserligen i huvudsak enspråkigt liksom Europa, är en världsdel på gott och ont, sammansatt av skiftande element, som i viss mån leva ett liv för sig. Icke sällan har man här hemma refererat »amerikansk

[1] I detta sammanhang må erinras om publikationen »Typritningar till en- och tvåfamiljshus med småhägenheter», som år 1922 utgivits av Statens Byggnadsbyrå. (Anm. av redaktören för Sociala Meddelanden.)

byggnadskonst», om också icke som den blinde, så dock i betänklig grad som den färgblinde om färgen. Visserligen ha de första upptäcktsresandenas energiska uppmaningar att genast införa den eller den oerhört ekonomiska amerikanska konstruktionen eller underbara inredningsdetaljen småningom undan för undan ersatts av eftertankens i detta fall ganska hälsosamma blekhet. Ännu återstår dock säkerligen rätt mycket upplysnings- och upprensningsarbete, innan vi mera allmänt börja värdesätta vad vi äga av ålder och vad vi själva skapa av positivt nytt just på bostadsbyggnadsområdet.

Varnande röster från fackmän ha också på det yttersta i dessa dagar höjts mot lovprisandet av »det billiga amerikanska huset» och detta i viss mån med rätta. Men att härav sluta, att vi endast ha att bygga så, som vi själva och våra fäder och förfäder gjort i långa tider intill nu, det vore ett lika stort misstag som ett okritiskt upptagande från utlandet av för oss icke helt lämpliga metoder. Låt oss studera andra nationers organisation och metoder inom facket, låt oss undersöka, väga och jämföra. En eller annan detalj kan vara eller bli av värde för oss, och mycket kan vara av intresse, utan att därför direkt lämpa sig för införande i vårt eget land. Blicken vidgas, sinnet för objektiv kritik skärpes, kunskaperna ökas, liksom det nationella självförtroendet och respekten för de delar av vårt eget arbete, av vår egen produktion, som befinnas stå sig inför jämförelsen. Allt detta och mycket mera står att vinna genom studieresor i främmande land — om de personliga förutsättningarna finnas hos den resande och sökande.

Själv har jag alltför väl känt främlingskapets handicap inför det oändligt rika och skiftande material, som mött mig därute, inför olikheterna i klimat, naturtillgångar, vegetation, rasegenskaper, vanor, traditioner — allt detta, som skapar och reglerar en bostadskultur av högre eller lägre art.

Tack vare mina amerikanska vänners och kollegers välvilliga intresse och våra svenska statliga representanters hjälpsamhet har emellertid i alla händelser ett synnerligen rikhaltigt och gott material kunnat hopbringas — vilket jag hoppas i fortsättningen få tillfälle att än mera ingående utnyttja. Det är en sammanfattning av mina erfarenheter — i kritisk belysning och ställd i relation till vad som utförts och utföres i vårt eget land — jämte utdrag ur samlat material, som härmed framlägges. Må det också tillåtas mig att här uttala min på personliga intryck grundade åsikt om vad som i Amerika och inom facket i särskilt hög grad för oss svenskar är att iakttaga och så gott sig göra låter efterfölja, nämligen: den friska företagarandan, motviljan mot byråkrati och överorganisation och alltför långt gående statligt ingripande, det sakliga intresset och tillfredsställelsen över nya uppslag och landvinningar inom facket — även när de icke bereda egen ära eller inkomst, och slutligen — och icke minst — uppskattningen av eget land och vad som där uträttas av gott och värdefullt.

Meddelanden från socialattachéerna.

Arbetsförmedlingens lagliga reglering i Tyskland.

Efter många års förberedelser har numera den tyska offentliga arbetsförmedlingen blivit ordnad genom en särskild lag av den 22 juli 1922. Denna lag är av mycket omfattande natur, varför jag här nöjer mig med ett referat av de väsentligaste bestämmelserna i densamma.

Arbetsförmedlingen bygges upp i tre instanser:

a) De lokala arbetsförmedlingsanstalterna (»Öffentliche Arbeitsnachweise»);

b) Landsanstalterna för arbetsförmedling (»Landesämter für Arbeitsvermittlung»);

c) Riksanstalten för arbetsförmedling (»Reichsamt für Arbeitsvermittlung»).

De lokala arbetsförmedlingsanstalternas uppgifter äro enligt § 2 dels arbetsförmedling för arbetare och affärsanställda, dels medverkan vid genomförande av offentlig understödsverksamhet för arbetslösa. Dessutom äro förmedlingsanstalterna auktoriserade och kunna av de enskilda staternas högsta myndigheter förpliktas att utsträcka sin verksamhet till att giva råd vid yrkesval och att förmedla lärlingsplatser. Riksarbetsministern kan dessutom tilldela arbetsförmedlingsanstalterna andra uppgifter för arbetsmarknadens reglering och i synnerhet fordra deras medverkan för anskaffandet av arbetstillfällen samt beträffande omsorgen om dels sådana personer, vilkas arbetskraft är nedsatt, dels vandrande arbetare. Även de enskilda staternas högsta myndigheter och med deras medgivande de kommuner, som upprätta och underhålla anstalterna, kunna tilldela anstalterna liknande uppgifter.

En arbetsförmedlingsanstalt skall upprättas inom och förvaltas av varje kommun eller kommunalförbund. Är arbetsförmedlingen upprättad gemensamt för ett större antal kommuner, så bestämmer den högre landsmyndigheten, i vissa fall riksarbetsministern, vilken kommun, som skall handhava förvaltningen. För varje anstalt skall ett förvaltningsutskott bildas, bestående av anstaltens ordförande och minst tre arbetsgivare och tre arbetstagare såsom ledamöter. Bland ledamöterna skola även kvinnor hava säte. Kommunen är berättigad att till förvaltningsutskottet delegera särskilda ombud med rådgivande uppgift, men deras antal får icke vara större än antalet arbetsgivare och arbetstagare. Representanter för arbetsgivarnas fackliga föreningar gälla såsom arbetsgivare och representanter för arbetstagarnas fackliga föreningar såsom arbetstagare. För ordföranden såväl som för samtliga ledamöter skola suppleanter utses; ordföranden med suppleant tillsättes av kommunen. Han får varken vara arbetsgivare eller arbetstagare. Hans uppgift är att sköta förmedlingsanstaltens förvaltning på uppdrag av kommunen. Vid utseendet av ledamöterna och deras suppleanter är kommunen bunden vid det förslag, som arbetsgivarnas och arbetstagarnas ekonomiska föreningar inlämna. Föreligga flera förslagslistor, så skola arbetsgivarmandaten fördelas med hänsyn till det antal arbetstagare förslagsställarna sysselsätta, samt arbetstagarmandaten efter det antal medlemmar vidkommande organisationer ha inom förmedlingsanstaltens arbetsområde. Kommunen skall i båda fallen taga lämplig hänsyn till minoriteternas rätt. Ha inga förslagslistor inlämnats, är kommunen fri i sitt val av lämpliga representanter för arbetsgivare och arbetare. Såsom ledamöter kunna endast tyska undersåtar fungera, vilka uppnått en ålder av minst 24 år och äga medborgerligt förtroende. De måste emellertid ha vistats eller varit sysselsatta minst sex månader inom det område, för vilket anstalten upprättats. De utses för en tid av tre år och erhålla ingen lön; dock kan kommunen bevilja dem skäligt dagtraktamente för deltagande i sammanträdena samt ersättning för eventuellt uppstående reseomkostnader.

Förvaltningsutskottet bestämmer principerna för arbetsförmedlingens verksamhet och fastställer dess arbetsordning samt avgör besvär mot arbetsförmedlingens ledning.

Landsanstalterna upprättas för de enskilda staternas områden eller för provinser eller andra större distrikt. Enskilda stater kunna också besluta upprättandet av en gemensam landsanstalt, antingen för hela sitt område eller också för större ekonomiskt sammanhängande distrikt, vilka tillhöra flera stater. Upprättandet av landsanstalter tillkommer de enskilda staternas regeringar, vilka utfärda härför nödiga författningar. Organisationen är ungefär densamma som för de lokala förmedlingsanstalterna med den skillnaden, att arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanterna skola vardera utgöra 4 till antalet samt att dessutom 4 representanter skola finnas för de kommuner respektive kommunalförbund, som inom landsanstalternas område upprättat förmedlingsanstalter. Förslagsrätten till arbetsgivarrepresentanter har arbetsgivargruppen, till arbetstagarrepresentanter arbetstagargruppen i distriktsnäringsrådet. Även bland dessa ledamöter skola kvinnor finnas. Landsregeringen är berättigad att sända ombud till förvaltningsutskottet enligt samma grundsatser, som gälla för de kommunala förmedlingsanstalterna.

Landsanstalternas uppgift är att följa arbetsmarknadens utveckling och främja utjämningen av tillbud och efterfrågan mellan de enskilda arbetsförmedlingsanstalterna. De kunna i övrigt antingen på eget initiativ eller efter direktiv från högre myndighet utsträcka sin verksamhet även till rådgivning vid yrkesval och förmedling av lärlingsplatser. Såväl riksarbetsministern som de enskilda staternas regeringar kunna även giva dem andra uppgifter för arbetsmarknadens reglering.

Landsanstalterna äro berättigade att av kommuner och kommunalförbund, handels-, hantverks- och lantbrukskammare, sjukkassor och sjukkasseförbund samt av fackliga organisationer av arbetsgivare och arbetstagare eller andra liknande organ inhämta upplysningar om arbetsmarknadens läge.

Riksanstalten för arbetsförmedling är högsta instans och har uppsikten över lagens efterlevnad. Den skall följa arbetsmarknaden inom hela riket och reglera utjämningen av tillbud och efterfrågan mellan rikets olika delar. Tillsammans med sitt förvaltningsråd och efter att ha inhämtat yttranden från de offentliga yrkesrepresentationerna och ekonomiska föreningarna utfärdar riksanstalten allmänna grunder för rådgivning vid yrkesval och förmedling av lärlingar samt utövar i samråd med de enskilda staternas regeringar den fackliga uppsikten över denna verksamhet i landet. Riksanstalten skall ävenledes i samråd med de enskilda staterna reglera och övervaka värvandet, förmedlingen och sysselsättningen av utländska arbetstagare. Såvida fackavdelningar upprättas vid riksanstalten, kommer också arbetsförmedling att ingå i dess uppgifter. Andra uppgifter kan riksarbetsministern i samråd med riksregeringen och riksrådet och med förvaltningsrådets godkännande giva riksanstalten.

Riksanstalten har sitt säte i Berlin och står under riksarbetsministerns uppsikt. Den består av en president jämte ett erforderligt antal tjänstemän, varibland även skola finnas kvinnor, som äro sakkunniga inom arbetsförmedlingsväsendet. Ett förvaltningsråd skall bildas, bestående av presidenten såsom ordförande och av representanter för offentliga organ samt arbetsgivare och arbetstagare, bland vilka minst en kvinna skall finnas. Antalet representanter för offentliga korporationer, arbetsgivare och arbetstagare skall vara lika och minst 4 av var grupp. Dessutom kunna sakkunniga, även kvinnor, kallas såsom ständiga rådgivare i förvaltningsrådet. Representanterna för de offentliga myndigheterna (kommuner, kommunalförbund, enskilda stater) samt de sakkunniga utses av riksarbetsministern efter att beträffande de förra riksrådets yttrande inhämtats. Arbetsgivarna väljas av arbetsgivargruppen och arbetstagarna av arbetstagargruppen inom riksnäringsrådet. Dessutom är riksarbetsministern berättigad att sända egna ombud till förvaltningsrådet; dessa hava ingen rösträtt. Riksanstalten utfärdar i samråd med sitt förvaltningsråd allmänna föreskrifter rörande arbetsförmedlingsanstalternas och landsanstalternas verksamhet.

Riksanstalten är berättigad att företaga undersökningar om arbetsmarknadens läge,

arbetsvillkor, strejker och lockouter samt rörande de fackliga arbetsgivar- och arbetstagarföreningarnas medlemssiffror samt att för dessa ändamål av vederbörande kräva erforderliga upplysningar. Anstalten offentliggör regelbundet rapporter över arbetsmarknadens läge, arbetslösheten, arbetsförmedlingen, beredandet av arbetstillfällen, konflikter på arbetsmarknaden, utvecklingen av kollektivavtalen samt av arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer.

Fackavdelningar och avdelningar för affärsanställda kunna efter behov upprättas vid de lokala arbetsförmedlingsanstalternas fackavdelningar och avdelningar för affärsanställda. Dylika fackavdelningar kunna även bildas för större områden. Närstående yrkesgrupper kunna sammanföras till en fackavdelning. Frågan om upprättandet av en fackavdelning avgöres av vidkommande facks offentliga yrkesrepresentation inom distriktet tillsammans med arbetsgivarnas och arbetstagarnas ekonomiska föreningar. Finnas icke dylika institutioner inom distriktet eller kunna de inom sig icke uppnå samförstånd, så avgöres frågan av landsanstaltens fackutskott eller förvaltningsutskott.

Där fackavdelning upprättas, skall ett fackutskott bildas, som i alla de frågor, som uteslutande beröra vidkommande fack, träder i förvaltningsutskottets ställe. Arbetsförmedlingsanstaltens ordförande är även ordförande i fackutskottet, och ledamöterna tagas från arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer inom ifrågavarande fack.

Liknande fackavdelningar kunna även upprättas dels vid landsanstalterna dels vid riksanstalten.

Arbetsförmedlingen skall för arbetsgivare och arbetstagare ske utan avgift. Den skall vara opartisk och utan hänsyn till medlemskap i viss förening. Den skall sträva efter att få så lämpliga arbetskrafter som möjligt till de anmälda lediga platserna, varvid hänsyn skall tagas till arbetsplatsernas särskilda förhållanden å ena sidan och å andra till den arbetssökandes fackliga och fysiska lämplighet samt hans personliga och familjeförhållanden, allt detta så långt arbetsmarknadens läge det tillåter. Kvinnliga arbetstagare skola såvitt möjligt förmedlas av därtill särskilt utbildade kvinnliga funktionärer vid arbetsförmedlingen.

Det är förbjudet att fråga efter medlemskap i viss förening, såvida det icke gäller sådana företag, som äro omförmälda i § 67 av driftsrådslagen (t. ex. politiska partiers eller kyrkliga samfunds företag). Likaså är det förbjudet för arbetsförmedlingen att ogynnsamt kännetecknа en arbetstagare i ändamål, att han icke skall bli engagerad, eller att i övrigt medverka till åtgärder riktade mot arbetsgivare eller arbetstagare, såvida detta icke är uttryckligen tillåtet i lagen (se nedan under § 42).

Därest kollektivavtal finnas, skall den offentliga arbetsförmedlingen förmedla i avtalet delaktiga arbetstagare till i avtalet delaktiga arbetsgivare, såvida detta förhållande är bekant för arbetsförmedlingen. Förmedlingen av arbete försiggår endast enligt sådana arbetsvillkor, som äro fastställda i kollektivavtalet. Därest en plats erbjudes till en lön, som kolliderar med den i yrket och på vidkommande ort gällande minimilönen, skall arbetsförmedlingsanstalten avböja att förmedla arbetskraft. I övrigt skall arbetsförmedlingsanstalten icke inverka på lönenivån, varvid upplysningar rörande de på orten övliga löneförhållandena icke gälla såsom inverkan.

I § 42 i lagen bestämmes, att arbetsgivarna äro förpliktade och arbetstagarnas fackföreningar äro berättigade att vid en arbetsinställelses (strejk eller lockout) början eller slut därom göra skriftlig anmälan till vederbörande arbetsförmedlingsanstalter. Har sådan skriftlig anmälan skett, så måste arbetsförmedlaren meddela den arbetssökande, att strejk eller lockout pågår på platsen, och han får endast förmedla plats, såvida den arbetssökande trots erhållen kännedom om sakförhållandet så kräver. Likaså få strejkande eller av arbetsgivarna utestängda arbetstagare endast förmedlas, efter att den sökande arbetsgivaren först underrättats om sakförhållandet.

Arbetsförmedlaren är berättigad och, om så kräves, skyldig att lämna upplysning om särskilda förhållanden på en ledig plats, vilka kunna vara av betydelse för den arbetssökande; likaså skall han lämna upplysningar rörande särskilda egenskaper hos den arbetssökande, vilka kunna vara av betydelse för platsen i fråga. Förutsättningen

för lämnandet av dessa upplysningar är naturligtvis, att vidkommande förhållanden äro kända av arbetsförmedlaren, och att särskilda omständigheter, i synnerhet när det gäller tjänst inom en familj, rättfärdiga dylika upplysningars lämnande.

Annan arbetsförmedling. Lagstiftaren har icke vågat att taga steget fullt ut och vid sidan av den offentliga förbjuda den övriga i landet existerande arbetsförmedlingen. Lagen fastställer blott, att alla sådana arbetsförmedlingskontor, vilka icke driva förvärvsmässig verksamhet, skola vara underställda den landsanstalts kontroll, i vars distrikt de utöva sin verksamhet; går denna verksamhet utöver en landsanstalts eget verksamhetsområde, tillfaller kontrolluppgiften riksanstalten. Rörande själva arbetsförmedlingen gälla samma bestämmelser som för de offentliga anstalterna, endast med den skillnad, att sådana förmedlingskontor, som drivas av en facklig arbetstagarorganisation, ha rättighet att fråga efter medlemskap i viss förening. Riksanstalten och med dess godkännande landsanstalterna kunna utfärda vidare föreskrifter rörande dylika arbetsförmedlingskontors inrättande och verksamhet. Dylika arbetsförmedlingskontor kunna också, såvida deras ägare så önska, överföras till den offentliga arbetsförmedlingen.

Rörande upprättandet av nya dylika arbetsförmedlingskontor bestämmes i § 46, att landsanstaltens förvaltningsutskott för sitt område kan tillåta såväl upprättandet av nya kontor som även att tidigare till den offentliga arbetsförmedlingen överförda kontor åter erhålla sin självständighet. I synnerhet skall så ske, såvida yrkets egenart eller yrkesmännens anspråk på arbetsförmedlingen bättre tillgodoses genom de fackliga föreningarnas eller offentliga yrkesrepresentationernas egna inrättningar än genom den offentliga arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen för sjömän skall upprättas i enlighet med Genuakonferensens beslut av den 15 juni 1920.

Slutligen bestämmes, att den arbetsförmedling, som sker för förvärvets skull, förbjudes från den 1 januari 1931. Alla koncessioner för dylik kommissionärsverksamhet utgå vid sagda tidpunkt. De kommissionärer, som utövat sin verksamhet minst sedan den 2 juni 1910 på grund av myndigheternas koncession, skola erhålla skälig ersättning enligt särskild lag.

Från och med den 22 juli 1922 få inga nya koncessioner för dylik arbetsförmedling lämnas, förlängas eller överföras på annan person. Såsom dylik kommissionärsverksamhet gäller också utgivandet av särskilda trycksaker med anbud å platser, där detta sker för förvärvets skull. Undantagna från denna regel äro tidningar, tidskrifter, fackblad och liknande periodiskt utkommande publikationer. — — —

En särdeles viktig bestämmelse innehåller § 49, enligt vilken riksarbetsministern, efter att ha hört riksanstaltens förvaltningsråd kan förordna, att arbetsgivarna äro skyldiga anmäla lediga platser hos den offentliga arbetsförmedlingsanstalten. Denna anmälningsskyldighet inskränkes emellertid till arbetsplatser för sådana arbetstagare, som äro underställda sjukförsäkringslagen eller försäkringslagen för affärsanställda. Ej heller får anmälningsskyldigheten utsträckas till jordbruket, huslig tjänst och sådana företag, som sysselsätta mindre än fem arbetstagare. Bestämmelsen gäller naturligtvis icke arbetsplatser, som blivit lediga genom strejk eller lockout.

Vidare lagbestämmelser behandla besvär mot arbetsförmedlingen, straffbestämmelser för förseelse mot lagen samt slutligen några övergångsbestämmelser, bland vilka särskilt må nämnas, att enligt § 60 värvandet och förmedlingen av arbetstagare till utlandet, såvida den över huvud icke är förbjuden, skall regleras gemensamt av riksarbetsministeriet och inrikesministeriet, efter att riksanstaltens förvaltningsråds yttrande inhämtats. Genom denna reglering kan i synnerhet den förvärvsmässiga platsförmedlingen till utlandet förbjudas och den icke förvärvsmässiga göras beroende av särskild koncession.

Genom denna lagstiftning har en betydelsefull social reform genomförts, vilken kommer att bli så mycket viktigare, som en kommande arbetslöshetsförsäkring är avsedd att knytas till denna arbetsförmedlingsorganisation. Opposition mot lagstiftningen har icke saknats, och även från socialreformatoriskt håll har klandrats, att

det hela blir alltför dyrbart och att man hade kunnat ordna saken betydligt billigare och enklare genom att överlåta det hela till arbetsgivarnas och arbetstagarnas gemensamma förvaltning, varvid de själva också skulle ha burit de väsentligaste kostnaderna. Denna kritik kan vara förklarlig med hänsyn till det finansiella läge, i vilket Tyskland befinner sig, men den synes icke ha något större berättigande. Frågan om arbetsförmedlingen står sedan ett par årtionden på dagordningen, och de arbetsförmedlingsanstalter, som lagen talar om, finnas redan över hela landet, så att det knappast torde vara många nya anstalter, som behöva upprättas. Även de olika landsregeringarna ha för sina statliga områden i huvudsak genomfört en viss centralisation, och riksanstalten för arbetsförmedling är sedan ett par år tillbaka upprättad såsom en avdelning av riksarbetsministeriet. Lagen sammanfattar sålunda endast det, som redan finnes, och stöper det i en sådan form, att samarbetet säkerställes över hela landet och enhetliga synpunkter bli gällande. Såtillvida kan den nya lagen anses såsom ett ganska stort socialpolitiskt framsteg för Tyskland.

Berlin den 21 september 1922.

Wilhelm Jansson.

Lagen om ungdomsvård i Tyskland.

Det i min rapport den 10 augusti 1921 (jfr Soc. Medd. årg. 1921, s. 888) omnämnda förslaget till lag om ungdomsvård har nu antagits och den 9 juli 1922 utfärdats under titel »Reichsgesetz für Jugendwohlfahrt».

Denna lag ger varje tyskt barn rätt att erhålla uppfostran till kroppslig, själslig och samhällelig duglighet. Föräldrarnas skyldigheter i avseende å denna uppfostran beröras icke i lagen, och mot deras vilja kan ett ingripande i denna uppfostran ske endast i de fall lagen föreskriver. Då barnets anspråk på tillbörlig uppfostran icke uppfylles av föräldrarna, inträder sålunda offentlig myndighet för barnavård och ungdomsskydd.

Den offentliga myndigheten för barnavård och ungdomsskydd är organiserad i tre instanser:

lokala barnavårdsnämnder (»Jugendämter»),

en central myndighet för den enskilda staten, ungdomsråd (»Landesjugendamt») och slutligen såsom högsta myndighet

en central myndighet för hela riket (»Reichsjugendamt»).

Barnavårdsnämnden, Jugendamt, upprättas inom kommunerna eller kommunalförbunden. Statsregeringarna bestämma distriktsindelningen för varje sådant Jugendamt. Likaså bestämmer statsregeringen rörande institutionens sammansättning, författning och arbetssätt. Rikslagen föreskriver endast, att barnavårdsnämndens röstberättigade medlemmar skola jämte nämndens tjänstemän utgöras av på arbetsområdet erfarna och beprövade män och kvinnor ur alla befolkningskretsar. Särskilt böra till ledamöter utses personer ur de inom distriktet verkande föreningarna för barnavård och ungdomsskydd. Sådana föreningar ha rätt att föreslå medlemmar i nämnden, och dessutom skola $^2/_5$ av nämndens medlemmar, nämndens tjänstemän icke inräknade, utgöras av sådana föreningars medlemmar. Förmyndarkammaren är berättigad att utan rösträtt deltaga i nämndens sammanträden.

Barnavårdsnämndens uppgifter äro enligt § 3 i lagen:

1) tillsyn över fosterbarn inom nämndens verksamhetsområde;

2) medverkan i förmyndarfrågor, särskilt rörande de föräldralösa barnen inom kommunen;

3) omsorg om sådana minderåriga, som äro i behov av hjälp;

4) medverkan vid uppsikten över och uppfostran av vanartade och i sedligt avseende försummade barn;

5) medverkan i ungdomsdomstolarna enligt särskilda rikslagar;
6) medverkan vid uppsikten över minderårigas användande i arbete enligt närmare föreskrifter av de enskilda statsregeringarna;
7) medverkan vid vården av föräldralösa barn och barn av fallna krigare samt av krigsinvalider;
8) medverkan i ungdomsfrågor vid polismyndigheterna, särskilt där det gäller förebyggande åtgärder till ungdomens skydd enligt närmare föreskrifter från de enskilda statsregeringarna.

Dessutom skall barnavårdsnämnden meddela råd i alla angelägenheter, som röra barn, mödrarnas skydd före och efter förlossningen, di- och småbarns välfärd samt för den skolpliktiga ungdomens välfärd under tiden utom skolan och slutligen för den ungdoms välfärd, som lämnat skolan. Närmare bestämmelser härom utfärdas av de enskilda landsregeringarna.

Såsom central för denna ungdomsvård inom de enskilda staterna upprättas inom varje stat ett ungdomsråd (Landesjugendamt). Större stater kunna upprätta flera sådana centraler för större geografiska områden, medan smärre länder kunna besluta att gemensamt upprätta ett Landesjugendamt.

Ungdomsrådets uppgift är bland annat att uppställa gemensamma riktlinjer och i övrigt besluta om lämpliga åtgärder för en ändamålsenlig och enhetlig verksamhet av barnavårdsnämnderna inom vidkommande område, att vara rådgivande och till barnavårdsnämnderna förmedla de erfarenheter, som gjorts rörande deras uppgifter, att sörja för gemensamma åtgärder och inrättningar för de underlydande barnavårdsnämnderna, att medverka vid placeringen av minderåriga, vid sammanfattningen av alla åtgärder och inrättningar rörande omsorgen om sådana minderåriga, som äro sedligt hotade eller vanvårdade, vidare att förmedla uppslag för den frivilliga verksamheten och främja de fria föreningarna på alla områden av ungdomens välfärd samt deras planmässiga samarbete såväl sinsemellan som med barnavårdsnämnderna, och slutligen är det ungdomsrådets uppgift att meddela tillstånd till antagande av fosterbarn i anstalter samt uppsikten över dylika anstalter.

Ungdomsrådets sammansättning, förvaltning och arbetssätt samt dess ställning till barnavårdsnämnderna ordnas av de enskilda länderna själva. Därvid skall emellertid tillses, att sammansättningen sker efter liknande grundsatser som för barnavårdsnämnderna, och särskilt att representanter för barnavårdsnämnderna samt dömande myndigheter skola ha säte i ungdomsrådet.

Den högsta institutionen på området för hela riket blir Reichsjugendamt. Rörande dettas upprättande innehåller lagen endast principiella bestämmelser, medan själva utförandet överlämnas åt riksregeringen i samråd med riksrådet. Lagen bestämmer endast, att ett riksråd för barnavård och ungdomsskydd skall upprättas inom inrikesministeriet, och att riksregeringen i samråd med detta riksråd upprättar ett Reichsjugendamt, vilket skall bestå av representanter för ungdomsråden samt dessutom även ombud för den frivilliga verksamheten för barnavård och ungdomsskydd enligt samma principer, som gälla för barnavårdsnämnderna.

I fråga om vården av barn och ungdom innehåller lagen vissa detaljerade bestämmelser. En av de principiellt viktigaste är § 20, som stadgar, att ingen får taga ett fosterbarn, utan att förut ha erhållit barnavårdsnämndens tillstånd. I särskilt brådskande fall kan detta tillstånd sökas efteråt. Flyttar någon med ett fosterbarn från en barnavårdsnämnds distrikt till en annans, måste han ånyo begära tillstånd för att få behålla barnet. Bestämmelsen mildras emellertid därigenom, att anmälan till barnavårdsnämnden är tillräcklig, såvida barnet mottagits utan avgift. Bestämmelserna äga ej tillämpning i de fall, då inom äktenskapet födda barn vårdas hos släktingar, såvida detta icke sker mot avgift. Likaså skola bestämmelserna icke äga tillämpning beträffande barn, som under skolbesök endera för en del av dagen eller under skolterminen inackorderas på annan plats, såvida skolans ledning förklarar vidkommande familjer lämpliga och övervakar barnens vård.

Meddelat tillstånd att omhändertaga fosterbarn kan återkallas, såvida barnets kroppsliga, andliga eller sedliga välfärd så erfordrar. Fosterbarn äro underkastade barnavårdsnämndens uppsikt. Detsamma gäller för utomäktenskapliga barn, som befinna sig hos sina mödrar. I senare fallet kan modern tills vidare befrias från uppsikten, såvida barnets välfärd synes säkerställd. Ävenså kan uppsikten inhiberas, om barnen vistas hos sina far- eller morföräldrar eller hos sina förmyndare.

Straffbestämmelserna för förseelser mot lagen äro ganska stränga. Sålunda kan den, som utan tillåtelse eller anmälan upptager fosterbarn, straffas med böter intill 100 000 mark eller fängelse intill tre månader. Samma straff drabbar den, som lämnar medvetet oriktiga uppgifter om barnet eller begraver ett avlidet barn, utan att förut ha gjort anmälan om dess död.

Ett annat avsnitt av lagen reglerar barnavårdsnämndernas uppgifter i förmyndarfrågor. Sålunda blir barnavårdsnämnden utan vidare förmyndare i alla de fall lagen förutser, men den kan överföra uppgiften på enskilda av sina medlemmar eller tjänstemän. Verksamheten skall utövas i anslutning till den borgerliga lagens bestämmelser om dylikt förmynderskap. Enligt den nya lagen om barnavård och ungdomsskydd är emellertid barnavårdsnämnden utan vidare förmyndare för varje utom äktenskapet fött barn. Naturligtvis kunna efter den nya lagens ikraftträdande även andra personer, såsom hittills enligt den borgerliga lagen, kallas till förmyndare för ett minderårigt barn, dock bör härtill först inhämtas barnavårdsnämndens medgivande. Barnavårdsnämnden kan själv hos förmyndarkammaren göra ansökan om, att en enskild person kallas till förmyndare, såvida detta synes ligga i barnets intresse. Slutligen skall barnavårdsnämnden inom sitt verksamhetsområde planmässigt understödja tillsatta förmyndare och andra personer, som hava omvårdnad om barnet.

Beträffande offentligt understöd åt sådana minderåriga, som äro i behov av hjälp, bestämmer § 49, att de skola erhålla, vad de för livets uppehälle behöva, inklusive uppfostran, yrkesutbildning och nödvändig vård i sjukdomsfall; vid deras död skall begravningen bekostas. Rörande offentligt understöd för utomäktenskapliga barn eller sådana barn, som förlorat sina föräldrar, lämnar lagen ganska detaljerade bestämmelser. Det hela har lagts i barnavårdsnämndens hand. Kostnaderna betalas av kommunerna, respektive kommunalförbunden.

I § 56 stadgas: En minderårig skall ställas under skyddsuppsikt, såvida detta synes vara nödvändigt eller tillräckligt till förebyggande av dess kroppsliga, andliga och sedliga vanvård. Skyddsuppsikten anordnas av förmyndarkammaren antingen på eget initiativ eller efter ansökan av föräldrar, förmyndare eller barnavårdsnämnd. Förmyndarkammaren får icke träffa sitt avgörande utan att först ha inhämtat barnavårdsnämndens yttrande. Själva skyddsuppsikten utövas av barnavårdsnämnden eller efter dess yttrande av en förening för barnavård och ungdomsskydd eller också av en enskild person, som synes därtill särskilt lämplig.

Därest själva skyddsuppsikten icke är tillräcklig, kan tvångsuppfostran anordnas antingen i en uppfostringsanstalt eller i en lämplig familj under offentlig uppsikt. Beslut om tvångsuppfostran fattas i samma ordning, som gäller för skyddsuppsikt, d. v. s. av förmyndarkammaren efter barnavårdsnämndens hörande. Beslutet är bindande för vidkommande kommunalförbund eller kommun, som för beslutets verkställande skall betjäna sig av barnavårdsnämnderna. Minderåriga, som äro behäftade med psykopati, epilepsi eller äro svåruppfostrade eller sådana, som lida av svårartade smittsamma sjukdomar såsom tuberkulos och veneriska sjukdomar, skola, såvida detta av hygieniska eller pedagogiska skäl anses erforderligt, omhändertagas å särskilda anstalter eller avdelningar.

Tvångsuppfostran avslutas, när myndlingen uppnått myndig ålder, och upphäves tidigare, så snart ändamålet är uppnått eller på annat håll synes säkerställt. Även på detta område har det överlåtits åt de enskilda staterna att utfärda särskilda bestämmelser enligt eget behag. Kostnaderna för tvångsuppfostran bestridas av det offentliga, dock med regressrätt i den minderårigas personliga förmögenhet, om sådan

finnes, eller gentemot den, som enligt den borgerliga lagen är skyldig att bestrida barnets uppfostran. Närmare föreskrifter utfärdas på lagstiftningsväg inom de enskilda staterna. Allmänna förvaltningskostnader ersättas icke.

Stränga straff drabba den, som obefogat undandrager en minderårig ålagd tvångsuppfostran eller förleder honom att själv undandraga sig densamma eller är honom behjälplig därvid. Straffet utgör fängelse intill två år och böter intill 100 000 mark eller ett utav dessa två straff. Även försöket förklaras straffbart.

Lagen skall träda i kraft den 1 april 1924. Riksregeringen kan med godkännande av riksrådet bestämma, att lagen skall träda i kraft tidigare för enskilda länder eller barnavårdsdistrikt. De enskilda staternas särskilda lagar eller bestämmelser rörande barnavård och ungdomsskydd fortbestå oförändrade, såvida de äro förenliga med rikslagens bestämmelser. Däremot upphävas de av enskilda stater på grund av §§ 135 och 136 i »Einführungsgesetz zum bürgerlichen Gesetzbuch» utfärdade lagar.

Otvivelaktigt är detta lagverk av oerhört stor betydelse och under nuvarande svåra förhållanden i landet nästan en nödvändighet. Krigsåren ha med hänsyn till de då uppväxande barnens uppfostran efterlämnat ett ganska bedrövligt tillstånd. Fäderna voro i fält, mödrarna gingo på fabrikerna för att förtjäna sitt uppehälle, och barnen överlämnades åt sig själva eller åt gatan. Många städer sökte att hjälpa, så långt de kunde, och motverkade efter förmåga den demoralisation av barnen, som måste bli den nödvändiga följden av detta elände. Sålunda ha de större städerna i stor utsträckning redan upprättat dylika barnavårdsnämnder med uppgift att inom kommunen söka sammanfatta alla strävanden för barnavård och ungdomsskydd till enhetligt arbete. Det finnes sålunda redan en stomme att bygga på. Den fria hjälpverksamheten har bedrivits i stor skala. Icke blott kyrkosamfunden, som ju alltid varit mer eller mindre verksamma på området, utan även andra organisationer ha sökt att hjälpa, så långt de kunnat. Även arbetarnas fackföreningar och de socialistiska partierna ha tillsammans med de borgerliga i allt större utsträckning sökt taga sig ungdomen an. Utan tvivel har emellertid denna privata hjälpverksamhet icke varit så enhetligt organiserad överallt, som nödvändigt vore. Klagomål ha yttrats ganska ofta över det dubbelarbete och den osystematiska verksamhet, som bedrivits av de privata organisationerna. Konkurrenshänsyn, olika världsåskådning eller politisk uppfattning samt andra orsaker torde ha medverkat till, att den goda viljan till samförstånd och samarbete i många fall saknades. Den nya lagen torde göra slut på denna osystematiska decentralisation och överföra barnavården och ungdomsskyddet på ett samhälleligt lagbundet organ, i vilket även de fria organisationerna äro skäligt representerade, och även så till vida utgör lagen ett stort framsteg.

En annan fråga är visserligen, om det tyska samhället tills vidare är i stånd att finansiellt uppbära lagens genomförande. Ty även om lagen i vidaste mån söker säkerställa det frivilliga medarbetet på detta viktiga område, så torde ändock omkostnaderna bli ganska dryga. Redan nu befinna sig de flesta stadskommuner, i synnerhet stor- och industristäderna, i ett nästan tröstlöst finansiellt läge. Rikslagstiftningen ålägger dem den ena uppgiften efter den andra, och de egna förhållandena tvinga dem till vittgående social verksamhet. Men allt detta kostar penningmedel, vilka tyvärr icke flyta så rikligt till som de nya uppgifterna. Det är därför antagligt, att den nya lagens ändamål under sådana svåra förhållanden icke uppnås omedelbart, men detta kan icke avhålla ifrån att räkna denna lag till de förnämsta lagar, som tyska riket utfärdat på det socialpolitiska området.

Berlin den 25 september 1922.

Wilhelm Jansson.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 17 oktober—22 november 1922 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
491.	K. kung. ang. ändrad lydelse av §§ 3 och 7 i kung. den 4 nov. 1921 (n:r 705) ang. statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning . .	13 okt.
499.	K. kung. ang. återbesättande av vissa befattningar vid den civila statsförvaltningen m. m.	20 »
511.	K. kung. om ändrad lydelse av § 6 i kung. den 13 dec. 1918 (n:r 1019) ang. ersättning av statsmedel för läkarundersökning, läkemedel m. m. enligt 6 § i lagen den 20 juni 1918 (n:r 460) ang. åtgärder mot utbredning av könssjukdomar . .	20 »
518.	K. kung. om ändrad lydelse av § 3 i kungörelsen den 2 december 1921 (n:r 697) ang. extra statsbidrag åt registrerade sjukkassor	9 nov.

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Socialstyrelsens utlåtande över statistiksakkunnigas betänkande. I anledning av remiss den 14 juli 1922 har socialstyrelsen den 10 november avgivit utlåtande över statistiksakkunnigas betänkande den 1 sistlidna juni. Styrelsen lämnar i sitt utlåtande först en historik av frågan rörande en särskild organisationsform för statistikens övervakande och företager därefter en kritisk granskning av den av statistiksakkunniga föreslagna statistiska nämnden samt lämnar ett utförligt förslag till frågans lösning, vilket i huvudsak går ut på följande.

För handhavande av den statistiska fackuppgiften — att verka för enhet och planmässighet inom den officiella statistiken ur statistisk-teknisk och arbetsmetodisk synpunkt — borde inrättas ett särskilt organ av permanent natur, vilket närmast skulle ersätta den nuvarande statistiska tabellkommissionen. Detta organ skulle med hänsyn till sin uppgift sammansättas uteslutande av statistiska fackmän samt endast äga granskande och rådgivande befogenhet, ej beslutande myndighet. Därjämte borde det få sig anförtrott överuppsikten över redaktionen av statistisk årsbok. Då uppgiften sålunda i huvudsak begränsades till det statistisk-tekniska området, krävdes ingen särskild tjänsteman för ändamålet, utan kunde arbetet ombesörjas av ledamöterna själva, vilka dock borde åtnjuta något mindre arvode.

Den av statsmakterna åsyftade kontrollen över statistikens sakinnehåll och omfång ur företrädesvis ekonomisk synpunkt borde ske i form av en vart femte år återkommande revision av i stort sett samma art som den statistiksakkunniga verkställt. Såsom en borgen för åstadkommande av verklig effektivitet och för undanröjande av den allmänna misstron mot statistiken borde ifrågavarande revision verkställas av personer, som stode fullkomligt fria gentemot administrationen och särskilt dess statistici samt representerade allmänna intressen av olika slag.

Styrelsen ingår sedan på en mycket utförlig granskning av de statistiksakkunnigas förslag i vad de avse allmänna eller speciella åtgärder för nedbringande av kostnaderna för statistiken. Särskilt upptager styrelsen till behandling statistiksakkunnigas erinringar emot styrelsens egna publikationer, vilka erinringar huvudsakligen gå ut på borttagandet av de i vissa av styrelsens berättelser ingående nominativa förteckningarna.

Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i oktober 1922. Internationella arbetsbyråns styrelse höll den 12 och 13 oktober 1922 sitt fjortonde sammanträde i Genève. Härvid upptogs bl. a. det från föregående sammanträden vilande ärendet om tillsättandet av en rådgivande kommission för samarbete med internationella lantbruksinstitutet i Rom i frågor rörande arbets-

förhållandena inom jordbruket. Sedan den permanenta internationella domstolen i Haag förklarat arbetsbyrån kompetent att upptaga frågor rörande jordbrukets arbetsförhållanden till behandling, utsåg styrelsen tre av sina medlemmar till ledamöter i nämnda kommission. Med avseende på frågan om införandet av tyska och spanska såsom den internationella arbetsorganisationens officiella språk jämte franskan och engelskan avstyrktes detta av styrelsen under hänvisning till de administrativa och finansiella svårigheter detta skulle medföra. Det beslöts emellertid, att arbetsbyråns publikationer skulle, så långt de ekonomiska resurserna det tillåt, översättas på tyska och spanska ävensom andra språk. I övrigt upptogos styrelsens sammanträden av förberedelser till den fjärde internationella arbetskonferensen, för vilken en redogörelse kommer att lämnas i nästa häfte av Sociala Meddelanden.

— Arbetslöner —

Arbetslönerna i Danmark under andra kvartalet 1922. Den av statistiska departementet på grundval av arbetsgivareföreningens uppgifter kvartalsvis utarbetade lönestatistiken kom icke till utförande beträffande första kvartalet 1922. Anledningen härtill var dels, att det statistiska materialet avsevärt reducerats genom arbetslösheten och lockouterna, dels att lönenedsättningarna trädde i kraft på olika tidpunkter under kvartalet för olika fack, varigenom de medeltal, som skulle ha erhållits, icke hade blivit karakteriserande för kvartalets lönenivå. Sedan normala förhållanden inträtt, har statistiken åter utarbetats. Enligt denna ha arbetarnas genomsnittliga timförtjänster från 1914 till andra kvartalet 1922 förskjutit sig som följande tablå utvisar:

Öre per timme	Köpenhamn			Övriga orter			Hela landet		
	1914	1921	1922	1914	1921	1922	1914	1921	1922
Manliga arbetare:		4 kv.	2 kv.		4 kv.	2 kv.		4 kv.	2 kv.
Yrkesarbetare	67·1	229	188	54·8	179	153	61·3	205	172
Icke yrkesarbetare	47·5	183	154	40·8	162	130	45·5	169	140
Tillsammans	61·0	208	173	48·2	169	140	55·0	186	154
Kvinnliga arbetare	32·3	110	97	25·7	95	84	29·6	104	92
Samtliga arbetare	**54·4**	**182**	**152**	**44·9**	**158**	**132**	**50·2**	**169**	**142**

I jämförelse med lönerna under fjärde kvartalet 1921 visa lönerna för andra kvartalet 1922 en nedgång med i genomsnitt 16 % (för männen 17 % och för kvinnorna 12 %). Lönesänkningen är en följd av de under förra delen av året ingångna nya kollektivavtalen, i främsta rummet det mellan huvudorganisationerna efter den stora lockoutens slut den 4 april ingångna avtalet.

(Statistiske Efterretninger.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under september 1922. Antalet arbetslösa, som åtnjöto kontant understöd, uppgick den 30 september till i runt tal 2 340, d. v. s. ungefär samma antal som föregående månad. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, utgjorde 33 mot 35 föregående månad.

Hela antalet arbetslösa den 30 september har uppskattats till 35 100, vilket i jämförelse med föregående månad innebär en minskning av arbetslösheten med c:a 900 personer.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna c:a 1 600 arbetare och landskommunerna 1 900, tillhopa alltså ungefär 3 500 arbetare mot 3 600 vid augusti månads slut.

Vid september månads ingång voro 494 statliga nödhjälpsföretag igång mot 505 vid början av augusti månad. Under september månads lopp ha 53 företag igångsatts eller återupptagits, därav 19 genom södra Sveriges statsarbeten och 33 genom Norrlands statsarbeten. Då 65 företag under denna tid avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid månadens slut 482. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten den 30 september sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten under månaden utgjorde som följer:

	Arbetare	Kostnader
Vid södra Sveriges statsarbeten	15 483	3 359 071
» Norrlands statsarbeten	4 550	1 032 427
» statens järnvägars automobilvägar	250	43 000
» arbetena å Malmslätt	—	715
Summa	**20 283**	**4 435 213**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten, vilka uppgingo till 436 094 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till c:a 5 miljoner kronor, mot 4 miljoner under augusti samt 48 miljoner under månaderna januari—september tillsammans.

Arbetsmarknaden i England under september 1922. Arbetstillgången var fortfarande dålig under september och visade i stort sett föga förändring gentemot föregående månad. Någon förbättring rapporterades inom järn- och stål-, ylle- samt lergodsindustrierna, varemot bomullsindustrien företedde en ytterligare försämring.

Arbetslösheten ökades inom fackföreningarna från 14·4 till 14·6 %, men minskades bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 12·0 till 11·9 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande gått ned från 1·38 till 1·37 miljon, varjämte antalet lediga platser minskades från 12 700 till 12 500.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under september, var 31 och antalet från föregående månad pågående 30. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 15 000 mot 31 000 föregående månad och 20 000 i september 1921. Lönesänkningar rapporterades under månaden för nära 1·3 miljon arbetare, under det att 395 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under september 1922. Bakslaget efter den sedan årets början gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden har under september ytterligare förstärkts. Den senaste tidens fortsatta försämring av markvalutan förmådde icke längre öka arbetstillgången inom de viktigare näringsgrenarna.

Arbetslösheten inom fackföreningarna undergick en fortsatt om ock obetydlig ökning från 0·7 till 0·8 %. Även sjukkassestatistiken antydde en pågående försämring av arbetstillgången, i det antalet försäkringspliktiga minskades med 0·9 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet arbetssökande per 100 lediga platser till 122, mot 109 under augusti. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa ökades åter från nära 12 000 till över 16 000.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Nordamerika under september 1922. Läget på arbetsmarknaden företedde i jämförelse med föregående månad en avsevärd förbättring. I den mån arbetet återupptogs efter biläggandet av konflikterna vid järnvägarna, kolgruvorna och inom textilindustrien, ökades arbetstillgången även inom andra industrigrenar. Löneförhöjningar tillerkändes huvudsakligen mindre fackutbildade arbetare särskilt inom stål- och bomullsindustrien samt inom byggnadsverksamheten.

Bland de 65 större städer, från vilka uppgifter lämnats till U. S. Employment Service, hava 47 rapporterat ökad arbetstillgång under september månad. Vid de 1 428 företag, som ingå i denna statistik, hade sammanlagda arbetsstyrkan under september ökats med 28 668 personer eller c:a 1·8 %.

För Kanada visar septemberrapporten en fortsatt ökning av arbetstillgången. Vid de i den officiella statistiken ingående företagen betecknas antalet sysselsatta arbetare den 30 september 1922 med indextalet 94·6 mot 93·7 den 31 augusti (januari 1920 = 100).

Arbetslöshetskonferensen i U. S. A. under september och oktober 1921. Under ordförandeskap av den även i Europa bekante handelsminister H. Hoover hölls i Washington under tiden 26 september till 13 oktober i fjol den första nationella arbetslöshetskonferensen i Förenta staterna. President Harding stod som inbjudare, varför konferensen fick namnet »The President's Conference on Unemployment».

På hösten 1920 gjorde sig fredskrisen på allvar gällande i Förenta staterna. Inom Unionen existerade varken arbetslöshetsförsäkring eller ett välordnat arbetsförmedlingsnät. Under år 1918

hade visserligen upprättats offentliga arbetsförmedlingsanstalter under en statlig arbetsbyrå, men i oktober 1919 överläts, i samband med krigshushållningens avveckling, ledningen av dessa arbetsförmedlingar på nytt åt de enskilda staterna och kommunerna. Många företagare hoppades, att massarbetslösheten skulle medföra fallande arbetslöner, i synnerhet som dessa under krigsperioden ansågos ha stigit otillbörligt på grund av högkonjunkturen och fackorganisationernas makt. Arbetsgivarnas mot fackföreningarna riktade »open-shop»-politik förlorade emellertid sin aktualitet i samma mån som depressionen ökade industriens svårigheter. Det amerikanska socialdepartementet uppskattade *»the jobless» till 5 700 000 under augusti 1921; en annan siffra för samma tidpunkt* uppgår till i runt tal 3 500 000.

Den 26 september 1921 sammanträdde konferensen i handelsdepartementet i Washington för att rådslå om de svårartade ekonomiska förhållandena. Huvudparten av konferensdeltagarna utgjordes av industriidkare, men dessutom hade ett stort antal fackföreningsmän kommit tillstädes.

Konferensens första uppgift blev att behandla själva arbetslösheten. För bekämpande av densamma antogs enhälligt en serie av resolutioner, med adress speciellt till de lokala myndigheterna, eftersom arbetslösheten ansågs vara ett övervägande kommunalt problem. I varje stad borde sålunda, enligt konferensens mening, startas en hjälpkommitté, bestående av representanter för skilda samhällslager, med uppgift att upptaga till behandling sättet för arbetslöshetens bekämpande. Arbetsförmedlingsanstalterna borde utrustas med fullt kompetent personal. Allmänna arbeten borde snarast möjligt igångsättas, framförallt kommunala byggnadsföretag. Konferensen hoppades, att kongressen skulle tillmötesgå dess önskan om beviljande av statsmedel till allmänna vägföretag. Slutligen påpekade konferensen lämpligheten av korttidsarbete vid industrien, samtidigt som grossister och minuthandlare uppmanades införa gynnsamma köpevillkor och reducerade priser.

Huvudintresset under konferensen tilldrogo sig dock de rekonstruktionsförslag, som avsågo industriens återhämtning. Såsom ett villkor härför fastslogs nödvändigheten av en reglering av järnvägstaxor, skatter och tullar, samarbete mellan regeringen och järnvägsbolagen, återupplivande av den utländska handeln samt begränsning av rustningarna.

Förutom dessa allmänna riktlinjer uttalade sig konferensen i skilda frågor, bl. a. angående arbetsförmedling, skeppsbyggnad, gruvdrift och jordbruk.

Ett välordnat *arbetsförmedlingsnät* borde omedelbart upprättas, enär arbetsförmedlingen hade en stor uppgift att fylla såväl under goda som dåliga tider. 25 stater hade redan upprättat självständiga statliga arbetsförmedlingssystem med ungefär 200 kontor, av vilka 17 kunde anses såsom rena kommunala anstalter. De flesta kontoren voro understödda såväl av de enskilda staterna som av de lokala myndigheterna.

För arbetsförmedlingens enhetliga ordnande borde vidare unionsmyndigheterna dels samla och bearbeta arbetsstatistiskt material för offentliggörande, dels meddela sådana upplysningar, som kunna underlätta förmedlingsverksamheten mellan unionens olika stater, samt dels medverka till arbetsförmedlingens enhetliga organisering.

Chefen för denna återupprättade »United States Employment Service» borde tillsättas direkt av presidenten, och hela arbetsförmedlingsnätets permanenta karaktär starkt markeras. För att tillförsäkra arbetsförmedlingen förtroende från såväl arbetsgivare som arbetare borde den amerikanske »arbetsförmedlingsinspektören» vid sin sida ha en rådgivande kommitté med representanter för parterna på arbetsmarknaden. Liknande paritetiskt sammansatta kommittéer borde finnas i varje stat och kommun för att samarbeta med arbetsförmedlingsorganen.

Kongressen borde vidare anslå 400 000 dollars till den statliga arbetsförmedlingsbyrån för underlättande av samarbetet mellan de statliga och lokala arbetsförmedlings- och arbetslöshetsmyndigheterna. Dessutom skulle byrån meddela uppgifter om arbetslösheten och arbetstillgången i de olika staterna för att utjämna tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden.

Beträffande *sjöfarten* uttalade konferensen önskvärdheten av att de amerikanska sjömännen finge företräde till de amerikanska fartygen.

Gruvarbetarnas arbetsmöjligheter skulle ökas genom större beställningar av järnvägskol, under det att *jordbruket* skulle beredas vissa lättnader genom jordbrukskredit, förbättrade avsättningsmöjligheter för produkterna, avvägning av relationen mellan jordbrukets och industriens tullsatser, motarbetande av mellanhandssystemet, nedsättning av frakterna för jordbruksalster, m. m.

Bevattning och nyodling av *okoloniserade områden* borde såsom hittills bli en arbetsuppgift

för landets politik. Speciellt borde därför under vintern 1921—1922 en betydande utökning av jordarealen äga rum med tillhjälp av statsmedel.

Slutligen lämnade konferensen en framställning av det ekonomiska livets vågrörelser och behandlade problemet om möjligheterna att mildra *kriserna*. I detta sammanhang omnämndes bl. a. frågan om arbetslöshetsförsäkring, utan att dock bli föremål för något uttalande eller ställningstagande från konferensens sida.

Den förnämsta betydelsen av denna arbetslöshetskonferens synes vara, att myndigheterna visat sig inse, att arbetslöshetsfrågan krävde en ökad uppmärksamhet, förklarar mr William L. Chenery, vars uppsats i *International Labour Review*, marshäftet 1922, legat till grund för denna resumé. Den citerade författaren kan dock icke underlåta att påpeka det minimala resultat denna konferens uppnått, om man tager hänsyn till de omfattande socialpolitiska arbetsuppgifter, som två år tidigare angivits av den första internationella arbetskonferensen i Washington. Det synes i stort sett endast vara arbetsförmedlingsfrågan och arbetsmarknadsstatistiken som vunnit beaktande.

— Bostadsförhållanden —

Bostadsräkning i Förenta staterna. I samband med folkräkningen år 1920 (fjortonde census) insamlades i Förenta staterna även vissa uppgifter angående bostadsförhållandena. Den häröver utgivna redogörelsen innehåller förutom summariska folkmängdsuppgifter en sammanställning av antalet bostadshus och familjer (hushåll) inom de olika staterna och i de större städerna. Såsom bostadshus har därvid räknats varje slag av byggnad, där en eller flera personer regelbundet har sin sovplats.

För Förenta staterna i genomsnitt har antalet personer per hus oavbrutet nedgått sedan år 1850, medan däremot under samma period antalet familjer per hus ökats från 1·07 till 1·18. En översikt över dessa data sedan år 1880 lämnas i följande sammanställning:

År	Folkmängd	Antal bostadshus	Antal familjer	Antal personer per hus	Antal personer per familj	Antal familjer per hus
1920	105 710 620	20 697 204	24 351 676	5·1	4·3	1·18
1910	91 972 266	17 805 845	20 255 555	5·2	4·5	1·14
1900	75 994 575	14 430 145	16 187 715	5·3	4·7	1·12
1890	62 622 250	11 483 318	12 690 152	5·5	4·9	1·11
1880	50 155 783	8 955 812	9 945 916	5·6	5·0	1·11

Ökningen i det alltjämt mycket låga antalet familjer per hus tyder på, att de stora hyreshusen vunnit någon terräng på enfamiljshusets bekostnad. Att likväl antalet invånare per hus avsevärt nedgått sammanhänger med minskning av familjernas (hushållens) storlek, och denna företeelse tillskrives i främsta rummet en nedgång i barnantalet. Denna nedgång var större i stadssamhällena (vartill i regel räknas samhällen med över 2 500 invånare), där antalet personer per familj nedgick från 4·5 år 1910 till 4·2 år 1920, än vad fallet var på landsbygden, där motsvarande tal voro resp. 4·6 och 4·5 personer.

— Levnadskostnader —

Levnadskostnaderna i England. I Sociala Meddelanden ha förut regelbundet lämnats uppgifter om levnadskostnadernas förändringar i England[1]; här nedan meddelas resultaten av de senast verkställda beräkningarna.

Utgiftsökning i % sedan juli 1914

	1921				1922									
	jan.	apr.	juli	okt.	jan.	febr.	mars	apr.	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.
Livsmedel	178	138	120	110	85	79	77	73	72	70	80	75	72	72	76
Samtl. levnadskostnader	165	133	119	110	92	88	86	82	81	80	84	81	79	78	80

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 257 samt beträffande tillvägagångssättet vid undersökningarna årg. 1919, sid. 737 och årg. 1920, sid. 836.

Livsmedelspriserna ha ända sedan november 1920 visat en fallande tendens, som dock i november innevarande år efterträddes av en mindre stegring. Under såväl 1921 som 1922 har dock högsommaren medfört ett tillfälligt avbrott i prisnedgången, vilket huvudsakligen berott på med säsongen följande höjningar i prisen å potatis (ny skörd), ägg och smör. Prisen på övriga varuslag ha under de senast förflutna månaderna uppvisat endast mycket små förskjutningar.

Hyresökningen utgjorde under sensommaren 1922 c:a 53 % mot 55 % vid årsskiftet 1921—1922; den ringa nedgången hänförde sig till en sänkning av avgifterna för vattenförbrukning, vilka jämte reparationskostnader och fastighetsskatter ingå i hyresposten. Det starka prisfall på beklädnadsartiklar, som ägde rum under år 1921, fortsatte i långsamt tempo även under innevarande år; prisstegringen sedan 1914 uppgick i januari 1922 till 150 % och i september till 135 %. Även beträffande nedgången i bränsle- och lyseprisen förmärktes en tendens till stagnation; vid septembers månads ingång uppskattades stegringen sedan krigsutbrottet för denna post till 90 %.

Under uttrycket »samtliga levnadskostnader» innefattas utgifterna för livsmedel, bostad, beklädnad, bränsle och lyse, tvättmedel, husgeråd, resor m. m. För samtliga dessa poster uppgick ökningen till 92 % den 1 januari innevarande år; sedan dess ha levnadskostnaderna sjunkit månad för månad med undantag för juli och november; vid sistnämnda tidpunkt låga de 80 % över förkrigsnivån.

(The Ministry of Labour Gazette.)

— Nykterhetsrörelsen —

Förbudsomröstningens resultat. Den officiella sammanräkningen av den den 27 augusti i år företagna omröstningen rörande frågan om införande av fullständigt rusdrycksförbud (jfr Soc. Medd., årg. 1922, sid. 376) har givit följande resultat. Antalet röstberättigade uppgick till 3 302 483, därav 1 574 808 män och 1 727 675 kvinnor. Av samtliga röstberättigade hade 55 % deltagit i omröstningen, av de röstberättigade männen 62 % och av kvinnorna 48 %; 7 368 röster ha ogillats. De giltiga röstsedlarnas fördelning på ja- och nej-röster inom olika län framgår av nedanstående sammanställning.

Län	Ja-sedlar			Nej-sedlar			Ja-sedlar i % av samtliga
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
Stockholms stad	7 680	14 248	21 928	69 503	71 531	141 034	13·5
Stockholms län	10 732	13 894	24 626	30 272	19 582	49 854	33·1
Uppsala län	9 719	12 115	21 834	14 179	8 570	22 748	49·0
Södermanlands län	12 386	15 869	28 255	20 646	9 842	30 488	48·1
Östergötlands län	22 418	28 268	50 686	26 598	12 824	39 422	56·3
Jönköpings län	31 749	37 008	68 757	11 505	4 086	15 591	81·5
Kronobergs län	9 985	10 686	20 671	15 497	7 752	23 249	47·1
Kalmar län	11 389	13 201	24 590	22 624	11 435	34 059	41·9
Gottlands län	3 019	3 856	6 875	7 573	3 977	11 550	37·3
Blekinge län	6 085	7 272	13 357	13 162	6 620	19 782	40·3
Kristianstads län	12 393	14 812	27 205	22 718	10 887	33 605	44·7
Malmöhus län	11 618	17 852	29 470	72 046	50 249	122 295	19·4
Hallands län	4 692	6 180	10 872	19 503	12 998	32 501	25·1
Göteborgs o. Bohus län	14 601	20 330	34 931	53 580	40 197	93 777	27·1
Älvsborgs län	19 961	26 478	46 439	32 004	16 994	48 998	48·7
Skaraborgs län	18 797	22 582	41 379	23 577	10 264	33 841	55·0
Värmlands län	26 056	31 374	57 430	21 223	7 897	29 120	66·4
Örebro län	19 852	24 686	44 538	18 111	7 460	25 571	63·5
Västmanlands län	13 782	17 049	30 831	15 077	6 554	21 631	58·8
Kopparbergs län	27 424	33 163	60 587	18 568	6 970	25 538	70·3
Gävleborgs län	26 233	32 201	58 434	18 088	6 350	24 438	70·5
Västernorrlands län	28 654	29 943	58 597	11 803	4 356	16 159	78·4
Jämtlands län	14 481	15 004	29 485	8 194	2 941	11 135	72·6
Västerbottens län	21 717	21 585	43 302	7 430	2 453	9 883	81·4
Norrbottens län	16 570	17 483	34 053	6 585	2 242	8 827	79·4
Summa	**401 993**	**487 139**	**889 132**	**580 066**	**345 031**	**925 097**	**49·0**

Såsom framgår härav utgjorde ja-sedlarnas antal 889 132, varav 401 993 avgivna av män och 487 139 av kvinnor. Nej-rösterna utgjorde 925 097, varav 580 066 avgivna av män och 345 031 av kvinnor. För förbud hade sålunda avgivits 49 % av de giltiga röstsedlarna, därav 40·9 % av männens och 58·5 % av kvinnornas.

Socialstyrelsens utlåtande angående revision av lagstiftningen emot fylleri och, dryckenskap. Med anledning av två inom första kammaren väckta motioner av herr Thulin m. fl. och herrar von Koch och Alfred Petrén hade riksdagen i skrivelse den 5 maj 1920 anhållit att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om revision av gällande lagbestämmelser emot fylleri och dryckenskap. Genom beslut den 14 maj 1920 anbefallde Kungl. Maj:t socialstyrelsen att häröver avgiva utlåtande.

I sitt till fullgörande av detta uppdrag avgivna utlåtande framhåller styrelsen, att, därest det icke anses möjligt att utan samband med en allmän strafflagsreform på ett speciellt område genomföra den revision av bestämmelserna angående bötesstraff, som är av behovet påkallad, torde tillsvidare en höjning av bötesbeloppen böra äga rum. Den undre gränsen — nu 5 kronor — synes förslagsvis kunna sättas till 25 kronor. Den övre gränsen — nu 50 kronor — torde kunna sättas lika med det allmänna bötesmaximum, 500 kronor.

Väsentlig straffhöjning synes böra stadgas vid *återupprepning* av fylleri, förslagsvis från och med tredje återfallet under en tidrymd av två år. En sådan bestämmelse torde icke nödvändiggöra anmälan till straffregistret angående fylleriförseelser — på ett närstående område stadgar 74 §, 1 mom. 2 st. av rusdrycksförsäljningsförordningen den 14 juni 1917 straffskärpning vid iteration, utan att anmälningsskyldighet annat än undantagsvis förekommer.

Beträffande de fall, där fylleri kan medföra *fara för annans säkerhet*, synes förseelsen böra anses begången under försvårande omständigheter och beläggas med skärpt straff. I en del sådana fall torde visserligen redan nu, på grund av tillämplighet jämväl av andra gällande straffbestämmelser, frihetsstraff kunna ifrågakomma, såsom enligt 19 kap., 22 § och 25 kap., 15 § strafflagen, men i det stora flertalet fall medgiva nu gällande lagbestämmelser ej tillämpning av någon strängare strafflatitud. Till belysande av vilka fall styrelsen här åsyftar må exempelvis nämnas fylleri under yrkesutövning av personer, tillhörande följande kategorier: förare av automobiler eller andra transportmedel, ångpannesköterare, spelstyrare och signalgivare vid uppfordringsverk i gruvor, förare vid andra hissanläggningar, personal vid elektriska kraftverk, de, som handhava explosiva varor och giftiga ämnen, samt läkare. Försvårande omständigheter synas även kunna anses vara för handen, då fylleriförseelse blivit begången av person, som *tidigare visat benägenhet* att under inflytande av alkoholmissbruk göra sig skyldig till brott mot annans säkerhet, ådagalagd exempelvis genom att vederbörande blivit förvunnen till dylikt brott i berusat tillstånd eller under akut alkoholsinnessjukdom eller att vederbörande blivit meddelad förordnande om intagning å allmän alkoholistanstalt på grund av hemfallenhet åt dryckenskap och därav föranledd farlighet för annans personliga säkerhet. Åt den avsedda straffbestämmelsen torde lämpligen böra givas en generell läggning — en uttömmande uppräkning av de åsyftade fallen lärer icke kunna åvägabringas.

Såväl vid iteration som i de fall, där omständigheterna äro försvårande, torde enligt styrelsens mening straffet för fylleri böra kunna skärpas till böter av högst 1 000 kronor eller fängelse i högst tre månader — sistnämnda maximum överensstämmande med den norska lagstiftningens beträffande vissa svårare fall av fylleriförseelser.

Vid revision av lagbestämmelserna mot fylleri och dryckenskap torde även böra övervägas, anser styrelsen, huruvida straff för fylleri bör ådömas eller, om det redan är ådömt, bör verkställas i avseende å sådana personer, rörande vilka vid samma tid meddelats *förordnande om intagning å allmän alkoholistanstalt*. Sedan alkoholistlagen numera genom lag av den 9 juni 1922 kompletterats med bestämmelser, som möjliggöra tvångsinternering av åt dryckenskap hemfallna personer, som upprepade gånger dömts till ansvar för fylleri, har nu berörda spörsmål fått ökad aktualitet. Enligt den norska lagstiftningen mot fylleri, vilken, som ovan nämnts, i vissa fall stadgar straff för fylleri med upp till 3 månaders fängelse, kan ådömt fängelsestraff helt eller delvis bortfalla, i fall den dömde på grund av förordnande intages å alkoholistanstalt — inkl. tvångsarbetsanstalt — som av konungen godkänts.

Vid en revision av lagstiftningen emot fylleri och dryckenskap finner styrelsen att man *icke bör begränsa de motverkande åtgärderna* till de fall av alkoholmissbruk, där straff eller internering kan ifrågakomma. Visserligen torde större delen av de direkt samhällsskadliga alkoholmissbrukarna i vårt land utgöras av så kallade poliskunder eller tillhöra alkoholistanstalternas klientel och sålunda redan enligt nu gällande lagstiftning kunna omhändertagas. Men det torde

även förekomma, att notoriska och djupt sjunkna alkoholister kunna länge helt undgå myndigheterna genom att varken låta sig ertappas med fylleri på allmän plats eller giva anledning till internering. Även dylika alkoholmissbrukare böra enligt styrelsens mening göras till föremål för rättelseförsök från det allmännas sida. Sålunda synas kunna ifrågasättas bestämmelser, att förekommande fall av delirium tremens eller andra akuta eller kroniska alkoholsjukdomar skola av vederbörande sjukvårdsanstalt eller läkare eller myndighet, som haft att därmed taga befattning, anmälas till nykterhetsnämnden, samt att denna skall ställa den ifrågavarande alkoholmissbrukaren under övervakning och i övrigt vidtaga lämpliga åtgärder gentemot honom. Vidare böra föreskrifter meddelas, att till nykterhetsnämnd skall göras anmälan från polismyndighetens sida om de för brott tilltalade, beträffande vilka ådagalagts, att de äro begivna på starka drycker eller att de begått brott i rusigt tillstånd, från fattigvårdsmyndighets sida om de understödsfall, vid vilka understödsbehovet till någon avsevärdare del föranletts av alkoholbruk, samt från barnavårdsnämnds och skolmyndighets sida om sådana fall, där barn blivit kroppsligt eller sedligt försummade till följd av alkoholmissbruk i hemmet. I nu angivna fall bör nämnden äga att inskrida och vidtaga lämpliga åtgärder.

Slutligen framhåller styrelsen önskvärdheten av att lagstiftningen mot fylleri och dryckenskap upptager stadganden om förebyggande åtgärder mot alkoholmissbrukare, vilka icke lämpligen kunna infogas i den allmänna strafflagen, men väl inrymmas i en särskild författning om åtgärder mot alkoholmissbruk. Möjligen skulle det vara lämpligt att i en sådan författning — liksom skett i Norge — sammanföra samtliga lagbestämmelser i detta ämne, däribland alkoholistlagen.

Den nya förbudslagen i Finland. Den 1 juni i år trädde den reviderade finska förbudslagen i kraft. Enligt denna lag förbjudes tillverkning, införsel, försäljning, forsling och upplag av alkoholhaltiga ämnen innehållande mera än 2 volymprocent alkohol utom för medicinskt, tekniskt eller vetenskapligt ändamål. Tillverkning och införsel av alkohol är uteslutande förbehållen staten, som för högst 5 år i sänder kan överlåta rätten att tillverka och införa alkohol åt bolag, som är underkastat särskild kontroll. Sådant bolags årsvinst skall tillfalla statsverket, sedan viss av regeringen bestämd ränta, dock högst 8 procent, å det inbetalta kapitalet avdragits.

Från apotek må försäljning av alkohol endast äga rum enligt av läkare för varje gång utfärdat recept. Utan läkarrecept må på vissa villkor försäljas högst 50 gram alkoholhaltiga läkemedel ävensom efter särskilt tillstånd större partier av sådana alkoholhaltiga läkemedel, vilkas användning i berusningssyfte uppenbarligen är omöjlig. Dock må inga vare sig av läkare föreskrivna eller för tekniska eller vetenskapliga ändamål tillåtna alkoholämnen försäljas, om det är uppenbart, att desamma komma att användas i berusningssyfte.

Vid forsling av alkoholhaltigt ämne bör varan åtföljas av vederbörligen utfärdat intyg.

Den, som olovligen tillverkar alkoholhaltiga ämnen eller meddelar muntliga eller skriftliga anvisningar angående sådan tillverkning, straffas första gången med minst 100 dagsböter (en dagsbot är lika med vederbörandes dagsförtjänst) eller med fängelse minst 3 månader samt vid återfall med fängelse minst 4 månader. Samma straff gäller för den, som insmugglar eller försöker insmuggla alkohol. Den, hos vilken för alkoholtillverkning tjänliga redskap anträffas eller som förfärdigar eller försäljer eller eljest överlåter sådana redskap eller säljer eller eljest överlåter åt annan säd eller annan råvara under sådana omständigheter, att anledning finnes antaga, att redskapen eller råvaran skall användas i olovligt syfte, straffas första gången med minst 50 dagsböter samt vid återfall med 100 dagsböter eller fängelse minst 3 månader.

Utom att den skyldige straffas, beslagtages även det transportmedel, vars huvudsakliga last utgöres av alkohol eller som bevisligen befinner sig på väg för forsling eller anskaffning av alkohol. Begås brottet av annan än den, som äger transportmedlet, beslagtages detta, om icke dess ägare kan göra troligt, att detsamma avhänts honom genom brott eller att han icke haft orsak antaga, att det skulle användas på ifrågavarande sätt. I sistnämnda fall återfår ägaren sin egendom, och den brottslige får erlägga transportmedlets värde.

Överstiger den olovligt tillverkade eller införda alkoholvaran icke 2 liter och det framgår, att densamma icke är avsedd till försäljning, blir straffet minst 10 och högst 100 dagsböter.

Olovlig försäljning av alkohol eller av läkarrecept eller annat intyg, som berättigar till erhållande av alkohol, straffas med minst 75 dagsböter och vid återfall med minst 150 dagsböter eller

fängelse minst 4 månader. Bortgivande såsom gåva av alkohol, som icke är läkemedel, anses lika med försäljning. Yrkesmässig tillverkning, införsel eller försäljning av alkohol straffas med fängelse ej under 6 månader.

Om ägaren, innehavaren eller betjäningen i kafé, restaurang, hotell eller fartyg tillåter försäljning eller förtäring av alkohol, straffas den eller de som tillåtit detta första gången med minst 75 dagsböter samt vid återfall med minst 150 dagsböter eller fängelse minst 4 månader. Har alkoholen av besökaren medförts, blir straffet minst 25 dagsböter. Dessutom kan ifrågavarande ställe stängas på längre eller kortare tid.

Läkare, som föreskriver alkoholhaltigt ämne utan att undersöka patienten eller på annat sätt skaffa sig kännedom om sjukdomens eller behovets art eller som föreskriver alkoholhaltigt ämne i sådana fall, där skäligen kan befaras, att ämnet kommer att användas till berusningsändamål, straffas och kan dessutom fråntagas rätten att utöva läkarkallet under minst 3 månader eller under försvårande omständigheter för alltid.

Apoteks innehavare, föreståndare eller biträde, som olovligen försäljer alkoholhaltigt ämne, straffas och förklaras dessutom för minst 6 månader oduglig att förestå apotek eller deltaga i apotekssyssla.

Den som tillåter olovlig tillverkning, försäljning eller lagring av alkoholhaltigt ämne på område, lokal eller fartyg, som han innehar eller har i sin vård, straffas med minst 10 dagsböter.

Jämte den brottslige ansvarar också husbonde för brott, som med hans vetskap och vilja begås mot denna lag av hans hustru, hos honom vistande barn, husfolk eller i arbete antagen person, såsom hade husbonden själv begått brottet.

De, vilka på grund av tidigare lagstiftning förskaffat sig alkoholhaltiga ämnen, få inneha dessa efter det denna lag trätt i kraft, om anmälan blivit gjord hos polismyndighet samt varorna försetts med behörigt märke.

Alkoholstatistikens omläggning i Finland. Sedan en i maj 1920 tillsatt kommitté utarbetat förslag till en fortlöpande alkoholstatistik, beslöt regeringen ålägga polismyndigheterna att från och med början av år 1922 enligt av socialministeriet fastställda formulär och anvisningar avgiva statistiska uppgifter angående brott mot förbudslagen samt angående fylleriförseelser. Nämnda primäruppgifter insändas månatligen till landshövdingeämbetena, där tvenne sammandrag av uppgifterna verkställas och insändas till socialministeriets nykterhetsavdelning resp. socialstyrelsens statistiska avdelning, vilken sistnämnda myndighet samtidigt erhåller primäruppgifterna för närmare statistisk behandling.

Enligt de erhållna uppgifterna ha under förra hälften av innevarande år beivrats 7 318 brott mot förbudslagen, varav 2 829 i städerna och 4 489 på landsbygden. Största delen eller 89 % av brotten voro begångna av män och endast 11 % av kvinnor. Vad brottens fördelning efter olika månader angår, uppvisade april månad den största frekvensen, varefter en tydlig nedgång konstaterats. De åtalades fördelning efter ålder visar, att icke mindre än 40 % av dem, som överträtt förbudslagen, tillhöra åldersklassen 20—29 år, varemot endast en obetydlig del kommer på de lägsta och högsta åldersgrupperna. Beträffande lagöverträdelsernas art må slutligen nämnas, att flertalet eller 41 % avsåg »*forsling och upplag*», medan 23 % gällde »*tillverkning*» och 20 % »försäljning och bortgivande». Endast i ett fåtal fall var det fråga om »införsel» av spritvaror. Med avseende på brottens art framträdde en bestämd skillnad mellan städer och landsbygd, i det att åtalen för olovlig tillverkning dominerade på landet, medan i städerna åtal för forsling och upplag av spritvaror vanligast förekom.

Antalet fylleriförseelser, som lett till åtal, utgjorde under samma tidsperiod 17 298, av vilka 16 904 (98 %) begingos av män och 394 (2 %) av kvinnor. På landsbygden inträffade förseelser uppgingo till 26 % av hela antalet. Med hänsyn till den månatliga fördelningen visade fylleri-frekvensen oavbruten stegring från januari t. o. m. juni. Även bland fylleristerna var gruppen 20—29-åringar talrikast företrädd med c:a 40 % av samtliga anhållna.

(Social Tidskrift.)

— Ut- och invandring —

Utvandringen från Sverige under tredje kvartalet 1922. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar uppgick under tredje kvartalet 1922 till 2 471 personer, varav 1 463 män

och 1 008 kvinnor. Sammanlagt 2 256 emigranter erhöllo sina utvandringskontrakt godkända av polismyndigheterna i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 196 i Kristiania, Bergen och Trondhjem samt 19 i Köpenhamn. Över svenska hamnar emigrerade dessutom 66 utlänningar.

Antalet i Sverige hemmahörande emigranter, som erhållit sina utvandringskontrakt godkända av polismyndighet i förenämnda städer, utgjorde:

	Stockholm	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Kristiania	Trondhjem	Bergen	Köpenhamn	Summa
Juli	58	93	23	244	13	36	1	4	472
Augusti	83	145	26	612	8	82	3	14	973
September	81	134	30	727	21	32	—	1	1 026
3 kv. 1922	**222**	**372**	**79**	**1 583**	**42**	**150**	**4**	**19**	**2 471**
3 » 1921	169	168	61	1 073	69	50	2	18	1 610

Vid jämförelse med tredje kvartalet 1921 företer sålunda emigrationen under innevarande år en ökning av 861 personer.

Emigrationen under tredje kvartalet 1922 fördelade sig, i den mån utvandringskontrakten godkänts av polismyndigheterna i någon av de förut nämnda svenska, norska och danska städerna, på rikets olika delar sålunda:

Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare		Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare	
	Sverige	Norge	Danmark	3:e kv. 1922	3:e kv. 1921		Sverige	Norge	Danmark	3:e kv. 1922	3:e kv. 1921
Stockholms stad	81	10	—	91	80	Älvsborgs län	132	5	—	137	103
» län	26	—	—	26	25	Skaraborgs »	51	—	—	51	43
Uppsala »	12	—	—	12	16	Värmlands »	216	7	—	223	117
Södermanlands »	28	—	—	28	32	Örebro »	80	3	—	83	30
Östergötlands »	82	2	—	84	50	Västmanlands »	25	—	—	25	16
Jönköpings »	159	1	1	161	68	Kopparbergs »	144	5	—	149	63
Kronobergs »	103	2	1	106	68	Gävleborgs »	92	—	—	92	64
Kalmar »	219	—	10	229	107	Västernorrlands »	124	34	—	158	93
Gottlands »	25	—	—	25	6	Jämtlands »	28	60	—	88	62
Blekinge »	102	—	1	103	81	Västerbottens »	35	40	2	77	53
Kristianstads »	93	—	—	93	68	Norrbottens »	99	18	—	117	67
Malmöhus »	89	2	3	94	100	Ej angivet »	—	—	1	1	—
Hallands »	97	—	—	97	77						
Göteb. o. Bohus län	114	7	—	121	121	Hela riket	**2 256**	**196**	**19**	**2 471**	**1 610**

De i Sverige hemmahörande utvandrarnas fördelning på vissa åldersgrupper framgår av följande översikt:

	Män		Kvinnor		Tillsammans	
	antal	%	antal	%	antal	%
Under 15 år	116	8·0	95	9·4	211	8·5
15—20 »	404	27·6	239	23·7	643	26·0
20—30 »	671	45·9	396	39·3	1 067	43·2
30—40 »	173	11·8	132	13·1	305	12·4
40—50 »	62	4·2	72	7·1	134	5·4
50 år och däröver	37	2·5	74	7·4	111	4·5
Summa	**1 463**	**100·0**	**1 008**	**100·0**	**2 471**	**100·0**

Yrkesinspektionens verksamhet under tredje kvartalet 1922.

	Inspekterade arbetsställen	Sammanlagt arbetarantal	Sammanlagt kraftbelopp	Inspektions- och resedagar	Lämnade skriftliga meddelanden	Ink. protokoll över besiktning av: ångpannor	Ink. protokoll över besiktning av: kokare o. d.	Ink. intyg över besiktning av hissar och kranar	Inkomna anmäln. om olycksfall	Därav olycksfall med dödlig utgång	Framställningar till länsstyrelserna	Anmälningar till åtal	Lämnade eftergifter
Yrkesinspektörerna			*eff. hkr.*										
I distriktet	51	2 565	2 771	74	23	121	10	62	709	3	1	2	—
II »	141	5 007	41 106	68	66	116	1	179	1 078	8	—	—	—
III »	93	2 841	46 269	43	47	76	—	8	594	4	—	1	—
IV »	181	7 460	24 319	97	87	71	—	2	561	3	—	—	—
V »	141	1 761	6 065	83	65	67	—	70	1 164	6	—	3	—
VI »	239	1 066	7 936	90	107	141	16	62	1 137	6	1	7	2
VII »	46	2 566	20 346	43	12	68	29	90	874	5	—	2	—
VIII »	71	7 283	97 171	54	40	99	—	4	1 161	11	—	5	—
IX »	91	4 125	16 206	74	79	83	—	10	1 256	12	—	1	—
Yrkesinspektrisen	71	2 378	—	84	29	—	—	—	—	—	—	—	—
Sprängämnesinspektören	166	—	—	28	11	—	—	—	2	—	—	—	—
Summa	**1 291**	**37 052**	**262 189**	[4] **738**	**566**	[6] **842**	[8] **56**	**487**	**8 536**	**58**	**2**	**21**	**2**
Underinspektörerna													
I distriktet	305	1 039	2 271	95	23	98	—	—	—	—	—	—	—
II »	620	528	9 941	134	11	160	—	—	—	—	—	—	—
III »	468	610	6 841	98	33	199	—	—	—	—	—	—	—
IV »	292	290	4 457	92	33	190	—	—	—	—	—	—	—
V »	616	997	6 337	146	38	299	—	—	—	—	—	—	—
VI »	631	2 768	5 001	200	47	116	—	—	—	—	—	—	—
VII »	385	334	7 358	111	49	31	—	—	—	—	—	—	—
VIII »	319	1 533	5 385	98	49	48	—	—	—	—	—	—	—
IX »	166	724	2 622	71	28	17	—	—	—	—	—	—	—
Summa	[1] **3 802**	[2] **8 823**	[3] **50 218**	**1 045**	**311**	[7] **1 158**	—	—	—	—	—	—	—
Skogshärbärgesinspektören	[9] **146**	**1 634**	—	**37**	**12**	—	—	—	—	—	—	—	—
Bergmästarna													
Norra distriktet	5	184	525	8	—	—	—	—	104	1	—	—	—
Gävle—Dala distrikt	5	446	2 853	7	2	—	—	—	114	2	—	—	—
Östra distriktet	20	423	705	19	5	—	—	—	20	—	—	—	—
Mellersta distriktet	—	—	—	—	—	—	—	1	98	1	—	—	—
Västra »	40	786	85	17	2	—	—	50	74	—	—	—	—
Södra »	25	1 921	1 637	11	2	—	—	—	241	3	—	—	—
Summa	**95**	**3 760**	**5 805**	[5] **92**	**11**	—	—	**51**	**651**	**7**	—	—	—
Järnvägsinspektörerna *vid statens järnvägar*													
för säkerhetstjänsten	1	30	—	1	10	—	—	—	365	1	—	—	—
» trafiktjänsten					2	—	—	—					
» rullande materiel	10	—	—	24	17	—	—	—	—	—	—	—	—
vid enskilda järnvägar	1 243	11 200	—	49	10	—	—	—	99	2	—	—	—
Summa	**1 254**	**11 230**	—	**74**	**39**	—	—	—	**464**	**3**	—	—	—
Elektr. inspektörerna			*kilowatt*										
Norra distriktet	60	55	10 373	36	72	—	—	—	9	1	—	—	—
Östra »	18	32	500	—	18	—	—	—	6	1	—	—	—
Västra »	31	98	2 670	—	31	—	—	—	3	2	—	—	—
Södra »	41	181	11 750	—	35	—	—	—	5	—	—	—	—
Summa	**150**	**366**	**25 293**	**36**	**156**	—	—	—	**23**	**4**	—	—	—

[1] Härav 1 884 inom jordbruk, 552 inom hantverk och 1 366 inom annan verksamhet. — [2] Härav 1 085 inom hantverk och 7 738 inom annan verksamhet. — [3] Härav 29 094 inom jordbruk, 1 621 inom hantverk och 19 498 inom annan verksamhet. — [4] Härav 453 för inspektörerna och 285 för assistenterna. — [5] Härav 35 för bergmästarna och 27 för gruvingenjörerna. — [6] Härav större besiktning i 257 fall och mindre i 585 fall. — [7] Härav större besiktning i 364 fall och mindre i 794 fall. — [8] Härav större besiktning i 8 fall och mindre i 48 fall. — [9] Avser antalet inspekterade härbärgen (härav 81 inspekterade av specialinspektören och de övriga av lokala tillsynsorgan).

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Oktober månad år 1922.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under oktober månad.

Översikt av verksamheten under *oktober* månad 1922.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	5 542	2 096	1 961	4 672	3 560	2 878	**10 214**	**5 656**	**4 839**
Stockholms län	3 641	1 687	1 658	812	881	462	**4 453**	**2 568**	**2 120**
Uppsala stad och län	1 475	790	731	412	335	304	**1 887**	**1 125**	**1 035**
Södermanlands län	1 069	508	438	520	556	388	**1 589**	**1 064**	**826**
Östergötlands län	2 296	1 151	1 038	924	925	549	**3 220**	**2 076**	**1 587**
Norrköping	768	288	279	287	216	184	**1 055**	**504**	**463**
Jönköpings län	978	266	242	238	176	131	**1 216**	**442**	**373**
Kronobergs län	381	50	46	148	92	61	**529**	**142**	**107**
Norra Kalmar län	167	63	56	59	58	45	**226**	**121**	**101**
Södra Kalmar län	551	212	207	166	168	116	**717**	**380**	**323**
Gottlands län	124	107	56	73	59	35	**197**	**166**	**91**
Blekinge län	601	348	312	343	284	160	**944**	**632**	**472**
Kristianstads län	1 165	813	634	654	709	389	**1 819**	**1 522**	**1 023**
Malmöhus län: Malmö	1 973	631	510	1 412	1 113	718	**3 385**	**1 744**	**1 228**
Malmöhus län: Lund	454	221	193	158	105	81	**612**	**326**	**274**
Malmöhus län: Landskrona	579	178	155	47	47	30	**626**	**225**	**185**
Malmöhus län: Hälsingborg	720	280	269	301	203	159	**1 021**	**483**	**428**
Malmöhus län: Ystad	184	84	72	135	83	53	**319**	**167**	**125**
Malmöhus län: Trälleborg	403	309	299	63	56	51	**466**	**365**	**350**
Malmöhus län: Eslöv	393	258	244	74	79	36	**467**	**337**	**280**
Malmöhus län: Skurup	151	125	108	58	65	39	**209**	**190**	**147**
Malmöhus län: Hvellinge	168	122	69	24	41	15	**192**	**163**	**84**
Hallands län	462	276	223	184	165	102	**646**	**441**	**325**
Göteb. o. Bohus län	731	234	224	146	122	76	**877**	**356**	**300**
Göteborg	4 176	1 499	1 425	1 369	1 449	995	**5 545**	**2 948**	**2 420**
Älvsborgs län	401	156	139	139	128	71	**540**	**284**	**210**
Skaraborgs län	1 054	627	517	520	684	382	**1 574**	**1 311**	**899**
Värmlands län	986	279	262	253	293	195	**1 239**	**572**	**457**
Örebro län	1 029	419	368	555	576	441	**1 584**	**995**	**809**
Västmanlands län	2 236	699	668	453	411	332	**2 689**	**1 110**	**1 000**
Kopparbergs län	1 142	301	298	333	231	185	**1 475**	**532**	**483**
Gävle stad och län	325	178	177	231	191	161	**556**	**369**	**338**
Västernorrlands län	500	206	197	141	111	67	**641**	**317**	**264**
Jämtlands län	287	118	118	263	197	180	**550**	**315**	**298**
Västerbottens län	228	108	98	209	195	159	**437**	**303**	**257**
Norrbottens län	160	95	81	112	133	84	**272**	**228**	**165**
Tillsammans okt. 1922	**37 500**	**15 782**	**14 372**	**16 488**	**14 697**	**10 314**	**53 988**	**30 479**	**24 686**
» sept. 1922	*31 986*	*15 136*	*13 141*	*14 697*	*14 958*	*9 306*	*46 683*	*30 094*	*22 447*
» okt. 1921	62 206	15 114	14 168	15 197	14 279	9 401	77 403	29 393	23 569
» » 1920	19 472	14 310	11 509	12 579	14 801	8 812	32 051	29 111	20 321
» » 1919	17 495	14 702	11 539	11 389	16 602	8 810	28 884	31 304	20 349

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					okt. 1922	sept. 1922	okt. 1921	okt. 1922	sept. 1922	okt. 1921
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	9 852	10 789	7 711	6 623	140	147	221	86	76	88
Industri och hantverk	12 860	13 736	2 003	1 821	686	455	653	91	88	97
Sjöfart och fiske	3 639	3 739	1 226	1 203	305	308	—	98	98	—
Handel och samfärdsel	3 032	3 266	898	843	364	246	549	94	94	95
Husligt arbete	4	4	2	2	.	—	.	.	—	.
Annat arbete	5 208	5 966	3 942	3 880	151	122	339	98	98	98
Summa	**34 595**	**37 500**	**15 782**	**14 372**	**238**	**211**	**412**	**91**	**87**	**94**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning	1 772	1 818	2 814	1 410	65	63	54	50	43	43
Industri och hantverk	842	1 094	361	241	303	258	462	67	68	60
Sjöfart och fiske	131	148	59	51	.	.	—	.	.	—
Handel och samfärdsel	2 153	2 448	1 149	885	213	192	211	77	70	76
Husligt arbete	8 441	10 682	10 312	7 725	104	86	97	75	65	72
Annat arbete	280	298	2	2	.	.	.	.	.	.
Summa	**13 619**	**16 488**	**14 697**	**10 314**	**112**	**98**	**106**	**70**	**62**	**66**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning	11 624	12 607	10 525	8 033	120	126	166	76	67	73
Jordbruk	11 400	12 375	10 459	7 967	118	122	156	76	67	72
Skogshushållning	224	232	66	66	.	.	533	.	.	99
Industri och hantverk	13 702	14 830	2 364	2 062	627	429	642	87	86	95
Gruvdrift och malmförädling	1 586	1 598	4	4	.	.	1345	.	.	100
Jord-, sten- och glasindustri	682	727	60	45	.	.	2157	.	.	96
Metall- och maskinindustri	5 520	5 834	261	212	2235	1666	5332	81	81	92
Trävaruindustri	695	746	102	74	731	498	1088	73	73	94
Byggnadsverksamhet	2 014	2 219	1 159	1 092	191	123	139	94	90	98
Läder-, hår- och gummiindustri	121	127	56	47	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	146	165	17	8	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	459	546	202	133	270	347	587	66	64	63
Närings- och njutningsmedelsindustri	669	943	336	298	281	192	362	89	84	82
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	267	285	36	34	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri	192	208	49	45	.	.	833	.	.	94
Grafisk industri	338	349	30	25	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	1 013	1 083	53	45	.	.	.	.	.	.
Sjöfart och fiske	3 770	3 887	1 285	1 254	302	301	—	98	97	—
Handel och samfärdsel	5 185	5 714	2 047	1 728	279	218	394	84	82	86
Kontors-, bank- o. d. personal	739	782	89	75	.	.	.	.	.	.
Butiks- och magasinspersonal	1 118	1 190	288	263	413	312	598	91	88	88
Hotell- och restaurangpersonal	1 263	1 501	730	582	206	160	213	80	75	77
Transportarbetare	1 770	1 914	734	661	261	214	379	90	89	88
Allmän eller litterär verksamhet	268	300	179	120	168	113	168	67	74	75
Ej särskilt specificerade	27	27	27	27	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	8 445	10 686	10 314	7 727	104	86	97	75	65	72
Annat arbete	5 488	6 264	3 944	3 882	159	130	343	98	98	98
Summa	**48 214**	**53 988**	**30 479**	**24 686**	**177**	**155**	**263**	**81**	**75**	**80**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 3 422[1] platser, varav 2 807 manliga och 615 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 609, 2 033 och 576 samt under nästlidna månad resp. 2 849, 2 405 och 444.

[1] Denna siffra utgör ett mått på utbytet av arbetskraft mellan de olika länen under förevarande månad. Under normala förhållanden bruka dessa siffror vara avsevärt lägre, men de höga siffrorna äro i detta fall beroende på frekvensen vid tillsättande av nödhjälpsplatser belägna utanför resp. län.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**10557**	**7 645**	**6 557**	**232**	**66**	**66**	**1 598**	**4**	**4**	**726**	**52**	**45**	**5 736**	**251**	**203**
1	Stockholms stad	59	4	4	3	—	—	—	—	—	21	—	—	1 139	82	62
2	Stockholms län	2 022	1 145	1 121	38	12	12	217	—	—	36	2	2	377	36	35
3	Uppsala stad och län	888	591	535	8	—	—	2	—	—	21	9	9	112	—	—
4	Södermanlands län	497	348	284	—	—	—	—	—	—	2	—	—	224	8	6
5	Östergötlands län	1 146	829	737	9	3	3	30	3	3	44	3	3	351	19	8
6	Norrköping	316	176	171	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	2	2
7	Jönköpings län	229	135	128	9	1	1	14	1	1	3	9	2	321	16	11
8	Kronobergs län	51	31	27	4	—	—	1	—	—	27	—	—	15	—	—
9	Kalmar län	185	83	71	—	—	—	—	—	—	8	—	—	114	7	7
10	Gottlands län	99	98	47	—	—	—	—	—	—	6	2	2	—	—	—
11	Blekinge län	219	143	114	—	—	—	3	—	—	29	—	—	44	3	3
12	Kristianstads län	837	757	583	2	—	—	—	—	—	34	1	1	51	2	2
13	Malmöhus län: Malmö	184	318	201	—	—	—	—	—	—	3	—	—	365	8	7
14	Hälsingborg	131	99	90	—	—	—	8	—	—	4	—	—	52	—	—
15	Övriga anstalter	1 143	1 062	906	—	—	—	2	—	—	6	—	—	337	1	1
16	Hallands län	234	202	151	—	—	—	—	—	—	11	—	—	34	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	65	50	42	—	—	—	—	—	—	377	12	12	33	3	3
18	Göteborgs stad	83	169	139	—	—	—	1	—	—	30	1	1	1 046	25	18
19	Älvsborgs län	82	47	32	—	—	—	2	—	—	1	—	—	28	3	3
20	Skaraborgs län	836	525	421	—	—	—	—	—	—	16	8	8	52	4	3
21	Värmlands län	89	89	75	4	—	—	294	—	—	14	2	2	153	—	—
22	Örebro län	425	279	245	32	10	10	192	—	—	5	—	—	110	1	1
23	Västmanlands län	603	378	355	4	3	3	671	—	—	4	2	2	403	26	26
24	Kopparbergs län	41	26	25	24	4	4	160	—	—	20	1	1	220	—	—
25	Gävle stad och län	11	8	8	—	—	—	1	—	—	3	—	—	44	2	2
26	Västernorrlands län	6	3	3	5	1	1	—	—	—	—	—	—	13	—	—
27	Jämtlands län	31	11	11	76	28	28	—	—	—	1	—	—	4	—	—
28	Västerbottens län	43	36	29	14	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	2	2
	Kvinnliga avdelningen	**1 818**	**2 814**	**1 410**	—	—	—	—	—	—	**1**	**8**	—	**98**	**10**	**9**
1	Stockholms stad	12	5	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	65	7	6
2	Stockholms län	146	261	124	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	174	143	129	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	123	159	98	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	177	275	154	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	28	24	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	34	48	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	15	23	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	18	61	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	14	24	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	43	104	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	190	388	135	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	35	100	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	2	2
14	Hälsingborg	23	21	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	123	208	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	61	61	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	42	25	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	20	23	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1	1
19	Älvsborgs län	2	16	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	131	266	117	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	51	78	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	144	242	143	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	144	179	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	14	20	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	15	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	3	8	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	15	16	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	19	25	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
745	**102**	**74**	**2 219**	**1 159**	**1 092**	**120**	**45**	**37**	**104**	**4**	**3**	**192**	**20**	**11**	**606**	**245**	**241**	**195**	**19**	**19**	
73	35	26	626	392	348	19	14	9	2	—	—	34	5	—	336	217	216	13	2	2	1
46	2	2	161	286	286	7	2	2	2	—	—	21	2	—	25	3	3	1	—	—	2
14	—	—	32	6	6	2	—	—	1	—	—	4	2	1	16	—	—	—	—	—	3
29	5	5	26	4	3	2	2	2	3	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	4
88	8	7	215	45	44	5	—	—	9	—	—	1	—	—	7	5	4	4	—	—	5
28	—	—	66	5	5	3	—	—	29	1	1	2	1	1	6	—	—	1	—	—	6
46	2	2	58	—	—	2	2	1	1	—	—	1	—	—	11	1	1	16	—	—	7
25	—	—	7	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	74	—	—	8
30	—	—	49	2	2	—	—	—	1	—	—	2	—	—	5	—	—	14	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	10
6	—	—	30	10	10	1	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	1	—	—	11
16	7	4	18	—	—	2	—	—	1	—	—	1	—	—	9	2	2	—	—	—	12
30	—	—	195	64	64	22	1	1	7	2	1	42	1	1	39	1	1	51	—	—	13
—	—	—	44	12	12	18	—	—	1	—	—	1	—	—	3	—	—	4	5	5	14
27	2	2	69	12	11	13	13	13	5	—	—	11	2	2	56	4	4	2	12	12	15
22	—	—	20	1	1	3	—	—	8	—	—	2	3	2	2	2	2	—	—	—	16
7	—	—	10	1	1	—	—	—	16	—	—	—	—	—	1	—	—	6	—	—	17
91	8	5	158	87	72	8	7	5	13	—	—	28	2	2	40	—	—	6	—	—	18
2	2	—	49	1	1	—	2	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
4	—	—	24	8	8	9	—	—	—	—	—	—	—	—	16	8	6	—	—	—	20
38	1	1	23	11	10	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	21
12	4	3	37	10	10	1	—	—	—	—	—	34	—	—	7	—	—	—	—	—	22
24	4	4	103	5	5	1	1	1	—	1	1	2	1	1	11	—	—	1	—	—	23
27	8	8	37	90	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	24
11	—	—	13	8	8	1	—	—	—	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	25
20	8	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	89	59	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	27
26	5	5	42	21	20	1	1	1	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	28
3	1	—	16	14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
1	—	—	—	—	—	**7**	**10**	**10**	**61**	**13**	**5**	**354**	**182**	**122**	**337**	**91**	**57**	**90**	**17**	**15**	
—	—	—	—	—	—	2	2	2	14	—	—	179	101	74	147	15	10	27	11	11	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	18	14	10	4	1	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	4	12	12	8	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	1	1	1	5	1	1	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	1	1	1	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	1	1	1	1	1	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	1	1	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	5	5	2	2	2	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	2	—	—	9	2	1	67	35	19	51	10	4	8	1	1	13
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	7	—	—	4	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	1	6	6	1	1	1	10	—	—	3	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	2	—	—	3	1	1	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	1	—	—	17
1	—	—	—	—	—	—	1	1	22	8	1	30	14	2	59	11	5	3	4	2	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	4	24	26	17	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	—	7	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	2	2	2	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**151**	**32**	**30**	**322**	**26**	**25**	**1022**	**44**	**37**	**3739**	**1226**	**1203**	**528**	**59**	**51**
1	Stockholms stad	37	7	6	159	21	20	233	11	10	489	165	154	325	33	29
2	Stockholms län	1	—	—	10	—	—	60	2	1	53	4	3	22	1	1
3	Uppsala stad och län	1	—	—	5	—	—	21	2	2	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	2	—	—	41	6	5	61	18	18	4	—	—
5	Östergötlands län	1	—	—	9	—	—	36	3	2	3	—	—	12	3	3
6	Norrköping	3	—	—	7	—	—	10	—	—	72	28	28	2	1	1
7	Jönköpings län	5	—	—	4	—	—	27	—	—	3	1	1	7	—	—
8	Kronobergs län	6	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	2	—	—	5	—	—	8	1	1	117	59	59	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	2	2	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	2	—	—	18	1	1	33	52	52	1	—	—
12	Kristianstads län	1	—	—	1	—	—	13	3	2	19	8	8	1	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	1	1	34	1	1	147	5	5	143	22	21	47	3	3
14	Hälsingborg	—	1	1	—	—	—	6	—	—	340	146	144	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	8	—	—	36	1	1	171	37	37	3	1	1
16	Hallands län	7	—	—	2	—	—	4	—	—	67	29	29	3	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	38	21	21	1	—	—	4	—	—	42	8	8	—	—	—
18	Göteborgs stad	23	2	1	42	4	4	59	6	4	1515	447	443	76	14	11
19	Älvsborgs län	3	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	1	1	—
21	Värmlands län	—	—	—	2	—	—	8	—	—	—	1	1	—	—	—
22	Örebro län	5	—	—	—	—	—	15	—	—	4	—	—	4	—	—
23	Västmanlands län	3	—	—	16	—	—	132	1	1	5	—	—	7	—	—
24	Kopparbergs län	5	—	—	2	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	1	—	—	4	—	—	10	—	—	99	50	50	3	—	—
26	Västernorrlands län	4	—	—	2	—	—	—	—	—	377	121	121	—	—	—
27	Jämtlands län	3	—	—	3	—	—	2	—	—	6	—	—	1	1	1
28	Västerbottens län	1	—	—	—	—	—	5	1	1	7	5	5	4	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	3	1	1	56	23	19	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**57**	**17**	**15**	**27**	**4**	**—**	**61**	**9**	**8**	**148**	**59**	**51**	**254**	**30**	**24**
1	Stockholms stad	42	9	8	22	4	—	6	—	—	52	24	16	140	10	6
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	8	—	—	2	—	—	1	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	4	4
6	Norrköping	1	1	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	2	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	7	1	1	1	—	—	38	7	6	4	2	2	92	10	8
14	Hälsingborg	1	—	—	1	—	—	2	—	—	8	6	6	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	6	5	—	—	—	—	—	—	66	14	14	12	3	3
19	Älvsborgs län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	6	6	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän el. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
797	**206**	**198**	**126**	**19**	**17**	**1 741**	**590**	**556**	**49**	**17**	**14**	**25**	**7**	**7**	**4**	**2**	**2**	**5 966**	**3 942**	**3 880**	
431	169	161	55	6	6	648	298	285	22	11	8	5	—	—	2	—	—	761	624	615	1
37	3	3	18	1	1	75	5	5	7	1	1	—	—	—	2	2	2	403	178	178	2
13	—	—	—	—	—	31	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	304	171	169	3
17	—	—	2	—	—	22	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	135	112	110	4
12	—	—	2	—	—	105	22	20	1	5	5	—	2	2	—	—	—	206	201	197	5
10	—	—	2	—	—	26	15	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101	59	58	6
4	—	—	2	—	—	23	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	192	95	92	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	150	14	14	8
2	—	—	4	—	—	22	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	148	122	122	9
1	—	—	1	1	1	6	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	10
4	—	—	3	—	—	30	15	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122	124	120	11
3	—	—	1	—	—	14	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	140	33	32	12
99	10	11	14	1	1	271	27	25	—	—	—	10	—	—	—	—	—	269	166	166	13
6	—	—	3	—	—	20	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78	12	12	14
10	12	12	1	—	—	43	14	14	—	—	—	4	4	4	—	—	—	385	120	120	15
8	—	—	—	—	—	11	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	36	35	16
1	—	—	—	—	—	1	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129	135	135	17
90	8	7	6	5	4	246	139	134	15	—	—	6	1	1	—	—	—	594	574	574	18
—	—	—	—	—	—	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	209	100	100	19
13	2	2	1	1	1	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	69	67	20
2	—	—	—	—	—	10	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	347	174	172	21
5	—	—	3	—	—	19	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	118	113	97	22
8	—	—	—	—	—	29	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	209	275	267	23
4	—	—	2	3	2	20	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	540	165	165	24
2	—	—	—	—	—	14	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102	108	107	25
4	1	1	2	1	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	70	70	26
4	—	—	4	—	—	13	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	47	18	18	27
4	1	1	—	—	—	16	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	28	26	28
3	—	—	—	—	—	9	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	45	41	29
393	**82**	**65**	**1375**	**711**	**565**	**173**	**144**	**105**	**251**	**162**	**106**	**2**	**20**	**20**	**10682**	**10312**	**7 725**	**298**	**2**	**2**	
161	19	12	637	228	180	50	36	33	133	39	33	—	20	20	2870	3 028	2 460	112	2	2	1
12	—	—	66	42	32	1	—	—	11	14	5	1	—	—	539	541	290	2	—	—	2
3	1	1	10	9	9	—	—	—	3	3	2	—	—	—	220	178	162	—	—	—	3
—	—	—	13	17	13	2	1	1	—	5	2	—	—	—	379	369	269	—	—	—	4
14	9	8	35	31	23	9	3	1	12	19	13	—	—	—	629	568	334	26	—	—	5
—	—	—	12	6	6	2	4	3	4	1	1	—	—	—	196	177	150	26	—	—	6
4	1	1	11	9	7	1	1	1	3	3	3	—	—	—	170	110	94	8	—	—	7
—	—	—	6	6	5	—	—	—	2	2	2	—	—	—	77	61	42	—	—	—	8
2	—	—	3	11	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188	152	123	2	—	—	9
—	—	—	4	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	32	22	—	—	—	10
2	2	2	30	18	13	—	—	—	3	2	2	—	—	—	259	157	114	—	—	—	11
13	1	1	57	18	17	4	—	—	3	—	—	—	—	—	379	295	229	—	—	—	12
117	27	25	88	35	24	72	77	49	14	14	10	—	—	—	784	790	544	—	—	—	13
4	—	—	31	13	10	—	3	2	2	—	—	—	—	—	204	159	130	12	—	—	14
1	1	1	23	10	9	12	4	4	1	1	1	1	—	—	376	243	188	5	—	—	15
2	1	1	5	1	1	—	—	—	2	5	1	—	—	—	103	96	74	3	—	—	16
2	—	—	10	14	11	—	1	1	5	8	4	—	—	—	76	74	53	3	—	—	17
35	16	9	80	33	21	13	10	6	24	15	4	—	—	—	893	1 290	919	99	—	—	18
2	—	—	18	7	6	1	—	—	2	1	1	—	—	—	108	103	60	—	—	—	19
6	2	2	20	15	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	334	371	229	—	—	—	20
—	—	—	18	16	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	184	198	138	—	—	—	21
6	—	—	35	16	16	5	3	3	6	2	2	—	—	—	346	312	276	—	—	—	22
2	—	—	16	24	18	—	1	1	1	5	2	—	—	—	288	200	180	—	—	—	23
—	—	—	47	28	25	—	—	—	8	4	2	—	—	—	264	179	149	—	—	—	24
—	—	—	20	18	16	—	—	—	3	6	5	—	—	—	189	159	134	—	—	—	25
—	—	—	7	19	10	1	—	—	1	4	2	—	—	—	118	73	44	—	—	—	26
2	—	—	31	24	23	—	—	—	4	7	7	—	—	—	211	149	136	—	—	—	27
1	1	1	21	20	17	—	—	—	4	2	2	—	—	—	157	141	116	—	—	—	28
2	1	1	21	20	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86	107	65	—	—	—	29

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 30 september 1922.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar		
		Män				Män			Tillsammans									Antal redovisade		Antal dagar under sept. 1922
		Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	avdeln.	medlemmar	
Bleck- och plåtslagareförbundet	31	943	156	—	1 099	61	3	—	64	5·8	64	—	38	—	40	3	81	14	863	1 437
Bokbindareförbundet	12	186	36	446	668	15	—	37	52	7·8	52	—	22	—	7	35	64	8	542	1 444
Bryggeriindustriarbetareförbundet	25	2 389	42	685	3 116	94	2	78	174	5·6	167	7	105	—	56	—	161	14	2 355	4 211
De förenade förbunden	47	2 334	131	899	2 864	206	20	67	293	10·2	293	—	73	8	72	—	153	29	2 093	6 488
Elektriska arbetareförbundet	74	1 661	497	—	2 158	309	47	—	356	16·5	349	7	29	30	136	5	200	56	1 798	9 204
Gjutareförbundet	90	2 696	263	7	2 966	842	68	5	915	30·8	902	13	94	104	130	11	339	71	2 461	21 186
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	169	12 424	1 085	1 596	15 085	2 967	208	408	3 583	23·8	2 952	631	578	603	356	962	2 499	119	10 444	72 318
Gruvindustriarbetareförbundet	12	830	39	18	887	189	13	2	204	23·0	202	2	35	—	20	3	58	7	694	2 754
Handelsarbetareförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hatt- o. pälsindustriarbetareförbundet	6	207	34	121	362	19	5	7	31	8·6	24	7	3	—	19	—	22	4	294	593
Litografiska förbundet	15	704	52	—	756	30	3	—	33	4·4	33	—	12	—	8	—	20	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	45	2 514	108	931	3 553	169	10	71	250	7·0	237	13	38	—	106	1	145	31	3 098	6 207
Kommunalarbetareförbundet	69	5 797	231	54	6 082	62	3	1	66	1·1	66	—	162	2	40	6	210	15	1 102	1 277
Metallindustriarbetareförbundet	106	—	—	—	42 759	—	—	—	9 513	22·2	—	—	—	—	—	—	—	91	39 206	247 479
Därav: Järnbruksarbetare	43	—	—	—	8 901	—	—	—	1 241	13·9	—	—	—	—	—	—	—	37	7 401	29 042
Mek. verkstadsarbetare	63	—	—	—	33 858	—	—	—	8 272	24·4	—	—	—	—	—	—	—	54	31 806	218 437
Murareförbundet	33	1 615	181	—	1 796	100	12	—	112	6·2	98	14	21	—	7	8	36	15	833	1 835
Måleriarbetareförbundet	34	2 864	119	1	2 984	68	3	—	71	2·4	60	11	45	—	79	—	124	15	854	1 587
Pappersindustriarbetareförbundet	61	6 642	197	232	7 071	288	13	56	357	5·0	273	84	324	125	351	7	807	32	4 865	8 283
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	42	954	71	87	1 112	89	2	—	91	8·2	91	—	21	12	33	—	66	17	718	2 753
Sko- och läderindustriarbetareförb.	32	3 334	597	1 564	5 495	207	92	50	349	6·4	349	—	146	—	318	—	464	17	4 642	6 829
Skrädderiarbetareförbundet	40	1 383	158	2 359	3 900	88	21	195	304	7·8	273	31	105	36	27	1	169	26	3 426	6 448
Stenindustriarbetareförbundet	33	1 291	173	—	1 464	128	27	—	155	10·6	155	—	41	45	51	31	168	14	800	3 426
Stuckatörförbundet	2	28	1	—	29	11	—	—	11	37·9	11	—	—	—	—	—	—	2	29	212
Sågverksindustriarbetareförbundet	105	7 467	1 168	3	8 638	940	224	1	1 165	13·5	872	293	380	276	362	152	1 170	54	4 291	26 941
Textilarbetareförbundet	38	2 369	248	3 062	5 679	91	1	54	146	2·6	141	5	300	25	132	29	486	8	1 893	2 317
Tobaksindustriarbetareförbundet	8	522	43	2 260	2 825	27	8	25	60	2·1	42	18	169	—	11	—	180	5	2 459	1 642
Transportarbetareförbundet	19	839	118	—	957	95	83	—	178	18·6	178	—	35	—	22	5	62	10	522	11 681
Träarbetareförbundet	112	6 723	580	5	7 308	1 276	202	—	1 478	20·2	1 457	21	215	38	167	70	490	94	6 554	33 453
Tunnbinderiarbetareförbundet	11	279	14	—	293	42	3	—	45	15·4	45	—	9	1	7	—	17	9	282	1 142
Typografförbundet	19	341	120	23	484	37	14	2	53	11·0	53	—	7	—	23	4	34	17	456	2 431
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa[1]	1 200	—	—	—	132 390	—	—	—	20 109	15·2	—	—	—	—	—	—	—	794	97 574	485 528

[1] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 30 september 1922.

September månad medförde åter en sänkning av arbetslöshetssiffran. Av de 132 390 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro 20 109 eller 15·2 % arbetslösa den 30 september mot 17·4 % den 31 augusti.[1]

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna september 1921—september 1922.

	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.
Sverige	27·3	27·1	28·8	33·2	34·8	32·1	30·6	28·6	23·3	21·5	19·8	17·4	15·2
Norge	14·7	15·1	15·7	18·3	20·4	21·3	21·9	21·3	16·3	14·9	12·4	11·2	11·1
Danmark	16·6	18·3	20·8	25·2	28·9	33·1	27·9	24·0	16·1	13·2	12·5	11·1	10·6
England	14·8	15·6	15·9	16·5	16·8	16·3	16·3	17·0	16·4	15·7	14·6	14·4	14·6
Tyskland	1·4	1·2	1·4	1·6	3·3	2·7	1·1	0·9	0·7	0·6	0·6	0·7	0·8
Nederländerna	6·9	7·0	10·0	17·0	20·3	22·2	14·3	11·6	10·1	9·5	9·4	9·2	9·0
Belgien	17·7	13·6	13·9	11·4	11·2	10·1	9·2	8·9	7·0	6·0	5·3	4·4	3·8
Kanada	8·5	7·4	11·1	15·1	13·9	10·6	9·6	10·4	8·7	5·3	4·1	3·6	—
Nya Syd-Wales	12·2	10·5	9·3	17·2	12·3	11·5	12·5	11·4	13·2	11·9	12·7	—	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror hänvisas till vad därom anfördes i andra häftet av Sociala Meddelanden 1922, sid. 148.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under oktober månad 1922.[2] De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet.[3] Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Augusti månad kännetecknades av en tillfällig höjning av prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse, men redan under september kunde en tydlig

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

[2] Preliminära siffror.

[3] För de förändringar i fråga om inhämtandet av det prisstatistiska primärmaterialet, som företagits vid ingången av år 1920, har redogörelse lämnats i häfte n:r 5, årg. 1920.

Medelpris per år (1913—1921) och per månad (okt. 1921—okt. 1922)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	286	239	292	××310	× 401	× 587	729	657	496
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	348	725	681	578	428
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60
13	färsk	»	46	30	37	76	146	237	102	191	124
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	××38	× 42	× 50	× 75	91	71
17	råg-, » » »	»	22	23	32	××29	× 36	× 41	× 56	56	46
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	××34	—	—	× 73	73	63
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217
26	mjukt, bil-, bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321
36	salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210
49	Socker, bit-	»	67	65	66	× 68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53
53	Ved: björk-, osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1085	896	964	659
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	808	—	—	2069	1286
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris. —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt.[2] 1922	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	okt. 1913—okt. 1922	okt. 1921—okt. 1922	
33	32	30	26	26	25	25	25	25	24	24	24	24	+ 71·4	— 27·3	1
18	18	17	15	14	14	13	13	13	13	13	13	13	+ 62·5	— 27·8	2
12	12	11	10	9	9	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	— 25·0	3
463	460	411	342	330	352	392	348	379	387	390	401	401	+ 66·4	— 13·4	4
451	449	406	330	322	337	378	335	355	361	364	378	383	+ 74·9	— 15·1	5
360	354	342	327	311	293	279	275	266	259	259	260	264	+ 60·0	— 26·7	6
247	238	227	218	207	184	174	168	165	164	165	167	173	+ 44·2	— 30·0	7
268	262	247	199	192	191	156	129	127	181	203	194	191	+ 38·4	— 28·7	8
452	560	591	431	446	340	231	214	219	227	235	283	386	+ 114·4	— 14·6	9
407	445	453	370	386	—	—	—	—	—	—	—	327	+ 124·0	— 19·7	10
816	763	742	760	756	737	735	755	725	702	652	694	622	—	— 23·8	11
53	51	49	50	50	50	51	51	50	47	42	45	42	+ 61·5	— 20·8	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	58	—	—	—	—	13
53	50	48	47	47	47	47	48	48	49	49	49	48	+ 54·8	— 9·4	14
79	82	88	90	92	95	101	105	106	106	106	104	96	+ 104·3	+ 21·5	15
63	58	57	57	56	56	56	55	52	51	51	48	46	+ 48·4	— 27·0	16
40	35	34	33	33	33	32	32	32	32	32	30	28	+ 33·3	— 30·0	17
56	49	49	48	47	47	47	47	46	46	46	42	39	+ 44·4	— 30·4	18
66	56	53	52	51	52	53	54	54	54	54	53	51	+ 41·7	— 22·7	19
72	69	68	67	67	65	64	62	60	59	60	59	57	+ 39·0	— 20·8	20
103	99	96	94	92	91	90	89	86	85	84	83	79	+ 92·7	— 23·3	21
128	123	120	118	117	116	114	113	109	108	108	106	103	—	— 19·5	22
86	83	82	80	79	78	77	77	73	72	72	71	68	+ 78·9	— 20·9	23
59	57	58	56	55	54	53	53	50	50	49	49	46	+ 53·3	— 22·0	24
199	192	189	188	186	183	178	177	171	168	166	167	165	+ 120·0	— 17·1	25
105	99	98	99	96	95	93	92	87	84	84	83	82	+ 90·7	— 21·9	26
120	117	117	114	113	112	110	110	103	99	99	97	95	+ 58·3	— 20·8	27
271	244	230	223	221	217	214	216	221	232	237	235	225	+ 80·0	— 17·0	28
215	193	181	175	173	169	168	170	173	182	187	184	178	+ 72·8	— 17·2	29
337	314	305	303	295	285	279	272	277	279	281	280	273	+ 106·8	— 19·0	30
182	168	169	166	162	157	150	148	148	154	154	155	154	+ 108·1	— 15·4	31
252	225	221	224	229	232	239	241	247	249	248	239	220	+ 70·5	— 12·7	32
205	192	195	186	187	195	195	203	205	203	200	206	185	+ 56·8	— 9·8	33
322	312	296	280	274	269	266	273	291	287	—	—	237	+ 99·2	— 26·4	34
313	288	266	256	249	243	236	236	244	253	262	263	255	+ 86·1	— 18·5	35
329	303	283	273	265	255	252	252	258	266	271	273	265	+ 84·0	— 19·5	36
251	232	213	203	196	195	193	198	201	212	219	218	212	—	— 15·5	37
169	160	157	163	169	163	152	113	111	123	134	140	139	+ 82·9	— 17·8	38
254	246	220	224	236	241	214	163	175	203	216	219	220	+ 100·0	— 13·4	39
94	92	82	78	70	58	72	72	90	88	103	99	83	+ 124·3	— 11·7	40
86	86	78	84	87	85	68	65	67	63	56	62	70	+ 66·7	— 18·6	41
117	112	107	109	124	111	96	92	90	95	94	99	97	+ 76·4	— 17·1	42
184	195	181	213	220	191	154	148	151	168	160	156	149	+ 86·3	— 19·0	43
128	123	116	121	127	124	113	109	111	115	111	109	105	—	— 18·0	44
83	80	80	82	83	83	83	83	83	84	79	73	66	+ 46·7	— 20·5	45
58	54	53	52	51	51	55	49	51	57	49	49	49	+ 53·1	— 15·5	46
94	95	96	100	103	103	109	106	101	100	96	91	85	+ 54·5	— 9·6	47
191	191	190	189	191	191	191	196	238	239	239	239	239	+ 47·5	+ 25·1	48
*166	*166	*165	*165	*166	*165	*165	*165	*164	*164	*164	*164	*164	+ 144·8	— 1·2	49
24	23	23	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	—	— 12·5	50
17	16	16	16	16	16	15	15	15	15	15	15	15	+ 150·0	— 11·8	51
43	43	42	42	41	42	41	39	39	38	38	35	34	+ 61·9	— 20·9	52
5810	5550	5360	5160	5030	4960	4890	4840	4840	4830	4870	4930	5010	+ 94·2	— 13·8	53
4710	4420	4150	4020	3940	3830	3780	3750	3750	3730	3750	3750	3790	+ 84·0	— 19·5	54
548	530	502	508	503	492	478	442	437	440	468	467	421	+ 114·8	— 23·2	55
976	985	1004	1015	1034	1026	1023	997	972	923	892	877	871	+ 118·3	— 10·8	56
499	491	484	480	518	486	490	450	442	426	418	398	406	+ 74·2	— 18·6	57
317	327	322	325	349	349	348	341	337	332	315	310	311	+ 96·8	— 1·9	58
366	360	360	364	400	387	385	375	366	344	335	326	322	+ 71·3	— 12·0	59

* Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

tendens i motsatt riktning spåras, och oktoberpriserna visa ytterligare nedgång. Sålunda ha under redovisningsmånaden 37 varuslag varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas spannmålsprodukter (mjöl och bröd, gryn, ärter och bönor), potatis, kött och fläsk samt vissa fisksorter. Fullt *oförändrade* äro medelpriserna å 9 varuslag, däribland mjölk, kaffe och socker. *Prisstegring* har ägt rum beträffande 10 varuslag, bland vilka framför andra märkas färska ägg. Även om man tar i betraktande, att äggpriserna alltid under höstmånaderna stiga tämligen raskt, måste den nu inträffade uppgången betecknas såsom synnerligen kraftig.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—oktober 1922. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med oktober 1922, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.
A. Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235
B. »Vägda» medeltal .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201

År 1918				År 1919				År 1920				År 1921				År 1922[1]			
1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	Okt.
A. 268	305	330	372	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	182
B. 227	255	277	320	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	180	178

Enligt vad såväl den »ovägda» som den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under oktober månad visat någon nedgång, och den »vägda» indexsiffran är nu 2 enheter lägre än i september; det »ovägda» indextalet har sänkts med 3 enheter.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 11 av Sociala Meddelanden 1922 (sid. 941), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 oktober 1922 till c:a 90 %, samma stegringssiffra som vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 juli 1922.

[1] Preliminära siffror för oktober.

Sociala Meddelanden,
årgången 1922.

N:r 1	s. 1—80	N:r 4	s. 273—368	N:r 7	s. 529—608	N:r 10	s. 809—888
» 2	» 81—176	» 5	» 369—448	» 8	» 609—696	» 11	» 889—968
» 3	» 177—272	» 6	» 449—528	» 9	» 697—808	» 12	» 969—1048

Sakregister.

		Sid.			Sid.
1.	Allmänna sociala frågor	1049	10.	Kollektivavtal, arbetsavtal m. m.	1052
2.	Arbetarskydd	1050	11.	Kooperation	1053
3.	Arbetsförmedling	1050	12.	Levnadskostnader	1053
4.	Arbetslön	1050	13.	Nykterhetsrörelsen	1053
5.	Arbetsmarknad och arbetslöshet	1051	14.	Olycksfallsförsäkring	1053
6.	Arbetstid	1051	15.	Sjukförsäkring och sjukvård	1053
7.	Bostadsförhållanden	1052	16.	Strejker, lockouter, medling m. m.	1054
8.	Fattigvård, välgörenhet m. m.	1052	17.	Ut- och invandring	1054
9	Föreningsväsen	1052	18.	Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring	1054

1. Allmänna sociala frågor.

Sverige:

Fångvårdsstyrelsens åtgärder beträffande verksamheten för fångars stödjande efter frigivningen: s. 655.

Författningar rörande sociala frågor: s. 55, 132, 251, 338, 400, 501, 592, 654, 788, 864, 926, 1027.

Industrien i Sverige år 1920: s. 828.

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1920: s. 832.

Sjömanslagen: s. 373.

Sociala frågor vid 1922 års riksdag: s. 838.

Statistiksakkunnigas betänkande, Socialstyrelsens utlåtande över: s. 1027.

Utlandet:

Arbetsbyrån: Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträden 1922: januari: s. 338; april: s. 502; juli: s. 865; oktober: s. 1027.

Arbetskonferensen: Tredje internationella arbetskonferensen i Genève (oktober—november 1921): s. 95.

Fjärde internationella arbetskonferensen i Genève (oktober 1922): s. 926.

Arbetskonferensernas resultat i lagstiftningen: s. 378.

Mellanfolkliga domstolen: Mellanfolkliga domstolens arbetsordning: s. 502.

Mellanfolkliga domstolens utslag rörande internationella arbetsorganisationen: s. 836.

Amerikas Förenta Stater: Arbetsrättsliga prejudikat: s. 648.

Handläggningen av arbetarfrågor i Michigan: s. 133.

Industriell demokrati inom Chicagos slakthusindustri: s. 245.

Belgien: Stiftelsen för arbetarnas fritid: s. 406.

England: Vetenskapliga undersökningar rörande arbetseffektiviteten: s. 45.

Frankrike: Befolkningsfrågan: s. 860.
Den nya järnvägsregimen: s. 38.
Förslag om utarrendering av statsjärnvägarna: s. 395.
Norge: Fråga om indragning av de norska socialattachéerna: s. 401.
Rumänien: Den sociala lagstiftningen: s. 401.
Tyskland: Arbetsgivarnas ställning till driftsråden: s. 582.
Driftsrådens representation i bolagens ledning: s. 495, 588.
Lagen om ungdomsvärd: s. 1023.

2. Arbetarskydd.

Sverige:

Olycksfall i arbete år 1918: s. 559.
Olycksfall inom sjömansyrket år 1921: s. 564.
Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg år 1921: s. 383.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete: s. 408, 872.
Yrkesinspektionens verksamhet: år 1921, fjärde kvart.: s. 266; 1922, första kvart.: s. 517; andra kvart.: s. 877; tredje kvart.: s. 1037.

Utlandet:

Tyskland: Medicinska experter inom yrkesinspektionen i Preussen: s. 586.
Säkerhetskommissionen för bergsbruket i Preussen: s. 650.

3. Arbetsförmedling.

Sverige:

Arbetsförmedling, Sveriges offentliga: 1921, nov.: s. 70; dec.: s. 142; år 1921: s. 297; 1922, jan.: s. 260; febr.: s. 358; mars: s. 414; april: s. 518; maj: s. 598; juni: s. 662; juli: s. 798; aug.: s. 878; sept.: s. 934; okt.: s. 1038.
Inkomster och utgifter, De offentliga arbetsförmedlingsanstalternas, år 1921: s. 762.
Sjömän, Arbetsförmedlingen av, under år 1921: s. 191.

Utlandet:

Danmark: Den offentliga arbetsförmedlingen: s. 592.
England: Den offentliga arbetsförmedlingen 1914—1921: s. 339.
Norge: Den offentliga arbetsförmedlingen: s. 592.
Tyskland: Arbetsförmedlingens lagliga reglering: s. 1019.

4. Arbetslön.

Sverige:

Arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok 1920: s. 544.
Arbetslönernas stegring 1913—1921 i Sverige och vissa andra länder: s. 456.
Löneutvecklingen inom olika näringsgrenar under åren 1913—1921: s. 531.
Byggnadsverksamheten, Arbetsförhållandena inom: s. 574.
Hotell- och restaurangpersonalen i Sverige, Arbetsförhållandena för: s. 198.
Järnvägsbyggnadsarbeten, Löneförhållanden vid statens, år 1921: s. 628.
Lantarbetarnas löneförhållanden år 1921: s. 83.
Skogsarbetarnas löneförhållanden vintern 1921—22: s. 325.
Tidlöner inom hantverk, samfärdsel, restaurangrörelse och husligt arbete år 1921: s. 997.
Tobaksmonopolet: Arbets- och löneförhållanden under år 1921: s. 640.
Vattenfallsstyrelsens byggnadsarbeten år 1921, Löneförhållanden vid: s. 633.

Utlandet:

Arbetslönernas stegring 1913—1921 i Sverige och vissa andra länder: s. 456.
Amerikas Förenta Stater: Arbetslönerna inom jordbruket 1913—1921: s. 133.
Jordbruks- och industriarbetarlöner: s. 503.
Lönestegringen 1907—1921: s. 251.
Danmark: Arbetslönerna 1921, september: s. 251; fjärde kvart.: s. 593; 1922, andra kvart.: s. 1028.
Metallarbetarnas löner år 1921: s. 593.
England: Arbetslönerna i februari 1922: s. 402.
Lönenedsättningar under år 1921: s. 252.
Lönenämndsinstitutionen och förslag till dess omläggning: s. 774. Kritiken mot förslaget om lönenämndsinstitutionens omläggning: s. 854.
Estland: Reglering av lantarbetarnas arbetsförhållanden: s. 504.
Frankrike: Dyrtid, livsmedelspolitik och lönestrider: s. 915.
Dyrtidstilläggen: s. 589.
Lönerörelsen under kriget: s. 31.
Japan: Lönestegringen 1912—1920: s. 133.
Kanada: Lönenivåns förändringar år 1921: s. 402.

Norge: Arbetslönerna i november 1921: s. 340.
Tyskland: Avtalsenliga arbetslöner i Berlin 1914—1922: s. 401.
Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland 1914—1922: s. 594.
Den glidande löneskalan: s. 652.
Frågan om guldlöner: s. 921.

5. Arbetsmarknad och arbetslöshet.

Sverige:

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna: 1921, 31 okt.: s. 77: 30 nov.: s. 148; 31 dec.: s. 267; år 1921: s. 267; 1922, 31 jan.: s. 365; 28 febr.: s. 420; 31 mars: s. 525; 30 april: s. 605: 31 maj: s. 668; 30 juni: s. 805; 31 juli: s. 885; 31 aug.: s. 941; 30 sept.: s. 1045.
Arbetslöshetsfrågan vid 1922 års riksdag: s. 185, 371, 548.
Arbetslöshetskommissionen: Statens arbetslöshetskommissions verksamhet 1921, sept. o. okt.: s. 56; nov.: s. 134; dec.: s. 252; 1922, jan.: s. 340; febr.: s. 403; mars: s. 505; april: s. 594; maj: s. 655; juni: s. 788: juli: s. 865; aug.: s. 927: sept.: s. 1028.
Arbetslöshetskommissionens och nödhjälpsarbetenas förvaltning: s. 404.
Arbetslöshetsunderstöd vid arbetskonflikter: s. 275.
Arbetslöshetsunderstöd och rusdrycksinköp: s. 505.
Arbetsmarknaden: 1921, nov.: s. 1; dec.: s. 81: 1922, jan.: s. 177; febr.: s. 273; mars: s. 369; april: s. 449; maj: s. 529: juni: s. 609; juli: s. 697; aug.: s. 809; sept.: s. 889; okt.: s. 969.
Arbetstillgången enligt uppgifter från industriidkare m. fl.: 1921, fjärde kvart.: s. 179; 1922, första kvart.: s. 451; andra kvart.: s. 699; tredje kvart.: s. 971.
Frigivna fångar, Arbetslöshetsunderstöd till: s. 404.
Jordbrukskolonisation av arbetslösa industriarbetare: s. 556.
Sjömansyrket: Arbetstillgången under år 1921: s. 194.
Understödsverksamheten för arbetslösa, Inskränkningar i: s. 403.

Utlandet:

Amerikas Förenta Stater: Arbetslöshetskonferensen under september och oktober 1921: s. 1029.
Arbetsmarknaden 1922, mars: s. 506; april: s. 595; maj, juni: s. 789; juli: s. 866; aug.: s. 928; sept.: s. 1029.
Arbetstillgången under år 1921: s. 405.
Det industriella läget under hösten 1921: s. 49; 1 mars 1922: s. 483.
Danmark: Arbetslöshetsförsäkringen 1920/21: s. 57.
Ny arbetslöshetslag: s. 135.
England: Arbetslösheten och den nya lagen om arbetslöshetsförsäkring: s. 498.
Arbetslöshetsförsäkringens avpassning efter olika industriers behov: s. 924.
Arbetsmarknaden 1921, okt.: s. 58; nov.: s. 135; dec.: s. 253; 1922, jan.: s. 341; febr.: s. 405; mars: s. 506; april: s. 595; maj: s. 656; juni: s. 789; juli: s. 866: aug.: s. 927; sept.: s. 1029.
Sjukförsäkringen och de arbetslösa: s. 140.
Tilläggsförsäkring för arbetslösas familjer och andra åtgärder för lättande av kommunernas fattigvårdsbörda: s. 129.
Utländska arbetares rätt till arbetslöshetsunderstöd: s. 506.
Kanada: Arbetsmarknaden 1922, mars: s. 506; april, maj, juni: s. 789; juli: s. 867; aug.: s. 928; sept.: s. 1029.
Nederländerna: Statsunderstöd till arbetslöshetskassorna: s. 342.
Norge: Arbetslöshetsförsäkringen år 1920: s. 342.
Tyskland: Arbetsmarknaden 1921, okt.: s. 58; nov.: s. 135; dec.: s. 254: 1922, jan.: s. 341; febr.: s. 405; mars: s. 506: april: s. 595; maj och juni: s. 789; juli: s. 866; aug.: s. 928; sept.: s. 1029.

6. Arbetstid.

Sverige:

Arbetsrådets beslut: s. 63, 346, 515, 792.
Arbetstidslagens verkningar, Utredning om: s. 381.
Byggnadsverksamheten, Arbetsförhållandena inom: s. 574.
Hotell- och restaurangpersonalen i Sverige, Arbetsförhållandena för: s. 198.
Socialstyrelsens utredning och förslag rörande lagstiftningen om arbetstidens begränsning: s. 891.

Utlandet:

Amerikas Förenta Stater: Den effektiva årsarbetstiden inom byggnadsverksamheten: s. 136.

Australien: Genomförandet av 44 timmars veckoarbetstid i Nya Syd-Wales: s. 58.
Belgien: Stiftelsen för arbetarnas fritid: s. 406.
Danmark: Ny butikstängningslag: s. 867.
Åttatimmarsdagen: s. 137.
England: Arbetstiden för handelsbiträden: s. 867.
Estland: Reglering av lantarbetarnas arbetsförhållanden: s. 504.
Frankrike: Arbetstiden vid handelsflottan: s. 920.
Arbetstiden vid järnvägarna: s. 919.
Förslag om utsträckt arbetstid vid järnvägarna: s. 786.
Striden för och emot åttatimmarslagen: s. 333.
Lettland: Arbetstidslagstiftningen: s. 507.
Norge: Arbetstidslagstiftningen: s. 595.
Frågan om lagstadgad arbetarsemester: s. 254, 406.
Schweiz: Arbetstidslagstiftningen: s. 491, 595.
Tyskland: Arbetsgivarnas ställning till åttatimmarsdagen: s. 581.
Arbetstiden vid järnvägarna: s. 497, 922.
Den sachsiska regeringens ställning till åttatimmarsdagen: s. 587.
Lagförslag om arbetstiden i stenkolsgruvorna: s. 585.
Åttatimmarsdagens genomförande i de tyska staterna: s. 34.

7. Bostadsförhållanden.

Sverige:

Bostadsräkningen, Allmänna, år 1920: s. 234.
Bostadsräkningen, Allmänna, i Stockholm år 1920: s. 578.
Byggnadsverksamheten, Arbetsförhållandena inom: s. 574.
Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen åren 1918—1920: s. 26; år 1921: s. 982.
Byggnadsverksamheten i rikets större städer år 1921: s. 308.
Hyreslagstiftningen, Revisionen av: s. 899.
Hyresnämndernas verksamhet under år 1920: s. 3.
Hyresstegringslagen, socialstyrelsens utlåtande rörande: s. 224.

Utlandet:

Amerikas Förenta Stater: Bostadsbyggande: s. 770, 842, 1003.
Bostadshygieniska krav i New York: s. 508.
Bostadsräkning: s. 1031.
Danmark: Bostadshyrorna år 1920: s. 59; år 1921: s. 868.
England: Den engelska trädgårdsstaden: s. 765.
Hyresökningen under åren 1914—1921: s. 48.
Schweiz: Hyresregleringens avveckling: s. 869
Tyskland: Bostadsransoneringen: s. 928.
Hyreslagstiftningen: s. 507.

8. Fattigvård och välgörenhet.

Sverige:

Fattigvården år 1920: s. 656.

Utlandet:

England: Fattigvården under år 1921: s. 248.

9. Föreningsväsen.

Sverige:

Arbetsgivareföreningen, Svenska, år 1921: s. 596.
Fackförbunden, De svenska, åren 1920—21: s. 928.
Landsorganisationen i Sverige år 1921: s. 508.

Utlandet:

Fackföreningskongressen, Internationella, i Rom: s. 596.
Amerikas Förenta Stater: Check-off-systemet, en omtvistad inkasseringsmetod för fackföreningsavgifter: s. 343.
England: Förslag om skärpta villkor för politisk understödsverksamhet i engelska fackföreningar: s. 858.
Kina: Fackföreningsrörelsen: s. 597.
Tyskland: Fackföreningarnas ställning till de samhällsskadliga strejkerna: s. 651.
Läget inom tjänstemannarörelsen: s. 493.

10. Kollektivavtal, arbetsavtal m. m.

Sverige:

Kollektivavtal i Sverige vid årsskiftet 1920—21: s. 460.
Kollektivavtal i Sverige år 1921: s. 754.
Kollektivavtalens löneсatser 1921, fjärde kvart.: s. 187: 1922, första kvart.: s. 385; andra kvart.: s. 622; tredje kvart.: s. 906.

Utlandet:

Tyskland: Kollektivavtal år 1920: s. 789.
Lagstiftning om hembiträden: s. 782.

11. Kooperation.

Sverige:

Kooperativa förbundets verksamhet under år 1921: s. 817.
Kooperativ verksamhet i Sverige 1917—1919: s. 468.

Utlandet:

Internationella kooperativa alliansens tionde kongress: s. 60.

England: Kooperativa konsument- och producentföreningar år 1919: s. 138.

12. Levnadskostnader.

Sverige:

Fiskets avkastning år 1920: s. 657.
Industriarbetares näringstillförsel vid utspisning i egen familj och i mäss: s. 611.
Landsbygden, Levnadskostnaderna på: s. 211.
Levnadskostnadsindex, Beräkningsmetoden för socialstyrelsens: s. 139.
Levnadskostnadsundersökning, socialstyrelsens förslag rörande en allmän: s. 216.
Livsmedelspriser och levnadskostnader: 1921, nov.: s. 77; fjärde kvart.: s. 150; 1922, jan.: s. 269; febr.: s. 365; första kvart.: s. 422; april: s. 525; maj: s. 605; andra kvart.: s. 670; juli: s. 805; aug.: s. 885; tredje kvart.: s. 941; okt.: s. 1045.
Parti- och minutprisernas växlingar under de senaste åren: s. 254.
Trustlagstiftningskommitténs betänkande: s. 330.

Utlandet:

De nordiska länderna: Levnadskostnadernas stegring: s. 316, 822.

Amerikas Förenta Stater: En amerikansk mellanhandsundersökning: s. 344.
Kolstrejkens efterverkningar: s. 930.
Levnadskostnadernas förändringar: s. 258.
England: Levnadskostnadernas stegring: s. 60, 257, 1031.
Frankrike: Dyrtid, livsmedelspolitik och lönestrider: s. 915.
Italien: Detaljprisstatistik och beräkning av levnadskostnadsindex: s. 86.
Japan: Levnadskostnaderna: s. 140.
Tyskland: Levnadskostnadernas stegring: s. 256.

13. Nykterhetsrörelsen.

Sverige:

Arbetslöshetsunderstöd och rusdrycksinköp: s. 505.
Folkomröstning angående rusdrycksförbud: s. 376. Förbudsomröstningens resultat: s. 1032.
Fylleri och dryckenskap, socialstyrelsens utlåtande angående revision av lagstiftningen mot: s. 1033.
Fylleriförseelserna och deras orsaker: 1921, fjärde kvart.: s. 203; 1922, första kvart.: s. 477; andra kvart.: s. 704; tredje kvart.: s. 976.
Kommunal omröstning: Förslag rörande kommunal omröstning angående rusdrycks-handel: s. 322.
Nykterhetskommitténs betänkande, socialstyrelsens utlåtande över: s. 710.
Nykterhetsnämnder, Understöd av statsmedel åt: s. 29.

Utlandet:

Finland: Alkoholstatistikens omläggning: s. 1035.
Den nya förbudslagen: s. 1034.
Norge: Vinmonopolet: s. 909.

14. Olycksfallsförsäkring.

Sverige:

Riksförsäkringsanstaltens årsberättelse för 1920: s. 407.

Utlandet:

Amerikas Förenta Stater: En omtvistad invaliditetslag i Kalifornien: s. 597.
England: Registrerade föreningar för sjuk- och invaliditetsförsäkring under år 1920: s. 47.
Frankrike: Opinionen om lagförslaget angående socialförsäkring: s. 41. Oppositionen mot socialförsäkringsförslaget: s. 395.

15. Sjukförsäkring och sjukvård.

Utlandet:

Danmark: Sjukkasseinspektörens berättelse för år 1920: s. 645.

England: Registrerade föreningar för sjuk- och invaliditetsförsäkring under år 1920: s. 47.
Sjukförsäkringen och de arbetslösa: s. 140.
Frankrike: Opinionen om lagförslaget angående socialförsäkring: s. 41. Oppositionen mot socialförsäkringsförslaget: s. 395.

16. Strejker, lockouter, medling och skiljedom.

Sverige:

Arbetsinställelser år 1921: s. 811.
Centrala skiljenämndens beslut: s. 353, 513. 660. 931.
Förlikningsmäns, Statens, verksamhet år 1921: s. 760.
Särskilda skiljedomare i arbetstvister år 1921: s. 643.

Utlandet:

Amerikas Förenta Stater: Arbetsinställelser år 1921: s. 929.
Kolstrejkens efterverkningar: s. 930.
Rätten till strejkposteringar: s. 259.
Australien: Arbetsinställelser år 1921: s. 791.
Belgien: Arbetsinställelser år 1921: s. 658.
Danmark: Arbetsinställelser 1919—1921: s. 791.
Ny lag om medling i arbetstvister: s. 141.
Storlockouten: s. 389.
England: Arbetsinställelser år 1921: s. 258.
Lockouten inom maskinindustrien: s. 397, 849.
Finland: Arbetsinställelser år 1921: s. 658.
Frankrike: Den stora arbetskonflikten i departementet Nord: s. 42.
Kanada: Arbetsinställelser år 1921: s. 659.
Nederländerna: Arbetsinställelser år 1921: s. 345.
Norge: Lagförslag om obligatorisk skiljedom: s. 344.
Tyskland: Arbetsinställelser år 1920: s. 659.
Arbetskonflikten inom metallindustrien: s. 589.
Arbetstidskonflikt inom metallindustrien: s. 496.
Fackföreningarnas ställning till de samhällsskadliga strejkerna: s. 651.
Lagen om medling i arbetstvister: s. 509.
Läget inom tjänstemannarörelsen: s. 493.
Tjänstemännens strejkrätt: s. 586.

17. Ut- och invandring.

Sverige:

Svenskarna i Förenta Staterna år 1920: s. 510.
Ut- och invandringen år 1921: s. 872.
Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar: 1921, tredje kvart.: s. 61; år 1921: s. 196; 1922, första kvart.: s. 509; andra kvart.: s. 871; tredje kvart.: s. 1025.

Utlandet:

Amerikas Förenta Stater: Invandringen under senare halvåret 1921: s. 345; första kvartalet 1922: s. 407; budgetåret 1921—1922: s. 791.
Invandringslagens tillämpning: s. 61.
Invandringslagstiftningen: s. 912.
Australien: Invandringspolitiken: s. 511.
Brittiska kolonierna: Kolonisationsarbetet: s. 511.
Sydafrika: Invandringsrestriktioner: s. 345.

18. Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring.

Sverige:

Pensionsstyrelsens årsberättelse för 1920: s. 407.

Utlandet:

Danmark: Den nya lagen om ålderdomspensionering: s. 870.
England: Registrerade föreningar för sjuk- och invaliditetsförsäkring under år 1920: s. 47.
Frankrike: Opinionen om lagförslaget angående socialförsäkring: s. 41. Oppositionen mot socialförsäkringsförslaget: s. 395.
Norge: Nytt förslag om folkpensionering: s. 870.
Tyskland: Förslag till omorganisation av pensionsförsäkringen för privatanställda: s. 141.

Statistiska Centralbyrån
Biblioteket
Fack
102 50 STOCKHOLM 27

Stockholm 1922. P. A. Norstedt & Söner. 215211